ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
1
JEUDI
1er JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.130

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

53e ANNÉE — N° 14.130

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

———o———

Ինչ ալ ըլլայ, ՄԱԿին ներկայացուած, Հանրապետութեան Նախագահին առաջարկներու ապագան, անոր ճառը, այնուամենայնիւ, արժանիքն ունի ապահովման ըմբռնումը խրապաշտ եւ տրամաբանական շրջագիծի մը մէջ դնելու: Իր գծած հեռանկարին մէջ « ապահովում » բառը կը դադրի թովիչ քնարերգութիւն մը ըլլալէ եւ կը գտնէ իր օգտակար իմաստը:

Նախատեսելով քննադատութիւնները, իր եզրակացութեան մէջ, ժիսքար տ'Էսթէն պատասխանեց բոլոր անոնց, որոնք կը պահանջեն, որ անմիջական կերպով ընդհանուր ապահովման որոշում մը տրուի: Ոչ ոք կրնայ մեղադրել զիրենք, աւելցուց ան, « եթէ կ'արտայայտեն ազնիւ համոզում մը », սակայն տարբեր կ'ըլլայ բնոյթը՝ « եթէ մերժումը պատրուակ մըն է իրենց համար »: Գրոմիկօ, միշտ փութկոտ հաշակելու անմիջական զինաթափը, ընդհանուր եւ վերջնական, ամէն ձեւի զինումին, ժամանակակից կամ ծրագրային, հասկցաւ անշուշտ, որ այս ակնարկը ուղղուած էր իրեն:

« Ապազինում » բառը բանաւոր խօսքի գլուխ գործոց կեղծիք մը կը ծածկէ: Երկու գեր-ուժերը՝ Միացեալ Նահանգներ եւ Խորհ. Միութիւն, որոնք դիւանագիտական ամէնէն մեծ գործունէութիւնը ի գործ կը դնեն, այս մարզէն ներս, քսան տարիէ ի վեր, միաժամանակ, աշխարհի ամէնէն սպառազինուածներն են: Հակառակ իրենց միջեւ հաստատուած եւ Երրորդ Աշխարհին հետ կնքած համաձայնութիւններուն, չեն դադրիր սպառազինուելէ: Անոնք, միաժամանակ, զէնքի մեծագոյն արտադրողներն են եւ, այս ուղղութեամբ, Գարթըր, ոչինչ փոխեց ամերիկեան քաղաքականութենէն: Միացեալ Նահանգները որոշեցին Մերձաւոր Արեւելքի հաւասարակշռութիւնը պահպանելու պատրուակին տակ, Իսրայէլի եւ Սաուտական Արաբիոյ յանձնել ամէնէն կատարելագործուած բարդ օդանաւերը:

Անշուշտ, բոլորին համար ալ լաւ է, որ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն բանակցին, զիրար հասկնան, փոխադարձ հաւասարակշռութիւն մը, չափաւորութիւն մը հաստատեն, նոյնիսկ եթէ ատիկա զուտ տեսական բնոյթ կրէ: Լաւ է, որ ռազմագիտական իրենց զէնքերու չափանիշը հաստատեն, նոյնիսկ եթէ այդ չափանիշը գլխու պտոյտ պատճառող բարձրութեանց վրայ գտնուի: Երկու գեր-մեծերու միջեւ համաձայնութեան բացակայութեան պարագային, միջազգային գոյավիճակը կը դառնայ վատթար, ինչ որ չի նշանակեր թէ անիկա լաւ է այսօր:

Ժիսքար տ'Էսթէնի ճառէն երկու մտքեր պէտք է պահել: Առաջինը, ապահովութիւնը արդար խրատանք մըն է եւ ոչ մէկ Պետութիւն, որքան ալ տկար ըլլայ ան, կրնայ հրաժարիլ անկէ: Ամբողջական եւ կատարեալ ապազինումը տեսլական մըն է, բայց անհասանելի: Կարելի է միայն փորձել, յաջողութեանց հաւանականութեամբ՝ յարաբերական ապազինում մը, — բաւարար եւ անհրաժեշտ չափով ուժերու կրճատում, այնքան որքան թոյլ կուտայ իւրաքանչիւրին ապահով ապրելու իր սահմաններէն ներս:

Երկրորդ միտքն այն է, որ ասոր առաւել դիւրութեամբ կարելի կ'ըլլայ հասնիլ տեղական շրջագօտիներու համաձայնութեամբ: Ապազինումը համաշխարհային չի կրնար ըլլալ, եթէ առով կը հասկնանք պայմաններու եւ միջոցներու համանմանութիւնը: Ապահովութիւնը նոյն միջոցները չի պարտադրեր Լատին Ամերիկային, ինչ որ Եւրոպային կամ Միջերկրականին: Որեւէ ձեւի իրապաշտ, գործնական կարգադրութիւն մը կրնայ միայն շրջագօտիներուն մէջ հաստատուիլ: Եթէ ժիսքար յաջողեցաւ համոզել իր ունկնդիրները՝ աշխատելու այս երկու ուղղութեամբ, — յարաբերական ապազինում՝ շրջագօտիներու համաձայնութիւններով, ան իր ժամանակը կորսնցուցած պիտի չըլլայ:

Այսուհանդերձ, ապազինման հարցին ո՛ր տեսանկիւնէն ալ մօտենանք, ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կարելի կ'ըլլայ ակնկալել, եթէ, ինչպէս գիտել տուաւ Նախագահը, « միջազգային յարաբերութիւններու նոր բաբելաւում մը » չարձանագրուի: Բանաձեւումը թէական է, քանի իր մատնանշած դիւանագիտական բոլոր թատերաբեմերուն վրայ, — Արեւելք-Արեւմուտք յարաբերութիւններ, Ափրիկէ, Մերձաւոր Արեւելք եւ Ասիա — պայքարներն ու լարուածութիւնները երբեք չեն հանդարտիր: Նոյնիսկ Ֆրանսա-խորհրդային յարաբերութիւնները, որոնք կ'ուզեն « օրինակելի » երեւիլ, կը վատթարանան արագ կերպով: Ամէն օր, Մոսկուա եւ Փարիզ, առաւել բացայայտ կերպով եւ առաւել ուժգնութեամբ յարձակումներ կը գործեն « առանձնաշնորհեալ գործակիցներուն » դէմ:

Ժիսքարի առօրեայ դիւանագիտութիւնը, այս մարզէն ներս եւս, պէտք ունի հնարամիտ ճիգի մը:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՃԷՎԻՏ. — « ՎԱԽ ՉՈՒՆԻՄ ԵՐԿՐԻՍ ՀԱՄԱՐ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ »

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԵՐԹԱՅ ՅՈՒՆԻՍ 21ԻՆ

———o———

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ նախարարապետները շուրջ երկու ժամ հանդիպում ունեցան Պլէր Հաուզի մէջ, ուր կ'ընդունուէին Ուաշինկթընի հիւրերը: Որոշեցին որ յոյն-թրքական խօսակցութիւնները կրնան շարունակուիլ Անգարա Յուլիս 4ին: Էճէվիթ յայտարարած է այս առթիւ. « Միշտ արտայայտած եմ խոր համոզումս երկու դրացի երկիրներու բարի դրացնութեան անհրաժեշտութեան »:

Միացեալ զեկոյցի մը մէջ Էճէվիթ եւ Գարամանլիս կը յայտնեն թէ Արտաքին նախարարներու ընդհ. քարտուղարները պիտի հանդիպին Յուլիս 4ին, խօսելու համար Եգէականի իրաւունքներու մասին: Ըստ երեւոյթին, Թուրքիա կը խուսափի Կիպրոսի մասին խօսելէ:

Նիւ Եորք Թայմզին տուած իր մէկ տեսակցութեան մէջ, Էճէվիթ կը խօսի Մոսկուա կատարելիք իր մերձաւոր այցելութեան մասին եւ կ'ըսէ թէ հոն «քաղաքական փաստաթուղթ» մը պիտի ստորագրէ: Հաւանական չի թուիր որ ոչ-յարձակողական դաշինք ստորագրուի, ինչ որ Մոսկուա կ'ուզէ բայց Անգարան է որ չուզեր:

Էճէվիթ կը կրկնէ որ իբրեւ անդամ Ատլանտեան Կազմակերպութեան, Թուրքիա նաեւ պիտի չփորձէ զէնք ու զինամթերք ձեռք ձգել Խորհ. Միութենէն, բայց եթէ նոյնիսկ ամերիկեան անպարկօն վերնայ, պաշտպանութեան նոր քաղաքականութիւն մը պիտի կիրարկէ, որ պարզ է, պիտի զեղչէ իր զինուորական օժանդակութիւնը: Էճէվիթ կը շեշտէ որ Յունիս 21ի իր այցելութիւնը կը ձգտի բարելաւելու երկու երկիրներու յարաբերութիւնները:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 22-24)

ՀԻՆ ՔԱՐՏԷՍՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Զ.-Է. դարերու ընթացքին Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած է քարտէսագրութիւն, որ նախորդած էր արաբականին: Այս եզրակացութեան յանգած է Հայաստանի ակադեմականներէն Սուրէն Երեմեան, միջնադարեան հայ մշակոյթի յուշարձանի՝ « Աշխարհացոյց »ի երկարամեայ հետազօտութիւններէն ետք: Այդ յուշարձանի ծնհատման հարցին մէջ գիտնականներու կարծիքները երկար ատեն չէին համապատասխաներ իրարու: Մէկ մասը կը պնդէր, թէ հայկական աշխարհագրութիւնը կլաւդիոս Պտղոմէոսի « Աշխարհագրութեան ձեռնարկ »ի համառօտ տարբերակն է, միւսները կ'ենթադրէին թէ Պապպոս Ալեքսանդրացիի « Երկրագրութիւն »ի վերամշակուած պատճէնն է: Ս. Երեմեան կ'ապացուցանէ, որ Է. դարու սկիզբներուն կազմուած «Աշխարհացոյց»ը ոչ թէ պատճէնն է նըշուած աշխատութիւններու, այլ յունաբան դպրոցի հայ հեղինակի (թերեւս Անանիա Շիրակացիի) ինքնատիպ ստեղծագործութիւնը, որ ապրած է Զ.-Է. դարերու ընթացքին: Անոր հեղինակը իրօք առաջնորդուած է Պտղոմէոսի աշխատութիւններէն, սակայն իր աշխարհագրական նկարագրութիւններուն մէջ բաւական նիւթեր հայթայթած է իր ապրած դարաշրջանին: Այս իրողութիւնը կ'երեւայ այն մասին մէջ, որ կը վերաբերի Հայաստանին (Մեծ Հայքի) եւ անոր դրացի երկիրներուն՝ Վիրքին (Արեւելեան Վրաստան), Աղուանքին (Ներկայիս Խորհ. Ազրբէջանի մէկ մասը), Ասիական Սարմատիային (Հիւսիսային Կովկաս), Սասանեան Իրանին, Փոքր Ասիոյ մեծ մասին եւայլն: Այս հանգամանքը մասնաւորաբար կը բարձրացնէ հետաքրքրութիւնը ազգային մշակոյթի այդ հին յուշարձանի նկատմամբ, որովհետեւ ան հին աւատապետական դարաշրջանի միակ աղբիւրն է: Մինչդեռ, Պտղոմէոսի «Աշխարհագրութիւն»ը կ'ընդհանրացնէ հին Յոյներու եւ Հռոմէացիներու պատկերացումները հին աշխարհին մասին: Ս. Երեմեան կ'ապացուցանէ, որ «Աշխարհացոյց»ը միեւնոյն ատեն քարտէսագրական աշխատութիւն է: Սակայն հայ հին գիտնականի կազմած քարտէսները չեն հասած մեզի, այլ պահպանուած է միայն անոնց նկարագրական բնագիրը, որ իբրեւ աշխարհագրութեան ուսումնական ձեռնարկ՝ շատ ծանօթ էր միջնադարեան Հայաստանի մէջ եւ պահպանուած է բազմաթիւ ձեռագիրներու մէջ, ընդարձակ ու համառօտ խմբագրութեամբ: « Աշխարհացոյց »ը բաղդատելով Պտղոմէոսի « Աշխարհագրութեան ձեռնարկ »ի բնագրին եւ անոր հիման վրայ յոյն աշխարհագրագէտ Ագաթոդիմոնի քարտէսներու հետ՝ Սուրէն Երեմեան պարզած է որ հայկական աշխարհագրութեան հեղինակը (որ հաւանաբար եղած է Ա. Շիրակացի), իր աշխատութիւնը շարադրելու միջոցին հետեւած է Պտղոմէոսի քարտէսներուն, որոնց շարքին ինք եւս կազմած է նոյնանման քարտէսներ, հիմ ծառայեցնելով Պտղոմէոսականը: Այդ ալ Ս. Երեմեանին կարելիութիւն ընձեռած է վերստեղծելու մեզի չհասած բոլոր 15 քարտէսները, որոնք միասին կը ներկայացնեն հին հայկական աշխարհի ատլասը: «Զ.-Է. դարերը, կ'ըսէ ակադեմական Սուրէն Երեմեան, դասական էին հին հայ քարտէսագրութեան համար: Ամբողջ միջնադարուն, հայկական աշխարհագրութիւնը՝ « Աշխարհացոյց » ը, Հայաստանի մէջ անրաժանելիօրէն գերիշխած է իբրեւ հին աշխարհի աշխարհագրական ու տիեզերական ըմբռնումներու համադրութիւն եւ աշխարհագրական գիտութեան բարձրագոյն նուաճում:: Հին աշխարհի քարտիսագրական ժառանգութիւնը հայկական աշխարհագրութեան կողմէ վերամշակուած վիճակով աւատապետական ժամանակաշրջանի հայկական մշակոյթի մէջ մնաց մինչեւ հայերէն առաջին տպագիր քարտէսներու երեւան ելլելը՝ ԺԷ. դարու վերջը:

×

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՅԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աւստրալիացի գիտնականներ Հայաստան գացած են ծանօթանալու համար Արարատեան դաշտի աղակալած հողերու քիմիական բարելաւման մարզէն ներս հողագիտութեան եւ երկրագործական հիմնարկի կողմէ յառաջ տարուող աշխատանքներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ կայլ խողովակի բուռն պայթում մը պատահած է Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը: Աւելի վախ կայ քան վնաս:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ մթնոլորտը չի հանդարտիր եւ չորս հոգի մեռած էկալիէն — Թեփէ: Ծայրայեղ աջեր են որ սպաննած են ուսանող մը եւ երկու տանտիկիններ, երբ օթոպիւսի կը սպասէին: Նոյն գիշերն ալ, ուսանողին յուղարկաւորութենէն ետք, 18 տարեկան բանուոր մըն է, որ սպաննուած է:

ՄՈՊՈՒԹՈՒ յայտարարեց թէ Քաթանկացիներուն տարած բոլոր պատանդները ջարդուած են:

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կրկին ծանր միջադէպեր պատահած են առջի օր, քան մեռեալի խօսք կ'ըլլայ:

ԹԱՆՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ փառատօնը վերջացաւ եւ բաշխուած մրցանակները միշտ խնդրոյ առարկայ են բացի, այս անգամ, «Ոսկի արմաւենի»էն, որու արժանացաւ դատական կազմի միաձայնութեամբ իտալացի էրմաննօ Օլմիի « Լ'առպրը օ Սապօ »ն: Կին լաւագոյն դերասանուհիի մրցանակը տրուեցաւ միասնաբար Ժիլ Քլէյպըրկի եւ Իզապէլ Իւփէրի: Այր լաւագոյն դերասանը նկատուեցաւ Ժօն Վօյթ: Զուգահեռ այս փառատօնին, Երկուշաբթի օր Քաննի մէջ սկսած է պայքան եւ թուրք շարժանկարի տասնեւհինգօրեակը: Այս շարքին մէջ մեծ գովեստով կը խօսուի «Թրքական գիշերը» շարժանկարին մասին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՉՔԱՐ ՄԸ ԼՈՒՎՐԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայրենի հողէն անջատուած մայրի բեկոր մը: Հայկական լեռնաշխարհէն նուէր բերուած խաչքար մը գեղաքանդակ, անմահ գործը՝ անյայտ եւ անանուն վարպետ քարտաշի մը:

Անցեալին՝ վեհաշուքօրէն կանգնած հայրենի բլուրի մը գագաթին, արդեօ՞ք յաղթական մարտ մը կը խորհրդանշէր ան, անարգ թշնամիին յարձակումներուն դէմ եւ կամ թէ կը յաւերժացնէր քաղաքի մը, գիւղի մը, կամուրջի մը հիմնադրումը Հայաստանի հողին վրայ: Ցի՞շատակը հերոսական արարքի մը: Ապաւինած խաչին զօրութեանը, ժողովուրդը անոր կը դիմէր, համաճարակներէ, աղէտներէ, յարձակումներէ կարենալ զերծ պահելու համար իր հայրենիքը:

Այս խոհերով տարուած՝ կը մտնենք Լուվրի Թանգարանէն ներս: Պարսկական հնութիւններու յատկացուած սրահներէն մէկուն մէջ կանգնած է ան իր պատկառելի հասակովը, գրաւիչ՝ տաք վարդագոյն երանգով: Քովը զետեղուած քանի մը տողնոց ծանօթագրութիւնը կ'ըսէ որ «Այս խաչքարը բերուած է Աղձուղի գերեզմանատունէն. ԺԳ. դար. Սով. Հայաստանի նուէր 1976»:

Ուրեմն յուշարձան կոթող մը որ կը բարձրանար գերեզմանատան մը մէջ, դամբարանին արեւելեան կողմը (ինչպէս որ սովորութիւն էր) յաւերժացնելու համար մահացած սիրելիի մը անունը եւ յիշատակը:

Սակայն սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ խաչքարերը գերեզմանաքարեր են եղած միայն: Ըստ վիմագիր արձանագրութիւններու ուսումնասիրութեանց, անոնք յիշատակարան յուշարձաններ են կանգնած բազմապիսի նպատակներով: Անոնք նուիրուած էին նշանաւոր դէպքերու, յաղթանակներու, հերոսական արարքներու, սահմաններու որոշման, նուիրատուութեանց, եւայլն:

5–7րդ դարերու ամէնէն հին գերեզմանական կոթողներու վրայ կը հանդիպինք խաչերու պատկերացումներու: Անոնք երկար տեւեն եւ աստիճանական զարգացման ճամբէն անցնելով, 8 – 9րդ դարերուն, արդէն կը կրեն դասական դարձած խաչքարերու աւանդական խորհրդանշանները: ԺԳ. – ԺԴ. դարերը, խաչքարերու ծաղկեալ փայլուն շրջաններն են: Լուվրի խաչքարը կուգայ այդ շրջանէն:

Ամրացուած երկյարկանի պատուանդանի մը վրայ որուն բարձրութիւնն է 0,75 մեթր, խաչքարը ունի մօտաւորապէս 2,5 մեթր բարձրութիւն 1,10 մ. լայնութիւն եւ 0,20 մ. հաստութիւն: Կեդրոնական մասին վրայ քանդակուած է խոշոր խաչ մը որուն հորիզոնական եւ ուղղահայեաց թեւերուն վրայ փորագրուած են հիւսկէն զարդաքանդակներ: Թեւերուն ծայրերը վերջաւորուած եւ սրածայր տերեւի ձեւով եւ երեքական կլոր գնդիկներով: Երկու աւելի փոքր խաչեր քանդակուած են հորիզոնական երկու թեւերուն տակ, զարդարուած՝ երկրաչափական գիծերով: Այս երեք խաչերը կանգնած են ականէ ոճաւորուած տերեւներու եւ երեք փոքր վարդեակներու վրայ որոնք իրենց կարգին ունին երկրաչափական եւ հիւսկէ զարդաքանդակներ:

Կեդրոնական խաչին քովընտի շրջանակները վերէն վար զարդարուած են աւեղնագործութեան չափ նրբին հիւսուած գիծերու ելեւէջներով ուր դժուար է գտնել գիծերուն սկիզբը եւ վերջը, այնքան հնարամիտ է յօրինուածքը:

Վերեւը՝ ճակտին քիւը կազմող քարին ճիշդ մէջտեղը նոյնպէս ներկայացուած է խաչ մը, սրածայր թեւերուն ծայրերը վերջացած գնդիկներով: Երկու քովի քառակուսի տարածութիւնները կը ներկայացնեն համաչափութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ յօրինուած երկրաչափական եւ հիւսկէ ոճաւորուած մոթիֆներ:

Այս խաչքարը արձանագրութիւն չունի. սակայն զարդաքանդակները, ոճը, յօրինուածքը թոյլ կուտան զայն դատել 19րդ դարէն: Արդարեւ այդ շրջանէն ունինք նման խաչքարեր արձանագրութիւններով, մանաւանդ Գեղարդի վանքին շուրջ:

Առաջին նայուածքով, առ հասարակ, խաչքարերուն զարդաքանդակները միօրինակ կը թուին ըլլալ, սակայն հարեւանցի քննութիւն մը իսկ, ցոյց կուտայ որ ոչ մէկը նման է միւսին, այնքան հնարամիտ եւ բազմազան են յղացումները, աներեւակայելիօրէն բարդ, հարուստ եւ անկրկնելի են գործադրուած հիւսկէ հնարքները:

Յովհ. Շիրազ, խաչքարերու նուիրուած իր մէկ բանաստեղծութեանը մէջ, դիմելով իր նախահայրերուն կ'ըսէ «Համբուրելով քարից լոյս կերտող ձեր ձեռքը ճարտար, սուրբ հետքը նրա, անմահութիւնն եմ համբուրում ես ձեր...»:

Պարսկական հնութիւններով շրջապատուած սրահին լռութեանը եւ առանձնութեանը մէջ, ուր վեհաշուքօրէն եւ միայնակ կանգնած է հեռաւոր Հայաստանէն բերուած այս խաչքարը, ուր անանուն վարպետ մը իր շունչը եւ հեւքն է թողած, կը տարուինք սրտառուչ խորհուրդներով:

Հազարաւոր խաչքարեր մեզի հասած դարերու խորերէն, սփռուած հայրենի հողին վրայ, լեռնալանջերու, անդնդախոր ձորերու, ճամբաներու երկայնքին, գերեզմաններու, եկեղեցիներու, վանքերու հովանիին տակ, յաճախ փորագրուած անոնց պատերու վրայ, այդ խաչքարերը հայ ժողովուրդին հոգիին եւ մտքին հարազատ արտայայտութիւններն են. անոնք կենդանի վկաներն են իր առօրեայ ապրումներուն, հոգեկան յոյզերուն, խռովքներուն, ուրախութիւններուն, հայրենասիրական եւ հերոսական արարքներու եւ միաժամանակ անոնք ցոյց կուտան, զանոնք կերտող վարպետներու հմտութիւնը, բեղուն երեւակայութիւնը, գեղարուեստական ճաշակը ինքնատիպ, քրիստոնէական շունչով բիւրեղացած եւ ոգեղինացած:

Վիմական արձանագրութիւններու ուսումնասիրութեանց շնորհիւ, այսօր անյայտութենէ եւ մոռացումէ լոյս աշխարհ են բերուած խաչքարերը կերտող վարպետներէն ոմանց անունները, անուններ՝ յաւերժօրէն անմահ որոնք կուգան լուսեղէն հետք մը ձգել միջնադարեան հայ քանդակագործութեան փառքը կազմող, ինքնատիպ եւ ինքնուրոյն հայկական խաչքարերու շքեղ քանդակներուն վրայ:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ԺԽՏՈՒԱԾ ԿԱՌՈՅՑ
ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ - ՍԵՄԻՆԱՐ

Հովանաւորութեամբ՝ ՔԼԱԲ ԹՈՒՐԱԹԻ
ՄԻԼԱՆՕ — ԻՏԱԼԻԱ
29/30 ՅՈՒՆԻՍ –– 1 ՅՈՒԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԻ
ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ–ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՌՈՅՑԸ

Առաջին միջազգային համագումար – սեմինարի բացումը կը կատարուի Յունիս 29ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Քլաբ Թուրաթիի սրահներում իտալական պե՛տական անձնաւորութեանց հովանաւորութեամբ եւ մշակութային գործիչների ներկայութեամբ:

Հինգշաբթի, Յունիս 29, առաւօտեան ժամը 10ին համագումարի աշխատանքներին կը նախաբանեն՝

–– Բարիգալուստի խօսք Քլաբ Թուրաթիի քարտուղարութեան կողմից:

–– Հակիրճ նախաբան՝ փոքրամասնութիւնների ընդհանուր խնդիրների պատասխանատու ԻՔՈՄի մի անդամի կողմից. «Փոքրամասնութիւններ, նրանց մշակոյթը եւ ձուլում»:

–– Սփիւռքի հայ ընդհանուր ընկերային – մշակութային դրութիւնը:

Յունիս 29 կ. ե. ժամը 4ին կը սկսեն համագումար - սեմինարի աշխատանքները: Սփիւռքի մշակոյթի վերլուծման մի փորձ: Հայ աւանդական առարկայ - մշակոյթը (սփիւռքի մշակութային մասնայատկութիւնները):

Սփիւռքի մշակութային - ենթակայ մտաւորականութիւնը (սփիւռքի հայ մտաւորականութիւնը ինչ է ներկայացնում):

Աւանդականութեան շարունակութիւնը եւ խզումը: (Արդեօք գոյութիւն ունի սփիւռքի հայ մշակո՞յթ: Սփիւռքի հայ մշակութային դիմագծի փնտռտուք ինչպէս կարելի է կատարել):

Ուրբաթ, Յունիս 30, առաւօտեան ժամը 9ին:

Մասնակի ուրուագծեր արդի հայ մշակոյթի
— Մտածողականութիւն
— Փիլիսոփայութիւն
–– Երաժշտութիւն
–– Նկարչութիւն եւ տեսողական արուեստներ
— Բանաստեղծութիւն
–– Գրականութիւն
–– Հայագիտական առարկաներ
— Ճարտարապետութիւն

Սփիւռքի մշակոյթի փոխանցումը
–– Սփիւռքի հայ մամուլ
–– Հրատարակչականներ
— Սփիւռքի հայ ներկայութիւնը ոչ-հայ հրատարակչականների մօտ:

Շաբաթ Յուլիս 1, առաւօտեան ժամը 9ին
Եզրափակիչ ընդհանուր զեկուցում

–– Յարաբերութիւններ եւ փոխյարաբերութիւններ սփիւռքի հայ մշակոյթի եւ միջազգային արդի մշակոյթի հետ: (Ի՞նչ է նշանակում մշակոյթ ստեղծել սփիւռքի պայմաններում):
–– Վիճաբանութիւն

Համագումար – սեմինարի գլխաւոր նպատակները
–– Առաջին հանդիպում սփիւռքի զանազան գաղութների նոր սերնդի մտաւորականների մէջ:
–– Գոյութիւն ունեցող զանազան մշակութային եւ մտաւորական խմբերի դրութեան ստուգումը:
— Նախնական փնտռտուք սփիւռքի մշակութային քանակային եւ որակային դիմագծի:
— Մշակութային – մտաւորական նոր շարժման կարելիութեան ստուգում:

Ամէն մի զեկուցում – տեղակացիր կը տեւի 30 րոպէից ոչ աւելի եւ ինչպէս ծրագրուած է դրանց կը յաջորդէն վիճաբանութիւն: Այն անձնաւորութիւնները որոնք կ'ուզենան մասնակցել վիճաբանութեան բարի կը գտնուեն լրացնելու համագումարի ընթացքին տրամադրուած թերթիկները յանձնելով քարտուղարութեան, որպէսզի վիճաբանութեան տրամադրուած ժամանակը հաւասարապէս բաժանուի վիճաբանութեան մասնակցել ցանկացողների միջեւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Խնդալը եկաւ –– սեւ, խոշոր թռչուն մը պարտէզի ցանկատին թառեցաւ, թեւերը ծալեց, գլուխը պահեց, արձանացաւ գորշ ձիւնին դիմաց: Երբեք, երբեք հաճոյքը մաքուր վիճակով չէր կրցած վայելել, ոչ մէկ վայրկեան կրցած էր ինքզինքը ամբողջովին մոռնալ, ոչ խմիչքով, ոչ ցաւի մէջ ոչ իսկ օրկազմի ժամանակ որ հազիւ երկու – երեք անգամ ունեցեր էր կեանքին ընթացքին: Թռչունը չէր շարժեր ու առկէ անդին գիշերը կը քաշէր... կը քաշէր իր կորսուած սիրտը... միայն թէ կարելի ըլլար փախիլ, քայքայուիլ ու անհետանալ...: Բայց ո՞ւր, մարդ ո՞ւր կրնայ փախիլ, ոչ թէ վախէն կամ ցաւէն մահը ըլլալու է անցաւ մտքէն ու գիտէր որ եթէ թափառող մարդը կեանքի թափ մը ունէր որ զինք մահէն անդին պիտի նետէր միշտ, մինչ ինք...

–– Եթէ մինչեւ առտու չմեռնի հրաշք է:

Արթըր բաղնիք գնաց ձեռքերը լուալու: Ամէն անգամ որ հիւանդէ մը դառնար յուզումը կոկորդը խցած, անձկութիւնը տարածուելով ներսէն դուրս՝ ախորժակը կը բացուէր ու կ'անօթենար: Առաջ, Սիլվարդ անմիջապէս սեղան կը դնէր, դիմացը կ'անցնէր, լուռ՝ ուտելը կը դիտէր: Իր մօր անունն ալ Սիլվարդ էր, ան ալ տղայութեան քովը կը նստէր ճաշի ատեն հա՛ խավրում, կեր որ առիւծ դառնաս, մեծ աղբօրդ պէս խօսելով սրտուր, անյոյս ձայնով: Հիմա յիշեց հիւանդ տղան, խեղճ, աղքատ մայրը կայարանին քովերը տնակին մնկիւնը ու՝ ողորմելի բարկութիւնը բժշկուհներուն, լռութիւնը որ կը բզքտուէր տղեկին վտիտ մարմնին ամէն կողմէն ամէն կողմ տառապանք ու ցաւ՝ բայց ոչ մէկ յանցաւոր կրցեր էր մտածել, գիտնալով գաղտնօրէն որ ինքն էր միակ յանցաւորը աշխարհի երեսին, դուռը կամաց մը գոցելով տունէն ե՞րբ պիտի մեծնամ, Աստուած իմ խորհելով, օթոյին մէջ մտած ատեն: Բայց ճամբայ չէր ելած անմիջապէս ու պատուհանները բանալով յանձնուած էր պահ մը լռութեան դրեթէ շօշափելի հոսանքին մէկ է տառապանքը բոլոր մարդոց մտածելով ու երեւակայելով հեռու մօտ պատերու ետին պահուըտող, անքուն, չտաքցող մարդիկ որոնց ողբերգութիւնը մինչեւ իրեն կը հասնէր ու կ'անցնէր: Ո՞ւր երթալ, ի՞նչ ընել Աստուած իմ, ո՞ւր կը տանին կեանքի նամբաները գիշերուան սառած անդորրութեան կեղեւին տակէն մտածեց, օթոն աշխատցնելով:

Թռչունը, բոլորովին ապսիրտ պատճառով մը, թեւ առաւ, գնաց: Ե՞րբ պիտի փոխուէր կեանքը, դեռ քանի՞ թռչուն պիտի թռէր...: Ումպ մը ուիսքի խմեց: Դժուարը՝ անոր զգացումներու հեղեղը զսպելն էր ինչ որ տառապեցար՝ ան կը մնայ կեանքի մէջ յիշեց անոր խօսքը ու եթէ շիտակ էր ըսածը՝ ինչքան պարապ ըլլալու էր իր կեանքը: Երբ կինը պատահմամբ գտեր էր իրենց կապը՝ առանց ձայնի ձգեր փախեր էր յանցաւորի պէս մտածեր էր ինք առանց կռիւի կամ նոյնիսկ տառապելու, բայց ինչո՞ւ համար դեռ տան մէջ էր անոր հպումը, տխուր սպասումը երբ ինք ու Արթըր քաղաքէն կը մեկնէին բժշկական համաժողովի, խոնաւ առանձին մարդերու խուժանին հետ ծփալով ետ ու առաջ՝ պանդոկներու նրբանցքներէն ուրիշներու ձգած հաճոյքները փնտռելով՝ ուր որ ըլլար: Ասկէ ետքն էր որ Արթըր սկսեր էր ծածուկ վայելք առնել իր ցաւերէն: Հիմա, բժիշկի իր հոտերով ու խմիչքը ձեռքը պիտի թափառէր տառապանք փրցնելու պէս ըսեր էր օր մը ինք, յետոյ քովը պիտի գար, միշտ իր դերասանական, օփերաթիք, կեանքէն մեծ ձեւերով, արագ համբոյր մը ծոծրակին, քանի մը տաք խօսքեր: Ու անմիջապէս անխօս, անթափանցելի պիտի ըլլար, անշարժ անկիւն մը: Անգամ մը, ձմեռ փոթորիկ գիշեր մը զինքը տուն ճամբած էր, առտուան մէկուկէսին: Ու հիմա խոհանոց պիտի անցնէր, ինքնիր մէջ կորսուած նորէն, նստէր բան մը ուտէր, գանգատ մտացրիւ: Կէս ժամ կ'առնէր մինչեւ որ ինքզինքը գտնէր ու զինքը փնտռէր, քովի պատկէին, իրարու ձեռք բռնած, պատանիներու նման: Հինգ վայրկեանէն կը քնանար: Բայց յաճախ առտուան մօտ կ'արթննար, կը փախչէր քովէն բանէ մը հալածական, երեսը կը լուար ու մութին կը նստէր սալոնը անշարժ, անմտածում, անհասկնալի տխրութեան մը անձնատուր:

(Շար. – 2)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳԻՐՈՒԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ
Տպագրութեան խնդրանօք

Կարդացինք «Յառաջ»ի Մայիս 13 – 14 թիւին մէջ, «Ֆրանսական հեռատեսիլը, Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը եւ պէօրէկներ...» յօդուածը, ստորագրըւած Հրանդ Անէմեանի կողմէ: Արտայայտուած մտքերն ու ոճը կը ստիպեն մեզ պատասխանել, ճշդելու համար կարգ մը կէտեր:

Թղթակիցը կը գրէ «... Երեկոյեան երաժիշտները հաղորդումներու շարքին դիտած էինք Ֆրանսայի այլազան շրջաններու երաժշտական խումբերու նուիրուած յայտագիրները եւ անոնց ընթացքին յաճախ ականատես ըլլալով արուեստէ զուրկ ելոյթներու, միշտ ալ մտածած էինք թէ ինչո՞ւ գաղութիս հայկ. երգչախումբերն ալ նկատի չեն առնուիր...»: Ըստ Պարոն Հ. Ա.ի, քանի որ արուեստէ զուրկ ելոյթներ կան վերոյիշեալ հաղորդումներուն մէջ, ուրեմն հայկ. երգչախումբերն ալ, որպէս «արուեստէ զուրկ» կրնան մասնակցիլ: Խօքագիրն ու այս հատուածը կուտան թոնը յօդուածին, եւ c'est le ton qui fait la musique.

«Լէ Միւզիսիէն տիւ սուառ» էմիսիոնները նուիրուած են երաժիշտներու եւ ոչ թէ երաժշտութեան: Անոնց երաժշտական գործունէութենէն անջատ, կապ ունին անոնց անհատական կամ խմբական կեանքին հետ: Երբ յայտագիրը կը վերաբերի ոչ Ֆրանսացիներու կը փափաքին ցոյց տալ անոնց ծագումին իւրայատուկ գծերն ու սովորութիւնները, անկախ արուեստէն: Այս չի ստորագնահատեր ոչ հայկ. երաժշտութիւնը, ոչ գաղութը եւ ոչ ալ հայութիւնը: Այս էմիսիոնները, որոնք աւելի քան ութ տարիներէ ի վեր կը շարունակուին ու ժողովրդականացած են, ունին իրենց իւրայատուկ նկարագիրը: Ուրիշ առիթով տեսած ենք Լեհերը, որոնք իրենց խոհանոցային արուեստին իւրայատուկ սեղան սարքեցին, Ռուսերը, որոնք ձիւնկիթը ուտելէ եւ վոտքան խմելէ վերջ, բաժակները փշրեցին ու խօսեցան Չայքովսկիի մասին (սեղանի շուրջ):

Ըսած ենք ու հիմա ալ կը կրկնենք, Սիփան– Կոմիտաս երգչախումբը եւ խմբավարը հայկ. պատարագ չէ որ կը ներկայացնեն, այլ հայկ կրօնական երգեր, իբրեւ երաժշտական արժէքներ: Կոմիտասը իբրեւ վարդապետ չէ որ կը ներկայացնեն, այլ իբրեւ երաժիշտ եւ երաժըշտագէտ:

Էմիսիոնը չտեսնողը եւ «Յառաջ»ի Թըղթակցութիւնը միայն կարդացողը պիտի խորհի թէ, մենք պատարագի երգեցողութեան մէջ «տիմպէլէկ» ենք դրած (բառը «Յառաջ»ինն է (1): Բոլորովին սխալ. Թաթուլ Ալթունեանի «Նազան իմ եարը» պարերգին մէջ է որ Թամպուրը իր մասնակցութիւնն է բերած եւ մենք վստահ ենք, որ սրբապղծութիւն չենք գործած այս երգը երգելով:

Թղթակցին մաքին մէջ է «սալաթան» (բառը իրն է) երբ կը գրէ «... խօսուեցաւ Կոմիտասի մասին, երգչախումբի աշխատանքներու եւ զանազան բեմերու վըրայ ունեցած ելոյթներու մասին, առանց մոռնալու անշուշտ պէօրէկի բաղադրութիւնն ու զայն պատրաստելու ձեւը»: Մենք կը հաստատենք որ ոչ մէկ բացատրական խօսք եղած է «պէօրէկ»ի պատրաստութեան շուրջ: Արդեօ՞ք Թղթակիցը դիտած է էմիսիոնը, երբ կը գրէ «Լուսնակն անոյշ»ը երգուեցաւ, երբ ընդհակառակն չերգուեցաւ:

Երեսուն վայրկեան տեւող էմիսիոնին մէջ, 18ը երգչախումբի երգերուն բաժինն էր (երեք կրօնական եւ երեք աշխարհիկ երգեր) չորսը՝ դաշնակի շուրջ էմփրովիզասիոն (Կանաչեանի «Պըճին – կօն») հինգը՝ խօսակցութիւն վառարանի մօտ եւ սենեակի մը մէջ, եւ միայն երեքը՝ (այն ալ ժենէրիքով) խոհանոցի եւ խնջոյքի - երգի նուիրուած էին: Իսկ «Յառաջ»ի Թղթակիցը կը նուիրէ 97 տող, որմէ միայն 10 տողը նուիրուած երգեցողութեան, եւ 87ը՝ պէօրէքի: Ոչ մէկ խօսք երգչախումբի անդամներու ճիգին, կեցուածքին, ներդաշնակութեան մասին, որ լուրջ գնահատանքի արժանացած էր Ֆրանսացի երաժիշտ ընկերներուն կողմէ: Այլ կը կարդանք «... Արուեստէ զուրկ» (2), «... սալաթան», «... սուճուխ–պաստրմա», «... տիմպէլէկը»:

... Մենք եւս ունեցած ենք հեռաձայնային խօսակցութիւն եւ լաւ քոմանթէներ, նախ Մայիս 6ի էմիսիոնին շուրջ որոնք ջերմ եւ անկեղծ գնահատականներ էին (մանաւանդ օտարներէ եւ հեռաւոր գաւառներէ) եւ յետոյ «Յառաջ»ի Թըղթակցի յօդուածին մասին, զորս կը նախընտրենք չյիշատակել, պարզապէս խընայելու համար իրեն:

Էականը այն է, որ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի ելոյթը Ֆրանսական հեռատեսիլէն, ջերմ եւ անկեղծ գնահատանքի արժանացած է հայ եւ մանաւանդ Ֆրանսացի հասարակութենէն ու նաեւ երաժըշտասէր խաւին կողմէ: Թէլէ–փոշը գնահատած էր էմիսիոնը երկու աստղով (երեքը ըլլալով լաւագոյնը): Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը համոզուած է, որ յաջողած է իր այս ձեռնարկին մէջ:

Ի դիմաց ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի.— Վերոյիշեալ նամակը, զոր ստացանք Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբէն, կը հրատարակենք գրեթէ ամբողջութեամբ (այս գրեթէն կը համապատասխանէ քանի մը անվայել եւ անուանարկիչ տողերու յօդուածագրին հասցէին: Զանց առինք, վասնզի անհատական նման յարձակումները ոչինչ կ'աւելցնեն Սիփան - Կոմիտասին եւ անշուշտ ոչինչ ալ կը պակսեցնեն յօդուածագրէն...): Ըստ երեւոյթին, երբեք պիտի չկարենանք խուսափիլ անձ վարկաբեկելու աժան եւ ձախաւեր ձեւէն, կեդրոնանալով ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ ՆԻՒԹԻՆ վրայ:

Նախ կարգ մը ճշդումներ այս նամակին մասին:

Լաւ է — կարեւոր է — պարկեշտ ըլլալ եւ հօսկէ հոնկէ առնուած անջատ բառերով, դուրս հանուած իրենց քոնթեքսթէն միտք չպղտորել: 1) Տիմպէլէկը «Յառաջ»ի բառը չէր, այլ նամակագրի մը (նամակն ալ ստորագրած էր՝ Սէֆէրեան), որմէ առնուած էր եւ չակերտուած էր հատուած մը:

2) «արուեստէ զուրկ»ը որեւէ կապ չունի այդ օրուան էմիսիոնի եւ Սիփան - Կոմիտասին հետ: Ահաւասիկ պարբերութիւնը.—

«Շաբաթ, Մայիս 6, անհամբերութեամբ կը սպասէինք Ֆրանսական հեռատեսիլի Թէ. էֆ. 1 կայանի հայկական յայտագրին, որ յատկացուած էր Փարիզի Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբին: Արդարեւ, երկար ատենէ ի վեր հեռատեսիլի Երեկոյեան երաժիշտները հաղորդումներու շարքին դիտած էինք Ֆրանսայի այլազան շրջաններու երաժշտական խումբերու նուիրուած յայտագիրները եւ անոնց ընթացքին յաճախ ականատես ըլլալով ԱՐՈՒԵՍՏԷ ԶՈՒՐԿ ելոյթներու, մի՛շտ ալ մտածած էինք թէ ինչո՛ւ գաղութիս հայկ. երգչախումբերն ալ նկատի չեն առնուիր այդ հաղորդումներու շարքին»:

Գալով նամակին ընդհանուր բովանդակութեան ի՞նչ կարելի է ըսել խուսափելու համար կրկնութիւններէ: Ուրիշ առիթներով ալ շատ ըսած ենք՝ հայ հրապարակագիրը երբեւ կամ պէտք է գովէ կամ պէտք է լռէ...: Ոչ մէկ ուրիշ ազգի մօտ կարելի է գտնել այսքան անհանդուրժողութիւն որեւէ քննադատութեան առթիւ (ի դէպ, մեր այդ յօդուածին մէջ, ուրիշ քննադատութիւն մըն ալ ըրած էինք, աւելի կարեւոր: Կ'ըսուէր թէ ինչո՞ւ հակիրճ պատմականը չտրուեցաւ երգչախումբին, որ կէս դարու անցեալ ունի եւայլն: Բայց Սիփան – Կոմիտաս չի պատասխաներ այս կէտին): Ըսենք նաեւ որ այդ յօդուածին մէջ, մեծ գովեստով կը խօսուէր Կարպիս Ափրիկեանի ղեկավարութեամբ «փայլուն կերպով մեկնաբանուած երգերուն» մասին: Եւ կը խորհինք որ կենսականը այդ էր: Մնացեալին մասին, Սիփան - Կոմիտաս կրնար (եթէ այդքա՛ն անհրաժեշտ կը գտնէր) պարզ լուսաբանութիւն մը տալ, փոխանակ ոխով ու կիրքով լեցուն այս նամակին, որմէ ցայտուն կերպով կը պարզուի մէկ բան՝ ինքնագոհութիւն: Եւ ի՛նչ երջանկութեամբ ալ կը յիշուին շնորհաւորական հեռաձայներ (մենք ալ կրնանք շատ մը շնորհաւորութիւններ յիշատակել, մինչեւ այսօր, այդ յօդուածին առթիւ): Ի՞նչ կրնանք աւելցնել: Ոչինչ: Երգերը սիրած էինք, պէօրէկը չսիրեցինք: Ճաշակի հարց է: Վերջակէտ:

ՊՈՒՍՏ'ՓԻԹ

Ծերունի Անգլիացի մը, շատ լաւ մնացած, ամէն օր սովորութիւնն ունի ծայրէ ծայր կարդալու թերթը, որու բաժանորդ է: Եւ յանկարծ, օր մը, անակնկալի կուգայ, կարդալով մահազդ մը որ իր մահը կ'աւետէ: Ինքզինքը գտնելէ ետք եւ հաստատելէ ետք թէ ողջ է, թերթին խմբագրութեան հետեւեալ նամակը կը գրէ.—

Պ. խմբագրապետ,

Երկար տարիներէ ի վեր, բաժանորդագրուած եմ ձեր թերթին, այս առաւօտ մահուանս լուրը կարդացի եւ որովհետեւ ընդհանրապէս ձեր թերթը միշտ լաւատեղեակ է, կը խորհիմ թէ ճիշդ է: Ուրեմն բաժանորդագրութիւնը զոր ունիմ ձեր մօտ այլեւս աւելորդ է:

Ընդունեցէք, եւն., եւն.:

Մասնակցութեան պայմանները

1) Ճանապարհածախս, հիւրանոց եւ ուտելիք պէտք է հոգացուեն համագումարին մասնակցողներու կողմէ:

2) Համագումարին մասնակցողներու ներկայութիւնը բոլոր աշխատանքներուն պարտադիր է:

3) Մասնավճարներ: Ունկնդիրներ 30 հազար իտալական լիր: Ուսանողներ, հոգեւորականներ 5000 իտալական լիր: Համագումարին զեկուցում ներկայացնողներ՝ ձրի:

4) Համագումար – սեմինարի սրահներուն կից կը կազմակերպուի նաեւ Հայ Գրքի մը ցուցահանդէս սփիւռքի հայ եւ Սովետական Հայաստանի մշակութային հրատարակչական ձարտարարուեստի արտադրութիւններից:

5) Ունկնդիրներուն եւ սեմինարին մասնակցողներուն կը տրուեն համագումարի բոլոր նիւթերը խմորատիպ ձեւով:

6) Համագումարի բոլոր զեկուցումները, տեղեկագրերն ու վիճաբանութիւնները առանձին գրքով տպագրուելուց յետոյ, կ'ուղարկուի համագումարի մասնակցողներին ձրիաբար:

7) Համագումարի պաշտօնական լեզուն Ֆրանսերէնն է: Բայց ընդունուում են նաեւ զեկուցումներ հայերէն, իտալերէն եւ անգլերէն: Այս վերջին լեզուներով զեկուցումներին կը յաջորդէ Ֆրանսերէն լեզուով համառօտ մի բացատրութիւն:

8) Բոլոր զեկուցումներն ու տեղեկագրերն կ'ուղարկուեն հայ մամուլին:

9) Համագումարին մասնակցել ցանկացող ունկնդիրներն իրենց դիմումնագրերն պիտի ուղարկեն ԻՔՈՄի հասցէին մինչեւ Յունիս 15, 1978 թիւ:

ICOM
5, Via Reina
20133 Milano

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՑՍԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

2.

— Ո՞վ է ասել, որ խմանամ, — չար նետեց մարէն: — Լալկուա՞ծ էիր, որ լուր տայիր: Ինչի՞ են ուղարկել, ո՞վ է ուղարկել:

Կանաչ գորտը թեւերին արեց:

— Քեռու բէյը: Հիմա էլ գիւղը ժանդարմով լցում է, Տամուկի՛, տեսնո՞ւմ ես:

Գորտը թաթերով զարկեց գլխին: Մարէն թաւ դէպի նա: Խնամին եա – եա գնաց:

Քահանայի տան կողմից կնոջ ծղրտոց լսուեց: Մարէն կծկուեց, գունդ դարձաւ, ապա ձգուելով վազեց դէպի փողոց: Փողոցին չհասած ընկաւ ցանկապատի տակ: Երկու ոստիկան քահանայի աղջկայ ծամերից բռնած հանում էին բակից: Մէկ ուրիշը քահանայի գլխին հարուածելով, քշում էր դէպի եկեղեցու հրապարակ: Մարէն աջ կողմին էլ Թուրք տեսաւ, դիմացն էլ: Կռացաւ, ետեւից շուն ընկածի պէս վազեց խաղողի թփերի միջով: Դեռ հեռուից իրենց բակում իրար քաշքշող, իրարից բան խլող զինուորներ տեսաւ: Մի քանիսը բարձրացել էին պատշգամը: Մէկը իրենց կովերը քշում էր դէպի փողոց: Կովերը բառաչում էին՝ վախեցած հորթերը ետեւները գցած: Հաւերը ճղճղալով տեղից տեղ էին փախչում: Մի ոստիկան սանձից քաշում էր Ջորին: Շունը կատաղի նետւում էր Ջորին տանողի վրայ, սակայն Թուրքը հարուածելով ետ էր մղում նրան: Մարէն փորձեց ճչալ, ձայնը չգտաւ, գլորուեց խաղողի վայերի վրայ: Այդտեղ տապ էր արել Արեւը: Երեխան խեղդուեց լեղաճաք:

— Մարէ՛, մեզ կոտորում են...

Մարէն ճանկերով ճեղքեց խաղողի թանձր թփերը, Արեւին խօթեց նրանց մէջ, ճիւղերը հաւաքեց վրան:

— Ձայն չհանես:

Ծառս եղաւ, ողջ հասակով վազեց դէպի տուն: Մի ասկեար սանդուխքի գլխից քարշ էր տալիս Մարգարիտին: Մէկ ուրիշը Սոփոյի գրկից պոկեց Մարգարիտի ծծկեր աղջկան ու զարկեց պատշգամբի սիւնին... Մարէն ծղրտոցով թռաւ հարսին քաշ տուողի վրայ: Ասկեարը հրացանի խզակոթով խփեց նրա գլխին: Մարէն ձեռքը տարաւ դէպի մազերն ու ընկաւ ճնճխուած թոռան վրայ: Աշխարհը գլորուեց դէպի մթին անդունդ...

Ամպի սեւ զանգուած բարձրացաւ գիւղի վրայ ու մարեց եկեղեցու խաչի բոցը:

×

Խորէն աղայի ձին վրնջում էր տագնապով: Դատարկ թամբը ծռուել էր մէջքին, ասպանդակները զնգում էին ճիչով: Ձին վազում էր սար տանող ճանապարհով: Երբեմն կանգ էր առնում պարանոցի աղեղը թեքում դէպի գիւղ: Այնտեղից սոսկալի ձայներ էին գալիս: Ձին խրտնում էր, վիզը երկարում ու նորից սլանում վրնջալով, քարերին գայթելով:

3.

Մարգարիտը ուշքի եկաւ: Իրենց արդէն հանել էին գիւղից: Ցիշեց ջախջախուած զաւակին ու ռռնաց խուլ: Ցնցումը սաստիկ էր եւ դրանից նա սթափուեց: Հետզհետէ լմբռնեց շրջապատը, զգաց որ իր փէշերից կախուած են իր երկու մանրերը, Սոփոյի Գեւոն ու Եղսիկը: Փոքրիկները կապտած, պապանձուած վազում էին մանր, ընկնում իր ոտքերը, աշխատում ետ չմնալ:

Կանայք ու երեխաները քայլում էին խառն – խուռն, փոշու միջով, որ բարձրանում էր հարիւրաւոր ոտքերի տակից: Նրանց ետեւից՝ փոշու վրայ մնում էին բոպիկ ոտքերի հետքեր՝ խոշոր, նաեւ մանր: Մնում էին արեան կաթիլներ:

Օսման օնբաշին Մարգարիտի վիզն օղակել էր թոկով, դրա ծայրը կապել իր գօտուն: Ձիու վրայ փառաւոր բազմած, նա դեղին չամիչ էր ծամում, յօրանջում գոհ ու կուշտ: Կեռմանում կռացաւ ձիուց, Մարգարիտի գլուխն իրեն քաշեց ու կծոտեց նրա այտերը: Մարգարիտը չկարողացաւ գլուխը փախցնել:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(78 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սթելօ Սիմոնեան եւ աղջիկը՝ Պրիժիթ, ինչպէս նաեւ Զրաքեան, Տիւրկէրեան, Ճենազեան, Խաչիկ–եան, Ժամկոչեան, Տէրտէրեան (Ամերիկա) եւ Կիւրտալ (Պոլիս) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծհօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱՆ ԳԱԼԱՑՃԵԱՆԻ
(Շապին – Գարահիսարցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 29ին, 94 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունիս 2, ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սուրէն Գալֆայեան եւ Միսաք Կիւլ–պէնկեան եղբայրներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար–ուի այս Կիրակի, Յունիս 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ եղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Գալֆայեան եւ Կիւլպէնկեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատա–կին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա–տակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Ի գիտութիւն մեր ժողովուրդին կը յայտնենք, թէ Կիրակի, Յունիս 4, ի ժամ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի՝

Հարաւ. Ամերիկայի Կաթող. Պատուիրակ
ԲԱԲԳԷՆ ԱՐՔԵՊ. ԱՊԱՏԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր վախճանման քառասունքին առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Հեղինա Մալճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Տուտաքեան եւ զաւակ–ները, այրի Տիկին Գր. Քէպէլեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւն–ները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղ–կեպսակի նուէրներով եւ նամակով ցա–ւակցութիւն յայտնեցին

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱԼՃԵԱՆԻ
(Մանկասարեան)

մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ի յիշատակ Սարդարա–պատի ճակատամարտին զոհ գացած հե–րոսներուն Մ. Պըլքեան 50 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Grand Diner-Dansant

dans les salons du
Château de Châteaubourg

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին

Առաջնորդութեամբ՝
KOJA - KIAN
նուագախումբին

pour les réservation s'adresser à :

1) Mr Andonian — chaussure 1, rue Madier de Montjau (Valence)
2) Karina — 35, rue Madier de Monjau (Valence)
3) Mr. Hasbanian — Optique 60 60, rue Madier de Monjau (Valence)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

MUSEE GUIMET — 6, Place d'Iena — PARIS

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Յունիս 4, ժամը 16ին

նուիրուած

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

կը նախագահէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

կը խօսին
ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ
եւ Պոլսէն գրագէտ ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ

Սիրայօժար կը մասնակցին

Սիլվա Կոմիկեան (արտասանութիւն, յատկապէս հրաւիրուած),

Ժօժէֆի ԱԼԵՍԵԱՆ — ԳԱՌՋՈՒ (դաշնակով)

Մարիա ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ (ջութակով) եւ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մուտքը ազատ է հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ

Յունիս 2, Ուրբաթ ժամը 21ին

կը ներկայացուի հայկական ֆիլմ մը՝

« ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ »

հետեւողութեամբ Մկրտիչ Արմէնի ծանօթ վէպին

Գեղարուեստական բաժին՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԸՊԷԿԵԱՆ եւ իր երգչախումբը

THEATRE MUNICIPAL d'Issy- -les - Moulineaux
Avenue Victor Cresson, Métro : Mairie d'Issy

ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐ

Տոմսերու համար դիմել՝

Bakirdjian, 35, Rue de Trévise, 9e — 770-07-25
Librairie Samuelian, 51, Rue Monsieur-le-Prince 6e — 326-88-65
Sévan, 4, Rue Lazare Carnot, Clamart
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville

ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Grande Fête Champêtre annuelle

11 Juin, Dimanche, à partir de 11 heures dans les jardins du Collège

(ou en cas de pluis dans la salle), 26, Rue Troyon — SEVRES

Avec : BEDIK — Duo HARTAR — l'ensemble folklorique NAVASART

Orchestre BERNARD DEDEJIAN

Le chanteur NORAIR

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ
ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 4, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ու–նենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգե–հանգստեան պաշտօն, Սարդարապատի հերոսամարտի նահատակներու յիշատա–կին:

ԱՌ Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՂԱՍԻ ՄԱՏՂԱՇԵԱՆ

Կը հաղորդէ իր բարեկամներուն թէ Ֆրանսա վերադարձած է (1, Ռիւ Պեր–լիոզ, Նիս) Քէպէքէ եւ Նոր–Պրէօնսուիք գրաւելէ ետք դասատուի ամպիոնը Փսիխօ – ժերիաթրիի եւ խնամող բժիշկի բժշկա – ծերագիտական հարցերու:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վիէնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 4, Կիրակի ամբողջ օրը, Ժիմանի դաշտին մէջ: Երգ, պար, արտասանու–թիւն դպրոցի աշակերտներու կողմէ:

Նուագախումբ Տէսինի Մշակոյթի Տան՝ ԱՆԻՆ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. անդամա–կան ժողովը Կիրակի, Յունիս 4, առա–ւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւա–քատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

MUNICIPALITE DE BOIS-COLOMBES

Sous le patronage de son Centre Cul-turel organise

une Soirée Folklorique Arménienne

Musique — Chants et Danses par *l'ensemble musical arménien de tradition populaire*

Vendredi, 2 Juin à 21 heures
Salle Municipale
32, Rue Paul-Déroulède — Bois-Colombes

RECHERCHONS

— Jeunes Arméniens
— Disponibles rapidement
— Entreprenants

VAROUJAN BERBERIAN
Tél. : 620-40-35
(17 h. à 20 h.)

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI
3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3 550 F

JUILLET : du 07 au 20 Juillet 1978	Septembre : du 01 au 14 Septembre
du 14 au 27 Juillet	Octobre : du 06 au 19 Octobre
Août : du 04 au 17 Août	Décembre : du 29 au 11 Janvier 1979
du 18 au 31 Août	

MOSCOU - EREVAN
2 jours — 5 jours

PRIX 2 550 F

JUILLET : du 14 au 20 Juillet 1978	Octobre : du 06 au 12 Octobre
Août : du 11 au 17 Août	du 27 au 02 Novembre
Septembre : du 08 au 14 Septembre	Novembre : du 17 au 23 Novembre
du 22 au 28 Septembre	Décembre : du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE
VOYAGES WASTEELS — tél. (91) 50 89 12

Org. Lic. 97

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
2
VENDREDI
2 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.131 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — No 14.131

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՅԻՐԻ ՄԷՋ

ԵՒ ԱՅՍ ՃԱՌԸ ԿԸ ԽՕՍԻ... ՓՐԱԿԱ

— O —

Հիւմուրի գետնին վրայ թէեւ Անգլիացիները աւելի ծանօթ են բայց կը թուի թէ Ռուսերն ալ ետ չեն մնար եւ հաւանաբար Բրեժնեւն ալ կրնայ ներկայանալ իբրեւ ախոյեան։

Խորհ. Միութիւնը, միշտ դատապարտած է օտար Պետութեանց միջամտութիւնը որեւէ երկրի ներքին գործերուն եւ այս անգամ ալ շատ բուռն կերպով ձաղկեց Ատլանտեան Կազմակերպութեան «արիւնալի միջամտութիւնը Զայիր»։ Գուցէ մինչեւ հոս մեր ընթերցողները մասնաւոր հիւմուր մը չտեսնեն, բայց յիշենք որ Բրեժնեւ այս յայտարարութիւնը ըրած է Փրակա, ուր գացած էր պաշտօնական այցելութեամբ, «Փրակայի գարնան» այս տասներորդ տարեդարձի տարին։ Խորհրդային կուսակցապետին ժամանման նախօրեակին արդէն 11 հոգի, որ ստորագրած էին «Ուխտ 77»ը բանտարկուեցան եւ ազատ արձակուեցան Բրեժնեւի մեկնումէն ետք։

Խորհրդային պարագլուխը կ'ուզէ «թաղել պատերազմին կացինը» բայց կը նկատէ որ Արեւմուտքը պաղ պատերազմը «գաղջ պատերազմի» վերածեր է։ Միշտ Փրակայի մէջ է, որ Բրեժնեւ շեշտած է. «Եւրոպայի մէջ տեւական խաղաղութիւնը անկասկած գլխաւոր պայմաններէն մէկն է կանխելու համար նոր համաշխարհային պատերազմ մը։ Հելսինքիի ժողովը, երեք տարի առաջ, պատեհութիւնը ստեղծեց լաւ յարաբերութեանց փոխանակման եւրոպական ցամաքամասին վրայ։ Ցօշափելի փաստ մը, կ'ըսէ Բրեժնեւ, Օթաւը ժողով գումարեց Ուաշինկթըն եւ մասնակցողներէն ոմանք երթի թէ դարձի ճամբուն վրայ Նիւ Եորքէն անցան Ազգաժողովին երթալու համար եւ հոն գեղեցիկ խօսքեր արտասանելու ապազինման մասին։ Այդ ուղղութեամբ է որ գարգացան գործունէութիւնները, ինչպէս Օթաւի անդամ երկիրներու արիւնալի միջամտութիւնը Զայիր։ Այս ղեկավարները փորձեցին ծածկել այդ միջամտութեան լիրբ նկարագիրը քարոզչական արշաւով մը, իբրեւ թէ անգամ մը խորհրդային, անգամ մը՝ քուպական մասնակցութեան մը մասին այդ դէպքերուն»։

Նօ քոմէնթ պիտի ըսէր անգլիախօսը, քանի «օտար Պետութեան արիւնալի միջամտութեան մասին խօսելու համար» ան ալ Փրակայի մէջ, մարդ պէտք է առնուազն յիշողութիւնը բոլորովին կորսնցուցած ըլլայ եւ հաւանական չէ որ Բրեժնեւի պարագան ըլլայ»։

«ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲԱՆ ԻՍԼԱՄՆ Է»

ԿԸ ՊՈՌԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

— O —

Մինչ անիշխանական կացութիւնը վերջ չի գտներ երկրին մէջ եւ ընդդիմութիւնը կը ձաղկէ «իշխանութեան պարապը», Պոլսոյ մէջ էրպաքան, նախագահը Միլլի Սելամէթի (աջ) Պոլսոյ գրաման (1453ին Մոհամէտի բանակին կողմէ) տարեդարձին առթիւ իր կողմնակիցները հրաւիրած է Պոլսոյ Կապոյտ մզկիթին մօտ։ Այս առթիւ է որ ժողովուրդը պոռացած է, իբրեւ օրուան նշանախօսք «մահմետակա'ն Թուրքիա», «Փրկութեան միակ ճամբան իսլամն է»։ Մայիս 26ին, Թիւրքէշ ալ (ծայրայեղ աջ) Էրզրում հաւաքած էր իր համախոհները մեծ հանրաժողովի մը եւ այդ առթիւ կանխահաս ընտրութիւններ պահանջած։ Տէմիրէլ ալ կը ջանայ «դժգոհութեան ճակատ» մը հրապարակ հանել Էճէվիթի դէմ եւ ան ալ, նո'յն օրը, Մայիս 26ին, հանրաժողով մը կազմակերպած է եւ 100 հազար հոգի ժողված է Թաքսիմի հրապարակը «մեծարելու համար Թրքական դրօշը»։ Իր կուսակցութեան, Ատալէթի, պատրաստած մէկ հաշուեկշռին համաձայն, Յունուար մէկէն Մայիս 19, 2359 միջադէպ պատահած է երկրին մէջ, որոնց 1284ը զինեալ եղեռնափորձ։ 299 մեռեալ կայ եւ 2442 վիրաւոր։ 165 հատ ալ հոլտըփ եղած է որ շուրջ 11 միլիոն փրանք ապահոված է ընողներուն։

×

Քոնիայի մէջ ալ, որ շատ պահպանողական շրջան մըն է եւ էրպաքանի բերդաքաղաքը, ծանր միջադէպեր պատահած են, Մայիս 27ին տեղի ունեցած հանրաժողովէ մը ետք։ Մէկ երիտասարդ մեռած է եւ 30 հոգի ալ վիրաւորուած։

×

Ինթերնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն Հինգշաբթի առտու (Յունիս մէկ) երկու նկար հրատարակած էր, առջին էջը, մէկուն վրայ Գարթըր, երանելի ժպիտով մը Էճէվիթը կ'ընդունի, միւսին վրայ, նոյն երանելի ժպիտով Գարթըր Գարամանլիսը կ'ընդունի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ մէջ քսան համայնավար գնդակահարուած են։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ մէկ միլիոն բաժնետէր կը փնտռէ ճարտարարուեստին զարկ տալու համար։ Կ'ուզէ համոզել Ֆրանսացին, որ «քար» գնելու տեղ իր դրամագլուխը փրկելու նպատակաւ ճարտարարուեստի բաժնեթուղթ գնէ եւ տուրքի դիւրութիւններ կ'առաջարկէ առ ի քաջալերութիւն։ Ծանօթ է որ Պուսաք «կայսրութիւն»ն ալ փլաւ եւ դատարանը սնանկութիւնը հռչակեց եւ վճռեց որ ինչ որ կայ ծախուի։ Ասոնց կարգին է Օռոռ եւ Փարի – Թիւրֆը։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ իրիկուան ժամը 20ին (Ֆրանսական ժամով) Արեւմտեան Գերմանիա եւ Լեհաստան (առաջինը՝ ախոյենութեան տիտղոսակիրը, միւսը՝ երրորդ 1974ին) կը բանան Մունտիալը Պուէնոս – Այրէսի Ռիվէր Փլաթէ մարզադաշտին վրայ։ Յաջորդ օրը Ֆրանսա կը սկսի իր ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ ընել մրցելով Իտալիոյ հետ։ Յիշենք որ մասնակցող 16 խումբերը բաժնուած են չորս խմբակներու։ Առջինին մաս կը կազմեն.— Արժանթին, Ֆրանսա, Իտալիա, Հունգարիա։ Երկրորդին՝ Արեւմտեան Գերմանիա, Լեհաստան, Թունուզ, Մեքսիքա։ Երրորդին՝ Սպանիա, Աւստրիա, Շուէտ, Պրազիլ։ Չորրորդին՝ Հոլանտա, Սկովտիա, Պարսկաստան, Փերու։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԸՆԴՄԷՋ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ

ՎԵՆԵՏԻԿ («Յառաջ», հեռաձայն). — Չորեքշաբթի օր, Մայիս 31ին, կազմակերպութեամբ Վենետիկի համալսարանին բացումը կատարուեցաւ հայ մշակոյթի նուիրուած համագումարին։ Կը տեւէ մինչեւ Ուրբաթ, Յունիս 2։ Համագումարի բուն թեման է՝ «Հայ Մշակոյթը ընդմէջ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի»։

Չորեքշաբթի առաւօտեան նիստը տեղի ունեցաւ Քա Ֆոսքարի եւ այդ առաջին նիստին նախագահեց Փրոֆ. Ֆրետերիք Ֆէյտի։ Բացման խօսքը արտասանեց համալսարանի տնօրէնը՝ Փրոֆ. Ֆելիչիանօ Պենվենուտօ, որ անդրադարձաւ գլխաւորաբար Վենետիկի եւ Արեւելքի դարաւոր կապերուն։

Կէսօրէ ետք, նիստը տեղի ունեցաւ Քա Քափելլօ։ Այս առաջին օրը կարդացուեցան հինգ խիստ շահեկան դասախօսութիւններ։

Համագումարին կը մասնակցին շուրջ 50 հոգի, եւ իտալական կարգ մը քաղաքներէ զատ (Միլանօ, Հռոմ, Փիզա, եւայլն) մասնագէտներ ալ եկած են Թեհրանէն, Պուտափեշտէն, Փարիզէն, Օքսֆորտէն, Բլիվլէնտէն։ Ֆրեզնոյէն կը մասնակցի Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան։

Դասախօսութիւններ կատարեցին փրոֆեսօր Վիթօրիօ Փիզանի (Հայ ժողովուրդի նախապատմականը եւ նախապատմութիւնը իր լեզուի վկայութեան մէջ), Փրոֆ. Պոլոնիէզէ, Փրոֆ. Փաօլա Միլտոնեան, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Փրոֆ. Այելօ։

Այս համագումարը կազմակերպողներու շարքին են նաեւ համալսարանի Իրանագիտութեան վարիչը, Վենետիկի նահանգային մշակութային կրթական կեդրոնը, Միլանոյէն Փրոֆ. Ալփակօ Նովելլօ։ Նաեւ Հ. Լեւոն Զէքիեան, որ մաս կը կազմէ դիւանին։

Հայաստանէն պիտի մասնակցէր Փրոֆ. Բաբգէն Առաքելեան, որ չհասաւ բացման օրը, բայց ժամանումը անմիջական կը նկատուէր Չորեքշաբթի իրիկուն։

Ուրբաթ կէսօրէ ետք, համագումարի փակումէն ետք, մասնակցողները պիտի այցելեն Ս. Ղազար ուր եւ պիտի հիւրասիրուին։

Մանրամասն թղթակցութիւնը՝ յաջորդով։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 26–29)

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ՇԱԽՏԵՈՐ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 41րդ ախոյենութեան 9րդ շրջանին, Դոնեցկի մէջ «Արարատ» Օի դէմ 2 կէտով պարտուեցաւ Շախտեորէն։ Երեւանցիները յամառ պայքար մղած են խաղին սկիզբէն իսկ, յաղթանակի հասնելու համար եւ հակառակ անոր որ լաւ առիթներ ստեղծուած են կոլ նշանակելու, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը կրցած է արդիւնք տալ։ Եւ մինչ կը կարծուէր որ խաղը վերջ պիտի գտնէր հաւասար արդիւնքով, 85րդ վայրկեանին իրաւարարը փենալթի մը նշանակած է ի նպաստ Շախտեորի։ Նիկոլայ Լատիշ նշանակած է կոլ մը։ Արարատցիները յուսահատ այս անակնկալ դէպքէն, մէկ վայրկեան անցած՝ երկրորդ կոլ մըն ալ կերած են։

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 30ի թիւով։

×

«ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՖՐԱՆՍԱ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԲԱԺՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան ու մշակութային կապի Հայկական Ընկերութեան կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է «Խորհ. Միութիւն – Ֆրանսա» Ընկերութեան հայկական բաժնի ժողովը։ Զեկուցում մը կարդացած է բաժնի վարչութեան նախագահը՝ Ռուբէն Զարեան։ Հայկական բաժինը, որ հիմնադրուած է 1961ին, կազմակերպած է ցուցահանդէսներ, զբօսաշրջիկներու խումբերու փոխադարձ ճամբորդութիւններ, հանդիպումներ գիտութեան ու մշակոյթի գործիչներու հետ. հրատարակած է գիրքեր ու գրքոյկներ։ Ժողովը վարչութեան նախագահ վերընտրած է Ռուբէն Զարեանը։

×

ԱԼ. ԹԱՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի ճարտարապետներու կեդրոնական Տան մէջ տեղի ունեցած է Ալ. Թամանեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած երեկոյթը։ Ներկայ եղած են Խորհ. Միութեան ճարտարապետներու Միութեան Ա. քարտուղար՝ Գ. Օռլով, վարչութեան քարտուղարներ, քաղաքային շինարարութեան եւ ճարտարապետութեան պետական կոմիտէի նախագահը՝ Գ. Ֆոմին, Հայաստանի վարչապետի տեղակալ Ռ. Սվետլովա, Հայաստանի ճարտարապետներու Միութեան նախագահ Ա. Գրիգորեան, մոսկուացի անուանի ճարտարապետներ եւ Ալ. Թամանեանի զաւակները՝ ճարտարապետներ Գ. Թամանեան եւ Եուրի Թամանեան։ Երեկոյթին բացումը ըրած է Գ. Օռլով։ Ալ. Թամանեանի մասին խօսած են ճարտարապետութեան տեսութեան եւ պատմութեան կեդրոնական հետազօտական հիմնարկի տնօրէնը՝ Փրոֆ. Եուրի Եարալով, Խորհ. Միութեան ճարտարապետներու Միութեան Մոսկուայի բաժնի վարչութեան նախագահի տեղակալը՝ Ա. Բոլտինով եւ Ա. Գրիգորեան։ Ապա, ցուցադրուած է Թամանեանի նուիրուած «Ճարտարապետը» շարժանկարը, որ պատրաստուած է «Երեւան» արուեստանոցին մէջ եւ երեկոյթը վերջ գտած է համերգով մը, որուն մասնակցած են Մոսկուայի եւ Հայաստանի արուեստագէտները։

ԳՐՉԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐՈՒՆ

Երբ կը խօսինք լրագրողի կամ գրողի ասպարէզին մասին, նախ եւ առաջ ի մտի ունինք անոր ճշմարտասիրական բարոյական կողմը: Թէպէտ ուրիշ ասպարէզներու նման՝ լրագրական կամ գրական ասպարէզը եւս կ՚ենթադրէ կեցութեան հնարաւորութիւն մը, այսուհանդերձ՝ ան չի կրնար տեւել, եթէ չի հանգչիր բարձր գաղափարականի մը վրայ: Լրագրական կամ գրական գործունէութիւնը կենսահական միջոց մը չէ, եւ չի կրնար զետեղուիլ ի շարս միւս արհեստներուն: Կոչում մըն է, եւ իբրեւ կոչում՝ կը գործադրուի, նման այն կոչումին՝ որ կը պատշաճի առաքեալներուն:

Լրագրական կամ մանաւանդ գրական ասպարէզը, որ ագնիւ առաքելութիւն մըն է, չի կրնար թերագնահատուիլ, ոտնակոխուիլ, որովհետեւ ան վեր կը կարկառի բոլոր փորձութիւններէն եւ շահերէն՝ իր բարեբար արժէքներով, միշտ ապաստանելու համար իր գաղափարական նկարագիրը:

Կարելի չէ ըլլալ գրող, մամուլի մարդ, առանց կոչումի, առանց ներշնչման, առանց խանդի, առանց տաղանդի: Գաղափարապաշտութիւնը ցայտուն կը կացուցանէ իր դէմքը: Ան կը կանխէ մամուլին շեղումը՝ առողջ ճամբէն, կը զսպէ սանձարձակութիւնները, կ՚արգիլէ ցեխվարին վրայ անկումը:

Առանց ճշմարտասիրութեան, առանց բարոյականութեան մամուլը, (գրականութիւնը) կը նմանի նշդրակի մը՝ ոճրագործի մը ձեռքերուն մէջ, եւ ոչ թէ ձեռքերուն մէջ ճարտար վիրաբոյժի մը: Գործիքը, յայնժամ, կը ծառայէ սպաննելու, եւ ոչ թէ փրկելու հոգի մը:

Մամուլը չի կրնար հանդիսանալ գործառնութիւն մը առեւտրական. ան խուրձ մըն է արժէքներու, մարդկային բանաձեւերու եւ ուսուցումներու, կանոններով՝ որոնց արմատները կը խրին բարոյականութեամբ յուռթի հողին մէջ, միա՛կը որ ատակ է աճեցնել, ծաղկեցնելու կենսաւէտ, ազգային եւ մարդկային պտուղներ:

Մամուլը, այս հիմունքէն դուրս, չի կրնար գործել, եթէ գործէ՝ ինքզինք կը խաբէ, կը խեղաթիւրէ ճշմարտութիւնը, կ՚աղարտէ խղճմտանքը, կ՚այլայլէ պատմութիւնը »:

×

Այս պատուէրները մենք բանաձեւեցինք « Մասիս »ի հրատարակութեան առաջին օրերուն իսկ, գլխաւորաբար «Մամուլին կոչումը» վերնագրով: Այսօր, երեսունեւմէկ տարի ետք, կը լսենք զանոնք տարբեր լեզուով, տարբեր ամբիոնէ: Գաղափարական այս զուգորդութիւնը ուրախութիւն կ՚առթէ մեզի:

Ափսոս, այսօր, քսաներորդ դարուս այս հանգրուանին՝ լրագրական ասպարէզը կ՚արձանագրէ գլխու պտոյտ պատճառող անկում մը (բացառութիւնները յարգելի են, եւ գլխաւորաբար զուտ գիտական կամ բանասիրական (հոգեւոր կամ հայրենասիրական) պարբերաթերթեր են անոնք):

Ստախօսութիւն, անբարոյութիւն, կրաւազանութիւն, փոխադարձ վարկաբեկում, շահախնդրութիւն՝ բոլոր դիտակէտերէն, նուաստացուցած են գրական - լրագրական ասպարէզը, դարուս գրականութիւնը, որոշ մասով: Լրագիրներ դարձած են կատարեալ ռազմավայրեր, ուր մարդիկ « Կլատիաթէօր »ներու (սուսերամարտիկներու) նման զիրար կը յօշոտեն, մինչ հանդիսատեսները (ընթերցողները՝ այս պարագային), մէկուն կամ միւսին կողմնակից կամ հակառակորդ կ՚ըլլան, ծռելով իրենց բերանը եւ աղաղակելով « Կեցցէ » կամ « Անկցի »:

Այսօր, լրագրողը, չի գոհանար կենսապահական շահով սոսկ: Ջղայացուցիչ լուրեր (սուտեր) պարունակող յօդուած մը կը գրէ, ու կը ճամբորդէ, կ՚իջեւանի շքեղ պանդոկի մը մէջ, կը մասնակցի բախտախաղերու, կը յաճախէ « նայթ քլապ »ներ, կը զուարճանայ, կ՚արբենայ ու կը յղփանայ (բացառութիւնները միշտ յարգելի են, որոնք կուգան տարբեր ոլորտներէ, անյողդողդ հաւատքի եւ մարդասիրութեան հնոցներէ):

Գրչի մարդը պարտի ըլլալ, նաեւ եւ մանաւանդ այս դարուն, առաքեալ մը: Պարտի կրօնքի կերպով պաշտպանել ճշմարտութիւնը, բարութիւնը եւ գեղեցկութիւնը՝ ոչ թէ ինքնանպատակ եւ վայրահակող, այլ վեհաղէտ եւ բարձրացուցիչ: Գրչի մարդը պարտի դիմակալել եւ յաղթահարել բոլոր փորձութիւնները, պարտի արհամարհել նիւթական շահը. պահել, ամբողջ՚նդ իր գաղափարական նկարագիրը:

Գրչի մարդը պարտի ըլլալ ընտրեալ, ներշնչեալ եւ խանդակաթ, տաղանդաւոր:

Գրչի մարդը տարիք չունի: Բոլոր տարիքներուն մէջ է: Կը նախընտրենք եօթանասուն տարեկան կէօթէն, քան քսան տարեկան տխմար մը:

Գրչի մարդը պարտի ըլլալ բարոյապէս յաղթական: Եթէ նոյնիսկ ծուղակի մէջ իյնայ (որուն համար մեղաւոր չէ), պարտի աչքերը յառել Արդարութեան Արեգակին, եւ վերականգնիլ:

Գրչի մարդը պարտի ընթանալ ուղիղ՝ ճառագայթի պէս, լուսաւորել անդունդն իսկ, փրկելու համար անկեալը:

Գրչի մարդը պարտի ունենալ ձեռքին մէջ, նշդրակը՝ ոչ թէ զայն շարժելու համար յումպէտս յուկամ, եւ պատճառ ըլլալու կեանքի կորստեան, այլ արտաքսելու չարաւը վէրքէն եւ փրկելու կեանքը վտանգուածին:

Գրչի մարդը պարտի լրագրութիւնը (գրականութիւնը) համարել դպրոց մը, համալսարան մը, տաճար մը:

Դպրոց մը, համալսարան մը, կրթելու, դաստիարակելու, ուսուցանելու համար:

Տաճար մը՝ ջամբելու համար վեհագոյն գաղափարներն ու ազնուագոյն զգացումները, ոչ թէ առեւտրական Տուն մը, շահու յարաճուն աղբիւր մը:

— Դուն ո՞ր մոլորակին վրայ կ՚ապրիս. մեր մօ՞տը գտնուողներուն, — Վեներսի՞ (Արուսեակի՞), Մարսի՞ (Հրատի՞), թէ Երկրագունդիս վրայ:

Թաշո՞ղ սկաւառակո՞վ եկար հոս, թէ հրթիռով:

Քու մտանանշած գրչի մարդերդ, գրչի առաքեալներդ գոյութիւն չունին այս երկրագունդիս վրայ: Գոյութիւն չեն ունեցած՝ սկիզբէն ի վեր: — Գոյութիւն ունեցած են, բարեկամ, եւ ունին: Սոկրատի աշակերտը՝ Պղատոն, եւ Մեծն Աղեքսանդրի ուսուցիչը՝ Արիստոտէլ, հին դարերուն: Սուրբ Օգոստինոս եւ Թովմաս Ագուինացի նոր դարերուն: Եւ անոնց բազում աշակերտները:

Մեր Նարեկացին, մեր Շնորհալին, մեր Լամբրոնացին, գերազանց աստեճանով, բազում աշակերտներով: Մարդիկ պարտին հետեւիլ անոնց պատուէրներուն, կործադրել զանոնք:

Գրչի առաքելութիւնը նուիրական է, սուրբ է, փրկարար է: Մարդիկ պարտին պայքարիլ ստախօսութեան դէմ, անբարոյութեան դէմ, կռուազանութեան դէմ, վարկաբեկումի դէմ:

Քսաներորդ դարուս մտաւորական առաջնորդները եւս պարտին ունենալ աշակերտներ: Դաստիարակել զանոնք, կրթել՝ ըստ յառաջամարտիկներու պայծառ տեսութեանց: Հեռացնել զանոնք խաւարամած բաւիղներէն, ուղղել զանոնք դէպի Արդարութեան Արեգակը:

Այլապէս, քսաներորդ դարը իր վախճանին չհասած՝ պիտի տեսնէ բազում դարերու քաղաքակրթութեան քայքայումը, պիտի տեսնէ նոյնիսկ կործանումը Երկրագունդիս:

Որպէսզի չպատահի աննախընթացօրէն աղէտը՝ առաքեալները պարտին մնալ անսասան, բարոյական սկզբունքներու հիման վրայ, մանաւանդ այս դարուն, եւ ուղղել մարդկութիւնը դէպի լոյս, դէպի ընդհանրական խաղաղութիւնը, — դէպի երջանկութիւնը:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԴԻՒԱՆԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Մայիս 26ի մեր թիւով, զաղութի լուրերու կարգին արձագանգ հանդիսացած էինք «Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդ»ի դիւանի ժողովին Անթիլիասի մէջ: Տրուած ըլլալով նման դէպքի մը կարեւորութիւնը, ստորեւ կուտանք մանրամասն տեղեկատուութիւնը զոր ստացանք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութենէն.—

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին դիւանը իր վերջին ժողովը գումարեց Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին մէջ Մայիս ամսոյ 12–15ի միջոցին: Դիւանի այս գումարումը պատճառ հանդիսացաւ, որ անգամ մը եւս Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ունենայ միջ-եկեղեցական եռուն կեանք եւ աշխուժութիւն:

Ե. Հ. Խ.ի դիւանի անդամներն են.—

— Նորին Սրբազնութիւն Էտուըրտ Սքոթ Արքեպիսկոպոս, Հոգեւոր պետ Քանատայի Անկլիքան Եկեղեցւոյ — ատենապետ:

— Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ — փոխ-ատենապետ:

— Օր. Ճին Սքիւզ, ընդհ. քարտուղարուհի Աւստրալիոյ Եկեղեցիներու Խորհուրդին — փոխ ատենապետուհի:

— Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթթըր, ընդհ. քարտուղար Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի:

Ա.— ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Ե. Հ. Խ.ի ընդհ. քարտուղար՝ Տոքթ. Փոթթըր Պէյրութ ժամանեց Հինգշաբթի, Մայիս 11ի յետ միջօրէին եւ օդակայանի պատուոյ սրահին մէջ դիմաւորուեցաւ Արտաւազդ արքեպիսկոպոս Թրթռեանի, Տաթեւ եպիսկոպոս Սարգիսեանի, Պարոյր Վրդ. Էրմէքճեանի եւ Միջին Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղար՝ Պր. Կապրիէլ Հապիպի կողմէ: Նոյն օրը Պէյրութ ժամանած էր նաեւ Օր. Ճին Սքիւզ, փոխ-ատենապետուհին եւ ընդունուած Անուշաւան Վրդ.ի եւ Օր. Թենի Սիմոնեանի կողմէ:

Ուրբաթ, Մայիս 12ի յետ-միջօրէին Պէյրութ ժամանեց նաեւ Ե. Հ. Խ.ի ատենապետ Էտուըրտ Սքոթ Արքեպիսկոպոս, որ օդակայանի մէջ դիմաւորուեցաւ Տաթեւ եւ Վարդան եպիսկոպոսներու եւ Պարոյր վարդապետի կողմէ:

Բոլոր հիւրերը առաջնորդուեցան Անթիլիաս եւ ընդունուեցան Խորէն Ա. Կա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Կէս գիշերը կը մօտենար երբ փողոցի դրան զանգը զարնուեցաւ:

Տօրիս կը մրափէր թելեվիզիոնին առջեւ: Արթըր հայերէն թերթ մը կը կարդար: Ու անմիջապէս՝ զգոյշ ու անորոշ՝ մատի երեք հարուած, դրան: Իրար նայեցան, ան է խորհեցաւ աղջիկը կէս քուն: Արթըր չտկուեր էր նստած տեղը:

Երկրորդ զարկին՝ ոտքի ելաւ, ճզմեց սիկարէթը, սենեակին մէջտեղը քալեց, կեցաւ, աչքերը դրան: Լռութիւն:

— Ո՞վ է:

Պատասխան չկար: Տօրիս աթոռին ծայրը նստեր՝ կը սպասէր:

— Ո՞վ է:

— Աւելի ուժով, չեշտակի, անհամբեր:

— Ես եմ, բաց դուռը:

Հայերէն բառերը իրենց մերկ կոչատուութեան ու կարծրութեան մէջ, այնքան անմիջական հնչեցին որ Արթըր նախ չհասկցաւ իմաստը: Այնքան հին ու ծանօթ, նոյն ատեն...: Անդիտակից ուրախութիւն մը կայծակի պէս եկաւ գնաց: Ատկէ ետքն էր որ անդրադարձաւ բառերու տառապանքին ու նոյն վայրկեանին՝ լսեցին ծանր մարմնի մը դանդաղօրէն գետին իյնալը դրան առջին մեռա բառը սուրաց մտքէն առանց իր ուղեղուն վախ մը անցաւ մահը կրկնեց միտքը ու այդ երկվայրկեան բառին բովանդակութիւնը այնքան իրական թուեցաւ, բոլորովին տարբեր իր հին գիտցածէն՝ որ գրեթէ վախ մը զգաց ու մարմինը քարացաւ մինչ միտքը չէր կրնար Հայութեան գաղափարը պահել ոճիրը ամէնէն զօրաւոր զգացումը ըլլալու է մտածումը դպաւ անցաւ:

— Ո՞վ է Արթըր, բա՛ց սա դուռը:

Երբ բացաւ մարմինը յաջողեր էր ոտքի կենալ, քիչ մը երերուն, առաջ հակած սեւ վերարկուի մը տակ ուրկէ ձեռք մը կը փորձէր սանդուխի բազրիքին կառչիլ: Ո՞ւր գնաց մահուան վախը անցաւ միտքէն, այնքան չնչին, անպաշտպան երեւոյթ մը ունէր, իր բարձրութենէն գիտուած: Դանդաղօրէն գլուխը շտկուեցաւ ու դէմքը վեր նայեցաւ — Հազիւ քսան կար, զուսպ,: խիտ կոշտ գիծերով, թուխ յօնքեր, փողոցային բայց սուր նայուածք: Մահուան գաղափար մը կար տեղ մը մարմնին, արտայայտութեան մէջ, բայց ո՞ւր:

— Հա՞յ ես:

Երիտասարդը չխօսեցաւ, գոցուեցան աչքերը, դողացին հաստ շրթունքները: Գոյն չկար դէմքին:

— Ի՞նչ ունիս... հիւա՞նդ ես... Ներս եկուր, պաղ է դուրսը:

Բայց չշարժեցաւ: Կին մը կար սենեակը, կը սպասէր արդէն, օտար կին մը ըլլալու է անցաւ մտքէն ու վարանեցաւ հիմա կազմակերպութեան մէջ ես, կատուններուն պէս գաղտնի պիտի ապրիս, կիններէն հեռու, մանաւանդ երբ փոլիսէն կը փախիս... ալ անձնական կեանք չունիս, Արօ ըսեր էր Ընկեր Կոմիտէն թագաւորներու պէս պահուըտած աւելցնելով ինչ որ տաս անոր չափ ալ պիտի կրնաս առնել բառերը դեռ ականջին էին, նայելով ամերիկացի կնկան հանդարտ, անթարթ աչքերուն ու քովը՝ Արթըր շփոթ ու կորսուած, բոլորովին աւելորդ մտաւորականներէն հեռու կեցիր... ամէն ինչ կը զոհեն իտէալի համար, վստահելի չեն յիշեց Ընկեր Պարգեւի խօսքերը ազգ կրօնք, կուսակցութիւն, հայրենիք չունին: Արթըր քայլ մը առաւ դէպի դուռ: Օդանաւ մը գիշերուան խորերէն գինք կը կանչէր ու Հայութեան գաղափարը նորէն կը ճնշէր կուրծքին, որպէս կաթուածի մը պէս: Ո՞վ էր սա տղան, հեռաւոր, անիրական Հայութեան մը մարմինէն փրցուած, հոս նետուած: Զգաց որ Տօրիս սարսռալով կողքին կը կծկուէր, յետոյ ձեռքը կ՚երկարէր դէպի տղան:

Բիշկի քարտուղարին փափուկ, կաթի պէս մատներուն նայեցաւ, յետոյ մաշած դէմքին: Եւրին սենեակն էր որուն մեղկ, օտար պզուանքը հաստ ջիղերուն դուք տեռորիստ էք չմոռնաք, հա՛ ըսեր էր Ընկեր Կոմիտէ ակումբի գաղտնի սենեակին մէջ խօսելով իրենց տուն գործ ազգ, կնիկ հայրենիք, Աստուած — ամէկը մէկ բան է ձեզի համար: կուսակցութի՛նը... հասկցա՞ք:

Ցնցեց գլուխը, ոտքը առաջ շարժեց ու ձախ ձեռքը Արթըրի թեւին կառչեցաւ

— Վիրաւո՞ր ես ինչ է...

Տղուն անութներէն անցած՝ տարաւ մարմինը անկիւնի բազմոցին, տեղաւորեց զգուշութեամբ, մինչ Տօրիս, խմիչք մը ձեռքը, հեռու, անտարբեր, պրուեստական՝ կը դիտէր:

(Շար. - 3)

թողիկոսի եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի կողմէ, պատշաճ հիւրասիրութեամբ:

Բ.— ԷՔԻՒՄԵՆԻՔ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ե. Հ. Խ.ի դիւանին Անթիլիասի մէջ գումարուելուն առթիւ, դասախօսական հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Մայիս 12, կէսօրէ ետք ժամը 6.30ին, Անթիլիասի կաթողիկոսարանին Վեհարանին մէջ: Միջ-եկեղեցական հանդիպումին ներկայ գտնուեցան Մարոնիթ Եկեղեցւոյ պատրիարքական փոխանորդ՝ Ռոլան Աբու Ժաուտէ եպիսկոպոս, Լեռնալիբանանի եւ Կիպրոսի մարոնիթ առաջնորդ՝ Էլիաս Ֆարահ Արք., Պէյրութի Յոյն-Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ օգնական առաջնորդ՝ Ղոֆրիլ Սալիպի Արք., Լաթաքիոյ Յոյն-Օրթոտոքս առաջնորդ՝ Իգնատիոս Հազիմ Արք., Պէյրութի Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցւոյ առաջնորդ՝ Եփրեմ Աթանասիոս Եպս., Կիլիկիոյ Միաբանութեան եպիսկոպոսական դասն ու վարդապետ հայրերը, հայ պետական երեսփոխաններ՝ Մէթր Խաչիկ Պապիկեան, Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան, Պր. Սուրէն Խանամիրեան, Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան, Լիբանանի համալսարաններու (Սէն Ժոզէֆ, Լիբանանեան, Հայկազեան եւ Քասլիք) վերատեսուչները՝ Հայր Տիքրուէ, Պր. Փեթրօ Տիպ, Հայր Սըլիպ, Տոքթ. Ճօն Մարդարեան, Տոքթ. Շարլ Մալէք, Մէթր Մուսա Փուէնս, Ժոզէֆ Ուզուրեան, ազգ. ժողովականներ, Միջին Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդի անձնակազմի անդամներ Մերձաւոր Արեւելքի Աստուածաբանական դպրոցի տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչական կազմը, Մարոնիթ, Օրթոտոքս, Կաթոլիկ հոգեւորականներ, մայրապետներ եւ այլ հայ թէ օտար անձնաւորութիւններ:

Դասախօսական այս հանդիպումին բացումը կատարեց Պարոյր Վրդ. Էքմէքճեան (ֆրանսերէնով), որ բարի գալուստ մաղթեց հիւրերուն եւ հրաւիրեց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը, որպէսզի ներկայացնէ երեւելի հիւր-դասախօսը: Հայրապետը (նոյնպէս ֆրանսերէնով) շնորհակալութիւն յայտնեց Ե. Հ. Խ.ի ընդհ. քարտուղար՝ Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթթըրին, որ Լիբանանի այս տագնապալի օրերուն, ընդառաջած էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հրաւէրին եւ սիրով յանձն առած էր այցելել Լիբանան: Ե. Հ. Խ.ի անդամներուն ներկայութիւնը ինքնին փաստ մըն է, ըսաւ ան, այն սիրոյ մասին զոր անոնք կը տածեն այս գեղեցիկ երկրին նկատմամբ: Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթթըրը երրորդ ընդհ. քարտուղարն էր Ե. Հ. Խ.ի, որ կ'այցելէր Լիբանան եւ հիւրը կ'ըլլար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան:

Իր նախորդները՝ Տոքթ. Վիսըր Հուֆթ եւ Տոքթ. Եուճին Պլէյք այցելեր էին իրենց ժամանակին՝ միութեան, եղբայրութեան եւ փոխադարձ հասկացողութեան օրերուն եղող այս երկիրը: Հայրապետը իր ուրախութիւնը յայտնեց նաեւ այն խրոխտութեան համար, որ Լիբանանի էքիւմէնիք ընտանիքը իր բոլոր ներկայացուցիչներով ներկայ էր Վեհարանի դահլիճին մէջ: Կաթողիկոսը անգլերէն լեզուով ներկայացուց միւս երկու ականաւոր հիւրերը՝ Սքոթ Արք. եւ Օր. Ճին Սքիւզ, որոնք հասարակութեան կողմէ ողջունուեցան ծափահարութիւններով:

Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթթըր սկսելով իր դասախօսութիւնը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց (ֆրանսերէնով) Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին իրենց շնորհուած այս գեղեցիկ առիթին համար: Ան փոխանցեց ողջոյնները Ե. Հ. Խ.ի մեծ ընտանիքին յայտնելով որ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի հիմնումէն ի վեր « Արեւելքը եղած է մեր աղօթքներուն եւ մտահոգութիւններուն մէջ միշտ ներկայ »: Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթթըր խօսեցաւ Էքիւմէնիք շարժումին մասին ընդհանրապէս, ընդգծելով այն նոր նուաճումները որոնք կատարուած էին վերջին տասնամեակին ընթացքին: Ան իր սպառիչ դասախօսութիւնը ներկայացուց չորս գլխաւոր բաժանումներով (Տիմանսիոններով).—

— Աշխարհագրական – տարածական
— Եկեղեցաբանական
— Մարդկային – ընկերային
— Աստուածաբանական:

Յարգելի դասախօսը Էքիւմէնիք շարժումը նկատեց որպէս հանդիպման կէտ Աստուծոյ եւ մարդուն միջեւ: Շարժում մը, որուն նպատակն է իրագործել մարդուն « աստուածակերպ » պատկերը եւ պայքարիլ աւելի վաւերական մարդկութեան մը ի խնդիր: Ներկայ ընտրանի հասարակութիւնը ուշադրութեամբ հետեւեցաւ Էքիւմէնիք շարժումի կատարած վերջին նուաճումներուն մասին տրուած այս շահեկան զեկոյց-դասախօսութեան:

Հայրապետին շնորհակալութեան եւ փակման խօսքին ետք, տեղի ունեցաւ պատշաճ ընդունելութիւն, որուն ընթացքին ներկաները ծանօթացան Ե. Հ. Խ.ի դիւանի անդամներուն եւ բարեկամական զրոյց ունեցան միջ-եկեղեցական զանազան հարցերու շուրջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

60 ԱՄԵԱԿ
1918 ՄԱՅԻՍ 28Ի

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Սիմոն Վրացեան՝ վերջին վարչապետ Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան, Աթէնքի մէջ, Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան հանդիսութեան մը առիթով, Մայիս 28ը բնորոշած էր որպէս « անցեալի հաւատք եւ ապագայի յոյս »:

Արդարեւ, Մայիս 28ը իր պատմական քաղաքական եւ ընկերային իմաստով եւ տարողութեամբ ամրակուռ հիմնաքար մըն է կնքուած ամբողջ սերունդի մը արիւնով, հիմնաքար մը որուն վրայ կանգնած է այսօր մեր հայրենիքը, հիմնաքար մը որ տեւական կոչ մըն է դէպի նորանոր յանձնառութիւններ մինչեւ վերականգնումը Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ երկրորդ Հանրապետութեան մը:

Այսպէս, Մայիս 28ի տարեդարձը եւ այս տարի 60ամեակը, անխառն հաւատքով, ազգ. գիտակցութեան մշտանորոգ շունչով եւ ապագայի վառ յոյսերով պէտք է լեցնէ սիրտերը բոլոր Հայերուն:

Այս զգացումներով է որ, Շաբաթ, Մայիս 27ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, ներկայ բազմութիւնը հետեւեցաւ Մայիս 28ի 60-ամեակի պատշաճ հանդիսութեան, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի:

Բեմը բացուեցաւ Ֆրանսական եւ հայկական Եռագոյններուն վրայ եւ ժողովուրդը ոտքի ունկնդրեց երկիւղած յարգանքով ֆրանսական փառերգը եւ «Մեր Հայրենիքը» երիզի վրայ ձայնագրուած:

Օրուան նախագահը ընկ. Ա. Պագըրճեան (ֆրանսերէն) բնորոշեց 1918 Մայիս 28ը որպէս հայ ժողովուրդի Անկախութեան տօնը եւ որպէս մեր այսօրուան եւ վաղուան քաղաքական պայքարը ներշնչող, առաջնորդող եւ իմաստաւորող թուական մը:

Հայկական Դատի Յանձնախումբի անունով Ր. Արզումանեան (ֆրանսերէն), նախ պարզեց Սփիւռքի այժմեան գոյավիճակը եւ ձաղկեց որոշ դասակարգերու պահպանողական կեցուածքը որոնք իրենց կրաւորական եւ ապա բացասական դիրքով կը դժուարացնեն մեր քաղաքական պայքարը: Բանախօսը մեկնելով երէկուան եւ այսօրուան քաղաքական աշխարհի իրադարձութիւններէն, մեծ Պետութիւններու եւ Թուրքիոյ փոխյարաբերութիւններէն, եզրակացուց որ Հայկական Դատի լուծումը կ'անցնի առաւելապէս մեր ժողովուրդի վճռականութենէն եւ բազուկէն: Հայ ժողովուրդը ունի կարելիութիւններ, զորս կը սպառէ միայն մշակութային մարզէն ներս եւ այն ալ ոչ հաւասարակշռուած կերպով: Նախընտրելի պիտի ըլլար կառուցանել դպրոց քան յաջորդական մշակոյթի տուներ, կեդրոններ կամ ակումբներ: Ր. Արզումանեան հրաւիրեց մեր ժողովուրդը դէպի տեւական պայքար մինչեւ մեր ազգային իրաւունքներու վերատիրացումը:

Հայերէն արտայայտուեցաւ ընկ. Մ. Գուլումեան որ յատկապէս ծանրացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան վրայ, այսօրուան ընդգրկած ուղղութեան որ վերադարձ մըն է դէպի ակունքները, այսինքն Սփիւռքի քաղաքականացումը եւ յեղափոխականացումը որոնք մեր գոյապայքարին հիմնական ազդակները կը կազմեն այսօր:

Մէթր Ժ. Ֆօթիատէս՝ Մարսէյլի յոյն գաղութի նախագահը, անգամ մը եւս յայտնեց Յոյներու համակրանքը մեր դատին, ըսելով թէ 1974ը Կիպրոսի մէջ շարունակութիւնն է 1915ի հայկական ցեղասպանութեան: Յոյն բարեկամը խարազանեց մեծ Պետութիւններու շահախնդիր մօտեցումը եւ բարեկամութիւնը Թուրքիոյ հետ որ կը շարունակէ իր լիրբ քաղաքականութիւնը: Մէթր Ֆօթիատէս դիտել տուաւ Թուրքիոյ այսօրուան տնտեսական տագնապը եւ առաջարկեց մարմին մը կազմել արգելքի տակ առնելու համար Թուրքիայէն Ֆրանսա ներածուած ապրանքները, հարուած մը բերելու համար Թուրք կառավարութեան, որ իր այսօրուան հետեւած քաղաքականութեամբ կը շարունակէ իր նախորդներուն ցեղասպան ընթացքը:

Վերջին խօսողը՝ ընկ. Ա. Պիպէրեան (ֆրանսերէն) նախ անդրադարձաւ 1978 Ապրիլ 24ին, Փարիզի մէջ տեղի ունեցած դէպքերուն շուրջ, դատապարտելով խստօրէն ֆրանսական կառավարութեան հակաժողովրդավար վերաբերմունքը իր ծագումով Հայ քաղաքացիներուն հանդէպ, կաշկանդելով անոնց արտայայտութեան ազատութիւնը: Ետքը, բանախօսը բնորոշեց Մայիս 28ը որպէս հայ ժողովուրդի բազուկին եւ կամքին արտայայտութիւնը: Ցաւ յայտնեց որ մեր պատմութեան այս պանծալի թուականը միայն կը նշէ ու կը տօնէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Ապա, ընկ. Ա. Պիպէրեան յայտարարեց որ այսօր, Հայկ. Դատի հետապնդման ճամբուն վրայ, միակ ուղին քաղաքական եւ յեղափոխական պայքարն է: Այս վճռականութիւնն է որուն երիտասարդութիւնը կը սպասէ: Ահաւոր պայմաններու մէջ, արիւնահեղ կռիւներէ յետոյ, Հայը տիրացաւ իր Անկախութեան, ինչո՞ւ այսօր տարակուսիլ: Ինչ որ վաթսուն տարի առաջ իրականացաւ վեց դար ստրկութենէ ետք, այսօր եւս կրնայ իրագործուիլ:

«Ցարդար» (Վիգէն եւ Ցարութ) իրենց հայկական ազգաշունչ եւ քնարական երգերով խանդավառեցին սրահը մեկնաբանելով իրենց նոր սալի ինը երգերը: Տիկին Վարդուհի Սողոմոնեան արտասանեց Պ. Սեւակի «Հայաստան» բանաստեղծութիւնը: Յայտագիրը ներկայացուց ընկ. Ս. Թոքաթլեան:

Ներկայ էին՝ Օր. Իրմա Ռապիւծի, ծերակուտական եւ ներկայացուցիչ երեսփոխան – քաղաքապետ Կ. Տըֆէրի, եւ Բ. Նազարեան՝ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ: Կարդացուեցաւ երեսփոխան Ժ. Գոմիթիի համակրական գիրը:

×

Մարսէյլի մէջ, Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան 60ամեակի տօնակատարութեան մեր այս թղթակցութիւնը կը փակենք այն համոզումով որ Հայութեան պայքարի առանցքը այսօր ալ կը կազմէ Մայիս 28ը՝

վերահաստատումը անկախութեան եւ ամբողջացումը հայրենիքին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՅՍԻՆ ԸՆԴԱՐԱՋ

3.

Մարգարիտի արցունքները ծորացին կծոտուած այտերի վրայով: Սակայն կսկիծ չզգաց: Անպատուութիւնը նրան բոլորովին ոչնչութիւն դարձրեց, իրեն զարկեց քարերին: Սակայն երեխաները բարձրացրին նրան ու քայլեցին նորից: Մանր էին՝ տղաները տասնմէկ ու ինը, աղջիկները՝ ութ եւ վեց տարեկան: Մանր էին նաեւ տագր երկու որբերը: Նրանք ահա գլորւում էին փոշու մէջ, վեր կենում, նորից կպչում իր փէշերին, նորից գնում: Եղսիկը գնում էր հիւանդ մօր ձեռքը ամուր բռնած, նրա փոքրիկ քթի շուրջը արեան պզզակներ էին չորացել: Աղջիկը գոյնզգոյն թելերից հիւսած տիկնիկ էր սեղմել կրծքին: Տիկնիկի մոմէ գլխիկի վրայ կապոյտ աչքեր էին դրոշմուած, որոնց մէջ սառել էին արցունքի երկու կաթիլ: Կողքերից, առջեւից ու ետեւից քաշքշւում, փոշի էին բարձրացնում ծծմայր կանայք, պառաւներ, մանր երեխաներ: Շրջապատուած էին ոստիկաններով ու զինուորներով:

Գերիների ետեւից գոռալով գալիս էր ժանդարմաների ամբոխը՝ բեռնուած կողոպուտով: Թոկը քաշում էր Մարգարիտի վիզը, շունչը կտրում: Ոտքերն իրենք իրենց էին շարժւում: Երբեմն ոտքը կախ էր գցում, որ Թոկը սեղմի բուկը, խեղդուի, սակայն որդին կծում էր նրա ձեռքը:

— Գնանք, գնանք, մա:

Գնում էր ակամայ:

Կաթակը մորթուել, պրծել է: Բայց դա այլեւս ցաւ չէր պատճառում Մարգարիտին: Ո՞ւր է ամուսինը, ո՞ւր տարան նրան: Ո՞ւր է Մարքէն: Ա՜խ, հա՜, Մարքէն սպանուեց տան բակում: Իսկ արեւը ո՞ւր է՝ զաւակս: Ի՞նչ է անում Բենեամինս: Ա՜խ, աչքերս քոռանա՜ն: Կ'իմանայ մեզ հետ պատահածը, սրտաճաք կը լինի: Հիմա առաւօտները ո՞վ պիտի նրան արթնացնի, հագցնի, կերակրի: Ախր, ինքն այս ո՞ւր է գնում, ո՞ւր: Ինչո՞ւ չի խեղդւում, մեռնում-վերջանում:

Արեգակն ուրախ պսպղացնում էր առուների մէջ երգող, ծափ տուող, ծիծաղող ջրերը: Այգիներում կեռասը հասել էր, ծիրանիներից դեղին մեղր էր թափւում քարերին:

Մարգարիտը տեսաւ, որ գնում են իրենց այգու ցանկապատին զուգահեռ: Մեծ թթենու տակ այգեպան ծերունու քողտիկն է՝ վրան արագիլի բոյն: Թթենու ընին խաչուած է այգեպանը՝ ճերմակ մօրուքով, կախ ընկած ոտքերով: Մարգարիտի փոքր տղան պոկուեց մօր փէշից ու նետուեց դէպի ծերունին:

— Պապի՛կ, պապի՛կ, ես վախենում եմ...

Օսման օնբաշին թամբի վրայից կռացաւ դէպի երեխան եւ թուրը իջեցրեց թափով: Խորէն աղայի շունը, որ լեզուն հանած, կրակուած գալիս էր քարաւանի հետ, թռաւ Օսման օնբաշու երեսն ի վեր: Սակայն կխուեց թրի հարուածից ու ընկաւ: Մարգարիտը ուսերը ձգեց սպառնալի ու կծեց Օսման օնբաշու ծունկը: Ապա կաղկանձեց, ոռնաց, քրքջաց խելագար...

Արեգակն ուրախ պսպղացնում էր առուների մէջ երգող, ծափ տուող, ջրերը: Հիւանդ, հիւծուած Սոփոն մի ձեռքով բռնել էր Մարգարիտի գօտին, որ վայր չընկնի, միւսով յենուել Եղսիկի վտիտ ուսին: Մարգարիտը գլուխը գցել էր բաց կրծքին ու ցնցւում էր ջղաձիգ: Երբեմն նա գլուխը բարձրացնում էր ու աղաղակում.

— Մէջքդ կոտրուի՛, Խորէն աղա...:

Քարաւանը գնում էր ծանր: Ոստիկանները չէին շտապում, բեռնուած էին աւարով: Օսման օնբաշին նորից կռացաւ դէպի Մարգարիտը:

— Փոքրիկդ տուր դնեմ ձիուս վրայ, հանը՛մ: Ձեր տանը աղ ու հաց եմ կերել, ախր:

Մարգարիտը աղջնակին սեղմեց իրեն: Չի տայ:

ՄԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(79 – Տար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սուրէն Գալֆայեան եւ Միսաք Կիւլ-պէնկեան եղբայրներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունիս 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ եղբօր՝

ԱՐԵՍՏԻՍ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Գալֆայեան եւ Կիւլպէնկեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պաննեօէն Տէր եւ Տիկին Սելթեկեան (Սարգիս Աբրահամեան) եւ իրենց զաւակները՝ Տէր եւ Տիկ. Պ. Գալաֆեան, Օր. Գոհարիկ Սելթեկեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Սելթեկեան, Տէր եւ Տիկ. Անդրէ Մարսա խոր կսկիծով կ'ողբան մահը՝ իրենց հօրեղբօրորդւոյն՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

պատահած Ստեփանաւան (Հայաստան) եւ այս տխուր առթիւ իր յիշատակին 150 Փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Անժէլ Գալիքեան իր ամուսնոյն՝ Պաղտիկ Գալիքեանի կըլ-կծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկե-պսակի կը նուիրէ 100 Փր. Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան, 100 Փր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարի Կէնճեան, իր ամուսնոյն՝ Սահակ Կէնճեանի մահ-ուան քառասունքին առթիւ, կը նուիրէ 100 Փր. ողբացեալի շատ սիրելի «Յա-ռաջ»ին եւ 50ական Փր. Լիոնի Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն, նաեւ 50 Փր. Հայ-կազեան վարժարանին:

Այս առթիւ Տիկ. Գեղանոյշ Ֆէլլահ-եան եւ զաւակները կը նուիրեն 100 Փր. Կապ. Խաչին եւ 50 Փր. «Յառաջ»ին:

UNION NATINALE DE L'EGLISE ARMENIENNE DE LYON

Dimanche 11 Juin de 10 heures jusqu'aux chandelles

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

au bénéfice du patronage
Buffet — ambiance arménienne avec l'orchestre « SAYAT NOVA »
Attraction surprise
Parc des Missions Africaines, Chaponost
Itinéraire : Oullins (pont), à droite directon les Aqueducs de Beaunant à gauche direction Brignais, après Camping Gaz tourner à droite direction Chaponost
Itinéraire fléché. Tél. 48-21-89 (parc)

Grand BAL annuel

de l'Association Sportive Arménienne

Samedi 10 Juin de 20 h. à l'aube au théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux

Animé par l'orchestre international

Harry Hougassian

et la participation de :
HARTAR (Viguen et Harout) et du ballet folklorique d'Issy des groupes *Gaïzag* et *Hartanag*

BUFFET — TOMBOLA

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յարութիւն Թովմասեանի կսկծալի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Տելեմաք Գալէզեան 500 Փր. կը նուիրեն Դպրոցա-սէրին փոխան ծաղկեպսակի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու-թեան վարչութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Յու-նիս 10ին, Շաբաթ օր ժամը 15ին, Եան'ց ակումբի սրահին մէջ՝

5, Avenue Reille, 75014 Paris

Օրակարգ.— Փոփոխութիւններ Ծրա-գիր - Կանոնագրին մէջ:

×

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու-թեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունիս 10, Շաբաթ օր, ժամը 16.30ին, Եան'ց ակումբի սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ - 1978 -

ԼԻԲԱՆԱՆ — ՍՈՒՐԻԱ
ՅՈՐԴԱՆԱՆ — ԵԳԻՊՏՈՍ
1510 փրանքէն սկսեալ

ԹՈՒՐՔԻԱ 1115 ֆրանքէն սկսեալ
ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 800 ֆրանքէն սկսեալ
ՆԱԵՒ

Սեժուրներ — շրջապտոյտներ — ծովապտոյտներ — յատուկ թռիչք-ներ

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

DEMANDEZ NOS BROCHURES

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Téléphonez-nous :
326-92-26 — 329-49-00

Վերջին պահուն մի' սպասէք ձեր տեղերը ապահովելու համար

LIC. No A. 762

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. անդամա-կան ժողովը Կիրակի, Յունիս 4, առա-ւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւա-քատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

MUNICIPALITE DE BOIS-COLOMBES

Sous le patronage de son Centre Culturel organise

une Soirée Folklorique Arménienne

Musique — Chants et Danses par *l'ensemble musical arménien de tradition populaire*

Vendredi, 2 Juin à 21 heures
Salle Municipale
32, Rue Paul-Déroulède — Bois-Colombes

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 4, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ու-նենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգե-հանգստեան պաշտօն, Սարդարապատի հերոսամարտի նահատակներու յիշատա-կին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վիէնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 4, Կիրակի ամբողջ օրը, Ժիմանի դաշտին մէջ: Երգ, պար, արտասանու-թիւն դպրոցի աշակերտներու կողմէ:

Նուագախումբ Տէսինի Մշակոյթի Տան ԱՆԻՆ:

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65
ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

SA NOUVELLE DIRECTION
présente
son mini-spectacle
avec Marten Yorgantz et Norayr

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Grand Diner-Dansant

dans les salons du
Château de Châteaubourg

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին

Առաջնորդութեամբ՝
KOJA - KIAN
նուագախումբին

pour les réservation s'adresser à :

1) Mr Andonian — chaussure
1, rue Madier de Montjau (Valence)
2) Karina — 35, rue Madier de Monjau (Valence)
3) Mr. Hasbanian — Optique 60
60, rue Madier de Monjau (Valence)

ՍԵՒԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ
Տնօրէն՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՁԵԶԻ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Յունիս 12էն 24
3 օր Մոսկուա, 8 օր Երեւան
օդանաւով մեկնումի կարելիութիւն Լիոնէն եւ Մարսէյլէն

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON
A PARIS — MONDOTOURS
(Lévon Baghdassarian)
2, Rue de Sèze, 75009 PARIS — Téléph. : 073-30-64
Tél. : 073-30-64

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

MUSEE GUIMET — 6, Place d'Iena — PARIS

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Յունիս 4, ժամը 16ին

Նուիրուած

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

Կը նախագահէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Կը խօսին
ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ
եւ Պոլսէն գրագէտ ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ

Սիրայօժար կը մասնակցին

Սիլվա Կոմիկեան (արտասանութիւն, յատկապէս հրաւիրուած),
Լօժէնի ԱԼԵՍԵԱՆ — ԳԱՌՋՈՒ (դաշնակով)
Մարիա ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ (ջութակով) եւ ՍԻՓԱՆ — ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մուտքը ազատ է հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ:

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
3
SAMEDI
3 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.132 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — No 14.132

ԿԱՐՕՏ
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ (*)

Հինգշաբթի

Երկար ատենէ ի վեր՝ հայերէն չեմ խօսած։

Ու, լքուած նուագարանի մը նման, հայերէնս արդէն կարկամեր է միտքիս անկիւններուն մէջ։ Խաչած ոսկորներու պէս, մեխ զուրկ ու ճերմակ, կաւիճ են դարձեր բառերս։ Իրարու կը զարնեմ՝ գտնելու համար հին ձայները։ Ի զո՛ւր, ի զո՛ւր։

Գիշերը երազիս մէջ իսկ հայերէն չեմ խօսիր։ Վասնզի փոխուա՛ծ են մարդիկը, որ, երազներուս մէջ, շուրջս կը դառնան, եւ նոր ընկերներս, որ, լուս-օրերուն հետս կ'աշխատին։

— Պիտի մոռնաս լեզուդ, կ'ըսէ մեր յիմարանոցին այրերու բաժնին ներքին բժիշկը, որ, ծագումով Յոյն, Ֆրանսական հիւանդանոցներու մէջ ապրելով, արդէն փոխեր է իր ազգը։

Տխրութիւն կը զգամ, շրթներս կը պրկուին, կ'ուզեմ լալ մանուկի մը պէս, որ շուրջը կը նայի՝ փնտռելու համար պաշտպան մը։

Ու կը դիտեմ պարտէզը՝ պատուհանիս ի վար։

Օ՛, հոգիիս մէջ պարտէզը, յանկարծ, կը փոխուի բանաստեղծութեան մը, հայերէ՛ն, հայերէ՛ն։ Կը զգամ, որ կ'արթննան յիշատակները ներսս, բառերը կ'ողջնան, գոյները կը վառին, ձայները կը թրթռան։ Կը հասկնա՛մ, լեզո՛ւս է, որ կը թաղուորէ դեռ հոգիիս մէջ։ Ալելուիա՛, ո՛վ իմ լեզուս հայերէն, երկինքի պէս մաքուր, լոյսի պէս պաշտելի։ Ո՛չ, երբեք պիտի չմոռնամ քեզ, երբե՛ք։

— Պիտի մոռնա՛ս լեզուդ, ու վաղը պիտի չուզես իսկ լսել զայն...

Կ'ատեմ պաշտօնակիցս, որովհետեւ շարունակ կը պնդէ եւ դող կը հանէ ներսս։ Եթէ յանուն անողոք ճշմարտութեան մը կը խօսի ան, դարձեալ կ'ատեմ։ Ու կ'ատեմ ճշմարտութիւնն ալ։ Կը նախընտրեմ խաբկանքը։ Թողէ՛ք, որ յանձնուիմ սիրած պատրանքներուս, եւ երջանկանամ՝ մտածելով, որ հայերէնս պիտի չմոռնամ ես, երբեւ բացառութիւն։

Պիտի չմոռնամ, պիտի չմոռնամ։ Ամէն օր, հին նուագարանի մը պէս, դուրս պիտի հանեմ զայն միտքիս անկիւններէն։ Պիտի նուագեմ զայն մինակս, անով պիտի լամ ու ծիծաղիմ, պիտի երգեմ ու կանչեմ։ Ո՜վ իմ քաղցր հայերէնս։

Բայց... երկա՛ր, երկա՛ր ատենէ ի վեր՝ հայերէն չեմ խօսած։

Նաքաթ

Այս գիշեր, երազիս մէջ, հայերէն խօսեցայ։

Նստեր էի պատուհանիս առջեւ։ Արեւը ծառերուն մէջէն հոսելով կը թրջէր գլուխս։ Ու գունաւորուեր էին գիրքերս, որոնց մէջ ծրարած կը պահեմ աշխարհի բոլոր հիւանդութիւնները։ Պարտէզին պատին վրայ սեւ կատու մը իր եղունգները կը սրէր ջղայնութեամբ։ Յանկարծ ճանկը զարկաւ թռչնիկի կտորի մը, որ գալարուեր էր չորցած տերեւի մը նման։ Կատուն մօտեցուց միւս ճանկն ալ եւ բացաւ թռչնիկը։ Աչքերս հայերէն գիրերու հանդիպեցան։ Սիրտս ամանի մը պէս շրջեցաւ կուրծքիս տակ եւ տաք բան մը վազեց մարմինիս ամէն կողմը։ Արագ, պարտէզ իջայ։ Թռչնիկը ազատեցի կատուին ճանկէն եւ...

Եւ ես, որ, մեծ մարդոց յաւակնոտութեամբ, սովորութիւնը ունէի կարդալու միայն նշանաւոր գրողներու յօդուածները, բայց թռչնիկը եւ կարդացի։ Պզտիկ ազդ մըն էր, օրաթերթէ մը փրցուած, — Հայ որբ տղեկ մը կը փնտռէր իր մայրը։ Թուղթին միւս էջը, կար նաեւ Հայ նպարավաճառի մը ազդը, զոր նոյնպէս կարդացի ամբողջութեամբ։ Յետոյ նորէն կարդացի, որովհետեւ հաճոյք կը զգայի։ Յետոյ գիրերը քննեցի, եւ անգամ մըն ալ կարդացի։

Ու նեղացայ կատուին.

— Ինչո՞ւ կը բզկտես այս թռչնիկը, ըսի հայերէն։

Ու կատուն պատասխանեց ինծի, նոյնպէս հայերէն.

— Որովհետեւ մուկի պէս պզտիկ էր եւ աղմուկ կը հանէր։

— Հայ տղեկ մը գրած է զայն, ըսի։

— Ինչո՞ւ հոս ինկեր է, հարցուց։

— Մենք հիմա ինկած ենք ամէն կողմ։

Յետոյ անոր նկարագրեցի մեր պատմութիւնը, մեր արուեստը, մեր պատերազմները, մեր դիւանագիտութիւնը, մեր յառաջապահ յեղափոխականներուն կացութիւնը։ Նոյնիսկ ըսի թէ բոլշեւիկները ալ տուած ենք աշխարհի։

Կատուն, փոխանակ հիանալու, պատասխանեց.

— Երկա՛ր պատմութիւն։

— Այո՛, երկար է։ Ստիպուած ենք երկար խօսիլ, որովհետեւ անարդարութիւն պիտի ըլլար, եթէ չսկսէինք աշխարհի ստեղծումէն, երբ ստեղծուած է նաեւ մեր ժողովուրդը։

— Խօսքը ժամանակի կորուստ է, — ատրկեց կատուն, աչքերը բացխփելով։ Եթէ կ'ուզէք յաջողիլ, մեզի պէս ըրէք։

— Երբեք չխօսիլ։ Եւ երբեք չխղճալ մուկերուն։ Երբեք երախտագիտական զգացում չունենալ, ապերախտ ըլլալ նոյնիսկ տիրոջ հանդէպ։ Երես դարձուցէք զգացումներուն։ Եթէ մանուկի մը ձեռքը կարագ կայ, բարեկամացէք։ Ձեր կռնակը քսեցէք անոր մեր ոտքերուն։ Մանուկը հաճոյք կը զգայ մուշտակէն եւ կը ձգէ ձեռքի կարագը։ Ցափշտակեցէք, կերէք, եւ գացէք երազել տաք օճախին անկիւնը։ Եթէ տանտիրուհին դռնայ ու պոռայ իր տղոցը, դուք փակեցէք ձեր աչքերը, քնանալ ձեւացուցէք։ Սակայն միշտ արթո՛ւն եղէք, պատրաստեցէք ճանկերը՝ եթէ ծեծելու գան։

Ես, հայ տղայ, քրիստոնէական զգացումներով մեծցած տղայ, մտիկ չըրի կատուին։ Բայց շատ գոհ էի, որովհետեւ հայերէն կը խօսէի եւ հայերէն կը լսէի։

— Զգացումները կը մոլորեցնեն ձեզ, շարունակեց կատուն։ Լաւ է, օրինակի համար, սիրոյ յատկացնել միայն Մարտ ամիսը։ Միւս տասնեմէկ ամսուան ընթացքին փիլիսոփայ եղէք։ Օ՜ն, քիչ մը չարութիւն ըրէք մարդոց, քիչ մը չարութի՛ւն...

Յետոյ երազս պղտորեցաւ, կատուն մարդ դարձաւ, ծառերը փարդապետ եղան, տուները սկսան ծփալ օդին մէջ, եւ ես արթնցայ։

Արթնցայ ուրախ սրտով։

Ուրախ էի, որովհետեւ հայերէն էի խօսեր։ Հոգ չէ կենդանիի մը հետ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Կեդրոնականցիներու կազմակերպած եւ Հայ լեզուին նուիրուած հանդիսութեան առթիւ։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԸՆԴՄԷՋ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ

Բ. ՕՐ

ՎԵՆԵՏԻԿ («Յառաջ», հեռաձայնով).— Համագումարին երկրորդ օրը, Հինգշաբթի, Յունիս 1, մթնոլորտը արդէն շատ աւելի խանդավառ էր եւ մտքերու փոխանակութիւններն ալ ջերմ շրջանակի մը մէջ տեղի ունեցան։

Առաւօտեան նիստին նախագահեց Օքսֆորտէն, Փրոֆ. Շառլ Տաունսէթ։ Կարդացուեցաւ եւ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան (Միլանօ) շնորհաւորական հեռագիրը եւ կարգ մը տեղեկութիւններ տրուեցան նախորդ օրուան նիստին մասին։

Առաջին դասախօսն էր Փրոֆ. Գռանպէլլի, նիւթ ունենալով.— Շիրակի Ս. Աստուածածին եկեղեցին։ Ապա, Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան խօսեցաւ՝ Հայկ. նկարները արեւելեան արուեստի մէջ նիւթի շուրջ, սկսած Այա Սոֆիայի Ս. Գր. Լուսաւորչի նկարէն։

Պուտափեշտէն Փրոֆ. Լտմոն Շիւցի նիւթն էր.— Հանդրուաններ Հայոց անցքին Ղրիմէն (15րդ – 18րդ դարերուն) Փրոֆ. Փականիի նիւթն էր.— Նպաստներ իտալական 15րդ դարու քարտիսագրութեան Հայաստանի ծանօթութեան մասին (Լէոնարտօ տա Վինչիի կարգ մը թղթածրարներու վերլուծումով)։

Կէսօրէ ետք, նիստին կը նախագահէր Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան։ Առաջին խօսողը եղաւ Տիկին Արշալոյս Պէքտե–միրեան, 18րդ դարու համայի մը տուփով, ապա Հ. Լեւոն Զէքիեան, որուն նիւթն էր՝ Խոճասատար, դեսպան պարսկական արքունիքի Իտալիոյ մէջ։ Խօսք առաւ նաեւ Վրացուհի մը Տիկին Նինա Քաուչեսվիլի՝ «Քասթելլի կրօնաւորին դիւանը կովկասեան աշխարհի ծանօթութեան իբրեւ աղբիւր» նիւթին շուրջ։

Միլանոյէն փրոֆեսէօր Ճուլիօ Իէնի խօսեցաւ «Շինարարական տիպարներ ընդմէջ Հայաստանի եւ պալքանեան երկիրներու» մասին։ Հինգշաբթի օրուան վերջին խօսողն էր Փրոֆ. Ալփակօ Նովելլօ որուն նիւթն էր.— Ատրպատականի Սոհրալ եկեղեցին». ծանրանալով անոր կրած ճարտարապետական ազդեցութեանց վրայ։

Երեկոյեան Վենետիկի Նահանգային Վարչութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր Պալպի պալատին մէջ։ Խօսք առաւ Նահանգային Վարչութեան փոխ-նախագահը՝ Մարինօ Քորթեզի, որ շեշտեց գլխաւորաբար Հայերու ներկայութեան կարեւորութիւնը Վենետիկի մէջ եւ անոնց բերած մեծ նպաստը։ Ըսաւ թէ Վենետիկ պատուուած կը զգայ այսօր որ հոն տեղի կ'ունենայ այս համագումարը։ Ապա խօսք առաւ նաեւ Մշակութային Կեդրոնի ընդհ. վարիչը Նելլօ Պեկկին եւ հաւաքոյթը վերջ գտաւ հիւրասիրութեամբ, շատ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ առաջին հանդիպումը բաւական յուսախաբ ըրաւ, քանի տիտղոսաւորը՝ Արեւմտեան Գերմանիա եւ Լեհաստան չկրցան մասնաւոր թափ մը տալ խաղին, որ վերջ գտաւ 0 – 0 արդիւնքով։ Մնաց որ աւանդութիւն դարձած է որ համաշխարհային բաժակի առաջին հանդիպումը միշտ ձախողի։ Նախքան խաղը, նախագահը՝ Զօր. Վիտելա բարի գալուստի ճառին մէջ շեշտած է «բարի եկաք, ազատութեան, խաղաղութեան եւ արդարութեան այս հողին վրայ», ինչ որ առնուազն կրնայ որոշ վրդովում պատճառել։ Ֆիկարօ թէեւ հանրային կարծիքի քննութիւն մը ընել տուած է, ուրկէ կը պարզուի որ Ֆրանսացիներու 78 առ հարիւրը համամիտ է որ Ֆրանսական խումբը Արժանթին երթար։ 90 առ հարիւր ալ համաձայն են որ Ֆրանսա մասնակցի Ողիմպիականներուն 1980ին, Մոսկուա։ Պէտք է նաեւ նկատի առնել որ եթէ պէտք է միայն ու միայն մրցումներ կազմակերպել այն երկիրները ուր բացարձակ ազատութիւն կը տիրէ, ցանկը կրնայ շատ երկար չըլլալ։

ՁԱՏԻ մէջ, օժանդակութեամբ կառավարական ուժերուն եւ օդուժին, 600 ֆրանսացի զինուորներ ճզմած են 1000 ըմբոստներ (Թուպու),որոնք պաշարուած են։

ՊԱՐՍԻՑ Շահը կրկին սպառնալիքներու ենթակայ է եւ ներքին խռովութիւնները չեն դադրած։ Թեհրանի համալսարանին շուրջ է նախ որ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են, ապա դրամատան մը վրայ յարձակում եղած է մինչ նաեւ քրտական հարցը նորէն մէջտեղ կ'ելլէ։ Վարչապետը յայտարարած է որ վճռած է «ջընջել ժողովրդական դժգոհութեան պատճառները նախքան որ այդ դժգոհութիւնը ուռոյցի մը վերածուի»։

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան Ա. Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը, որուն իրենց աշխատակցութիւնը բերած են.—
FRANÇOIS GRAFFIN, s. j.
(l'abbé Mercier)

RAYMOND LECLERC (Carzou)

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ.— (Մեկնաբանա-կան անդրադարձ վահանցնի ծնունդին)

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ.— (Գ. Կոռվարեցնի «Բանաստեղծութիւն» հատորը)

ՎՐԻՊԱԿ.— Մայիս 31ի «Յառաջ»ի մէջ (Բ. էջ) Ժ. Միրիճեանի գրախօսականին խորագիրը պէտք է ըլլար՝
THE URCHIN
ինչպէս մեր անգլիագէտ ընթերցողները պէտք է ճշդած ըլլան, ինքնաբերաբար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿՌԱՏՈՒԿԸ

Ամէն տարի Յունիսին, Սեւան ձկնորսութեան գնալիս, հայեացքս թափառում է ճանապարհի եզերքներին. մանուկ ժամանակ սիրած բոյսն եմ փնտռում, որին մենք մեր բարբառով կոռթուկ ենք ասում, իսկ գրական լեզուի մէջ կռատուկ է: Այդ բոյսից շատ կայ մանաւանդ Ֆանտան – Սեւան ճանապարհի աջ ու ձախ փոսերում եւ քամիներից պաշտպանուած ձորակներում: Եւ անպայման ճանապարհի եզրերին. ճանապարհներից հեռու վայրերում կռատուկ գրեթէ չի հանդիպում: Այո, անպայման ճանապարհի եզրին պիտի լինի, որպէսզի աշնանը իր կեռ կոծիծների կեռ ճանկերը խրի ճամբորդի գուլպաների մէջ, անդրավարտիքի փողքերը եւ սերմերն ուղարկի այնտեղ, ուր մարդն է գնում: Տեղ կը հասնի ճամբորդը, գուլպաները կը հանի. նրանց վրայից կը պոկի, բակը կը նետի սերմերով լիքը կոծիծ – գնդիկները եւ, ով գիտի, նրանց սերմերից մէկն ու մէկը, կամ՝ մի քանիսը կ՚արմատաւորուեն ու կը բազմանան արդէն նոր միջավայրում, իրենց ծնողներից ու բնօրրանից շատ հեռու:

Կարծում եմ՝ հէնց այդ է պատճառը, սերունդը տարածելու եւ այս աշխարհում լայնօրէն արմատաւորուելու ու յարատեւելու տենչն է, որ այս բոյսին ստիպել է բնակութեան այնպիսի անբարենպաստ՝ չոր, ամուր, անջրդի հողեր ընտրել, ինչպիսիք ճանապարհների ծեծուած ու ամրացուած եզրերն են: Հոգ չէ, որ չոր է ու հազարաւոր ոտքերով տրորուած այն հողը, ուր աճում են կռատուկները, միայն թէ իրենց մահից յետոյ իրենց ցեղի կեանքը շարունակող լինի: Թէկուզ եւ իրենց ծննդեան վայրերից շատ հեռու, օտար վայրերում...

Բայց չկարծէք, թէ այդ բոյսը հէնց միայն օտար վայրեր քոչելու հոգսով է բռնուած: Ո՛չ, նա օտարութեան է ուղարկում իր սերնդի մի մասը, նրա աւելցուկը: Իսկ ինքը չարունակ կանգուն է երկրի խորքերի մէջ մխրճուած ամուր արմատների վրայ: Ամէն աշնան ինքը չորանում – մահանում է, իսկ արմատը կենսահիւթեր է կուտակում յաջորդ գարնանը նոր ուժով յառնելու եւ աշխարհին ձեռնոց նետելու համար. «Դեռ կամ ու դեռ պիտի լինեմ... Չկարծէք, թէ ոչնչացայ...»: Բայց ամէն ծնող, այնուամենայնիւ, կասկածներ ունի իր սրտում՝ իր սերնդի ապագայի վերաբերեալ: Կասկածներ եւ ահ: Եւ կռատուկը իր սերնդի սաղմերով կառչում է ճամբեզրին հանգստացող դադրած աշխատաւորի, անցուդարձողի հագուստներին՝ դրդուած այն երկիւղից, թէ կարող է որեւէ աղէտ վրայ հասնել ու բնաջնջել իր ցեղը հէնց իր բնօրրանի մէջ: Այդպիսի աղէտների պատկերը կայ նրա բնազդի մէջ. քի՞չ են դէպքերը, երբ հզօր բուլդոզերները արմատահան են արել իրենց սերունդներին՝ ճանապարհները լայնացնելու ժամանակ: Կամ քի՞չ ճանապարհներ ու կածաններ են ժամանակի ընթացքում ամայանում ու խոտակալում, քանի որ մարդը այլ՝ աւելի յարմար ճամբաներով է սկսում երթեւեկել: Այդ դէպքում իր կոծիծներն ո՞ւմ գուլպաների մէջ խրի, ո՞ւմ միջոցով ցրիւ տայ իր սերմերը ողջ երկրով մէկ...

Այս մտքերով իջնում եմ մեքենայից եւ ստուգում կռատուկների կլոր ու լոշտակ թեւերը, հիւթեղ միջուկ եմ փնտռում այդ թեւերի արանքներում: Զգիտեմ, այստեղ ցուրտ է ու դրանի՞ց էկոռթուկը ուշ «մէջ տալիս», թէ ես եմ անհամբեր:

Վերջապէս, սկսած Յունիսի վերջերից, իմ սիրած բոյսի դալար միջուկները ժպտում են ինձ՝ կանաչ ցօղունների բոյլի կենտրոնից: Ասենք, այդ ինձ է թւում, թէ ժպտում են, այդպէս ես ինքս եմ ժպտում ներքուստ այն բաւականութիւնից, որ, վերջապէս, վայելելու եմ մանկուց ի վեր սիրած բոյսը: Ու կտրում եմ կապտաւուն, կակուղ միջուկը որքան հնարաւոր է խորքից, արմատի վզակոթից: Ու երբ կեղեւում եմ եւ ուտում ագահութեամբ սեւացող միջուկը, մեր հանդերի համն եմ առնում, իմ ծննդավայրի կարօտը եւ դէպի աշունքավերը տանող ճամբեզրի հողի համը, այն բոյրը, որով ձեւաւորւում էր իմ՝ ապագայ հողագործիս, քիմքը:

Զկնորս ընկերներս էլ վարժուեցին կռատուկի համին, եւ ճամբեզրի նրա աղքատիկ պաշարները չուտով վերջացան:

Ափսո՛ս, կտրուեց կապը հեռաւոր մանկութեանս հետ...

Երկու չաբաթ անց, նոյն վայրերով անցնելիս, մտածեցի ստուգեմ բնական «պլանտացիաներս», գուցէ մի բան մնացած լինի: Օհօ՜, այս ի՞նչ է կատարուել, ո՛ր միջուկը կտրել եմ՝ տեղը տասն է դուրս եկել... Բոյսը կատաղել է, փարթամացել, փռուել, որպէս բողոք ընդդէմ այն դաժանութեան, որ գործադրեցի իր նկատմամբ երկու չաբաթ առաջ: «Ինձ գլխատում ես, հա՞... ուզում ես սերունդս կտրեցնե՞լ... Դէ հիմա տես, թէ ինչով եմ պատասխանում քո դանակին...»: Ու դանակս կպչելուն պէս, բոյսը սասանուել է մինչեւ արմատի ծայրե՛րը: Սասանուել է աղէտի դէմ, վրդովուել, հաւաքել իր բոլոր թաքնուած ուժերը՝ երկրի խորքից մինչեւ տերեւները, ու ծառս է եղել իր վրայ ձեռք բարձրացնողի դէմ, մէկի դիմաց տասը ճիւղ արձակելով՝ որպէս բողոք ընդդէմ կատարուած անարդարութեան:

Այդպէս է բնութեան մէջ ամենուրեք. չգիտես ո՞րտեղից թաքնուած ուժեր են հանդէս գալիս՝ կատարուած վնասը ծածկելու, նախկին բնական վիճակը վերականգնելու համար:

Բնութեան ստեղծած խրաքանչիւր բոյս ու կենդանի արարած հազարամեակների ընթացքում, յարատեւ պայքարով նուաճել է իր տեղը այս աշխարհում եւ աշխատում է հաստատուն մնալ իր ոտքերի վրայ ու չզիջել իր նուաճածը: Եւ հէնց որ ձեռք ես բարձրացնում իր նուաճածի վրայ՝ ընչաւոր լինի թէ անչունչ, ըմբոստանում է, դիմադրում է, հաւաքում – մոբիլիզացնում է իր ուժերը՝ այս գեղեցիկ աշխարհում ապրելու եւ սերունդ տալու համար:

Դարեր չարունակ իր հունով խաղաղ հոսում է լեռներից իջնող առուակը: Մարդը նրա առաջ պատնէշ է քաշում՝ ջուր ամբարելու համար: Էհ, դրանից ի՞նչ վնաս այն առուակին: գուցէ եւ ոչ մի վնաս, բայց խախտւում է հազարամեակներով հաստատուած բնական կարգը: Եւ այդ խախտուելը ուչքի է բերում, զգաստացնում է նրան: Եւ ըմբոստանում է այդ լղարիկ առուակը այն վիթխարի ամբարտակի դէմ, քար ու տիղմ է քշում – բերում լեռներից, լցնում ջրամբարը, յորդացած ժամանակ գրոհում է իր ազատ ընթացքը խանգարող պարսպին եւ պատահում է, որ խորտակում է այն, վիշապի նման մէջքն ուռցրած ու զազազած առաջ է նետւում՝ փլցնելով իր ճամբին հանդիպող ամէն մի պատուար, սրբում – տանում է ինչ հանդիպի՝ ծառեր, անասուններ, մարդիկ, ցանքեր...:

Դա բնութեան վրդովմունքն է իրեն կաշկանդողների դէմ: Իր ճուտին դիպչողի դէմ թուխսը արծուի համարձակութիւն է ստանում եւ քիչ է մնում ծուատի մարդու դէմքը: Իսկ պատերազմից յետոյ արու զաւակներ աւելի շատ են ծնւում՝ տեղի ունեցած կորուստը լրացնելու համար, ինչպէս այն կռատուկը, ինչպէս ամէն բոյս եւ ամէն բան աշխարհում:

Երբ 1935ին հայ ժողովրդի պատուիրակութիւնը ընդունուեց Կրեմլում, Կենտկոմի քաղբիւրոյի մեր նուաճումների հետ ներկայացրինք այսպիսի փաստ. Խորհ. Միութեան մէջ բնակչութեան աճի ամէնաբարձր տոկոսը հայ ժողովուրդն է տալիս՝ տարեկան չորս տոկոս...:

Հասկացողի համար շատ խոր իմաստ կար այդ երեւոյթի մէջ. սոցիալական գործօններից բացի, այստեղ դեր էր խաղացել նաեւ բնութեան անսասան կարգը, կորուստը վերականգնելու բնական օրէնքը: Անթիւ զոհեր տալուց յետոյ նոր չունչ առած մեր ժողովուրդը Երեւան էր հանել իր ողջ պոտենցիալը, իր թաքնուած կարողութիւնները՝ արագութեամբ վերականգնելու այն, ինչ բիրտ ուժով տարաւ օսմանեան եաթաղանը...

Բնութիւնը մեղմից խելացի է: Խելացի է, որովհետեւ անհամեմատ մեծ է մեզնից իր տարիքով, իր փորձով: Իր չընչաւոր ու անչունչ բնակիչների կեանքն ու փոխյարաբերութիւնները կարգաւորող օրէնքները նա ստեղծել եւ ստուգել է միլիոնաւոր տարիների ընթացքում: Ինչ որ աննպատակայարմար է՝ չի բռնել ժամանակի քննութեանը եւ վերացել է, իր տեղը զիջելով խելացիին եւ նպատակայարմարին: Ու հազարաւոր դարերի ընթացքում աստիճանաբար դըտուել – բիւրեղացել են բնութեան մշակած օրէնքները:

Դրանից է, որ բնութեան ստեղծած կարգը խելացի է ու անխախտ: Արդ, լաւ կը լինի, եթէ մենք մեր փոքրիկ կեանքի փոքրիկ փորձով, չյանդգնենք կոպտօրէն ու մեծամտութեամբ միջամտելու մայր բնութեան իմաստուն գործերին...:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԴԻՒԱՆԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջ)

Գ.— ԴԻՒԱՆԻ ԺՈՂՈՎԱԿԱՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

Ե. Հ. Խ.ի դիւանը լման չաբաթ օրը գումարեց իր նիստերը Կաթողիկոսարանի Վեհարանին մէջ: Նիստերը շարունակուեցան նաեւ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք մինչեւ ուշ երեկոյ, ինչպէս նաեւ Երեքշաբթի գիշեր: Այս բոլոր նիստերու ընթացքին դիւանի անդամները մէկ առ մէկ քննարկման ենթարկեցին Ե. Հ. Խ.ի տարածուն ու բազմաճիւղ գործունէութիւնը անցնող Փետրուարէն ասդին, եւ կատարեցին հարկ եղած տնօրինումներ մինչեւ Սեպտեմբեր կատարուելիք աշխատանքներու կապակցութեամբ:

Դ.— ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Կիրակի, Մայիս 14ի առաւօտուն, Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, Ե. Հ. Խ.ի դիւանին ատենապետ եւ Քանատայի Անկլիքան Եկեղեցւոյ Հոգեւոր պետ Եպսկոպոս Սքոթ Արք. անգլերէն լեզուով քարոզեց Կաթողիկոսարանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ: Օրուան պատարագիչն էր Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան: Երգեցողութիւնը կատարուեցաւ «Շնորհալի» երգչախումբին կողմէ: Եպսկոպոս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Կէս ժամ չանցած Արթըր գոցեր էր ուսին վէրքը:

— Ասիկա լուրջ է բարեկամ: Հիւանդանոց պէտք է երթաս: Հիմա քիչ մը հանգիստ ըրէ:

Քանի մը բառով, ցած ու կցկտուր՝ տղան հասկցուց եղածը ու դուն ալ մաս կը կազմես վտանգին, հաւկիթ բսաւ, վերջացուց: Արթըր չտկուեցաւ, փորձեց խնդալ անխելք բան է մոլսաց, կրկին հակեցաւ վրան ու եթէ գաղափարները կարելի ըլլար մարդու վերածել՝ ինչքան խիտ, ուժգին պիտի ճնշէր սա տղուն գիտակցութեան վրայ, իրականութեան փոխելու իր ճշմարտութիւնը, ինքը միայն գիտէր թէ ուր կ՚երթար այս մտածումի խուժանը, միայն թէ քիչ մը կեանք գտնէր, ժամանակ գտնէր ինքզինքը հաւաքելու ձեւի մը չուրջ, ազատուելու սա բառերու, չվերջացող մտածումներու հրմշտուքէն: Շտկուեցաւ, ձեռքերս լուամ ըսաւ ու գնաց բաղնիք:

Տօրիս առանձին էր տղուն հետ: Մերկ ըլլալու անակնկալ զգացումը ունեցաւ, ոչ ամօթ, ոչ ցանկութիւն՝ բայց անորոշ անձկութիւն մը: Պատուհանին քով գնաց: Պաղեր էր սենեակը: Դուրսը աչքը փռուեցաւ ձիւնի մեծ, ողորկ ծփանքներուն վրայ ճիշդ ասոնց լեզուին պէս անցաւ մաքէն ու եթէ սէր կայ աշխարհի երեսին՝ աս մարդոց կեանքին մէջ տեղ մը պահուած ըլլալու է: Փոթորիկ մը կը պատրաստուէր անոնց արտակեդրոն, խըռովիչ աշխարհին խորերը: Նորէն ուզեց փախիլ, երթալ առնցմէ զոյ, արդիլ – ուած ամէն կողմէ՝ զինք առանձնութեան մէջ խրող եթէ միայն զաւակ մը ունէր – նայի անցաւ մաքէն բոլորովին անտեղի կերպով: Տղան մինչեւ հիմա անտեսեր էր իր ներկայութիւնը, սէրը ու վախը միշտ միասին եկեր էին կեանքին մէջ ինչպէս հիմա՝ նայելով տղուն բար – կացած, ժլատ արտայայտութեան: Զօրաւոր ուժ մը զինք բռներ էր Ամերիկան աշխարհէն կ՚անհետանայ բայց աս Հայերը դեռ կը մնան խորհեցաւ մանաւանդ աս տղան: Ամէն բան մերժեր էր — սիկարէթ, խմիչք, ուտելիք, խօսակցութիւն, ժպիտ: Սէ՞ր... չէր փորձած: Միայն ցաւ ու լռութիւն ու կատաղի ներկայութիւն: Եւ պատուհան դարձաւ:

Հեռուն Ֆիլատելֆիոյ լոյսերը ցած ամպերու վրայ կը ցոլային բեւեռային առանձնութիւններու, բզիկ բզիկ ջիղերու ողորմելի կարօտները միայն սէ՞րն է որ ցաւը տանելի կը դարձնէ ու կրկին տըղուն վախը քսուեցաւ ջիղերուն ու եթէ չըլլար Արթըրի յորդ, պղտոր զուրգուրանքը, մարմնին վրայ ցանկռտող երեւակայութիւնը, եթէ չըլլար իրենց անկողինի լեղի հեշտանքը... Ճշմարտութիւն էր թէ ահաբեկիչ — մռայլ, ռեհիկ, անհասկնալի ինքնութիւնը ափին մէջ սեղմած, հոս եկած սա տղան խռովիչ կերպով Արթըրի խառնուածքին ծածուկ մէկ կողմը կը թելադրէր իր շարժումներով, իր լռութեամբ ու ձայնով: Տօրիս չէր հասկնար հայերէն, անչուշտ լեզու չէ, այլ տեսակ մը շարունակութիւն իրենց մարմնին, տեսակ մը իրենց հակառակը, փախուստ մը... ապաստան մը մտածեր էր օր մը անոնց վիճաբանութեան տաք մէկ վայրկեանին: Աս տղան սակայն կը թուէր քայքայել այդ հին անձը, նոր անձ մը մէջտեղ կուգար, նոր լեզու մըն էր որ մինչեւ այսօր պահուըտեր էր Արթըրի մէջ, իր տարածուն, տղայական խօսքերուն, ապագայի խուճապին, վարակիչ փախերուն ետին:

Ետ դարձաւ: Արթըր սալոն եկեր էր, ափերը կը շփէր, ինչպէս միշտ: Տղուն քովն էր հիմա: Իրար կը քաշէին, սիրահարներու նման...:

— Զուր մը կուտաս, ակա՛:

Բիրտ, հրամայական ուժ մը կար ձայնին մէջ ու Տօրիս զարմանքով տեսաւ, ինչպէս Արթըր երկվայրկեան մը ետ կըրեց ձայն, յետոյ վարանեցաւ, տեղի տըւաւ ու խոհանոց վազեց: Ինք տեղաւորուեցաւ անկիւնի փափուկ բազկաթոռին, վեր քաշեց ճերմակ սրունքները, պզտիկ, պաղ գրգիռ մը ոստայն նետեց զիստերուն միջեւ, ո՞ւր էր վախը, գլուխը ետ նետեց ու ի՞նչ էր մտածում — թոյլ կզակը, նեղ ճակատը, առատ սեւ մազերը: Սիկարէթ մը վառեց, մատները կը դողային, ինչո՞ւ Արթըրի ձայնը, շարժումները նորէն կը շփոթեցնէին ու շըթունքները կը կրծէր մինչ ջղայնութեան ետին սիրոյ նոյն պոռթկումը չէ՞ր որ ան կը թափէր իր զաւակներուն, նախկին կնկան, երբեմն իրեն իսկ՝ երբ ընկերները մեկնէին ու ինք մինակ տան միայնութեան մէջ յանցաւոր, պարտուած...: Ու հիմա՝ աս տղուն: Խօսակցութիւնը կը տաքնար:

(Շար. - 4)

Սքոթ Արք. Հոգեգալստեան տօնին Հայերու հետ տօնախմբելու խրողութիւնը նկատեց մեծ առանձնաշնորհում մը: Բաղդատելով իր երկրին եւ ժողովուրդին քրիստոնէացման պատմութեան հետ, ան հաստատեց հայ ժողովուրդի քրիստոնեայ առաջին ազգը ըլլալու պատմական փաստը: Նշելով դարերու ընթացքին Ս. Հոգիին կատարած ներգործութիւնը եւ քրիստոնեաներու տառապանքը, ըսաւ. «Ես պէտք չունիմ հայ ժողովուրդին խօսելու տառապանքին մասին»: Ուրախութիւն յայտնեց որ ըլլայ Թորոնթոյի մէջ, ուր վերջերս ներկայ եղած էր Ապրիլ 24ի տօնակատարութեանց, ըլլայ Լիբանանի մէջ թէ այլուր հայ ժողովուրդը զօրացած է Ս. Հոգիով, կը թօթափէր տառապանքը եւ կը վերածնէր ճշմարիտ քրիստոնեայի հաւատքով: Անկլիքան եպիսկոպոսը յորդորեց հաւատացները հետեւելու Քրիստոսի առաքեալներու շաւիղին: Անոնց՝ քաջութիւնը՝ Աստուծոյ վրայ ամուր հաւատքէ կը բխի, ըսաւ ան, Ս. Հոգւոյն ներգործութիւնն է իրենց մէջ: Ս. Հոգին երբ ներգործէ մարդոց կեանքին մէջ՝ մարդոց ապրումները կը բիւրեղանան: Որովհետեւ Ս. Հոգւոյն պտուղներն են սէր, քաղցրութիւն, ազնուութիւն, խաղաղութիւն, համբերութիւն, հաւատք, խոնարհութիւն, ժուժկալութիւն (Գաղ. Ե. 22):

Պէտք է քալել Ցիսուսի ճամբայէն: Աշխարհի մէջ շատ ճամբաներ կան. շատերուն մէջ պէտք է կենանք, եւ ոմանց մէջ պէտք է, մեռնինք. բայց միշտ պէտք է ապրինք եւ քալենք Քրիստոսի ճամբայով եւ Ս. Հոգւոյն առաջնորդութեամբ:

Հաւատացեալներու խուռներամ բազմութիւնը խորապէս տպաւորուեցաւ Նորին Սրբազնութեան այս իմաստալից եւ լուսամիտ քարոզէն:

Ե.— ԱՂՕԹՔ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քարոզէն անմիջապէս ետք, Աթոռակից Կաթողիկոս՝ Գարեգին Բ. խորան հրաւիրեց Լիբանանի մէջ Ե. Հ. Խ.ի անդամ եղող Եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, եւ Ս. Ոսկեբերանի աղօթքի ընթերցումէն ետք հրաւիրեց զանոնք որ իւրաքանչիւրը իր լեզուով աղօթք մը ընէ Եկեղեցիներու միութեան եւ աշխարհի ու մանաւանդ Լիբանանի խաղաղութեան եւ բարօրութեան համար:

Յաջորդաբար աղօթք ըրին Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթթըր (անգլերէն, Հազիմ Արք. (ֆրանսերէն), Գրիգորիս Վրդ. (յունարէն), Եփրեմ Աթանասիոն Արք. (ասորերէն), Վերապատուելի Յովհ. Ահարոնեան (հայերէն), Վերապատուելի Իպրահիմ Տաղէր (արաբերէն):

Որքա՜ն ներշնչող էր պահը երբ այս բոլոր հոգեւորականները հանդէպ եկեղեցական յատուկ հանդերձանքով բեմին վրայ շարուած նոյն Աստուծոյն, նոյն հոգեկան ապրումներով եւ տարբեր լեզուներով բայց մէկ հոգւով աղօթք մատուցին: Բազմալեզու բայց միահոգի այս աղօթքի պահը Հոգեգալստեան տօնը վերածեց իսկական պենտեկոստէի:

Զ.— ՇՔԱՆՇԱՆԻ ՏՈՒՉՈՒԹԻՒՆ

Ցաւարտ եկեղեցական արարողութեան, կազմուեցաւ թափոր՝ գլխաւորութեամբ զոյգ հայրապետներուն՝ Խորէն եւ Գարեգին Կաթողիկոսներուն: Հայ եւ օտար եկեղեցականներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու կազմած շարքերուն մէջէն ուղղուեցան Վեհարան: «Կիլիկիա» խմբերգէն ետք, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով ողջունեց հիւրերը, ըսելով թէ Հայ Եկեղեցին եւ ժողովուրդը գիտեն գնահատել Աստուծոյ եւ մարդկութեան ծառայող մարդերը: Ցոյց տալու համար այդ երախտագիտութիւնն ու գնահատանքը, Խորէն Հայրապետ էտուըրտ Սքոթ Արքեպիսկոպոսին նուիրեց հայկական ոճով շինուած ականակուռ խաչ մը: Ապա «Կիլիկեան Իշխան»ի շքանշան շնորհեց Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթթըրին, իսկ ձին Սքիւզը պարգեւատրեց արժանաւոր կանանց ոսկեայ կրծքանշանով: Երեք հիւրերն ալ առանձնաբար խօսք առին շնորհակալութիւն եւ անվերապահ համակրանք յայտնեցին Հայ Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին նկատմամբ:

«Ի վեհ Բարձանց» մաղթերգէն, «Հայաստան աշխարհ» երգէն եւ Լիբանանի քայլերգէն ետք, վերջ գտաւ միջազգային եւ միջ-լիբանանեան այս անմոռանալի տօնախմբութիւնը:

Է.— ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկուշաբթի, Մայիս 15ի առաւօտուն Ե. Հ. Խ.ի դիւանին անդամները Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի գլխաւորութեամբ եւ պետական հայ երեսփոխան Մէթր Խաչիկ Պապիկեանի ընկերակցութեամբ այցելութիւններ տուին Նորին Վսեմութիւն Վարչապետ Սելիմ Հըսի եւ Արտաքին Գործոց նախարար Ֆուատ Պութրոսի: Այս սիրալիր հանդիպումներու ընթացքին խօսուեցաւ Լիբանանը եւ միջ-եկեղեցական աշխարհը չահագրգռող հարցերուն մասին: Այցելեցին նաեւ Ազգ. Առաջնորդարան ուր Տաճատ Արք. Ուրֆալեան մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ Լիբանանի հայ ժողովուրդի կացութեան եւ թեմի կրօնական, կրթական եւ ընկերային աշխատանքներու մասին:

Կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին այցելութիւն մը տուին Պքէրքէի Մարոնիթ Պատրիարքարան, ու Մարոնիթ Եկեղեցւոյ պետը՝ Նորին Ամենապատուութիւն Անթոնիոս Խըրէյշ պատրիարքը սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուաւ իրենց նկատմամբ: Աւելի քան մէկուկէս ժամ տեւող այս այցելութեան ընթացքին, խօսակցութեանց նիւթ դարձաւ միջ-եկեղեցական յարաբերութիւնները անցնող տարիներու ընթացքին եւ բացուած նոր հորիզոնները, ինչպէս նաեւ Լիբանանի կացութիւնը իր այլազան երեսներուն մէջ:

Տեսակցութեան մասնակցեցան Գերշ. Ժողէֆ Խուրի Արք. ատենապետ Լիբանանի Կաթոլիկ Եկեղեցիներու Էքիւմէնիք Յանձնախումբին, պատրիարքական փոխանորդներ՝ Սֆէյր եւ Ապու Ժաուտէ Սրբազաններ եւ հոգեւորականներ:

Երեկոյեան դիւանի ժողովը շարունակուեցաւ Կաթողիկոսարանին մէջ:

Ը.— ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Երեքշաբթի, Մայիս 16ին, Ե. Հ. Խ.ի դիւանի երեք անդամները մեկնեցան Դամասկոս եւ տեսակցութիւններ ունեցան Ե. Հ. Խ.ի անդամ տեղական եկեղեցիներու հոգեւոր պետերու հետ, հիւրը ըլլալով Նորին Սրբութիւն Եագուպ Գ. Պատրիարքին (Ասորի Եկեղեցւոյ պետ):

Թ.— ՄԵԿՆՈՒՄ

Չորեքշաբթի, Մայիս 17ին, յարգելի հիւրերը հրաժեշտ առին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութենէն եւ մեկնեցան քաղցր յիշատակներով: Ե. Հ. Խ.ի դիւանին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին մէջ գումարումը առիթ մը եղաւ, որով ոչ միայն Լիբանանահայութիւնը այլ եւ ընդհանուր Լիբանանի եկեղեցական եւ մտաւորական ընտանիքը նորոգուեցան էքիւմէնիք եղբայրական ու քրիստոնէական ոգիով:

Պատմական օրեր եղան իրենց այցելութեան օրերը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ինչպէս նաեւ Լիբանանի համար:

Ականաւոր հիւրերը բազմաթիւ առիթներ ունեցան տեսնուելու եւ խօսակցելու լիբանանցի հոգեւորական եւ աշխարհական պատասխանատու եւ բանատեղեակ անձնաւորութեանց հետ եւ աւելի մօտէն ճանչցան Լիբանանը իր այսօրուան դժուարին եւ բարդ կացութեան մէջ: Ըլլայ Ուրբաթ, Մայիս 12ին, Միջին Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդի կեդրոնատեղին տուած այցելութեամբ եւ պաշտօնէութեան հետ ունեցած խօսակցութեամբ, ըլլայ Կաթողիկոսարանի մէջ Կիրակի օր, Մայիս 14ին, իրենց ի պատիւ տրուած ճաշին եւ այլ հանդիպումներով անոնք լաւագոյն առիթներ ունեցան աւելի յստակ գաղափար մը կազմելու անդամ Եկեղեցիներու մասին, աւելի սերտօրէն ըմբռնելու հայ ժողովուրդի ներկայ գոյավիճակը եւ անոր ունեցած հիմնական ձգտումները իր ապագայի նկատմամբ:

Նման այցելութիւններ եւ յարաբերութիւններ պէտք է յաճախակիօրէն տեղի ունենան:

ՊՈՒՍՏՄ'ԺՊԻՏ

Բժիշկ մը կը հեռաձայնէ իր մէկ յաճախորդուհիին ամուսինին.— «Գիտէ՞ք, երէկ ձեր կինը տեսայ, բնաւ լաւ չէ»:

«Օհ, սկիզբէն գիտեմ, տոքթոր, բայց ի՞նչ դրամ ունի...»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին կողմէ կազմակերպուած ոտնագնդակի երրորդ միջազգային պատանեկան խումբերու մրցումներուն ներկայ եղաւ նաեւ Իսիի Հայ Մարզականը:

Հոգեգալուստի երկու օրուան տօնեբուն առթիւ է որ տեղի ունեցան այդ մրցումները որոնք առաւօտէն սկսած էին: Կը մասնակցէին անուանի մեծ խումբերու երիտասարդ կազմերը ինչպէս Փարի էՖ. Սէ., Հալմշթատ (Հոլանտա), Լովէ (Պելժիա), Էսսէն (Արեւմտ. Գերմանիա), Պոմ, Ժիւվիզի, Վիտի եւն.:

Իսիի Հայ Մարզականն ալ հինգ երիտասարդ խումբեր բերած էր այդ մրցումներուն եւ պէտք է ըսել որ պատուաւոր կերպով պիտի մրցէին այդ մեծ եւ ծանօթ խումբերու հետ:

Հարկ չկայ արդիւնքներով զբաղիլ քանի անոնք վիճելի դարձան իրաւարարի մը անհիմն որոշումներու պատճառաւ: Հակառակ անոր տարօրինակ վճիռներուն, գովելի էր բոլոր մասնակցողներուն պարկեշտ կեցուածքը:

Կը շնորհաւորենք Ալֆորվիլի Հայ Մարզականի կազմակերպիչները այս մեծ նախաձեռնութեան, ինչպէս նաեւ արժէքաւոր հրաւէրին համար: Սակայն եւ այնպէս, յառաջիկային եթէ այդ մրցումները ունենան արժանի եւ լրիւ յաջողութիւն, կարեւոր է ծանրանալ վերոյիշեալ թերութիւններուն վրայ:

×

ՅԱՂԹԵԼՈՎ ՓԷ. ԷԼ. 5ԻՆ 3-1ՈՎ, ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՇՐՋԱՆԻՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Կիրակի, Մայիս 21ին, Վուազէնի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ, ականատես եղանք Իսիի Հայ Մարզականին մէկ գեղեցիկ խաղարկութեան:

Մրցումին սկիզբէն, մեր խումբը դաշտին տիրապետող դարձաւ: Արդարեւ, երկրորդ վայրկեանին, Սուլթանեան՝ հակառակորդ բերդապահին ետ մղած գնդակը կ'օգտագործէր նշանակելու համար առաջին կէտը: Քիչ ետք, անկիւնային հարուածէ հասած գնդակը մեր Լըկէվըլն է որ պիտի վերածէր երկրորդ կէտի:

Երկրորդ կիսախաղին, վստահ իր գերազանցութեան, Իսի կը նուազեցնէր իր թափը որմէ կ'օգտուէր Փէ. Էլ. 5 եւ վերջին քառորդին կը նշանակէր իր առաջին կէտը: Մինչեւ իսկ փենալթիի կ'արժանանայ սակայն Զարրանեան կը յաջողի բռնել գնդակը: Քանի մը վայրկեան ետք, մեր խմբապետ Վեզիրեան, նշանակելով երրորդ կէտը, յաղթութիւնը կ'ապահովէր մեր խումբին:

Այսպէս մեր խումբը այս խաղով յաջորդ եղանակին, դասակարգ մը կը բարձրանայ:

Ժ. Ք. ՕՆՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՑՍԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

3.

Արեւը կարմիր էր: Դէ, ուռել է կաթակնի արիւնը ասեղ – ասեղ քամելով, կլանելով: Արեւը բարձրանում էր բարձր: Ուր որ է նա էլ փոքրիկի կտրուած գլխի պէս կը գլորուի:

Ահռելի ձոր է, անտակ՝ անդունդ ատամներով: Ժայռերի ոտքերի տակ մռնչում է Ազու գետը: Ջրի լանջերը գանգրացել են անտառներով ու մացառիկ թփերով:

— Գնո՜ւմ են, գնո՜ւմ են, գնո՜ւմ են...

Ծծկերները քնել են մայրերի ձեռքերի վրայ: Քարաւանից արեան ու վէրքերի հոտ էր տարածւում: Մօտիկ ժայռերից բազէներ թռան՝ թեւաբախումի խշշոցով: Մի շուն ոռնաց: Օսման օնբաշին մտրակով դաղեց Սոփոյի կուրծքը:

— Մի՛ ոռնա:

Մարգարիտի ոտքերն ուռել էին: Դեռ գիւղից դուրս գալուց օնբաշին հանել էր նրա կարմիր, երկարաճիտ ոտնամանները՝ եզրերը ոսկեզօծ թելերից: Մի տարի առաջ էր եղբայրը Պոլսից ուղարկել: Դրսից գեղեցիկ, ներսից փափուկ, փափո՜ւկ... Ինչո՞ւ հէնց այդ օրը հագաւ այդ կօշիկները:

— Մէջքդ կոտրուի՛, Խորէ՛ն աղա...

Գլորւում էին դէպի ձորի խորքը՝ իրար կպած, փոշի բարձրացնելով, արիւն թողնելով ճանապարհի քարերին:

Արեգակն ուրախ պսպղացնում էր առուների մէջ երգող, ծափ տուող, ծիծաղող ջրերը:

Հասան ձորի ծնկաձեւ խորքը: Ժայռերի տակ մի ժանգոտած մատուռ էր կծկուել ցածի անդունդները ահից: Համբարձման օրերին կաթկնցիները ուխտի էին գալիս այդ մատուռը:

Անդունդի ստուերները մղձաւանջից սթափեցրին Մարգարիտին: Հասել էին յաւիտենութեան եզրին: Ուր որ է աշխարհը կը մոռացուի երանելի յանդման կապոյտ մշուշում: Մարգարիտը քաշեց վզի թոկը: Օսման օնբաշին արգելք չեղաւ: Մարգարիտը օղապարանը հանեց գլխից եւ բնական, նաեւ սպառնալի ասաց.

— Եթէ ինձ սպանելու միտք ունես, Օսման աղա, ապա գլխիցդ հանիր: Իմացիր, որ ես Պոլսում եղբայր ունեմ, նաեւ կայ մեծ զաւակս: Նրանք կտոր – կտոր կ'անեն քեզ ու քո զաւակներին: Ուրեմն խոհեմ եղիր, օնբաշի աղա, եւ ինձ ապահով հասցրու Երզնկա:

— Այդ իմ մարդկային պարտքն է, հանըմ, — ասաց օնբաշին: — Հաւատացած եղիր, որ ես իմ բարեկամի կնոջը վիրաւորանք չեմ հասցնի:

Արեգակն ուրախ պսպղացնում էր առուների մէջ երգող, ծափ տուող, ծիծաղող ջրերը:

Քարաւանը մօտեցաւ կամրջին: Գետը խշշաց՝ մեռելաթաղի ղօղանջ էր, պատարագի ողբ:

Քեմալ բէյի ձին առաջինն անցաւ կամուրջը: Քեմալ բէյը ձին պահեց, թամբի վրայից ձեռքով նշան արեց՝ սկսել: Ոստիկաններն ու գինուորները շուռ եկան դէպի գերիները, հանդարտ հանեցին զէնքերը:

Քարերի ու ժայռերի կրծքին գետը հիւսում էր իր պատարագը: Ահռելի զանգ դարձած երկինքը արձագանգում էր նրան: Սոփոյի Եղսիկը կապոյտ աչքերով տիկնիկը մեկնեց իր մօր մէջքի գօտին Թուրքին:

— Քեռի, առ սա քեզ լինի: Մամիս մի սպանի, քեռի...

«Քեռին» դէն նետեց տիկնիկը: Օսման օնբաշին Մարգարիտի ուսերից պոկեց նրա սամոյրէ բաճկոնակը, կապոյտ ասեղնագործ անթեւը: Մարգարիտի կուրծքը մնաց բաց: Ամօթից նա ձեռքերով ծածկեց ստինքները: Միտքը նորից էր պղտորուել, ոչինչ չէր ըմբռնում: Չէր հասկանում, թէ ինչ է կատարւում իր հետ: Միայն զգում էր, որ ամուր սեղմել է ատամները, լեզուն կծել: Զնկատեց, թէ ինչպէս մորթուեցին իր երեք փոքրիկները, մէկը միւսի ետեւից, մանրիկ հրեշտակներ...

Ոստիկանները մերկացնում էին կանանց, կողոպտում: Ինչ պիտանի էին գտնում, վերցնում էին՝ գլխաշոր, կօշիկ, սանր:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(80 – Շար.)

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 250 ֆր. կը նուիրեն Մչ. Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 ֆր. «Յառաջ»ին:

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկ. Նուարդ Էժտահարեան, իր թոռնիկին՝ Նիքոլի ընդ. Ժան-Գլոտ Տէր-Գրիգորեանի նշանախօսութեան ուրախ առթիւ, կը նուիրէ 50 ֆր. Լիոնի Կապ. Խաչին եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Իսէն Թովմասեանի, Տէր եւ Տիկ. Սիմսարեանի, Տէր եւ Տիկ. Պաղտասարեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին մահուան առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
ողբացեալ հայրենական արուեստագէտ
ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ
ծննդեան 80րդ տարեդարձին առթիւ

Ուրբաթ, Յունիս 9
ժամը ճիշդ 20.45ին

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris
(Métro : Iena)

« ԿԱՐԻՆԷ »

երգախառն գունաւոր մեծ ֆիլմը
եւ առաջին անգամ ըլլալով, երկու վաւերագրական ֆիլմեր՝
«ԳԵՂԱՐԴ» և «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐ»
Մախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք

Points de vente des billets :

U.C.F.A.F. 6, Cité du Wauxhall Paris (10e)

BALTAIAN 27, Rue Bleue, Paris (9e)

PALOUYAN, 9, Rue de Trévise, Paris 9e et auprès des membres de l'Association

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ
[ՄԱՅԻՍ 28, 1918]
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ « Անկախութեան 60ամեակի Կոմիտէին» Կիրակի, Յունիս 11, ժամը 15ին, Սէն-Մարթէն տ'էռի Սալ տէ Ֆէթը:

Կը խօսի
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն գաղութին կարող ուժերը եւ՝
Տէսինի Մշակոյթի Տան Անի նուագախումբը
ԽՆՋՈՅՔ.— Ճոխ պիւֆէ

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման տարեդարձները ասկէ ետք տեղի պիտի ունենան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին հանդիպակաց Կիրակի օրը, որուն անունով հիմնուած է 1933ին Շավիլի մատուռը: Ուրեմն, այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով կը տօնուի Կիրակի Յունիս 11ին:

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցելու եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագին եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօնին՝ բոլոր հանգուցեալ հիմնադիրներու, Հոգաբարձութեան անդամներու եւ նուիրատուներու հոգւոյ հանգստեան համար:

Պատարագի արարողութիւնները պիտի երգուին տեղւոյն նորակազմ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի:

Սկիզբ պատարագի ժամը 10.30:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

×

Կապոյտ Խաչի գրասենեակը բաց է ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ յետոյ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի կայանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի ժամը 2-6 Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

- ՃԱՇ -
Ի ՊԱՏԻՒ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ համայնքին
կազմակերպուած Ս. Խաչ Ընկերակցութեան կողմէ

Հինգշաբթի, Յունիս 8,
ժամը 20.30ին
(ժամը 19.30ին՝ ախորժաբեր)
Hôtel Intercontinental
3, Rue de Castiglione
Paris 1er
Մասնակցութիւն.— 150 ֆր.
Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով
առաւօտները.— 278.31.93
իրիկունները.— 208.71.79
Յունիս 5էն առաջ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ընտրուածներու գեղատիպ հատոր,
նկարազարդեց ՇԱՐԹ:
Յառաջաբան՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Գին՝ 100 ֆր.
թղթատարի ծախքով՝ 115 ֆ.
Դիմել.—
ԳՐԱՏՈՒՆ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Mr le Prince — 75006 Paris
Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
9, Rue de Trévise — 75009 Paris

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ ՀԵՏ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր պայմաններով եւ յատուկ ընդունելութեամբ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեանէ Յարութիւն Թովմասեանի մահուան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1978 – 1979 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Ազգային այս բարձրագոյն վարժարանը իրենց զաւակները գիշերօթիկ կամ ցերեկօթիկ, արձանագրել փափաքող ծնողքները, պայմաններուն եւ նոր կարելիութիւններուն մասին տեղեկութիւն ստանալու համար, փութան Տեսչութեան հետ յարաբերութեան մէջ մտնել:

Ազգային կրթական գործին ամբողջութիւն մը տալու համար վարժարանը կ'ընդունի, ցերեկօթիկ յառաջիկայ տարիէն սկսեալ, վեցերորդէն մինչեւ պաքալորէայի դասարանը, հայ աղջիկներ ալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

DIRECTION
Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
présente pour la première fois
à ALFORTVILLE
un concert
avec le Groupe de Pop-Music arménienne
ZARTONG
le Samedi 10 Juin à 21 heures
Grande Salle du Complexe Sportif
LEO-LAGRANGE
Rue Etienne Dolet
près de la Place Carnot

×

En première partie
L'ENSEMBLE MUSICAL ARMENIEN de TRADITION POPULAIRE
Vocal et instrumental)
Entré : 25 F. — Etudiants : 15 F.
Autobus 103 — descendre à Etienne Dolet
Réservations : 378-09-66 et 376-90-86

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14, Սէնթ Օնորին տէ Փէրթ, Գալվատոս

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլիս 3ին, 6–14 տարեկան մանուկներու համար: Փափաքողներուն, առագաստանաւի ղեկավարութեան դաս, ծնողական արտօնութեամբ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 15–18, Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ կամ հեռաձայնել 985.36.53:

Voyages en ARMENIE
EREVAN

ET EXTENSIONS A MOSCOU ET TBILISI ET LENINGRAD
DEPARTS CHAQUE MOIS :
11 jours — 13 jours et 15 jours

A partir de 2680 Fr. comprenant le séjour en hôtel de 1ère catégorie, en pension complète, le transport aérien, les excursions et la visite des villes

Demandez le programme détaillé à des spécialistes sur les voyages en Arménie depuis plus de 12 ans.

N'hésitez pas à nous consulter.

A PARIS

MONDOTOURS
OCIVEP
2, Rue de Sèze
75009 Paris
Tél. : 073.30.64
073.32.64
266.50.12
M. BAGHDASSARIAN LEVON

A LYON

sevan voyages
50, Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 60.13.66
M. SARKISSIAN VAROUJAN

ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Grande Fête Champêtre annuelle

11 Juin, Dimanche, à partir de 11 heures dans les jardins du Collège

(ou en cas de pluie dans la salle), 26, Rue Troyon — SEVRES

Avec : BEDIK — Duo HARTAR — l'ensemble folklorique NAVASART

Orchestre BERNARD DEDEJIAN

Le chanteur NORAIR

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
4
DIMANCHE
4 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83. RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ		
Ֆրանսա	Տարի 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տարի 230 Ֆ.	հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53րդ ՏԱՐԻ — 14.133 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — No 14.133

L'abbé Charles MERCIER

Professeur d'arménien et de géorgien à l'Ecole des Langues Orientales Anciennes de l'Institut Catholique de Paris.

—o—

Le 23 Avril 1978 a été rappelé à Dieu, après quelques mois seulement de maladie, l'abbé Charles Mercier, professeur d'arménien et de géorgien à l'Ecole des Langues Orientales de l'Institut Catholique de Paris.

Né à Lyon en 1904, après de brillantes études au petit et au grand séminaire, il entre au Monastère bénédictin de Chevetogne (Belgique). Après avoir terminé sa théologie à Rome où il est ordonné prêtre en 1930, il poursuit ses études à l'Ecole Biblique de Jérusalem, à Louvain et à Maria Laach (Allemagne), puis à Paris en 1935. Sous la direction du Père Mariès dont il est devenu l'élève d'arménien, il passe avec mentions ses quatre certificats de licence ès-lettres, un diplôme de l'Ecole des Hautes Etudes de la Sorbonne et le diplôme de syriaque.

La guerre de 1939 le conduit à Alep, où il enseigne au collège arménien en 1940-41. Revenu à Paris en 1941, il poursuit ses études spécialisées en arménien et en géorgien, et en 1946 remplace le Père Mariès dans sa chaire d'arménien à l'E.L.O.A., ainsi que le chanoine Brière dans sa chaire de géorgien en 1951.

Parallèlement à son enseignement qui se prolongera jusqu'en 1977 (avec une seule interruption en 1956 et 1957), les publications érudites vont s'échelonner de 1946 à 1977 : après un article sur « L'invention des reliques de St. Etienne », d'après la recension arménienne inédite (Revue de *l'Orient chrétien*, 30 (1946) p. 341-369), c'est l'édition critique de « La Liturgie de St. Jacques », texte grec et traduction latine, dans la *Patrologia Orientalis*, t. 26, f. 2 ; No 126.

Puis c'est le travail obscur et méritant de collaboration avec ses Maîtres pour trois ouvrages importants : l'édition d'un des premiers commentaires de l'Ancien Testament, d'Hippolyte de Rome, au début du 3ème siècle : « Commentaire sur les bénédictions d'Isaac, de Jacob et de Moïse » : textes grec, arménien et géorgien avec traduction française, chef d'œuvre de présentation typographique réalisée par l'imprimerie Firmin-Didot en 1953 (*P. O.* t. 27, f. 1 et 2, No 131-132, 316).

En 1960, il achève encore l'édition critique du célèbre philosophe Eznik de Kolb, *De Deo*, préparé pendant plus de dix ans par le P. Mariès (*P. O.* t. 28, f. 3 et 4, No 136 et 137, 130 et 238 p.).

Enfin en 1962, il termine et met au point, après la mort de son maître, l'édition et la traduction latine des « Hymnes de St. Ephrem conservées en arménien » (*P. O.* t. 30, f. 1, No 143, 262 p.).

Cette maîtrise dans l'édition et la traduction des textes arméniens vaut à l'abbé Mercier de faire partie de l'équipe chargée de la nouvelle édition de l'*Adversus Haereses* de saint Irénée, cette œuvre magistrale de la fin du 2ème siècle, dont le grec original est perdu, mais qui est conservée dans une version latine et dans une version arménienne au moins pour les livres IV et V. L'abbé Mercier fait une nouvelle et fructueuse collation de l'unique manuscrit qui contient le texte arménien et rédige en latin l'apparat critique : par la liste des rectifications et corrections qu'il propose dans l'appendice II du volume 152 des *Sources Chrétiennes* 1969, p. 379-399, il donne l'équivalent d'une nouvelle édition critique de la version arménienne.

Mais les dernières années de l'activité scientifique du P. Mercier furent absorbées par le déchiffrement et la traduction d'une version arménienne de Philon : « Commentaire sur la Genèse : Questions et réponses » pour la collection des œuvres de Philon qui est sur le point d'être achevée sous la direction du P. Mondésert. Cette traduction française établie avec la collaboration de Mlle Petit comprend deux volumes pour la Genèse, qui sont sous presse, et un volume pour l'Exode prêt pour l'impression.

Enfin le P. Mercier laisse inachevée la traduction française d'un « Commentaire sur Job » d'Hézychius de Jérusalem, perdu en grec et édité en arménien en 1913.

Des traductions, comme de l'enseignement de l'abbé Mercier, collègues et élèves sont unanimes à reconnaître le sérieux, la rigueur, l'exactitude précise : « Il est rare qu'on puisse le prendre en faute » dit l'un d'eux : « Il savait tout, mais il était encore plus modeste que savant ». Il aimait en effet la vie régulière, presque solitaire, favorable aux lents travaux d'édition que ses fonctions d'aumônier de pensionnat, puis de clinique à Vernon depuis 1968, lui permirent de mener, gardant ainsi un ministère pastoral adapté à ses possibilités de santé.

Toutefois, pour couronner ces années obscures, il eut la très grande joie d'être invité par Sa Sainteté le Catholicos Vasken Ier en 1972 pour un voyage de quinze jours en Arménie, où il fut reçu avec la délicatesse et les attentions que l'on devine.

En 1974, c'est en Géorgie que, par l'entremise de M. Salia, directeur de la Revue internationale de Kartvélologie, dont il était membre du Conseil scientifique, il fut invité par l'Institut des Manuscrits de l'Académie des Sciences de Géorgie à un séjour d'études et à des rencontres avec les plus grands savants de ce pays.

A son tour, l'Institut Catholique, le 14 Novembre 1977, rendit un fervent hommage à son enseignement de 32 années. Nul alors ne pouvait penser à une disparition aussi rapide : il était tout à la joie de transmettre ses deux chaires d'arménien et de géorgien à son élève le professeur J. P. Mahé, qui pour compléter sa formation avait tenu à passer deux années en Arménie.

Tous ceux qui l'ont connu — et ses disciples sont dispersés dans plusieurs continents — garderont de lui le souvenir d'un homme de Dieu au rayonnement discret, comme d'un savant tout donné à sa tâche austère, plein de bonté et de patience.

FRANÇOIS GRAFFIN, S. J.

Directeur de Patrologia Orientalis

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ԿԻՍԱՆԴՐԻ ԳՈՐԾ՝ Albert BONQUILLON

ՄԵԿՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ՝ ՎԱՀԱԳՆԻ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

«Արիւնափառ խաչին տակ,
Որուն թեւերը տրտմութիւն կը ծորեն
Աշխարհիս վրայ բովանդակ,
Ես՝ պարտուած, Արուեստիս դառն սրտէն
կ'ողբամ ձեր մահն, ո՛վ հեթանոս Աստուածներ»:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(«Մեռած Աստուածներուն», «Հեթանոս Երգեր»էն)

Յաճախ պատահած դէպք մըն է: Հանդէսէ մը ետք, ճաշի մը ընթացքին, նոյնիսկ բարեկամներու հետ հաւաքոյթի մը մէջ՝ ծանօթ կամ անծանօթ Հայ մը կը մօտենայ ու երբեմն առանց նոյնիսկ ինքզինք ներկայացնելու, յարձակողականի կ'անցնի. «Պարոն Խաչիկ, լսած եմ որ համալսարանի մէջ բաղդատական գրականութիւն կը դասաւանդէք: Բայց բնաւ չէք գրեր կամ խօսիր այդ մասին. չէք ըսեր թէ ո՞ր մէկը աւելի լաւ է, — ամերիկեա՞նը, ֆրանսակա՞նը, գերմանակա՞նը ...Չէք ըսեր թէ, անոնց հետ բաղդատուած, ի՞նչ դիրքի վրայ է մե՛ր գրականութիւնը: Երբեւի դո՛ւք ալ մեր գրականութեան մասին բարձր համարում չունիք. ապա թէ ոչ՝ կը գրէինք անոր մասին ու կը բաղդատէիք զայն ուրիշ գրականութիւններու հետ»:

Շա՛տ են այս հարցումին պատասխանները ու ոմանք՝ բաւական անքաղաքավարի. սակայն կ'ուզեմ հոս տալ երկու հատը. մէկը՝ կարճ ու կտրուկ, մէկն ալ երկար՝ երբ այս յօդուածին բո՛ւն նիւթը:

Ա. «Բաղդատական գրականութիւններ» կան՝ զանազան տեսութիւններու վրայ հիմնուած: Իմ մշակած ճիւղս շատ աւելի ճիշդ պիտի ըլլար անուանել ո՛չ «գրականութիւն», ո՛չ ալ «քննադատութիւն», այլ «բաղդատական մեկնաբանական մօտեցում»: Այս սահմանումը, զոր ես կ'ընեմ, աւելի ճշգրիտ ձեւով կրնայ նկարագրել ա՛յն՝ ինչ որ իմ մասնագիտութեանս ենթաճիւղին հիմնական հաւատամքն է.— Եթէ կ'ուզենք հասկնալ որեւէ սայն-սիսթեմ *(այսինքն նշաններու որեւէ սիսթեմ կամ դրոյթ՝ ինչպիսին է լեզո՛ւն ու լեզուով «կերտուած» գրականութիւն մը), չի բաւեր ճանչնալ միայն նոյն լեզուով գրուած ու նոյն մշակոյթին կողմէ արտադրուած ուրիշ գործեր. կենսական է նաեւ հասկնալ ուրիշ* սայն-սիսթեմներ *(օրինակ՝ Թրքերէնը, նկարչութիւնը) եւ զանոնք մեկնաբանելու համար կիրարկուող տարբեր մօտեցումներ (օրինակ՝ լեզուաբանութիւնը, մարքսիզմը, արուեստի պատմութիւնը, եւայլն):*

Այլ խօսքով, կարդալ, հասկնալ ու մեկնաբանել՝ պարզ արարքներ չեն: Կը կատարուին որոշ դիրքի մէջ եղող անձի մը կողմէ՝ ուրիշ դիրքի մը վրայ գտնուող գործի մը կամ սայն-սիսթեմի *մը վրայ: Հայը (ըլլա՛յ երբ անհատ թէ հաւաքականութիւն) Թրքական գրականութիւնը չի կրնար մեկնաբանել այնպէ՛ս, ինչպէս պիտի մեկնաբանէր զայն Թուրք մը կամ, ըսենք, չինացի քննադատ մը: Նմանապէս, ամերիկացի սեւը մասնաւոր հասկացողութեամբ մը (ու նաեւ զառնութեամբ) կը մօտենայ ամերիկեան գրականութեան, ո՛չ թէ անոր համար որ ինք «ճիշդ» է իսկ բարձր դասակարգի ճերմակ ամերիկացի քննադատը՝ «սխալ», այլ որովհետեւ կան գործի մէջ թաքուն կառոյցներ եւ իմաստներ, զորս կարելի չէ տեսնել ամէն դիրքէ:*

Բաղդատական մեկնաբանական մօտեցումը, ուրեմն կը փորձէ հասկնալ որեւէ սայն-սիսթեմ, *ըսենք՝ բառերու կառոյց, զոր կը կոչենք «քերթուած» կամ «ողբերգութիւն»՝ բազմակողմանի մօտեցումով, ըլլա՛յ ան գրական-քննադա-*

(Շար.ը կարդալ Գ. էջ)

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹէօԼէօԼԵԱՆ

Գ. Կառվարենցի (1892–1946) մօտ սառ-ւել դաշն ներդաշնակութիւնն է, որ ներ-շնչումի աղբիւր կը հանդիսանայ: Ի՛նչ փոյթ վայրերը. Իգմիթի ծոց թէ վենե-տիկեան լոյսեր կամ յոնիական ջուրեր, բոլորին մօտ ան կը գտնէ ու կը վերծինէ անդորր խաղաղութիւնը: Փոթորիկնե-րու եւ ալեկոծութիւններու երգիչը չէ մասնաւորաբար իր հոգեխառնութեամբ: Նաեւ՝ իր մտասեւեռումներով, որոնք ենթակայական յուետես խառնուածքի մը արտայայտիչները կը մնան:

Խաղաղ համաչափութեան այս ձգտումն է անկասկած, որ իր երկրորդ հայրե-նիքին Ցունաստանի մէջ, գլխաւորաբար փնտռեց ու գտաւ Ելլադան՝ արուեստի արտայայտութեան այն ոստանը, ուր մանրամասնութիւնները որքան ալ այլա-զան եւ այլակերպ, այսուհանդերձ, միա-ձոյլ կերպարանքով մը կը ներկայանան: Այն որ կը կոչենք դասական, Հելլէն, միախառնումովը քարեղէնին եւ հոգեղէ-նին, մէկն ու միւսին հաւասար կշիռով:

Խորքին հետ նաեւ կաղապարը, արտա-քին ատաղձը, արտայայտութեան միջո-ցը: Շեշտուած նախասիրութեամբ մը տաղաչափեալ տողերուն եւ, ի մասնա-ւորի, հնչուն երանգներով յանգերուն անձնատուր կ'ըլլայ, յաճախ պարունակը շուքին մէջ ձգելու ստիճան, ի խնդիր վերջակէտի մը գեղեցկութեան: Լեզուն, որուն տէրը կը մնայ եւ ճիգը՝ անոր ան-սպառ, անհատնում պաշարները օգտա-գործելու, կը սեւեռին իւրաքանչիւր տո-ղին վրայ: Լեզուին գանձատունը այնքան շլացուցիչ է, որ անոր փայլէն ու փայլ-փլումներէն ընթերցողը միշտ կը շմորի:

Այս յատկանիշները ակնյայտնի են Գ. Կառվարենցի անտիպ բանաստեղծութիւն-ներուն նոր հրատարակութեան մէջ, լոյս տեսած գեղատիպ ձեւաւորումով Ս. Ղա-զար, Վենետիկ: Հ. Վահան Ցովհաննէսե-եան բծախնդիր աշխատանքով աւելի քան հարիւր անտիպ բանաստեղծութիւններ համախմբած է, հեղինակին բնագիրնե-րէն՝ ձեռագիր թէ մեքենագիր: Ինքնին հասկնալի կը դառնայ թէ շատեր ասոնց-մէ կը ներկայանան վերամշակման կարօտ արտաքինով: Մնաց որ հեղինակը, որուն բծախնդրութիւնը կառոյցի գետնին վրայ ծանօթ է, ապահովաբար գրչի հպումներ կատարէր զանոնք լոյսին հանելէ առաջ: Ասիկա կ'երեւի տաղաչափական անկա-նոնութիւններէն՝ հոս ու հոն:

Նպատակայարմար պիտի ըլլար ան-կասկած, Կառվարենցի քերթողական ար-ուեստը կատարեալ եւ ամբողջական պատկերացման ենթարկելու համար, հա-տորին մէջ զետեղել բանաստեղծութիւն-ներ հեղինակին «Տաւիղ Եւոլեան» (1931) հատորէն, ինչպէս նաեւ գրական հան-դէսներու եւ տարեգիրքերու մէջ ցրուած քերթուածներէն ոմանք:

Կառվարենց իր անտիպներով կը մնայ միշտ ինքնամփոփ քերթողը, միայնակ, երազներու՝ յաճախ լուսնային, անձնա-տուր: Ոգեկոչած էութիւնները առաւե-լաբար ստուերներ են, ապրումները՝ այս-տեղ ու այնտեղ պատանեկան տպաւորու-թիւններ՝ պատառիկներ: Կայ միշտ խան-դաղատանքը ապրուած կամ երազուած տեսիլներու հանդէպ: Հոգեմաշ կարօտ մը հեռաւորին, անդարձ մեկնածին նը-կատմամբ: Պէտք չէ սակայն հետեւցնել, թէ կեանքը կը պակսի իր մօտ, այլ պար-զապէս, անիկա մուտք կը գործէ լուսա-մուտէն, քիչ մը գաղտագողի՝ մնալու համար ընդհանրապէս կիսաստուերին մէջ:

Բնութեան գովերգութեան առընթեր կայ սիրակէզ սիրտը եւ կայ նաեւ տարագիր, բնաւեր Հայուն մորմոքը, ուրկէ նաեւ պարտասուն կեցուածքը ճակատագրին հանդէպ:

Նկարիչ Շարթի գծագրութիւնները կը գունաւորեն մթնոլորտը բանաստեղծու-թիւններուն:

Հ. Վահան Ցովհաննէսեան, Կառվա-րենցի օգտագործած այլապէս դժուար հասկնալի ու մարսելի բառերուն բա-ցատրականն է կազմած: Մտածումը կրկնապէս օգտակար է, եթէ նկատի առ-նենք, որ ընթերցողը պէտք է դիմէ անոր, հնաբոյր բառերուն ու բարդութիւններուն իր գիտութիւնը հարստացնելու համար:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ԾԵՐ ԾԱՌԸ

Անցան յիսուն տարիներ,
Ամենածախ աւարի.
Անցայ եւ ես տարուբեր
Ընդմէջ լոյսի, խաւարի:
Սրբըփացի դառնօրէն
Եւ սակայն ոչ ի դերեւ.
Տերեւաթափ անտառէն
Չի կորչիր ոչ մի տերեւ...

Ու չի կորչիր մեղեդին
Որուն հոգին կուտայ թեւ.
Ձայն կ'ընդունի վերստին
Անհունը՝ հայր մըտադիր:
Բայց մինչեւ օրն այն բարի,
Անառակին վերադարձ,
Պիտի պանդուխտ թափառի
Երգէ վէրքին զուգընթաց.
Եւ քանի որ աղցաւեր
Բաներ են սէրն ու գորով,
Մեր հոգիներն ալ վեհեր,
Պիտի լեցուին մոխիրով...
Բայց ոչ մէկ հով ու ժըխոր,
Վըհատութեան վայրկեանուն,
Ջեղաւ այնքան մեծ ու խոր
Որքան իմ ցաւս, ո՛վ աշուն:

Արդ ընշանտուքն է նորէն,
Անագորոյն փեսային.
Արմատն ի վար կատարէն
Սեւ սարսուռներ կը սահին:
Իր կեանքն երազ մ'էր համակ
Երազի կեանք մը պայծառ.
Որ միայն սէր ու նըւագ,
Ուրիշ ոչինչ չէր բաղձար:
Հիմա արմատն եմ այն ծեր
Ծառին հսկայ երբեմնի,
Զոր կայծակներն են կծեր
Եւ սակայն դեռ կը կանգնի:
Կը կանգնի հեզ եւ հըլու
Նահատակի մը նըման
Նախապատրաստ զոհուելու,
Եւ սակայն ոչ ընդունայն...

Ու կը յիշէ՛: Մեղմօրօր
Ան քաղուանակ մ'էր կանաչ
Ու, սըլացիկ, օրէ օր
Կ'ըմպէր շաղեր ու ճաճանչ:
Կողերն ի վեր կենսուրախ
Ուխտն աւիշին կը ցայտէր,
Բեղմնափոշին փըփրերախ,
Ծաղիկ ծաղիկ կը կայթէր:
Արդ ի խորոց կը ցաւի,
Վակծուծելով իր կաւին,
Ամէն հովի, արշաւի
Դէմ յուսալով տակաւին:
Գիտէ թէ որդը փուսին
Կը սպասէ զինք, — եւ արդէն
Անկասելի օրհասին
Կը շողայ շեղբը մօտէն...

Ո՞վ գիտէ մութ ապագան,
Գուցէ վաղոտըն հանենք,
Երբ ամառներ կը սըզան
Ջըմեռն ունի հարսանիք:
Կը տապալին մի առ մի
Ծառերն ամէն թալ ի թալ,
Եթէ զարունն իսկ տանի,
Անոնց պարտիքն է երթալ...
Խեցեվրճիռն է անոնց,
Ըլլայ դագաղ մը դժնէ,
Կամ դիւրաբեկ օրօրոց,
Ուր մահը լոյս կը տեսնէ...
Կամ արծարծել անըզգած
Մեծատան բովն անոպայ,
Մինչդեռ աղքատն՝ իր առկայծ
Օճախին դէմ կը գոփայ...,

Օճախ մ'ալ ես ունիմ հոս
Բոյն ազնուական զորովի,
Որ թեւերուս վըրայ զօս,
Աստանդական կ'օրօրուի:
Գէթ ծագերուն ու մօրկան
Որ վախ ի վախ կը գաղթեն,
Տէր իմ շնորհէ մշտական
Թառ մը գութիդ սաղարթէն:
Ո՞վ պիտ' երգէ ծառը ծեր
Մենաւոր ծառը սարին,
Որուն ճիւղերն ափփաջեր
Մահուան դողէն կը սառին...
Իցի՜ւ թէ ծառ ալեւոր
Երբոր իյնամ տախտապար
(Քանի որ մեզ ամէն օր
Կը տապալէ նոյն տապար...)
Թող մահս ի վեր ծովէ ծով
Կանանչն անհուն ծաւալի,
Եւ թող հնչեն ջովէ ջով
Գեղգեղանքներ իրեւալի:
Իսկ ես, դագաղ իմաստուն,
Անմեղ օրրան մ'էր երբեմն,
Օրբեմ անկումը մարդուն
Մահուան զարթօնքն ամփոփեմ...
Այլ մանաւանդ, եւ ի գին
Ողջակիզմանըս բարի,
Տաքցընեմ ուղն ու հոգին
Ամէն անյոյս թշուառին...:

Լիտօ – Վենետիկ, Ցունիս 1945

ԳԷՈՐԳ ԿԱՐՎԱՐԵՆՑԻ

«ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ»

ՀԱՏՈՐԸ

Արուեստի որեւէ գործ, գրականութեան մէջ յատ-կապէս բանաստեղծութիւնը, ժամանակին, օրուան գեղագիտութեան ծիրին մէջ է որ պիտի գտնէ իր ար-ժէքը: Կառվարենցի մահէն աւելի քան երեսուն տարի-ներ ետք հրատարակուած այս հատորը կուգայ ամբող-ջացնելո՛ւ միայն բանաստեղծին արդէն իսկ սահ-մանուած, յստակ դերն ու դիմագիծը: Հ. Վահան Ցովհաննէսեան, իր նախաբանին մէջ, պիտի գրէր թէ այս հատորը «փունջ մը ծաղիկ է» բանաստեղծի գե-րեզմանին՝ իր հարազատներուն կողմէ, մեզի կը մնայ աւելցնել միայն, –– եւ ի՛նչ գեղեցիկ ծաղիկ:

Իբրեւ հարազատ, հատորին իր մասնակցութիւնը բերած է մեծ արուեստագէտ մը եւս, Շարթ:

Ակներեւ է որ Շարթ մասնաւոր հոգածութեամբ ու խանդաղատանքով մասնակցած է հատորին հրատա-րակութեան՝ իր գծանկարներով, հայերէն տառերու նոր ձեւի իրագործումներով թէ նոյնիսկ էջադրու-թեամբ: Եւ կարելի է, այս պարագային, նշել նաեւ թէ տպագրական գետնի վրայ գուցէ հայ բանաստեղծու-թեան ամէնէն գեղեցիկ գիրքերէն մին է:

Կարելի չէ, այս առիթով, չանդրադառնալ Շարթի նմանանանդ գծանկարներուն. ինչպէս կը պատմէր (տես 1977, Մարտ 6ի «Յառաջ»), օրերով սերտած է ձեռագիրները՝ կարենալ նախ թափանցելու բանաս-տեղծի ներաշխարհին, ապա իր իսկ զգացածը վերա-ծելու կարելի պարզագոյն, մերկ գիծերու: Հոս, Շարթ ջնջած է այլեւս անկիւն ու գիծերու թնճուկ՝ ստեղծե-լով գծանկարչական տարածում, անսահման մթնոլորտ: Հոս եւս, ինչպէս առհասարակ իր նկարչութեան մէջ, կը զգանք արուեստագէտին ուժեղ անհատականութիւնը, չեղչող ձեռքը, արտայայտչական այլազանութիւնն ու գլող թափը. և այս ամէնը իրենց արտաքին երեւոյթին մէջ այնքա՛ն պարզ՝ դիտողի աչքին: Բաղդատմամբ անցեալի իր ածխանկարներուն և գեղանկարներուն, այս գծանկարներով նոր Շարթ մըն է որ կը յայտնուի. նո-րութիւն՝ արուեստի մեր պատմութեան մէջ եւս, ան-կասկած: Հոս, խնկապէս, պարզ գիծերն իսկ հասած են նկարող վրձինի թանձրութեան, ստեղծած խորու-թեան, ուժի մը՝ ուր կարեւոր չէ այլեւս գոյնն իսկ:

Բ. Ձ.

ՄԵԿՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ՝ ՎԱՀԱԳՆԻ ԾՆՈՒՆԴԻՆ

(Շար. Ա. էջէն)

տական, լեզուական, եւայլն: Այս ենթատիպը օգտագործող Հայու մը արտօնուած չէ միայն իբրեւ «Հայ» կամ իբրեւ «մարդ էակ» մօտենալ հայերէն քերթուածի մը, որովհետեւ իբրեւ մեկնաբան՝ իր պարտականութիւնը չէ խօսիլ իր այն զգացումներուն մասին՝ զորս կը զգայ, երբ ինքզինք կը գտնէ հայերէնով գրուած գործ մը կարդալու արարքին մէջ: Եւ որովհետեւ այդ զգացումները — որքան ալ վսեմական – բաւական չեն իբրեւ մեկնաբանական աքթի հիմք ու խարիսխ, ստիպուած եմ զսպել ու սահմանել զանոնք, նկատի առնել անոնց ազդեցութիւնը՝ ըմբռնելու ճիգիս վրայ ու շարունակել մեկնաբանութեան արարքը:

Ցաճախ նշմարած եմ որ երբ հայ գրականութեան մասին կը խօսիմ՝ ուրիշ Հայեր կը վիրաւորուին իմ այս «պաղարիւնութենէս»:

Չեմ մոռնար երբեք: Նիւ Ճըրզիի մէջ դասախօսութիւն մը ունէի: Չեմ յիշեր թէ ի՛նչ բացատրութիւն տուեր էի, երբ ծերուկ Հայ մը մօտեցաւ ու ըսաւ.

— «Աֆերի՛մ տղաս, աս ի՞նչ աղուոր հայերէն կը խօսաս, Ամա անգլիացիի պէս պաղպաղուր կը խօսաս, հա՛...»:

Այս յօդուածին երկրորդ մասը կը նուիրեմ պաղպաղուր մեկնաբանական արարքի մը, այն յոյսով՝ որ իմ տողերը կրնան պարզել թէ բանն ինչո՛ւմն է համալսարանի զանազան խցիկներուն մէջ ու, միաժամանակ, նաեւ այն յոյսով որ հայ գրականութեան գոհարներէն մէկը աւելի բազմակողմանիօրէն հասկնալու եւ օգտագործելու ձեւեր երեւան կ՚ելլեն: Կը խոստանամ, որ «գոհար» բառը վերջին ազգային զեղումը ըլլայ այս պաղարիւն յօդուածիս մէջ: Իսկ «օգտագործել» կ՚ըսեմ՝ որովհետեւ բաղդատական մեկնաբանութեան նուիրուող մը, գրականութիւնը սիրող ու պարզող մը չէ միայն, այլեւ անձ մը՝ որ կը փափաքի գրել ժողովուրդի մը երեւակայութեան պատմութիւնը ու այդ երեւակայութիւնը մարմնացնող (էնքարնասիոն) գործերուն ընդմէջէն կ՚ուզէ վերստեղծել եւ ըմբռնել, ճանչնալ զանոնք արտադրող ժողովուրդն ու մշակոյթը:

×

Հայ մշակոյթի ամէնէն ծանօթ եւ հնագոյն «գրական» գործը Վահագնի ծնունդին նկարագրութիւնն է: Խորենացին է, որ մեզի փոխանցած է զայն, Ե. դարուն գրի առնուած իր «Հայոց Պատմութիւն» գործին մէջ, Արտաշէս Ա. արքայի նուիրուած գուսանական երգերու կարգին:

Նկատելով որ Արտաշէս Ա. մեռաւ մօտաւորապէս 160 թուականին Ն. Ք. եւ Վահագնեան առասպելը աւելի հին է եւ մակեդոնական տիրապետութեան շրջանին կազմուած՝ կրնանք ըսել որ մօտաւորապէս նախ քան Քրիստոս 200 թուականի գործ մըն է ան: Անշուշտ առասպելական նիւթ է շատ հինը, իսկ քերթուածային այն տաղերը, զորս Խորենացի մէջբերած է իբրեւ գուսանական արուեստի նմոյշ, կրնան քանի մը անգամ որոշ փոփոխութիւններու ենթարկուած ըլլալ, մեզի հասնելէ առաջ: Հոս՝ բաղդատական մօտեցումը կ՚օգնէ մեզի, յիշեցնելով թէ որքա՜ն պահպանողական եւ սուր է գուսանական յիշողութիւնն ու բանաստեղծութիւնը, զանազան մշակոյթներու մէջ, — Իսլանտա, Հին Յունաստան, Մոնթենեկրօ, Սենեկալ, եւայլն: Բոլոր այս երկիրներուն մէջ, ընդհանրապէս անգրագէտ ժողովուրդ մը ու յաճախ նոյնքան անգրագէտ իշխանական դաս մը կը ծանօթանար իր մշակութային գանձերուն, շնորհիւ գուսանական «դասակարգ»ի մը, որ կը պահպանէր հին առասպելներն ու արուեստը՝ իբր ժառանգ, միաժամանակ նոր պատմութիւններ յօրինելով նոր դէպքերու մասին կամ անոնց վրայ հիմնուած (օրինակ՝ Սասնայ Ծռեր):

Թէեւ ծանօթ է կտորը, նորէն կ՚արժէ տալ հոս, մանրազննին քննութիւնը դիւրացնելու համար:

Երկնէր երկին,
Երկնէր երկիր,
Երկնէր եւ ծովն ծիրանի.
Երկն ի ծովուն ունէր
Եւ զկարմրիկն եղեգնիկ
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր
Եւ ի բոցոյն վազէր խարտեաշ
պատանեկիկ.
Նա հուր հեր ունէր,
Բոց ունէր մօրուս,
Եւ աչկունքն էին արեգակունք:

Ծանօթ ըլլալու է նաեւ այս կտորին «մեկնաբանութիւնը»: Օրինակ, Հայկական ՍՍՀի Գիտութիւններու Ակադեմիայի որոշումով գրի առնուած «Գրականութեան դասագիրք»ը (երկրորդական վարժարաններու համար), սա կ՚ըսէ: «Վահագնը Հայաստանում պաշտուել է որպէս քաջութեան աստուած: Մեր բանասիրութեան մէջ Վահագնը համարւում է կամ արեգակի, կամ ամպրոպ - կայծակի աստուած, եւ... ենթադրում է, թէ Վահագնի ծննդեան նկարագիրը արեւի ծագման կամ կայծակի յառաջացման բանաստեղծական պատկերացումն է»:

Ի՞նչ է բաղդատական մեկնաբանութեան մօտեցումը: Նախ՝ ընդհանուր ակնարկ մը, որ կը սկսի սա հարցումով.— ի՞նչ կը նկարագրուի հոս: Աստուծոյ մը կամ հեթանոսական «չաստուած»ի մը ծնունդը: Այդ կ՚ընդունի հայ բանասիրութիւնն ալ, սակայն կարեւոր ոչինչ կ՚եզրակացնէ անկէ: Կրնա՞նք երեւակայել, որ Աստուածաշունչը մեկնաբանողները նոյն պարզամտութեամբ մօտենան Յիսուսի ծնունդին: Անշուշտ հաւատաւոր քրիստոնեան կրնայ առարկել, — բայց Յիսուսը իսկապէս ծնաւ, եկաւ աշխարհը փրկելու, մինչ Վահագն գոյութիւն չունեցող «չաստուած» մըն է: Իսկ մեկնաբանը կը պատասխանէ, – բան մը պատմելու ձեւը աւելի նշանակալից է, քան պատմուած նիւթին իրականութիւնը կամ չգոյութիւնը:

Սակայն սկինք նիւթով՝ «աստուծոյ մը ծնունդ»ով, որովհետեւ այդ նիւթը կը խտացնէ իր շուրջ (կամ՝ այդ նիւթին շուրջ սովորաբար կը սեւեռին եւ կը թանձրանան) ժողովուրդի մը, կրօնքի մը, մտածելակերպի մը, աշխարհայեացքի մը հիմնական կէտերն ու կառոյցները: Այսպէս, Հին Կտակարանի սկիզբը տեղաւորուած է Գիրք Ծննդոցը, – ծնունդ՝ աշխարհի ու մարդոց, եթէ ոչ Աստուծոյ, որ եբրայական կրօնքին մէջ անասելի եւ անմեկնաբանելի մեծութիւն մըն է: Զուգահեռաբար, Աւետարանն ալ ունի իր «Գիրք Ծննդոց»ը, այսինքն՝ կը սկսի Յիսուսի ծնունդով, ախոռի մսուրի մը մէջ: Այդ ծնունդը ու զայն շրջապատող պարագաները երախայական հէքեաթներ չեն միայն, այլ քրիստոնէութեան հիմնական մտածելակերպի յատկանիշները, – օրինակ՝ Աստուած համեստ պայմաններու տակ կը ծնի, եւայլն:

Ուրեմն, բաղդատական մօտեցումը մեզի իրաւունք կուտայ եզրակացնելու, որ Վահագն աստծոյ ծնունդը ինքնին նշանակալից նիւթ մըն է, ու մեզի ենթադրել կուտայ թէ զայն ներկայացնող բանաստեղծ – գուսանները փորձած են (գիտակցական ու ենթագիտակցական իրենց բոլոր ոլսուրսներով) անոր նկարագրութեան ու պատումին մէջ գետեղել ժողովրդական աշխարհայեացքի հիմնական կառոյցները: Այլ խօսքով, կրնանք կրկնել այն, ինչ որ ըսած էի ամերիկեան ֆիլմի յատկացուցած յօդուածներուս (Յառաջ 4·12·77 և 5·2·78), այսինքն պատումը, ժողովուրդի մը արտադրած պատմութիւնները, այդ հաւաքականութեան աշխարհայեացքը կը ցոլացնեն, անոր գիտակից ու ենթագիտակից մտքի կառոյցները կը յայտնաբերեն: Վահագնի ծնունդի պատմութիւնը յատկանշական է թէ՛ իբր նիւթ – պարունակութիւն, թէ՛ ալ իբր լեզուական ստեղծագործութիւն:

Բաղդատական մօտեցումը շուտով մեզի ցոյց կուտայ որ Վահագնը, որ այնքա՜ն հայկական բնորրանի էութիւնը մարմնացնող աստուած մը կը թուի ըլլալ, կը նմանի ուրիշ ժողովուրդներու աստուածներուն՝ թէ՛ անունով, թէ՛ իր ծննդեան պատմութեան յատկանշական կէտերով: Բարեբախտաբար, դիցաբանութեան (միթոլոժիի) մասնագէտները՝ որոնք արդէն տարած են պէտք եղած աշխատանքը, կուգան մատնանշելու որ Վահագնը հայկական տարազն է հին հնդեւրոպական ժողովուրդներու մէկ աստուածին, եւ ուրեմն զայն պէտք է հասկնալ իբր «տեղական» կերպ, որ աւելի հին ու ընդհանուր տիպարի մը վրայ հիմնուած է: Ուրեմն Վահագնի ծնունդը բաղդատական մեկնաբանի աչքով կարդալ ու հասկնալ, կը նշանակէ զայն ըմբռնել իբր սայն – սիսթեմ մը որուն իմաստը հնաբանական ու պատմական ալ է:

Այն ընդհանուր հնդեւրոպական տիպարը, որմէ «սերած» է Վահագնը, ամպրոպ - կայծակ – արեւ երրորդութեան շատ հին աստուածն է, զոր կը պաշտէր նախա–հնդեւրոպական այն անանուն ցեղը, որմէ սերած են բոլոր հնդեւրոպական ժողովուրդները, 3500 թուականէն առաջ Ն. Ք.: Հայ ժողովուրդը խառնուրդ մըն է որ ստեղծուած է իբր արդիւնք՝ զանազան հնդեւրոպական եւ ոչ–հնդեւրոպական մանիկներու միացումին եւ միատարրումին:

Հնդեւրոպական մանիկը հայթայթած է կառավարիչ դասակարգը, եւ Վահագն եղած է քաջութեան խորհրդանիշ աստուածը, ինչ որ հասկնալի կը դառնայ երբ վերյիշենք որ յառաջացած – ռազմիկ դասակարգ մը լոկ բնութեան ուժերը ներկայացնող հին աստուածներուն կուտայ աւելի «նոր» առաքինութիւններ և իմաստներ: Այսպէս, արեւ - ամպրոպ - կայծակի աստուածը, որ կործանիչ ուժ ունի սովորաբար (շնորհիւ կայծակին), կը դառնայ քաջերու (իմա՛ ռազմիկներու) աստուածը:

Նոյնը կը պատահի մեզի ծանօթ հին հնդեւրոպական ուրիշ ժողովուրդներու մէջ:

Օրինակ՝ սանսկրիտ Վահ–Ակնի կամ Վայու – Ակնին, (որ յետոյ կը դառնայ Զենտ – Աւեստանի լեզուի ու կրօնքի Վերեթրակնի աստուած) թէ՛ իր անունով, թէ՛ իր յատկանշական կէտերով սերած է, Վահագնի նման, նախա – հնդեւրոպական բնութենական աստուածէն: Սանսկրիտ կրօնական գիրքերու մէջ, հին աստուածը կը բաժնուի նոր երրորդութեան մը, – Ա. Ինտրա՝ աստուած կայծակի, Բ. Ակնի, աստուած կրակի՝ որմէ կը ծնի ամէն ինչ (նշմարել նման հոլովումով՝ հայերէնի մէջ, ուր ակն=աղբիւր կամ սկիզբ կամ աչք բառերուն), և Գ. Սուրեա, աստուած արեւի: Ինչպէս պիտի տեսնենք երբ մօտէն քննենք այս բանաստեղծութիւնը, Հայոց Վահագնը պահած է դեռ հնդեւրոպական Երրորդութեան շատ մը յատկանիշները:

Կը նշմարենք որ Վահագնի ծնունդին համար երկունքի ենթարկուած են երկինք, երկիր, ծով (իմա՛ նաեւ՝ ջուր), որոնցմէ կը ծնի կրակ... եղէգի մը միջոցաւ:

Եղէգի փողը հին հնդեւրոպական ժողովուրդներու առասպելներուն ու ծէսերուն կենսական մասնիկներէն էր: Իրանական ատրուշաններու սուրբ կրակը երբ նոր կը վառուէր, կրակը կը սկսէր չորցած «սուրբ» եղէգներով: Առասպելներուն մէջ, Ինտրա՝ (սանսկրիտախօս) Հնդիկներու վահագնանման աստուածը երբ կը պահուըտի իրեն սպառնացող ուրիշ աստուածներէ խուսափելու նպատակով, կը սուզուի լիճի մը մէջ, լոթիւսի կամ նունուֆարի մը «ընդծովեայ» ցօղունին մէջ, որ եղէգի կը նմանի: Պրոմեթէոս, հին յունական առասպելներու կրակագող աստուածը (նշմարել՝ Վահագն «Ցարդագող»), երբ երկինքէն կըրակը կը բերէ մարդկութեան, զայն կը բերէ եղէգի մը երկար, բարակ «փող»ին մէջ պահելով: Ուրեմն, սուրբ կրակ եւ սուրբ եղէգ (որ ինքնին Ջրային բոյսերէն կ՚առնուի) սերտօրէն կապուած են իրարու: Մարդաբանները կ՚ենթադրեն որ շատ նախնական ժողովուրդներ, որոնք փայտի կամ ճիւղերու շփումով կրակ կը ստեղծէին, պէտք ունէին քանի մը կայծէ դիւրաւ բռնկող նիւթերու, – օրինակ՝ չոր եղէգ: Ես պիտի ուզէի օտար մարդաբաններուն յիշեցնել որ յարդը նոյնիսկ աւելի դիւրին կը բռնկի ու Վահագնը յարդ կը գողնայ:

Այս բոլորէն կրնանք հետեւցնել որ հին հայ ժողովուրդը միւս հնդեւրոպական ժողովուրդներու աշխարհայեացքը կը բաժնէր, այսինքն՝ կը հաւատար որ բնութեան չորս հիմնական նիւթերն էին երկինք (կամ օդ), երկիր (կամ հող), ծով (կամ ջուր) եւ գուցէ ամէնէն կարեւորը կամ սուրբը՝ կրակ: Կրակը կարեւոր է տափաստանական ծագում ունեցող հնդեւրոպական ժողովուրդներուն համար, որովհետեւ անոնք յաճախ կը տեսնէին կայծակը՝ իբր տեսակ մը շաղկապ, որ կը միացնէր երկինքը՝ երկրին: Հայ ժողովուրդի ոչ - հնդեւրոպական, աւելի տեղաւորուած կեանք ունեցող մասնիկները, որոնք երկրագործ էին 6000 թուականէն առաջ Ն. Ք., երկինքի ու երկրի կապը կը նկատէին ոչ միայն կայծակը՝ այլ նաեւ օրհնեալ անձրեւը (կամ ջուրը): Նմանապէս, անոնք կը հաւատային որ երկինքի աստուածը արու էր, որուն սերմը (անձրեւը) կը բեղնաւորէր հողը, որուն աստուածը էգ էր, – չկայ դիւցաբանական դրոյթ, միջին արեւելքի մէջ, ուր հողին աստուածը այր ըլլայ:

Ուրեմն՝ Վահագնը կը պահէ իր հնդեւրոպական ընդհանուր ծագումի և ատով իսկ մեր ժողովուրդի ծագումին հետ – քերը: Սակայն՝ ի՞նչու ջուրէն կը ծնի: Հոս՝ նորէ՛ն կը տեսնենք թէ հին հնդեւրոպական հասկացողութիւն, թէ՛ ալ մասնայատուկ հայկական իրականութիւն:

Վահագնի տաճարներուն գլխաւորը Աշտիշատի մէջ էր, Արածանիի ափին, Տարօնի մէջ, Մշոյ դաշտի արեւմտեան ծայրամասին: Հայ ժողովուրդի հնդեւրոպական մասնիկներուն բնօրրանը եղած է Արածանի – Եփրատ շրջանը (Տարօն, Ծոփք, – Արմէնները), (Հիւսիսային Եփրատ եւ Բաբերդի շրջան՝ Ճորոխի մօտ, – Հայասաները): Կան փաստեր (զորս կարելի չէ մէջբերել հոս)՝ որ Արմէն կոչուողները կեդրոնացած են Տարօն եւ Աղձնիքի շրջաններուն մէջ, որոնցմէ արեւելք կը գտնուի Վանայ լիճը կամ «ծով»ը, ինչպէս կ՚ըսէին մեր նախահայրերը: Ուրեմն՝ Արմէն հնդեւրոպական ցեղը, որ միւս հնդեւրոպական ցեղերուն նման կը հաւատար որ Վահագնը արեւի աստուած է, ամէն օր կը տեսնէր արեւի «ելք»ը՝ արեւելքէն, այսինքն՝ Վանայ ծովի ջուրէն: Ուրեմն՝ Վահագնը, որուն «աչկունքն էին արեգակունք», կը ծնի՝ Աշտիշատի մեհեանի դիտակէտէն արեւելք, Վանայ ծովէն:

Սակայն նորէն դիցաբանութեան մասնագէտները կուգան խնդիրը բարդացնելու: Գրեթէ բոլոր հնդեւրոպական առասպելները ցոյց կուտան որ այդ ցեղախումբերը (որոնք անշուշտ ծանօթ չէին Վանայ Ծովուն) արդէն իսկ կը հաւատային որ աշխարհը (իմա՛ երկիրը) շրջապատուած է ջուրով, նման կղզիի մը, եւ ուրեմն՝ որ արեւը ոչ միայն կ՚ելլէ արեւելքէն՝ ծովէ մը, այլ նաեւ մայր կը մտնէ ուրիշ ծովու մը մէջ՝ արեւմուտք:

«Եւ ուրեմն ի՞նչ կ՚եզրակացնէք», կըրնայ հարցնել անհամբեր ընթերցողը: Պատասխանը ցոյց պիտի տայ թէ ի՞նչու գրաբար հայերէնը կը հետաքրքրէ ոչ միայն լեզուաբանները, այլ նաեւ՝ հին դիցաբանութեան մասնագէտները:

Երբ կ՚ըսենք «արեւը մայր մտաւ» եւ կամ «կրակը մարեցաւ», կը գործածենք արտայայտութիւններ՝ որոնք կը ցոլացնեն 6000ամեայ աշխարհայեացքը մեր նախահայրերուն: «Կրակ» եւ «արեւ» գրեթէ հոմանիշներ են, ինչ որ հասկնալի է բոլորիս: Արեւը երկնքի կրակն է, կայծակը երկինքը երկրին կապողն է, իսկ հողին վրայ կայծէ ստեղծուած կրակը, նոյնինքն արեւի աստծոյ «ներկայացուցիչ»ն է մեր մէջ: Ա՛յս է պատճառը, որ Ատրուշանը՝ ուր կը վառէր կրակը, արեգակի աստծոյ խորանը կը համարուէր:

«Կրակ» եւ «արեւ», շատ պարզ է, կապ ունին իրարու հետ: Բայց ի՞նչու կ՚ըսենք «մայրմուտ», «մայր մտաւ արեւը», եւ «մա(յ)րեցաւ կրակը»: Որովհետեւ մեր չափազանց պահպանողական լեզուն ու ժողովուրդը դեռ կը յիշէ այն 6000ամեայ կարծիքը, որ ամէն առաւօտ արեւ–կրակը կ՚ելլէ իր «մայր» ծովէն ու ամէն երեկոյ կը մտնէ իրեն ծնունդ տուող արգանդ – ծովուն մէջ: Երբ կրակը կը «մա(յ)րի», նո՛յնն է հարցը: Մարիլ, շիջիլ, մահանալ կը պարունակեն մեռնելու, այսինքն՝ մօր վերադառնալու գաղափարը:

Կայ աւելի՛ն: Սումերերէն սեպագրութիւնը, որ գրելու ամէնէն հին ձեւն է պատմութեան մէջ, եւ որ կը գործածէ Հին Հնդեւրոպականին ազգական լեզու մը, «մայր» բառին համար կը գործածէ

սեպախումբ մը, որ կը նշանակէ նաեւ սումերերէն «տակալ» կամ հայերէն գագաղ։ (Տ–էն Դ եւ Լ–էն Ղ փոփոխութիւնները շատ յաճախակի երեւոյթներ են՝ օրինակ, անգլերէն՝ Տօր, հայերէն՝ Դուռ, լատիներէն՝ մել, հայերէն՝ մեղր)։ Ի՞նչպէս կարելի է «մայր» ու «գագաղ» բառերը հաւասարեցնել սեպագրային գրութեան մէջ։ Պարզ է. մարդիկ, արեւուն պէս, կը ծնին իրենց մօրմէն։Ուրեմն՝ մահը վերադարձ մըն է դէպի մայր, իսկ այդ վերադարձի ճամբորդութեան մէջ – նորդը գագաղն է։ Հայաստանցի լեզուաբաններ կան՝ որոնք կը հաւատան թէ «մայրի» ծառին անունն ալ կը բխի նոյն հիմէն, – այսինքն՝ կամ մայրին լաւ վառող փայտ ըլլալը, մայրն է կրակին՝ որ իրմէ կը ծնի, կամ ալ մայրիի փայտը կը գործածուէր գագաղ շինելու համար եւ այդ կապով նոյն բառամթերքին մէջ մըտած է ան։

Վահագնէն արեւ, արեւէն մայր, մայրամուտ եւ նոյնիսկ «մայրի» այս երկար շեղումը ինքզինքիս կ՚արտօնեմ ու ընթերցողիս կը պարտադրեմ, ցոյց տալու համար թէ որքա՞ն կարելի է հեռանալ գուսանական արուեստի նմոյշի գրականական մեկնաբանումէն, պարզելով այդ «գրականութիւնը» արտադրող ժողովուրդի մը հիմնական հաւատքն ու անցեալի մանրամասնութիւնները։ Սակայն գրական ու լեզուական անրաժանելի հարցերով հետաքրքրուող մը ստիպուած է վերադառնալ գործի լեզուին, ու անոր կառոյցը աւելի մօտէն քննել։

Քերթուածը բարձրաձայն կարդացող մը անմիջապէս կը նշմարէ «երկ»ի կրկնութիւնը, – այսպէս՝ երկիր, երկին, երկնէր։ Կը մղուի լեզուաբանական շեղումի, գուցէ կը բանայ Աճառեանն ու հնդեւրոպական լեզուներու ուրիշ բառարաններ եւ հոն կը գտնէ լեզուի եւ հին բանաստեղծութեան սերտ կապերը վկայող փաստեր։

ԵՐԿ արմատը հին հնդեւրոպական բառամթերքի մաս կը կազմէ։ Անկէ կը սերի յունարէն էրկ–ոն (աշխատանք) եւ արդիական էն – էՐԿ Լ խա կամ էներժի, այսինքն՝ աշխատանքի ուժանիւթ։ Հայերէնը, հին մտածելակերպերու այս անգուգական թանգարանը, կը պահէ երկ, երկին, երկիր, երկու եւ երկունք բառերու նմանութիւնը։ Աւելի՛ն, Վահագնի ծնունդը նկարագրող այս կտորը ցոյց կուտայ անանուն գուսանին հսկայ տաղանդը, որուն արուեստը լեզուի (բան–ի) եւ բանաստեղծութեան միութիւնը կը շեշտէ։

Ըստ նախնական մտածելակերպերու, մէկէն երկու կարելի է ստեղծել միայն ծնունդով, իսկ այդ ծնունդը աշխատանք (երկ) եւ տառապանք կ՚ենթադրէ կնոջ՝ այսինքն մօր կողմէ։ Այդ տառապանքը կը կոչուի «երկունք», բայը՝ «երկնել», այսինքն՝ «երկու ընել»։ «Երկու» բառը կրնայ սերած ըլլալ «երկ»էն, «ու»ի յաւելումով, եւ կամ «երկունք»էն, «ն»ի աղճատումով։ Եւ ահաւասիկ, երբ մեր անանուն գուսաններուն մասին կ՚ըսենք, թէ անոնք մեր ժողովուրդի հոգին կամ մշակոյթը արտայայտեցին, կրնանք մատնանշել թէ որքա՜ն հաւատարմօրէն անոնց հանճարը նոյնացուց լեզուի ու նիւթի երկու տանցքները։

Նոյնիսկ Ժ.Գ. դարուն, գրաբարին եւ իր ժողովուրդի մտածելակերպին ծանօթ հայ բանաստեղծը, Յովհաննէս Երզնկացին, կը գրէ, — «Զի երկինք երկու էրք է՝ հուր եւ օդ, եւ երկիրս երկու էրք է՝ հող եւ ջուր»։ (Տես՝ Աճառեան, Ա. հատոր, էջ 62)։ Այս կը նշանակէ որ ան ծանօթ էր գոնէ երկուութեան յարատեւող գաղափարին, եթէ ոչ երկունքին արմատ «երկ»ին։ Միաժամանակ, Երզնկացի կը յիշէ հուր, երկինք, ջուր եւ հող, - այն չորս տարրերը, որոնք թէ՛ հայկական, թէ՛ ընդհանուր հնդեւրոպական մտածելակերպին մէջ աշխարհակազմ տարրերն են։ (Սեմական ժողովուրդներու մտածելակերպը, որ կը յայտնուի Աղամի ստեղծումէն, տարբեր է։ Անոր մէջ հողը, օդը (Աստուծոյ շունչը) եւ ջուրը (ցեխ) աւելի՛ կարեւոր են, քան հնդեւրոպական կրօնքներու տանցքներէն մէկը կազմող հուր – կրակը)։

Ուրեմն՝ երկունքէն յառաջ եկած երկինք, երկիր ու ծով երկունքի մէջ են. թէ՛ լեզուական բառախաղ ու բանաստեղծական կրկնութիւն կը ստեղծեն, թէ՛ ալ ժողովուրդի մշակոյթ կ՚արտայայտեն։ Բայց ի՞նչ կարելի է ըսել եղէգնի մասին, որ նոյնպէ՛ս կ՚երկնու։

Հո՛ս կ՚ուզեմ մեկնիլ Աճառեանէն ու հանիլ եզրակացութիւններու, որոնք աւելի յանդուգն ու անձնական են, քան մինչեւ հիմա բսուածները։ Բայց պիտի ընեմ այս՝ գիտնականի մօտեցումով։ Կը հաւատամ որ ինչպէս «մայրամուտ» բառին մէջ, «եղէգն» բառով ալ հայերէնը կուտայ իր հսկայ պահպանողականութեան փաստը։

Աճառեան իբր «եղէգն»ի արմատ կամ իբր համեմատութիւն կուտայ յունարէն «եղեկոս»ը (ֆրանսերէն՝ էլէժի), որ հին յունարէնի մէջ «սգերգ» կը նշանակէ։ Աճառեան բացայայտօրէն չըսեր թէ ինչո՞ւ, բայց հաւանաբար կ՚ենթադրէ, որ այս նմանութիւնը գոյութիւն ունի որովհետեւ սուգի ընթացքին եղէգէ շինուած սրինգներով կը նուագէին մարդիկ։ Շատ աւելի յանդգնօրէն, ես կը տարրադադրեմ «եղէգն»ը, ու կը ստանամ «եղ» եւ «էգն»։ «Եղ» արմատն է եղ–ալ, այսինքն, «գոյութիւն ստացաւ» բառին, ինչպէս նաեւ յ(ե)ղի – յղի բառին, իր բացայայտ իմաստով։ «էգն»ը յստակ է արդէն։ Ուրեմն՝ «եղէգն» բառը կը պահէ սանսկրիտի, հայերէնի ու միւս նախահնդեւրոպական լեզուներու հին իմաստն ու աւանդութիւնը, ըստ որուն «եղէգն»ը մօր մը պէս կ՚երկնու եւ ծունդ կուտայ աստծոյ։

Անշուշտ այս տեսակի դիցաբանական ու լեզուաբանական խորհրդածութիւններ չյուզեցին Վարուժանն ու իր Հեթանոս Երգերը։ Գուցէ բանաստեղծի ոգին «խարտեաշ» (այսինքն՝ դեղին–կարմիր, արեւու լոյսի գոյն ունեցող), հուր հեր ունեցող պատանեկիկի բոցեղէն էութեամբ յուզուած էր, ու անկասկած ան պիտի չհետաքրքրուէր թէ ինչո՞ւ Ծ ձայնի բանաստեղծական կրկնութիւնը կ՚ապահովուի ծիրանի բառով (նաեւ՝ Ծով և ծուխ)։ Սակայն բաղդատական – մեկնաբանական մօտեցում ունեցողը կը հարցնէ այդ ինչո՞ւն, ու պատասխանը կը գտնէ հետաքրքրական։ Ծիրը հորիզոնի կազմած այն շրջագիծն է, ուր երկինք եւ երկիր կը միանան իրարու։ Ծիրանին այդ ծիրի գոյնն է, այշալոյսի եւ արեւմուտքի աստեն, իսկ «ծիրան» բառը պտուղին տրուած է, անոր դեղին (ու խարտեաշ ու կարմիր) գոյնին պատճառաւ։

Այսպէս, հմուտ գուսանը կ՚ապաւինի իր գիտակից կամ անգիտակից բոլոր կարողութիւններուն, ու կը ստեղծէ կտոր մը, որ տիպարն է մեծ լեզուաբան – քննադատ Եաքոպսընի տեսութեան, թէ՝ «բանաստեղծութիւնը լեզուն է երբ ան ամէնէն առաջ կը սեւեռի ի՛ր իսկ վրայ»։ Հոս լեզուի ու դիցաբանութեան հմուտ գուսանը իր տողերուն մէջ կը խտացնէ տիեզերածնունդի գաղափարը եւ այդ կը մարմնացնէ ու կը մօտեցնէ hայ մարդուն, Հայ բայց նաեւ հնդեւրոպական աստծոյ մը ծնունդը «նկարագրելով»։ Այնքան խիտ է իր իմաստը, որ ընթերցողը կրնայ նոյնիսկ չնշմարել «ծիր–անի» և «ծիրկաթին» բառերու կապը, ու կրնայ մոռնալ հայկական առասպելը, ուր կ՚ըսէ թէ «յարդգող» Վահագնի տոպրակէն թափած յարդը, երկնքի կամարին վրայ, կազմեց ծիր կաթինի աստղերը։

Այս բոլորը պարզելէ ետք, պաղարիւն մեկնաբանը կրնայ ինքզինքին արտօնել յուզուիլ, իր առջեւ պարզուած լեզուական – բանաստեղծական տաղանդով, եւ աւաղել ու ափսոսալ, որ քրիստոնէութեամբ տոգորուած Խորենացին Վահագնի երգէն 11 տողէն աւելին յարմար չգտաւ զետեղել իր պատմութեան մէջ։ Ինչպէս հասկցած էր Վարուժան, երկու անգամ մեռան մեր հեթանոս աստուածները, — նախ՝ քրիստոնէութեան հետեւանքով, եւ երկրորդ՝ հայ գրի գիւտով ու հեթանոս գուսաններու դասակարգին բնաջնջումով՝ գրագէտ եւ քրիստոնեայ մեր վանականներուն կողմէ։ Նորէն ծնելու համար՝ հին աստուածները ստիպուեցան տասնեւչորս դար սպասել Վարուժանին, մեր լեզուի քուրմ ու մոգ այդ տիտանին։ Եւ հիմա, Հայաստանի մէջ ծաղկող գիտական աշխատանքներուն շնորհիւ, կը յուսանք որ երկրորդ վերածնունդ մըն ալ պիտի ունենան մեր ժողովուրդի առասպելներն ու աստուածները։ Մաղթելի է որ գոնէ ա՛յս ծիրին մէջ պէտք չունենանք կրկնելու, Վարուժանին հետ, «Կ՚ողբամ ձեր մահը, ո՛վ հեթանոս աստուածներ»։

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Մայիս 12, 1978

Carzou

et le Limousin

Incroyable ! ce soleil qui pointait soudain. En ce samedi, 22 Avril, je venais de quitter un Paris maussade, au ciel incertain et le train, qui m'amenait vers Limoges filait à vive allure. Plongée dans mes journaux, j'hésitais à lever les yeux vers ces rayons, brûlant mon visage à travers la vitre, de crainte que tout cela ne soit qu'un mirage. Ce printemps 78 nous avait fait presque oublier que le soleil existe et pourtant c'était vrai. Plus tard, le crachin allait recommencer, en donnant un éclat plus particulier encore à cette journée d'exception. C'était grâce à une exposition Carzou, au château de Rochechouart en Limousin, que j'allais connaître ce coin si cher à Giraudoux. Au-delà de Limoges, sur les si belles routes de France, encore quelques quarante kilomètres et nous voilà dans un charmant village de 1500 âmes, où un centre artistique et littéraire, animé par Raymond Leclerc, s'est transformé, au long des années, en un véritable lieu de rayonnement culturel.

R. Leclerc est un poète, plein de foi et d'enthousiasme, qui secondé par une belle équipe, a su donner à Rochechouart une nouvelle vie, dont la dimension a largement dépassé le cadre limité de ce petit bourg. Depuis 1964, ce Centre a su prouver que tout devient possible dès qu'on y met de la bonne volonté. Voilà, c'est dans ce vieux château de Rochechouart que depuis plus de dix ans de prestigieuses expositions se sont succédé. Et aujourd'hui, c'est Carzou.

Une exposition très importante, qui réunit plus de deux cents œuvres (toiles, aquarelles, dessins, tapisseries, estampes, lithographies etc.). Ce 22 Avril, jour du vernissage, le château a pris un air de fête, et l'on sent, venant surtout d'un Paris blasé, combien cette exposition est un événement. Carzou lui-même a un air étonné et charmé à la fois, en constatant qu'on ait pu faire de si grandes choses avec d'aussi petits moyens. Mais il suffit d'y mettre du cœur et le cœur y est, partout.

L'heure est solennelle et les discours se succèdent. Officiels, ils apportent le témoignage des élus locaux, compétent sera celui d'André-Charles Rousseau, analysant l'art et la technique du grand peintre. Mais celui qui touchera le plus sera celui du directeur du CALR, Raymond Leclerc, qui par des mots simples, saura trouver le vocabulaire poétique pour parler de l'œuvre de Carzou. Et qui, mieux qu'un poète peut exprimer l'art de Carzou. En terminant ce témoignage, donnons lui la parole, car il sait lire ce que les autres ne peuvent que sentir.

A. M.

« Il n'y a plus en ce vaisseau de pierre ni porte ni verrou, il n'y a plus ni linteau ni muraille, ni marches à franchir, ni couloirs à descendre : les parenthèses d'ombre ont disparu.

Un souffle d'écriture, une transparence colorée, un parfum musical sont venus gagnant l'espace tout entier.

L'architecte du rêve est entré.

Le monde des sortilèges nous parle par la voix des courtisanes, des mages, des chevaliers, des samouraïs et des vallées perdues.

O poésie tu enfantes des vertiges et des mondes inexplicables.

Te voilà répondant à nos mains ouvertes, tendues vers l'impalpable sérénité.

Je surprends aux lucarnes de l'imaginaire un ballet d'étrange volupté.

En ce ballet dont les figures s'inscrivent en une palpitante chorégraphie, l'homme s'éveille et boit au philtre de l'amour dans le galbe des femmes plus que nues.

Au délire du trait dont l'onde se propage bien au-delà des formes prononcées, répond la vibration magique du prisme.

Les rythmes amplifient le mythe et le magnifient.

On passe sans césure de l'une à l'autre des strophes du poème.

L'univers onirique s'accorde aux témoignages banalisés aux cratères du temps.

Il suffit de voguer et chaque escale vaut une fête, chaque escale apporte à l'âme une écharpe étoilée.

« Les rêves dans nos cœurs s'ouvrent comme des yeux ».

La calligraphie jaillissante de CARZOU vient d'opérer le miracle et nul ne sait plus où se situe le rêve et la réalité.

Plus puissante que le verbe, plus céleste que le chant, l'image habitée d'enluminures et d'arabesques règne en ce palais de légende aux pages ouvertes du livre des merveilles.

La beauté du monde peut s'y rencontrer, la jeunesse peut s'y reconnaître, l'art peut s'y perpétuer.

Cher Maître, immense est notre bonheur présent. Par vous, grâce à vous le Limousin va vivre dans l'enchantement le temps d'un long printemps.

Il n'est pas de comparable offrande ; il n'est pas de privilège plus particulier. Nous le ressentons intensément et vous en remercions.

Une terre de troubadours vous accueille, tout comme elle accueille Madame Nane CARZOU. Cette terre saura rendre hommage à votre œuvre, à votre génial amour du beau.

Tout à l'heure, notre ami André-Charles ROUSSEAU saura trouver les mots pour magnifier votre création et nous lui disons notre reconnaissante sympathie.

Monsieur le Préfet de Région nous sommes infiniment touchés de votre venue à Rochechouart et nous remercions Madame CORBON d'avoir bien voulu vous y accompagner.

L'univers de CARZOU nous invite à vivre en poésie. Ensemble partons à sa découverte.

Puisqu'il nous est interdit de ne pas rêver, imaginons CARZOU empruntant à Arthur RIMBAUD ces deux phrases :

« J'écrivais des silences, des nuits, je notais l'inexprimable. Je fixais des vertiges.

« Je devins un opéra fabuleux ».

RAYMOND LECLERC

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
6
MARDI
6 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 200 Ֆ· Վեցամսեայ 110 Ֆ·
Արտասահման Տար· 230 Ֆ· հատը 1 Ֆ· 60

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14·134
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.134

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԱՏՐԻՏ

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԿԻՆԸ, ԱՆԵՐՁԱԳԸ ԵՒ ԿԱՌՔԻՆ ՎԱՐՈՐԴԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՏԷՐ Կ'ԸԼԼԱՅ ՀԱՅԿ. ԽՄԲԱԿ ՄԸ

Ուրբաթ առտու է, որ Մատրիտի մէջ կատարուած է ահաբեկչական արարք մը Թրքական դեսպանատան Մերսէտէսին վրայ, ուր տեղ գրաւած էին դեսպանին կինը՝ Նեքլա Քիւներալփ, եղբայրը՝ Պաշիօղլու։ Այս վերջինը տեղն ու տեղը մեռած է, դեսպանին կինը հիւանդանոց փոխադրուած ատենը, գալով վարորդին, որ Սպանացի մըն է՝ Անթոնիօ Թոռէս Օլմետօ, յստակ չէ թէ անմիջապէ՞ս մեռած է թէ քիչ ետք, քանի կառքը գարնուած է կեցած ուրիշ կառքի մը։ Բայց չէ հասկցուած թէ մեռա՞ծ ըլլալուն համար կառքը շեղած է թէ փորձած է խոյս տալ եւ այն ատեն սպաննուած։ Ահաբեկչութենէն ժամ մը ետք, Մատրիտի ֆրանսական մամուլի գործակալութեան (Ֆրանս — Փրէս) հեռաձայնով անծանօթ մը (սպանական չեշտով կ'ըսէ մամուլը) կը յայտնէր թէ բանբերն է «Հայերու ցեղասպանութեան դէմ Արդարութեան Ջօքադօնդ» խմբակին, աւելցնելով.— «Պատասխանատու ենք կատարուած մահափորձին Թուրքիոյ դեսպանին կառքին դէմ։ Արդարութիւն կը պահանջենք մեր ժողովուրդին համար»։

Այս առթիւ կրկին միջազգային մամուլը կ'անդրադառնայ Հայերու ցեղասպանութեան, աւելի «տեղեկատուութեան» ձեւով քան անարդարութեան մը յիշատակումի, եւ միայն Օռոռն է, որ կը համարձակի ըսել «Լաւագոյն չէ՞ր ըլլար հանդարտեցնել Հայերը ընդունելով ինչ որ կրած են»։

Ընդհանուր ձեւով, փարիզեան մամուլը, կ'ընդունի որ ահաբեկիչները (երեք հոգի) Հայեր են, միայն Մոնտն է որ կասկած կը յայտնէ այդ ուղղութեամբ։ Արդարեւ, Ուրբաթ իրիկուան իր թիւով (Յունիս 3), լուրը տալէ եւ յիշատակելէ ետք նաեւ վերջին տարիներու միւս մահափորձերը, կը գրէր.— «Մեծ մասին մէջ, մահափորձերու հեղինակներու ինքնութիւնը չէ ճշդուած ապահով կերպով եւ հաւաստի քաղաքական ոչ մէկ կազմակերպութիւն տէր եղած էր։ Հաւանական սպաննողներ չեն պակսիր.— Հայեր, Քիւրտեր, Կիպրացիներ, Յոյներ կամ ծայրայեղ Թուրքեր ոչ ալ խմբակներ որոնք ըլլալէն վերջ, կրնան իրենց վերագրել ոճիրը անկէ քաղաքական նըպաստ մը քաղելու համար, առանց զայն յղացած ըլլալու»։ Շաբաթ առտուան մամուլը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր, Փարիզի մէջ։

Ինթերնէշընըլ Հերըլտ կը գրէ թէ «երեք ահաբեկիչներ հայ կարծուած», կըրակ բացին Թրքական դեսպանատան կառքին վրայ, կեցած «կարմիր» լոյս»ի մը եւ որ դէպի Փրատօի Թանգարանը կ'ուղղուէր։ Ականատեսներ ըսած են թէ ահաբեկիչները կառքէ մը կրակ բացած են։ Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ քաղաքական աղբիւրներու համաձայն ահաբեկիչները գիտէին որ դեսպանը կառքին մէջ չէ եւ տեսած էին որ կառք մտնողը Պաշիօղլուն էր (հանգստեան կոչուած, նախկին դեսպան, ի մէջ այլոց Խարթումի)։ Ապա թերթը «հակիրճ» պատմութիւնը կուտայ Հայերուն։

Ֆիկառօ խորագրին մէջ կ'ըսէ. «Հայկ. քոմանտօ մը կը սպաննէ Թուրքիոյ դեսպանին կինը», ինչ որ լուր մը տալու քիչ մը տարօրինակ ձեւ է, քանի այն տպաւորութիւնը կը թողու որ մահափորձին նպատակն իսկ կին մը սպաննել էր։ Այս խորագրէն բացի, լուրին մէջ մասնաւոր նորութիւն մը չկայ։ Կը յիշատակուին նախկին մահափորձերը եւ ցեղասպանութիւնը, բայց այս վերջինը մասամբ «թըրքական» ակնոցով տեսնուած։

Քոթիտիէն տը Փարիզ քանի մը տողով կուտայ միայն։ Օռոռ բաւական տեղ կուտայ, խորագրելով «Հայեր կրակ կը բանան Թուրք դեսպանին կառքին վրայ»։ Մեր տեսած թերթերէն միակն է որ այս առթիւ կը յիշատակէ Փարիզի Մշակոյթի Տան դէպքը եւ կը գրէ. «1976 Մայիս 27ին ահաբեկիչ մը սպաննուեցաւ Հայ Մշակոյթի Տունը, 9րդ Թաղամասը, հաւանաբար ռումբէ մը, զոր կը պատրաստէր ուրիշ ահաբեկիչներու հետ»։ Ապա, կը ծանրանայ 1915ի ցեղասպանութեան վրայ չեշտելով սակայն թէ Թուրքերը որոշեցին բնաջնջել Հայերը զորս «մեղսակից կը նկատէին ռուս թշնամիներուն»։ Թերթը կ'ըսէ, ինչպէս յիշեցինք վերը, թէ մինչ Գերմանիա ճանչցաւ Հըրեաներու ջարդը, Թուրքիա կը շարունակէ ուրանալ եւ կ'առաջարկէ որ ընդունի։

Իւմանիթէ միայն 7 տող կը յատկացնէ «մանր» լուրերու կարգին, ոչ մէկ յիշատակութեամբ Հայու։ Լիպերասիոն «Ցեղասպանութիւն» ընդհանուր խորագրին տակ, կ'ենթախորագրէ «Հայկ. մահափորձեր Մատրիտի մէջ» եւ կը նկարագրէ դէպքը ու նախորդ մահափորձերը բայց բնաւ չանդրադառնար 1915ի դէպքերուն եւ այդ ուղղութեամբ Ցեղասպանութիւն ընդհ. խորագիրը շատ յստակ չէ, նոյնիսկ բան մը չի նշանակեր այն ընթերցողին համար, որ շատ լուր չունի այդ մասին։

Լը Մաթէն նաեւ քիչ տեղ կուտայ բայց կը չեշտէ թէ աւելի քան երկու միլիոն Հայ ջարդուած է։

Ֆրանս-Սուառ, Շաբաթ իրիկուն (Յունիս 4-5) նկար մը կը հրատարակէ կառքին մէջ սպաննուած Թուրք դիւանագէտին եւ լուրը կը խորագրէ՝ «Հայկ. հակաթուրք քոմանտօ, Մատրիտ, երեք մեռեալ» եւ կը գրէ թէ «Հայաստանի Ազատագրման համար Հայկ. Գաղտնի Բանակը» տէր եղած է Մատրիտի մահափորձին։Ոչ մէկ տող կար, Շաբաթ առտու Ռուժի մէջ։

×

Խուան Կարլոս Թագաւորը անմիջապէս ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է այս «ոճրային յարձակման առթիւ»։ Նախարարապետ Սուարէս ընդմիջած է Նախարարաց Խորհուրդի նիստը, մինչ Նիւ Եորքի մէջ, ուր խօսք կ'առնէր Ազգաժողովին առջեւ ապազինման մասին, Էճէվիտ ըսած է թէ իր կառավարութիւնը ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ արտասահմանի իր դիւանագէտներուն համար։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԸՆԴՄԷՋ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ

ՓԱԿՈՒՄ

ՎԵՆԵՏԻԿ («Յառաջ», հեռաձայնով.— Ուրբաթ, Յունիս 2ին, Հայ Մշակոյթի նուիրուած երրորդ եւ վերջին օրն էր։ Առաւօտեան նիստին նախագահեց Բիւզընդէն Փրոֆ. Ճոն Կրիփին։ Առաջին խօսողն էր անգլիացի փրոֆեսէօր Փի - Թըրպըրիճ, նիւթ ունենալով Հայկ Ձեռագիրներու կազմարարական արուեստը ընդ հայկ. տարրերով եւ բիւզանդական ու իսլամ տարրերով։ Իր տեսակին մէջ, բոլորովին նորութիւն մը։ Փրոֆեսէօրը երեք ամիս առաջ այցելած է Ս. Ղազար եւ մօտէն ուսումնասիրած Հայկ. Ձեռագրերը։

Հռոմի համալսարանէն, Փրոֆ. Փաոլօ Քունէօ, մասնագէտ ճարտարապետութեան, իր դասախօսութեան նիւթ առած էր.— Վանայ լիճի շրջանին մէջ հողային բաժանումի եւ պատմական տեղաւորումի հարցերը։ Փրոֆեսէօրը ներկայացուցած է նաեւ անտիպ լուսանկարներ Վանայ շրջանի։ Նաեւ Հռոմէն, փրոֆեսէօր Թոմազօ Պրեչա խօսած է՝ Վասպուրականի ճարտարապետութիւնը յետ միջնադարեան շրջանի (1700էն առդին)։ Խիստ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը ներկայացուցած է հայկ. գմբէթի ներքին կառոյցի մասին։ Փրոֆ. Շառլ Տաունսէթ իբրեւ նիւթ առած էր «Լորտ Պայրըն եւ Հայերը» եւ կարգ մը նորութիւններ բերած է այդ մասին, ինչպէս օրինակ այն իրողութիւնը, որ Պայրըն 12 տարեկանին առաջին անգամ տեղեկութիւն ունեցած է Հայերու մասին։

Նիստը փակուած է Ուրբաթ ցերեկ։ Կէսօրէ ետք, համագումարին գրեթէ բոլոր մասնակցողները այցելած են Ս. Ղազար, ուր Փրոֆ. Ալպերթօ Ռիցցի պատմական հարկ եղած բացատրութիւնները տուած է վանքին եւ միաբանութեան մասին։ Իր հարուստ բացատրականները արդէն առանձին բանախօսութեան մը բընոյթն առին։ Ձեռագրատան մէջ, յանուն Մխիթարեան Միաբանութեան (Աբբահայրը ներկայիս Հռոմ է) ուղերձ մը ըրած է Հայր Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, պատմելով թէ ինչպէս բորոտներու այս կղզին Մեծն Մխիթարէն ի վեր դարձած է մշակութային կեդրոն մը, հայրենի հարազատ օճախ մը։

Ձեռագրատուն այս այցելութեան առթիւ, Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան նըւիրած է պապիրոսի կտորիկ մը, արաբերէն գրութեամբ, 7 - 8րդ դարու։

Ապա ճաշասրահին մէջ, հիւրասիրութիւն մը եղած է։ Բոլորը խորապէս տպաւորուած են Մխիթարեան այս հաստատութենէն ու նաեւ վանքէն, քանի Վենետկոյ գեղեցիկ ամառը եկած էր նաեւ բացառիկ փայլ մը տալու Հայոց կղզիին։

× Փրոֆ. Բարգէն Առաքելեան միայն Շաբաթ օր կը հասնէր Վենետիկ, երբ արդէն վերջ գտած էր համագումարը։ Բայց պիտի մասնակցէր իրանական արուեստի համագումարին, որ կը բացուի Վենետիկ եւ հոն իր ելոյթին նիւթն էր.— Հայ - պարսկական յարաբերութիւնները 1500 - 1700 շրջանին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պարտութիւնը (1-2) Իտալացիներէն Մունտիալի հանդիպումին, բաւական իրարանցում ստեղծած է խումբին մէջ իսկ եւ մարզիչը՝ Հիտալկօ դըժգոհ է եւ շատ կը խօսուի նաեւ դրամի մասին։ Ֆրանսայի խաղացողները աւելի շահագրգռուած կը թուին նիւթական շահերէ քան յաղթանակներէ։ Առաջին խումբին մէջ նաեւ Արժանթին յաղթեց Հունգարիոյ (2-1)։ Բ. խումբին՝ Թունուզ յաղթեց Մեքսիքային (3-1), Գ. խումբին՝ Պրազիլ - Շուէտ հաւասար մնացին (1-1), Աւստրիա յաղթեց Սպանիոյ (2-1) Դ. խումբին՝ Հոլանտա յաղթեց Պարսկաստանի (3-0), պարսիկ խումբին մաս կը կազմէ Հայ մը՝ Իսքէնտէրեան։ Փերու յաղթեց Սկովտիոյ (3-1)։

ԹԵՀՐԱՆ.- ՄԻՇԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Շաբաթ օր, իր մահկանացուն կնքած է Միշա Ազնաւուրեան, շուրջ 80 տարեկան։ Բնիկ կովկասահայ, Միշա Ազնաւուրեան իսկական ժողովըրդական արուեստագէտ մըն էր, որակումին ամէնէն ազնուական իմաստով եւ հարազատ մեկնաբանը՝ Սայաթ-Նովայի։ Շառլին եւ Այտային փոխանցած էր իր խառնուածքն ու տաղանդը եւ կեանքին մինչեւ վերջը պահած էր իր շէն ու կենսըսէր նկարագիրը։

Մեր ցաւակցութիւնները՝ Շառլ Ազնաւուրի, Այտա եւ Տիրան Կառվարենցի։

ԱՐԱՐԱՏ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻ Ի'Ր ԴԱՇՏԻՆ ՎՐԱՅ

ԿԻԵՒԻ ԴԻՆԱՄՈՅԷՆ 1 -4

Շաբաթ, Յունիս 3ին, Երեւանի Հրազդան մարզադաշտին վրայ Արարատ 1ի դէմ 4 կէտով պարտուեցաւ Կիեւի Դինամոյէն։ Նոյն օրուան, ախոյենական մըրցումներու միւս արդիւնքներն էին.— ԲԿՍԱ (Մոսկուա) - Շախտեոր 1 - 0, Բախտակոր - Զարիա 0 - 1, Նեֆթչի - Սպարտակ (Մոսկուա) 3 - 1, Կայրաթ - Դինամօ (Մոսկուա) (1 - 0, Ջենիթ-Չերնոմորեց 0 - 0։

Դասաւորման գլուխն է Դինամօ (Թիֆլիզ) 14 կէտով, կը հետեւի ԲԿՍԱ 13 կէտով։

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ.

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄՈՒՆ

Հոգիս ծանրաբեռնուած է անձկութեամբ, ու գորշ մշուշը հոգերու եւ կարօտներու կը ծածանի այն ամէն հորիզոններուն վրայ ուր կը սեւեռին իմ աչքերս:

Հոգիս ծանրաբեռնուած է մանաւանդ քու կարօտովդ եւ պատկերիդ դիմաց, որ երեկոյեան մթնշաղին ընդմէջէն կ'երեւայ ինծի իբր տժգոյն եւ ուրուականային զգայնութիւն մը տեսողութեան, կ'ապրիմ քեզի հետ, հայր, անդրաշխարհային եւ խուսափուկ կեանքով մը...

Երեկոյեան մթութիւնը կը թանձրանայ աստիճանաբար ու սենեակին ամէն անկիւններէն սեւ եւ երկայն ստուերներ յամրօրէն կ'երկարին ծածկելու համար բոլորովին քու պատկերդ իմ կարօտաբաղձ նայուածքէս մինչ անսահմանելի թրթռացում մը աւելի գունատ, աւելի մշուշային երանգներու՝ դեռ կը ծածանի դիմացս ինչպէս քու վերջին շունչդ մայիսեան առաջին եւ վարդագեղ առաւօտին մէջ...

Սուրբի մը պէս էիր այն առաւօտ, քու ալեւոր եւ պատկառելի գլուխդ հանգչեցուցած մահուան անկողնին վրայ... ու աչքերդ որ պահ մը առաջ յառած էին իմիններուս, կապոյտ եւ պայծառ աչքերդ, որոնք գեղեցկացեր էին գերագոյն արտայայտութեամբ ու մարեր էին իմ բիբերուս մէջ նայելէն, լոյսի մը պէս որ շողշողալով կը հանգի... մինչ ձեռքդ որ ձեռքիս մէջ էր, դեռ պաղ էր իմ տենդային ջերմութենէս:

Այդ պահուն դեռ ինծի իմանալի չէր թէ անյեղլի եւ անպարտելի օրէնքը մահուան, մեզ բաժներ էր այլեւս որովհետեւ իմ հոգեկան տագնապիս կը պատասխանէր քու շրթներուդ վրայ վարանող ցուրտ եւ անդորր ժպիտը, ժպիտը անոնց որոնք խաղաղութեան մէջ կը մեռնին եւ իմ արցունքներուս մշուշին մէջէն, ո՛վ հայր, վերացած կը զգայի հոգիս քու հոգիիդ հետ ու մահը ցանկալի, — այնքան խաղաղ ու գեղեցիկ էր քու ալեւոր եւ պատկառելի գլուխդ մահուան անկողնին վրայ...:

Կը յիշեմ արեւը այն առաւօտեան որ անագորոյն փողփողումով մը ծագեցաւ մեռելական սենեակին վրայ, մինչ հետզհետէ աւելի ճերմակ եւ աւելի ցուրտ, կը ստանայիր այն մարմարեայ եւ անանձնական դիմակը անոնց որոնք այլեւս ոչ ցաւ ունին եւ ոչ ուրախութիւն:

Ի՜նչպէս անգութ եւ անարդար թուեցաւ մայիսեան ճաճանչներու քմահաճ խաղը սարփինային քաղցր դալարին վրայ, մինչ քու աչքերդ, անխռով կերպով կարօտ գեղեցկութեան, առ յաւէտ փակուած էին աշխարհային գեղեցկութեանց համար:

Այդ պահուն դեռ ոչ ոք գիտէր քու մահդ. դուրսը կը սպասէին անձկաւ: Ամոքիչներու բարկ արտաշնչումները խառնուելով վարդերու անոյշ բուրմունքին կը տոգորէին մթնոլորտը, ուր դեռ կը սաւառնէր թերեւս հոգիդ, անհամբեր բարձրանալու դէպի իր բնագաւառը յաւիտենական:

Ու մինակ քեզի հետ, կը նայիմ վերջին անգամ մըն ալ քեզի, հա՛յր, որուն նայուածքն էր որ հանգչեցաւ առաջին անգամ իմ օրրանիս վրայ, իմ դիւրաբեկ կեանքիս մէջ ընդնշմարելու յաւիտենականութեան յոյսի սարսուռը, ո՛վ հայր, որուն հոգիին բաղձանքները եւ հրայրքները այլեւս իմ ցաւերովս եւ ուրախութիւններովս պիտի ոգեւորուին եւ յաւերժանան, վերջին անգամ մըն ալ կը նայիմ քեզի, համադրելով քու գեղեցիկ եւ համեստ կեանքդ իմաստունի:

Դուն՝ որ ժպտուն խաղաղութեամբ մը ապրեցար,

Որ ամէն բանէ աւելի սիրեցիր ծաղիկները ու մանուկները:

Որ արհամարհեցիր աղմկալի ուրախութիւնները, գիտցար լռել տխրութեան մէջ ու յաղթահարել զայրոյթին եւ որուն դէմքը չկնճռոտեցաւ երբեք գռեհիկ մտահոգութեանց ծամածռութիւններով,

Որ եղար վեհանձն ու հպարտ անցար քու ժամանակիդ եւ միջավայրիդ մէջէն, իբր խոնարհ առաքեալ մը բարութեան եւ խաղաղութեան, ալեւոր եւ անխորշում ճակատիդ վրայ կրելով ազնուական կնիքը քու արի, արդար եւ վեհոգի հայրերուդ:

Ու կը յիշեմ նաեւ այն երեկոն, խունկի հոտը որ ծանր եւ գորշ ալիքներով կը ծածանէր տունին մէջ... գորովալից տխրութիւնը քու սիրելիներուդ եւ հեզասահ արցունքները քեզի ընտանի դէմքերու վրայ...

Կը յիշեմ, դէմքդ աւելի ճերմակ եւ աւելի սրբացած վերջին արդուզարդիդ մէջ մոմին տժգոյն եւ դողդոջուն լոյսին ներքեւ, կուրծքիդ վրայ կրելով արծաթեայ խաչելութիւնը անոր որ արհամարհած էր աշխարհային ուրախութիւնները. եւ ի զուր կը փնտռեմ քու անդորր դէմքիդ վրայ այն բարեմիտ եւ հեզնական ժպիտը որ մեղմօրէն կը լուսաւորէր քու գեղեցկութեան ծարաւի աչքերդ, որոնք փակուեցան ոչ թէ աշխարհային ուրախութիւններու դէմ քէնոտած, այլ քեզի ընծայուած կարելիութեանց չափով զանոնք վայելած ըլլալու գոհունակութեամբ, ոչ թէ նորատեսակ եւ երանելի կեանքի մը անյագ փափաքով, այլ բնութեան քեզի պարգեւած կեանքը լիուլի ապրած ըլլալու գիտակցութեամբ:

Ուրեմն ինչո՞ւ, այն հոգեկան խաղաղութիւնը որ կը զարդարէր քու իմաստուն հոգիդ, կը յամենայ փողփողիլ նաեւ իմ հոգիիս մէջ որ կը յամառի պահպանել իր հաւատքները քու հրայրքները ու կը տուայտի անդադար անկարելի ոգորումներով:

Գիշեր է արդէն եւ մութը կը շրջապատէ զիս... Հազիւ ընդնշմարելի աղօտութիւն մը դիմացս կը յայտնէ քու պատկերդ. անսահմանելի տխրութիւն մը կը ծանրանայ ամենուրեք եւ հեռաւոր ժխորը ապրող մարդկութեան տաժանելի է իմ այս ժամու տխրալի դիւրազգածութեանս...:

Հոգիս տրտում եւ յուսաբեկ՝ ծանրաբեռնուած է անձկութեամբ երկարօրէն եւ ի զուր սպասելով խաղաղութեան այն ներշնչումին որ քու վերջի պահու ուժգին, պայծառացեալ եւ գերագոյն նայուածքդ խոստացաւ ինծի:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՍՈԼՖԵՐԻՆՈՅԵՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը ստացող առաջին դէմքը՝ Հանրի Տիւնան, ժընեւցին, որ Կարմիր Խաչը հիմնեց, ծնած է 1828 Մայիս 8ին: Ժընեւ եւ Կարմիր Խաչը այս Մայիսին յիշատակեցին անոր ծննդեան 150ամեակը դասախօսութիւններով, ցուցահանդէսներով» Ժընեւի քաղաքապետարանին մէջ:

Կարմիր Խաչը այդ առթիւ հանրութեան ներկայացուց իր այժմու գործունէութիւնը, որ խորքին մէջ կը համապատասխանէ հիմնադիրին հիմնական միտքերուն, ձգտումներուն, որոնց պըտուղը հանդիսացաւ Կարմիր Խաչը՝ հիմնուած 1865ին:

Սոլֆերինոյի ճակատամարտին է, 1859 Յունիս 24, որ Տիւնան գաղափարն ունեցաւ կեանքի կոչելու չէզոք ուժ մը՝ օգնելու համար վիրաւորներուն:

Տիւնան Իտալիա մեկնեցաւ, որպէսզի Նափոլէոն Գ.էն խնդրէ հացահատիկի մըշակման շրջան մը Ալժերիոյ բնակչութիւնը կերակրելու համար: 38 տարեկան գաղափարապաշտը՝ զաւակը որբախնամ հօր եւ հաւատացեալ մօր մը, ինքզինք գտաւ Լոմպարտիի հրկիզուող դաշտագետինին մէջ, վիրաւոր եւ մահամերձ 40.000 Ֆրանսացիներով, Աւստրիացիներով եւ Իտալացիներով: Սարսափազդու պատկերը խթան հանդիսացաւ իրեն, որպէսզի կամաւոր ծառայութիւնը առաջարկէ պատերազմի զոհերուն:

Ութ օր չարունակ ճգնեցաւ, օժանդակութիւնը խնդրեց բարեկամեցողութիւն ունեցող բոլոր մարդոց: Հիւանդներն ու վիրաւորները փոխադրեց կռիւէն հեռու վայրեր, խնամեց զանոնք, առանց նկատի առնելու անոնց ինքնութիւնը՝ ազգային թէ այլ: Աղաչեց որ մանկամարդ աղջիկներ ջուր տան եւ սփոփեն զինուորները, աղաչեց որ երիտասարդներ օգտակար հանդիսանան շարժումին:

Երբ Ժընեւ վերադարձաւ, գիրք մը հրատարակեց իր գործունէութեան մասին: Խորագիրն էր՝ Յիշատակարան մը Սոլֆերինոյի մասին: Լոյս ընծայեց իր միջոցներով: Գիրքը կը բովանդակէր իր առաջարկները միջազգային մարմնի մը կազմութեան մասին՝ վիրաւորները խնամելու եւ պատերազմիկները պաշտպանելու ուղղութեամբ: Գիրքէն օրինակներ ղըրկեց իր բոլոր բարեկամներուն, ինչպէս նաեւ Զուիցերիոյ եւ Եւրոպայի պատասխանատու անձնաւորութիւններուն: Չորս ժընեւցիներ՝ Կիւսթաւ Մոնիէ, դատաւոր մը, բժիշկներ Լուի Ափփիա եւ Թէոտոր Մոնուար ու զուիցերական բանակին հրամանատարը՝ Զօր. Տիւֆուր, միտքը գտան օգտակար եւ Տիւնանի միանալով կազմեցին Հինգերու Կոմիտէն:

Քաջալերութեամբը Եւրոպայի 13 գերիշխաններու, որոնց շարքին էին Իտալիոյ Վիքթոր Էմմանուէլ, Պելճիոյ Լէոփոլտ Ա., Փրուսիոյ Կիյոմ Ա., Սպանիոյ Քրիսթինա թագուհին, Հոլանտայի Սոֆի թագուհին, Տիւնան վեց շաբթուան շրջագայութեան մը ձեռնարկեց Եւրոպայի մայրաքաղաքները:

Արդիւնքն եղաւ Ժընեւի խորհրդաժողովը 1863 Հոկտեմբերին, 17 երկիրներու մասնակցութեամբ: Կոմիտէ մը կազմուեցաւ խնամելու համար վիրաւորները ստորագրող երկիրներուն՝ չէզոք դրօշի մը տակ: Պատուելու համար երկիրը, ուր Կարմիր Խաչի գաղափարը կեանքի կոչուած էր՝ ընդունուեցաւ սպիտակ ֆոնի վրայ կարմիր խաչ դրօշը: Յետագային, մահմետականներու փափաքին ընդառաջելով Կարմիր Մահիկն ալ օգտագործուեցաւ զանազան շրջաններու մէջ:

Կարմիր Խաչի հիմնադրութենէն վեց ամիս ետք, ընդհանուր խորհրդաժողով մը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ: Տիւնան առաջարկեց, որ վիրաւորներուն համար սահմանուած խնամքի, դարմանումի սկզբունքները ի գործ դրուին նոյնպէս պատերազմի գերիներուն վրայ: Սակայն միայն 1929ին է, որ իր առաջարկը ընդունուեցաւ Կարմիր Խաչին կողմէ:

Կարմիր Խաչը ներկայիս երկու միլիոն 300.000 անդամ ունի 125 երկիրներու մէջ: Հաշիւ եղած է, թէ մօտաւորապէս ամէն քսան օրը անգամ մը կը փութայ օգնել բնութեան աղէտեալներուն: Անոր ցուցակը 50 միլիոն անհետացած կամ բանտարկուած մարդոց:

Բայց վերադառնանք Տիւնանի եւ քանի մը գիծերով ամբողջացնենք Կարմիր Խաչի հիմնադիրին կենսագրականը:

Ինչպէս կ'ըսուի՝ ոտքով-ձեռքով մխրճուելով իր փայփայած գաղափարներուն տարածման եւ ձեւաւորման աշխատանքներուն մէջ, Տիւնան երեսի վրայ ձգեց իր անձնական գործերը եւ սնանկացաւ: Բարեկամն ու գործակիցը՝ Կիւսթաւ Մոնիէ, պահանջեց արտաքսումը Ժընեւի Կոմիտէէն: Տիւնան հեռացաւ Ժընեւէն 1867ին, յուսահատ եւ բարկացած, եր-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

— ... Իրաւունք տուաւ, ո՞վ... Հայութեան անունով մէջտեղ ինկեր էք մարդ կը սպաննէք, ձեր

— Խայյօ, սա իրաւունքը մարդ քեզի չի տար, կ'առնես զոռովէն... ոչ մէկ մարդուն ալ հաշիւ չես տար:

Արթըրի ջղային խնդուքը քերեց պահը ու խեղճցաւ յանկարծ, Տօրիսի գութը շարժեցաւ, քիչ վերջը պիտի քրտնէր, աւելի պիտի ջղայնանար, նոյնիսկ նախատական դառնար: Ամէն անգամ նոյն սենարիոն էր ընկերներուն հետ բացի այս գիշեր մտածեց: Ի՛նչ հասկցեր էր տղուն գաղտնիքը, շատ աւելի մեծ ու զօրաւոր՝ իր ճղճիմ անձէն: Առաջին անգամ ըլլալով, կեանքը կը լրջանար արեան հպումէն... ոճիր կը մտնէր իր գոյութեան մէջ: Սարսուռ մը անցաւ վրայէն ու փորձեց երեւակայել Արթըրի կերպարանքը մահուան վախին տակ, զէնք ու արիւն: Ձայնը փնտռեց անձկութեամբ:

— ... Ոչ, քաջութեան հարց չէ ատիկա, բարեկամ, դուն ոչ տէռորիսթ ես ոչ ալ հայրենասէր... դուն ոճրագործ ես, ատիկա ապուշութիւն է պարզապէս, յուսահատ, պարտուած մարդու գործ է, ասոր պէլան մենք պիտի քաշենք, դուք արդէն մահուան հետ հաշտուած մարդիկ էք, ապագայ չունիք որ վախնաք, երեւակայութիւն չունիք որ հասկնաք ինչ է ոճիր բռնածը, ազատ մարդ չէք որ պատասխանատու ըլլաք ձեր գործերուն համար, կեանքի մէջ վրիպած արարածներ՝ մէկու մը հետ չէք նստած, չէք խօսած երկու խելացի բառ, ի՞նչ կ'ուզէք փաստել թէ տղամա՞րդ էք, թէ հայրենասէր էք... տառապանքը ինչ է չէք գիտեր, միայն կը չարչարուիք երբեմն բանտերու մէջ, ոչ մէկ գաղափար կայ այդ ձեր կարծր գանկին մէջ, ո՛չ մէկ...:

Ծանօթ էր Արթըրի գաղափարներուն, բոլորն ալ իրեն մէկ - մէկ ու մեծ համբերութեամբ թարգմանած, բացատրած էր տղոց մեկնումէն ետք բայց ատիկա գաղափար չէ, ատիկա արիւն է անցումքէն, ոչ թէ հիւանդի արիւն, կը լուաս ձեռքերդ, կ'անցնի: Արթըրի աչքերուն կրակը վառեր էր նորէն. բժիշկի իր հազուագիւտ ձեռքերը ճօճելով վեր վար, երբեմն իրեն դառնալով ինծի համար է ամբողջը մտածեց ու քիչ վերջը ոտքի կը ցատքէր, մխրճուելով, թաղուելով իր հին հայրերու, մայրերու լեզուին, յիշատակներուն թափին մէջ ինչպէս առաջ, ժամերով անվերջ, չոր բերանը ու բառերու հեղեղը սուզուելով լռութիւններու սրտին, փնտռելով մեծ գաղտնիքը իրենց գոյութեան դարերու կիրճերէն, գաղթներէն հեւ ի հեւ հոս հասած ու շուարած, ժամանակը հատնելով ժամանակը, ժամանակը, ով որ ժամանակի գաղտնիքը ունի ան միայն կրնայ ապրիլ, տեւել...ոչ թիւ է, ոչ ուժ, ոչ դրամ, ոչ ալ հողը դարձած իրեն, անպլերէնով, զինքն ալ քաշելով իրենց կրակոտ մտերմութեան մէջ, մինչեւ որ երկու - երկու մեկնէին, տրտում բայց գաղտնի երջանկութեամբ մը միացած ու պարպուէր տունը... ու հոն, սալոնին պարսկական գորգին վըրայ, այդ տարօրինակ գրեթէ մոգական լեզուին արձագանգներուն սպառած բայց դեռ կենդանի յուզումներու մէջ՝ սիրաբանէր արտակարգ խանդով, գրեթէ հաւատացեալի մը ծիսականութեամբ: Հիմա գլուխը ափերուն առած մտիկ կ'ընէր:

— ... Դուք աստեղ կորսուած գացած էք պապամ... նա իշտէ, ամերիկացի կընիկ մըն ալ վրան ալ պխպէր... քեզի պէսները լաւ կը ճանչնանք մենք, դուք պէս փարայ շահիք, կնիկ սիրէք, օթօ քշէք, եղունգ ներկէք, մեծ - մեծ խօսիք ազգին մասին, ամէն մարդու լօլօ կարդաք, իրար կարգադրէք, ձեր մայրը ծախէք քիչ մը աւելի բարձրանալու համար... ծօ դուք մա՞րդ էք, դուք կնիկ էք, կնի՛կ:

Երբուրնէ՞ ի վեր մարդ չէր հայհոյեր իրեն բիրտ հայերէնով...: Արթըր կարօտցեր էր գռեհիկ, մեր բառերը Մարսէյլի տղոց փողոց, ծեփը—թափած ակումբներու զոներուն՝ ուրկէ քսան տարիէ ի վեր բաժնուեր էր, այդ բնազդային գրգռիչ մօտիկութիւնը որուն մէջ մեծցեր էր ու հօր խնդուքը յիշեց, գորգերու հնութեան հոտին մէջ տեղաւորուած ժամանակէն դուրս, ու մաշող մարդոց հագը, հայհոյանքը, վէճերը ու ինք կակուղ հսկայ դէզերուն վրայէն շահ-մարմնին սարդոստայնները մազերուն, կախուած վար, ծծելով մէն մի վանկին ձայնի շեշտի անօրինակ անմիջականութիւնը:

(Շար. - 5)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

———O———

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) .— 1977 – 1978 մարզական եղանակը հասած է իր աւարտին:

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի ընդհանուր գործունէութիւնը՝ վարչական, մարզա – կան եւ ազգային, պիտի քննուի իր յառաջիկայ տարեկան անդամական ընդհանուր ժողովին մէջ, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 9ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ եւ որուն մասին կ'անդրադառնանք յատուկ թղթակցութեամբ:

Սակայն, մեկնելով միայն իր կազմակերպած «Ժինիէօրներու Թուրնուա»յէն, որ լայն արձագանգ գտաւ տեղական ֆութպոլի շրջանակներուն մէջ, աւար – տական մրցումը ըլլալով ուղղակի ֆութպոլի մեծ տօնախմբութիւն մը 2000 հոգիի ներկայութեամբ որ ամբողջ օրը դաշ – տին մէջ անցուցին հաճելի պահեր, կարելի է ըսել եւ յայտարարել թէ 1977–78 տարին Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի համար, գոնէ այս արտաքին երեւոյթներով, եղաւ բեղուն գործունէութեան տարի մը:

Վերջին արտայայտութիւնը, Մայիս 21ին ընտանեկան հաւաքոյթն է որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Տարօն սրահ»ին մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ հացկերոյթ մը սարքել, մէկտեղելով իր բոլոր խումբերը եւ հրաւիրելով իր բոլոր խաղացողներու ծնողքներն ու համակիրները: Այնպէս որ միութենական, ընտանեկան եւ հայկական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ է որ ընթացաւ այս ձեռնարկը: Մթնոլորտ մը որ առաւել համեմեց եւ խանդավառեց ծանօթ երգիչ՝ Մարթէն Եարկանց:

Եթէ Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը ամէն բանէ առաջ մարզական միութիւն մըն է, եւ այդպէս ալ է, իր գործունէութիւնը սակայն չի սկսիր եւ չի վերջանար միայն մարզադաշտերուն վրայ: Ան նաեւ ընտանիք մըն է, մեծ ընտանիք մը, մանաւանդ հայ ընտանիք մը, օղակ մը այն անծայրածիր շղթային որ աւա 60 տարի առաջ Պոլսոյ մէջ մարմին առաւ դառնալու համար համահայկական շարժում: Այս իսկ պատճառաւ նուիրական կոչում եւ հրամայական պարտականութիւն ունի մարզական բուն գործունէութեան միացնել նաեւ կրթականը, ազգայինը:

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի ղեկավարները ունին այսօր իրենց առաքելութեան սուր գիտակցութիւնը:

Միութեան նախագահ՝ Աշոտ Վարդանեան ճաշի ընթացքին յայտնելէ ետք իր անհուն ուրախութիւնը ի տես ձեռնարկի գտած յաջողութեան, մասնաւորապէս ծանրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի ընդգրկած քաղաքականութեան վրայ: Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը, ըստ նախագահը, ամբողջութիւն մըն է ուր մարզականը, մարմնականը, ազգայինը եւ անհատա – կանութեան ու նկարագրի կերտումը սերտ եւ ներդաշնակօրէն լծորդուած են: Եթէ մարզական արդիւնքները ունին իրենց անժխտելի կարեւորութիւնը Միութեան զարգացման եւ ժողովրդականաց – ման մէջ, նաեւ մարդկային եւ բարոյական սկզբունքներուն լայն տեղ տրուած է: Աշոտ Վարդանեան ըսաւ. «Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը երիտասարդութեան նուիրուած կազմակերպութիւն մըն է: Մենք կ'աշխատինք ու կը քաջալերենք երիտասարդները ապարէզ պատրաստելու համար անոնց եւ նոյն ատեն Միութեան ապագան ամուր հիմերու վրայ դնելու նախաձեռնողութեամբ: Ասոր համար կը սպասենք ու կ'ակնկալենք աջակցութիւնը ծնողքներուն, հետաքրքրութիւնը եւ քաջալերանքը մեր ազգակիցներուն»:

Արդարեւ, Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը ընտրած է ապագայի ուղին: Այս տարի իր աւագ խումբը մեծամասնութեամբ «երիտասարդացաւ» եւ փոքրերու խումբերը ունեցան իրենց մարզիչները շնորհիւ «Ֆութպոլի Ցանձնախումբ»ին որ դըժուար, յարատեւ եւ յամառ աշխատանքով եւ մարզիչ Գրիգոր Եղօյեանի առաջնորդութեամբ արձանագրեցին գոտեպնդիչ արդիւնքներ:

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը լաւ ընթացքի մէջ է: Անկասկած իր յառաջիկայ անդամական ընդհանուր ժողովը պիտի գայ փաստելու այս արտաքին երեւոյթները եւ նոր ծրագիրներով, նոր նպատակներով պիտի գծէ ապագայ գործունէութեան շրջանը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

գում ընելով, որ այլեւս ոտք պիտի չդնէ հոն:

Կարմիր Խաչին հիմնադիրը անպաշտօն կերպով շարունակեց պաշտպանել իր գաղը: Անոր կը վերապահուի արժանիքը կարգ մը միտքերու իրագործման.— Ազգերու միայն խորհրդաժողովի մը հաստատում, միջազգային վէճերը լուծելու սահմանուած Բարձրագոյն Ատեանի մը կազմութիւն, միջազգային մարմին մը աշխատանքի պայմաններու բարելաւման համար, ապահովութեան գօտիներ՝ բնակչութեան համար:

Յաջորդող 12 տարիներուն Տինան թափառեցաւ Եւրոպայի անկիւնները, թըշուառ պայմաններու տակ: 1892ին, հի – ւանդ եւ պատրանաթափ, ընդունեցաւ փոքր բուժարան մը Հայտընի մէջ, Զուիցերիա:

1895ին, զուիցերացի լրագրող մը գինքը գտաւ հոն եւ յօդուած մը գրեց Կարմիր Խաչի հիմնադիրին մասին: Անմի – ջապէս աշխարհի ուշադրութիւնը կեդ – րոնացաւ մոռցուած անունին վրայ: Իրեն շնորհուեցաւ խաղաղութեան մրցանակը՝ Փրի Պինէ-Ձենոս: Երկու տարի ետք, հազար ըժիշկներ, Մոսկուայի համագումարին, Մոսկուայի մրցանակը յանձնեցին, իսկ 1901ին, ֆրանսացի խաղաղասէր Ֆրետերիք Փասիի հետ կիսեց Նոպէլեան Խաղաղութեան առաջին մրցանակը:

Տինան մեռաւ 1910ին Հայտըն, 82 տարեկանին: Կտակով սահմանեց, որ իր կեանքին վերջին 18 տարիներուն հան – գըրուանը հանդիսացած բուժարանին մէջ, մնայուն կերպով մահճակալ մը տրամադրելի մնայ հիւանդին եւ աղքատին համար:

Թ. Ա. Թ.

Մայրերու Օրը

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

———O———

Լիոնի Նարեկեան վարժարանը Մայիս 28ին, Կիրակի օրը, հանդիսաւոր կերպով կատարեց Մայրերու Օրուան տօնը:

Առաւօտեան ժամը 11ին, աշակերտնե – րու ծնողաց եւ Հիմնարկութեան համակիրներու ներկայութեան, Նարեկի Տիրամօր նուիրուած մատրան մէջ, ձայնաւոր պատարագ մատոյց Ներսէս Ծ. Վ. Սէթեան, Մեծաւոր Լեւոնեան Հայ դըպրեվանքի, որ Հռոմէն եկած էր սոյն հանդիսութեան մասնակցելու համար: Սըր – բազան երգեցողութիւնը կատարեց Լիոնի ժողովրդապետութեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Յակոբ Աբրահամ – եանի:

Իր քարոզին մէջ, պատարագիչը մեկ – նաբանեց սերտ առընչութիւնը որ կայ ընտանեկան, դպրոցական եւ եկեղեցւոյ յարկերուն նպատակներու միջեւ: «Երեքն ալ, ըսաւ ան, ճշմարիտ մայրական յարկեր են. ընտանիքին մէջ մանուկը կը ծնի ու կը ստանայ առաջին աճումը եւ դաստիարակութիւնը. երկրորդը, այս – ինքն դպրոցը, կը շարունակէ ընտանիքին գործը աւելի պատշաճօրէն յառաջ տանելով պատանիին մտքի եւ նկարագրի զարգացումը. իսկ երրորդը, որ է եկե – ղեցին, եւ որուն տօնը կը կատարենք այսօր, կը գրաւէ մարդկային էակին սիրտն ու հոգին: Ջուրի եւ հոգիի վերածնունդով, մարդը, աստուածային որ – դեգրութեան կը հասնի եւ զայն խոր – հուրդներով կը զօրացնէ, որպէսզի անոր յաւիտենական երջանիկ կեանքին իրականացումը ապահովէ»: Սէթեան Գերա – պայծառը իր քարոզը փակեց ըսելով. «Մարդկային կատարեալ էակը ճիշեալ այս երեք մայրերուն կը կարօտի: Բայց երեքն ալ սիրով կը շարժին, սիրով կը կառուցանեն, սէրէն մղուած կեանք կուտան: Ամէն դաստիարակի սըր – տին մէջ պէտք է գտնել սիրտ մը մայրական եւ սիրտը Յիսուսի»:

Պաշտամունքէն ետք, բազմութիւնը տեղ գրաւեց դպրոցի դալարագեղ պարտէզին մէջ զետեղուած սեղաններու շուրջ:

Ճաշահանդէսին սկիզբը, Հիմնարկու – թեան մեծաւորը, Գէորգ Վ. Զապարեան հակիրճ տեղեկութիւն մը տուաւ անցնող ուսումնական տարւոյն գործունէութեանս մասին: «Գործը որքան սրբազան է, ըսաւ ան, նոյնքան ալ դժուար, եւ կը կարօտի մեր զաւակին հասկացողութեան, հովանաւորութեան, նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան: Արդարեւ, այս հայկական կեդրոնին յաջողութիւնը, որ կոչուած է հայ ժողովուրդին կրթական մակարդակը բարձրացնելու հայ լեզուով, հայ հոգիով եւ մեր լոյս հաւատքով, մեծ մասամբ ձեզմէ կախում ունի»:

Զապարեան վարդապետ իր խօսքին վերջաւորութեան, շնորհակալութիւն յայտ – նեց վարժարանի անձնակազմին, աշակերտներուն ծնողաց եւ համակիրներուն: Ան աւետեց մօտալուտ բացումը մարզական կեդրոնին եւ նախակրթարանի առաջին դասարանին: Ինչ որ մեծ ուրախութեամբ ողջունուեցաւ բոլոր ներկա – ներու կողմէ:

Հայկական համադամ կերակուրներուն ընդելուզուած ազգային երգերը, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւնները, հայկական պարերն ու կատակեր – գութիւնները, բնութեան արփաւէտ եւ դալարազարդ ծոցին մէջ սարքուած, մեր հայրենի անտառներուն մէջ ապրուած անցեալի ժողովրդական հանդէսները յիշեցուցին:

Մայրերու օրուան այս տօնին յաջո – ղութեան ի նպաստ իրենց թանկագին բաժինը բերին քոյր Գանտիտ Միքայէլեան, քոյր Աստղիկ Նաճարեան, Պր. Միքայէլ Ստեփանեան եւ իր կինը ինչպէս նաեւ ժառանգաւոր Վարուժան Թաշճեան:

Հանդէսին վերջաւորութեան, փակման խօսքը տրուեցաւ Ներսէս Ծ. Վ. Սէթ – եանի, որ անգամ մը եւս ծանրացաւ հայեցի եւ քրիստոնէական դաստիարակութեան կարեւորութեան վրայ, եւ հրաւիրեց ներկաները օժանդակելու աւելի գործով քան խօսքով սկսած գործին: «Սփիւռքի Հայութեան մէջ, ըսաւ ան, մեր ժողովուրդին կեանքը — որպէս հայ հաւաքականութիւն — այնքան տեւականութիւն ունի, որքան կանգուն եւ գործօն պիտի մնան հայկական կրթական յարկերը»:

Բազմութիւնը քանի մը ժամ եւս վա – յելելէ յետոյ Նարեկեան վարժարանի տաքուկ եւ սրտապնդիչ միջավայրը, ոգեւորուած բաժնուեցաւ, մաղթելով սոյն հայկական հաստատութեան յարաճուն վերելք:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՅՍԻՆ ԸՆԴԱՐԱՁ

3.

Ոչ ոք ծպտուն չէր հանում: Մահուան սարսափը կտրել էր բոլորի կոկորդը, նոյնիսկ կարծես չէին շնչում:

Քեմալ բէյը ձիու վրայից ուշի-ուշով հետեւում էր Չարդին: Նա հրամայեց առանձնացնել գեղեցիկ աղջիկներին ու հարսներին: Գաղաղեց, երբ տեսաւ, որ նման «ապրանք» քիչ կայ: Գիւղի աղջիկների ու հարսների մեծ մասը գտնըւում էր խոտհարքի լեռներում: Հրամայեց մանր երեխաներին ջոկել, բերել իր մօտ: Ասաց, թէ գլխին հինգ ոսկի կը վճարուի: Կենդանի մնացած փոքրիկները չդիմադրեցին, իրենք իրենց էին պոկւում մայրերից ու վազում դէպի Քեմալ բէյը: Մայրերը ծածկել էին իրենց դէմքերը եւ միայն ցնցւում էին՝ մերկ ու անզգայ, որեւէ ձայն հանելու անընդունակ:

Քեմալ բէյի հրամանով ոստիկաններն ու զինուորները շտապ անցան կամուրջը: Մի – մի կամ զոյգ երեխայ վերցնելով, հեծան ձիերն ու հեռացան դէպի Եփրատի մեծ ճանապարհը:

×

Հեռացող զօրքի թրեւ – թրեւ փոշին դեռ չէր իջել, երբ ձորի լանջերն աղաղակեցին: Ժայռերի, քարերի ու թփերի արանքից դէպի ձորը խուժեցին մօտակայ գիւղերի թուրքերը՝ տղամարդիկ, կա – նայք, նոյնիսկ պատանիներ, աղջիկներ: Ժանդոտ մաճուռը ծառս եղաւ ու հիմքի բեկորները վրէժ տալով՝ սկսեց պարել, ցատկոտել, երգել: Ժայռերը շարժուեցին սպառնալի ծանր:

Ամբոխը զինուած էր բրերով, կացիններով, եաթաղաններով: Ոմանք հրացան ունէին: Նրանց սեւ զանգուածը առաջ – նորդում էին կանաչ չալմաներով մոլլաներ ու ղազիներ, նաեւ կուրծքները բաց, գլուխներին թաղիքէ գդակներ դրած սեյիդներ:

Բրի, եաթաղանի եւ կացինների զան – գուածը չորս կողմից հոսեց դէպի գունդ ու կծիկ երեխաներն ու կանայք: Մարգարիտը սպանուած զաւակին դրեց ոտքերի արանքում: Այդպէս ձին է իր քուռակին առնում կրծքի տակ՝ գայլերի հանդիպելիս: Մարգարիտը քար վերցրեց, ծղրտաց:

— Խփեցէ՛ք քարերով, բռունցքներո՛վ:

Կանանց կծիկը քանդուեց, ոմանք փորձեցին փախչել: Թուրքերը հրացանով խփեցին նրանց, գլորեցին գետը:

Խուժանը ոռնում էր… Սոփոյի Եղ – սիկը կպաւ մօրը:

— Ինձ կուլ տուր, մա՛, ինձ կուլ տուր:

Կամրջի կողմից զուռնա նուագեցին՝ թմբուկի դըրդոցով: Հարսանիք է, մահուան մոլեգնած պար՝ մէջը ցատկոտող, ճչացող մատուռը, վրան ծուռ խաչ:

Մարգարիտը Եղսիկին եւս խօթեց ոտքերի արանքը ու սկսեց քարերի տարափ տեղալ:

— Խփի՛ր… խփի՛ր…

Եղսիկը քար էր տալիս նրան: Մարգարիտի մօտով սլացաւ Թուրքի եաթաղանին: Նա կը խրուէր Եղսիկի մարմինը, սակայն ինքը հասցրեց յափշտակել եաթաժանին ու մխրճեց Թուրքի փորը:

— Խփեցէ՛ք…

Կայծակուեց, խելագարուեց: Ոչինչ չէր տեսնում, ոչինչ չէր զգում: Դիմացը միայն վայրենի կերպարանքներ էին: Մարգարիտը եաթաժանով ճեղքեց մի Թուրքի կուրծք, մի ուրիշի փորը պատռեց: Կանայք նետուեցին սպանիչների վրայ: Ծըրտում, կախւում էին նրանց ձեռքերից, կծում, ծուատում:

Ողջ մնացածները սեղմուեցին մատուռին: Մարգարիտը իր ոտքերի տակ տեսաւ Սոփոյի դիակը, նրա փոքրիկ տղային՝ կուրծքը պատռուած: Մէջքը յենեց մատուռի պատին: Զգաց, որ ոտքերի արանքում խլրտում է Եղսիկը: Եաթաժանին սպառնալի ցցեց առաջ: Մի գնդակ կպաւ մատներին: Աչքերի առջեւ զաւակների արիւնն էր, դիա՜կ, դիա՜կ, դիա՜կ: Նա ուշաղնաց ընկաւ…

ՄԵՐՕ ԽԱՆՁԱԴԵԱՆ

(81 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Շառլ Ազնաւուրեան, զաւակներն ու Թոռը

Տէր եւ Տիկին Տիրան – Ժորժ Կառվարենց

Եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր եւ պապին՝

ՄԻՇԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 3, Շաբաթ ժամը 17ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, Յունիս 6, ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնփօրի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահագդ. ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Արէն Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լուի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռիշար, այրի Տիկին Մաքրուհի Տրէզեան, զաւակներն ու Թոռները, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Գալֆայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշագլեան, այրի Տիկին Զարուհի Տէր–Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքիզ Նշանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիլվի Նշանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ֆոնթէն ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ, հարսին եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ՆՇԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Խուպոշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 1ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունիս 7, ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան–Կուժոն։

Մահագդ. չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արէն Նշանեանի, ինչպէս նաեւ Տրէզեան, Ուշագլեան, Տէր–Յակոբեան եւ Նշանեան ընտանիքներուն։

ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ՄՏԵՐՄԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ի պատիւ պոլսահայ գրագէտ, ուսուցիչ
ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻ
եւ ծանօթ արուեստագէտ
ՏԻԿԻՆ ՍԻԼՎԱ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻ
Կիրակի, 11 Յունիս ժամը 20ին
LE CAUCASE
15, Rue St. Gilles, 75003 Paris
Métro : Chemin Vert

Խսաեանական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ կը ներկայացուին Տոքթ. Կոմիկեանի գործերէն նմոյշներ, տեղի կ՚ունենան արտասանութիւններ, երգեր։

Իր բարեհաճ մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ Տիկ. Սիլվա Կոմիկեան՝ արտասանութիւններով։

Մասնակցութիւն՝ 65 Ֆր.

Երիտասարդներու՝ 55 Ֆր.

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրուիլ, հեռախօսելով՝ 376·32·43

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Պ. Նշան Քիւրաճեան իր կնոջ՝ Իսկուհի Քիւրաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Նոյն տխուր առթիւ Սահակ Քիւրաճեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր մօրը յիշատակին։

×

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆԷՆ այրի Տիկին Գոհար Ագկիւլեան իր հարսին՝ Իսկուհի Քիւրաճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Պ. Գասպարեան (Վիլէօրպանէն) 30 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Մարի Մովսէսեանի յիշատակին։

APPEL A LA MANIFESTATION

SAMEDI 10 JUIN

Contre la répression violente des Forces de l'ordre lors de la commémoration du Génocide de 1915

Organisée par le Comité Unitaire de Protestation 24 Avril 1978

Communauté Arménienne d'Arfortville

DEPART DU DEFILE

14 h. 30 Place de la Mairie d'Alfortville jusqu'à la Place Carnot

A 16 HEURES

MEETING DE PROTESTATION
dans le Complexe sportif Léo-Lagrange

Colonie de Vacances

EN ITALIE
du 3 au 30 Juillet 1978
pour garçons de 9 à 14 ans
Directeur P. K. ZABARIAN
Tél. : (78) 47-28-65

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Յունիս 8ին ժամը 20·30ին, Փերմանանս տէ զ՚Ախթանթ Սոսիալ, 23, Ռիւ տը Պելֆոր, Անիէռ։

ԹԱԳՈՒՀԻ ԱԻԱԳԵԱՆ
եւ
ՍՏԵՓԱՆ ՔԷՕՐՕՂԼԵԱՆ
Ամուսնացած

Փարիզ, Յունիս 4, 1978

Իրենց աղջկան՝ Թագուհիի ամուսնութեան ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Աւագեան հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն.— 200 Ֆր. Կեսարիոյ Հայր. Միութեան, 200 Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 200 Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 200 Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.—

Ողբ. Մակի Գասպարեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Մասիս Աւետեան 50ական Ֆ., Յովհ. Յակոբեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկ. Ամելիա Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Ասլանեան 50ական, Նահատակաց հոգեհանգստեան առթիւ Տիկ. Տէր–Սահակեան 40, Ալիս Մարգարեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկ. Տէյիրմէնճեան 10, Օր. Իվոն Տէյիրմէնճեան 50, Հայկանոյշ Մամալեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Հայկ Մկրտիչեան 50, Նուէր Զատկուան առթիւ Տիկ. Անկիսեան 20, Տիկ. Նուարդ Թիւթիւեան, Պր. Հայկ Մարգարեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Նշան Քեհեաեան 25, Օր. Արզումանեան, Տիկ. Խաչատուրեան 20ական, Տիկ. Քասքասեան 30, Տիկ. Ազնիւ Տէրտէրեան 50 Ֆր.։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ ՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կ՚ոգեկոչէ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ
Կիրակի, Յունիս 11, ժամը 16ին «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային Կեդրոն
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris (Métro : Courcelles)
Նախագահութեամբ՝ ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ
Կը խօսին՝
ԿԱՐԻԿ ԲԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ (Պոլսէն)
Կ՚արտասանեն՝ ՍԻԼՎԱ ԿՈՄԻԿԵԱՆ (Պոլսէն) եւ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՎՐԷՆԵԱՆ
Երաժշտական բաժին՝ Մարիձ եւ Սիլվա ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ
Մուտքը Ազատ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ
60ԱՄԵԱԿԸ
[ՄԱՅԻՍ 28, 1918]
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Անկախութեան 60ամեակի Կոմիտէին» Կիրակի, Յունիս 11, ժամը 15ին, Սէն–Մարթէն տ՚էռի Սալ տէ Ֆէթը։
Կը խօսի
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասն ակցութիւնը կը բերեն գաղութին կարող ուժերը եւ՝
Տէսինի Մշակոյթի Տան Անի նուագախումբը
ԽՆՋՈՅՔ.— Ձոխ պիւֆէ

Sonia Coumryantz
a le plaisir de vous annoncer l'ouverture de l'Agence

OPTIMA Tours

67-69, RUE QUINCAMPOIX
(Ange, Rue Rambuteau)
75004 Paris — Tél. : 274-27-20
Métro : Etienne Marcel ou Rambuteau (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Grande Fête Champêtre annuelle

11 Juin, Dimanche, à partir de 11 heures dans les jardins du Collège

(ou en cas de pluie dans la salle), 26, Rue Troyon — SEVRES

Avec : BEDIK — Duo HARTAR — l'ensemble folklorique NAVASART

Orchestre BERNARD DEDEJIAN

Le chanteur NORAIR

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
ողբացեալ հայրենական արուեստագէտ
ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ
ծննդեան 80րդ տարեդարձին առթիւ
Ուրբաթ, Յունիս 9
ժամը ճիշդ 20·45ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris
(Métro : Iena)

«ԿԱՐԻՆԷ»

երգախառն գունաւոր մեծ ֆիլմը
եւ առաջին անգամ ըլլալով, երկու վաւերագրական ֆիլմեր՝
«ԳԵՂԱՐԴ» և «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐ»
Տախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆրանք

Points de vente des billets :

U.C.F.A.F. 6, Cité du Wauxhall Paris (10e)

BALTAIAN 27, Rue Bleue, Paris (9e)

PALOUYAN, 9, Rue de Trévise, Paris 9e et auprès des membres de l'Association

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
présente pour la première fois à ALFORTVILLE

un concert
avec le Groupe de Pop-Music arménienne

ZARTONG

le Samedi 10 Juin à 21 heures
Grande Salle du Complexe Sportif
LEO-LAGRANGE
Rue Etienne Dolet
près de la Place Carnot

×

En première partie
L'ENSEMBLE MUSICAL ARMENIEN de TRADITION POPULAIRE
Vocal et instrumental)

Entré : 25 F. — Etudiants : 15 F.

Autobus 103 — descendre à Etienne Dolet

Réservations : 378-09-66 et 376-90-86

Imprimé sur les presses du Journal «Har atch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
7
MERCREDI
7 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.135

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

53e ANNÉE — No 14.135

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Իր բացակայութեան տարելիցը

«Յառաջ»ի ծնունդին վերջին վկան էր, զոր թաղեցինք տարի մը առաջ, փարիզեան արուարձանի մը, փոքրիկ գերեզմանատունը: Նման մեր ժողովուրդին կէսին, մեր մեռելներն ալ մնացին տարագիր ու սփիւռքի գերեզմանատուները իրենց գիրկն ամփոփեցին ամէն մէկ Հայու հետ՝ քիչ մը Հայութիւն:

Հրանդ – Սամուէլի մահը ծանր կշռեց, մանաւա՛նդ, այս թերթին վրայ: Մահէրուն հետ, հարկ է հաշտուիլ, մանաւանդ երբ գացողը կը պատկանի սերունդի մը, որ իր կեանքի լրումին է հասած արդէն: Բայց կարեւորը տարիքը չէ այլ՝ անձը: Ու երբ, մեռնողը Հրանդ – Սամուէլի նման անձ մըն է, մահը, միշտ կանխահաս է:

Գիտէինք թէ որքան մեծ պիտի ըլլայ մեզի համար, իր բացակայութեան ստեղծած պարապը: Ու ոչ միայն մեզի, այլեւ բոլոր անոնց որոնք գիտակից էին թէ որքան անհրաժեշտ էր իր ներկայութիւնը, իբրեւ արթուն պահակը մեր դատին: Ոչինչ կը սպրդէր իր սուր նայուածքէն, անցեալի ոչ մէկ դէպք կը վրիպէր իր արտակարգ յիշողութենէն եւ ոչ ոք կըրնար առանց կարգի կանչուելու սխալ մը կամ անտեսում մը տեղաւորել Հայոց պատմութեան կամ դատին որեւէ գրութեան մէջ: Հիմա չկայ այլեւս Հայ Դատի ոստիկանը: Ու ասպարէզը աւելի բաց է:

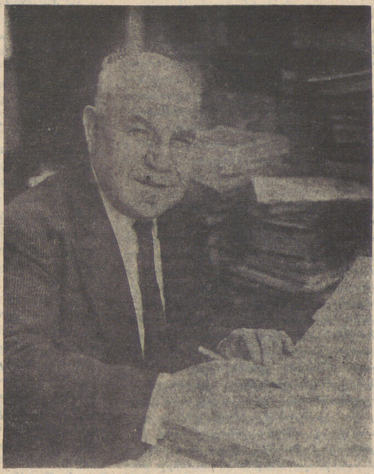
Անսպառ շտեմարան Հայոց հին թէ նոր պատմութեան, նման բոլորիս, որոնք կը կը խորհին թէ մահը, միշտ ուրիշներուն համար է, չգրեց ո՛չ իր այնքան շահեկան յուշերը, ոչ ալ Հայ Դատի պատմութիւն մը: Զկրցանք համոզել: Գուցէ դեր խաղայ նաեւ հրապարակագրի իր խառնուածքը: Նման Շաւարշին, աւելի ատակ էր հեւ ի հեւ, օրը օրին աշխատանքի քան մնայուն գործ մը տալու: Սկզբունքով դէմ չէր, բայց կը խորհէր որ դեռ ժամանակ ունի: Մեզմէ ոչ մէկը կ'ուզէ համոզուիլ որ ժամանակ չունի, որ ապագան իրը չէ, որ՝ վաղը չկայ իրեն համար:

Ու Հրանդ - Սամուէլ հետը տարաւ իր գիտցածն ու ապրածը: «Յառաջ»ի հաւաքածոները փրկեցին անշուշտ իր գիտցծէն մեծ մաս մը, բայց ոչինչ մնաց իր « ապրուած օրեր »էն, իր կեանքէն, այնքան լեցուն շահեկան դրուագներով:

Խմբագրատան մէջ էր, հազիւ երկու տարի առաջ, երբ սկսաւ ոգեւորութեամբ պատմել իր ձերբակալութիւնը Պոլիս, երբ պատասխանատու խմբագիր «Ժամանակ»ի, ուր լոյս տեսած էր Օտեանի մէկ տոմսը, Փիէր Լոթիի դէմ: Բոլորս միաբերան՝ «գրեցէ՛ք» գոչեցինք: «Այո, պէտք է գրեմ» ըսաւ:

Ուխտած էր, Շաւարշի դագաղին առջեւ, հաւատարիմ մնալ «Յառաջ»ին, ինչպէս ինք խոկ կը վերյիշէր «Յառաջ 50»ի մէջ բերած իր վկայութեամբ: Ու մնաց հաւատարիմ մինչեւ մահը: Արդէն միայն մահը կրնար զինքը բաժնել այս թերթէն, որ իր հարազատն էր, քանի հարազատ էին իրեն, անոր գաղափարականն ու ոգին: Ինչպէս ինք, յաճախ կ'ըսէր, Շաւարշի մահուան տարելիցներուն, այսօր, մենք եւս, կրնանք ըսել իրեն համար թէ հոգին կը հրճուի, հաւանաբար, անդենականին մէջ, տեսնելով որ, ոչ միայն իր հաւատարիմ հիներով այլեւ հարստացած երիտասարդ նոր ուժերով, «Յառաջ», անշեղօրէն կը շարունակէ այն ճամբան, զոր գծած է իր հիմնադիրը, աւելի քան երբեք հաւատարիմ իր հաւատոյ հանգանակին՝ տոկա՛լ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ
24.2.1891
7.6.1977

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ԵՏՔ

ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՄԸ «ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ» ՏՈՒԵՐ Է ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

—o—

Յունիս 5ին Թուրքիա փոխադրուած են Մատրիտի մահափորձին զոհ գացած Թուրք դեսպանին կնոջ եւ եղբօր մարմինները: Մոնտի հրատարակած Ա. Էֆ. Փէ.ի հեռագրին համաձայն, քննութիւնը թոյլ տուած է ճշդել որ մահափորձին հեղինակները երեք երիտասարդներ էին 18էն 21 տարեկան, որոնք գնդացիր եւ ատրճանակ գործածած են (ատրճանակը գտնուած է): Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ա. Էֆ. Փէ.ի Պէյրութի գրասենեակին հեռաձայնող մը զեկոյց մը կարդացած է, ուր « Հայաստանի Ազատագրման համար Հայկ. Գաղտնի Բանակ» մը «վերջին ազդարարութիւն մը կ'ուղղէ Ֆրանսական իշխանութեանց, որոնցմէ կը պահանջէ դադրեցնել Ֆրանսա ապրող հայկ. գաղութներու հալածանքը »:

Միւս կողմէ դէպքին մասին, Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.—

« Ականատես վկաներ մանրամասնութիւններ կուտան մահափորձին շուրջ: Դէպքը պատահեցաւ Ուրբաթ, կէսօրին մօտ, ինքնաշարժը դուրս ելաւ Թրքական դեսպանատան պարտէզէն, եւ պահ մը վերջ դէպքը պատահեցաւ, երեք անծանօթ երիտասարդներ որոնք պլուճինճ հագած էին եւ գործաւորներու յատուկ բաճկոններ, յանկարծ կրակ բացին ինքնաշարժին վրայ, երկու մեծ պողոտաներու միացման կէտին շուրջ: Ահաբեկիչները դէպքէն ետք վազելով փախան, աւելի վերջ գտնուեցաւ իրենց ինքնաշարժը, որ կը կրէր Ֆորտ Ֆիէսթա վաճառանիշը: Պալճըօղլու անմիջապէս մեռաւ, Տիկին Գունէրալփ եւ սպանացի շարժավարը՝ իրենց փոխադրուած հիւանդանոցին մէջ: Սպանական ոստիկանութիւնը խիստ քննութեան ձեռնարկեց, եւ տասը պարպուած փամփուշտներ գտաւ դէպքին վայրը: Յայտնի է որ մահափորձին բուն թիրախը մեծ դեսպան Գունէրալփն էր, եւ անոր զոհ գացին Տիկին Գունէրալփ, իր երէց եղբայրը, Պէշիր Պալճըօղլու եւ սպանացի շարժավարը: Պալճըօղլու ուզած էր պտոյտի մը ելլել իր քրոջը հետ եւ զայն տանիլ Մատրիտի համբաւաւոր Փրատօ թանգարանը, երբ ենթարկուեցաւ զինեալ յարձակումին »:

Միշտ այս մահափորձին առթիւ, Հիւրբիէթ հետեւեալը կը գրէր Շաբաթ, Յունիս 3ի իր թիւին մէջ.— « Տարօրինակ զուգադիպութիւն մը պէտք է ընդգծել այս առթիւ: Քիփրիանու երկու օր առաջ Նիւ Եորքի մէջ տեսակցած է հայ ղեկավար դէմքերու հետ: Այս ալ յատկանշական է: Մինչ այդ, Աթէնքի ձայնասփիւռը շատ կարճ ձեւով մը տուաւ մահափորձի լուրը:

« Անկէ զատ, զրոյց կը շրջի թէ ահաբեկիչները պիտի սպաննեն Պելժիոյ Թուրք դեսպանն ալ: Քանի մը օր առաջ, Ինթերփոլը ձեռք ձգած էր կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնց համաձայն Մատրիտի եւ Պելժիոյ Թուրք դեսպաններն ալ պիտի սպաննուէին: Այս փաստաթուղթերը գտնուած էին Գերմանիոյ մէջ ձերբակալուած Պաղեստինցիի մը վրայէն: Անցագրին վրայ յունական Կիպրոսի կնիքը կար: Իր քովէն գտնուած ցանկին մէջ կարգ մը Թուրք անուանի մարդիկ արձանագրուած էին: Այս ցանկին մէջ կային Մատրիտի եւ Պրիւքսէլի Թուրք դեսպաններու անուններն ալ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՆՈՅԻ մէջ գործադուլական շարժումները, որ մասնակի բնոյթ ունէին սկիզբը, ծաւալեցան եւ բաւական մեծ համեմատութիւններ առին: Բանուորները գրաւեցին Ֆլէնի գործատունը, ուր տուն - տեղ եղած էին մինչեւ Երեքշաբթի առտու երբ ոստիկանութիւնը եկաւ գործադրելու Ռուանի դատարանին վճիռը, որ կը հրահանգէր գործատան պարպումը: Ռեժին ինք փակեց Ֆլէնի գործատունը մինչեւ Հինգշաբթի: Բանուորները կ'ուզեն բանակցութիւնները վերսկսիլ բայց տնօրէնութիւնը կ'ուզէ որ նախ բնականոն վիճակը վերահաստատուի: Ռընօ կ'ըսէ թէ « խնդրութիւններ » չի կրնար ընել եւ տեղի տալ պահանջուած յաւելումներուն: Յարդ յաջողած է արդէն ապահովել աշխատանքը: Կ'ըսէ նաեւ թէ շարժումը փոքրամասնութեան մը գործն է: Բանուորներն ալ կը յուսան որ տնօրէնութիւնը տեղի պիտի տայ, որովհետեւ Ռընօ 18ի մեծ ապսպրանքներ կան:

ԹՈՒՐՔԻԱ կը զարգացնէ իր յարաբերութիւնները « ձախ » երկիրներու հետ եւ Էճէվիթ Մոսկուա երթալէ առաջ, դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատած է Քուպայի եւ Վիէթնամի հետ: Երկուշաբթի ալ Անգարա կը ժամանէ Ձինաստանի Արտաքին նախարարը:

ԺՈՐԺ ՄԱՐՇԷ խօսելով աւելի քան հարիւր հազար երիտասարդի առջեւ (Ավանկառտի դաշտահանդէսին) դատապարտեց այլախոհները բայց չեշտեց «Պիտի չարտաքսենք, թէեւ կանոնագիրը մեզի այդ իրաւունքը կուտայ, բայց չենք ուզեր վարչական որոշումներ տալ քաղաքական հարցերու»:

ԳԱՐԱՄԱՆԼԻՍ ոչ - յարձակողական դաշինքի մը կնքումը առաջարկեց Թուրքիոյ: Ըսաւ թէ 1976 Ապրիլին ալ նման առաջարկ մը ըրած է եւ սկիզբը Թուրքիա ընդունած է ապա միտքը փոխած: Էճէվիթ ըսաւ թէ դրական քայլ մըն է եւ նկատի կ'առնէ այդ գաղափարը:

ՄՈՍԿՈՒԱ երկու Ամերիկացի արտաքսած է որոնց ընթացքը «անընդունելի» նկատուած է: Կիեւի «Մ. Նահանգներու Գիւղատնտեսութեան » ցուցահանդէսին երկու առաջնորդներն են «որոնք ցուցահանդէսը այցելողներուն մօտ Խորհ. Միութեան թշնամի աշխատանք տարեր են»:

ՕՌՈՌԸ (եւ Փարի - Թիւրֆը) գնողին ինքնութիւնը շատ յայտնի չէ, բայց կ'ըսուի թէ գնորդ Բուսսաքի եղին, իշխանութիւնը կայ քանի սկիզբի յաճախորդները քաշուած են: Ասոնցմէ մէկն էր Տասօ (որու ետեւ ալ Շիրաքի շուքը կը տեսնուի եղեր...): Ներկայիս Օռոռ 260 հազար օրինակ կը ցրուէ բայց բաժանորդներու եւ հատավաճառութեան թիւը 200 հազարը չանցնիր եւ 1977ին արձանագրած բացը 15 միլիոն էր: Քլեմանսոյէն Պուսաք, Օռոռ շատ վերիվայրումներ տեսած է: Բայց յաճախ կը մոռցուի որ Զոլայի « Կ'ամբաստանեմ »ի Օռոռը եւ այսօրուանը բոլորովին նոյնը չեն քանի առաջինը ծնած 1897ին, սնանկացած է 1904ին եւ Քլեմանսօ ալ քաշուած 1906ին: Գալով թերթին վերջնապէս կը դադրի 1914ին: Իսկ այսօրուան Օռոռը, ծնած է դիմադրութեան շրջանին եւ հրապարակ ելած 1944ին: 1951ին Պուսաք գնած է հազար բաժնեթուղթերուն 743ը տնօրէնութիւնը ձգելով հիմնադրին՝ Լազիւրիքի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԱՐԹԸՐ խորհրդարականներու հետ հանդիպման մը ընթացքին Սպիտակ Տուն, յայտարարած է թէ Թուրքիոյ զինարգելը սախպողաբար պէտք է վերնայ: Գարթըր կ'ըսէ թէ « Մեզի համար ալ լաւ չէ, որ մնայ, եւ նաեւ Միջերկրականի եւ Եւրոպայի խաղաղութեան »:

ՏՈԼՍՏՈՅԻ գործերը 22 հատորով եւ մէկ միլիոն տպաքանակով լոյս պիտի տեսնեն Խորհ. Միութիւն, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահի երբ նկատի առնուի տպաքանակը: Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն առաջ, Տոլստոյի գործերուն տպաքանակը 3էն 5 հազարը չէ անցած: Լենինի նախընտրած ընթերցումն էր:

ՄԵՐ ԱՐԹՈՒՆ ՊԱՀԱԿՆ ԷՐ ԱՆ

Իր մահէն առաջ գիտէինք որ դժուար պիտի ըլլար զինքը փոխարինելը: Խոյս կուտայինք նման մտածումներէ երբ կար ինքը լեցուն կեանքով եւ գիտութեամբ: Հանգիստ էինք եւ չէինք կրնար հաւատալ որ կրնայ... մեկնիլ եւ լքել մեզ մեր բախտին: Իրմով կը հարստանար մեր մտքի ու գործի հորիզոնը:

Գիտէինք, որ մեր չգիտցածը գիտէր: Հոն էր ինք, « Լատինական Թաղին » մէջ բազմած, արթուն պահակ՝ մեր հոգեկան եւ իմացական արժէքներուն: Կրնայինք անփոյթ՝ սխալներ գործել, բայց գիտակցութիւնը ունէինք որ աներեւոյթ սանձ մը կար մեր սայթաքումները չափաւորող:

Եզակի դէմք մը՝ Հրանտ – Սամուէլ: Իր մասին խօսելով, կը խորացնենք մեր վէրքը: Աւելի զգալի կը դառնայ իր բացակայութիւնը: « Գերեզմանները անփոխարինելի մարդոցմով լեցուած են » կ՚ըսէ իմաստուն մը, որոշ հեգնանքով, քանի կեանքը կը շարունակուի եւ արեւը կը խայտայ երկինքին վրայ: Մեր տարապայման կեանքին անծանօթ եղած ըլլալու է այդ իմաստունը: Մենք գիտենք արժէքը մեզմէ անվերջ բաժնուած եզակի դէմքերուն:

Սփիւռքի հայ մամուլը իրմով կորսնցուց առաջնորդող գրիչը որուն համար հայ լեզուն ու պատմութիւնը գաղտնիք չունէին: Շաւարշ Միսաքեանի մահէն ետք դարձաւ պատգամաբերը այս թերթին ու մինչեւ իր վերջին շունչը ծառայեց հայ ժողովուրդին:

Սիրուած էր բոլորէն, որովհետեւ կը գտայինք իր մէջ — հակառակ իր անսեթեւեթ կեցուածքին, խորունկ սէրը զոր կը տածէր հանդէպ Հայութեան:

Կը յարգէինք զինքը, որովհետեւ թէկուզ իր անպաճոյճ արտաքինով, կը խտացնէր իր էութեամբը ու ապրումով Հայը, հպարտ՝ եւ տոկալու վճռակամութեամբ: Հաստատ էին իր համոզումները ինչպէս տոկուն էին իր գրիչն ու լեզուն:

Մեծ է մեր ցաւը այսօր, որովհետեւ կը զգանք բացակայութիւնը իր խօսքին, հոս, այս էջերուն մէջ ուր դեռ շատ բաներ ունէր ըսելիք:

Հրանտ – Սամուէլ մինչեւ իր մահը պատկանեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին. այդ գիտակցութեամբ ալ գործեց ի շահ վտարանդի Հայութեան:

Մեր պայմաններուն մէջ անդարմանելի է իր կորուստը՝ մեր կորուստը: Մերը այս պարագային սեղմ շրջանակի մը վերապահուած դերանուն մը չէ: Իր մահով Ֆրանսայի Հայութիւնը կորսնցուց անզուգական մտաւորական մը իսկ Արեւմտահայութիւնը, իր ոգին ու միտքը խըտացնող վերջին նահապետը:

Եւ ինչո՞ւ չխոստովանիլ ու կեղծ համեստութեան քօղով ծածկել նաեւ մեր հպարտութիւնը որ ռամկավար ազգային գործիչ Արշակ Զօպանեանին հետ եւ անկէ ետք՝ գաղութին մէջ, Հայկական Դատը մարմնացնող անձը եղաւ դաշնակցական Հրանտ – Սամուէլը: Անկասկած երկուքն ալ իրենց պատուոյ տեղը ունին Հայ Դատին նուիրումով ծառայողներու պանթէոնին մէջ:

Շատեր պիտի ուզէին պատմութեան անցնիլ: Հրապուրիչ եւ քաղցրական պատկառելի բառ մըն է պատմութիւն կոչուածը: Ծածուկ խորհուրդ մը կը պարունակէ: Ամէն անցեալ, ամէն անհետացող դէմք հոն տեղ չունին: Դէպք մը, դէմք մը անոր էջերուն մէջ կ՚արձանագրուին երբ կշիռ ունին, յատուկ առաքինութիւն մը: Այդ տոմարին մէջ տեղ գրաւելու համար հրամայական է եզակի ըլլալը: Մարդիկ կրնան մաքսատուներէն ապրանք փախցնել, կաշառքով ու ճարպիկութեամբ կաճառի մը մաս կազմել կամ շքանշան մը ձեռք ձգել, ու դեռ պիտանի ու անպէտ տիտղոսներով այցեքարտեր ճոխացնել: Բայց այդ բոլորը չեն բաւեր պատմութեան դուռները բանալու: Ժողովրդական իմաստութիւնն ու անոր վճիռն է որ կը վաւերականացնեն դէպքի մը, դէմքի մը արժանիքները: Զտիչ այդ մեքենան անողոք է իր ընտրութիւններուն մէջ: Անոնք որ մասնակցած են թաղումի մը եւ կամ տարեդարձի մը արարողութեան, կը հասկնան մեզ: Ըստ պատշաճի խօսքեր կ՚ըլլան, բայց ըսողն ալ, լսողն ալ գիտեն որ կատարուածը ծէս մըն է, ուր ըսուածը չէ կարեւորը, այլ բան մը ըսելը:

Գալով մեր մեծ կորուստին, ձգենք որ պատմութիւնը տայ իր վճիռը: Մինչ այդ, մենք մեր ուժերով պիտի շարունակենք յարգել այս թերթին մէջ իր անմոռանալի յիշատակը:

Որբացած Հրանտ – Սամուէլով, «Յառաջ» պիտի շարունակէ անշեղօրէն մեր մեծ ընկերոջ գաղափարներու արձագանգը հանդիսանալ:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԴԵՌ ՏԱՐԻ ՄԸ ԱՌԱՋ...

Տարի մը առաջ էր, ճիշդ այս օրը, երբ իր աչքերը յաւիտենապէս կը փակէր հայ լրագրութեան վերջին Նահապետը: Եկած էր բնաշխարհէն, Նահապետ Ռուսինեանի երգած Չքնաղ երկիրն մեր Արմենիայէն, եւ հետը բերած էր Կիլիկիոյ դաշտերուն եւ արեւին, իր ծննդավայրին յուշիկ բոյրն ու մտերմիկ ջերմութիւնը: Սակայն ամէնէն աւելի հայրենի ոգին է, որ իր մտքին եւ սրտին հետ շրջեցաւ ոստանէ ոստան, միշտ կենդանի ծառին պէս սլացիկ, բարձրաբուն եւ դալար: Պոլսէն մինչեւ Փարիզ, ժամանակի սիւնակներէն մինչեւ Յառաջի օրուան խօսքերը, 1910-ական Թուականներէն մինչեւ 1977 Ապրիլ, իր գրիչը թաթաւուն արտայայտութիւնը եղաւ հայրենական շունչին: Ապրումները միշտ մնացին կենդանի: Յիշատակները միշտ փողփողուն:

Այլ մանաւանդ մնաց անհատնում, անսպառ շտեմարանը հայկական գիտելիքներուն, նոյնիսկ ալեւոր տարիքին: Պատմութեան, դէմքերուն ամէնէն փոքր մանրամասնութիւններն անգամ ընդգծումի առարկայ դարձան իր գրչին կողմէ: Որովհետեւ ըմբռնեց, թէ անցեալն ու ներկան զօդուած, շաղախուած են իրարու հետ բոլոր այն ժողովուրդներուն համար, որոնք վճռած են ապագան պիրկ բազուկներով բռնել: Գալիքը դիմաւորել յուսատու տրամադրութիւններով, բայց մանաւանդ երբեք չընկճուիլ կեանքին չոր ու դաժան հարուածներուն տակ:

Անցեալը խոհուն դաստիարակ մըն է: Ներշնչումի աղբիւր է ժամանակակից եւ գալոց սերունդներուն համար: Ահա թէ ինչո՛ւ մեր ողբացեալ վեթերան ընկերոջ հայեացքները տեւական կերպով արձանացած մնացին անցեալին վրայ, Երկրին վրայ: Հոսկէ նաեւ կենարար շունչն եւ ոգին, որոնք տարածուելով՝ մեր գիտակցական եւ ենթագիտակցական աշխարհները իրենց հակակշռին տակ պահեցին:

Մինչեւ վերջին տրոփը իր սրտին, մնաց գաղափարի եւ տեսլականի մարդը: Իր ժողովուրդին ձգտումներուն, քաղաքական եւ ընկերային իտէալներուն, ազգային տենչերուն խտացումը տեսաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, իր երիտասարդութեան օրերէն իսկ: Եւ ցմահ մնաց հաւատարիմ զինուորագրեալը Հայութեան այդ մեծ կազմակերպութեան:

Յառաջը իրեն համար եղաւ տուն մը՝ սրտակից եւ գաղափարակից: Տ.ի հիմնած եւ անոր մահէն ետք նոյն խանդով դեռ շարունակուող այս օրաթերթին մէջ գտաւ մտերմութիւնը իր համոզումներուն, մարդկային եւ ազգային իր յոյզերուն: Եւ ինք իր կարգին, յատկապէս օրուան խօսքերու սիւնակներով, Դաշնակցութեան գաղափարախօսութիւնը փայլփլող դրօշի մը վերածեց ամէն առիթով: Մեր վաստակաւոր ընկերոջ համար Յառաջ նկատուեցաւ հարազատ շարունակը Կարինի եւ Երեւանի համանուն թերթերուն, Պոլսոյ Ճակատամարտին, Ազատամարտին, Ազդակ գրական, հանրային եւ քաղաքական շաբաթաթերթին: Նո՛յն խմորով, նո՛յն դիմագիծով:

Մակարդը, երէկ թէ այսօր, հայրենիքն էր ու հայ ժողովուրդը եւ, հետեւաբար, կայմը կը մնար միշտ բարձր, իսկ դրօշը՝ պայծառ:

Հրանտ – Սամուէլի աւելի քան վեց տասնամեակներու հրապարակագրական ու հանրային գործունէութիւնը մեզի յիշեցնել կուտայ հին իմաստունին խօսքը.— Վաստակ ծանրին փառս: Միաժամանակ անոր պատգամը՝ Յառաջը պահել յառաջապահ դիրքերու վրայ, հայրենիքին եւ Հայութեան դատին ծառայութեամբ, նուիրումով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՃՇՄԱՐԻՏ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԸ. դարու ֆրանսացի հռչակաւոր իմաստասէր՝ Մոնթեսքիէօ կը գրէր.— « Մեծ գործեր կատարելու համար, անհրաժեշտ չէ մեծ հանճար մը ըլլալ, անհրաժեշտ չէ մարդոցմէ վեր ըլլալ, պէտք է ըլլալ անոնց հետ »:

Հրանտ – Սամուէլ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին որպէս գաղափարական զինուոր, գործիչ, քարոզիչ, ներկայացուցիչ, ղեկավար եւ հրապարակագիր եղաւ իր ժողովուրդին եւ մարդոց մէջ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան ճամբով ու անոր ընդմէջէն ծառայեց հայ ժողովուրդին, ապրեցաւ ամէնէն ամբողջական ապրումով անոր ցաւերն ու կարիքները, անոր գերագոյն ձգտումներն ու իրաւունքները որոնք լեցուցին իր բովանդակ էութիւնը՝ կազմելով իր մտքի եւ հոգիի առօրեան:

Տասնեակ տարիներ իր հրապարակագրական վաստակով, Հրանտ – Սամուէլ հանդիսացաւ Դաշնակցական եւ ընդհանրապէս հայ մամուլի մշտահոս եւ թանկագին գրիչներէն մին, ըլլալով առօրեայ ներկայութիւն հայ կեանքէն ներս, ըլլալով մարդոց մէջ:

Ահաւասիկ կարեւորութիւնը եւ մեծութիւնը իր գործին, իր անձին, նամանաւանդ որ ան իր ողջութեան երբեք յաւակնութիւնը չունեցաւ տեսնել մեծութիւնը իր անձին մէջ, զայն նկատեց որպէս իր կամաւոր սպասարկուի բնական պարտականութիւնը:

Արդէն իսկ տարի մը:

Ժամանակը կը սահի աներեւակայելի արագութեամբ եւ նաեւ անտարբերութեամբ, առանց յետ ակնարկի, յետ քայ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

X

Տղան ուզեց ելլել պառկած տեղէն բայց չկրցաւ: Յետոյ հայրը մեռեր էր եկեղեցին, աղօթած տեղը Շաբաթ երեկոյ մը մարդիկ միշտ երեկոյեան կը մեռնին մըտածեր էր ու անկէ ետք մէկիկ – մէկիկ այդ գոյնզգոյն, ծուռ, անտէր մարդիկը կորսուեր էին եւ իրեն ձգած լքուած բառեր, կարօտներ ու հաւանաբար հազարաւոր չըսուած խօսքեր որոնց հետ ապրեր էր ինք մինչեւ երիտասարդութիւն, չուզելով մեծնալ ու փոխուիլ, նմանիլ ուեւէ մէկուն: Ինչքա՛ն սէրեր կային պահուած տակաւին...:

Տօրիս զգաց որ Արթըր կը բարկանար, ճակտի երակը կը ցցուէր, վարի շըրթունքը կը խածնէր: Հաճոյքի սարսուռ մը անցաւ վրայէն: Եթէ կար անկեղծ, բացարձակ սէր աշխարհի վրայ՝ ո՞ւր պիտի պահուըտէր անկէ վերջ, անկողիններու առանձնութենէն դուրս: Արթըր կտրեր էր ինքզինքը:

—- Կեցիր, կեցիր բարեկամ, դեռ մի երթար, շատ ըսելիք կայ դեռ, պառկէ հէլէ:

Տղան Տօրիսին կը նայէր, առաջին անգամ ըլլալով: Փորձեց ժպտիլ բայց արդէն անոր ուշադրութիւնը հեռացեր էր:

— Տիպլոմա միպլոմա չունիմ ես, քիչ կը խօսիմ՝ ամա չիտկէ չիտակ կը խօսիմ, տօքթոր... ձեր ճառերը շատ լսեր ենք անանկ որ ինծի մի կլլեցներ... դուն այլեւս ըսելիք չունիս ոչ ալ ընելիք... սաքան սահն ազգին մարը լացուցիք ձեր խօսքերով, ա՛լ կը բաւէ:

Դժուարութեամբ նստաւ երկնցած տեղէն: Բառերը տարօրինակ թեթեւութիւն մը ստացեր էին բերնին մէջ, կորսնցուցած իրենց կիրքը, չեշտը, մաս չէին կազմեր իր արդիւքած անձին մէջը պարապ ըլլալու է մտածեց Տօրիս երբ խօսի՝ կը տկարանայ: Այդ վայրկեանին ոստիկանական օթոյի մը ահա զանգը ալիքալիք ողողեց սենեակը: Բոլոր աչքերը դուռ ուղղուեցան, յետոյ զիրար փնտըռեցին, իրար կառչած ու պրկուած մինչեւ ձայնին անհետանալը: Յետոյ լռութիւնը ետ հոսեցաւ երեք կողերուն շուրջ բայց մնաց պրկումին անձկութիւնը: Վայրկեան մը վերջ Արթըր տէրն էր կացութեան, նոյնիսկ բարկութիւնը զսպած էր:

—- ... Տեսեր եմ այդ մարդը, անցեալ տարի ղրկեցին Թուրքիայէն, հոս Ֆիլատելֆիա բարեկամ ունի, քոմը կուգայ ուիքէնտներուն, կարճ, խնդումերես մարդ մըն է, թէնիս կը խաղայ Պրին Մոռ ամէն շաբաթ կէսօրէ ետք... չես ըսեր որ Թուրք է... դո՞ւն ինչպէս վիրաւորուեցար:

Պարզ հետաքրքրութիւն էր անշուշտ ու չպատասխանեց: Տօրիս չէր հասկնար ըսուածները, սակայն զգաց տղուն հսկայ, կոշտ արհամարհանքը արդեօք որքա՞ն քաջ է անցաւ մտքէն նայելով հիմա անոր աչքերուն արդեօք որքա՞ն տղամարդ է շարունակելով, փորձելով հասնիլ հոն ուր Արթըր չէր կրնար թափանցել:

-— Շո՛ւնը:

Արթըր խնդաց, ջղային ու կարճ:

— Հայրս աստանկ կը խօսէր... եւ կամաւոր մարդ էր, գացած էր Կիլիկիա քանի տարեկանին, կռուած էր Թուրքերուն դէմ, բռնուած, բանտ ինկած ու փախած, ալ ինչ գիտնամ... Հայութեան համար զոհուած էր, հէ՛, ոչ թէ ձեզի պէս անմեղ մարդիկ մութին մէջ սպաննող, վաղը միւս օր օգնաւ կը պայթեցնէք... քանի՞ կը վճարեն ձեզի Թուրքի գլուխ:

Տօրիս քակեց մարմինը, վար սահեցաւ, դանդաղ ճօճումով քալեց սեղան, խմիչք մը պատրաստեց: Համակրա՞նք — խոշոր ականջներով, կոպիտ, անպէտ բերանով, մահը դիմաւորած, չօշափած նիհար մարմնին վրայ հաւանաբար հասարակ ոճրագործ մըն է կամ խենթ իտէալիսթ մտածեց տարի մըն ալ կեանք ունի թերեւս ու տեղը կը նստէր երբ Արթըր սկսաւ խօսիլ: Հմայուած՝ դիտեց — ուժը, հաւասարակշռուած նախադասութիւնները, լեզուին ոլորտը, մտածումին զուսպ կիրքը, լայն ճակատը, փայլուն ակնոցները, անուրր քիթը...: Գերազանցութիւնը աչքառու էր:

—- Գոնէ մարդը պատճառ ունէր ատելու, կը ճանչնար Թուրքը, ջարդ ու որբանոց տեսած էր... դո՞ւք ինչ գիտէք, ձեր ամբողջ վրէժը կեղծ է, սուտ է... ոչ մէկ իտէալ ունիք, անպատասխանատու գործիքներ էք ուրիշներուն ձեռքը, երկու – երեք Թուրք դեսպան սպաննելով հայրենի՞ք պիտի ազատէք, դուք, հայրենասիրութեան ի՛նչ ըլլալը չէք գիտեր ... աւելի վնաս էք քան թէ օգուտ... վաղը քեզի ըսեն Հայ մը սպաննէ՝ կը սպաննես:

(Շար. - 6)

ՄԱՐԴԸ, ԶՈՐ ՃԱՆՉՑԱՅ

Ընկեր Հրանտ – Սամուէլի մահուան տարելիցին առթիւ

Կը բաւէ՞ արդեօք սահմանել գոյութիւն մը ամբողջ, մարդ որպէս, որ ինքզինք պարտադրեց ե՛ւ սփիւռքի տարածքին վրայ, ե՛ւ հայրենիքէն ներս՝ իբրեւ դաշնակցական մտաւորական՝ հմուտ եւ լաւատեղեակ:

Արդար պիտի ըլլա՞յ արդեօք ըսել ճանչցայ, դէմքի մը համար, որուն ամբողջ կեանքը եղած է նուիրում՝ ազգ. կուսակցական, մանաւա՛նդ իր պաշտած Դաշնակցութեան գաղափարաբանու – թեան:

Արդարեւ, բառերը պիտի դադրին իմաստ ունենալէ, եթէ միայն անոնցմով կարենանք բնորոշել անձ մը, որ մտաւ հանրային կեանքէն ներս, արժեւորեց ինքզինք, եւ դարձաւ դէմք, տիրական դէմք, քաջածանօթ՝ իր ժամանակաշրջանի ազգ. պատմութեան, մայրենիքին եւ հայ կեանքը յուզող հարցերուն:

Եղաւ ներկայութիւն մը երէկ, ե՛ւ անունով ե՛ւ Հայու իր գոյութեամբ ու նաեւ գաղափարով:

Ներկայութիւն մը՝ (բառին ամենալայն իմաստով) տուներէն ներս, բեմերու վրայ, ժողովներու ընթացքին, խմբագրատանը մէջ իր սիրած ու պաշտած Յառաջին:: Տարբեր խօսքով՝ անուն մը, որ մտաւ սրտերէն ներս, գտաւ իր արժանավայել տեղը իւրաքանչիւր Հայու ուղեղի ծալքերուն տակ, եւ ինչ որ ամէնէն էականն է մեզի համար, իր գոյութիւնը պարտադրեց ամէն մէկ Հայու, ըլլայ սիրող կամ ոչ, գաղափարակից կամ ոչ, երիտասարդ թէ տարեց:

Քիչ են, իրապէ՛ս շատ քիչ անունները բոլոր անոնց, որոնք հրապարակ կ՛իջնեն իբրեւ հանրային մարդ, սակայն կը դառնան յարգանքի կուռք՝ ե՛ւ աջին ու ձախին, ե՛ւ կարմիրին, կապոյտին թէ նարնջագոյնին, ամէնուն անխտիր:

Ընդգծեցինք յարգանք բառը, որովհետեւ կրնանք համակրիլ մէկու մը առանց զինք սիրելու. սիրել՝ առանց պաշտելու, կարդալ յօդուած մը, սքանչանալ եւ լեզուի ե՛ւ ոճի կատարելութեան ու գեղեցկութեան վրայ, սակայն համակար – ծիք չըլլալ յայտնուած տեսակէտներուն հետ, եւ այս բոլորը՝ բնական երեւոյթներ որպէս, մարդկային զգացական եւ տրամաբանական այլազանութեան: Սակայն ճանչնալ այդ քիչերէն, շատ քիչերէն մէկը ու չյարգել զինք՝ անկարելի է:

Ընկ. Հրանտ – Սամուէլ այդ քիչերէն եղաւ:

Ստեղծագործական կեանքի իր վերջին երկու տասնամեակներու հրապարակագրութիւնները, վերջինը՝ անձնապէս եւ շուրջ տասնեակ մը հանդիպումներ լայնօրէն կը բաւեն մեզի համար գծելու մնայուն արժէքը մարդուն:

Ինք՝ որ կը սիրէր թուականները ծայրայեղ ճշգրտութեամբ եւ յիշողութեամբ, մեզի համար, այսօր աղբիւր է ազգ. պատմութեան:

Ինք՝ որ մասնագէտ էր պատմական դէպքերու եւ վայրերու մանրամասն հարազատութեանց, մեզի համար, այսօր, իր յօդուածները փաստագրեր են երէկի սփիւռքի հայ կեանքը կոթողելու:

Ինք՝ որ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան ամէնէն կատաղի պաշտպանն էր, այսօր, բոլորին համար, կը մնայ ժողովրդավար սկզբունքներու ուղղափառ վարդապետը:

Ի վերջոյ, ինք՝ որ սիրեց Մայրենիքը եւ տքնեցաւ անոր յստակացման ու պարզացումին համար, — արտայայտութեան, բառերու, խօսքերու, մտածում – ներու թէ ոճի ճամբով, — այսօր, հայ հրապարակագրութեան պատմութեան մէջ, կը մնայ կենդանի վկան՝ Մեծասքանչի գեղեցկութեան:

Պատմող միտք, տրամաբանող ուղեղ, կարգ ու կանոնի մարդ, Հրանտ - Սամուէլ, իր անպաճոյճ լեզուով թէեւ ընդհանրապէս չոր, սակայն ինքնայատուկ ոճով, դարձաւ իր իսկ անձի հարազատ հայելին:

Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք հայ – թրքական երէկի յարաբերութեանց իր լայն ծանօթութիւնները, կրնանք ըսել անվարան, որ Հրանտ – Սամուէլ մէկն էր այն շատ քիչերէն, որուն ձերմկած մազերով գլուխը, աւելի քան ութ տասնամեակներու ընթացքին, կրցած էր դառնալ պատրաստ համայնագիտարան մը, որուն մէջ, բառ առ բառ, տող առ տող, թուականներով ու լուսաբանութիւններով պահուած էին ու ամբարուած՝ աւելի քան մէկ դարու հայ ազգ. եկեղեցական, պատմական, գրական ու քաղաքական էջերու արձանագրութիւնները:

Ո՞վ կրնար աւելի անսխալական ըլլալ քան ինքը՝ Հրանտ - Սամուէլ: Իր ամէն մէկ խօսքը, հաստատումը Աճառեան ու Մալխասեան բառարաններու վաւերականութիւնն ունէին եւ ատոր իսկ համար՝ մինչեւ իր վերջին շունչը, մնաց հարցի մը, գործեան հանդոյցի մը ստուգաբանութեան մեր օրերու միակ աղբիւրը:

Եզակի դէմք մը, պիտի ըսէինք բառական արձանագրութեամբ, որ, ըստ մեզի, չի կրնար ամբողջական տարազը ըլլալ իր անձին: Հրանտ – Սամուէլ, իր հայ մարդու բացառիկ կարողութիւննե – րով, կրցաւ կամուրջ մը նետել 19րդ (մանաւա՛նդ վերջին քառորդի փոթոր – կայոյզ թուականներու) եւ 20րդ դարերուն միջեւ, որուն սիւները խրեցան հայ ազգ. եկեղեցական, պատմական, կուսակցական եւ լեզուի ճամբով՝ հրապարակագրական ասպարէզներուն մէջ, ամուր, շա՛տ ամուր հիմերով: «Յառաջ»ի անցնող տասնամեակներու էջերը, ի շարս այլոց, պիտի մնան խօսուն էջեր, ցրուած պատգամներ, մէկ խօսքով՝ երէկի հայկական կեանք, « իր խօսքը », մեծ Շ.երու սրբազան առաքելութեանց ճամբով:

Մեր օրերու հմուտ խմբագրապետ, Հրանտ – Սամուէլ, երէկի իր կեանքով, պիտի մնայ վազուան աղբիւրը պրպտող միտքերու: Այդ իսկ պատճառով, պիտի չուզենք զինք պայմանաւորել թուական – ներու մէջ, որովհետեւ, ըստ մեզի, վայրեր ու թուականներ սահմաններ են ժամանակին եւ միջոցին մէջ զետեղուած, մինչդեռ իր գոյութիւնը պիտի մնայ հանճարներու նուաճում, որոնք, իրենց բնատուր աստուածային կարողութիւննե – րով կը սաւառնին ժամանակներու վրայէն, կ՛ապրին ու իրենց հետ կ՛ապրեցնեն բիւր ժառանգորդները գալիք սերունդներուն, երկա՜ր, շա՜տ երկար:

Իր վաստակին ժառանգորդը չունեցաւ Հրանտ – Սամուէլ, սակայն իր խմբա – գրականներն ու յօդուածները պիտի մնան ցրուած հաւաքածոներ, գալիքի այն երազով, որ օր մը պիտի ըլլան մէկտեղուած երկրորդ «Օրեր ու ժամեր» եւ ասիկա, փունջ մը ծաղիկ՝ իր բազմավաստակ տաղանդին:

Մարդը, զոր ճանչցայ՝ յարգանք իր յիշատակին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

(Հրանտ – Սամուէլի մահուան տարելիցին առթիւ)

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ.— Անցեալ տարի, Յունիս 7ին, Հրանտ – Սամուէլ փակեց իր աչքերը, Փարիզ, 86 տարեկանին: Երկար տարիներ ան ստորագրեց Յառաջի « Օրուան խօսք »ը սիւնակը, գրեթէ բոլոր կարեւոր նիւթերու մասին: Իմ նպատակը յետ մահու ներբող հիւսել չէ իր յիշատակին, քանի որ իր բարեկամները եւ իր « խօսքը »ին ընթերցողները իր կենդանութեան ժամանակ եւ յետոյ գնահատած են իր արժէքը եւ գրած այդ մասին: Կը փափաքիմ վերյիշել մեր անձնական բարեկամութիւնը եւ արտայայտել զգացումներս:

Հրանտի կինը, Աշխէնը, իմ հարազատ զարմուհին է, եւ ես բարեբախտութիւնը ունեցած եմ հինգ անգամ Փարիզ այցելել եւ իրենց հիւրը ըլլալ: Ինծի համար Հրանտի քաղաքավար եւ փափկանկատ վերաբերումը միշտ շատ հաճելի եղած է: Իր Լիպրէրի Օրիանթալ գրատունը հանդիպած միջոցիս առանձնաշնորհումը ունեցած եմ ծանօթանալու իր մտաւորական բարեկամներէն մի քանիին՝ Շաւարշ Միսաքեանի, Շաւարշ Նարդունիի, Նշան Պէշիկթաշլեանի եւ ուրիշներու: Առաջին այցելութեանս 1931ին, Աւետիք Իսահակեանը Փարիզ կը գտնուէր եւ Հրանտի գաւկին, Արմէնի կնունքին օրը ան ալ ներկայ էր իր կնոջ հետ ուրիշ հիւրերու շարքին: Կերուխումէ վերջ երգելով, քերթուածներ արտասանելով եւ զուարճախօսութեամբ անցաւ օրը, որ անմոռանալի եղաւ ինծի համար:

Հրանտ - Սամուէլ շատ սիրալիր եւ ջերմ խառնուածքի տէր մարդ մըն էր: Ամէն անգամ որ զիրար տեսնէինք կամ բաժնուէինք, անպայման պէտք էր որ ողջագուրուէինք: Միջահասակ եւ գիրուկ, կլորակ դէմքով, ակնոցներուն ներքեւէն խորաթափանց եւ խոհուն աչքերով կարելի էր նշմարել խելացի եւ ազնիւ մարդը: Խառնուածքով աշխոյժ, իր լուրջ արտայայտութիւնը ակնթարթի մը մէջ ծիծաղով եւ խնդուքով կը փոխուէր զուարթախոհ տրամադրութեան: Թէեւ իր գրասեղանը խճողուած էր ամէն տեսակ թուղթերով, առանց շփոթելու եւ շուտով կը գտնէր իր ուզածը:

Օժտուած էր բացառիկ եւ անսովոր յիշողութեամբ, ինչ որ հիացում կը պատճառէր ինծի: Իր բազմակողմանի զբաղումներուն մէջ անգամ ժամանակ կը գտնէր թղթակցիլ ինծի հետ, քաջալերելով փորձերս ազնիւ բառեր շռայլելով:

Իմ կարծիքով Հրանտ – Սամուէլ հարազատ Հայու դիմագիծ չունէր: Կը յիշեցնէր 19րդ դարու մտաւորականի տիպար մը, նոյն ատեն 20րդ դարու մէջ ապրող ազատամիտ մարդու մտայնու – թեամբ: Իր ապրելակերպը մասամբ հին օրերու աւանդական ապրումներ կը ցուցաբերէր, բայց եւ այնպէս յարգելով եւ ընդունելով նոր գաղափարներ եւ արդիական կեանքը:

Իր մասնայատկութիւններէն մէկն ալ զիս շատ կը զուարճացնէր. երբեք չէր սիրեր այս օրերուն գործածուած գրիչները եւ միայն ինքնահոս գրիչով կը մրոտէր մեծ քանակութեամբ թուղթի կապոցներ: Անգամ մը փարէքր մը ղրկեցի իրեն զոր ստացաւ ճիշդ իր ծննդեան տարեդարձին օրը, Փետրուար 24ին:

Իր առողջութեան եւ նեղութիւններուն մասին քիչ անգամ եւ հարեւանցիօրէն կը գրէր եւ աւելի կը մտահոգուէր իր կնոջ եւ զաւակներուն եւ թոռնիկներուն մասին:

Հաւատարիմ հայրենասէր մըն էր Հրանտ եւ ցաւ ու յուսախաբութիւն զգաց երբ իրեն չարտօնուեցաւ մեր Հայրենիքը՝ Հայաստան այցելել, իր քաղաքական տեսակէտներուն համար: Իր զաւակը, Արմէն, իր հօր աչքերը եղաւ այդ պատեհութիւնը ունենալով:

Անգամ մը իր նամակին մէջ գոհունակութիւնը յայտնեց որ ֆրանսական հեռատեսիլը Վարդանանցի առթիւ ֆիլմ (ժապաւէն) մը ներկայացուցած էր, բայց դժգոհ էր որ տարին միայն 5–6 անգամ հայկական պատկեր կը ցուցադրուէր:

×

Սիրելի Հրանտ, գիտցիր որ յաճախ անոյշ դրւխդ պակասը կը զգամ. թող որ այս տողերով հոգիդ ընդունի շնորհակալութիւնս կենդանութեանդ ինծի շնորհած հաճոյքիդ համար... ի տեսութիւն..

ԱՍՏՂԻԿ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻԹՐՈՅԹԻ Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ մշակութային սրահին մէջ, Մայիս 21ին, տեղի ունեցած է Վահան Թէքէեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած հանդիսութիւնը, նախաձեռնութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան եւ մասնակցութեամբ Տիթրոյթի Համազգայինի եւ Պոլսահայ Մշակութային Միութեան: Հանդիսութիւնը վարած է Երուանդ Ազատեան, որ բացման իր խօսքին մէջ ներկայացուցած է բանաստեղծին մարդու, հանրային գործիչի եւ գրագէտի նկարագրի գիծերը: Բանախօսած են Արսէն – Նուպար Մամուրեան (Մոնրէալէն, հայերէն) եւ Տայանա Տէր – Յովհաննէսեան (Պոսթընէն, անգլերէն): Խօսք առած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախագահը՝ Ալեք Մանուկեան: Յարգանքի խօսք արտասանած են զանազան մշակութային միութեանց ներկայացուցիչները: Փառէն Ծ. վարդապետ կարդացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակը բանաստեղծի յոբելեանին մասին: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է ամերիկեան « Քանթաթա Աքատեմի աֆ Մեթրոփոլիթըն Տիթրոյթ » երգչախումբը, որ ղեկավարութեամբ Համբարձում Պէրպէրեանի, մեկնաբանած է Վահան Թէքէեանի «Եկեղեցին Հայկական» եւ «Խորհուրդ Վարդանանց» բանաստեղծութիւններու հիման վրայ յօրինուած ղեկավարին երաժշտական երկու ստեղծագործութիւնները:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) «Յ. Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 21ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի Անթիլիասի մասնաճիւղին կազմակերպած եւ Բարսեղ Կանաչեանի յիշատակին նուիրուած երգի մրցումը: Ձեռնարկին բացումը ըրած է Սարգիս Զօրյեան: Ապա, Մայիս 7ին տեղի ունեցած զտումի մրցումէն յաջողած ութ մասնակցողներ յաջորդաբար բեմ ելլելով մեկնաբանած են պարտադիր երգը՝ Բ. Կանաչեանի «Մով աչեր»ը եւ ազատ ընտրութեամբ երկրորդ երգ մը: Մրցանակակիրները ստացած են Համազգայինի Անթիլիասի մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ տրամադրուած ոսկի, արծաթ եւ պրոնզ մետալներ, ինչպէս նաեւ Կիպրոս երթուդարձի տոմսեր: Ձեռնարկին նախագահած է երգահանին այրին՝ Քրիսթինէ Կանաչեան:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Հռիփսիմեանց եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 22ին, տեղի ունեցած է աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ հանդիսութիւն, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի: Պատարագած է Շահան եպիսկոպոս: Քարոզած է Պատրիարք Հայրը շեշտելով Հռիփսիմեանց կոյսերու նահատակութեան իմաստը: Կրօնական արարողութիւններէն ետք, եկեղեցւոյ սրահին մէջ ճաշ մը տրուած է: Խօսք առած է Յակոբ Սվասլեան, Յարութիւն Խաչկեր աւագ Քհնյ. Հալաճեան եւ Շահան Եպս.:

մ, հիւծելով հողեղէն փառքերն ու հարստութիւնները:

Բայց արժէքները, ճշմարիտ մեծու – թիւնները անոնք որ իրենց անձը եւ կարողութիւնները պատարագած են հան – րութեան, մարդոց փոհասեղանին վրայ, անոնք ժամանակին հետ չեն սահիր դէպի մոռացութեան անդունդները, անոնք բո – լոր ժամանակներու համար են: Անոնք կը մնեն պատմութեան մէջ:

Հրանտ–Սամուէլ մուտք գործած է մեր պատմութենէն ներս եւ այսօր իր անհետացումէն տարի մը ետք անոր վաստակին մեծութիւնը առաւել կը ցոլայ եւ կը ճառագայթէ, քանի մեր մէջ, մեր ժողովուրդի առօրեային մէջ, կը զգանք իր բացակայութեամբ բացուած մեծ պարապը, ստեղծուած մեծ փոսը:

Հրանտ – Սամուէլի եւ անոր նմաններու կատարած աշխատանքը սփիւռքի հայ այս պայմաններուն մէջ, ամէնէն աւելի յարգանք պարտադրող աշխատանքն է, որովհետեւ « հայ հանրային մարդուն համար » դժնդակ երկունքին շնորհիւ է, որ հայ ժողովուրդը կը գոյատեւէ եւ պիտի գոյատեւէ ի սփիւռս աշխարհի եւ նոյնիսկ հայրենիքի մէջ:

Հրանտ – Սամուէլի կեանքը եւ գործը պէտք է ներշնչեն երիտասարդ սերունդ – ները որոնք կրնան ուղղել եւ իմաստաւորել իրենց հանրային ծառայութիւնը եւ նուիրումը օրինակ ունենալով Հրանտ – Սամուէլի նման տիպարներ: Տիպարներ, որոնք իրենց մէջ կը բովանդակեն ճշմարիտ մեծութիւնը:

ԿԱՐՕ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Այրի Տիկին Աբրահամ Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Լըկիւյատէռ եւ զաւակները, Օր. Անի Շահպազեան, Կի Շահպազեան, այրի Տիկին Վիրժինի Շահպազեան (Պէյրութ) եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր՝

ԱԲՐԱՀԱՄ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 3ին, 71 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 8ին, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Ասատուր Փիլեան, զաւակներն ու ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ՓԻԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 5ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յունիս 8, ժամը 14ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Էնքէտ-Բոմիւնալ գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Արէն Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լուի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռիշար, այրի Տիկին Մաքրուհի Տրէզեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Գալֆայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշազլեան, այրի Տիկին Զարուհի Տէր-Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքիզ Նշանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիլվի Նշանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ֆոնթէն ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ՆՇԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Խուպոշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 1ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունիս 7, ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան-Կուժոն։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 11, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց քրոջ, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՊԱՂԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Ղազարեան)

մահուան 42րդ տարելիցին առթիւ, մօր եւ մեծ-հօր՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Մերձանեան)

մահուան 8րդ տարելեիցին առթիւ, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Հայաստան մեռած մօրաքոյրերուն՝ Եղիսէ և Իսկուհի Շահվերդեանի, զարմիկներուն՝ Խաչիկ եւ Շնորհք Շահվերդեանի եւ սանին՝ Ճանիկ Շահվերդեանի յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Երուանդ Տօքումեան եւ քոյրերը 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, իրենց քրոջ՝

Հեղինէ Ունճեանի

մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՄԻՆ.— Այրի Տիկ. Աննա Պօզուլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր, նորոգ վախճանեալ՝

ՏԻԳՐԱՆ ՊՕԶՈՒՔԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Յունիս 11, Տէսինի Հայոց եկեղեցին։

Ի գիտութիւն համակրողներուն յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ Տիկին Պօզուքլեան իր ամուսնոյն յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրաց դասի եւ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան, Կիրակի, Յունիս 11, Շաթօ Մոնտէի անտառին մէջ, Ռոմանի ճամբուն վրայ, «Թիռ-օ-փիժոն»ին դիմացի աջ ճամբան։

Հայկական մթնոլորտ՝ ԺԱԳ ԳՈԺԱԳԵԱՆ նուագախումբով։

Վիճակահանութիւն։ Առաջին պարգեւը շահողին երկու հոգինոց տոմսակ դէպի Պալէար, երթուդարձ։

Երթեւեկը ապահովուած Պարսամեանի մօտէն ժամը 11.30ին եւ ժամը 14.30ին։ Վերադարձը նաեւ ապահովուած։ Օդի աննպաստութեան պարագային, տեղի կ'ունենայ Փալէ տը լա Ֆուարին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ սրահի շինութեան համար հետեւեալ նուէրները.—

Փոքրիկ Սիրանոյշ Զառուկեանի մըկրտութեան առթիւ ծնողքները Տէր եւ Տիկ. Ժ. Զառուկեան 500, կնքահայր Տէր եւ Տիկ. Հ. Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մանուկեան 200ական, Տէր եւ Տիկ. Հ. Մխիրեան 100։ Հայրապետ եւ Վերժին Ժամկոչեան իրենց ծննդեան տարեդարձին (14 եւ 13) առթիւ 100 Ֆր.։ Պ. Վարդապետեան ե. պ. 100, Տիկ. Հ. Փափազեան (ծն. Աֆարեան) արծաթեայ գեղեցիկ սրուակ մը։ Ղազար Օտապաշեանի թաղման առթիւ Տիկ. Ա. Համալեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Օտապաշեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Խանոյեան, Պ. Մ. Պուրկազեան, Մատէնեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Եկաւեան, Էժտահարեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Տոնօ ե. պ. Պ. Յ. Փափազեան գպրոցին, Տէր եւ Տիկ. Մ. Պօղոսեան երգչախումբին, այրի Տիկ. Մխալեան, Պ. Կ. Գրաշեան, Պ. Թուրիկեան 50ական, Պ. Զուրիկեան, Աւետիսեան, Տ. Միքայէլեան, Տիկ. Պարսամեան 20ական Ֆր.։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ ՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կ'ոգեկոչէ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Կիրակի, Յունիս 11, ժամը 16ին «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային Կեդրոն

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris (Métro : Courcelles)

Նախագահութեամբ՝ ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ (Պոլսէն)

Կ'արտասանեն՝ ՍԻԼՎԱ ԿՈՄԻԿԵԱՆ (Պոլսէն) եւ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՎՐԷՆԵԱՆ

Երաժշտական բաժին՝ Մարիա եւ Սիլվա ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ

Մուտքը Ազատ է

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
présente pour la première fois
à ALFORTVILLE

un concert

avec le Groupe de Pop-Music arménienne

ZARTONG

le Samedi 10 Juin à 21 heures
Grande Salle du Complexe Sportif
LEO-LAGRANGE
Rue Etienne Dolet
près de la Place Carnot

×

En première partie
L'ENSEMBLE MUSICAL ARMENIEN de TRADITION POPULAIRE
Vocal et instrumental)

Entré : 25 F. — Etudiants : 15 F.

Autobus 103 — descendre à Etienne Dolet

Réservations : 378-09-66 et 376-90-86

APPEL A LA MANIFESTATION

SAMEDI 10 JUIN

Contre la répression violente des Forces de l'ordre lors de la commémoration du Génocide de 1915

Organisée par le Comité Unitaire de Protestation 24 Avril 1978

Communauté Arménienne d'Arfortville

DEPART DU DEFILE

14 h. 30 Place de la Mairie d'Alfortville jusqu'à la Place Carnot

A 16 HEURES

MEETING DE PROTESTATION dans le Complexe sportif Léo-Lagrange

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ — Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Յունիս 8ին ժամը 20.30ին, Փերմանանս տէ զ'Ասխթանթ Սոսիալ, 23, Ռիւ տը Պէլֆոր, Անիէռ։

Grand BAL annuel

de l'Association Sportive Arménienne

Samedi 10 Juin de 20 h. à l'aube au théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux

Animé par l'orchestre international

Harry Hougassian

et la participation de :
HARTAR (Viguen et Harout) et du ballet folklorique d'Issy
des groupes *Gaïzag* et *Hartanag*

BUFFET — TOMBOLA

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3550 F

JUILLET	**: du 07 au 20 Juillet 1978**	Septembre	: du 01 au 14 Septembre
	du 14 au 27 Juillet	Octobre	: du 06 au 19 Octobre
Août	: du 04 au 17 Août	Décembre	: du 29 au 11 Janvier 1979
	du 18 au 31 Août		

MOSCOU - EREVAN

2 jours — 5 jours

PRIX 2550 F

JUILLET	**: du 14 au 20 Juillet 1978**	Octobre	: du 06 au 12 Octobre
			du 27 au 02 Novembre
Août	: du 11 au 17 Août	Novembre	: du 17 au 23 Novembre
Septembre	: du 08 au 14 Septembre	Décembre	: du 08 au 14 Décembre
	du 22 au 28 Septembre		

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 50 89 12

Org. Lic. 97

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
8
JEUDI
8 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.136 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — No 14.136

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼՆՈՅԻ կանազան գործատուներու մէջ, Քլէօնէն եւ Ցլէմէն զատ, գործադուլի շարժումներ ծայր տուին բողոքելու համար ոստիկանական միջամտութեան դէմ, Քլէոնի գործատունը պարպելու: Խոր տարակարծութիւն կայ սակայն Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ի եւ Սէ. Ժէ. Թէ.ի միջեւ գործունէութեան շարժումներու շուրջ:

ՖՐԱՆՍԱ աւարտական հասնելու յոյսերը կորսնցուց, քանի պարտուեցաւ Արժանթինի խումբէն 1ի դէմ 2 կէտով: 73 վայրկեան սակայն երկու խումբերը հաւասար էին ինչ որ գեռ ապագայ մը կըրնար խոստանալ բայց փենալթի մը (զոր ֆրանսական մամուլը վիճելի կը գտնէ) վերջ տուաւ բոլոր երազներուն: Չորեքշաբթի օր, ընդհ. պատկերը հետեւեալն էր. Ա– խումբին մէջ, չորս խաղերէ ետք, որոնց մէջ Իտալիա յաղթած էր Ֆրանսայի (2–1), Արժանթին՝ Հունգարիոյ (2-1), Իտալիա՝ Հունգարիոյ (3–1), Արժանթին՝ Ֆրանսայի (2–1), գլուխն է Իտալիա չորս կէտով, չորս կէտ ունի նաեւ Արժանթին, միւս երկուքն ալ՝ 0: Բ. խումբին մէջ, Արեւմտեան Գերմանիա – Լեհաստան (0–0), Թունուզ յաղթեց՝ Մեքսիքայի 3–1, Արեւմտ. Գերմանիա՝ Մեքսիքայի (6–0) Լեհաստան՝ Թունուզի (1–0): Դասաւորման գլուխն է Արեւմտ. Գերմանիա երեք կէտով, կը յաջորդեն.— Լեհաստան՝ 3, Թունուզ 2, Մեքսիքա 0:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Ապահովութեան Սպասարկութեան (Սավաք) պետը Զօր. Նեմաթօլա Նասիրի պաշտօնանկ եղած է եւ Փաքիստան ղրկուած իբրեւ դեսպան: Կը սպասուի այլ փոփոխութիւններու ալ, իբրեւ հետեւանք վերջին ամիսներու խըռովութեանց: Կառավարութիւնը եւ վարչակարգը գոհ են սակայն, որ ընդդիմութեան հրահանգած ընդհ. գործադուլը մասամբ միայն յաջողած է ինչ որ ձախողանք մը կը նկատուի:

ԻՐԱՔԻ յարաբերութիւնները կը վատթարանան Խորհ. Միութեան հետ մինչ կռիւները վերսկսած են Քիւրտիստան: Սուրիոյ Արտաքին նախարարը կ'ըսէ նոյնիսկ թէ Իրաք պիտի ջնջէ բարեկամութեան դաշինքը զոր ունի Մոսկուայի հետ եւ ճամբէ խորհրդային մասնագէտները: Թրքական մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ կռիւներու Պարզանիի պատերազմիկներուն եւ իր հակառակորդ Թալապանիի ուժերուն միջեւ: Չորեքշաբթի օրուան Քոթիտիէնին մէջ յօդուած մը լոյս տեսած էր Քիւրտերու մասին: Կը յիշուի այն հալածանքը որու ենթակայ են անոնք Թուրքիոյ մէջ, մանաւանդ Տէմիրէլի օրով (9 միլիոն Քիւրտ կայ Թուրքիա):

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ներքին նախարարը հրաժարեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը երեք օրուան համար Քորսիքա գնաց, ուր, կը կարծուի թէ կարեւոր որոշումներ պիտի հաղորդէ տնտեսական գետնի վրայ: Չորեքշաբթի կը հասնէր Այաչիօ, ուրկէ կ'անցնի Պասթիա:

« ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ » չահեկան յօդուածաշարք մը սկսած է հրատարակել Թուրքիոյ ներքին անիշխանական վիճակին մասին:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 26–29)

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՅՑԸ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

Հայաստանի « Հայրենիք » ընկերութեան պատուիրակութիւն մը, ղեկավարութեամբ Սփիւռքահայութեան հետ մըշակութային կապի Կոմիտէի փոխ նախագահ Անդրանիկ Մարտիրոսեանի, Յորդանան գացած է: Պատուիրակութեան անդամները՝ դերասաններ, երաժիշտներ եւ մշակոյթի այլ գործիչներ, ծանօթացած են տեղւոյն Հայերու կեանքին, այցելած են տեսարժան եւ պատմական վայրերը, համերգներ տուած եւ հանդէս եկած են հեռատեսիլէն: Արուեստագէտները մասնակցած են նաեւ Վահան Թէքէեանի ծննդեան 100ամեակին նուիրուած երեկոյթին, որու ընթացքին խօսք առած է Մարօ Մարգարեան: Շաբաթ մը Յորդանան մնալէ ետք պատուիրակութիւնը անցած է Պաղտատ:

×

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Քիշնեւի մէջ տեղի ունեցած թեթեւ մարմնամարզի մրցումներուն, որոնց մասնակցած են Մոլդավիոյ, Վրաստանի, Հայաստանի, Ազրբէջանի եւ Ռումանիոյ մարզիկները, առաջին հանդիսացած է 22ամեայ Յովհաննէս Ստեփանեան՝ ցատքելով 7,70 մեթր:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ ՈՒՐԱԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի պարի պետական համոյթը Պերմի օփերային մէջ հանդէս եկած է հայկական պարերու ներկայացումներով: Յատկապէս գնահատուած են Բերդպարը, Սուրբերու պարը, Հովիւներու Ենբագը, Քարաւանը եւ Այգա Յարութիւնեանի, Կ. Ղազարեանի, Սրբուհի Բարայեանի, Ռիտա Խանզադեանի, Եդուարդ Ստեփանեանի, Սերդ Կոտոյեանի, Ալբեր Կիպիրեանի մենապարերը: Պերմի մէջ հանդէս գալէ առաջ պարախումբը 19 երեկոյթ տուած է Չելիաբինսկի, Մագնիտոգորսկի, Ուֆայի, Սվերդլովսկիի եւ Տիմէնի մէջ:

×

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Նրագրողներու տան մէջ բացուած է Վարազդատ, Գրիգոր եւ Հըմայեակ Սեւոյեանի լուսանկարչական ցուցահանդէսը: Վարազդատ Սեւոյեան երեսուն տարի եղած է « Ավանգարդ » թերթի լուսանկարիչ թղթակիցը:

×

« ԵՐԵՒԱՆ » ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԻ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի Շարժանկարի Կեդրոնական տան մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, որու ընթացքին ցուցադրուած են «Երեւան» հեռատեսիլի արուեստանոցի վերջին ժապաւէնները: Ձեռնարկը կազմակերպած են խորհրդային շարժարուեստագէտներու Միութեան վարչութեան հեռատեսիլի համամիութենական յանձնախումբը եւ տեղական հեռատեսիլի վարչութիւնը: Խօսք առած են բեմադիր Վ. Լիսակովիչ, « Երեւան » արուեստանոցի տնօրէն Վլ. Մուրադեան: Գնահատուած են « Հարազատ երկիր », « Ռոբեր Ամիրխանեանի երգերը » ժապաւէնները:

×

« ՔԱՐԱՄՇԱԿՈՒՄ-78 »

Երեւանի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսին մէջ բացուած է « Քարամշակում – 78 » միջազգային ցուցադրութիւնը, որու մասնակցած են Աւստրիոյ, Պելժիոյ, Պուլկարիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Արեւմըտեան Գերմանիոյ, Ֆինլանտայի, Շըւետիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ քառասուն ձեռնարկութիւնները: Խորհ. Միութեան մէջ առաջին ցուցադրութիւնն է այս, ուր ներկայացուած են քարի արդիւնաբերութեան, մշակման այլազան սարքաւորումներ: Ցուցահանդէսի հանդիսաւոր բացման, ողջոյնի խօսք արտասանած է կազմակերպիչ Կոմիտէի նախագահ Միքայէլ Ալլավերդեան: Այս առթիւ տեղի կ'ունենան հանդիպումներ օտար երկիրներէ եկած մասնագէտներու հետ, որոնք հանդէս կուգան դասախօսութիւններով եւ զեկուցումներով:

×

ՄՈՎՍԷՍ ԱՐԱԶԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Մովսէս Արազիի (Յարութիւնեան) ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, Երեւանի տամաթիք Թատրոնին մէջ, Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը երեկոյթ մը կազմակերպած է: Բացումը ըրած է Սերօ Խանզադեան: Արազիի կեանքին ու գրականութեան մասին խօսած է Սաղաթէլ Յարութիւնեան: Գրագէտը հեղինակն է բանաստեղծութիւններու, պատմուածքներու, վիպակներու: Ծանօթ են «Լուսնի շողերով», «Զրվէժի ցոլքում» վիպակները, «Իսրայէլ Օրի» պատմական վէպը, «Այրուող հորիզոնը» վէպը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏԱԿԱՆ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ...

Ե. Օրլով, Զ. Գամսախուրդիա, Մ. Կոստավա, առաջինը Մոսկուայի, միւս երկուքը Թիֆլիսի մէջ ամբաստանուեցան հակախորհրդային քարոզչութեան յանցանքով, որովհետեւ, Հելսինքիի համաձայնագիրներուն հիման վրայ մարդկային իրաւունքներուն յարգումը ուզած էին Խորհ. Միութենէն ներս՝ կազմելով համապատասխան յանձնախումբեր: Դատավարութիւնները պարզ խեղկատակութեան մը բնոյթը կրեցին եւ աշխարհ, մէջն ըլլալով համայնավարներ, դատապարտեց:

Բայց ի՛նչ փոյթ, խորհրդային իշխանութիւնները ահա թէ ինչպէս կը ներկայացնեն իրենց երկրին « արդարադատութիւնը »՝ ծիծաղելի, եթէ չըլլար ողբերգական, կ'ըմբռնե՞ն, թէ ի վերջոյ իրենք է, որ ազատութիւնները կաշկանդելով հակախորհրդային քարոզչութիւն կը կատարեն:

Ստորեւ, Թասի հաղորդագրութիւնը, լոյս տեսած թարգմանաբար « Սով. Հայաստան» օրաթերթին Մայիս 23ի թիւին մէջ.—

ՑԱՆՑԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ՊԱՏԺՈՒԵՑԻՆ

Մոսկուայի քաղաքային դատարանը, ՌՍՖՍՀ քրէական դատավարական օրէնսգրքին համապատասխան, Մայիսի 15–18ը դռնբաց դատական նիստում քննեց Եու. Ֆ. Օրլովի քրէական գործը, որը մեղադրւում էր ՌՍՖՍՀ քրէական օրէնսգրքի 70րդ յօդուածի առաջին մասով նախատեսուած յանցագործութեան մէջ:

Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի քաղաքային դատարանի անդամ Վ. Գ. Լուբենցովայի նախագահութեամբ, ժողովրդական ատենակալներ Ա. Ն. Լեբեդեւի եւ Գ. Ն. Ցվետկովի մասնակցութեամբ:

Գործի առթիւ պետական մեղադրանքը պաշտպանում էր Մոսկուայի դատախազի տեղակալ Ս. Ա. Եմելեանովը: Մեղադրեալի պաշտպանութիւնը իրականացնում էր Մոսկուայի փաստաբանների քաղաքային կոլեգիայի անդամ Ե. Ս. Շալմանը:

Լսելով բազմաթիւ վկաների ցուցմունքները, հետազօտելով իրեղէն ապացոյցները եւ փորձագէտների եզրակացութիւնները, դատարանը լիովին ապացուցուած համարեց Օրլովի մեղքը սովետ. կարգի թուլացման նպատակին ուղղուած քայքայիչ հակասովետական գործունէութեան մէջ: Մի շարք տարիներ նա ՍՍՀՄի տերիտորիայում սիստեմատիկաբար տարածել է հակասովետական նիւթեր: Օրլովը կոնտակտի մէջ է եղել օտար Պետութիւնների ներկայացուցիչների հետ եւ նրանց միջոցով արտասահման՝ հակասովետական կենտրոններին է ուղարկել սովետական պետական եւ հասարակական կարգը արատաւորող զրպարտչական բնոյթի նիւթեր:

Դատարանը Օրլովին դատապարտեց 7 տարի ազատազրկման եւ դրանից յետոյ հինգ տարի աքսորի:

Մայիսի 19ին Թբիլիսում աւարտուեց Զ. Կ. Գամսախուրդիայի եւ Մ. Ի. Կոստավայի դատավարութիւնը, որոնք քրէական պատասխանատուութեան էին ենթարկւում Վրացական ՍՍՀ քրէական օրէնսգրքի 71րդ յօդուածով:

Դատաքննութեան ընթացքում Գամսախուրդիան եւ Կոստավան դատարանին պատմեցին քայքայիչ հակասովետական նիւթերի պատրաստման եւ տարածման իրենց յանցաւոր գործունէութեան փաստերի մասին: Գամսախուրդիան ցուցմունք տուեց, որ կապիտալիստական երկրներից եկած արտասահմանցիների, այդ թւում Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների ներկայացուցիչների միջոցով ինքը սիստեմատիկաբար ուղարկել է զըրպարտչական բովանդակութեամբ փաստաթղթեր, որոնք նախատեսուած էին Սովետական Միութեան դէմ թշնամական աշխատանք տանող քայքայիչ արտասահմանեան կենտրոնների համար: Գամսախուրդիան ԱՄՆի դեսպանութեան առաջին քարտուղար Բելուսովիչին, որն իրեն հակասովետական նիւթեր է մատակարարել ՍՍՀՄի տերիտորիայում տարածելու համար:

Դատարանը Գամսախուրդիային եւ Կոստավային դատապարտեց իւրաքանչիւրին երեք տարի ազատազրկման եւ դրանից յետոյ երկու տարի աքսորի:

Դատական նիստերի դահլիճներում ներկայ եղած հասարակայնութեան ներկայացուցիչները հաւանութեամբ դիմաւորեցին յիշեալ գործերի առթիւ կայացուած դատավճիռները:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՍՏՈՒԵՐԱԽԱՂ

Պոլսոյ Մխիթարեան լիկէոնի շրջանաւարտներու հոյլը, որ 1948ին հիմնեց «Սան» երկամսեայ գրական հանդէսը, անվիճելի կերպով իր բարենշան կնիքը դրաւ գաղութին գրական անդաստանին վրայ: «Սան»ի խմբագրական կազմն էր, որ սկզբնական կարճ շրջան մը գործակցելէ ետք Վարուժան Աճէմեանի հետ, 1959 – 60ական թուականներուն հաստատեց «Մարմարա» օրաթերթին երկշաբաթեայ գրական էջը:

«Սան»ի թէ «Մարմարա»ի մէջ յաճախ երեւցաւ Խորէն Մանուէլեան, շրջանաւարտ Մխիթարեան լիկէոնէն 1955ին: Անցեալ տարեվերջին, «Ստուերախաղ» խորագիրով լոյս ընծայեց իր բանաստեղծութիւններուն հատորը:

Շրջանակին քանի մը կարեւոր յատկանիշները կը գտնենք իր մօտ: Թարմ շունչ մը, որ կը փորձէ յարմարիլ ժամանակաշրջանին պահանջներուն եւ ճաշակներուն՝ ձեւի եւ նիւթերու նորութիւններով:

Խ. Մանուէլեանի համար կեանքը ստուերախաղ մըն է՝ ժխտումովը բացարձակին: Երջանկութեան կողքին եւ անոր առընթեր ան միշտ կը նշմարէ ստուերներ, բիծեր, որոնք կը աժգունեն երանութիւնը: Ուրեմն իրապաշտ կեցուա՞ծք մը կեանքին ու շրջապատին հանդէպ: Ո՛չ, անպայման: Նախ որովհետեւ իր անդրաշխարհէն ներս մուտք չեն գործեր դարաշրջանը բնորոշող հիմնական տրոփներն ու զարկերը՝ մեքենականութիւն, վաղքի հեւք, ընկերային ինչ:ինչ տագնապներ եւայլն:

Իրականութեան ախտաճանաչումը հըպանցիկ դիմագիծ կը ստանայ եւ իր ձեւաւորումը կը կատարէ երազներու փնտռտուքով եւ հիասթափութիւններու ճամբով: Կը սիրէ քաղել ակնթարթներ, արձանացնել պահիկներ կեանքին էջերէն: Ապա՝ զանոնք խորհրդածութեան բովէն անցընել: Յաճախ իր ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ առաջին հայեացքով աննկատ թուացող իրերու, երեւոյթներու վրայ: Մոխրաման մը, ծխիկի մը ծուխը կը դառնան մտասեւեռումի նիւթ:

Նկատելի է իր մօտ յոռետես տրամադրութիւն մը, բայց ոչ այնքան շեշտակի: Ասիկա ի յայտ կուգայ, երբ արտաքին աշխարհի առօրեայի մանրամասնութիւններ իրենց դէմ կը գտնեն, իբրեւ բաղդատութիւն կամ յաճախ իբրեւ հակադրութիւն, կեանքին այս ու այն ձգտումները, որպէսզի առանց շաղախով դիմագծութիւն մը պատկերացուի:

Զգայնութիւններուն, տրամադրութիւններուն վրայ իր հակակշիռը կը ձգտի հաստատել իմացականութիւնը: Արդէն իր պատկերներն ալ յաճախ այդ ուղղութեամբ կը ձեւաւորուին:

Կը մնայ սակայն վտանգը: Ամէն առիթով կաղապարը նորաձեւ դարձնելու մըտորումը, երբ կը դառնայ նպատակակէտ, երբ անպայման դատում կամ խոհ, մեկնաբանութիւն զետեղելու ճիգը կը դառնայ արտասովոր, տողերն ու բնաստեղծութիւնները կը վերածուին անարիւն շարադրութիւններու: Ճապաղութիւնը իր գլուխը կը ցցէ բառախաղութեան ճամբով: Որոգայթ մըն է, որմէ պէտք է խուսափի բանաստեղծը:

×

Ձեռքի տակ ունինք զոյգ մը գրքոյկներ Վարդան Զօրենցէ, նոր ղրկուած: Առաջինը կը կրէ «Հինը, որ նոր պիտի ըլլայ» խորագիրը (Պէյրութ, 1975), երկրորդը՝ «Մխիթարեան համանուագ» (1977) շարադրուած՝ Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակին առթիւ: Ձեւով մը ձօներգութիւն է:

Երկուքին ալ արձակին հայող սրտի զեղումներ են՝ յանգի եւ կշռոյթի ակնյայտնի նախադրեալներով: Կրօնա – բարոյական մթնոլորտ մը, դպրոցական գըրասեղաններէ եկող, տիրապետող է յատկապէս առաջին գրքոյկին մէջ: Ներկայացուածը ստացական բարոյախօսութիւն մըն է:

Երկրորդը՝ փառաբանումը Մեծն Մխիթարի եւ Մխիթարեան Ուխտին, որուն հասունութիւն մը կը մատնէ, թէեւ միշտ կը մնայ աշակերտական մտորումներու սահմանին մէջ: Կ՚ենթադրենք, թէ հեղինակը իր սկզբնական քայլերը կը նետէ դժուար ոլորտէ մը ներս: Լեզուն կոկիկ է, ոճը պարզ ու յստակ:

Վարդան Զօրենցի կը պակսի հիմնականը: Կեանքը իր աւիւնով եւ երանգապնակով: Դուրսի աշխարհը իր փորձութիւններով եւ փորձառութիւններով յաճախ օգտակար պատուաստ կը հանդիսանայ դպրոցական յարկերու տակ ձեւաւորուած գրիչներուն համար:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԵՒ ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ձմեռէն յանկարծ ամառ անցած 24 ժամուան մէջ, Փարիզ, շաբաթ մըն է կ՚ապրէր անսովոր տօթակէզ մթնոլորտի մը մէջ: Յունիս 4ի այս Կիրակին ալ, քաղաքը պարպուած կը թուէր իր բնակիչներէն ու ձայնասփիւռը առաւօտէն իսկ, արձագանգ կը հանդիսանար խճողումներու արեւմուտքի թէ հարաւի կառուղիներուն վրայ: Այս պայմաններուն մէջ, պարզ է, մտահոգ էինք Կեդրոնականցիներու կազմակերպած ցերեկոյթին մասին բայց ուրախութեամբ հաստատեցինք թէ սխալած ենք, քանի Կիմէ թանգարանի սրահը լեցուն էր: Հայ լեզուին նուիրուած այս հանդիսութիւնը յաջողած էր քանի մը հարիւր հոգի համախմբել ու փաստել, որ դեռ կարելի է ակնկալել գրական երեւոյթներ, որոնք կրնան վանել մեր յոռետեսութիւնը:

Երկար ատեն է, որ այս գաղութը կը գոհանայ պարահանդէսներով, կերուխումներով, ճաշերով ու մէկդի դրած է իր մշակութային կեանքը: Կը թուի թէ օրուան նշանաբանն է այլեւս միայն այնպիսի հաւաքոյթներ կազմակերպել որոնք դրամ բերեն մինչ ամէն ոք գիտէ որ մշակոյթ հովանաւորելու քաջութիւնն ունենալու համար այս նիւթապաշտ դարուս, հարկ է գիտակցիլ թէ մեր մնայուն արժէքներով է, որ կրնանք գոյատեւել եւ այդ մնայուն արժէքներն են՝ մեր քաղաքակրթութիւնը, մշակոյթն ու լեզուն: Ուրեմն նախ և առաջ կ՚ուզենք շնորհաւորել Կեդր. Սանուց Միութիւնը իր ձեռնարկին համար, ապա նաեւ շնորհաւորել իր պատրաստած յայտագրին որակին համար:

Հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանեց, յանուն կազմակերպիչ մարմնին՝ Վահան Նաւասարդեան: Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք Սերովբէ Արք.ին եւ մասնակցողներուն, յիշեց թէ Քրիստոսէ 180 տարի առաջ, Արտաշէսի թագաւորութեան ատեն երբ տեղի կ՚ունենային ոլիմպիական խաղեր ու նաւասարդեան երգերու մրցումներ, փոքրիկն Տիրիթ այնքան գեղեցիկ երգով մը կը մասնակցէր, որ Հայոց արքան կը կանչէր փոքրիկը, հասկնալու համար թէ ո՞վ էր անոր հեղինակը: Մանուկը կը յայտնէր որ իր իսկ հայրն էր ու Արտաշէս կ՚ըսէր անոր՝ քեզի պիտի տամ ի՛նչ որ կ՚ուզես ըսէ՛, ի՞նչ կ՚ուզես: Ու մանուկ Տիրիթ կը պատասխանէր «Տառեր, տառեր տուէք մեզի»: Բայց թագաւորը կը խոստովանէր թէ կրնար ամէն բան տալ, բացի տառերէն: Հարկ եղաւ դարեր սպասել, որպէսզի Մեսրոպ Մաշտոց տար Հայոց, Տիրիթի երազած տառերը եւ հայկ. մշակոյթը ստանար քաղաքական բնոյթ: Եւ անկէ ի վեր, Աւարայրէն Սարդարապատ մեր բոլոր զէնքերը եղան մաշտոցեան զէնքեր: Բանախօսը նկատելով որ Արաքսէն անդին, ամբողջ Հայաստանը վերածուած է Մատենադարանի մը, շեշտեց թէ անտարակոյս նոր Չարենցներ, Սեւակներ, Տէրեաններ կը ծնին հոն բայց արդեօ՞ք նոր Վարուժաններ, նոր Թէքէեաններ պիտի ծնին: Եւ պատկերը հեռու է խրախուսիչ ըլլալէ քանի մեր 250 հազարնոց գաղութին մէջ, 250 հայ աշակերտ չկայ մեր վարժարաններուն մէջ:

Այս բանախօսութեան յաջորդեց Մարիա Պուճիքանեան, ջութակահար, որ իր քրոջ Սիլվա Պուճիքանեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ նուագեց երկու կտոր Խաչատուրեանէ (եւ այս առթիւ, մեծ երաժշտին թարմ յիշատակին, ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս իրենց յարգանքը արտայայտեցին) եւ մէկ կտոր Կոմիտասէն:

Կարգը եկած էր օրուան գլխաւոր բանախօս, Պոլսոյ մտաւորական ընտրանիէն՝ Տոքթ. Կոմիկեանի: Գրագէտ, ուսուցիչ հայ լեզուի եւ գրականութեան Դպրեվանքը, Էսաեան եւ Կեդրոնական, Վարդան Կոմիկեան փառքը հիւսեց հայ լեզուին: Իր ճառը առանձին եւ ամբողջութեամբ կուտանք «Յառաջ»ի վաղուան թիւով, քանի այս թերթն ալ իր գոյութեամբ իսկ, աւելի քան կէս դարէ կը ծառայէ Հայոց լեզուին:

Դաշնակահարուհի Լօժէնի Ալեսեան-Գառզու, աղջիկը տարաբախտ ջութակահար Նահապետ Ալալէմճեանի, բացառիկ յաջողութեամբ նուագեց Պէթհովէնի 32 Վառիասիոն սիւռ էօն թէմ օրիժինալ, ցոյց տալով ամուր թեքնիք եւ խառնուածք:

Նոր դէմք մըն էր, մեր գաղութին համար Տիկին Սիլվա Կոմիկեան, որ եկած էր մեզի հրամցնելու բանաստեղծութիւններու ճոխ փունջ մը: Նախ գնահատանքի մեր խօսքը կ՚ուզենք ընել, արուեստագիտուհիին կատարած ընտրութեանց համար: Հազուագիւտ է, արդարեւ, որ այսքան ճաշակաւոր ընտրութիւն մը վայելած ըլլանք մեր բեմերուն վրայ, ուր շատ յաճախ օրուան հետ կապ չունեցող կտորներ կը հրամցուին եւ նախընտրաբար միայն հայաստանեան քերթողներէն: Առաջին մասին մէջ, Տիկին Կոմիկեան մեզի արտասանեց (անգիր) Ա. Չօպանեանի՝ Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուի, Վ. Թէքէեանի Տաղ հայերէն լեզուի եւ Եկեղեցին Հայկական, Պ. Դուրեանի Լճակը, Դ. Վարուժանի՝ Բանուորուհին, Մ. Մեծարենցի՝ Հովը, Մ. Զարիֆեանի՝ Խենթը: Միջնարարէն ետք, կրկին բեմ գալով, այս անգամ մեզի ներկայացուց Ե. Սիմքէշեանի՝ Մայր եւ Մայիս, Ա. Թէրզեանի՝ Երգէ հոգիս, Զահրատի՝ Մինչեւ Գանատա, Խրախունիի՝ Լեռը, Յ. Թումանեանի՝ Աղթամար, Ա. Իսահակեանի՝ Հայրենիքիս եւ Պ. Սեւակի՝ Քիչ ենք, բայց Հայ ենք: Ընդառաջ երթալով ներկաներու փափաքին, Տիկինը յայտագրէն դուրս արտասանեց նաեւ Ս. Կապուտիկեանի՝ Հայոց աշխարհ եւ փակեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, հայ ժողովուրդին ուղղուած մէկ պատգամով:

Տիկին Կոմիկեան տաղանդաւոր ար-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Տղան փորձեց ձեռքով կեցնել բառերու հեղեղը, խեղճ անօգուտ շարժում մը ըրաւ ժամանակ կ՚ուզէ շահիլ մտածեց Տօրիս ընելիք չունի այլեւս, Արթըր ջախջախեց զինք եզրակացուց: Սուր վախ մը անցաւ սրտէն օր մը մայթին վրայ կը գտնեն դիակը անցաւ մտքէն բայց ան արդէն սկսեր էր խօսիլ զուսպ, վարանոտ անկապ թոնով մը, աչքը պատուհանէն դուրս սառած, մեքենաբար, գոց սորված պէս.

— ... Անանկ որ, Տօքթոր, ես քու տեղդ ըլլայ նէ քիչ մը բառերս կը չափեմ, ի՞նչ գիտես ինչ կ՚ըլլայ վաղը, աշխարհ է ասիկա, հաքիմ... կը նայիս քու չհասնած Հայերդ, կը հասկնա՞ս, քիթիդ չըրած պախխալ – չախխաները անանկ բան մը կ՚ընեն քի, գիտե՞ս մը, խելքդ միտքդ չանցնիր, ամօթով կը մնաս, բուշման կ՚ըլլաս... դուն ինծմէ շատ խելացի ես, գիտես ինչու ինծի պէս շատ մը տղաք ամէն բան ձգած են ազգին համար, գաղափարին համար... մեղք ես, սխալ մի հասկնար, վերջը լաւ չըլլար քեզի կ՚ըսեմ կոր հա...

— Պարապ խօսք է ըրածդ, պարա՛պ:

Զգայնութեամբ, ահապարանքով բառերը զարկին տղուն դէմքին սակայն, Տօրիսին թուեցաւ, չթափանցեցին ներս, կարծր պատի մը դպան, եւ Արթըրին գացին, հիմա աւելի ջղայնոտ, շարժումները անկազմակերպ յանկարծ, տեղէ մը վիրաւոր, կիսատ, ու մարդիկը ի՞նչպէս հազարաւոր տարիներ դիմացեր էին ամէն տեսակ ցաւի իրենք ալ չեն գիտեր մտածեց, նայելով Արթըրին:

— ... եւ կրնաս ըսել անոնց որ Տօքթոր Արթըր Ասլանեան երկու փարայ չի տար իրենց խելքին ոչ ալ իրենց ուժին, մէկ բան միայն կրնան ընել քու պոսերդ, պարոն տեռորիսթ, մէկ բան, գիտե՞ս ինչ է:

Դերասանական՝ քննեց տղան քիթին տակէն: Կը խնդա՞ր... թէ բան մը չէր հասկցած եղածէն: Չկրցաւ գիտնալ:

— Քեզի ըսեմ հիմա, դուն ալ գնա պոսերուդ ըսէ: Ատենը եկած է այս հաշիւը գոցելու, մենք այլեւս Թուրքին–մուրքին հետ խնդիր չունինք, ոչ հող կ՚ուզենք ոչ ալ բան մը, անցածը անցած է, մեռածը մեռաւ... այսօրուան Հայերը ոչ հողի ոչ ալ հայրենիքի պէտք ունին, ալ կը բաւէ գլուխնիս կերաք... Հայ Դատ մայ դատ, Ազատ Անկախ Հայաստան պարապ խօսք է, մէկ հոգի չկայ որ հաւատայ ըսածին, ամբողջ ազգով մէջտեղ ինկեր ենք զիրար կը խաբենք, ամէն Հայ երջանիկ է հոն ուր կ՚ապրի այսօր, մենք ոչ թշնամի ունինք ոչ բարեկամ... անոնք որ մեռան ջարդերու էջ նահատակ եղան գացին... երբէք մէկը չկայ որ այս ճշմարտութիւնը ըսէ... ձեզի պէս խրթոններն ալ...

Ոտքի ելեր էր: Երկվայրկեան մը լուռ կեցաւ, տարուած ըսածին արձագանգէն: Տղան գետին կը նայէր, պզտիկցած, լըքուած, կոխկռտուած: Գութը շարժեցաւ ... ո՞ւր էին փէտայի եղբայրները այս վայրկեան, զինք մոռցած աշխարհէն ու ազգէն դուրս կորսուած անկիւն մը, պարպուած ամէն զգացումէ, մէս մինակ, վիրաւոր ու ոչ իսկ Ընկեր Կոմիտէի համար մեծ գործ մը ըրած ըլլալու գոհունակութեամբ:

— Եթէ նոյնիսկ Թուրքին մարը լացնէք, բոլորն ալ սատկեցնէք, հողը մողը ատ ռոմանթիք պարապ բաները առնէք ազատ Հայաստան հռչակէք՝ եռագոյնը անկէք Արարատի ճաղատ գլուխին՝ գացող չկայ հոն, պապամ, գացող չկայ, ասիկա թող լաւ մտնէ հաստ գլուխէդ ներս... միայն թուրիսթները պիտի երթան, ադանկ քիւրտ նոր–հարսերու պէս գոյնզգոյն հագուած, ներկուած այլանդակ պառաւները ու լեարդները քայքայուած, մուխը մարած խրտուիլակները, պատկեր պիտի քաշեն հոս–հոն ու փախին դան իրենց ողորմելի կաճէթ երջանկութեան եւ կամ ալ Պէյրութէն շունչառողի, կնիկ հոտող խաչախճիներ ու ներքինի վարժապետներ, եպիսկոպոսներու եւ կուսակցական շէֆերու շուրջ դարձող ինչ կաւատ կայ՝ շունչը հոն պիտի առնէ, կողոպտէ երկիրը, ազգին քիթին խնդայ ու ետ վազէ Միջերկրականի կղզիներուն շուրջ պառկի խռկայ, բայց հոն մնացող՝ չըլլար... չկայ, չկայ, չկա՛յ, կը հասկնա՞ս... ես գացողը չեմ, դուն ալ չես երթար ոչ ալ պոսերդ... սուտ է ձեր հայրենիքի սէրը, չեմ հաւատար, աչքի փոշի է... եթէ աչքան կը սիրէք ձեր հողը՝ գացէք Հայաստան պապամ, ի՞նչ կայներ էք մէջտեղը թրաֆիքը կը խանգարէք... Նա՛, ժողովուրդ, երկիր, հող, հայրենիք – մայրենիք, ամէն բան կայ... գնա՛, ի՞նչ կեցեր ես, ազատութի՞ւն չկայ... քանի՞ փարայ կ՚ընէ ազատութիւնը եթէ իրապէս կը սիրես քու երկիրդ, պօչ խօսք է ատիկա... հայրենիք սիրելը կնիկ սիրելու պէս է, կը սիրես նէ կնիկդ, ինչ փորձանք ալ գայ, քթօր թափել ալ ըլլայ նէ՝ քուկդ է, հետը կ՚ապրիս... ամա ատ չէ խնդիրը հիմա...:

(Շար. – 7)

ուսուցչուհի մըն է, օժտուած բաղմաթիւ շնորհներով: Ասոնց կարգին՝ ճիշդ առոգանութիւն մը եւ արտասանած կտորին խոր ըմբռնումը: Հաճոյք է, վինքը լսել եւ երկար ատեն է մեզի զլացուած էր գեղեցիկ հայերէնով մեր ականջները լեցնել: Այս հաճոյքը աւելի մեծ պիտի ըլլար սակայն եթէ Տիկին Կոմիկեան նուազ «պատկերազարդէր» իր արտասանած կտորները, այսինքն քիչ մը խուսափէր շարժումներով բացատրելէ բնագիրը: Պիտի նախընտրէինք որ աւելի զուսպ ըլլար, մանաւանդ Մեծարենցի, Թէքէեանի (Եկեղեցին Հայկական) եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պատգամին մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, շնորհաւորելի է եւ անվերապահ գնահատանքի արժանի է իր տարած աշխատանքը:

Երկրորդ մասը կը բանար Սփիւռ-Կոմիտաս երգչախումբը, իր բծախնդիր ղեկավար Կարպիս Ափրիկեանի ձայնին ներքեւ: Յաջորդաբար մեզի հրամցուեցաւ՝ Կոմիտասի Ջիգ դու քաշի եւ Կալի երգը, Թ. Ալթունեանի Նազանի եարը, Կոմիտասի՝ Լուսնակն անոյշը եւ Թ. Ալթունեանի՝ Հոպինան: Ժողովուրդին բուռն ծափահարութեանց տեղի տալով, Սփիւռ-Կոմիտաս երգեց նաեւ Կանաչեանի Նանորէն հատուած մը: Շնորհաւորելի է երգչախումբը, որ դժուարին պայմաններու մէջ, տարիներէ ի վեր, գիտցած է ներկայացնել մեզի խնամքով պատրաստուած յայտագրեր, որոնք թէեւ շատ չեն նորոգուիր, բայց միշտ որակ ունեցած են:

Փակման խօսքը կը պատկանէր Կաթող. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք.ի, որ շեշտեց սկիզբը, թէ նախընտրելի պիտի ըլլար որ այս գրական երեկոյթը փակման խօսք չունենար, այնքան գեղեցիկ տպաւորութեան ներքեւ ենք: Ապա յայտնեց բոլորին գոհունակութիւնը եւ շնորհաւորութիւնները Կեդրոնականցիներուն, որ նման մշակութային հանդէս մը կազմակերպած էին: Արդարեւ, մոռցուած էին նման հանդիսութիւններ պաքանդէններու ժխորին մէջ:

Կաթող. Պատուիրակը, անդրադառնալով մեր գիրերու գիւտին, գայն քիչ մը հրաշալի որակեց, ածականին չտալով կրօնական իմաստ մը եւ շեշտեց թէ Ե. դարը հրաշապատում մըն էր: Ոսկեդար անուանուեցաւ, ապա ունեցանք Միջին դարը, Նարեկացիով եւ Շնորհալիով եւ երրորդ շրջան մը՝ 1908էն 1915՝ մեր արեւմտահայ գրականութիւնը, որ նաեւ բացառիկ պոռթկում մըն էր: Այս շրջանին, դպրոցներ ալ չինեցինք: Իր եզրակացութեան մէջ, Սերովբէ Արք. յայտնեց որ միշտ միտքն է որ կ՚առաջնորդէ, ուսական եւ տկուն կը դարձնէ ազգ մը: Դժբախտաբար, մտքի զարգացումը նըսեմած է, տեղի տուած ենք, ու անհրաժեշտ է բացառիկ շարժում մը, ցնցում մը գաղութներու մէջ: Մաղթենք որ, ըստ Սերովբէ Արք.ի, այս եւ նման առիթներով այդ անհրաժեշտ պոռթկումը ստեղծուի, որպէսզի շարունակենք պահել մեր ինքնութիւնը, պահենք՝ լեզուն:

Այսպէս վերջ գտաւ այս գեղեցիկ ցերեկոյթը եւ փափաք մըն ալ ստեղծեց մեր մէջ, որու իրագործումը դուցէ պէտք է ակնկալել կրկին Կեդրոնականցիներէն: Տարիներ առաջ, ամէն աշնան, Հայ Մշակոյթի օր կը տօնուէր Փարիզի մէջ, եւ ատոր առաջին ներշնչողներէն եղած էր այս թերթին հիմնադիրը: Կիրակի օրուան հանդէսը մեզի յուսալ տուաւ, որ անկարելի չէ որ կրկին ունենանք Հայ Մշակոյթի օր մը, միջազգային մշակոյթի այս ոստանին մէջ:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ.— Իտալիոյ մէջ վերջին շրջանին պատահած քաղաքական իրադարձութիւնները մեծապէս ցնցեցին ոչ միայն Իտալացիները, այլ եւ բովանդակ մարդկութիւնը, ու իրենց ազդեցութիւնը ունեցան նաեւ մեր փոքրաթիւ գաղութին վրայ: Այս տարի, համեմատաբար, Եղեռնի յուշատօնը անցաւ աւելի համեստ պայմաններու տակ: Առաջին անգամ ըլլալով հարկ տեսնուեցաւ կանխել թուականը եւ յուշատօնը կատարել Ապրիլ 16ի Կիրակի օր փառաւոր ու հանդիսաւոր պատարագով մը, որուն պաշտօնապէս հրաւիրուած էր Միլանոյի Կաթոլիկէ արքեպիսկոպոսարանի ներկայացուցիչը յանձին Ամպրոզեան մատենադարանի տընօրէն՝ Գերպ. Կալպիաթի: «Հայր Մեր»էն առաջ պատարագիչ քահանան՝ Սարգիս Սարգիսեան, տուաւ աւուր պատշաճի քարոզ մը, իսկ պատարագի վերջաւորութեան կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն:

Ապա հրաւիրուեցաւ խօսելու քոյր եկեղեցիի հիւր վարդապետը. ան յիշեց եւ ընդգծեց աններելի ցեղասպանութիւնը, անդրադարձաւ Հայուն պայքարող եւ անընկճելի ոգիին մասին որ գիտէ եւ գիտցած է միշտ վերականգնիլ: Իր բովանդակալից խօսքի վերջաւորութեան Գերպ. Կալպիաթի բերաւ իր անձնական գնահատանքը եւ իր ժողովուրդին եւ եկեղեցիին յարգանքը, աւելցնելով.— «Դժուար է Հայ ըլլալ, շնորհք մըն է Հայ ըլլալ»: Ծիսական արարողութեան վերջաւորութեան կատարուեցաւ կոկիկ եւ պատշաճ հանդիսութիւն մը երգերով եւ յիշատակութիւններով նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի գաղափարին, եւ որու մաս առին երգչուհի Ելլադա Չախոյեան եւ թէնոր Ժան Անսըլեան-Արմենց:

×

Մայիս ամսու 18ին, Հինգշաբթի օր, Միլանի հայ համայնքը բախտաւորութիւնը եւ հաճոյքը ունեցաւ, շատ կարճ ժամանակով, հիւրասիրելու եւ մտերմիկ հանդիպում մը ունենալու հայրենիքէն ժամանած խումբ մը զբօսաշրջիկներու հետ, որոնց գլուխն էր բանաստեղծ Ռազմիկ Դաւոյեան՝ իր կնոջ՝ Ցամիկի հետ:

Խումբը, որ բաղկացած էր 40 հոգիներէ կը պարունակէր մտաւորականներու, ճարտարապետներու, բժիշկներու եւ արուեստագէտներու ընտրանի մը, որոնք Իտալիոյ գեղատեսիլ վայրերը այցելելէ յետոյ իրենց հանգրուանը գտան Միլան՝ Հայ Տան մէջ:

Հիւրերը ընդունուեցան ջերմ սիրով, զիրենք կ՚առաջնորդէր Թաղակ.Խորհուրդի ատենապետ Բժ. Տ. Ալեքսանեան: Ներկայ էին հոգեւոր հովիւը՝ Ս. Քհնյ. Սարգիսեան, Մշակութային Կոմիտէի նախագահ Հր. Բամպակեան, Բժ. Կ. Պօրանեան, Հայ Տան վարչութեան նախագահ Վ. Բամպակեան, տիկիններ եւ երիտասարդներու խումբ մը: Տեղի ունեցաւ ջերմ ընդունելութիւն եւ մտերմիկ խօսակցութիւն: Հանդիպումը բացաւ Բժ. Տ. Ալեքսանեան, որ հիւրերը ներկայացնելէ յետոյ հրաւիրեց Ռ. Դաւոյեանը իր խօսքը եւ ողջոյնը տալու: Բանաստեղծ Ռ. Դաւոյեան յայտնեց իր շնորհակալութիւնը, գնահատանքը եւ հպարտութեամբ անդրադարձաւ Միլանի հայ գաղութի նշանակութեան եւ գործունէութեան մասին եւ յարատեւ ուժ եւ եռանդ մաղթեց անոր անդամներուն, որմէ յետոյ խօսք առաւ «Ծիծեռնակաբերդ» յուշարձանի ճարտարապետ՝ Ա. Թարխանեան: Մեր բոլորիս համար մեծ եւ հաճելի անակնկալ մը եղաւ զինք մեր մէջ ունենալը. անիկա իր ճարտարապետի լեզուով բացատրեց եւ ներկայացուց հայկական ճարտարարուեստի նուաճումները եւ յետագայ ծրագիրները:

Գաղութիս այլ եւ այլ կազմակերպութիւններու անունով, հանդէս եկան Հր. Բամպակեան, Բժ. Կ. Պօրանեան, Վ. Բամպակեան, իսկ եկեղեցիին անունով հանդէս եկաւ Ս. Քհնյ. Սարգիսեան ընդգծելով, որ սփիւռքը պէտք ունի նման «կռունկներու»: Մտերմիկ հանդիպումը փակեց պետական երգի-պարի անսամբլի երգիչ Յովհաննէս Սիմոնեան «Տրչէ եաման» աքանչելի երգով (ու ձայնով): Ապա կենաց բաժակները բարձրացնելով, ողջագուրուելով ներկաները բաժնուեցան իրարմէ, վերստին իրարու միանալու հեռանկարով:

×

Մայիս 21ին, Կիրակի օր ոգեկոչում Սարդարապատի հերոսամարտի: Տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ: Պատարագիչ քահանան աւուր պատշաճի քարոզով նշեց եւ ընդգծեց հերոսաբար ինկածներուն երախտիքը, որոնց շնորհիւ այսօր մենք կ՚ապրինք, իրագործելու համար անոնց սուրբ եւ անմահ գաղափարը: Պատարագէն յետոյ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն 1918ին այդ հերոսամարտին մէջ նահատակուած հերոսներուն ի յիշատակ:

Ս. Ս.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Հ. Ց. Դ. Լիբանանի Երիտասարդական Միութեան Դաստիարակչական Յանձնախումբը Մայիսեան Շաբաթ մը կազմակերպած է՝ Մայիս 22-27: Շաբթուան ընթացքին, ազգային վարժարաններու մասնակցութեամբ գործադրուած է մշակութային յայտագիր մը: Այսպէս, ամէն առաւօտ, դասարան մտնելէ առաջ կատարուած է դրօշակի արարողութիւն, ազգային-յեղափոխական երգերու ընկերակցութեամբ: Ձայնասփռուած են ազգայնաշունչ երգեր, պատերէն կախուած են թերթեր, բաժնուած են թղթիկներ՝ որոնց վրայ գրուած է մեր անկախութիւնը կերտողներուն կոչերը, պատգամները, խօսքերը: Մայիս 24ին, «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, ազգային վարժարաններու աշակերտները դիտած են Վարուժան Սէթեանի հայաստանեան լուսապատկերները:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Հայ Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած է գնահատանքի երեկոյթ մը, նուիրուած Օր. Հրանոյշ Թովմասեանի, անոր մանկավարժական գործունէութեան 35ամեակին եւ հանգստեան կոչուելուն առթիւ: Երեկոյթին, զոր կազմակերպած է տեղւոյն ազգ. դպրոցներու Հոգաբարձութիւնը, ներկայ եղած են թեմին առաջնորդական տեղապահը՝ Կորիւն Վրդ. Պապեան, ազգային իշխանութիւնները, միութիւններ եւ հաստատութեանց ներկայացուցիչները: Մանկապարտէզի աշակերտները գործադրած են գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առած են Հրայր Շահնազարեան՝ Հոգաբարձութեան կողմէ, Լեւոն Մինասեան՝ ուսուցչական կազմի եւ Ժերմէն Բարայեան՝ ծնողական Խորհուրդի անունով: Մեծարեալի շնորհակալութեան խօսքերէն ետք յիշատակի նուէրներ տրուած են Օր. Հ. Թովմասեանի: Տեղապահ վարդապետի փակման խօսքով վերջ գտած է գնահատանքի երեկոյթը:

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ ՀՕՄի տան մէջ, Մայիս 22ին, հայրենի արուեստաբան Շահէն Խաչատրեան դասախօսութիւն մը տուած է շրջանի Համազգայինի մասնաճիւղի երիտասարդներուն: Դասախօսը ներկայացուցած է վերջին երկու դարերու հայկ. նկարչական արուեստի լաւագոյն ներկայացուցիչներու գործերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՅՍԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

3.

Արեւն արդէն նաղանքով թեքւում էր դէպի Աղօթարան լերան կատարը: Կամրջի մօտ ծառս եղաւ Ներսէս Ջավուշի ձին:

— Է, հէ՛, հէ՛յ...

Ձորը պատասխանեց:

Թուրք խուժանը գլուխը բարձրացրեց դիակներից, ատամները ժնդժնդացրեց անզօր կատաղութեամբ:

Ներսէս Ջավուշը ատրճանակի կրակոցով գլորեց կամրջի մօտ ցատկոտող մոլլային: Հետեւոն դառնալով, Փիդայները նետուեցին դէպի դիակները: Թուրքերը խուկոյն վայր գցեցին իրենց կացինները, բրերը, զէնքը: Մոլլաները բազկատարած դիմեցին Հայերին.

— Գութ ունեցէք, բարի մարդիկ...

Մատուռը պոկուեց տեղից, քրքջաց քարէ ատամները ցցած:

— Գութ ունեցէ՛ք...

Դիակներից շատերը շարժուեցին իրար յենուելով:

Դիակների տակից, թփերի ու քարերի արանքներից Փիդայները սկսեցին հանել ողջերին ու վիրաւորներին... Վէրք չունեցողներն անգամ ուժ չունէին ոտքի վրայ կանգնելու: Այդ դժբախտները կորցրել էին նոյնիսկ ճչալու, լաց լինելու ընդունակութիւնը: Նրանք ցնորուածի պղտոր հայեացքով էին նայում իրենց հաւաքողներին: Մահուան սարսափը կանաչ թոյն էր դարձել նրանց բիբերի տակ:

Ուլիկը դիակների մէջ որոնում էր մօրը, կանչում նրան: Գտաւ: Երեսն ի վայր ընկած մօր աջ ուսը ճեղքուած էր: Ուլիկը կռացաւ նրան բարձրացնելու: Մայրը կրճտացրեց ատամներն ու ծղրտաց: Նրա ոտքերի տակից գլուխը հանեց Ուխտանիկը:

— Մարէ՛, ջուր եմ ուզում...

Մարթան ճանաչեց Ուլիկին: Կծկուեց, առատ մազերով ծածկեց մերկ կուրծքը:

— Ջինիկս ո՞ւր է, Ուլիկ:

— Նա ողջ է, մարէ՛: Դու ուշքի եկ, — աղաչեց որդին: — Ջինիկն էլ է քեզ որոնում: Դու վեր կաց, դու մի՛ մեռնի, մարէ՛...

Ուլիկը հանեց իր վերնաշապիկը, դրանով փաթաթեց մօրը ու տարաւ դէպի կամուրջը, ուր հաւաքում էին ողջ մնացածներին:

Բոլորովին մերկ, արեան չիթեր մարմնի վրայ ոստոստում էր Ուխտանիկը: Նա մատը տարաւ բերանը, այնտեղից հանեց մօր մատանին ու մեկնեց եղբօրը:

— Բերանումս թաքցրի, Ուլիկ: Ինքն ուզում էր կուլ գնալ, ես կուլ չտուի: Լաւ արի, չէ՞:

Ուլիկը, որ ընդամէնը տասնհինգ տարեկան էր, արտասուեց մեծավարի, անձայն:

Բենիամինը դէմ առաւ հօրեղբօր փոքրիկ տղայի յօշոտուած մարմնին, տղայի բռունցքի մէջ քար կար: Ցաւից, ծնկների թուլութիւնից Բենիամինը չոքեց դիակի մօտ: Մէկը բռնեց ուսը:

— Որդի՛ս...

Բենիամինը աչքերը փակեց՝ մօր մերկութիւնը չտեսնելու: Վերարկուն հանեց, փակ աչքերով հագցրեց նրան: Մօր փէշերի տակից դուրս եկաւ Եղսիկը:

— Բենօ՛...

Նա մանրիկ ձեռքերով գրկել էր տիկնիկը, սա ժպտում էր կապոյտ աչիկներով...

×

Փրկուածներին սկսեցին հաւաքել մատուռի շուրջը: Օգնութեան եկածները, սակայն, չէին չփոթւում հարազատների դիակներից, վիրաւորների աղաղակներից: Նրանք ամէն կերպ աշխատում էին օգնել նրանց, հանգստացնել:

Ներսէս Ջավուշը հազիւ էր զսպում իրեն, որ գոտու արանքից չհանի ատրճանակն ու դրանով չխփի ժայռի տակ գունդկծիկ կանգնած Թուրքերին: Սակայն զսպում էր իրեն ու զբաղւում վիրաւորներով: «Սկսուե՛լ է, սկսուե՛լ է, սկըսուե՛լ է»: — Այս դաժան միտքն էր միայն թմբկահարում նրա շիկացած գըլխում: Սկսուել է ջարդը: Քեմալ բէյն ու Մամուր Ֆեյզին, անշուշտ, քաղաքում աւարտել են իրենց եղեռնը եւ ընկել գիւղերի վրայ: Ո՞ւր են տարել Խորէն աղային: Գլուխը վրա՞ն է, թէ նա էլ այս անհամար դիակներից մէկի նման ընկած է անթաղ: Ո՞ւր են տարել Կաթանի տղամարդկանց:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(82 — Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Բեքմէզեան, այրի Տիկին Նաւասարդեան, այրի Տիկին Բեքմէզեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարաօղլանեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ստեփանեան եւ զաւակը, Պ. Յովհ. Բեքմէզեան, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Գարաօղլանեան եւ Տէր եւ Տիկին Աչըգկէօզեան ինչպէս նաեւ Պօղոսեան, Գարաօղլանեան, Յարութիւնեան, Բապուճեան, Սարգիսեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, թոռան զաւկին, թոռան, եղբօր եւ քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ՓՈՔՐԻԿՆ ԱՐՄԷՆ ԲԵՔՄԷԶԵԱՆԻ

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Զորեքշաբթի, Մայիս 31ին 8 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունիս 9, ժամը 14.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ–Քոմիւնալ գերեզմանատունը։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեանի եւ ընտանիքին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Համախմբերգչական Միութիւնը Մարսէյլի եւ շրջանի, բոլոր Խմբերգցիները կը հրաւիրէ Կիրակի առտու, Յունիս 11, Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցին, ուր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մեզմէ անդարձ մեկնած բոլոր Խմբերգցիներու հոգւոյն։

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ՄՏԵՐՄԻԿ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ի պատիւ պոլսահայ գրագէտ, ուսուցիչ
ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻ
եւ ծանօթ արուեստագէտ
ՏԻԿԻՆ ՍԻԼՎԱ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻ
Կիրակի, 11 Յունիս ժամը 20ին
LE CAUCASE
15, Rue St. Gilles, 75003 Paris
Métro : Chemin Vert

Խաեանական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ կը ներկայացուին Տոքթ. Կոմիկեանի գործերէն նմոյշներ, տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, երգեր։

Իր բարեհաճ մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ Տիկ. Սիլվա Կոմիկեան՝ արտասանութիւններով։

Մասնակցութիւն՝ 65 Ֆր.
Երիտասարդներու՝ 55 Ֆր.

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի արձանագրուիլ, հեռախօսելով՝ 376.32.43

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Յունիս 10ին, Շաբաթ օր ժամը 15ին, Եան'ց ակումբի սրահին մէջ՝

5, Avenue Reille, 75014 Paris

Օրակարգ.— Փոփոխութիւններ Ծրագիր - կանոնագրին մէջ։

×

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունիս 10, Շաբաթ օր, ժամը 16.30ին, Եան'ց ակումբի սրահին մէջ։

Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՃԱՇ

Ի պատիւ
Տէր եւ Տիկին ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի հիւրերուն, որոնք իրենց պատուաբեր մասնակցութիւնը բերին հայ լեզուին նուիրուած դեղարուեստական ցերեկոյթին։

Restaurant ILE DE FRANCE (Péniche)
Face au 32 Avenue de New-York
75016 PARIS

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21ին
կը հրաւիրուին կեդրոնականցիները։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով մինչեւ Ուրբաթ ժամը 17, Պերլիէ Հաստատութիւն՝ 236.70.22 փոսթ 14։

Բարքինկ տեղւոյն վրայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ

ողբացեալ հայրենական արուեստագէտ
ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆԻ
ծննդեան 80րդ տարեդարձին առթիւ

Ուրբաթ, Յունիս 9
ժամը ճիշդ 20.45ին

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris
(Métro : Iena)

« ԿԱՐԻՆԷ »

երգախառն գունաւոր մեծ ֆիլմը

եւ առաջին անգամ ըլլալով, երկու վաւերագրական ֆիլմեր՝
«ԳԵՂԱՐԴ» և «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐ»
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆրանք

Points de vente des billets :

U.C.F.A.F. 6, Cité du Wauxhall
Paris (10e)

BALTAIAN 27, Rue Bleue, Paris (9e)

PALOUYAN, 9, Rue de Trévise, Paris 9e et auprès des membres de l'Association

Ճ Ա Շ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դըպրոցին, ամավերջի ընկերահամակրական ճաշը Կիրակի, Յունիս 11, Մշակոյթի Տունը։ Ճաշագին՝ 25 Ֆր.։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման տարեդարձը՝ ասկէ ետք տեղի պիտի ունենան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին հանդիպակաց Կիրակի օրը, որուն անունով հիմնուած է 1933ին Շաւիլի մատուռը։ Ուրեմն, այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով կը տօնուի Կիրակի Յունիս 11ին։

Համայն հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցելու եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագին եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօնին՝ բոլոր հանգուցեալ հիմնադիրներու, Հոգաբարձութեան անդամներու եւ նուիրատուներու հոգւոյ հանգստեան համար։

Պատարագի արարողութիւնները պիտի երգուին տեղւոյն նորակազմ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի։

Սկիզբ պատարագի ժամը 10.30։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ
60ԱՄԵԱԿԸ
[ՄԱՅԻՍ 28, 1918]
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ « Անկախութեան 60ամեակի Կոմիտէին» Կիրակի, Յունիս 11, ժամը 15ին, Սէն–Մարթէն տ'էռի Սալ տէ Ֆէթը։

Կը խօսի
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն գաղութին կարող ուժերը եւ՝

Տէսինի Մշակոյթի Տա ն Անի նուագախումբը

ԽՆՋՈՅՔ.— Ճոխ պիւֆէ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՆԻՍ

Կազմակերպուած Մարսէյլի հին մարտիկներու, նախկին զինուորականներու, ծաղումով Հայ Բարեկամական Միութեան, Կիրակի, Յունիս 11, ամբողջ օրը։ Ժամը 11ին, 7 Ռիւ տը Ֆրանսի (Նիս) առջեւ յարգանքի ցոյց։ Ժամը 11.30ին պատարագ Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին։ Կէսօրին զինեձօն։ Ճաշ եկեղեցւոյ կից սրահը, ժամը 16ին վերադարձի ճամբուն վրայ, այցելութիւն Սէն – Ռաֆայէլի հանգստեան տունը։ Ծախքերու մասնակցութիւն 90 Ֆր.։ Արձանագրուիլ Միութեան անդամներուն մօտ։

UNION NATINALE DE L'EGLISE ARMENIENNE DE LYON

Dimanche 11 Juin de 10 heures jusqu'aux chandelles

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

au bénéfice du patronage
Buffet — ambiance arménienne
avec l'orchestre « SAYAT NOVA »
Attraction surprise
Parc des Missions Africaines
Chaponost

Itinéraire : Oullins (pont), à droite directon les Aqueducs de Beaunant à gauche direction Brignais, après Camping Gaz tourner à droite direction Chaponost
Itinéraire flèché. Tél. 48-21-89 (parc)

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ ՀԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր պայմաններով եւ յատուկ ընդունելութեամբ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հովիւեան Վահան, Փարիզէն 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի, Ղազար Ագնաւորեանի մահուան տխուր առթիւ՝ Պուք–Պէլ–էռ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Վալանսի Քէս տ'Էփարնէն Մայիս 22ին իր բաժնեգինը (200 Ֆր.) ղրկող անձէն կը խնդրուի իր անունը հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Յունիս 12, Երկուշաբթի ժամը 14.30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Տեղեկատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրաց դասի եւ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան, Կիրակի, Յունիս 11, Շաթօ Մոնտէլի անտառին մէջ, Ռոմանի ճամբուն վրայ, «Թիռ–օ–փիժոն»էն դիմացի աջ ճամբան։

Հայկական մթնոլորտ՝ ԺԱԳ ԳՈԺԱՑԵԱՆ նուագախումբով։

Վիճակահանութիւն։ Առաջին պարգեւը չահողին երկու հոգինոց տոմսակ դէպի Պալէար, երթուդարձ։

Երթեւեկը ապահովուած Պարսամեանի մօտէն ժամը 11.30ին եւ ժամը 14.30ին։ Օդի վերադարձը նաեւ ապահովուած։ Օդի աննպաստութեան պարագային, տեղի կ'ունենայ Փալէ տը լա Ֆուարին մէջ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Grand BAL annuel

de l'Association Sportive Arménienne
Samedi 10 Juin de 20 h. à l'aube au théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
Animé par l'orchestre international
Harry Hougassian

et la participation de :
HARTAR (Viguen et Harout) et du ballet folklorique d'Issy des groupes *Gaizag* et *Hartanag*
BUFFET — TOMBOLA

ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Grande Fête Champêtre annuelle

11 Juin, Dimanche, à partir de 11 heures dans les jardins du Collège

(ou en cas de pluie dans la salle), 26, Rue Troyon — SEVRES

Avec : BEDIK — Duo HARTAR — l'ensemble folklorique NAVASART

Orchestre BERNARD DEDEJIAN

Le chanteur NORAIR

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
9
VENDREDI
9 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.137 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — No 14.137

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ԿՂԶԻԻՆ ՄԷՋ

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ ԿԸ ՇԵՇՏԷ.— «ՊԱՀՈՒԸՏՈՒՔ ՉԻ ԽԱՂՑՈՒԻՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿԱՄՔԻՆ ԱԶԱՏ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ»

———o———

Ներքին նախարարը թէեւ կ'ըսէ թէ ձեռք առնուած ապահովութեան միջոցները, սովորական եւ ընթացիկ միջոցներն են Նախագահի մը համար, բայց պարզ է, որ Քորսիքայի պարագային, հարկ էր սովորականէն քիչ մը անդին անցնիլ: Միւս կողմէ ձերբակալուած 24էն 17 «ինքնավարապաշտ» Փարիզ փոխադրուած էին, ներկայանալու համար Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ: Ամբաստանուած են եղեռնափորձերու մասնակցած ըլլալու համար: Կղզիին մէջ ոստիկանական քննութիւնները, հարցաքննումները շատցած են եւ եղեռնափորձերն ալ չեն դադրած: Նաեւ Նախագահին հոն եղած ատեն, եղեռնափորձ կատարուեցաւ վայրաչուներու պետին կառքին դէմ:

Նախագահը, կինն ու կառավարութեան անդամներ Ալաչիօ հասան Չորեքշաբթի օր, ուր ընդունուեցան քաղաքապետ Շառլ Օռնանոյի եւ հանդարտ ժողովուրդի մը կողմէ: Ժիսքար Նափոլէոնի մէկ համազգեստը նուիրեց քաղաքին: Կանաչ զգեստը գնդապետներու զոր Նափոլէոն կրած է 1813էն ցմահ եւ զոր կտակած է Արծուիկին: Նափոլէոնի ընտանիքը ի վերջոյ նուիրած էր Պետութեան: Իր առաջին ճառին մէջ, Նախագահը յստակ ու մեկին պարզեց այն երեք սկզբունքները, որոնք հիմը կը կազմեն իր քաղաքականութեան: «Ահաւասիկ իմ երեք հաստատումներս Քորսիքայի համար: Ֆրանսան վճռած է Քորսիքացիներով, Քորսիքան վերածել երջանիկ, բարգաւաճ եւ բաց կղզիի մը: Իմ երկրորդ հաստատումս, պարզ է բայց հանդիսաւոր.— ժողովրդավար Պետութիւնը, որոշումներու պատրաստութեան մէջ, կը ճանչնայ հողամասին մէկ բաժնին միայն ժողովրդական եւ հանրային քուէարկութեան ընտրեալները: Այս կէտին վրայ ամէն ինչ յստակ է: Հանրաքուէն չուրացուիր: Պահուըտուք չի խաղցուիր քաղաքացիներու կամքին ազատ արտայայտութեան հետ: Վերջապէս, ըսաւ Ժիսքար, Քորսիքացիք ինչպէս բոլոր Ֆրանսացիները, իրաւունք ունին ապահով ըլլալու իրենց անձին եւ ինչքին մէջ: Հիմնական իրաւունք մըն է զոր Հանրապետութիւնը պիտի ապահովէ ըստ իր միջոցներուն եւ օրէնքներուն»:

Իր առաջին ելոյթին մէջ, Ժիսքար մեծարեց նաեւ Նափոլէոնի յիշատակը, ոգեկոչելով անոր անձը եւ տարած աշխատանքը (պատմ. Օրինագիր, վարչական կազմակերպութիւն, ազգային ինչքերու սեփականութեան երաշխաւորութիւն, բանուորներու աշխատանքի ապահովութիւն, եւայլն):

Հինգշաբթի Նախագահը Սառթէն կ'երթար:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 2–5)

ԱՅՑ՝ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, Մայիսի վերջին Կիրակին, Թիֆլիս գտնուող Սայաթ-Նովայի շիրիմին այցի գացած են մտաւորականներ, ուսանողներ, Թիֆլիսի եւ շրջաններու աշխատաւորներ, Երեւանէն եւ Բաքուէն ժամանած մտաւորականութեան պատուիրակութիւններ: Աւանդութեան հիմը դրած է Յովհաննէս Թումանեան: Ամէն տարի կուգան մարդիկ իրենց ձեռքին մէկական կարմիր վարդ, իբրեւ խորհրդանիշ բանաստեղծութեան, գարնան զարթօնքի: Բացումը ըրած է բանաստեղծ Մորիս Փոցխիշուիլի: Խօսք առած են Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Մկրտիչ Սարգսեան, Վրաստանի Գրողներու Միութեան հայկական ճիւղի նախագահ Բենիկ Սեյրանեան, բանաստեղծ Ռազմիկ Տոնեան, թարգմանիչ Սուրէն Աւչեան: Հայաստանի եւ Վրաստանի արուեստագէտներն ու խումբերը մեկնաբանած են Սայաթ-Նովայի երգերը: Մինչեւ ուշ ատեն, եկեղեցւոյ բակին մէջ, Սայաթ-Նովայի կարմիր վարդերով ծածկուած շիրիմին շուրջ, հնչած են տաղեր, երգ ու երաժշտութիւն:

×

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ ՄԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Սոֆիայի Կլիմենտ Օխրիդսկի համալսարանի արեւելեան լեզուներու ամբիոնը հրատարակած է հայերէն լեզուի դասագիրք մը, զոր պատրաստած է պուլկարահայ բանասէր Եդուարդ Սելեան: Յառաջաբանին մէջ դիտել տրուած է թէ հազարաւոր հին ձեռագիրները զորս հայ ժողովուրդը պահպանած է փոթորկութիւններու եւ մեծ ջանքերու գնով, հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու պատմութեան եւ մշակոյթի ուսումնասիրութեան համար թանկագին աղբիւր են: Դասագիրքին մէջ համառօտ տեղեկութիւններ տրուած են հայերէն լեզուի զարգացման պատմութեան մասին: Եդ. Սելեան աւարտած է Երեւանի համալսարանի բանասիրական ճիւղը եւ 1969էն ի վեր հայերէն կը դասաւանդէ Սոֆիայի համալսարանը: Առաջին անգամն է որ Պուլկարիոյ մէջ կը հրատարակուի հայերէնի դասագիրք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ 240 միլիոն Ֆրանքի փոխատուութիւն մը ըրաւ Լիբանանի, վերաշինութեան համար: Պէյրութի կառավարութիւնը մէկ միլիառ կը յուսար, որպէսզի արաբական քարիւղատէր Պետութիւնները, քաջալերուած դրամադրելու ներմուծէին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԱՐԹԸՐ կարեւոր ճառի մը մէջ ըսած է որ Խորհ. Միութիւնը պէտք է ընտրութիւն կատարէ մեղմացումի կամ բախումի միջեւ: Թաս անմիջապէս հակազդած է ըսելով որ «Խորհ. Միութիւնը ձեռնոցը պիտի չվերցնէ»: Գալով Պրաւդայի կը գրէ թէ «Ամերիկացիները կը թունաւորեն միջազգային մթնոլորտը»:

ՄՈՍԿՈՒԱ առաջին անգամ ըլլալով կ'ընդունի որ ահաբեկչութիւն կայ նաեւ Խորհ. Միութեան մէջ եւ թէ 1977 Յունուար 8ի պայթումը մեթրոյին մէջ, եղեռնափորձ մըն էր:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՆԱՂԱՐՏ ՊԱՀԵՆՔ ՄԱՅՐԵՆԻՆ

———o———

Յաճախ հայրենի գրագէտներ, մտաւորականներ յօդուածներով կը դատապարտեն լեզուական աղաւաղումները, օտար բառերու անհարկի գործածութիւնը, հայերէնի խաթարումը շատերու կողմէ: Յառաջ միշտ ալ արձագանգ կը հանդիսանայ լեզուին մաքրութեան միտող նման գրութիւններու, զանոնք իր իսկ մտահոգութիւնները նկատելով: «Անաղարտ պահենք մեր մայրենին» վերադիր եւ «Հայը մեր հանապազօրեայ» ստորագիր խորագիրներով, գրագիտուհի Աղաւնի «Գրական թերթ» շաբաթաթերթին մէջ, Ապրիլ 7, իր վրդովումը կը յայտնէ ի տես լեզուական դատապարտելի այլանդակութիւններուն, օրինակներ բերելով խօսակցական ընթացիկ արտայայտութիւններէ, օտար բառերէ, տարազներէ:

Մի անգամ, կը պատմէ գրագիտուհին, մորթեղէնի խանութում, վաճառողուհուն խնդրեցի.

— Ցոյց տուէք ինձ այն մուշտակը:

Աղջիկն, առանց ինձ նայելու, անտարբեր նետեց.

— Ըստեղ մուշտակ չկայ, ըստեղ սաղ ցիգեյկա եա:

Չգիտեմ ինչու, որոշեցի աղջկան բացատրել, որ մուշտակ նշանակում է մորթէ վերնազգեստ եւ կարող է լինել թէ ցիգեյկայից (ոչ խարենի), թէ՛ կարակուլից, թէ սամոյրից(*): Աղջիկը ոչ այնքան էլ հաճոյքով լսեց ու ներողամիտ նկատեց.

— Էն ա կ'ասէիր շուբա, էլ մուշտա՞կն ինչ էր: Հըմի ո՞վ ա ըտենց ասում որ:

Աղջիկն ինչ-որ տեղ իրաւացի է, վաղուց մուշտակն իր տեղը զիջել է շուբային, ինչպէս լոռը կամ կաթնաշոռը դարձել է տվորոգ, թթուասերը՝ սմետանա կամ սմետան, պահածոն՝ կանսերվա; երշիկը՝ կալբաս կամ՝ կալբասա, նրբերշիկն էլ սասիսկի: Այսպէս կարելի է շարունակել անվերջ, բայց ընթերցողը կարող է բողոքել, թէ՝ «մաչալ տուր»... Սոյն մաչալը եւ շատ նման օտարածին բառեր մտել են մեր լեզուի մէջ եւ առանց մաչալ տալու աւերում են»:

Այսքանը դեռ միայն բանաւոր խօսքին մէջ: Մխիթարական չէ, կ'աւելցնէ Աղաւնի, նաեւ գրաւոր խօսքին պատկերը մէջբերելով քանի մը օրինակներ: Ահա մէկը, քաղուած «Երեկոյեան Երեւան» օրաթերթէն:

— Ոսկէ հարսանիք ակնարկում կարդում ենք. Իսկ երեկոյեան մի քանի ոչխար նոխազ դարձան: Որքան մեզ յայտնի է, ոչխարը, մանաւանդ հարսանիքի առիթով, կարող է խորոված դառնալ, բայց նոխազ, այսինքն, արու այծ՝ երբեք: Սխալը գալիս է անգիտութիւնից: Ակնարկագիրը լսել է «քաւութեան նոխազ դառնալ» արտայայտութիւնը եւ կարծելով, որ դա նշանակում է մորթել, վերցրել եւ կենսաբանական այսպիսի «գիւտ» է արել»:

Հեռատեսիլի հաղորդումներուն մէջ եւս կը վխտան լեզուական սխալներն ու այլանդակութիւնները: «Վերջերս, կը գրէ գրագիտուհին, հեռուստատեսութեամբ հաղորդուող մի երգի տեքստում հանդիպեցինք այսպիսի տողի.— Մեր բալենու ծառի տակ իմ հարսնացուն սեւուրաչ: Տեքստի հեղինակ բանաստեղծի համար պարզապէս անյարմար է չիմանալը, որ բալենու ծառ ընդհանրապէս չի լինում, բալենի ինքնին նշանակում է բալի ծառ, ինչպէս՝ ընկուզենի ընկոյզի ծառ, տանձենի՝ տանձի ծառ եւ հարսնացուներն էլ սովորաբար լինում են սեւաչեայ, թխաչուի, իսկ այդ սեւուրաչը այն նորամուծութիւնը չէ, որ կարող է արմատակալել մեր լեզուի մէջ, այն լեզուի, որի հարստութիւնը տէրեանական խօսքն է ու չարենցեան խօսքը, թումանեանականը, սեւակեանը... Դարձեալ հեռուստատեսութեամբ. Տուժուածը կարող է բողոքի. Բնակարանս հեռախօսաֆիկացուել է. Արդ, ուրեմն, բո՛ղ եղիցի լոյս լինի: Անհրաժեշտութիւն կա՞յ ըսելու, դիտել կուտայ գրագիտուհին, որ այսպէս արտայայտուողները, կարծելով, թէ գրական լեզուով կ'արտայայտուին, յօնքը շտկելու փոխարէն աչքը կը հանեն: Ցաւալին այն է, որ երբ մարդիկ կը փորձեն սխալը մատնանշել, ենթակաները կը մերժեն ընդունիլ, նոյնիսկ կը ճգնին համոզել, թէ սխալողը դիտողութիւն ընողն է: Ահա այդպիսի դէպք մը:

— Այսպէս պատահեց բարեացակամ բառի հետ: Թերթերից մէկի մի յօդուածում երկու անգամ տպագրուած էր բարեացկամ: Ուրեմն վրիպակ լինել չէր կարող: Զանգահարեցի համապատասխան բաժին եւ հարցրի, թէ ինչու են բարեացակամ բառը գրել անհարկի սղումով, չէ՞ որ դա սխալ է:

— Սխալ չէ, ասացին այդ ձեւը վաղուց է ընդունուած, ու զարմանալի է, որ դուք նոր էք նկատում: Ստիպուած եղայ քրքրել բոլոր բառարանները եւ առաջին հերթին դպրոցական ուղղագրական բառարանը: Եւ ամէն տեղ գրուած էր բարեացակամ: Հիմա ինձ մնում է դիմել մեր լեզուաբաններին հեղինակութեանը, եւ եթէ նրանք ասեն, որ սխալուողը ես եմ, յամենայն բարեացակամութեամբ ես կարող եմ ներողութիւն խնդրել: Բայց վստահ եմ, որ բանը դրան չի հասնի՝ բարեացկամ պոչատ բառից որքան շուտ հրաժարուեն մեր լրագրողները, այնքան աւելի լաւ իրենց համար»:

Գրագիտուհին, ի դէպ, շատ օգտակար կը գտնէ հեռատեսիլով պարբերաբար կատարուող հաղորդումները լեզուի մասին, քանի ճիշդ խօսելու, գրելու, արտայայտուելու ցուցմունքներ կը կատարուին: Այս հաղորդումներուն կը մասնակցին հմուտ լեզուաբաններ: Այսուհանդերձ, նկատել կուտայ ան, ասոնք երբեմն կը դառնան խրթին, երբեմն ալ առիթ կը ստեղծեն վիճաբանութիւններու, տեսակէտներու բախումի, բան մը, որ ընդհանրապէս ընդունելի ըլլալով հանդերձ, այս պարագային շահեկան չէ: «Ջէ՞ որ ունկնդիրը, հեռուստադիտողը մեծ մասամբ ժողովուրդն է, հասարակ մարդիկ, եւ ուրեմն՝ որոշակի օրինակներով նրանց պիտի բացատրել, թէ խօսքի, արտայայտութեան որ ձեւն է ճիշդ, որը սխալ... Ես կարծում եմ, որ նման հաղորդումները պէտք է դարձնել առաւել յաճախակի եւ դրանց մասնակից դարձնել լեզուաբանական աւելի շատ ուժերի»:

Աղաւնի հետեւեալ եզրակացութիւննով կը վերջացնէ իր յօդուածը.— «Մայրենի լեզուն մեր հանապազօրեայ հացն է, եւ մենք իրաւունք չունենք անտարբերութեամբ նայելու նրա աղաւաղումներին, աղքատացմանը, աղտոտումին օտարածին բառերով ու տերմիններով: Փոխառութիւնները պէտք է արուեն անհրաժեշտաբար՝ եթէ չունենք տուեալ բառի համարժէքը մեր լեզւում:

«Եւ վատ չի լինի նաեւ, որ գրական մամուլն էլ պարբերաբար անդրադառնայ լեզուի, մաքուր ու գեղեցիկ խօսելու խնդիրներին»:

ԲԱՂՀԱՆ

(*) ԾԱՆՕԹ.— Կարակուլ: Անունը կուգայ Պուխարայի համանուն ովասիսէն: Կերպ. Ասիոյ սեւ գոյնի գառնուկի գանգուր, արժէքաւոր մորթ: Սամոյր: Կզաքիսներու ցեղին պատկանող կենդանի, ամէնէն լաւը սիպերիականն է:

ԽՕՍՔ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

Եթէ յետադարձ ակնարկ մը նետենք հայ ժողովուրդի բազմադարեան գոյութեան վրայ եւ մի առ մի կանգ առնենք անոր պատմութեան կարեւորագոյն հանգրուաններուն առջեւ, կը տեսնենք հասարակաց գիծ մը, որ մեզի ծանօթ պատմական շրջաններէն սկսեալ, կը հետեւի անոր փոթորկոտ ընթացքին:

Գոյատեւման պայքարին մէջ, սեփական լեզուի եւ սեփական մշակոյթի դերն է այդ:

Արդէն այս մտահոգութիւնը ներկայ է նաեւ բոլոր ժողովուրդներու պատմական անցեալին մէջ ալ, բայց մեր մէջ կենսական կարեւորութիւն մը կը ստանայ:

Լեզուն եւ մշակոյթը կ'ընթանան ցեղային միասնականութեան ուղիով եւ կը ներկայացնեն ներքին զօրութիւն մը, ներուժ մը, որ կը միաձուլէ ազգ մը իր հզօրագոյն ամբողջականութեան մէջ:

Արտաշէս՝ համաժողովրդական սիրոյ առարկայ այդ կիսաստուածը, այդ առասպելացած հերոսը որ համադրութիւնն է ժողովուրդի մը դիւցազնական խոյանքին, ոգիին, կենսախայտ ուժին եւ գեղեցիկի ձգտումին եւ ինչ որ անոնցմէ ծնունդ կ'առնէ, իբրեւ ներգոյ ցեղային նկարագիր, Արտաշէս արքան ուրեմն, հզօր հայրենիքի մը համար նուաճեց դրացի անկազմակերպ ցեղերը եւ համադրեց բոլոր իր ճորտերը՝ յենլով իր ռազմական հանճարին ու զէնքերէն աւելի իր գաղափարական մղիչ ազդակին որ էր ազգային միութիւնը:

Այդ գաղափարականն է որ կը մնայ այսօր եւս ի զօրու, մեր գոյատեւման համար ճակատագրական սա ժամանակներու մէջ՝ իբրեւ ցիրուցան ժողովուրդ, աշխարհի չորս ծագերուն:

Բայց այսօր առանձին չենք:

Դարերու գոյատեւման մեր անվերջ պայքարին մէջ, դիզեր ենք մշակոյթի հարստութիւն մը եւ շիներ՝ սեփական մեծաքանչ լեզու մը՝ խորիմաստ եւ քաղցրալուր որուն ամէն Հայ՝ իբրեւ բջիջ մը մեղրի, ընդունարանն է ապահով:

Այս պատճառաւ կ'ըսեմ, առանձին չենք:

Մեր լեզուն՝ հայերէնը, մեզի հետ է. հզօր զէնքն է ան ու վահանը՝ մեր պայքարին: Վերապրելու եւ տեւելու մեր կռուին միակ յոյսը՝ կռուանը, ինչպէս մեր պապենական հաւատքը:

Այդ հաւատքը որ փրկութեան լաստը եղաւ, մեր պատմութեան ամէնէն դաժան անկիւնադարձերէն մէկուն վրայ, եւ փրկեց ու անկորուստ պահեց ազգ մը ամբողջ, գիրի եւ գրականութեան հզօր խոյանքի մը իբրեւ սկզբնապատճառ:

Եւ արդէն, ինչպէս այսօր, երէկ եւ առաւել քան հազար հինգ հարիւր տարիներ առաջ ալ, այս ուղղութեամբ, առանձին չէինք, որքան ատեն որ մեզի հետ էր մեր դրախտային, երկաթագիր, մեսրոպատառ լեզուն՝ հայերէնը:

Մենք ենք, հայ ժողովուրդն է անոր ծնուցիչ ուժն ու արդիւնքը միանգամայն:

Եւ եթէ կայինք, եթէ կրցանք մնալ ու կանք դեռ այսօր, ա՛յդ մեր լեզուին, գիրին, գրականութեան շնորհիւ է միայն:

Այս ընտրեալ ժողովուրդը, որ իր պատմութեան ամէն շրջանին եղած է սալը որուն Արեւելքը իր մուրճն է զարկած, Արեւմուտքը՝ իր կռանը եւ որուն գլխուն Հիւսիսն իր սանձամանիքը ու Հարաւը իր դժոխքն է վառած:

«Լինել թէ չլինել»ու հարց մը կայ մեր առջեւ, միշտ:

Բայց մենք, ինչպէս երէկ, այսօր ալ կ'ընտրենք լինելու, գոյատեւելու ճամբան զոր գոց գիտենք ալ եւ որուն առաջնորդ աստղը մեր հիասքանչ լեզուն՝ Հայերէնն է:

Եւ այսօր մենք հաւաքուած ենք այստեղ, անոր՝ այդ լեզուին, փառաբանութեանը համար եւ որուն մասին, անարժանաբար, վկայելու կոչուած ենք մենք ալ՝ հեռաւոր հորիզոններէ:

Բա՛յց...

Եւ այդ « բայց »ը դառնութեան մորմոքը ունի մեր օրերու նոր սերունդի համար:

Թէ ի՞նչ չափով անոնք՝ մեր տղաքը, զինուորագրուած են այդ լեզուին՝ յանուն մեր գոյատեւման եւ անով՝ ազգապահպանման գործին:

Ահա՛ հարցը:

Այդ հին շրջանին, երբ Սահակն ու Մեսրոպը, իմաստուն արքունիքն ու իրատես նախարարական տուները՝ Մամիկոնեաններու գլխաւորութեամբ, կեցեր էին սեփական մշակոյթն ու կրօնքը, սեփական հայատառ լեզուով յաւերժացնելու հրատապ անհրաժեշտութեան վրայ՝ ընդդէմ Բիւզանդիոնի եւ Պարսկին, նորադարձ ժողովուրդի մը լոյս հաւատքը ունէին իրենց իբր զօրավիգ:

Ինչպէս չհիանալ այդ գիւտին՝ գիրերու գիւտին վրայ որով ամբողջ ազգ մը փրկուեցաւ նիւթական եւ հոգեւոր նուաճումէ:

Այսօր ալ պարագան նոյնն է:

Այսօր ալ մեր գոյատեւման համար, համայնակուլ ու բազմազան օտար ներխուժումներու դէմ պէտք է ճակատինք: Բայց այս անգամ ալ, թէեւ բնոյթն ու ձեւը տարբեր, նպատակը նոյնն է:

Սմսեղուկ եւ դանդաղ օտար թափանցում մը կայ մեզմէ ներս. ո՛չ սուր, ո՛չ հուր...

Չես գիտեր, թէ ո՛ւր է ոսոխը՝ թշնամին:

Ան դարանակալ կը սպասէ հիւրընկալ դրան մը առջեւ, ուրմէ ներս մշակոյթի շքեղ գանձարան մը կը խոստանայ մեզի: Անոր կախարդանքը մէտուզայի երգի պէս հեշտ ու թովիչ՝ բայց կորուսաբեր է:

Բայց մենք չքաւորներ չենք, մեծատուներու դրան առջեւ. մենք անժառանգ ու ընկեցիկ չենք պատմութեան առջեւ: Պէտք չէ մատնուիլ ստորակայութեան բարդոյթին, որ արդիւնքն է մեր տգիտութեան միայն, հանդէպ մեր արժէքներուն, հանդէպ մեր լեզուին, մեր մշակոյթին զոր օտարներն իսկ կը գնահատեն բայց որուն մենք անհաղորդ կը մնանք, որովհետեւ կը դժուարանանք խօսելու մեր լեզուն:

Ինչո՞ւ չհպարտանանք երբ ունինք փառաւոր անցեալ մը եւ կոթողացած յիշատակարաններ՝ արուեստի եւ մշակոյթի: Ունինք լեզու մը՝ հայերէնը, որ փաստն իսկ է մեր մեծութեան, մեր հանճարին:

Եւ ազգ մը որ այսքան հարուստ լեզու մը ստեղծելու պահանջն է զգացեր, մեծ է նաեւ ինք:

Հայերէնը մեր անկապտելի այն հարըստութիւնն է զոր չեն կրցեր մեզմէ կորզել ո՛չ կործանարար աշխարհակալները, ոչ ալ ամէն ազգի խաղաղ ունի-թոռներ:

Միշտ կ'ապրի մեր լեզուն եւ մենք ուխտած ենք ապրեցնել զայն:

— Ի՞նչպէս:

Ահա՛ մեծ հարցը եւ անոր պարզ լուծումը — հայերէն խօսելով եւ զայն պարտադրելով եւ սիրցնելով մեր զաւակներուն:

Այսօր մենք, համայնակուլ օտար ազդեցութիւններու դէմ պէտք է պատնէշ ըլլանք մեր հոյակապ եւ տոկուն լեզուն, սիրելով եւ ապրեցնելով զայն՝ ամէն տեսակ հողի վրայ եւ բոլոր կլիմաներուն տակ որպէսզի ծաղկի եւ պտղաբերի մեր տոհմիկ գիտակցութիւնը որուն պէտք ունինք իբրեւ Հայ ապրելու համար:

Ի՞նչ էր Ե. դարու մեծ առաջնորդներուն՝ Սահակի եւ Մեսրոպի ռազմավարութիւնը, տարածելու եւ հաստատելու համար Քրիստոնէութիւնը զոր ազգապահպանման գլխաւոր ազդակ ընտրած էին:

Ստեղծել սեփական գիր եւ գրականութիւն:

Առանց այդ հրաշալի յղացքին, քաղաքական գերութեան պիտի յաջորդէր հոգեւոր բռնագրաւումը, ապասերումը, աղաւաղումը հայ Հոգիին, Մտքին եւ ինքնագիտակցութեան, որուն ահաւոր հետեւանքը պիտի ըլլար ամբողջական ձուլում եւ անհետ կորուստ, ինչպէս եղաւ շատ ու շատ ցեղերու համար:

Բայց մենք կանք եւ եթէ կանք շնորհիւ մեր լեզուին, շնորհիւ մեր գիրին ու գրականութեան:

Այսօր սակայն, սփիւռքի մէջ, դէմ յանդիման կեցած ենք նոյն վտանգներուն առջեւ: Այդ վտանգը, այսօր, մեզի կը ներկայանայ լեզուական անփութութեան՝ աւելի ճիշդ, հայերէնի թողլքումին մէջ:

Հո՛ս է որ պէտք է տանի՛նք մեր պայքարը, իբրեւ անհատ, իբրեւ ծնողք մանուանդ, եւ իբրեւ հոգեւորականութիւն, իբրեւ դպրոց եւ իբրեւ մտաւորականութիւն:

Մենք այսպէսով յաղթանակեր ենք Ե. դարուն, նուաճեր ենք Միջին դարերուն, հրաշալի թափ ենք ստացեր Վերածնունդի դարերուն եւ մեր յաղթական երթը բերեր ենք Զարթօնքէն մինչեւ մեր օրերը:

Լեզուն է այս բոլորին հիմը եւ յաջողութեան ազդակը եւ գիրն ու մամուլը:

Սորվի՛նք մեր լեզուն՝ հայերէնը, սորվի՛նք ու գործածե՛նք զայն, հպարտօրէն, պարծանքո՛վ. խօսի՛նք զայն եւ ցուցաբերենք ամենուրեք ինչպէս յաղթական հերոսը իր կուրծքին վրայ կը ցուցադրէ իր շքանշանը:

Հիմա անցեալէն տարբեր ձեւով մը, մենք իբրեւ անհատ, ինքնակամ կը գաղթենք օտար երկիրներ: Մեր պահպանիչը ու միութեան գիծը սակայն պէտք է մնայ մեր լեզուն: Անով միայն կրնանք հաղորդուիլ հայ մշակոյթի դարաւոր պաշարով կամ զայն ճոխացնել տեղական մշակոյթի տարրերով:

Ներկայիս, տարբեր պայմաններու եւ ճնշումներու ներքեւ՝ գաղափարական գործօն պայքարի մէջ, կարեւոր դեր մը կը վիճակի, ի հարկէ, մշակութային կազմակերպութիւններուն:

Իբր այդ Կեդրոնական Սանուց Միութեան այս հանդիսութիւնը երախտագիտութեամբ կ'ողջունենք եւ կը հաւատանք թէ հայ լեզուի եւ անով հայ մշակոյթի ձօնեալ այս եւ նման գործունէութիւններով կարելի է արծարծել նոր սերունդին մէջ ազգային գիտակցութեան զգացումը, առանց որու փրկութիւն չկայ:

Նոյնը չէ՞ն ըրած միթէ, ըստ Եղիշէ Պատմիչի, այն պատանի իշխանազուններն ու իրենց բախտակից տարեցները, երբ Տիզբոնի մէջ իրենց տարագրի օրերը կ'ապրէին՝ օտար հողի վրայ:

Անոնք, ոգի ի բռին սկսած էին սորվիլ կամ վերծանել իրենց մայրենի լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը եւ անով զօտեպինդ է որ կատարուեցաւ Վարդանանց հրաշագործութիւնը որով ազգ մը ամբողջ փրկագործուեցաւ եւ պահեց իր անկախ գոյութիւնը:

Սփիւռքի մէջ, մեր լեզուն մեր անունն է, ա՛ն է մեր դրօշը որ իր մայրենի հովանիին տակ կը խմբէ մեզ՝ անկորուստ:

Ծծե՛նք այդ մայրենական հարազատ ստինքէն, անցեալի փառքն ու մեր օրերու յառաջդիմութիւնը:

Գոյատեւման մեր պայքարին մէջ ամէնէն ազդու զէնքն է մեր լեզուն, սիրենք անոր գեղգեղանքը մեր շրթներուն վրայ եւ երաժշտութիւնը՝ մեր ականջներուն եւ հոգիին մէջ, որովհետեւ ան՝ ինքն իր մէջ, ամէն ինչ է մեզի համար:

Ամէն ինչ հայրենիքին համար էր Վարդանանց հին կարգախօսը:

Ամէն ինչ հայ լեզուին համար թող ըլլայ մերը:

ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Միշտ, վերջին վայրկեանին, կը շեղէր, թափը կը կորուէր, շատ կը խօսէր, կը տկարանար համոզումը: Սակայն հիմա բառերը կը խտանային, տղուն շարժումին, ձայնին պէտք ունէր որովհետեւ սկսեր էր ինքզինքը վայելել, իյնալ դերասանական թակարդը: Անմիջապէս անշարժացաւ, տղուն բառերը առած էր, գործածած էր իբրեւ իրը, իրենցը, ստեղծելով նոր կապը ի՞նչ տեսակ սէր է ասիկա որ ուժ կուտայ իրենցմէ վեր, անդին նետուելու, լսելով ձայնին պայթիլը:

— ... Մենք պէտք չունինք հողի հայրենիքի՝ Հայ ըլլալու, Հայութիւնը ըլլալու, սիրելու համար, Հայութեան համար մեռնելու... Հայութիւնը ոչ Արարատ է ոչ Սարդարապատ... Հայութիւնը հո՛ս է:

Ու ափը զարկաւ ճակտին, ուժգին: Կեանքին մէջ երբեք այսքան պահանջ չէր զգացած անկեղծ ըլլալու, երբեք այսքան ստիպողական, անմիջական չէր եղած գաղափարին իրականութիւնը: Ալ կարեւոր չէր թէ տղան կը հասկնա՞ր թէ ոչ, գաղափարը ինքնիր ուժը ունէր, իր գաղտնի հմայքը, իր անձէն անկախ՝ իր կեանքը ունէր: Ինչքան մարդկային էր այս վայրկեանը, ինչքա՛ն առանձին էր իր գաղափարին հետ...: Տօրիս յաճախ արցունք տեսեր էր աչքին, երբ այսպէս կը տարուէր խաղ է մտածելով, չհաւատալով որ զարգացած, հասուն մարդիկ կրնային երեւակայական յուզումներու գոհ երթալ: Այս սակայն, տարբեր էր — սէրը միայն կրնար Արթըրը այս աստիճան քըքրել, տանիլ իրմէ դուրս դէպի անկարելի երազներ որոնց մասին միշտ կը խօսէր: Տօրիս կէս ականջով մտիկ ըրաւ Արթըրի ձայնին եղերական շեշտին: Քունը կուգար:

— ... Ես քեզի ասիկա կ'ըսեմ, ես կուսակցական մարդ եմ, քսան տարուան շարքային, բայց ես չեմ կրնար ժողովուրդը խաբել հայ դատ, հայ հող, հայրենիք, ջարդ, թուրք – մուրք խաղցնելով աչքին... գնա ըսէ պոսերուդ որ ալ հերիք է, մեղք է աս լաւ ժողովուրդին, Հայը Թուրքին հետ խնդիր, հաշիւ չունի, մնացաւ գնաց... ալ հէքեաթէն դուրս պէտք է գան որ պատմութեան մէջ մըտնեն, այն ատեն կը գիտնան որ այնքան ալ դիւրին չէ եղեր պատմութիւն փոխելը, պատմութիւն շինելը, նոյնիսկ հասկնալը... ամա անոնք ոչ խելքը ոչ ալ քաջութիւնը ունին ասքանը ժողովուրդին ըսելու... մե՛ղք աս ազգին:

Անկեղծութիւնը նորէն կը պտտըրուէր իրմէ անկախ անկարելի բան է մտածելը անցաւ միտքէն ոչ ալ ապրիլը շարունակեց բայց վերջին խօսքեր դեռ կային շունչին, գիտակցութեան մէջ:

— Հայութիւնը փրկելու ուրիշ ձեւը կայ բայց քո՛ւ խելքդ չի հասնիր ատոր... Հայութիւնը գլխու հարց է, որոշումի ու կամքի հարց է... այսքան դար եթէ մենք տոկացինք ոչ ձեր այդ խեղճ ու կրակ հողն էր, ոչ տասնըհինգ զավալլը տէրտէրները, ոչ քանի մը խենթ հերոսները, հայրենիքի կատաղի սիրահարները, ոչ ալ կռուազան թագաւորները... քեզի կ'ըսեմ ես, մեզի հոս բերողը գաղափարն է, մտածումը, խելքէն դատ ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, ոչ թէ հողը այլ հողին գաղափա՛րը, եկեղեցիին գաղափա՛րը, ազգին գաղափա՛րը, եթէ կ'ուզես արեան գաղափա՛րը՝ բայց ոչ թէ արիւնը:

Պահը կրկին կը հասնէր իր գագաթնակէտին, կիսատ ու երկարաձգուող ինչպէս միշտ ու Տօրիս գիտէր որ կէս ժամ ետքը այս բոլորը ետ պիտի գային ու տանջող տխրութեամբ մը լեցնէին անոր սիրտը: Արթըր նստեր էր: Սենեակը յանկարծ պղտորցած կը թուէր, լեցուած կիսամեռ կիրքերու մարմիններով, անկապ խօսքերու փշրանքներով: Ո՞ւր էր տղան այս բոլորին մէջ: Նորէն իր գաղափարները կը դաւաճանէին, կը լքէին զինք, բայց հիմա մինակ չէր: Տղուն կողմը դարձաւ, դրեթէ կարօտով ան պիտի մնայ գաղափարէն ետք, հաւանաբար անցաւ միտքէն: Սպասեց:

(Շար. - 8)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Մայիս 28ի առաւօտեան, Անթիլիասի Մայր տաճարին մէջ պատարագած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս: Պատարագի ընթացքին Տաթեւ Եպս. Սարգիսեան կարդացած է Խորէն Ա.ի կոնդակը, նուիրուած 1918ին կերտուած Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան պատմական նուաճումներուն: Յաւարտ պատարագի, երկու կաթողիկոսները, եպիսկոպոսները եւ միաբանական դասը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու շարքերուն մէջէն, թափօր կազմած ուղղուած են դէպի Նահատակաց Յուշարձանը, ուր հոգեհանգիստ կատարուած է Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի ճակատամարտներուն զոհուած նահատակներու յիշատակին: Սկաուտներ ծաղկեպսակ մը դրած են յուշարձանին: Գարեգին Բ. քանի մը խօսքով հրաւիրած է ներկաները վառ պահելու անկախութեան եւ ազատութեան գաղափարը իրենց սրտերուն մէջ:

×

Ժամը 11.30ին, Պուրճ Համուտի «Գերմանիկ» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Մայիս 28ի վաթսունամեակի հանդիսութիւնը: Ներկայ եղած են պետական հայ երեսփոխան Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան, Անդրէաս Եպս. Պետօղլեան, կուսակցական մարմիններու եւ ազգային իշխանութեանց ներկայացուցիչներ: Բացման խօսքը արտասանած է Վաչէ Փափազեան: Օրուան առաջին բանախօսը՝ Ոսկեբերան Արզումանեան, ծանրացած է Մայիս 21էն մինչեւ 28 մղուած հիմնական երեք ճակատամարտներուն վրայ: Երկրորդ բանախօսը՝ Վաչէ Տարագճեան, շեշտը դրած է Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակման գաղափարական արժէքին վրայ: Փակման խօսքը ըրած է Հրաչ Տասնապետեան, Քրիստափորի հրեղէն պատգամը «յարատեւ կռիւ»ի պահանջը փոխանցելով ներկաներուն:

×

Մայիս 28ի վաթսունամեակի տօնակատարութեան շարքին, Պուրճ Համուտի «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 27ին, 114 նորագիրներ իրենց Դաշնակցականի երդումը կատարած են, կնքահայրութեամբ Մ. Իշխանի: Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի անունով Գէորգ Գանտահարեան իր խօսքը ուղղելով նորագիր երիտասարդներուն դիտել տուած է թէ բեմին վրայ պարզուող պատկերը մեծ յոյսի դռներ կը բանայ՝ իրեն հետ բերելով ապագայի ընդարձակ կարելիութիւններ: Կնքահայրը իր խօսքին մէջ անդրադարձած է Դաշնակցութեան գինանշանի երեք խորհուրդներուն՝ բահին, գրիչին ու դաշոյնին համընթացութեան, Հայութեան համայնական կարողութիւններուն, որովհետեւ իր երազի իրականացման ճամբուն վրայ ան պէտք ունի է՛ւ մտաւորականի, է՛ւ ռազմիկին, է՛ւ աշխատաւորին:

×

Մայիս 26ի երեկոյեան, Պուրճ Համուտի «Յ. Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է «Յեղափոխական մշակոյթ»ի երեկոյթ մը: Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդական Միութեան կազմակերպած այս հանդիսութեան ընթացքին «Շնորհալի» երգչախումբը մեկնաբանած է ազգային-յեղափոխական երգեր, ղեկավարութեամբ Գէորգ Գանտահարեանի: Մարի Փելթեքեան երգած է հայրենասիրական երեք երգեր, Սրա Կիրակոսեան մեկնաբանած է ազգային-ժողովրդական երգեր: Համազգայինի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Վարդիվառ Շնորհաւորեանի, ներկայացուցած է չորս պարեր: Հանդիսութեան գեղարուեստական պատասխանատուութիւնը ստանձնած է երաժիշտ Ալեքս Մնակեան:

×

Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակման 60ամեակի հանդիսութիւններու փառապսակը հանդիսացած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տողանցքը, որ տեղի ունեցած է Մայիս 28ին, կէսօրէ ետք, Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիբանանի ու Սուրիոյ մասնաճիւղերու ներկայացուցիչ մարզիկներուն, նուագախումբերուն, սկաուտներուն, արենոյշներուն, գայլիկներուն եւ մրջնիկներուն: Ներկայ եղած են Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներ, Լիբանանի Հայոց առաջնորդը, պետական երեսփոխաններ եւ շուրջ 10 հազար Հայեր՝ Լիբանանէն եւ Սուրիայէն: Խօսք առած են՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան անունով Կարօ Թիւթիւնճեան (արաբերէն), Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան ատենապետը՝ Տոքթ. Մ. Արզումանեան:

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Վիքթըրի Ֆիլտ դաշտին վրայ, Մայիս 28ին, նշուած է 60-ամեակը Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակման: Հանդիսավար Գէորգ Տօնապետեան բրած է բացման խօսքը, պարզելով օրուան խորհուրդը: Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, պարմանուհիները, գայլիկներն ու արենոյշները տողանցած են հանդիսականներու առջեւէն եւ կատարած Եռագոյն դրօշի բարձրացման արարողութիւն: Օրուան առաջին բանախօսը՝ Ենովք Լաչինեան, վեր առած է Մայիսեան անկախութեան նշանակութիւնը: Երկրորդ բանախօսը՝ Մուրատ Թօփալեան, անդրադարձած է հայկական ցեղասպանութեան, Թուրքիոյ Հայոց վըրայ գործադրած սեղմումներուն եւ հայկական պահանջներուն: Հ. Յ. Դ. Արեւելեան շրջանի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ խօսք առած է Թաթուլ Փափազեան: Մայիս 28ի խորհուրդին եւ հայկական պահանջներուն շուրջ խօսք առած են ՀՕՄի Կեդր. Վարչութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Համազգայինի Պոսթընի մասնաճիւղի եւ Ստեփանոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան ներկայացուցիչները:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, Մայիս 20ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակման 60ամեակի հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սեպուհ կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, ՀՕՄի եւ Համազգայինի: Ճաշ-հանդէսին, որ տեղի ունեցած է Հայաթ Րիճընսիի սրահին մէջ, ներկայ եղած են շուրջ 400 հոգի: Հանդէսը վարած է Հերի Սաչաքլեան: Այս առիթով, Ուաշինկթընի Հայ Դատի Յանձնախումբը յուշանուէրով մը պատուած է ամերիկեան բանակի հանգստեան կոչուած զօրավար Տին: Խօսք առած է Երուանդ Թերզեան:

ՇԻՔԱԿՈՅԻ Հոլիտէյ Ին պանդոկին մէջ, Մայիս 20ին, աւելի քան 300 հոգի ներկայ եղած են Մայիս 28ի հանդիսութեան, զոր կազմակերպած է տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն: Հանդէսը վարած է Վազգէն Այվազեան: Բանախօսած են Վիգէն Պապայեան (անգլերէն) եւ Վարդգէս Սինանեան (հայերէն): Խօսք առած է նաեւ Դեմոկրատ կուսակցութեան Իլլինոյի նահանգապետութեան թեկնածուն՝ Մայքըլ Պաքալիս:

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ Շերաթոն Հայց պանդոկին մէջ, Մայիս 21ին, տեղի ունեցած է 60ամեակին նուիրուած ճաշ-հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղած են 250 հոգի: Հանդէսը վարած է Տոքթ. Ռուբիկ Խաչիկեան: Խօսք առած են Մեսրոպ Եպս. Աշճեան, Հրաչ Աբրահամեան եւ նախկին Գոնկրէսմէն Հիլսթոքի: Կարդացուած են Նիւ Եորքի եւ Նիւ Ճըրզիի կառավարիչներու նամակները՝ որով Մայիս 28 կը հռչակեն Անկախութեան Օր:

ՏԻԹՐՈՅԹԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 28ին, նշուած է Մայիսեան անկախութեան 60րդ տարեդարձը: Անգլերէն խօսած է Կիպրոսի ՄԱԿի պատուիրակ Ռոսիտէսի ներկայացուցիչ՝ Տիմիթրիոս Փոլիտէս: Եդուարդ Մելիքեան (հայերէն) պարզած է Մայիսեան զոյամարտի իմաստը: Փակման խօսքը ըրած է Յովսէփ Վրդ. Գալայճեան: Պաշտօնական հանդիսութենէն ետք տեղի ունեցած է խրախճանք-պարահանդէս:

ՔԱՆԱՏԱ

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ բոլոր շրջաններէն եկած Հայեր, Մայիս 27ին հաւաքուած են Հայ Նոր Կեդրոնի հողաշերտին վրայ, ուր կատարուած է հիմնարկէքի արարողութիւն: Ներկայ եղած են Օնթարիոյի վարչապետ Ուիլըըմ Տէյվիս, Մշակոյթի եւ Զբօսի նախարար Թամ Ուէլզ, Նորք Եորքի քաղաքապետը, Միացեալ Նահանգներու Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Մեսրոպ Եպս. Աշճեան, հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը: Խօսք առած են վարչապետը, Մշակոյթի նախարարը, քաղաքապետը, երեսփոխաններ եւ պաշտօնական այլ անձեր: Վարչապետը այս առիթով պարգեւատրուած է Կիլիկեան Ասպետի շքանշանով, ձեռամբ Մեսրոպ եպիսկոպոսի: Տեղւոյն վրայ սրտաբուխ նուէրներէ գոյացած է 100 հազար տոլար: Օնթարիոյի կառավարութեան անունով վարչապետ Տէյվիս յանձնած է 175 հազար տոլարի չէք մը, իբրեւ առաջին վճարում՝ խոստացուած ընդհանուր ծախքին մէկ երրորդին իրենց մասնակցութեան, որ ներկայիս կը գնահատուի 680 հազար տոլար: Օրուան առթիւ բանախօսած է Տոքթ. Բարգէն Փափազեան (Պէյրութէն):

×

Ուքրանեան Զըրչի ընդարձակ սրահին մէջ, նոյն օրը, երեկոյեան, տեղի ունեցած է Մայիս 28ի 60ամեակի հանդիսութիւնը: Խօսք առած են «Սողոմոն Թեհլիրեան» կոմիտէի, «Զաւարեան» ուխտի ներկայացուցիչները, Օնթարիօ նահանգի Ազատական կուսակցութեան պետ Տոքթ. Սթիւըրթ Սմիթ, նահանգային կառավարութեան կողմէ Թամ Ուէլզ եւ Առողջապահութեան նախարար Տէնիս Թիմպրէլ: Բանախօսած է «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագրապետ Մինաս Թէօլէօլեան:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ Հայաստանի անկախութեան 60րդ տարեդարձը նշուած է Մայիս 27ին եւ 28ին: Առաջին օրը՝ երեկոյեան, Սըվաք սրահին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն-խրախճանք, որուն ներկայ եղած են վարչապետին ներկայացուցիչը, նախարարներ եւ երեսփոխաններ: Կիրակի երեկոյեան, Լըկօ սրահին մէջ տեղի ունեցած է Մայիս 28ի հանդիսութիւնը: Նախագահած է Տոքթ. Հրաչ Աբրահամեան, բանախօսած է Տոքթ. Բարգէն Փափազեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՅՍԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

3.

Մարգարիտը թուլացած ընկաւ Ներսէհ Զավուշի գիրկը:

— Զաւակնե՛րս...

Ներսէհ Զավուշը ցնցեց նրան:

— Ուշքի եկ, Մարգարիտ: Ո՞վ էր գըլխաւորում Թուրքերին: Ասա, Մարգարիտ, յիշիր:

— Քեմալ բէյը, — պատասխանեց Մարգարիտը՝ թուլացած նստելով քարի: — Եկաւ զօրքով ու ոստիկանների խըմբերով: Նաեւ Օսման օնբաշին: Ա՛խ, Աստուած: Նախ հաւաքեցին տղամարդկանց: Խորէն աղային բռնել են խարէութեամբ... Յետոյ զօրքն ու ոստիկանութիւնը ընկաւ մեզ վրայ:

Ամէն ինչ կատարւում է այնպէս, ինչպէս ծրագրել էր կառավարութիւնը: Բայց միթէ՞ միայն հիմա՝ այսօր, այս մեծ եղեռնի օրերին է ծրագրուել դա: Ոչ, ոչ: Երիտթուրքերի կառավարութեան հին ծրագիրն է սա, այս ցեղասպանութիւնը: Դեռեւս չորս տարի առաջ, Սալոնիկում էնվերի, Թալաաթի ու Ջամալի կուսակցութեան կոնգրեսում գծուեց Երիտթուրքերի նպատակը՝ Հայութեան ու Հայաստանի նկատմամբ: Այդ կոնգրէսի որոշման մէջ ասուած է. «Վաղ թէ ուշ բոլոր ոչ թուրքակ. տարրերի լրիւ թուրքացում պէտք է իրագործուի: Պարզ է, դրան չի կարելի հասնել միայն համոզման ճանապարհով, պէտք է օգտագործել նաեւ բանակի ուժը»: Այո, այսպէս էր ծրագրուած, նախատեսուած, որոշուած: Կառավարութիւնը կեղծաւոր խոստումներով ու ընտի յայտարարութիւններով՝ Թուրքիայի բոլոր ազգութիւնների իրաւունքների հաւասարութեան, ազատութեան մասին միայն աչք էր կապում, թաքցնելով իր բուն նպատակը:

— Ուրեմն, զօրքը է՞լ մասնակցում էր ջարդին, — նորից հարցրեց Ներսէհ Զավուշը՝ արդէն չատ թէ քիչ ինքն իրեն գտած Մարգարիտին:

— Զօրքը եւս, այո, զօրքը՝ զէնքով, խըղրաշիով, ամէն ինչով:

Այդ այն զօրքերից էին, որ ուղարկւում էին ռազմաճակատ: Նոյնիսկ ռազմաճակատի վիճակը այնքան կարեւոր չէ կառավարութեան համար, որքան Հայերի ոչնչացման խնդիրը:

Ներսէհ Զավուշը մէկ առ մէկ մտաբերում էր բոլոր այն դէպքերը, որոնց ինքը ներկայ է եղել Մակեդոնիայում, որ Երիտթուրքերի յենակէտն էր, նաեւ էնվերի չտարբում ծառայութեան ժամանակ: Որքան էլ ծածուկ էր պահւում եռապետութեան արիւնոտ գործունէութեան ծրագիրը, սակայն ինչ-որ ճեղքից, ինչ-որ անկիւնից նրանց ետին միտքը հասնում էր իրեն: Յիշում է Սուլթան Համիդին փոխարինած սուլթան Մեհմէդի մի քարոզը՝ կայսրութեան բանակի սպաներին: «Մենք պէտք է շարունակենք մեր նախնի սուլթանների սրբազան գործը՝ մեր կայսրութիւնը մաքրելով մեր հաւատին ու նպատակներին խորթ տարրերից: Պէտք է աշխարհից վերանայ ամէնից առաջ Հայաստան կոչուած երկիրը: Հայաստանը մեր կայսրութեան համար կամ հիմնաքար պիտի հանդիսանայ, կամ կործանման անդունդ լինի մեզ համար»:

Խոր ձոր է սպանդի ձորը՝ կործանման անդունդ: Անդունդ՝ արիւնոտ ու անտակ: Ահա թէ ո՞ւմ համար է բացուել այն անդունդը, որից գգուշացնում էր նորաթուխ սուլթանը: Գրեթէ նոյնն էր պնդում մառշալ ֆոն Բիբերշտէյնը: Էնվերի հետ ունեցած մի գաղտնի խօսակցութեան ժամանակ նա պահանջել էր, որպէսզի վերջացուի Հայերի խնդիրը՝ սրի ու ջարդի միջոցով: «Միայն այդ ճանապարհով կարելի է ապահովութիւն գտնել ձեր կայսրութեան արեւելքում, — ասել է գերմանացի մառշալը: — Միայն այդ միջոցով: Մենք ձեր բարեկամն ենք: Մենք գնում ենք դէպի Հնդկաստանի հարստութիւնները: Հայաստանն ու Հայերը խոչընդոտ են մեր ճանապարհին»: Ապա հասկացրել էր էնվերին, որ այն երկիրը, որ տիրապետում է Հայաստանին, նա տէր է նաեւ Փոքր Ասիային ու Միջագետքին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(83 – Շար.)

La Direction, le Personnel des Ets. MAG-2 et Au Cœur du Sentier partagent la douleur des familles Pekmezian et Karoglanian dans leur terrible épreuve à l'occasion de la perte cruelle qu'elles viennent de subir.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պայծառ Խոկիճեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԵԼՔՈՆ ԽՈԿԻՃԵԱՆԻ

(Կիւրլեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Յունիս 11, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՃԱՇ

Ի պատիւ

Տէր եւ Տիկին ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆԻ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի հիւրերուն, որոնք իրենց պատուաբեր մասնակցութիւնը բերին Հայ լեզուին նուիրուած գեղարուեստական ցերեկոյթին:

Restaurant ILE DE FRANCE (Péniche)
Face au 32 Avenue de New-York
75016 PARIS

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21ին

Կը հրաւիրուին կեդրոնականցիները:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով մինչեւ Ուրբաթ ժամը 17, Պերլիւէ Հաստատութիւն՝ 236·70·22 փոստ 14:

Բարքինկ տեղւոյն վրայ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կազմակերպած է հայկական երգահանդէս մը Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ

կ'երգէ՝

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 21ին:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան եւ կամ քաղաքի Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն:

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
présente pour la première fois
à ALFORTVILLE

un concert

avec le Groupe de Pop-Music arménienne

ZARTONG

le Samedi 10 Juin à 21 heures
Grande Salle du Complexe Sportif
LEO-LAGRANGE
Rue Etienne Dolet
près de la Place Carnot

×

En première partie
L'ENSEMBLE MUSICAL ARMENIEN de TRADITION POPULAIRE
Vocal et instrumental)

Entré : 25 F. — Etudiants : 15 F.

Autobus 103 — descendre à Etienne Dolet

Réservations : 378-09-66 et 376-90-86

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յունիս 11, ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, «Ֆրանսայի համար ինկած Հայերու» յիշատակը Փէռ-Լաշէզի մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Մայիս 28ի 60ամեակին առթիւ, Աստղիկ Ճանիկեան կը նուիրէ 10ական ֆր. Դպրոցասէրի, Սամուէլ Մուրատեան եւ Անարատ Ցղուլթեան քոյրերու վարժարաններուն (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դըպրոցին, ամավերջի ընկերահամակրական ճաշը Կիրակի, Յունիս 11, Մշակոյթի Տունը: Ճաշագին՝ 25 ֆր.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի (40–50) հայ տիկին մը, որ օրուան մէջ (ժամը 9էն 19) զբաղի եւ խնամք տանի հիւանդոտ մը: Լաւ վարձատրութիւն: Ներկայանալ «Յառաջ»ի:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Յունիս 12, Երկուշաբթի ժամը 14·30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Տեղեկատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

UNION NATINALE DE L'EGLISE ARMENIENNE DE LYON

Dimanche 11 Juin de 10 heures jusqu'aux chandelles

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

au bénéfice du patronage

Buffet — ambiance arménienne avec l'orchestre « SAYAT NOVA »
Attraction surprise
Parc des Missions Africaines
Chaponost

Itinéraire : Oullins (pont), à droite directon les Aqueducs de Beaumant à gauche direction Brignais, après Camping Gaz tourner à droite direction Chaponost
Itinéraire fléché. Tél. 48-21-89 (parc)

ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Grande Fête Champêtre annuelle

11 Juin, Dimanche, à partir de 11 heures dans les jardins du Collège

(ou en cas de pluie dans la salle), 26, Rue Troyon — SEVRES

Avec : BEDIK — Duo HARTAR — l'ensemble folklorique NAVASART

Orchestre BERNARD DEDEJIAN

Le chanteur NORAIR

Grand BAL annuel

de l'Association Sportive Arménienne

Samedi 10 Juin de 20 h. à l'aube au théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux

Animé par l'orchestre international

Harry Hougassian

et la participation de :
HARTAR (Viguen et Harout) et du ballet folklorique d'Issy
des groupes *Gaïzag* et *Hartanag*

BUFFET — TOMBOLA

Voyage Culturel en Arménie

Nouvelle formule :

en plus des excursions classiques (ETCHMIADZINE, SARDARABAD, GARNI, KEGHART) et...

Découverte des provinces nord de l'ARMENIE : KIROVAGAN, HAGHPAT, SANAHIN, ODZOUN, etc...

et trois jours à TBILISSI, ancienne capitale intellectuelle arménienne

calendrier des départs

13 JUILLET	16 SEPTEMBRE
05 AOUT	30 SEPTEMBRE
21 AOUT	28 OCTOBRE
02 SEPTEMBRE	23 DECEMBRE

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

Sonia Coumryantz

a le plaisir de vous annoncer l'ouverture de l'Agence

OPTIMA Tours

67-69, RUE QUINCAMPOIX
(Ange, Rue Rambuteau)
75004 Paris — Tél. : 274-27-20
Métro : Etienne Marcel ou Rambuteau (licence A 946)

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot. 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Sur MARSEILLE
Mr YABERIAN — Maison de la Culture Arménienne, 12-14 rue St. Bazile les Mercredis, Vendredis et Samedis au 50-15-09

Organisation TERRE & CULTURE
ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ

2e CAMPAGNE DE TRAVAIL EN IRAN DU NORD

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՇԱՒ ԴԷՊԻ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ

Aménagement des Domaines Arméniens

JUILLET ET AOUT 1978
(3 départs groupés)

1 — Camp international d'aménagement du domaine de Saint Thadée
(ԱՐՏԱԶԻ Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԸ)

Travaux de documentation et d'architecture — Restauration — Reboisement, irrigation, jardinage — Elevage — Exploration

2 — Camp international d'aménagement du domaine de Saint Stépanos
(ՄԱՂԱՐԹԱՅ Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱԽԱՎԿԱՅԻ ՎԱՆՔ)

Travaux de documentation et darchitecture — Rétablissement de terrasses agricoles — Reboisement, irrigation, jardinage — Exploration.

RECRUTEMENT D'UN EFFECTIF COMPLEMENTAIRE DE 60 PERSONNES

Renseignements et inscriptions :

PARIS : K. Kévonian, 702-99-45 — H. Kévorkian, 883-29-36
LYON : I. Baravian, 49-11-89 — MARSEILLE : S. Sarkissian, 52-18-75

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.138 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.138

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ԻՇԽԱՆԸ

Օչականի սահմանումն է այս: Եւ տասնամեակներ ետք դեռ այս վճիռը կը կրէ իր ամբողջական իմաստը: Որովհետեւ, Վահան Թէքէեանի քնարը ազնիւ սրտի մը հրայրքը չողարձակեց՝ զգաստ, զուսպ զգայարանքներով եւ խորունկ ապրում–ներով: Հոգեբանական վերլուծումով, այլ մասնաւորաբար՝ քնարականէն առաւել իմացապաշտ կնիքով: Ապա նաեւ անոր բառերն ու տողերը ներկայացան դասական պարզութեամբ, վայելուչ դիմագիծով. անոնք եղան միտքի դարեւանդ–ներ:

Վ. Թէքէեան, որուն նկարագիրը կազմաւորուեցաւ հայ աւանդական քերթո–ղութեան բացայայտ յատկանիշներով եւ եւրոպական գրական արուեստին յոլքե–րով, քանի մը անուններու հետ, ինչպէս Վարուժան, Մեծարենց, գեղապաշտ սերունդին ամէնէն վաւերական դէմքերէն մէկն եղաւ: Առաւելաբար խոկումի ճամբով մնաց նոյնքան անձնակեդրոն, որքան մարդկայնական: Ապրեցաւ լուռ թախիծով եւ զայն պարուրեց գեղեցիկ, թափանցիկ շղարշով: Բանաստեղծին խօսքը դարձաւ աւելի մրմունջ, քան ցասում ու բողոք: Փնտռեց սէրը, բայց խուսափեցաւ սիրուհիէն: Այսպէս է, որ իր մօտ կը գտնենք զգայարանքի մակարդակ մը, որ խորերէն կուգայ, հոգիին անյատակ ծալքերէն:

Վ. Թէքէեանի քերթողութիւնը մարմնացուց նոյնպէս հայ մարդուն ազգա–յունչ տրամադրութիւնները: Անցեալը թելադրիչ ուսուցիչ հանդիսացաւ իր տագնապներով, իր խոյանքներով, իր մարտակոչերով: Դէպքեր ու դէմքեր, հոգեղէն թէ մարմնեղէն արժէքներ, ուլի եւ խորհուրդ ստացան եւ իրենց հոգեւոր լաստերը բացին զով հովերուն դէմ:

Բանաստեղծը պատկերացուց իր ապ–րած ժամանակաշրջանը վերիվայրում–ներով, յուսաբեկումներով եւ յուսատու–ներով: Սերունդ ու պատմութիւն կան անոր հայերգութիւններուն մէջ: Կայ մութին մէջ կատարուող բանին՝ ազգի մը սպանութեան արձանագրութիւնը եւ անոր կողքին նաեւ ջարդակոտոր ազգին յարութեան շունչը, որ թեւածելով կը դառնայ կենդանութիւն հայրենի, այս–ինքն՝ անկախութիւն հայկական, երջա–նիկ իրականութիւն մը կարճ ժամանա–կով, ասկէ վեց տասնամեակներ առաջ, երազ մը, որ անկէ ի վեր ուռճանալով, կազմաւորուելով կը մնայ վաղուան միշտ պատրաստ: Վերստին յայտնուելու, դարձեալ հզօր իրականութիւն մը դառնալու հաստատամտութեամբ:

Վ. Թէքէեան մասնակից եղաւ իր ժողովուրդի ճակատագրին: Չմնաց քնարերգուի մը սահմաններուն մէջ: Հանրային աշխատանքի լծուեցաւ՝ անշահախնդիր նուիրումով: Ստանձնեց պատասխանատու պաշտօններ, առաքելութիւններ, յատկապէս այն օրերուն, երբ եռուն ակընկալութիւններով կ՚ապրէր Հայութիւնը: Իր ծառայութիւնը եղաւ ամբողջական, անտրտունջ, նոյնիսկ երբ արուեստական դժուարութիւններու հանդիպե–ցաւ:

Հրապարակագրական ջիղն եւս զօրաւոր գիծ դարձաւ անոր մօտ: Հայ մամուլը շատ բան կը պարտի իրեն, իբրեւ օրաթերթերու հիմնադիր, խմբագրապետ, խմբագիր թէ հմուտ աշխատակից: Կըրթական մշակ թէ հրապարակախօս՝ Թէ–քեան գուրգուրաց հայ լեզուին, հայ–կական արժէքներուն վրայ:

Կրնանք համամիտ չըլլալ իր հայեացքներէն ոմանց: Կրնանք տարակարծիք գտնուիլ իր հանրային - ազգային գործունէութեան որոշ երեսներուն կապակցութեամբ: Բայց չենք կրնար անտեսել անոր ուղղամտութիւնը.— չարժեցաւ իր համոզումներուն համաձայն, մանաւանդ ձգտեցաւ միշտ պաշտպանել ազգային շահերը, զանոնք գերիվեր նկատելով հատուածական բոլոր հակումներէն, տեսութիւններէն:

Իբրեւ քերթող պեղեց իր հոգին, գտաւ մարդկայնական լարեր, հայ մարդու ապրումներ:

Իբրեւ հանրային գործիչ – հրապարակագիր՝ իր միտքն ու սիրտը ներքին ամուր թելերով կապուած մնացին գինքը ծնող ժողովուրդին եւ հայրենիքին հետ:

Հայ բանաստեղծներու իշխանը եղաւ նաեւ տրիբունը Հայութեան:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄՆԵՐ ԽՈՍՏԱՑԱՒ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ

Սարթէնի մէջ խօսած իր ճառին մէջ է, որ Նախագահ Ժիսքար բարգաւաճ Քորսիքա մը խոստացաւ որու իրագործման համար, կառավարութիւնը տնտեսական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ: Ծրագրին ամբողջութիւնը միայն երեք տարուան ընթացքին կրնայ իրականանալ: Ձեռք առնուելիք գլխաւոր միջոցներն են. — Նոր հիւանդանոց մը (400 անկողին) Պասթիա, 1979ին, յատուկ վարկեր արդիականացնելու համար մայրուղիները եւ լեռնային ճամբաները, արհեստագիտութեան զարկ տալու համար յատուկ վարկեր, լիսէի մը կառուցում Սարթէն: 1979ին, Պասթիայի մէջ հաստատում արեւային ուժանիւթի հետազօտական տարրալուծարանի մը: Ծովի ճամբով փոխադրութեան համար, նոր ֆառկօ մը (1980) եւ 79ի գարնան ալ նոր զբօսանաւ մը, օդի ճամբով բարելաւում եւ բաղ–մացում մայր հողին կապող օդանաւե–րու: Դեռ կը ծրագրուի տեղական երաժշտանոցի մը շինութիւնը եւ էֆ.–էռ. 3ի վրայ յատուկ յայտագիր մը Քորսիքայի համար:

Յիշենք որ Սարթէն ամէնէն քորսիքա–կան քաղաքն է քորսիքական քաղաքնե–րուն, որու քաղաքապետը հանրապետական է: «Ձեզի պիտի խօսիմ ակնածանքով եւ անկեղծութեամբ» ըսաւ քաղաքապետը մինչ Նախագահը կը պատասխանէր «Պիտի պատասխանեմ սիրալիրութեամբ եւ համակրութեամբ»:

×

ՇԻՐԱՔ ԲԱՌԵՐԸ ՉԻ ԾԱՄԵՐ

Մամուլի իր ասուլիսին մէջ, Փարիզի քաղաքապետը շատ ծանր յարձակում–ներ ըրաւ կառավարութեան քաղաքակա–նութեան դէմ: Կը թուի թէ գրական ո–չինչ կը տեսնէ անոր մէջ եւ եթէ նոյնիսկ վայրաշունները Բ. զօրաբաժնի Զայիր երթալուն ու մարդ փրկելուն համաձայն է, կը գտնէ որ վայրաշունները պէտք ե–ղածէն աւելի մնացին հոն: Արդարեւ, Շիրաք դէմ է կառավարութեան Ատ–լանտեան, ափրիկեան, տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ անդամ ընտրուեցան Էտկար Ֆօռ՝ Ֆրանսուա Փոնսէի աթոռին եւ Միշէլ Տէռն՝ Ժան Ռոսթանի: Երկուքն ալ ընտրուեցան առաջին շրջանին, 38ի վրայ 28 ներկաներու քուէարկութեամբ: Հարկ էր 15 ձայն, Ֆօռ ստացաւ 17, Տէռն՝ 16:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 2–5)

«ԱՐՄԵՆԻԱ» ՆԱՒՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

«Արմենիա» նաւուն անձնակազմը՝ այս տարուան առաջին եռամսեակին ձեռք ձգած արդիւնքներով, Սեւ ծովու նաւագնացութեան մէջ գրաւած է երրորդ տեղը: Մէկուկէս ամիս նորոգութեան մէջ էր նաւը: Այնուհետեւ չեխոսլովաք զբօսաշրջիկները տասներկու օրուան շրջապտոյտի տարած է Միջերկրական ծով, այցելելով Փիրէայի, Հերակլիոնի, Կիպրոսի, Զմիւռնիոյ եւ Պոլսոյ նաւահան–գիստները: Չեխոսլովաքները գոհ մնա–ցած են անձնակազմի սրտբաց վերաբե–րումէն եւ լաւ սպասարկութենէն: Նաւուն հրամանատարն է Վլադիմիր Տուման: Սրահները եւ ներքին այլ բաժինները յարդարուած են հայկական ոճով, ինչ որ հաճելի տպաւորութիւն կը թողու հիւրերուն վրայ:

×

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՎՐԱՑԵՐԷՆ

Հայ գրողներու գործերը կը փնտռո–ւին վրացի ընթերցողներու կողմէ: Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնեն Ռուբէն Աղաբաբի ընտիր բանաստեղծութիւններու եւ պոէմներու, Վարդգէս Պետրոսեանի վի–պակներու եւ պատմուածքներու հաւա–քածոները: Լոյս կը տեսնէ նաեւ Վրաստան ապրող Մարտին Քարամեանի վիպակներու եւ պատմուածքներու հատորը:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ԼՈՂԱՐԱՆԸ

Երեւանի մէջ բացուած է Հայաստանի մեծագոյն լողարանը, ուր մարզիկներ պիտի կարենան վարժութիւններ ընել ամբողջ տարին: Կառոյցը ունի անհրաժեշտ բոլոր պայմանները համամիութե–նական եւ միջազգային մրցումներու համար: Լողարանին շուրջ 500 հոգինոց տեղ կայ: Հաստատուած է նաեւ դասընթացք մը մանուկներուն լողալ սորվեցնելու համար:

×

ՀՆԴԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է հնդեւ–խորհրդային 3րդ գիտական համագու–մարը, որուն մասնակցած են Հնդկաս–տանի եւ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներու հետազօտական կեդրոններու 120 գիտնականները: Կարդացուած են հարիւրէ աւելի զեկուցումներ կենսաբանութեան եւ տարրալուծութեան զանա–զան հարցերու մասին: Գիտական համագումարի գլխաւոր կազմակերպիչներէն մէկն է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նուրբ օգնական քիմիայի Հիմնարկը: Հնդկական պատուիրակու–թեան ղեկավարը՝ Փրոֆ. Սուկ Դեւ, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է, այս առթիւ. «Հայաստանի մէջ գտնուիլը մեզի բազմաթիւ հաճելի ու բերկրալի պահեր պարգեւեց: Հայաստան, որ մշակոյթի, բարձր զարգացած ճարտարարուեստի եւ գիտական մտքի երկիր է, արժանի տեղ կը գրաւէ խորհրդային ժողովուրդներու մէջ»:

ՀԱՅՈՒ ՀՈԳԻՆ

Ի՞նչ է հոգին, Հայու հոգին՝ հարցուցի
մերթ ինքզինքիս
Եւ մերթ լացաւ ու մերթ խնդաց իմ հոգիս
Անյո՛յս լացաւ եւ յոյսերով խօլարշաւ
Մըրրրկաթեւ մինչեւ ի փա՛ռք խոյացաւ..
Որմէ յետոյ նորէն ըսի տխրագին՝
Ի՞նչ է հոգին, Հայու հոգին...:

Ի՞նչ է հոգին, Հայու հոգին՝ ինքզինքիս
դեռ հարցուցի
Եւ ինչպէս ամպ մը երեւցաւ ան ինծի՝
Որ կ՚իջնէ վար ու մառախուղ կ՚ըլլայ
մերթ
Եւ մերթ ճերմակ ու վարդագոյն՝ թերթ
առ թերթ
Կը տարածուի երեսն ամբողջ երկինքին,
Անհո՛ւն հոգին, Հայո՛ւ հոգին...:

Ի՞նչ է հոգին, Հայու հոգին՝
կը հարցընեմ դեռ, աւա՜ղ,
Ու կը գտնեմ զայն ցեխի մէջ կիսաթաղ...
Բայց զերդ գինուոր մ՚որ կը կռուի
անդադար՝
Ցեխն ալ, կ՚ըսեմ, զայն աղտոտել
չի կրնար
Եւ ընդմէջէն իր այդ ցեխին, սարսռագին
Կը համբուրեմ Հայու յոգնած, սո՛ւրբ
հոգին...:

ՊՏՈՒԿԸ

Մենք էր–երբե՛մն հարուստ
Էինք մեզմով, բայց ա՛լ չենք.
Մեզ մատնեցինք ի կորուստ,
Ո՛վ սոսկում, մեզ կերա՛նք մենք...

Անեն մը դեռ՝ պակսածին
Տեղ կը լեցուէր ամէն օր, —
Յո՛յս ու հաւա՛տք լուսածին,
Ապագա՛յ նոր ու ազուր...:

Մենք եփեցինք, մենք կերանք
Մեր պըտուկին մէջ խելաց՝
Մինչեւ որ բա՛ն չըմընաց,
Ո՛չ երազ, ո՛չ ալ նոր կեանք...

Մընաց պըտո՛ւկը միայն՝
Որուն ներքեւ մենք կըրակ,
Որուն մէջ մե՛նք յիշատակ,
Կը խորովի՛նք յաւիտեան...–

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՈՍԿԻԷ ԿՇԻՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Անգամ մը եւս կը վերադառնամ մեր Թաղը, գրեթէ ընազդաբար: Փոխադարձ անհաւատարմութիւն մը, որ զիս հեռու պահեց մեր վաղեմի Թաղէն, այսինքն Լատինաց Թաղէն, այլեւս դժնդակ կը դարձնէ մեր կենակցութիւնը: Սէն Միշէլի մէջ ես զիս կը զգամ Փիզիքապէս ներկայ, բայց ո՛չ աւելի: Պողոտան նոյնն է եւ նոյնը չէ: Սրճարանները, որ մեր երիտասարդութեան օրրանը հանդիսացան, անճանաչելի դարձած են իրենց նոր չպարին ներքեւ: Կը տեսնեմ մեր ազօրինի կիները, ըսել կ'ուզեմ ժողովրդական ճաշարանները, իրենց ներքին պղծութեամբ: Գիտեմ թէ այլեւս պիտի չհանդիպիմ ոչ մէկ ծանօթ Հայու: Բայց կա՛յ եւ կը մնայ վայրը:

Կան բարձրադիր վայրեր, որ սահմանուած են իրենց վրայ ընդունելու սրբազան տաճար մը կամ փարոս մը: Ըսել չէ թէ միշտ կ'ընդունին: Բայց կը բաւէ որ վայր մը սրբագործուի, որպէսզի ան ըլլայ բարձրադիր եւ լուսատու: Եւ հո՛ս է որ մենք ծնունդ տուինք ոգիի մը: Հո՛ս է որ գաղթական Հայերս զիրար փնտռեցինք եղբայրական սիրով: Եւ տակաւին հո՛ս է որ զիրար բզքտեցինք, ինչ որ նոյն բանն է: Ես կ'ըսեմ, դուք մի՛ հաւատաք: Նոյն բանը չէ: Ո՞ւր հասած ենք հիմա:

Գիշերն անձրեւեց թեթեւօրէն, եւ այժմ արեւը կը խաղայ Լիւքսէնպուրկի սաղարթուն ծառերուն մէջ, գետին սփռելով ծփուն մետայլներ: Աւազանին ջրաժայթքը կը վկայէ ի նպաստ Յաւիտենական Վերադարձին, եւ երկինքը կը շնչէ բարձր տեղ մը, ընդմէջ երազին եւ երեւակայութեան: Ի՞նչպէս չյիշել իմ բարեկամս, այս մտերիմ երկինքին տակ, ուր ան կը բերէր իր ծամածուռ այլ նաեւ քաղցր ժպիտը: Երբ ան կը յայտնուէր ու բարեւ կուտար, իր բարեւն իսկ ականջիս կը հնչէր որպէս նորութիւն:

Ան կը յայտնուէր երեկոյեան ժամուն, թոնուտ եւ տենդահար գիշերին մէջ: Վահան Թէքէեան կը յառաջանար նուազ արագաքայլ քան թէ մայթին մշտահոս բազմութիւնը, բայց միշտ ներամփոփ: Ձմեռնային վերարկուն զինքը դարձուցած էր աւելի մարմնեղ եւ պատկառազդու: Գիշերադնաց ճամբորդն էր ան, անստոյգ արահետին վրայ: Ոսկետառ անձագիր մըն էր ան, թէեւ պատառատուն: Ամէն պարագայի՝ առխաքոֆրաք մը: Երբ ան կը յայտնուէր սեմին վրայ հայկական ճաշարանին, ուր առաւելաբար խմբուած էին ձախողածներ, կը թուէր գտնուիլ խլրտուն վիհի մը բերանը:

Ջրհոր չկայ այս կողմերը: Մեր երկրի լակոտները քար կը նետէին հորին մէջ, չափելու համար անոր խորութիւնը, ըստ արձագանգի տեւողութեան: Թէքէեան քար դրած էր իր սրտին վրայ եւ անով չափած՝ անյատակ ողբերգութիւնը Հայուն: Խօսքը իրն է « Անդունդի մէջ ինկած ազգ, անդունդի մէջ հեղձամահ »: Ան երջանիկ էր այս պողոտաներուն վրայ քսանական թուականներուն, երբ իր կուրծքին վրայ կը սեղմէր Սեւրի Դաշնագիրը: Ան երջանիկ է դարձեալ, այսքան տարի ետք, երբ յարմար տեղ մը գտած է իր հովանոցին համար, ճաշարանին անկիւնը:

×

Փոշի ազգ կոչեց մեզ: Եւ երբ փոշին քաշուեցաւ Թաղէն, Թէքէեան մնաց այն չօճին, որ իր սաղարթախիտ թեւերուն տակ կը պահէ բոլոր անոնք որ երիտասարդ են, տարիքով ըլլայ թէ այլապէս: Բանաստեղծը սիրեց երիտասարդութիւնը: Սիրեց անոնց ներկայութիւնը: Բայց գարնանային հեղեղները հեռացան դէպի դաշտերը յղի, անոնք փնտռեցին խոնարհ ուռենին եւ գգուանքը անոր առկախ վարսերուն: Թէքէեան սպասեց ակնկոր՝ սրճարանին խորը: Արժանաւորը եկաւ քովը իր սեղանին, անարժանին հետ: Քիչեր միայն գիտցան թէ, իր մռայլ եւ անհաղորդ արտայայտութեան տակ՝ որքա՜ն զգայուն սիրտ մը կը կրէր այդ անզուգական Հայը, որ մեզի հետ թափառեցաւ երկար գիշերներ, Սէն Միշէլէն մինչեւ Մոնփառնաս կամ թէ Սէնի երկայնքին, որ իր խոհական միտքերը զուգակշռեց զուարճաբանութեամբ, եւ որ գրեց ինքն իր մասին.— «Սա հոգին ծեր տղու...»:

Մենք գաղթականներ էինք: Բանաստեղծը աքսորուած էր կրկնապէս: Իր հայրենիքը որոշել կարելի չէր, անորոշութենէն դուրս, որ կը կոչուի այլուր: Պուրժուայի իր ուշադիր հագուածութիւնը (ռամկավարը պուրժուա է ըստ աւանդութեան) կը շեշտէր իր այլուրութիւնը եւ իրեն կ'արժէր մակդիր մը՝ «կոճկուած մարդ»: Սահմանում՝ որ զուրկ է ամէն իմաստէ եթէ չի նշանակեր հաւատարմութիւն՝ հանդէպ կեանքի ուղեգիծի մը: Լաւագոյն է ըսել՝ բարոյականի մը: Իր գէ՛շ պաշտպանուած կեանքը, պանդոկէ սրճարան, զինքը կը յանձնէր խառնակ ընկերութեան մը անստուգութեան, անկարելի հանդիպումներու ձախողած թատերախաղին, որոնց դէմ կը գոցուէր բանաստեղծը. «Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ չչարանայ բանաստեղծը, կ'ըսէր Պօլէն Հանրի Հայնէի մասին, ի՛նչպէս կ'ուզէք՝ երբ ան նշաւակ է անարգ էակներու մերձաւորութեան եւ անոնց սլաքին »:

Եւ ո՞վ կրնար վկայել, առանց իրականութիւնը ուրանալու, թէ Թէքէեան իր արժանի տեղը կը գրաւէր մեր քերթողութեան պատուոյ օթեակին մէջ: Ժողովրդական խանդավառութիւնը որ քաջալերանք պիտի ըլլար, կ'երթար ո՛չ թէ Թէքէեանի, այլ պչրայապաշտ քնարերգակներու, Մեծարենցի դաշնաւոր մրմունջներուն եւ պաղղուն ոստայնին, Վարուժանի բեղուն երեւակայութեան եւ հեշտապղլի հեթանոսութեան, Սիամանթոյի փողաւոր գործիքներու շաչիւնին: Անոնք ունէին իրենց տաղարանը, որ կը տպուէր կրկին եւ կրկին, մինչդեռ Թէքէեանէ կը ճանչցուէին միայն, Թէքէեանէ՝ որ լուսաւորիչ համազօրն էր մեր քերթողութեան փարոսներուն, կը ճանչցուէին միայն առանձնաշնորհեալ պահեր, ինչպէս՝ Եկեղեցին Հայկական, Լուսաւորչի Կանթեղը, Ես սիրեցի բայց ոչ ոք սիրածներէս գիտցաւ թէ...

Բայց խելառ սիրտը, որ չէր գիտեր համակերպիլ օրերու անէծքին, շարունակեց սարքել հանդէսներ, ինքն իրեն համար, եւ նաեւ, ինչո՞ւ չէ « վասն ձեր եւ բազմաց »: Թէքէեան ապրեցաւ իր հանդէսներով, բայց չկրցաւ ծածկել իր տրտունջը երբ հանդիսականները զինքը ծափահարեցին մատի ծայրով, մինչդեռ կը փառաբանուէին հռետորներ, ոմանք մօտէն չպարուած: «Ես ալ, ո՛վ Տէր, վստահօրէն բան մը կ'արժեմ եւ աւելի քան թէ շատեր որ կը սնանան...»: Այս խօսքերը կը նմանին այն լուռ մեղադրանքին, զոր լքուած կին մը կ'արձակէ, ձեռքը պահած իր զաւկին գլխուն վրայ: Որպէս պաշտպանութիւն իր հարազատին: Եւ ի՛նչ ցաւ է, նուիրեալ ծնողքին համար ինչ ցաւ՝ վտանգուած տեսնել իր հարազատին ապագան: Թէքէեան, որ «ամէն մէկ բառին եւ վանկին վրայ սիրտ հատուցից», կը տարակուսի որ իր երգը կարենայ լսելի ըլլալ ապագայ սերունդներու, որ կարենայ սփոփել ուրիշ սիրտեր, իր սիրտին պէս կարեվէր: «Տէ՛ր, ցաւ մըն ալ ա՛յս է հիմա ցաւերէն զատ անհամար... Լեզուն որով գրեցի՝ երկրի երեսը քիչեր կը կարդային զայն արդէն ու պակսեցան անոնք ալ... Հարիւր տարի վերջ գուցէ խօսող չունենայ...»:

Մոռացման վտանգը կը կրծէ հայերէն ձեռագիրը, երբ ան տպուած իսկ չէ: Այդ վտանգը կը խաթարէ մեր խօսքը, երբ ան արտասանուած իսկ չէ: Այս բոլորը ճիշդ է: Բայց ճշմարիտ բանաստեղծը, անտարբեր՝ հանդէպ ամէն վտանգի, կը շարունակէ երգել, ինչպէս երգեց Թէքէեան:

×

Կրօնական հոգի մըն է Թէքէեան, որ չի հաւատար թէ կեանքը կրնայ իմաստ ունենալ: Կայ մայր երակ մը, որ իրարու կը միացնէ մեր քերթողները Դուրեանէն մինչեւ Թէքէեան, Եղիայէն մինչեւ Մեծարենց եւ Ինտրա: Այն է՝ կրօնական երկխղճութիւն մը, առանց առարկայի: Աստուած բացակայ է: Բայց ո՛չ՝ աստուածութիւնը: Անոնք չեն ձգտեր յաւիտենականին, այլ անսահմանին: Անսահմանին՝ ուր տիեզերքին հետ պիտի ըլլան միասնաբար տարածուն: Անոնք մօտերն են տաճարի մը, որ գոյութիւն չունի, բայց որուն սրբազնութիւնը կը փոխանցեն մեզի իրենց երգով:

Կարելի չէ ըսել թէ անոնք հանճարներ են, քանի որ չենք գիտեր թէ ի՛նչ բան է հանճարը, բայց գիտենք թէ անոնք պիտի ապրին ընդմիշտ իրենց երգին ա՛յն մասով, ուր անձնական փորձառութեան մը վկայութիւնը կը թրթռայ: Միշտ գոյութիւն ունեցած է հակադրութիւն մը ընդմէջ ինքնաբուխ ժայթքումին եւ գիտակցութեան: Ինքնաբուխ ժայթքումը, զոր « ներշնչեալ » ռոմանթիկները օգտագործեցին չափազանց, դար մը ետք ընդգրկուեցաւ, թէեւ տարբե՛ր գիտումով եւ ակնկալութեամբ, գերիրապաշտներու կողմէ, որ մէկդի ըրին իմացականութեան արգելակը, այլ խօսքով՝ ուրացան արթուն միտքին գերակայութիւնը (իրենց ուրացումը յայտնելով հանդերձ արթուն միտքով, քառթէզիանիզմով): Վահան Թէքէեան, որ գերազանցապէս արթնամիտ մարդ էր, զգացումը ենթարկեց իմացականութեան: Կը ճանչնար Պօտլէռի խօսքը.— « Կը խղճամ այն բանաստեղծներուն վրայ, որ իրենց բնազդով միայն կ'առաջնորդուին. զանոնք անկատար կը նկատեմ »: Եւ յետոյ՝ « Անկարելի է որ բանաստեղծը իր մէջ չպարունակէ քննադատ մը »:

Քննադատ Թէքէեանը անզուգական հանդիսացաւ հանրային գործունէութեան մէջ, ուր իր սուր իմացականութեան կրակին ենթարկուեցան դէպքեր ու դէմքեր, եւ ուր վերլուծումը իր տեղն ունէր որքան համադրական շնորհը: Բայց բանաստեղծութեան մարզին մէջ, կատարելապաշտութիւնը զինքը մղեց խստակրօնութեան, եւ իր խօսքը ըրաւ ճիշդ՝ փոխանակ ընելու իրաւ, յայտնեց փոխանակ ցոյց տալու, եւ ըսաւ՝ փոխանակ թելադրելու: Պէտք է խոստովանիլ, որ երբեմն այսպէս եղաւ: Անհարթ եւ սեղմ նախադասութիւնը, որ գէշ կը հնչէ, պրկուած մնաց իր երազի բաժինէն:

Այսուհանդերձ, այդ նոյն զգաստ միտքն է որ ներշնչման զեղումները հաւասարակշռեց արուեստին հմայքով եւ լաւագոյնս նպաստաւորուեցաւ յանգի եւ ոտքի պա՛րտադրանքներէն: « Սապէս կը սահմանեմ բանաստեղծութեան ձիրքը, կ'ըսէ Կէօթէ, գեղեցիկը քաղել գիտնալ հարկադրանքէն »: Քերթողութեան ծանօթ թեմաները վստահեցաւ դասական տաղաչափութեան փորձուած հանճարին, ինչպէս պիտի վստահէր իր ձայնի մէկ հաւատարիմ արձագանգին:

Եղիա ըսած էր. « Գրաբարը պաշտել, պաշտպանել աշխարհաբարը »: Կարելի չէ լիովին հասկնալ Վարուժան, Մեծա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Առենէ մը ի վեր մտիկ չէր ըրած անոր խօսքերուն: Ցաւերը մեղմացեր էին ու մարմինը կրկին իր հին թեթեւութիւնը կը գտնէր խեղճին մէկը անցաւ միտքէն, նայելով Արթըրի քրտնած ճակտին, յոգնած մարմնին խօսք խօսք...: Պաղ ըլլալու էր դուրսը, աշխարհը հազար աչքով իրեն կը սպասէր, մահը պահուըտած ծառերու ետին...: Ցնցեց գլուխը, պէտք չէր կորսուէր երեւակայութեան մէջ, բայց հակառակ ճիգին, չկրցաւ արգիլել անցեալի արագ վերադարձը — մարդուն երախայական դէմքը կառածի մուտքին երբ ինք թուփին շուքէն զատուեր տնկուեր էր անոր առջեւ, ու յանկարծ վախը, լոյծ, սառած անոր նայուածքին մէջ ձիւնի խաղաղ երեսին, պըտտիկ կլոր բերանը ու բերնին սեւ խոռոչը, ձայնը, ձայնը ո՞ւր է ձայնը՝ երբ մարդուն կարճուկ թեւը նետուեր կառչեր էր իր դաստակին մինչ դէմքը կը քայքայուէր արդէն «ես Հայ եմ» ըսեր էր հանդարտ, հատիկ-հատիկ, թրքերէն, բառերը արձագանգելով ականջին մէջ «եկայ քեզի սպաննելու»... Հիմա եղունգները կը մխրճուէին իր մսին մէջ, մարդը դեռ խելայեղ փնտռելով իր ձայնը որպէսզի փախցնէր ուրուականը բայց ձայնը արդէն հոն էր առանց գիտնալուն «ես բան մը չեմ ըրած... անմեղ եմ... ինչո՞ւ ես... անմեղ եմ» երբ հեռուն շուք մը շարժեցաւ «մեծ հայրս ալ անմեղ էր, մէկ միլիոն Հայն ալ անմեղ էր» պատասխանեց ակռաներուն մէջէն, շուքը կը մօտենար ձիւնը ճզմելով առջեւէն վախ հրելով, հոս ոչ բարկութիւն ոչ ատելութիւն՝ միայն պաղ-պաղ ու թեթեւ շարժումները շարուած քակուելու մեռնելու ամիսներէ ի վեր պատրաստուած սպասելով հոս վազելու պայթելու՝ երբ «Այտը էֆէնտի՞» հարցումը սեւ բառերու հեղեղ արձագանգելով գիտակցութեան անկիւններուն ճերմակ պաղութիւն «անկարելի է ... չեմ ձգեր որ աւրէ» անցաւ միտքէն ու հանեց ատրճանակը» ոչ ոչ... ո՛չ» կը զարնուէին ակռաները դեսպանին, աւելի՞ պըտտկցեր էր մարմինը ... « աման ... մի մեռցներ ... ինչ կ'ուզես նէ տամ ... առէք Հայաստանը, ձեր հողերը ամբողջը առէք գացէք տարէք» կուլա՞ր արդէն թէ մօտեցող պահակին համար ժամանակ կ'ուզէր շահիլ վախը արդէն իրեն ալ անցնելով բայց դեռ կրնար զսպել « ոչ » բառը առանց իր ուզելուն «ոչ... արիւն կ'ուզենք... արիւնի դէմ արիւն, մինչեւ վերջին կաթիլը... կամ Հայը կամ Թուրքը աշխարհի երեսին» նոյն վայրկեանին պահակին ոտքերուն ձայնը դանակի պէս յստակ կը կտրէր գիտակցութիւնը ու արագ շարժումով քան քայլէն գետին փռեր էր վազող շուքը իր աղմուկով, բառը բերնին մէջ ու դառնալով մարդուն, վերջին անգամ, գրեթէ ուրախ ու նոյնիսկ տարօրինակ մտերմութիւն մը զգալով, սեղմելով ատրճանակին կոթը « լմնցաւ » ըսելով իր ձայնը տեղէ մը «ամէն ինչ կրնաս ըսել աշխարհի մէջ Պարոն Դեսպան... բայց ամէն բանին գինը կայ, պիտի վճարես ուշ կամ կանուխ սանկ կամ անանկ, հիմա... ա՛ռ» ու դեսպանին ինկած ատենն էր որ գետնէն պահակին գնդակը զարկեր էր ուսին...:

Նայեցաւ Արթըրին: Ի՞նչպէս հասկցնել սա մարդուն որ առանց արիւնի ու վէրքի հայրենիք չկայ ոչ ոքի համար ու առանց հայրենիքի՝ բերխչանութիւն է կեանքը, չինկէնէ ես, կենդանի, հարամ է ամէն բան այսօր Կոմիտէն է, վաղը հայրենիքը, Աքօ, ըսեր էր ընկեր Պարգեւ, դոլան լեցնելով գաւաթին, հանդարտ, սովորական ձայնով գաղափարը կայ աշխարհի մէջ Աքօ, գաղափարի համար ամէն ինչ քիչ է շարունակելով, սրճարանի աղմուկէն, օղիի ու սիկարէթի հոտէն անդին տանելով իր խակ երեւակայութիւնը կորսուելու Հայաստանի կօշկակարի մը խանութին պատուհանին, խօսելով անցնող հայ տղոց աղջկանց սիրելու աշխատելու մասին, հարկաւ պիտի սպաննէր, Հայեր ալ պիտի սպաննէր եթէ կոմիտէն պահանջէր միայն հայ ժողովուրդը կայ... ան գաղափարէն վեր է, կոմիտէէն ալ վեր է քանիերո՞րդ անգամ կրկնած էր մի-մինակ: Բայց հիմա, որքան քիչ խօսէր՝ այնքան լաւ: Առտու չեղած Գանատա պէտք է ըլլայ, Նիւ Եորք Խաչօն կը սպասէր իրեն Աւետիսին խանութը, հոս գործ չունէր այլեւս, ա՛ս մարդը, չի բռնուիր, ճիշդ է կոմիտէն տուած էր թէլէֆոնի թիւը նեղ պարագային գոց սորված էր, բայց ետ գիշերին մէջ պէտք է հալի, իր գոհի չունենալին հետ, սպասելու խօսքին, Նայուածքին, մէկ շեշտ, ինկած իր մէջ ընկեր Աքօ, նամակ եկած է ու ինք կը հասկնար...: Կէս ականջով մտիկ ըրաւ հիմա:

(Շար. - 9)

րենց եւ Ինտրա, առանց բառարանի օգնութեան(ըսել չէ թէ չենք գտա՞ր) : Թէքէեան գուշացաւ անընտել աշխարհաբարէն. «Քեզ, Հա՛յ լեզու, կը սիրեմ մրգաստանի մը նման»...» : Այն ընտանի պտուղները զորս Թէքէեան քաղեց մեր մրգաստանէն, բաւական եղան սնուցանելու համար զգացումները իր լայն հովահարը, որուն մէկ ծայրագոյն ալքը եթէ ուղղակի կանացի զգայնութիւն է, իր անուշիկութիւնով եւ նարկիսականութեամբ, միւսը կը պարզէ առնականութիւն եւ հուժկու վերմղում : Իր եզակի ձայնը, զոր կը ճանչնանք ամէն մէկ գրութեան մէջ, եւ նոյնիսկ հոն՝ ուր սրսկուած փլփիտը սակաւ է, գլալի կը դարձնէ բեկում մը : Ցաւ մը կայ տառածուն, որ կը խորանայ տակաւ, կը վերածուի անդոհանքի եւ յուսալքման : Ի խորոց սրտի կ'արձակէ իր աղերսը, Վինյիի Մովսէսին պէս. « Դուն զիս ըրիր զօրեղ եւ մենաւոր, թող որ այլեւս ննջեմ հողին քունով » :

Գիտենք սակայն թէ յուսահատական երգը չի նմանիր հասարակ յուսահատութեան, որ այլեւս մահացումն իսկ է երգին : Գեղեցիկը իր մէջ ունի կենարար զօրութիւն մը : Ան չի ջնջեր ցաւը : Կը փոխէ անոր բնութիւնը :

Եւ Թէքէեանի քերթուածները, սկսեալ Հովահար Հոգւոյն սրամիտ գրչախաղերէն մինչեւ անոնք որ Թրքահայ բանաստեղծութեան գանձը կը կազմեն, ներհայեաց մեկնաբանողի իրենց Պօղլէեան երանգներով (գեղչելով ինչ որ պէտք է գեղչել), անոնք կերտուած են երկու առանցքներու շուրջ : Ոմանք ապրումին շուրջ, ուրիշներ՝ ապրողին : Այս վերջինները ըլլալով աւելի մերձ՝ բանաստեղծութեան մեր ներկայ զգայնութեան : Մէկ թէ միւս պարագային, Թէքէեան բարձր կը բռնէ իր ոսկիէ կշիռը :

Ոսկին աւելի կը լուսաւորէ քան թէ կը տաքցնէ : Առանց պատճառի չէ որ « զուտ » բանաստեղծին մէջ եւ անոր կողքին, մատնանշուած է մենտոր մը, առաջնորդ մը եւ նոյնիսկ բարոյախօս մը : Եւ եթէ բանաստեղծութիւնը կը դիմադրէ վերջնական վերլուծումի, եւ գրասէրին ըսել կուտայ (ինչպէս ինծի ըսել տուաւ հաւանաբար) մերձաւոր եւ յարաբերական ճշմարտութիւններ, միշտ ենթակայ վերաքննութեան, կարելի է, ի փոխարէն, ճշդել ուղղութիւնը :

Վահան Թէքէեան անոնցմէ է, որ կրնան մեղանչել էսթէթիքի դէմ, երբեք՝ էթիքի : Անհատական բարոյականը չզոհել հանրային՝ բարոյականին եւ փոխադարձաբար, ոչ ալ անհատին ազատութիւնը՝ հաւաքական ազատութեան : Եւ միշտ փոխադարձաբար : Այս շրջագիծին մէջ է որ մարմին կ'առնէ Թէքէեանի իտէալը : Անկարելի եւ բարձրագոյն ներդաշնակութիւններու մարդն է Վահան Թէքէեան :

« Բանաստեղծութիւնը կ'ուտուի՞ » : Խօսքը իրն է : Կան ծածկամիտ հարցումներ, որոնց հաստատական պատասխանը հարցումին մէջն իսկ է : Այսպէս՝ « Հայը կը սիրուի՞ » : Բանաստեղծութեան կողքին, որ, ի վերջոյ, վերապահեալ կալուած է, Թէքէեան յայտնուեցաւ մանաւանդ որպէս ականաւոր հանրային գործիչ, այսինքն՝ իր Հայութեամբ կենսամաշ էակ մը, որուն «սիրտը ամէն օր հիւծեցաւ իր ազգին բեռը ծանրակրելով» : Ամէն օր տոչորեցաւ Հայուն մեծ իտէալը հետապնդելով : Բանաստեղծը ունէր անշուշտ հրաշալի նախորդներ, ինչպէս Վարուժան, Սիամանթօ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան եւ դեռ քանինե՛ր, բայց ի՛նքն է որ ապրեցաւ Ապրիլեան Եղեռնը եւ Սփիւռքը, շնորհիւ իր երկարակեցութեան : Ի՛նքն է որ համարձակեցաւ Թուրքին մէջ տեսնել առաւել բան մը, քան թէ սոսկ գազանը, եւ դարձեալ ի՛նքն է որ Հայը ներկայացուց առանց քմահաճութեան, այսինքն՝ բացառիկ պայծառատեսութեամբ : Իր Հայերգութիւնը բաց վէրք մըն է, բայց նաեւ գրաւականը՝ դողդոջուն եւ յամառ հաւատքի : Հոն կայ պրկուած վիճակ մը, համոզումով եւ յոյսով յորդուն, թէ մօտ է փրկութիւնը ծանուցանող հրովարտակը : Թէքէեան կը վկայէ թէ Հայը պիտի հասնի իր իտէալին, հանդրուանէ հանդրուան երթալով, իյնալով եւ ելլելով, միշտ հարուածեալ եւ միշտ հարուածող : « Կ'երթայ, կ'երթայ, մարդու մը պէս որ գինով կամ հիւանդ է, բայց նորէն դանդաչելով, տքնելով կ'երթայ առաջ... » :

Բայց ոչինչ այնքան փխրուն է եւ դիւրաբեկ, որքան անիւթական երազը բանաստեղծին : Թէքէեան հազիւ թէ լսած էր ազատութեան առաջին զօղանջները եւ չտեսած՝ դէպի պատառատուն սահմանները Հայաստանի, երբ ան հեծեց՝ կուրծք ծեծելով. «Դուն ան չե՛ս ինչ որ մենք կ'երազէինք»։ Մենք կ'երազէինք տեղ մը համախմբուիլ, Կիլիկիոյ մէջ ըլլայ թէ Արարատեան Դաշտին, եւ վայելել ազատութիւն, հոգ չէ թէ ան ըլլար յարաբերական ազատութիւն, ինչպէս որ է արդէն ամենուրեք : Բայց մեզի մերժուեցաւ խմբաւորումը, եւ Թէքէեան ունեցաւ յաւելեալ պատճառներ ափսոսանքի : Մէկուն համար որ միշտ շրջած էր Հայաստանեայց Եկեղեցիին շուրջբոլորը եւ որ Աստուծմէ հայցած էր հաւատքին էջքը իր հոգիին մէջ, այդ մարդուն համար ընդունելի չէր կրնար ըլլալ նիւթապաշտութիւնը, ան ըլլայ տիալէքթիքով թէ ոչ : Տոսթոյեւսքի ըսած էր. « Եթէ Աստուած չկայ, ամէն ինչ թոյլատրելի է » : Թոյլատրելի չէր Թէքէեանի համար, ինչպէս որ ներելի չէր յարիլ հետեւեալ սկզբունքին. « Նպատակը կ'արդարացնէ միջոցը » :

Համոզումով եւ խառնուածքով կապուած՝ ռամկավարական սկզբունքներուն, Թէքէեան « քէն ըրաւ » Խորհրդային Հայաստանի դէմ : Ան ըսաւ. « Եթէ հրբեք տիէքթաթիւռ հաստատուի հոս (Ֆրանսայի մէջ) ես պէտք է մեկնիմ յաջո՛րդ օրն իսկ : Չեմ կրնար շնչել... չե՛մ կրնար » : Մեկնի՞լ : Ցաւը հոն է որ երբ հաստատուի (իրաւ ալ այդ տեսակ բան մը հաստատուեցաւ Մառեշալ Փէթէնի օրով) կարելի չէ պրծիլ թակարդէն : Կը մնայ անձնասպանութիւնը :

Միթէ՞ անոր չդիմեց Վլատիմիր Մայաքովսկի, երբ հաստատեց թէ իրականութիւնը ժխտումն իսկ էր իր փայփայած երազին : Սերժ Էսսէնին, որ նոյնքան խանդով փարած էր Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան եւ փառաբանած՝ իր հայրենիքին վերածնունդը, գրեց սա տողը, իր կեանքին վերջ դնելէ առաջ.— «Այլեւս տարաձին եմ : Հայելին կոտրած է» : Հայուն հայելին պղտորեցաւ բայց չեղաւ ցրիւ – ցրիւ : Թէքէեան մնաց ինքնակամ եւ հաւատաւոր : Ան վերլուծեց յոռեգոյն կացութիւնը եւ եկաւ այն եզրակացութեան թէ հիմնականին մէջ ոչինչ չէ փոխուած, բայց թէ որոշ բաներ կը փոխուին տարուէ տարի, տեղւոյն վրայ, եւ միշտ նպաստաւոր արդիւնքով : Ըստ Ժան – Փոլ Սարթրի, « յոռեգոյն կացութեան մը զգաստ վերլուծումը ինքնին լաւատեսութիւն է» : Այսպէս է որ սիրելի Թէքէեանը փարեցաւ Հայաստանի, օր ըստ օրէ աւելի ջերմեռանդ ոգիով : Ան հաւատաց թէ Արարատեան Հայաստանը պիտի ըլլայ փրկութեան խարիսխը Հայութեան, եւ թէ ան պիտի երջանկացնէ ապագայ սերունդներ : Ուրի՛շ Հայեր : Ո՛չ մեզ : Մեր հաշիւը տեսնուած էր : Միթէ՞ վերջնականապէս...

Կամակոր համակերպութիւնը ճակատագրին առջեւ, բոլորովին ներհակ է մեր ոգիին : Եւ Թէքէեանը չէ որ գլուխ պիտի ծռէր : Ան շարունակեց իր առաքելութիւնը գաղութէ գաղութ, հեռու այն երդիքէն որ իրեն զլացուած էր, եւ պաշտպանեց ինչ որ տակաւին պաշտպանելի է, ներկայ դարուն, մեր աւանդութիւններէն եւ եկեղեցիէն, ինչպէս որ պաշտպանած էր լեզուն ընդդէմ անոնց՝ որ կը լլկէին մեր աշխարհաբարը (Սըմբատ Բիւրատ) եւ արեւելահայերէնը, որուն համար գրեց. « Ռուսահայերէնը տակաւ կ'ըլլայ գնչուի լեզու » : Կը սխալէին անոնք որ բանաստեղծին մէջ կը կարծէին տեսնել օրհնացիր դերապայծառ մը, իր կախ եւ թոյլ միսերէն դատելով : Մարտիկ մը կար իր մէջ : Ունէր գաղտնիքը պարզ բառերու, որ իր բերնին մէջ կ'ըլլային իրական սաստ մը՝ «պարտապանաց եւ մի տանիր» տեսակի :

Պիտի ըսեմ, եզրակացնելով, թէ Թէքէեան սիրեց Հայը աւելի քան թէ Հայութիւնը եւ Հայութիւնը՝ աւելի քան թէ Հայը : Այսպէս է որ կը թափահարեն զոյգ մը թեւեր, որոնց միացման կէտին վրայ կայ բան մը բաբախուն : Սէրը :

Տ. Տ.

(Հատուած, 1970, մահուան 25ամեակին առթիւ)

ՀԱՆԸՄԸ

Միակտուր սեւ — անփայլ մետաքսն ամբողջ զինք ծածկած
Եւ ճայլերուն մետաքսէ խոր շրշիւնո՛վը քեբեւ՝
Որ ազդրերուն քընարին կարծես նըւա՛գն ըլլար ցած,
Կ'երթա՛յ հանըմն՝ յուզելով մուշկի ալիք մ'իր ետեւ...:

Ժանեկայորդ քեւէն դուրս կը բղխի ձեռքը պզտիկ՝
Զոր նախանձոտ սեւ ձեռնոց մը կը պահէ կիսովին,
Մինչ ուղղանկիւն նակատէն ինկած քօղն ալ լուսանցիկ
Ծանրածարիր աչքերուն կ'անթեղէ հո՛ւրքը խորին...:

Կամուրջին վրայ, յորդագեղ վերջալոյսի մը ներքեւ,
Կ'երթայ հանը՛մը այսպէս, հորիզոնէ հորիզոն,
Մըթնցնելով Ոսկեղջիւրն ու դիւթելով Երեկոն...

Կ'երթա՛յ հանըմն՝ անմատոյց քօղածածուկ, հոյաձեւ,
Կի՛ն կամ ոգի, պահ մ'ելած պալատներէն Պոլիսի,
Պոլսոյ Ոգի՛ն, խուսափուկ, անքննելի՛, սխրալի...:

ՔՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԴ ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ...

Քու յիշատակդ, այս գիշեր, զիս լալու չափ կը յուզէ,
Կարծես մեկնած էր սրտէս, եւ գաղտնաբար այս գիշեր
Ետ կը դառնայ, իր հին տեղն ու հին զգուանքը կ'ուզէ,
Կը սեղմուի գրկիս մէջ, կը բարձրանայ կուրծքս ի վեր...:

Քու պատկերդ աչքիս մէջ եւ քու ձայնդ՝ ականջիս,
Կը բաբախեն այս գիշեր, երակներուս մէջ կարծես
Քաղցրահոտ շունչդ է լեցուած, որ կ'զգլխէ, կ'օրրէ զիս,
Մինչ երբեմն ալ կ'անցնին կարծես մատներդ անտես...:

Ետ կը դառնան մի առ մի մեր հին ժամերն անկորուստ,
Կարաւանին հետ աստեղց անանց կուգա՛ն վերըստին,
Հոգիս փարա՛խն է բացուող ընդդէմ իր քա՛ղցր հօտին...:

Յիշատակովդ, այս գիշեր, կ'զգամ այնչա՛փ զիս հարուստ,
Այնչա՛փ բարի, երջանիկ... որ գթութեամբ մը անհուն՝
Կը մըտածեմ զայն բաժնել երկրի բոլոր խեղճերուն...:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ
(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ)

Ծնած է Օրթագիւղ, Պոլիս, 1878 Յունուար 21ին (Հ. Տ.) : Յաճախած է Սկիւտար Իճատէի Ներսէսեան, յետոյ Պէրպէրեան եւ Ազգ. Կեդրոնական վարժարանները : 1896ին մեկնած է Լիվըրփուլ, Անգլիա, 1897ին ժամանած է Մարսէյլ եւ հոն մնացած հինգ տարի : 1896ին անդամակցած է Հնչակեան կուսակցութեան Պոլսոյ մէջ : 1904ին Աղեքսանդրիոյ մէջ ընտրուած է Նահանգային Վարչութեան անդամ Վեր. Հնչակեան կուսակցութեան : Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումին վերադարձած է Պոլիս եւ անդամակցած է Եգիպտոսի մէջ հիմնուած Սահմ. Ռամկավար կուսակցութեան Կեդրոնական Մարմնին :

1908–9ին Պոլսոյ մէջ անդամ ընտրուած է Ազգ. Երեսփոխանական ժողովի, իբրեւ ներկայացուցիչ Եգիպտոսի : Վարած է Մայր Դիւանի Ա. քարտուղարի պաշտօնը երկու տարի : 1910ին մեկնած է Էջմիածին կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար, իբրեւ Եգիպտոսի Հայոց պատգամաւոր : 1914ի սկիզբը Պոլսոյ Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը զինք ընտրած է իր մնայուն ներկայացուցիչը Երուսաղէմի Պատրիարքարանին մօտ :

1915 Մայիսին, Աղեքսանդրիոյ մէջ հիմնած է Արեւ երկօրեայ թերթը : Քանի մը ամիս ետք Ազգային Միութեան կողմէ իբրեւ ներկայացուցիչ գացած է նախ Կիպրոս՝ Ֆրանսական դրօշին տակ մարտնչող Արեւելեան Հայկական Լեգէոնը քննելու համար, ապա անցած է Փարիզ նոյն առաքելութեամբ : 1918ին, երբ Երուսաղէմ գրաւուած է դաշնակիցներուն կողմէ, Ազգային Պատուիրակութեան ներկայացուցիչը եղած է անգլիական զինուորական իշխանութիւններուն եւ Պատրիարքարանին մօտ : Երկու ամիս ետք վերադարձած է Եգիպտոս եւ վերստանձնած է Արեւի խմբագրապետի պաշտօնը : Զինադադարէն ետք մէկն է եղած Եգիպտոսի Ազգ. Միութեան երկու պատգամաւորներէն եւ մեկնած է Փարիզ՝ մաս կազմելով Ազգ. Պատուիրակութեան : Փարիզի մէջ մասնակցած է Ազգ. Համագումարին : 1919ին, Սեպտեմբերին, մեկնած է Երեւան՝ բանակցելու համար Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան կառավարութեան հետ՝ 1919 Մայիս 28ի միացեալ անկախ Հայաստանի աքթին կապակցութեամբ :

1920ի վերջը վերադարձած է Պոլիս եւ ընտրուած է Ռամկավար կուսակցութեան Կեդր. Վարչութեան անդամ : Այդ ժամանակաշրջանին խմբագրած է Ժողովուրդի ձայնը օրաթերթը : 1922 Սեպտեմբերին ընտրուած է տնօրէն Ազգ. Կեդրոնական վարժարանի : Հայ Արուեստի Տան հիմնարկութեան օժանդակած է եւ ընտրուած է անդրանիկ վարչութեան ատենապետ : 1922 Նոյեմբերին հեռացած է Պոլսէն :

Տարի մը Պուլկարիա, Յունաստան, Եգիպտոս եւ Սուրիա շրջելէ ետք հաստատուած է Փարիզ : Յունաստանի մէջ զբաղած է որբերու խնամատարութեամբ : Տարի մը Փարիզ մնալէ ետք 1924ին մեկնած է Եգիպտոս ,ուր 1926ին վերստին ստանձնած է Արեւի խմբագրապետի պաշտօնը :

Կարճ ժամանակով տեսուչի պաշտօններ վարած է Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքին եւ Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. վարժարանին մէջ : 1913 – 14ին եղած է ուսուցիչ Պոլսոյ Նոր Դպրոցին մէջ :

Գրական գործունէութիւնը սկսած է Պոլսոյ Հայրենիքին մէջ 1894ին լոյս ընծայած փոքր յօդուածով՝ Կաղանդը Կեսարիոյ մէջ խորագիրով եւ Բ. Կ. Մ. ստորագրութեամբ : Սուրէն Տիրանեան ստորագրութեամբ աշխատակցած է Վահան Զարդարեանի 1894ին հրատարակած Տեսարան պրակներուն : 1895ին Ա. Զօպանեան Ծաղիկի մէջ հրատարակած է Թէքէեանի մէկ փոքր արձակ քերթուածը՝ Ծովեզերքին վրայ. տակը յաջորդած Ջութակը, երկուքն ալ հեղինակին անունով : Թէքէեան հետեւեալ ծածկանունները գործածած է.— Ս. Տիրանեան, Վ. Տ., Առուպ, Համշիրակ Բ., Սկայորդի, Իսկուհի Հոլեան, Խորէն Որոտում, Բիւլմալիոն եւայլն :

Հրատարակած հատորները բանաստեղծութիւններու.— Հոգեր, 1901, Փարիզ, Հրաշալի Յարութիւն, 1914, Պոլիս, Կէս գիշերէն մինչեւ արշալոյս, 1919, Փարիզ, Սէր, 1933, Փարիզ, Տաղարան, 1945ին : Անկէ առաջ 1943ին Հայերգութիւնը :

Մամուլ : Միք. Կիւրճեանի հետ հիմնած է Շիրակ ամսաթերթը Աղեքսանդրիա 1905ին : (Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք վերսկսած է Պոլիս 1908 – 9 իբրեւ շաբաթաթերթ) : Նոր ժամանակներ շաբաթաթերթը, Գահիրէ, 1907, երեք թիւ : Հիմնադիրներէն եղած է Ժողովուրդին համար հանդէսին, Փարիզ, 1901, Բարձրավանք, 1922, Պոլիս : Խմբագրապետի եւ խմբագրի պաշտօններ վարած է Արեւ, Ժողովուրդի ձայն, Հայրենիք, Արեւելք, Ապագայ օրաթերթերուն մէջ եւ աշխատակցած է աւելի քան տասնեակ մը գրական հանդէսներու :

1945ին Ապրիլ, մեռաւ Գահիրէի մէջ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Նորա եւ Տորք Տէր-Յակոբեան, Փօլ եւ Մեսրոպ Տէր-Յակոբեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ագապի Նշանեանի մահուան առթիւ եւ Տիկին Փերուզ Եփրեմեանի յիշատակին:

×

Տիկին Անահիտ Զատիկեան եւ զաւակները 100 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին Տիկին Ագապի Նշանեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

- 1978 -

ԼԻԲԱՆԱՆ — ՍՈՒՐԻԱ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ — ԵԳԻՊՏՈՍ

1510 ֆրանքէն սկսեալ

ԹՈՒՐՔԻԱ 1115 ֆրանքէն սկսեալ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 800 ֆրանքէն սկսեալ

ՆԱԵՒ

Սեժուրներ — շրջապտոյտներ — ծովապտոյտներ — յատուկ թռիչքներ

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

DEMANDEZ NOS BROCHURES

ORIENTOURS

30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6

Téléphonez-nous :

326-92-26 — 329-49-00

Վերջին պահուն մի՛ սպասէք ձեր տեղերը ապահովելու համար

LIC. No A. 762

REGION RHONE-ALPES
organise une

Fête Champêtre

Le Dimanche 18 Juin de 10 h. à 22 h.
au Clos Monderoux à Beynost
à l'occasion du

60ème anniversaire de l'Arménie Indépendante

28 MAI 1918

avec la participation de l'orchestre ANI de la Maison de la Culture Arménienne de Décines

EXPOSITION PERMANENTE

BUFFET — BUVETTE

AMBIANCE ARMENIENNE

En cas de pluie, cette manifestation se déroulera à la Maison de la Culture Arménienne de Décines, 15, Rue du 24 Avril 1915

CHATEAU DE ROCHECHOUART
en Limousin

Hommage à

Carzou

Exposition organisée par le Centre Artistique et Littéraire de Rochechouart

Jusqu'au 30 Juillet
chaque jour de 15 à 18 h. 30
sauf Mardi

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կազմակերպած է հայկական երգահանդէս մը Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ

կ'երգէ՝

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 21ին:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան եւ կամ քաղաքի Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կէօզիւմեան իրենց Թոռան Ստեփան Կէօզիւմեանի կըլ-կծալի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրեն.— Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին 100, Կարմիր Խաչին 100, Հայ Ուսանողներու Օգն. Մարմնին 150 (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 150 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Յունիս 12, Երկուշաբթի ժամը 14.30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Տեղեկատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ժամը 10էն 22

Կիրակի, Յունիս 18, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

44 - 50, Ավընիւ Շարլ Տը Կօլ

avec l'orchestre Bernard DEDEDJIAN

CONCOURS DE CHANT

BAR — BUFFET — FAMEUX CHICHE - KEBAB

ATTRACTIONS DIVERSES — TOMBOLA

Հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի հաճելի օր մը անցընելու:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

hartar

(Vicken et Harout)

Viennent d'enregistrer leur premier 33 tours de folklore Arménien qui est actuellement en vente dans toutes les maisons de la culture, les clubs, les restaurants et les commerces Arméniens.

EN PARTICULIER :
- — LES MAISONS DE LA CULTURE ARMÉNIENNE - CROIX BLEUE (à Paris et sa région, Marseille, Lyon, Decines, Vienne, Valence, Nice...)
- — JAF - UCFAF - UGAB - CROIX ROUGE - YAN'S CLUB
- • Librairies :
- — PALOUYAN, 9 rue de Trévise, 9e -ORIENTALE SAMUELIAN, 51 rue Mr le Prince, 6e
- — LE PETIT PRINCE, 121 Blv. St. Michel, 5e
- • Restaurants :
- — EREVAN, 26 rue Bergère, 9e — LE CAUCASE, 15 rue St. Gille, 3e — PIZZA OSKIAN — CHEZ HAROUT — ÎLE DE CRÊTE — CAPADOCE — Restaurants Arméniens de la Rue De La Défense (Issy Les Moulineaux)
- • Commerces :
- — CHIRAG II, 18 rue de Chabrol, 10e — TRAITEUR EREVAN — TRAITEUR RAFFI — CHIRAG I — BALTAYAN — HAÏRABEDIAN - Paris / — MICHÈLE — VIDEOSON - Alforville / BOGHOS - Chaville / — TÉLÉ CONDORCET, CAPIGUIAN — SEVAN - Clamart / PITRAKIAN, 47 Villeroy, Lyon...

qu'on se le dise!!

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ ՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կ'ոգեկոչէ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Կիրակի, Յունիս 11, ժամը 16ին «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային Կեդրոն

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris (Métro : Courcelles)

Նախագահութեամբ՝ ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ (Պոլսէն)

Կ'արտասանեն՝ ՍԻԼՎԱ ԿՈՄԻԿԵԱՆ (Պոլսէն) եւ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՎՐԷՆԵԱՆ

Երաժշտական բաժին՝ Մարիձ եւ Սիլվա ՊՈՒՃԻԳԱՆԵԱՆ

Մուտքը Ազատ է

Restaurant
LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, Mo Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

SA NOUVELLE DIRECTION

présente

son mini-spectacle

avec Marten Yorgantz et Norayr

Voyages en ARMENIE

EREVAN

ET EXTENSIONS A MOSCOU ET TBILISI ET LENINGRAD

DEPARTS CHAQUE MOIS :

11 jours — 13 jours et 15 jours

A partir de 2680 Fr. comprenant le séjour en hôtel de 1ère catégorie, en pension complète, le transport aérien, les excursions et la visite des villes

Demandez le programme détaillé à des spécialistes sur les voyages en Arménie depuis plus de 12 ans.

N'hésitez pas à nous consulter.

A PARIS

MONDOTOURS
OCIVEP

2, Rue de Sèze
75009 Paris
Tél. : 073.30.64
073.32.64
266.50.12

M. BAGHDASSARIAN LEVON

A LYON

sevan voyages

50, Cours de la Liberté

69003 Lyon

Tél. : 60.13.66

M. SARKISSIAN VAROUJAN

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
13
MARDI
13 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.139 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.139

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ « գլուխը բարձր ինկաւ » ինչպէս կ'ըսեն, քանի պատուի համար միայն մղած իր վերջին պայքարին յաղթական ելաւ Մունտիալի Ա. խումբի մրցումներէն: Այս խումբին մէջ, Իտալիա յաղթեց Արժանթինի՝ 1–0 եւ Ֆրանսա՝ Հունգարիոյ 3–1, ուրեմն կը մնան Իտալիա եւ Արժանթին: Բ. խումբէն՝ կը մնան Լեհաստան եւ Արեւմտեան Գերմանիա, Գ. խումբէն՝ Աւստրիա եւ Պրազիլ, Դ. խումբէն՝ Փերու եւ Հոլանտա:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախագահը առջի օր ընդունեց Կիպրոսի նախագահը՝ Կիպրիանու, որ Նիւ Եորքէն վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզէն անցաւ: Կ'ուզէ ապահովել Ֆրանսայի օժանդակութիւնը: Նախքան Նիկոսիա երթալը, հանդիպեցաւ նաեւ Աթէնք Գարամանլիսի հետ տեսակցելու համար:

ԹԸՆՈՅԻ Քլէոնի գործատունն ալ պարպուեցաւ Կիրակի օր ոստիկանութեան կողմէ: Ըստ տնօրէնութեան աշխատանքը վերսկսած է Երկուշաբթի առտու, բայց սենտիքաները կը պնդեն որ գործադուլի մասնակի շարժումներ կան: Կիրակի, տարեկան « Մանի 24 ժամերուն » Թընօ յաղթեց եւ Փորշի վրայ վրէժը լուծեց:

ՄԻԹԵՐԱՆ խօսելով Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայանի մամուլի ակումբին, ծանրացաւ գլխաւորաբար արտաքին քաղաքականութեան վրայ եւ անդրադառնալով Ֆրանսական միջամտութեան Ափրիկէ, շեշտեց. «Արեւմուտքի Քուպացիներն ըլլալով չէ որ Ֆրանսա իր լաւագոյն դերը պիտի խաղայ»:

ՓԱՐԻԶԻ «Քլէօպ Մետիթեռանէ»ի կեդրոնին դէմ եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ Կիրակի վաղ առաւօտեան: Վնասները մեծ են բայց Ժիլպէր Թրիկանոյի գործունէութիւնը ընդհատուած չէ: Ահաբեկումին տէր եղաւ « Ազատագրութեան Ֆրանսական Ազգ. Ճակատը», որ կը բացատրէ թէ «դիմադրական արարք մըն է ընդդէմ հրէական գրաման»: «Միջերկրական ակումբը» արձակուրդի բազմազգային կարեւորագոյն ձեռնարկներէն է, որուն տարեկան գործառնութիւնն է 1 միլիառ 350 միլիոն եւ շահը՝ 61 միլիոն 800 հազար:

ՊՈՌԱՍԻ (Շուէտ) գլխաւոր պանդոկը՝ Նթատուհոթէլը հրոյ ճարակ դարձաւ առջի օր երբ 150 հոգի կը գտնուէին պանդոկին պարասրահը: Քսան մեռեալ կայ, 18էն 25 տարեկան եւ շուրջ 50 վիրաւոր:

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ բախումներ տեղի ունեցած են ծայրայեղ աջ եւ ծայրայեղ ձախ տարրերու միջեւ: Ուսանող մը սպաննուած է, հինգ վիրաւոր կայ:

ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ «ԹԵՐՃԻՄԱՆ» ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ...

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ՝
ՀԱՅԵՐՈՒ ԳՈՐԾ ՉԷ

ԽՄԲ.— Մատրիտի մահափորձէն (Յունիս 2) ետք թրքական մամուլն ու քաղաքական անձնաւորութիւններ ամէն կերպով ճիգ կը թափեն փաստելու համար թէ « Հայերու գործ չէ »: Կրնայ ալ ըլլալ: Բայց պարզ է որ Թուրքերու այս ճիգը այլ նպատակ ունի անշուշտ եւ ոչ թէ « սիրային յայտարարութիւն մը » մեր ժողովուրդին, ինչպէս կ'ընէ Թերճիմանի աշխատակիցը, չվախնալով ծիծաղելիէն: Թուրքերը կ'ուզեն որ Յոյները ըլլան, որովհետեւ Ներկայիս Յոյներուն հետ խնդիր մը (Կիպրոս) ունին, մինչ կ'ուզեն աշխարհին ամբողջ համոզել որ Հայերուն հետ որեւէ խնդիր չունին:

— Մատրիտի մեծ դեսպան Գունէրալփ եթէ առիթ ունենար եւ ինքնաշարժին մէջ գտնուէր, ան ալ պիտի մահանար Թահա Ճարըմի, Իսմայիլ Էրէզի, Տանիշ Թունալըկիլի եւ ուրիշներու նման: Պատճա՞ռ: Առաջին աշխարհամարտի Հայոց տարագրութեան վրէժը: Ի՞նչ է սակայն այս տարագրութեան չարժառիթը: Արեւմուտքի այսօրուան « քաղաքակիրթ աշխարհը » չի գիտեր, չի քններ եւ եթէ գիտնայ իսկ չի խոստովանիր թէ ինչո՞ւ առաջին աշխարհամարտին Հայերը բռնի տեղահանութեան մը ենթարկուեցան: Ինչո՞ւ Թուրքերը, ամբողջ Անատոլուի մէջ, իրենց դարաւոր տուներէն եւ տեղերէն հանեցին Հայերը, որոնց հետ եղբօր պէս ապրեր էին դարերով, իրարու հետ բարեկամ չպառեր էին, եթէ չհաշուենք կրօնքի տարբերութիւնը: Բան մը, որ ոչ մէկ փոքրամասնութեան վիճակուած էր: Արեւմտեան աշխարհը այս մասին վէճի անգամ չի մտներ, որովհետեւ բուն յանցաւորը ինքն է: Եւ սակայն յանկերգ մը գտեր է եւ կը շարունակէ կրկնել զայն — Ցեղասպանութիւն: Թուրքերը ուզեցին բնաջնջել հայ ցեղը: Արեւմտեան քաղաքակիրթ աշխարհը չուզեր ըսել թէ Թուրքիա ինչո՞ւ սպասեց մինչեւ 1916, այդ միջոցին դիմելու համար:

Անատոլուի մէջ կային այնպիսի Հայեր, որոնք հայերէն անգամ չէին գիտեր: Քանի մը տարի առաջ, Փարիզ, հայկական ճաշարանի մը մէջ ծանօթացայ 18–20 տարու սիրուն, բարեկիրթ հայ համալսարանականի մը, որ իր պարապ ժամերուն կուգար եւ կ'օգնէր ճաշարանին: Թուրքիա չէր եկած բայց, անթերի թրքերէն կը խօսէր: Հարցուցի թէ ուրկէ՞ սորված է այդ թրքերէնը, եւ ինչո՞ւ: — Մեծ-մօրմէս, պատասխանեց, տարբեր լեզու չէր խօսեր:

Թուրքերը լոկ բնակութեան տեսակէտով համակեաց էին Հայերու հետ, այլ սիրով եւ անկեղծօրէն փարած էին իրարու, հաշտարակաց կեանք մը ունէին: Թանզիմաթէն վերջ, երբ կրօնական արգելքն ալ վերցաւ, Հայերուն տրուեցան բարձրագոյն պաշտօններ մինչեւ իսկ երկրին ապահովութեան վերաբերեալ ամէնէն պատասխանատու դիրքերը, արքունի պաշտօններ, դատաւորութիւն, նախարարութիւն, եւայլն: Մշակոյթի, կերուխումի, երաժշտութեան, ազատ ասպարէզի մէջ միասին էինք, եղբայր էինք, եւ մնացած էր միայն խոլամի եւ քրիստոնեայի տարբերութիւնը: Թող չկարծուի թէ ոչ-խոլամ էին եւ ատոր համար « ցեղասպանութիւն » եղաւ: Մանաւանդ ընդդէմ Հայերուն, որոնց հետ կողք կողքի ապրեցանք:

Անոնք բնաւ « փոքրամասնութիւն » ալ չէին, այլ մեր մէկ « կտորն էին », մեր անբաժանելի մէկ մասը: Ի՞նչ ըսել սակայն սա « մեծ Պետութիւններուն », որոնք հանգիստ չձգեցին Հայերը: Մոսկոֆ դեսպաններ, հիւպատոսներ, անգլիացի եւ ֆրանսացի գործակալներ փէրիշան ըրին մեր Հայերուն հանգիստը, անդորրութիւնը: Իբրեւ թէ անոնք օր մը անկախութիւն պիտի ունենային եղեր եւ հրոսակային պատերազմ պիտի մղեն այս նպատակով: Հայերը եթէ անկախութեան փափաք մը ունենային, հոս ու հոն կը ցրուէի՞ն Թուրքիոյ մէջ, թէ ոչ համախումբ կեանք մը կը վարէին: Մեծ Պետութիւնները, ինչպէս ուրիշներուն ալ ըրին, կառչեցան նաեւ Հայերուն, չձգեցին անոնց օձիքը եւ օսմանեան հաւաքականութիւնը այս ճամբով ալ իրարու դէմ ցցեցին: Այս կանոնը այսօր ալ կը շարունակուի:

Եւ այս բոլորը խառնշտկող այդ «Հըսկայ Պետութիւնները» հիմա մտած են « քաղաքակիրթ Արեւմուտք »ի տարազին մէջ, եւ ելեր են մեզի վերագրել սա ոճիրներուն պատասխանատուութիւնը, ոչ թէ Օսմանցիին, Թուրքին, Հայուն, այլ իբր « մարդկութեան » դէմ գործուած ոճիրներ: Եւ այս բոլորին համար իբր պատրուակ ցոյց կուտան անոնց ոչ-խոլամ ըլլալը:

Ես կը խորհիմ մեր հայ հայրենակիցներուն, որ կը մերժեն իյնալ « Արեւմուտքի » գիրկը եւ կրօնական տարբերութենէն զատ իրենք զիրենք բացարձակապէս Թուրք կը նկատեն, մենք ալ զիրենք իբր Թուրք մեր սրտին վրայ կը սեղմենք զանոնք, ոչ մէկ խտիր կը դնենք: Կը խորհիմ մեր այժմու հայ հայրենակիցներուն, որոնք նորէն պիտի վրդովին Մատրիտի մահափորձին առթիւ, իրենց կրած յուզումէն պիտի տանջուին եւ հաւանաբար նորէն զեկոյց մը պիտի հրատարակեն եւ ըսեն.— Ո՞վ կը պառակտէ մեզ, մենք Թուրք ենք, մենք Թուրք ենք...:

Մի՛ խռովիք, ծագումով հայ Թուրքեր: Բնաւ մի տանջուիք, մենք ձեզ կը ճանչնանք, կը հաւատանք եւ կը սիրենք ձեզ: Այս դէպքերը կը տանջեն թէ՛ ձեզ եւ թէ մեզ, եւ գիտենք թէ անոնք կը կազմակերպուին մեզմէ դուրս, այսինքն «մեզ Թուրքերէն» դուրս, արտաքին աղբիւրներէ: Ոճրագործները « մենք Հայ ենք » կրնան ըսել, դուք մի տառապիք: Մենք տարբեր չենք խորհիր ձեր մասին: Հաւատացէք ասոր:

Աստուած պատուհասէ խռովարարները»:

×

Կիպրոս.— Կիպրոսի Թուրք դաշնակցային Պետութեան վարչապետ Օսման Էօրէք յայտարարեց եւ պնդեց թէ Մատրիտի մէջ սարքուած մահափորձը Յոյներու կողմէ կազմակերպուած է:

Օսման Էօրէք կրկնեց թէ Յունական Կիպրոսի պետը, Սփիրօ Քիփրիանու, գրգռած է Ամերիկայի Հայերը, որպէսզի այս բախտորոշ օրերուն Յոյներու դիրքը զօրանայ Կիպրոսի մէջ: Օսման Էօրէք այս իմաստով գրաւոր յայտարարութիւն մը տուաւ մամուլին եւ ըսաւ թէ 1956 եւ 1963ին, Հայերը մասնակցեցան Կիպրոսի մէջ Թուրքերու դէմ գործուած յարձակումներուն, դիրք բռնեցին Յոյներու կողքին:

— Ինչ ալ ըլլայ սակայն, շարունակեց Էօրէք, մենք թշնամական ընթացք մը ցոյց չտուինք Հայերու դէմ, որոնք կրօնական փոքր հաւաքականութիւն մը կը ներկայացնեն, եւ այդքան միայն: Հայերը զոհ կ'երթան ժամանակավրէպ դաւադրութիւններու, եւ այս կերպով կը բաժնեն յոյն եւ հելլէն խժդժութիւններու պատասխանատուութիւնը: Այս պարագան որեւէ օգուտ չունի, ոչ իրենց, ոչ ալ մեր հաշտասէր ազգին: Հելլէնները, որոնք տարածուած են աշխարհի մէջ, կը վախնան Թուրքերու փոխադարձութենէն եւ Հայերը գործիք կ'ընեն այսպիսի դաւեր նիւթելով: Կը յուսամ թէ մօտ ատենէն ամէն ոք պիտի ըմբռնէ այս իրողութիւնը, եւ կը մաղթեմ որ հայ ժողովուրդը այլեւս գործիք չըլլայ այսպիսի տգեղ խաղերու:

Մոսկուայի մեթրոյի մահափորձին մասին

«ԿԻՒՆԱՑՏԸՆ»Ի ԼՈՒՐԵՐԸ

Գրած էինք թէ Թասի մէկ հեռագրով («Յառաջ», Յունիս 9) առաջին անգամ ըլլալով Մոսկուա կ'ընդունի որ 1977 Յունուարին Մոսկուայի մեթրոյին պայթումները ահաբեկչական արարքներ էին: Այդ եղեռնափորձին առթիւ թրքական կիւնայտըն թերթը կը գրէ «Մոսկուայի մեթրոյին մէջ ռումբ դնող երեք Հայեր բռնուեցան» խորագրին տակ.— « Մոսկուա – Սովետ գաղտնի ոստիկանութիւնը հաղորդեց թէ ձերբակալած է երեք հայ ահաբեկիչներ որոնք 15 ամիս առաջ ռումբ դրած էին Մոսկուայի մեթրոյին մէջ: Ձերբակալեալները խոստովանած են իրենց յանցանքը, խորհրդային գաղտնի ոստիկանութիւնը այժմ կը հաղորդէ թէ երեք ձերբակալեալները խոստովանած են թէ իրենք դրած են մեթրոյին մէջ ռումբը եւ մեղսակից են նաեւ տարբեր յանցանքներու: Ամբաստանեալները դատելէ առաջ դեռ տարբեր քննութիւններ պէտք է կատարել, այնպէս որ դատավարութիւնը ատենի մը համար պիտի յապաղի: Հայկ. գաղտնի կազմակերպութիւնը կը գործէ խորհրդային վարչաձեւին դէմ, իր երեք անդամները ձերբակալուած են Կուրսկի երկաթուղիի կայարանին մօտերը երբ նոր խափանարարութեան կը պատրաստուէին»:

Թրքական թերթը չի տար իր «լուրին» աղբիւրը: Ցարդ (Երկուշաբթի) ուրիշ որեւէ տեղ դեռ չենք հանդիպած այս « մանրամասնութեան » եւ պարզ է բոլորովին վերապահ ենք:

ԺԱՆ-ՄԱՌԻ ԳԱՌԶՈՒ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ «ՖԻԿԱՌՕ»Ի

———O———

Ուրբաթ օրուան Ֆիկառօի մէջ (Զրոյց ընթերցողներու հետ, էջ 10) լոյս տեսած էր Ժան-Մառի Գառզուի նամակէն հատուած մը, ուր «Տիպար ցեղասպանութեան մը» հեղինակը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ թերթին տուած կարգ մը բացատրութիւնները» (Մատրիտի մահափորձին առթիւ, Յունիս 3–4ի իր թիւին մէջ) ինչ կը վերաբերի Հայերու տեղահանութեան: Կը շեշտէ որ ռուսական յառաջխաղացումը չէր արդարացներ հայ բնակչութեան ամբողջութեան տեղահանութիւնը եւ պատմականօրէն փաստուած է որ այդ տեսակէտը, որ դեռ այսօր Թուրք կառավարութեան է, չի կրնար հաշուետու ըլլալ ցեղասպանութեան իրականութեան. — մէկուկէս միլիոն սպաննուած այրեր, կիներ, երախաներ, մեթոտներով որոնք նացիզմը կ'աւետեն...:

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹՕԼԽՕԼԵԱՆ

Ա.

Զարգաշ ու տոկուն ժողովուրդ մը ըլլալէ անդին, չափազանց յամառ ժողովուրդ ալ ենք, թէեւ մեր այդ յամառութիւնը կը ցուցադրենք ու կը կիրարկենք որոշ մարզերու մէջ միայն։ Թեքնիք, ինչպէս նաեւ վաճառականական աշխատանքներու մէջ ուշիմ եղած ենք միշտ, բայց կան մարզեր՝ զորս կը մերժենք հետախուզել, ու երբեք չենք արտօներ որ հոն ծնած գաղափար մը բռնաբարէ մեր հաւաքական կոյս միտքը։ Ըսել կ'ուզեմ, անշուշտ, գիտակից միտքը որովհետեւ մեր հաւաքական ենթագիտակցութիւնը շատո՜նց ըլկուած է գաղափարական բայց մանաւանդ նիւթական բազմաթիւ բռնազբօսիչ կողմէ։

« Տեսութիւնը » աղուոր բառ է, տեսիլքը կը յիշեցնէ, ու իր «տես» արմատը մեզի կը թելադրէ որ տեսութենէն կամ թէորիէն շատ չվախցողը հաւանաբար աւելի՛ լաւ տեսնէ իր, իր ժողովուրդի եւ կամ աշխարհի իրականութիւնները, քան զայն մերժողը։ Բայց տեսութիւնով հետաքրքրուող ժողովուրդ մը չենք եղած։ Դեռ 7րդ դարուն Անանիա Շիրակացին կը գանգատէր « Զի հայք ոչ սիրեն յիմաստ, այլ ծոյլք են եւ ձանձրացողք », ու 13 դար ետք ռուս – հրեայ մեծ բանաստեղծ մը, Օսիփ Մանտըլշթամ, Հայաստան այցելէ ետք կը գովէր Հայերը ու կ'աւելցնէր թէ Հայերը իրենց փիլիքական խկութիւնը տեսնող ժողովուրդ մըն են, գուցէ անոր համար որ « չկայ աշխարհի մէջ ուրիշ ժողովուրդ մը, որ այնչափ քիչ հետաքրքրուի բնազանցութեամբ » (մեթաֆիզիք)։

Թէ բնազանցութեամբ չենք հետաքրքրուած, այդ գլխ չի մտահոգեր շատ։ Բայց սա կը նշանակէ որ փիլիսոփայութեամբ ալ չենք հետաքրքրուած, ու այդ կը սկսի խոցել զիս։ Սակայն շատ աւելի հիմնական մտահոգութեան պատճառ է մեր իմացական կեանքը կեղեքող քաղցկեղը – տեսութեան մերժումը, ամէն մարզի մէջ որ գիտական – տնտեսական չէ։ Սխալ չհասկցուի՛նք, տեսութիւն մերժելը « վերացական » բաներ մերժել չէ։ Այս վերջինը չի մերժուիր հայ ժողովուրդին կողմէ։ Ընդհակառակն, մենք նոյնքան կը կերակրուինք մեր ազգային կեանքի սիմպոլ – խորհրդանիշներով ու վերացական անիրատեսութիւններով, որքան մեր ուկորով․․․։ Տեսութիւնը կարծր բան մըն է, ուժան միսթիսիզմին ու շուկայի վրայ ծախուած սիմպոլներուն հետ կապ չունի։ Եւ ճիշդ սա պատճառով՝ որ չունի, վտանգ մը կը ներկայացնէ հայ կեանքի տիրապետող մտածելակերպերուն ու կառավարիչ հայ թէ օտար դասակարգերուն։ Վտանգաւոր է նաեւ այն ենթագիտակցական կառոյցներուն՝ որոնք սփիւռքի Հայուն կ'արտօնեն շարունակել ապրիլ այնպէս՝ ինչպէս որ է։ Այսինքն՝ այնպէ՛ս ինչպէս որ պէտք չէ շարունակէ ապրիլ։

Գրականութիւնը երբեմն տեսութիւններ հետապնդելու ձեւ մըն է, յաճախ տեսիլքի տարազին մէջ։ Եթէ պարզմիտ, նոյնիսկ միամիտ ձեւով մեկնաբանենք այդ հաստատումը, կրնանք ըսել որ գրականութիւնը լեզուն կը գործածէ որոշ նոր կառոյցներ ստեղծելու նպատակով, կառոյցներ՝ որոնք կրնան մակերեսային նըմանութիւն մը ունենալ մեր ճանչցած կեանքին հետ, բայց յաճախ ուրիշներ՝ որոնք մեզի հազիւ ծանօթ իրականութիւններ կը ստեղծեն։ Չեմ ուզեր այս յօդուածը գրականութեան նուիրել, եւ չեմ հետապնդեր փիլիսոփայական բնոյթ ունեցող մանրամասնութիւնները սա հարցին՝ թէ ի՞նչպէս կարելի է գրականութիւնը դասել տեսութիւններու կարգին։

Գուցէ աւելի լաւ կ'ըլլար կարճ սահմանումներով սկսիլ։ Նախ՝ տեսութիւնը գործնական կամ փրեքթիքըլ կոչուածին հակառակ եղող բան մը չէ։ Ընդհակառակն, ճիշդ հասկցուած, գոնէ քաղաքական մարզին մէջ, տեսութիւն եւ գործ անբաժանելի են իրարմէ։ Այս մասին աւելի՝ վարը։ Հոս միայն կ'ուզեմ հաստատել, որ « գործնական » բառը իր խեղդիչ օգակներուն մէջ առած է հայ հաւաքական ու մանաւանդ կազմակերպական կեանքը, այնքան մը որ այլեւս բառը իր խոնութպանական իմաստը միայն պահած է։ Ամերիկայի մէջ գոնէ, երբ այս կամ այն առաջարկը իմփրեքթիքըլ (անգործնական)ի պիտակը կը ստանայ՝ մահուան դատապարտուած գաղափարի մը կը վերածուի։ Հոս — կ'ենթադրեմ նո՛յնն է վիճակը Ֆրանսա, գիտեմ որ այդպէ՛ս է Միջին Արեւելք — կայ մանր – քաղքենիական, « փուժատիսթ » հանրութիւն մը, որ իր ազգասիրութեան բրինձը, եկեղեցասիրութեան սոխն ու դպրոցասիրութեան հազուագիւտ համեմները գործնականութեան դդումին մէջ թխած՝ իր որկորը կը լեցնէ։ Մինչդեռ առաջին պէտքը ռեժիմ մըն է որ զինք պիտի զրկէ այդ « տոլմայէն », իսկ երկրորդը՝ նոր ճաշացուցակ մը որ զինք պիտի վարժեցնէ աւելի՛ սննդարար բայց ուղեղը հին կարգախօսներով ու բարոյախօսութեամբ չպատող ռեժիմի մը, որուն մէջ հիմնական դեր ունի տեսութիւնը։

Մօտ ապագային, Միլանի մէջ տեղի պիտի ունենայ ԻՔՈՄի հովանաւորութեամբ կէս–ժողով, կէս–համախմբում եւ հաւաքոյթ « բան » մը, որուն արձագանգը մինչեւ Ամերիկայի այս « պուճախը » (Ուէզլէյըն համալսարան, Միտըլթաուն քաղաք, Քանէթիքըթ նահանգ) հասած է։ Չեմ գիտեր թէ հնչա՞կ մըն է լսածս, թէ պարզապէս ուրիշ « ֆոս ալէրթ» մը կամ « սխալ ահազանգ » մը, ինչպէս կ'ըսեն Ամերիկացիները։ Կը յուսամ՝ առաջինը, որովհետեւ ծրագրուած համախմբումը կ'ընդգրկէ իր հաւաքական հրաւէրին մէջ անձեր որոնք ներկայ պիտի ըլլան իրր անձ, անձնական մտածումներով ու տեսութիւններով, եւ ոչ իբր խօսնակները զանազան կազմակերպութիւններու, որոնք կարգախօսներէ ու բարոյախօսութիւններէ անդին չեն անցնիր, եւ որոնք լրջօրէն մտածելու պատասխանատուութիւնը շատո՜նց է մերժած են։

Թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս համախմբումի արդիւնքը, ոչ ես գաղափար ունիմ, ոչ ալ, կ'ենթադրեմ՝ կազմակերպողները, քանի որ անոնց մէջ կը թուին ըլլալ անձեր՝ որոնք կը մերժեն հայ հանրութեան եւ անոր սփիւռքեան կազմակերպութիւններու հեղինակութեամբ պարտադրուած ամէն յայտագիր։ Իսկ այդ, իր կարգին, կը նշանակէ որ անգուշակելի պիտի ըլլայ արդիւնքը։ Կամ գոնէ ես, հեռուէն, կը յուսամ եւ կը մաղթեմ որ այդ ենթադրածս ճիշդ է, եւ որ իսկապէս Միլանի մէջ պատահելիքը անորոշ սկիզբ մըն է, առաջին քայլ մը՝ որուն արդիւնքը պիտի ըլլայ սփիւռքի հայ կեանքի հիմնական ու անվախ վերլուծում, յաջորդ մի քանի տարիներու ընթացքին։

Փախաքն ու պապակը կայ՝ նման վերլուծումներու։ Ինքնախաբէութիւն չէ ըսածս, մանաւանդ Ատլանտեանի այս կողմը, ուր գործնականութիւնը սրբութիւն է եւ տեսութիւնը՝ սրբապղծութիւն, քիչ կամ շատ գիտակից անձ մը գիտէ որ վերլուծումներու եւ վերամտածումի ու վերաքննութեան պապակը փոքր թիւով անձեր միայն կը տառապեցնէ։ Կ'ապրինք, անքրը ճու, գաղութի մը մէջ որուն 500.000ին 50.000ը հազիւ գործօն ձեւով կապուած է հայ կեանքի այս կամ այն կազմակերպութեան, երգչախումբին, եկեղեցւոյ, ակումբին, եւայլն, իսկ այդ յիսուն հազարէն հինգ հարիւրը միայն լուրջ ձեւով մտածել կը փորձէ մեր հաւաքական ճահճախուտին մասին։ Իսկ ամէնէն ցաւալին սա է, որ այդ հինգ հարիւրէն յիսունը հազիւ հայերէնով կամ անգլերէնով գրել գիտէ ու կ'ուզէ արտայայտուիլ, վիճիլ, ու վերլուծել մեր կեանքը, մեր մամլոյ էջերուն մէջ։

Անշուշտ քիչ մը աւելի լաւ է վիճակը Ֆրանսայի մէջ, ուր հեռաձայն, հեռատեսիլ եւ անկումի մէջ գտնուող ամերիկեան երկրորդական վարժարաններու կործանիչ ազդեցութիւնը բոլորովին ի զօրու չէ, եւ ուր կան դեռ անձեր, որոնք տեսականօրէն մտածել գիտեն, ու գրելով արտայայտուելէն բոլորովին չեն վախնար։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԳԼԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Թայլփ բաճկոնին գրպանին մէջ փոքր դաւազան մը զետեղած է եւ երդում կ'ընէ, որ պիտի ջախջախէ գանկը իր հանդիպած յաջորդ սպիտակամորթին, եթէ այս վերջինը իր վրայ յարձակի Լոնտոնի Իստ էնտի մէջ, վերջին կեդրոններէն մէկը Անգլիոյ ցեղային հարցերուն արծարծումին մէջ։ « Երկու անգամ տփոց կերած եմ, կ'ըսէ քսան տարեկան երիտասարդը, թղթատարի քարտուղար։ Ընտանիքս կը սարսափի դուրս ելլելէ, երբ մութը կոխէ։ Շատեր ինծի պէս են եւ այլեւս չեն կրնար հանդուրժել »։

Թայլփ մէկն է այն 20.000 Պենկալցիներէն, որոնք Իստ էնտ կեդրոնացած են։ Մեծ մասը ժամանած է Պենկլատէշէն եւ 18 ամիսէ ի վեր ահ ու սարսափի մէջ կ'ապրի ծայրայեղ աջերու՝ սպիտակամորթերուն յարձակումներուն հետեւանքով։

Ան միեւնոյն ատեն կ'արտայայտէ ըմբոստացման տրամադրութիւնը, որ ծայր առած է Ասիացիներուն եւ սեւամորթներուն մօտ։

« Անգլիացի խոզեր դուրս », արձանագրութիւնը կը տեսնէք պատին վրայ Ուայթչափըլի Թաղին մէջ, Իստ էնտի ամէնէն խռովայոյզ շրջանը ցեղային ըընդհարումներուն մէջ։ Բռնութիւնը հոս իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ այս ամիս երեք անծանօթներ դաշունահարեցին 24 տարեկան Արթապ Ալին։ Վերջին դէպքերէն մէկն էր։ Թայլփին ընկերը, բարձրահասակ երիտասարդ մը կ'ըսէ, թէ հարիւրաւոր Ասիացիներ ներկայիս քաղաքէի դասերու կը հետեւին՝ ինքզինքնին պաշտպանելու համար ճերմակ նացիներու խմբակներուն դէմ։ Այլ Պենկալցիներ, ինչպէս նաեւ սեւամորթներ, պաշտպանողական խումբեր կազմած են Թաղին փողոցները հսկելու համար։

Ցեղային նկարագիր ունեցող լարուածութիւնը մեծ համեմատութիւն առած է Լոնտոնի եւ Անգլիոյ այլ քաղաքներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք ծայրայեղ–աջ Ազգային Ճակատի կոչին՝ արգիլել ոչ-ճերմակներու գաղթը Անգլիա։ Մթնոլորտը, անկասկած, առաւել եւս պիտի լարուի ընտրութիւններու եղանակին, քանի ընդդիմադիր կուսակցութիւնը՝ Պահպանողական, իբրեւ առաջադրութիւն հրապարակ դրած է գաղթին արմատական դադրեցումը, եթէ իշխանութեան գլուխ անցնի։

Անգլիոյ մէջ ներկայիս կ'ապրին մէկ միլիոն 900.000 ոչ-ճերմակներ, այլ խօսքով կը ներկայացնեն երկրին 56 միլիոն բնակչութեան շուրջ 3,4 տոկոսը։ Մօտաւորապէս 1.300.000ը Ասիացիներ են Հնդկաստանէն, Փաքիստանէն եւ Պենկլատէշէն։ Մնացեալը մեծաւ մասամբ սեւամորթներ են՝ Ուեսթ Ինտիզից, ինչպէս կը կոչուին։

Գաղթողներուն մեծամասնութիւնը հաստատուած է հալող – մաշող աղքատ թաղամասերուն մէջ եւ այն վայրերուն ճերմակները իրենց աշխատանքին կապակցութեամբ վտանգ մը կը տեսնեն։ Ազգային Ճակատը կը հրահրէ այդ տրամադրութիւնը։

Ուայթչափըլը բռնութեանց հին պատմութիւն ունի։ Ճէյք Տհը Ռիփէր կ'ասպատակէր փողոցները 100 տարի առաջ։ Ռուս անիշխանականներ ոստիկաններու դէմ կը կռուէին 1912ին եւ Օսուալտ Մոզլի սադի քայլերով յառաջացող շարքայինները, անգլիացի նացիներ, 1930ական թուականներուն իրենց ներկայութիւնը զգալի կը դարձնէին հոն։ Այդ օրերուն Ուայթչափըլի Հրեաներն էին, որ թիրախ կը կազմէին։ Այժմ՝ Պենկալցիներն են, որոնք կեդրոնացած են իրենց մզկիթին շուրջը, Վիքթորեան փողոցները վերա -

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

— ․․․ Հիմա ելիր գնա, հայտէ, բժիշկ եմ ըսելով քեզի հող տարի, բոլխին լուր չտուի քանի Հայ ես, բայց ալ մնցաւ, արտպատ քաշէ գնա՛ հոսկէ, անգամ մըն ալ աս կողմերը չգաս․․․ զուն ու քեզ նմանները փորձանք էք ազգին գլխուն։

Ասանկ կ'ըլլայ կեանք ըսուածը — անգութ, վերջնական, ճշմարիտ։ Լուռ իբար նայեցան, բառերէն ու իմաստներէն անդին իրենց ցեղային անծանօթ աւանդէն ուժ առնելու յոյսով, առանց տկարանալու, զգացումներու մէջ տապլտկելու։ Դուրսէն հովուն ձայնը լսեցաւ, ծանր շնչառութեան մը պէս որ կը լեցուէր իրենց մէջն ալ։ Խորհրդաւոր ցաւ մը կը կրծէր երկուքն ալ, տեսակ մը անձկութիւն զոր ժառանգեր էին ու եթէ չըլլար բաժանումը, հաւանաբար ցաւն ալ չըլլար։ Ու Տօրխին յանկարծ այնպէս թըւեցաւ որ այդ երկու անծանօթ մարդոց միջեւ խորունկ, խորո՛ւնկ կապ մը, խելքէ միտքէ անդին հասկացողութիւն մը կար, տեսակ մը խենթ սէր որմէ միշտ դուրս պիտի մնային անոնք որ Հայ չէին։ Փաղտնի՞ք մը ունէին, աւելի հզօր քան փամփուշտը մահը վախը ոչ եղրակացուց, կարելի բան չէ։

Առաջին փորձին՝ չկրցաւ ոտքի ելլել։ Երկրորդին՝ յաջողեցաւ ոտքի կենալ, կռթնելով բազկաթոռին կռնակին։ Տասը քայլ կար մինչեւ դուռ։ Թուլցած, ցըրուած ուժերը հաւաքեց, պրկեց մկանները, սպասեց, ակռանջը սրած, գիտակցութիւնը քար կտրած իրականութեան մակերեսին։ Միւսները չէին շարժած։ Պարա՞պ էր աշխարհը։ Սպասումը, բացակայութիւնը միշտ վախ տուած էին իրեն, Հալէպէն ի վեր, — բոպիկ, նիհար տղեկը, նստած փոշոտ ձիթենիին շուքին ու նայելով բանտի զորշ զանգուածին, փորձելով յիշել հօր դիմագիծը վերջին անգամ, քշտնած պռացող ոստիկաններու ծեծին տակ սարսափահար տառապաքին պաղատելով իրեն որ գոցէր արցունքոտ աչքերը․․․։ Ամառուան կրակէ անշնչելի այդ կէսօրին մեռեր էր մարդոց արդարութիւնը ու ահաբեկիչը ուղեղէն ներս ալրդեր էր ու պահուըտեր։ Ու սպասեր էր, տառապանքով, մեծ համբերութեամբ։ Հիմա սակայն ալ անկարելի կ'ըլլար ատիկա։

Աղջիկը, էգ շարժումով՝ սրունքները վար սահեցուց բազկաթոռէն։ Կեանքին ոճը, յուսահատական ու պղտոր՝ կը կրկնուէր, բոլենիի նման հասնիլ մեռնող հաճոյքներու, յուզումներու վերջաւորութեան, հաւաքել փշրանքները, մնացորդները, ինչպէս հիմա, Արթըրի լռութիւնը որուն կտորները պիտի փակէին աչքերուն, ձեռքերուն, բերնին։ Բայց այս տղան տարբեր էր — ոչ մէկ կտորուանք բառի, շարժումի, շունչի։ Միայն վախի պէս բա՞ն մը կը յամենար։ Զգհասկցաւ։ Տգէտ, անխելք, աղքատ, աննշան՝ բայց ամբողջ ու կատարեալ ինքնիր մէջ, մանաւանդ լեցուն՝ փխրուն զօրութեամբ մը որ թանկագին հնութեան մը չափ վաւերական էր։ Անկողինի՞ն մէջ․․․ մտածեց ու առաջ շարժեցաւ։

Դժուարութեամբ վերարկուն կը հագուէր հիմա։ Ցետոյ, նոյն պիրկ լռութեան մէջ քալեց, յանկարծ դէմքը կծկուեցաւ ցաւի մը հարուածին տակ, հազիւ զսպեց ճիչը, վար պիտի իյնար․․․ Տօրխ ձեռքը երկարեց քիչ մը անդիէն։

— Ոչ Տօրխ, տեղդ կեցիր։

(Շար. - 10)

ՙՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ՚

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Յունիս 2, ժամը 21·30ին տեղի ունեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ի նպաստ կազմակերպուած երեկոյթը, Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, որ հազիւ կիսով լեցուած էր:

Յայտագիրը բաղկացած էր երկու բաժիններէ՝ երգ – արտասանութիւն եւ շարժանկարի ցուցադրութիւն:

Որոշեալ ժամէն կէս ժամ ուշացումով բացուեցաւ բեմին վարագոյրը եւ Նայիրի երգչախումբը, Գէորգ Եանըքեանի ղեկավարութեամբ, յաջորդաբար մեկնա – բանեց Կուժն առայ, Բիլբիլ, Վուշ–վուշ, Գութաներգ, Սիփանայ քաջեր: Դպրո – ցասէրի աշակերտուհիներ՝ Արեգնազ Շէն, Վիլմա Գույումճեան եւ Ռուբինա Բա – բախանեան, արտասանեցին զողորիկ քերթուածներ: Երգչախումբը կրկին բեմ եկաւ, այս անգամ իբրեւ երգացանկ ու – նենալով. — Կիլիկիա, Հէյ ճամբաներ, Զարթիր Լաօ, Բամ փորոտան եւ Երեւան – էրեբունի:

Ծանօթ է խմբավար Գէորգ Եանըքէ – եանի երաժշտական տաղանդը եւ եռանդը երգերու մեկնաբանութեանց մէջ, բայց տրուած ըլլալով որ, հանդիսականները մինչեւ Իսի եկած չէին արտասանութիւն կամ երգ լսելու այլ ֆիլմ մը տեսնելու, որ առաջին անգամ կը ներկայացուէր Փարիզի հասարակութեան, որոշ անհամբերութիւն մը ցոյց տրուեցաւ սրահին մէջ, մանաւանդ որ ժամը կը յառաջանար եւ դեռ շարժանկարի խօսք չկար: Եթէ աւելցնենք, որ 15 վայրկեան ալ դադար տրուեցաւ, կարելի է հասկնալ ժողովուրդին տրամադրութեան պակասը:

Ժամը 10·30 էր երբ կը սկսէր Բ. բաժինը ու լաւատեսներուն համար՝ ֆիլմը: Բայց կրկին յուսախաբ եղանք քանի այս անգամ ալ բեմ բարձրացաւ Օր. Հերմինէ Գալուստեան, որ ըստ երեւոյթին մեծ վստահութիւն չունենալով ներկաներու մայրենի կարողութեանց մասին, անհրաժեշտ նկատեց, կէս ժամ, հայերէն բացատրութիւններ տալ, պատմել ամբողջ նիւթը, եւայլն, եւայլն: Հանդիսական – ները սկսան արդէն բողոքել, երբ յան–կարծ Օր. Գալուստեան փորձեց ձեռնարկել նոյն բացատրութիւնները ֆրանսե – րէնով ալ տալու: Հոս արդէն, աղմուկը մեծցաւ եւ Օր. Գալուստեան ստիպուեցաւ հրաժարիլ իր ծրագրին ամբողջու – թիւնը գործադրելէ:

Ժամը 23 էր արդէն երբ վերջապէ՜ս հասանք օրուան բուն յայտագրին՝ Հեղնար աղբիւր» ֆիլմի ներկայացման:

Մկրտիչ Արմէնի վէպը ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, քանի ան իբրեւ թերթօն լոյս տեսաւ թերթիս մէջ 1972 Ապրիլ 13էն Յուլիս 1: Գրուած է 1933էն 1935 շրջանին: Այս նոյն վէպն է, այսօր վերհրատարակուած Երեւանի մէջ, որ պատճառ եղած է հեղինակին աքսորուելուն, 1937ին, քանի նոյն տարուան Ապրիլին, Գրողներու Միութեան պաշտօնա – կանօրէն ողբերգական կամ ողբերգական–օրէն պատմական համագումարին «Մըկրտիչ Արմէն յամառօրէն պնդում է որ իր ստեղծագործութիւնների մէջ բացի «Երեւան» վէպից սխալներ չունի եւ կտրականապէս մերժում է որեւէ սխալ «Հեղնար աղբիւրի» մէջ: Մինչ ընկ. Ոսկերիչեան մը «ռէակցիոն ռոմանտիզմ» կը նկատէ «Հեղնար աղբիւր»ը եւ ի վերջոյ Մկրտիչ Արմէն կը ստիպուի «գիտակցել լիովին իր սխալների բնոյթը» (*): Եւ որպէսզի «գիտակցելը» ամբողջական ըլլայ, ինքզինքը կը գտնէ Սիպիր, կարգ մը ուրիշ «գիտակցողներու» հետ, որոնք կը կոչուէին Թօթովենց, Զապէլ Եսայեան, Գ. Մահարի եւառյլն, եւայլն: Ինք ողջ կը վերադառնայ, բայց քայքայուած առողջութեամբ: Մեռաւ 1972–ին: Լաւագոյն վէպերէն մէկը արեւելահայ գրականութեան, «Հեղնար աղբիւր» կը պատկերացնէ աւանդական Գիւմրիի արհեստաւորութեան կեանքն ու ապրե – լակերպը, ըմբռնումները մարդու կո – չումին, առաքինութեան, սիրոյ եւ ընտանիքի մասին: Գլխաւոր հերոսը՝ ուստա Մկրտիչ, կը մարմնացնէ ժողովուր – դին իմաստութիւնը: Վէպը շարժանկարի վերածուած է 1971ին՝ «Հայֆիլմ» արուեստանոցին կողմէ:

Յաջող ժապաւէն մըն է «Հեղնար աղբիւր»ը, դերասաններու խաղարկու – թեամբ՝ մանաւորաբար ուստա Մկրտիչ, Երանոս, Հեղնար, գիւղական վարք ու բարքի տեսարաններով եւ այդ բոլորի կողքին՝ Գիւմրիի բարբառի անաղարտ պահպանումով, ինչ որ գլխաւոր արժանիքներէն մէկը կը նկատուի ժապաւէնին: Թերի գտանք ժապաւէնին մէջ դէպքերու յաջորդականութեան եւ շարժումներու դանդաղութիւնը: Խանդի պակաս կար:

Յատկանշական է շարժանկարի վեր – ջաւորութիւնը: Մ. Արմէն իր վէպը կը վերջացնէ Հեղնար աղբիւրի հրաշքի իրողութեամբ: Այսպէս, քառասուն աղբիւրներ շինած ուստա Մկրտիչ, իր մահուան անարին մօտ նստած հարսին հետեւեալ պատգամը կուտայ, համոզելու զինք որ գոյութիւն ունի հրաշքը·

— Հրաշքը կայ աւտըցողի համար: Հըմը չաւտըցողը հրաշք չի տեսնի: Կ'ըսես տղիս, որ Հեղնար – ախպըրի հրաշքը վոնչ թէ չոր քարի կամ թաց հողի մէջն էր, այլ իմ ժամանկուաս մարդոց հաւատացեալ հոգու մէջ...

Ուստա Մկրտիչի այլաբանական այս խօսքերուն մէջ կը տեսնուի անցեալի աւանդութիւններուն եւ սրբութիւններուն կառչած հեղինակը: Սակայն շարժանկարի վերածողներ երեւան հանած են աղբիւրի հրաշքին գաղտնիքը, ուստա Մկրտիչի զաւկին ձեռքով քանդելով աղբիւրը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) «Գրական թերթ», Երեւան, 1937, Ապրիլ 23:

ծելով Ուրտու տառերով խանութներու ցանցի մը:

Ցեղային խլրտումները երեք տարիէ ի վեր ասոլիճանաբար կը բորբոքին եւ կը տարածուին:

Հարցն այն է, որ խնդրին լուծումը դժուար է, չըսելու համար թէ անկա – րելի է:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՐՔԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

Մայիսին տեղի ունեցած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին առեւտուրի եւ բնակչութեան կենցաղի սպասարկութեան մնայուն յանձնախումբին նիստը: Քննութեան նիւթ դարձած է գիրքի վաճառքը: Պատկերը պարզած է հրատարակութեան պետական կոմիտէին (հրատպետկոմ) նախագահին տեղակալը՝ Ա. Սարգսեան:

Զեկուցաբերն եւ ժողովին մասնակցողները դիտել տուած են, թէ յատուկ աշխատանք կատարուած է գիրքի վաճառ – քին կազմակերպութեան մակարդակը բարձրացնելու, տեղեկատուութիւնը բարելաւելու, առեւտուրին ցանցը ընդլայ – նելու համար: Այսուհանդերձ, թերու – թիւնները լուրջ բնոյթ ունին: Հաստատուած է, թէ չկայ յստակ ծրագիր գիրքին վաճառքին ցանցը զարգացնելու գործին մէջ, բաւարար չեն գրախանութներու մասնագիտացման աշխատանքները, ծայր աստիճան սահմանափակ է հնագրավա – ճառատուներու թիւը, մայրաքաղաքին գրախանութները յաճախ յարմար ձեւով չեն դասաւորուած շրջաններուն մէջ: Խիստ սահմանափակ է գիրքերու կրպակներու թիւը արդիւնաբերական ձեռնար – կութիւններուն, հիմնարկութիւններուն եւ ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ: Պատշաճ մակարդակի վրայ չէ սպասարկութիւնը, առուծախի կանոններու խախտումներ կան: Բազմաթիւ գրախանութ – ներ ալ զրկուած են ժամանակակից յարմարութիւններէ: Մասնաւորաբար, գիւղական շատ մը շրջաններու պարզած պատկերը այս մարզէն ներս չափազանց անմխիթար նկատուած է:

Յանձնախումբը համապատասխան որոշումներ տուած է՝ թերիները փութով սրբագրելու համար:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Մայիս 20, երեկոյեան Հոշի սրահը լեցուն էր կեսարացի հայրենա – կիցներով եւ բազմաթիւ բարեկամներով: Ներկայ էր Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Օրուան առթիւ բացման խօսքը ըրաւ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան նախագահ Միհրան Եփրեմ – եան, անդրադառնալով Ապրիլ 24ին Հայաստանէն ստացած իր տպաւորութիւն – ներուն եւ Նոր Կեսարիա աւանի բարգաւաճման: «Նոր Կեսարիան, ըսաւ ան, կը գտնուի Երեւանէն 60 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ: Ներկայիս իր դպրոցներով, արդիական արհեստանոցներով, ճարտարարուեստական գործատունով, նորաշէն տուներով, լայն պողոտաներով, այգիներով, վեց հազար բնակչութեամբ Նոր Կեսարիա հպարտութիւն կը պատ – ճառէ բոլոր կեսարացիներուն»:

Ապա, Միութեան քարտուղարը՝ Յա – կոբ Վէզիրեան, քանի մը խօսքով անդրադարձաւ երկու հարցերու: Այսպէս, Միութիւնը որոշած է աշնան տօնել Վահան Թէքէեանի ծննդեան հարիւրամեակը, իսկ յառաջիկայ տարի ալ՝ Հայաստանի մէջ տօնել Նոր Կեսարիոյ տասնամեակը: Այս առթիւ քարտուղարը նշեց որ Նոր Կեսարիոյ մէջ կառուցուելիք երկրորդ դպրոցը պիտի կոչուի Վահան Թէքէեան: «Այսպիսի մեծ ձեռնարկ մը յաջողցնելու համար Հայաստանի կառավարութիւնը 21 միլիոն ռուբլիի պիւտճէ մը քուէարկած է», ըսաւ Յ. Վէզիրեան եւ աւելցուց.— «Այժմ կարգը սփիւռքի կեսարացիներունն է. մեր Միութիւնը մինչեւ այսօր կրցաւ հաւաքել շուրջ 25 հազար տոլար. այս գումարը պէտք է հասնի հարիւր հազար տոլարի, որպէսզի մենք ալ մեր բաժին պարտականութիւնը կատարած ըլլանք Նոր Կեսարիոյ հանդէպ»:

Այնուհետեւ սկսաւ ճաշ – պարահանդէսը: Մէջ ընդ մէջ երգիչ Միհրան Էլմայեան իր երգերով, Մարի Ֆերմանեան իր արտասանութեամբ, Պէյրութէն Խօքխըզեան իր երգով, ինչպէս նաեւ Նորայր եւ Պենոր Տէտէճեանի նուագա – խումբը խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին սրահին մէջ: Թոմպոլայէն կրցան օգտուիլ բոլոր սեղանակիցները, որոնք շահեցան բազմաթիւ կարեւոր իրեր:

Այս ձեռնարկի յաջողութեան նպաստեցին միութենական տիկիններն ու երիտասարդները, որոնք արժանի են գնահա – տանքի:

ՄԱԺԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՅՍԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

3.

Իսկ Հայաստանն ահա արիւնաքամ, խոշտանգուած, սպանուած, վիրաւոր ընկած է այս խոր ձորում: Ընկած է՝ երեսը դէպի երկինք, ուր միայն կապոյտ քարացուածութիւն է՝ սառցի ահռելի չերտ, եւ արեւն էլ կարծես այդ սառցեղէն անտարբերութեան մեռած խիղճն է:

Մի՞թէ ամէն ինչ կորած է...

×

Մութը վրայ էր հասնում: Ներսէհ Զավուշը Թուրքերին հրամայեց խանդակ փորել մատուռի ոտքերի տակ: Այնտեղ պիտի թաղեն սպանուածներին՝ մեծ ու փոքր:

Ոչ ոք չէր նայում երկնքի կողմը: Ինչ նայեն, երբ երկինքը կոյր է, մեռած, սեւ դիակ:

Մինչեւ լուսաբաց հազիւ հասցրին դիակները թաղել: Գերեզմանի երկար խանդակը լցուեց մարմիններով՝ չերտ առ չերտ: Մարգարիտը նայում էր իր փոքր տղային, որ դրուած էր դիակների կոյտի վրայ, իր մի աղջնակի հետ: Փոքրիկները խաղաղ էին, տղայի բռան մէջ դեռ մնում էր բողոքի քարը: Իր աղջնակը ծիծաղում էր: Եղսիկը նրա կրծքին էր դրել տիկ – նիկը: Սա եւս ծիծաղում էր: Փոքրիկ – ների կողքին հանգչում էր Սոփոն, յետոյ քահանայի կինը, յետոյ էլի կանայք ու երեխաներ, մի ամբողջ գիւղ...

Մարգարիտը մի բուռ հող վերցրեց, ցցեց դիակների վրայ:

Գերեզմանաթումբը ձգուեց մատուռի մուտքից մինչեւ կամրջի ականջը՝ սեւ ապի Աղու դետի ափին, հարացատ, սի – րելի հողի վրայ:

Ներսէհ Զավուշը Թուրք տղամարդկանց հրամայեց մերկանալ:

— Դէ, ի՛նչ արած, բարի՛ հարեւան – ներ, պիտի մերկանաք: Մենք չենք ձեր երեխաներին ու կանանց կոտորել: Տեսնո՞ւմ էք, ձեր ձեռքից փրկուած, ողջ մնացած զոհերը մերկ են, նրանց պիտի հագցնել: Հանուեցէ՛ք:

Փրկուածները կարծես նոր միայն նըկատեցին Թուրքերին: Նրանք աղաղակեցին, գազազեցին: Քարեր վերցրին ու թափով գնացին դէպի Թուրքերը: Սակայն Ներսեհ Զավուշը կտրեց նրանց ճանապարհը ու ձեռքերը տարածելով՝ խաչուողի պաղատակամութեամբ գոչեց.

—Ձեռք չտաք սրանց, մարդիկ: Նրա ձայնը ահեղ հնչեց: — Մարդ արարածնե՛ր, մարդ, մա՛րդ, ես քեզ եմ դիմում, ձեռք մի տաք այս Թշուառականներին: Հեռու կացէք: Թող սրանք գնան կորչեն իրենց խղճի ու իրենց բախտի հետ: Ե՛տ քաշուէք, մեր ցաւն ուրիշ է....

Ամբոխը Թափեց քարերը ու ետ քաշուեց: Թուրքերից ոմանք չոքեցին գետնին ու սկսեցին ճանկռտել հողը՝ լաց ու կոծով:

Արեգակն ուրախ պսպղացնում էր առուների մէջ երգող, ծափ տուող, ծիծաղող ջրերը:

×

Խաղողի Թփերի մէջ Թաղուած Արեւը կարծես մեռել էր դիշերային լռութեան ահից: Լուսնի երեւալը նրան միանգա – մայն լեղապատառ արեց: Լուսինը Թուրքի դեղին դէմք էր՝ ատամները ցցած, յօշոտող: Ահը նրան դուրս մղեց Թփերի արանքից: Շրջակայքում քարացած լռութիւն էր: Գլորուելով ու ելնելով Արեւն ընկաւ բակ: Կատուն խլրտաց՝ վազվզելով, հոտոտեց աղջկայ երեսը: Արեւը սրտապնդուեց նրա ներկայութիւնից: Պատշգամբի սեան տակ նկատեց լայնքով փռուած տատին: Ինքն էլ, կատուն էլ մօտեցան նրան: Արեւը քաշեց տատի մազերից:

— Վեր կաց, մարէ՛, Թուրքերը գնացել են:

Տատն անշարժ էր: Արեւը Թափահարեց նրան, լաց եղաւ: Կատուն լիզեց տատի երեսը: Արեւը կռացաւ տատի վրայ, կծեց նրա ականջը: Տատը շարժուեց, նոյնիսկ փորձեց կանգնել, բայց գլուխը նորից ցցեց գետնին: Նուաղ, կորած ձայնով ջուր ուզեց: Արեւը ջուր բերեց փայտէ դոյլով, շուռ տուեց տատի գլխին: Տատը տնքում, հառաչում էր, ինչ-որ բան ասում: Արեւը փոքրիկ բռունցքներով խփեց տատի մէջքին, ուսերին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(84 – Շար.)

ՃԱՇ

Ի պատիւ ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆԻ
եւ Ե. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 20.30ին Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Նորակառոյց Մշակութային Կեդրոնին մէջ:

Տեղերը ապահովել եկեղեցիէն:

Յաջորդ օր, Կիրակի,

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ՝

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

կը պատարագէ

ԴԱԻԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի օր, Յունիս 15, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր, Յունիս 16, կէսօրէ վերջ ժամը 19ին, հայկական փողոցի եւ հրապարակի զոյգ հանդիսաւոր բացումները տեղի պիտի ունենան: Արդ նախկին Ռիւ Պել-Իմաժը այժմ կը կոչուի Ռիւ տ'Արմէնի, Վալանսի Ազգ. Միութեան առաջարկով, իսկ նոյն թաղի վերջաւորութեան հրապարակը կը կոչուի Մանուշեան Վալանսի ԺԱՑի եւ Մշակ. Միութեանց առաջարկով:

Զոյգ հանդիսութեանց առթիւ Վալանսի հասարակութիւնը հրաւիրուած է անխտիր ներկայ գտնուելու: Հանդիսութենէն ետք՝ գինեձօն մը Սալ տը Ֆէթի մէջ: Խօսք կ'առնեն քաղաքապետը եւ այլ անձնաւորութիւններ: Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

OFFRE D'EMPLOI

CHERCHE

Vendeuse exprimentée

Confection

Téléphoner 781-23-55

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

14, Սէնթ Օնորին տէ Փէրք, Գալվատոս ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլիս 3ին, 6–14 տարեկան մանուկներու համար: Փափաքողներուն, առագաստանաւի ղեկավարութեան դաս, ծնողական արտօնութեամբ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 15–18, Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Պարոյր Սեւակ դրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ կամ հեռաձայնել 985.36.53:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

REGION RHONE-ALPES
organise une

Fête Champêtre

Le Dimanche 18 Juin de 10 h. à 22 h.
au Clos Monderoux à Beynost
à l'occasion du

60ème anniversaire de l'Arménie Indépendante

28 MAI 1918

avec la participation de l'orchestre ANI de la Maison de la Culture Arménienne de Décines

EXPOSITION PERMANENTE
BUFFET — BUVETTE
AMBIANCE ARMENIENNE

En cas de pluie, cette manifestation se déroulera à la Maison de la Culture Arménienne de Décines,
15, Rue du 24 Avril 1915

CONCERT
à l'Opéra de Marseille

Le Vendredi 16 Juin à 20 h. 45, organisé par MELCA ARMENIA

Orchestre de l'Opéra sous la direction d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN

Au programme : Mirzoyan, Katchatrian Babadjanian

Soliste : ARNO BABADJANIAN

Réservation jusqu'au 16 Juin à l'Opéra

CENTRE St. GREGOIRE DE NAREG

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Fondé en 1975

Jardin d'enfants mixte — Classes Elémentaires — Internat pour garçons (de la 11e à la 3e)

Directeur : P. K. ZABARIAN
Tél. : (78) 47-28-65

N.B.—*Les inscriptions sont en cours*
L'inauguration du terrain de sport (Tennis - Voley - Basket) est prévue pour Dimanche 17 Septembre 1978.

galerie aleph

38, Rue de l'Université
75007 PARIS
Métro : Bac
(parking : St-Germain-des-Prés)

ALECIAN

OEUVRES DIVERSES

Vernissage le Mardi 30 Mai de 17 à 22 heures
Exposition du 30 Mai au 24 Juin

La Galerie est ouverte tous les jours de 14 h. 30 à 19 h., Dimanche excepté
(Lundi matin sur rendezvous)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ժամը 10էն 22

Կիրակի, Յունիս 18, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

44 – 50, Ավընիւ Շարլ Տը Կոլ

avec l'orchestre Bernard DEDEDJIAN

CONCOURS DE CHANT

BAR — BUFFET — FAMEUX CHICHE - KEBAB
ATTRACTIONS DIVERSES — TOMBOLA

Հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի հաճելի օր մը անցընելու:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն-Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած ազգ. դպրոցի, Շաբաթ, Յունիս թեամբ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, դպրոցի աշակերտներու կողմէ. — երգեր, արտասանութիւն, անակնկալներ, խմբերգ, տրամախօսութիւն եւայլն, ղեկավարութեամբ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ մեծերու ուսուցիչ երաժշտապետ Պր. Խաչիկ Ելմազեանի:

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Իսիի դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 18, Կիրակի ժամը 14.30ին Իսիի Ս. Մարիամ եկեղեցւոյ Ֆրէնկեան սրահին մէջ, Ավընիւ Պուրկէն: Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր դպրոցի աշակերտներու կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

Կիրակի, Յունիս 18

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

աւանդական ճաշով եւ հանդէսով: Կը հրաւիրուի գաղութը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունիս 18, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին, դպրոցի սրահը: Օրակարգ.– վարչական ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ Միութեան մասնաճիւղերուն, որ Պատգ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Վալանս, Յունիս 17, առաւօտեան ժամը 9էն սկսեալ: Պատգամաւորները պէտք է գտնուին առտուն 8.30էն մինչեւ 9ը, Քաֆէ տը լ'Էսթ, Վալանս, ուրկէ պիտի փոխադրուին դէպի ժողովասրահ: Յաջորդ օրը, Կիրակի, դաշտահանդէս՝ Վալանսի մօտ, Շաթօ Մոնտի ծառաստան ղեւակը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Վալանսի եւ մօտակայքի բոլոր հայրենակիցները սիրով հրաւիրուած են այս ձեռնարկին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը, Յունիս 17, Շաբաթ ժամը 14.30ին Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մա սնաճիւղը կազմակերպած է հայկական երգահանդէս մը Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ՝

կ'երգէ՝

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 21ին:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան եւ կամ քաղաքի Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
14
MERCREDI
14 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.140
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — No 14.140

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

—o—

Երեքշաբթի, Յունիս 13ին էր որ Իսրայէլեան վերջին զօրքերը պէտք է հեռանային Հարաւ – Լիբանանէն, ուր տեղաւորուած էին Մարտ 15էն ի վեր: Անկէ ի վեր 5000 կապոյտ սաղաւարտաւոր եկած են եւ դիրք բռնած: Ամէն պարագայի մէջ, ոչինչ լուծուած է եւ լուծուելու ալ մօտ չէ քանի Իսրայէլացիք կը մերժեն ՄԱԿի ուժերու փոխանցել իրենց «իրաւասութիւնները» եւ յայտնած են թէ 550 քառակուսի քիլոմեթրի հողերը պիտի պարպեն պէտի յանձնեն պաշտպանողական քաղաքագօրքին, որոնց պետն է Սաատ Հատար: ՄԱԿի ուժերու հրամանատարութիւնը շատ գէշ աչքով կը նայի անշուշտ իսրայէլեան այս «կարգադրութեան» եւ Զօր. Էրսքին, պետը ՄԱԿի ուժերուն, քննադատած է Իսրայէլացիներու գործակցութեան պակասը: Պէյրութի իշխանութիւնները աւելի խոհեմ են: Ամէն պարագայի մթնոլորտը լարուած կը մնայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ժամ չանցնիր որ յարձակում, բախում կամ սպանութիւն չըլլայ: Կիրակի օր կրկին եօթը հոգի մեռած է (տարուան սկիզբէն ի վեր՝ 350): Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ երկու երիտասարդի դիակները գտած է կառատան մը մէջ: Ուրիշ միջադէպի մը ընթացքին, կառքէ մը կրակ բացուած է եւ երիտասարդ մը տեղն ու տեղը մեռած է, երկու ուրիշներ ալ հիւանդանոց փոխադրուած ատեն: Ուրիշ երկու հոգի ալ ելակի մեռած են:

ԻՏԱԼԱՑԻՔ ո'չ պատասխանեցին այն երկու հարցումներուն, որոնք իրենց ներկայացուեցան Կիրակի օրուան հանրաքուէով: Կը վերաբերէր երկու օրէնքներու ջնջումին մին՝ հակահարեկչական (ռէալէ օրէնք) օրէնքին ջնջումը, միւսն ալ պետական նպաստ կուսակցութեանց: Առաջինը մերժուեցաւ աւելի լայն մեծամասնութեամբ մը՝ 77 առ հարիւր: Արդէն բոլոր կուսակցութիւններ ալ, բացի երկու ծայրայեղներէն, կը թելադրէին ո'չ քուէարկել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Տնտեսական նախարարութիւնը որոշեց օգնել Մանիւֆրանսի մինչեւ ութ միլիոնի վարկ բանալ, մինչ տնօրէնը որ վերակազմութի ծրագիր մը ներկայացուցած էր քսան միլիոն կ'ուզէր: Սէնթ Էթիէնի մեծ գործատան նիւթական ծանր տագնապը եթէ չլուծուի, մեծ թիւով գործաւորներ կ'աւելնան:

ՃԱՓՈՆԻ մէջ բաւական զօրաւոր երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է: Քսան մեռեալ, հինգ անհետացած եւ 340 վիրաւոր կայ:

ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ՓՈԼԻԹԻՔԱ-Ի ՏԵՍԱԿԷՏԸ

—o—

ԽՄԲ.— Թրքական մամուլը կը շարունակէ իր «հայասէր» արտայայտութիւնները Մատրիտի ահաբեկչութեան առթիւ: Այս անգամ Փոլիթիքա ձախ շաբաթաթերթն է, որու մէջ Օյա Պայտար հետեւեալը կը գրէ.—

Մանկութեանս օրերուն, առաջին խաղընկերս հայ աղջնակ մըն էր, Սիրուհի անունով: Հիմա արդեօք Սիրուհին ի՞նչ կ'ընէ, ո՞վ կը յիշէ՞ արդեօք:

Մեծ մայրս փայտաշէն, կիսաքանդ տուն մը ունէր, վարձակալները աղքատ Հայեր էին: Տիկին Հայկանոյշ կը սիրէր երգ երգել, զաւակը՝ Յակոբ, որ անուանի թենոր մը ըլլալու փափաքը ունէր, թաղի դերձակ մըն էր, որուն մատները ծակծակ եղած էին ասեղներէն, աղջիկը Րոզալի, որ կ'երազէր սիրոյ իշխան մը, ան որ պիտի գար զինք առնել: Շատ կը սիրէի այդ վարձակալները, ինծի տօնական օրերու, տարեգլխուն, Յակոբի յաճախորդներէն աւելցած կերպասներէն լաթէ պուպրիկներ, ալիւրէ շինուած գուբապիյէ կը ղրկէին: Ունէին նաեւ կատուի ձագեր:

Աւելի վերջ, պրպտումի նպատակով Հաթայի մէջ հայկական գիւղ մը գացի: Իրենց բարքերը, ապրելակերպը, լեզուն հայկական էին, բայց իրենք մեզմէ էին, այս հողերուն մարդիկն էին, միայն թէ աղջիկ չէին առներ կամ տար շրջակայ թուրք եւ արաբ գիւղերէն, այս աւանդութիւնն ալ կը մեզմանար հետզհետէ: Իրենց եփած կերակուրները շատ կը նըմանէին թրքական եւ արաբական գիւղերու մէջ եփուածներուն: Իրենց աղջիկը կը նմանէր Րոզալիի, տղան՝ Յակոբի, քաղաքակիրթ մարդիկ էին: Իբրեւ գիւղացի, հասարակաց փափաքներ ունէին:

Ցեղասպանական կարգացի հայկական ջարդերու մասին դէպքեր, պատմութիւններ: Երէկի եղբայր ժողովուրդները զիրար կոտորեր էին, իրարու թշնամի դարձեր: Արեւելեան նահանգներու մէջ անգլիական աշխարհակալութիւնը արիւնոտ խաղեր խաղաց, դիշերները տուներէ ներս խուժեցին, խանձարուրի երախաներ մորթուեցան, գիւղեր հրոյ ճարակ եղան եւ կարծեմ այս գործին մէջ Հայերը եւ Թուրքերը իրարմէ վար չմնացին: Աշխարհակալներու գրգռութիւնը եւ մութ հաշիւները ամէն ատեն այս չէ՞ն եղած արդէն:

Այժմ Թուրքիան պղտորել ուզող գրողները, մանաւանդ անոնք որոնք արեւելեան նահանգներու կացութիւնը կնճռոտել կ'ուզեն շինծու նիւթերով, հայկ. հարց մը ստեղծեցին, եւ թատերաբեմ հանեցին Հայկական Ազատագրական բանակ մը, որ ՍԷ. Ի. Ա.ի կնիքը կը կրէ, Կարմիր Ջոկատին, Թուրքիոյ արկածախնդիր, ահաբեկիչ խմբակներուն նման: Անոնք ալ նոյն մեթոտը կը կիրարկեն, դեսպաններ կը սպաննեն, Փաշական աշխարհակալ սկզբունքներով եւ ՍԷ. Ի. Ա.ի պիտակով:

Նպատակը որոշ է, աշխարհակալական նոր դաւ մը, Թուրքիոյ ժողովուրդին գիտակցութիւնը մթագնել, հրահրել ազգային մոլեռանդութիւնը, զանգուածներուն ուշադրութիւնը շեղեցնել հիմնական խնդիրներէն կեղծ ու պատիր խնդիրներ յարուցանել եւ մանաւանդ խառնակել արեւելեան նահանգները:

Թուրքիոյ ժողովուրդին նման, Թուրքիոյ վարիչներն ալ պէտք չէ որ այսպիսի խաղի մը գան, խաղ մը՝ որ վերջ ի վերջոյ կրնայ իրենց գլխուն պայթիլ: Պէտք է տեսնեն այն արիւնոտ ձեռքը, որ պահուած է որպէս թէ հայ կազմակերպութիւններուն ետին:

Այս խաղը հին խաղն է, աշխարհակալութեան ժողովուրդին թշնամիներուն, խաղը: Ամա՛ն, չեկենք այս ծուղակը իյնանք... »:

« Հպարտ Հայերը »

—o—

Վերոյիշեալ խորագրին տակ, ամերիկեան Նէշընըլ Ճէօկրաֆիք ամսաթերթը խիստ շահեկան յօդուած մը լոյս ընծայած է, գունաւոր նկարներով զարդարուած: Պիտի անդրադառնանք առանձին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, ամսոյս 9ին ժամանած է Լոնտոն, փոխարինելու համար պաշտօնական այցելութիւնը Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոս Տոքթ. Տոնալտ Գոկանի, զոր ան տուած էր Ս. Էջմիածնին՝ 1977 Սեպտեմբերին:

Հայրապետը Լոնտոն պիտի մնայ մինչեւ ամսոյս 19: Այդ միջոցին Նորին Սըրբութիւնը պիտի պատարագէ Ս. Սարգիս եւ Ս. Պետրոս Հայաստանեայց եկեղեցիներուն մէջ, գաղութին հաղորդելով Ս. Էջմիածնի օրհնութիւններն ու իր հայրական պատգամը:

Նորին Ս. Օծութիւնը ընդառաջելով Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին ընդհ. քարտուղար Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթէրի հրաւէրին, ամսոյս 20ին, Երեքշաբթի օր, Ժընեւ պիտի ժամանէ եւ երեք օրեր պաշտօնական հիւրը պիտի ըլլայ եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին:

Այս այցելութեան ընթացքին Հայրապետին կ'ընկերանան Մայր Աթոռի դիւանապետ՝ Արսէն Եպս. Պէրպէրեան, դաւազանակիր՝ Տիրան Վրդ. Կիւրեղեան եւ Մայր Աթոռի Միջ-եկեղեցական Յարաբերութիւններու բաժնի քարտուղար՝ Պ. Պարգեւ Շահպազեան:

Ժընեւի մէջ, որպէս շքախումբի անդամներ Կաթողիկոսին պիտի միանան նաեւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք՝ Ամենապատիւ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան, Երուսաղէմի Պատրիարքութեան դիւանապետ եւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին մօտ Մայր Աթոռի ներկայացուցիչ՝ Շահէ Արք. Աճէմեան, Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Հիւս. Ամերիկայի արեւելեան թեմի առաջնորդ՝ Թորգոմ Արք. Մանուկեան եւ Հիւս. Ամերիկայի Արեւմտ. թեմի առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան:

Ժընեւ իր կեցութեան օրերուն, Հայրապետը պիտի ընդունուի նաեւ Ժընեւի նահանգին պետական եւ կրօնական մարմիններէն, նոյն ատեն հանդիպումներ պիտի ունենայ Զուիցերահայ Գաղութային եւ եկեղեցական մարմիններուն եւ այլ կազմակերպութիւններուն հետ:

Ամսոյս 25ին, Կիրակի օր, Հայրապետը պիտի պատարագէ Ժընեւի Ս. Յակոբ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ (Թրուանէ) եւ պիտի տայ հայրապետական իր պատգամը:

Պատարագէն ետք, կէսօրին, Ժընեւի Ինթերքոնթինանթալ պանդոկին մէջ, ի պատիւ Հայրապետին, գաղութին կողմէ ճաշ մը պիտի տրուի, որուն կրնան մասնակցիլ նաեւ փափաքող բոլոր ազգայինները:

ԴԻՒԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
12 Յունիս 1978

Ինչպէս ատենին հաղորդուած էր, Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սրբազանը Ապրիլ 24ին եկեղեցւոյ շուրջ պատահած դէպքերուն առընչութեամբ իր դիտողութիւնները բերանացի ներկայացուցած էր, դէպքին յաջորդ օրն իսկ իրեն ներկայացող Ոստիկանութեան Տեղական պատասխանատու ներկայացուցիչներուն:

Բաց աստի, Հայրապետական Պատուիրակը Ներքին Գործոց նախարարին ուղղուած նամակով մը անոր ուշադրութեան յանձնած էր եկեղեցւոյ շուրջ տեղի ունեցած անհարկի պատահարները:

Ներքին Գործոց նախարարը պատասխանելով Հայրապետական Պատուիրակի նամակին, կը յիշէր կարգ մը պարագաներ, որոնք տեղի տուած էին այդ անախորժ վիճակին:

Այս առթիւ, Նորին Վսեմութիւն Նախարարը, յայտնելով իր մասնաւոր համակրանքը Ֆրանսահայ գաղութին նկատմամբ, իր ցաւը կը յայտնէր պատահած այդ դէպքերուն համար:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
12 Յունիս 1978

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ԱՐՏԱՇԷՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ, վերջերս իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ թուաբանագէտ, Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ, բնագիտութեան եւ թուաբանութեան տոքթոր՝ Փրոֆ. Արտաշէս Շահինեան, 72 տարեկանին: Ծնած էր Ալեքսանդրապոլ (Լենինական), 1930ին աւարտած է Երեւանի պետական համալսարանի բնագիտութեան եւ թուաբանութեան ճիւղը իսկ 1937ին՝ Լենինգրադի:

ԱՐԱՐԱՏ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻ ՍՊԱՐՏԱԿԷՆ 3 - 0

Յունիս 11ին, խորհրդային 41րդ ախոյենութեան մրցումներու արդիւնքներն են.

Դինամօ (Թիֆլիս) – Զէնիթ 3-1, Չերնոմորեց – Տորպետօ 2–1, Դինամօ (Կիեւ) – Նեֆթչի 1–1, Շախտեոր - Լոկոմոտիւ 2–1, Սպարտակ – Արարատ 3–0, Դնեպր-ԲԿՍԱ 1–2, Զարեա - Կայրաթ 2–2:

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընթերցողը դուցէ ինքզինքին հարց տայ թէ ինչո՞ւ տեսութեան մերժումին հանդէպ այս կսկիծն ու դառնութիւնը հանրային ցուցադրութեան ենթակայ կը դառնան հոս, ու նաեւ կրնայ հարց տալ թէ ի՞նչ կապ ունին այս ցաւերը, Միլանի մէջ տեղի ունենալիք համախմբումին հետ: Ինծի համար յստակ է պատասխանը:

Ա) Պէտք ունինք սփիւռքի հայ կեանքի ամբողջական վերաքննումի, տեսական մօտեցումով:

Բ) Այդ վերամտածումը չի՛ կրնար մեր կազմակերպութիւններու հակակշռին տակ տեղի ունենալ, այլ պէտք է պատահի բոլորովին ազատ մթնոլորտի մէջ, կարծիքներու անկեղծ ու նոյնիսկ, եթէ պէտք ըլլայ, վիրաւորիչ փոխանակութեամբ:

Գ) Որքա՛ն ալ բարձր ըլլայ տեսութիւններու եւ արտայայտուած կարծիքներու որակը, որքա՛ն ալ «շահաբեր» ըլլայ Միլանի համախմբումը ներկաներուն համար, հոն պատահածը ինքզինքը չի կրնար լիովին արժեւորել, եթէ մնայ տեղով ու ժամանակով սահմանուած:

Դ) Նմանապէս, հոն զարգացող տեսութիւնները չեն կրնար գործնական արդիւնքներ ունենալ, նոյնիսկ հեռաւոր ապագային, եթէ աւելի ընդարձակ հասարակութեան մը չներկայացուին, ու եթէ վէճը չշարունակուի՝ նման հասարակութեան մը առջեւ, ազգային մամուլի ու կարծիքներու փոխանակութեան բեմերկէսին վրայ: Անկասկած հայ հանրութեան ճնշիչ մեծամասնութիւնը լռութեամբ եւ գուցէ նոյնիսկ անտարբերութեամբ միայն կը մասնակցի նման տեսական վէճերու, բայց եւ այնպէս՝ պէ՛տք է ունենայ մասնակցելու առիթը:

Ե) Իբր եզրակացութիւն, կ'առաջարկեմ որ Յառաջը, մանաւանդ Յառաջի «Միտք եւ Արուեստ» թիւը, բանայ իր էջերը Միլանի համախմբումին մասնակցողներու եւ ուրիշներու, որոնք կ'ուզեն իրենց տեսութիւնները, կարծիքները եւ թելադրութիւնները արծարծել հանրութեան աչքին տակ, իրարու համար: Կ'առաջարկեմ նաեւ որ Յառաջի Միտքի (անֆէն, ոչ միայն Արուեստի) նուիրուած այս էջերէն մէկ-երկուքը ունենան ենթաբաժին մը որուն տրուի Սփիւռքեան Նամականի խորագիրը, եւ ուր լոյս կրնան տեսնել սփիւռքի հայ կեանքի հիմնական եւ տեսական (ինչո՞ւ չէ, նաեւ գործնական) խնդիրներուն նուիրուած յօդուածներ: Միայն Եւրոպայի մէջ տըպուող թերթ մը, Պէյրութի խեղդիչ ու Ամերիկայի ճապաղած – անտարբեր մթնոլորտէն հեռու, կրնայ յուսալ նման սիւնակ մը յաջող վարել: «Յառաջ» կ'ըսեմ, որովհետեւ գրեթէ անապատ մըն է մեր հանրային կեանքի այս մարզը, որ ամբակուռ հաւատքի տեղ չի թողուր շատ:

Ցնորական բան մը չէ առաջարկածս, և նոյնիսկ պատմական հիմքեր կան մտքիս մէջ, — հիմքեր՝ որոնք կ'ենթադրեմ որ անծանօթ են սփիւռքի Հայութեան մեծամասնութեան, եւ ուրեմն կը կարծեմ որ կ'արժէ պարզել զանոնք:

1762ին, ապագային Միացեալ Նահանգներ ըլլալու կոչուած 13 բրիտանական գաղութները ունէին մօտ չորս միլիոն բնակիչ, որոնք կ'ապրէին Անգլիոյ ծանրացող թաթին տակ: Երբ այդ լուծը, մանաւանդ տուրքերը, սկսան ծանր թըւիլ մարդոց, բողոքի թերթիկներ սկսան տպուիլ գաղտնօրէն, հոս – հոն, սակայն որքան ալ լաւ արտայայտեցին ժողովուրդի դժգոհութիւնները, տեւականութիւն եւ հետեւողականութիւն չէին կրնար ունենալ: Մամուլը, իր կարգին, բրիտանական կայսրութեան գործակալներու հակակշռին տակ էր մասամբ, եւ մասամբ ալ յարմար չէր մտաւորականներու նպատակներուն, որովհետեւ ըստ Ամերիկայի օրհնեալ սովորութեան՝ վաճառող ու վաճառուած մամուլ մըն էր ան:

Ուրեմն 1765էն ետք, Ամերիկայի (եւ նոյնիսկ ճարտարարուեստականացումի ենթարկուող ու պոռթկալ սկսող Լոնտոնի մէջ) նոյն ձեւով մտածող այլախոհ անձեր սկսան կազմել մտաւորականներու «բջիջներ» որոնք բացայայտօրէն քաղաքական բնոյթ չունէին: Հոն կը խօսէին մարդիկ ամէն նիւթի շուրջ, — ոչ միայն տուրքերու մասին, որ զուտ «գործնական» ու քաղաքական – տնտեսական խնդիր մըն էր, այլ նաեւ քաղաքական – փիլիսոփայութեան մասին: Ճան Լոք եւ Մոնթէսքիէօ հերոսներ էին այս մարդոց համար, ոմանք՝ երիտասարդ եւ կատղած, ոմանք՝ հասուն փաստաբաններ, հարուստ եւ լաւ ուսում ստացած հողատէրեր, եւ վերջապէս շատեր՝ որոնք ինքնուս արհեստաւորներ էին, որոնց տիտանն էր անգլիածին դերձակը, Թամ Փէյն:

Զանազան քաղաքներու եւ գաւառային գիւղաքաղաքներու մէջ մէկտեղուող այս «բջիջներու» անդամները կը զգային իրենց սակաւաթիւութեան վտանգներն ու իրենց մինակութիւնը, ճի՛շդ այնպէս, ինչպէս որ այսօր աշխարհի չորս կողմը ցրուած ափ մը հայ մտաւորականները կը զգան «ձայն բարբառոյ յանապատի»ի ախտանշանը: Զմոռնալ նաեւ որ 1765ին, ձիակառքով ճամբորդութիւն մը՝ այն օրերու Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը, ամիսէ մը աւելի ժամանակ կը պահանջէր, եւ ուրեմն կը սաստկացնէր մեկուսացման մղձաւանջը: Յաղթահարելու համար այդ մղձաւանջին, Ամերիկայի եւ Անգլիայի «մտաւորական»ները իրենց «բջիջ»ներուն տուին «Քորեսփոնտընք Սոսայըթի» կամ «Նամակագրական Ընկերութիւն» մակդիրը, եւ լծուեցան այդ բջիջներու ցանցի ընդարձակման գործին: Ահա այդ ցանցէն էր որ 1776էն ետք մէջտեղ ելան Ամերիկեան յեղափոխութեան ռահվիրաներէն շատեր, գուցէ նոյնիսկ մեծամասնութիւնը անոնց՝ որոնք մասնակցեցան Սահմանադրական ժողովին:

Այս «Նամակագրական Ընկերութիւն»ներու անդամներէն իւրաքանչիւրը կը վճարէր, ամէն «միթինկ»է ետք, չնչին գումար մը: Հաւաքուած գումարով կը գնուէր թուղթ, մելան ու մի քանի երկար նամակ, փոսթի ձիակառքով ղրկելու իրաւունք: Իսկ ի՞նչ էր այդ նամակներու պարունակութիւնը: Պատասխանը կրնայ զարմացնել մեզ, — ատենագրութիւնը ժողովին ու համակարգումը այն տեսութիւններուն՝ զորս արտայայտած էին անդամները, անանուն կամ կեղծանուններով օժտուած: Նամակ – ատենագրութիւնները կ'ամփոփէին նաեւ ուրիշ բջիջներէ եկած նամակներու պարունակութիւնը, կարծիք կ'արտայայտէին տեղւոյն եւ օրուան ամէնէն նոր եւ հրատապ խնդիրներուն մասին, եւայլն: Այս բոլորին հանդէպ մօտեցումը տեսական էր, — այսինքն՝ հիմնականը այսինչ շրջանի այնինչ քաղաքապետին վերջին յարուցանած գայթակղութիւնը չէր, այլ այդ դէպքի ընդհանուր եւ տեսական վերլուծումը:

Որքան ալ դժբախտ ըլլանք իբր Սփիւռք, եւ ծանրաբեռնուած հոգերով, գոնէ ունինք Յառաջը, այսինքն՝ մամլոյ մասնիկ մը, որուն էջերուն մէջ հակակշռի չեն ենթարկուիր հայերէնով (կամ, կ'ենթադրեմ, Ֆրանսերէնով) գրուած տեսութիւններ ու վերլուծումներ, սփիւռքի Հայութեան մասին: «Նամակագրական» բջիջներու պէտք չունինք, որովհետեւ կրնանք արտայայտուիլ այս մի քանի էջերուն մէջ: Անկասկած կան անձեր՝ որոնք այս կամ այն պատճառով չեն կրնար առանց ծածկանունի արտայայտուիլ: Այդպէ՛ս թող ըլլայ:

1860–62, Միք. Նալբանդեան, ռուսահայ յեղափոխ. մտաւորականներ, Զէյթունցիներ եւ նոյնիսկ մի քանի Պոլսեցիներ, որոնցմէ մէկն էր, ինչպէս կ'երեւի, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, լծուած էին նման գործի, շա՜տ աւելի դժուար Օսմանեան ու Ցարական կայսրերու լուծին ու նամակաքննութեան սպառնալիքին տակ, քան է այդ գործը՝ մեր ներկայ պայմաններուն տակ:

Մեր Սփիւռքը, իր մշակոյթով, ընկերային կառոյցով, քաղաքական գաղափարախօսութիւններով, եւ մանաւանդ իր հաւաքական ջայլամի հոգեբանութեամբ, պէտք ունի իր մտաւորականներու տեսութիւններուն եւ պէտք ունի անոնց կողմէ վերաքննութեան ենթարկուելու: Փոյթ չէ թէ նոյնինքն այդ Սփիւռքի քաղքենիական ենթաբաժնի պարարտացած խօսնակները պիտի գտնան թէ «գոռոզ» կամ «անգործնական» մարդիկ իրաւունք չունէին խօսելու: Անկասկած կեղծ խանդաղատանքի մէջ թաթխուած կոչեր պիտի սփռուին ամէն կողմ, պաղատելով որ այս կամ այն «մարդկային տաղանդը» գայ մտնէ ազգային փարախին այս կամ այն ենթաբաժնին մէջ, «օգտակար» գործ տանելու նպատակով, — ծախուելիք տոմսակներ չկա՞ն, ու կազմակերպուելիք պարահանդէսներ: Այս բոլորը՝ շատ լաւ, բայց այդ հրաւէրները երբեք պէտք չէ լռեցնեն զանոնք, որոնք կը հասկնան թէ իրատեսութիւնը տեսութիւն կը պահանջէ, որոնք կ'ընդունին թէ մտաւորականին գործը իր ընկերութեան աշխարհայեացքը վերանորոգելն է, անոր խօսակցութեան ու հաղորդակցութեան ձեւն ու նիւթը փոխելն է, անոր աչքերը քօղարկող վարագոյրները պատռելն է: Կ'ապրինք թաւալող պատմութեան մը մէջ, կ'ենթարկուինք անոր՝ առանց զայն հասկնալու, «այս է աշխարհը» ըսելով, նոյն ոչխարամտութեամբ, որով ժամանակին կ'ենթարկուէին իբրեւ «Աստուծոյ կամք» մեկնաբանուած թրքական հալածանքներուն: Զէնք վերցնել սորվեցանք ատեն մը, բայց տեսութիւն՝ երբեք:

Արդեօք որեւէ պատճառ ունի՞մ հաւատալու՝ որ այս կոչն ալ ուրիշ կորսուած եւ անարձագանգ պոռթկում մը պիտի ըլլայ: Ոչ մասնաւորաբար: ԻՖՈՄի կազմակերպած համախմբումը «ներշնչումն» է այս կտորին, սա իմաստով որ ան իրականացումն է բանի մը, որուն պահանջը երկար ատենէ ի վեր զգացած եմ, առանց զայն իրականացնել յուսալու, եւ ահա խմբակ մը, որ կ'իրականացնէ զայն: «Սփիւռքահայ Նամականի» մը եղած է ուրիշ երազ մը ու պահանջ մը, — փնտռած եմ տեղ մը՝ ուր անկաշկանդ քննադատութիւնը եւ տեսութիւնը պիտի կարենային միանալ: Այդ տեղը մամլոյ, այսինքն հանրային հաղորդակցութեան նուիրուած էջերուն մէջ պէտք է գտնուի: Կարեւոր չէ թէ ի՛նչ է անոր բուն ձեւաւորումը: Նամակներ ու յարձակողական կարճ սիւնակներ կրնան յաջորդել տեսական երկար յօդուածներու: Մարքսիստական տեսիլքը հայ պայմաններուն յարմարցնել փորձող մը կրնայ իր դաշնակիցը գտնել յանձին Ֆուքոյականի մը, ու անոնք միասին կրնան ենթարկուիլ քանդիչ վերաքննութեան՝ ամերիկեան փոզիթիվիզմին նուիրուած ընկերաբան-պատմաբանի մը կողմէ: Գիտեմ որ գրաքննադատէն մինչեւ ընկերաբան, տնտեսագէտէն՝ բժիշկ ու դեռ անդին, գիտութեան զանազան մարզերուն մէջ կան մտածող, մտաւորական ու տեսութենէն չվախցող Հայեր: Թէ անոնցմէ քանի՞ն կը կարդայ Յառաջ, կը գրէ Հայերէնով կամ Ֆրանսերէնով, եւ պատրաստ է իր տեսութիւնները քննարկումի ներկայացնելու, ի շահ սփիւռքի Հայութեան, չեմ գիտեր: Իմ մէջ իրոնին ու յուսալքութիւնը կը մրցին յոյսին, կուսազանութեան ու հաղորդակցութեան պապակին հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ցնցուեցաւ խիստ շեշտէն, բայց չկեցաւ: Քալեց: Լռութիւնը անմիջապէս գոցուեցաւ շուրջը, երկու քայլ եւս, կանգ առաւ քովը, ձեռքը նորէն երկարեց, շունչը բռնած, վիզը կրակ, երեւակայելով Արթըրի հաստ ակնոցներու մէջէն սուր աչքերը, զգալով կարծր շրթունքները, մազոտ թեւը ու իրենց հապարաւոր հայրերու ծխացող ճաթած գանկերէն եկող, կուտակուող աւանդութեան մշուշին մէջէն փորձելով դեռ բուռ մը իրականութիւն փրկել, որպէսզի արժէր ապրիլ, խնդալ ու լալ, կեանքին պլլուած ու ազատիլ մեծ խարոյկէն:

Երկվայրկեան մը նայուածքները իրարու կառչեցան: Դաժան, հրամայող, առանկան՝ տղուն աչքը կինը տեղը գամեց: Յետոյ անոր կիսաւարտ սեւ գլուխը շարժեցաւ, մէյ մը աջ, մէյ մը ձախ, շտկուեցաւ մարմինը, ցցեց գլուխը վեր ու գաղրած, ամայացած աշխարհի մը մէջէն քալեց, հասաւ դուռ, բացաւ առանց ետին նայելու մտաւ գիշերուան պաշտպանութեան մէջ ու գոցուեցաւ դուռը ետեւէն:

Սպասեցին, իրարմէ անջատ ու խուսափելով: Երբ օթոյին մեկնելու աղմուկը հալեցաւ լռութեան մէջ Տօրիս ետ դարձաւ սենեակին հին, թշնամի մտերմութեան ուր մահուան չափ տրտում ցաւ մը կը յամենար:

Արթըր ոտքի ելաւ: Իրեն այնպէս թըւեցաւ որ հսկայ, անըմբռնելի բեռ մը ի վերջոյ ինկած էր ուսէն: Անունն անգամ չհարցուցի մտածեց, սիկարէթ մը վառեց: Կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝ սպանութիւն գործած էր, զոհած էր իր էն մտերիմ, անկեղծ ու էն յարգի զգացումները՝ վոնտելով հայ տղան, առանց զգացումի ու զղջումի, զանիկի մը պէս ապագայի մը խտէալին համար մտածեց առանց ցաւի չկայ փրկութիւն, առանց արիւնի չկայ ազատութիւն եղբայրացում: Ա՞յդ էր արդեօք տղուն թաքուն իմաստը, պատգամը: Ա՛ն էր, այդ տհաս, անմիտ բայց ջինջ բովանդակութիւնը, իր տան դրան առջին մութին փլած կէս ժամ առաջ մահը առած տունս բերաւ մտածեց եւ ուրկէ ինք այլեւս կեանք եւ ուժ պիտի առնէր: Պատուհանէն դուրս նայեցաւ ու հոն էր հիմա ան, գիշերուան մէջ, հեռը առած շարժումի ու հերոսութեան բոլոր կարելիութիւնները բայց ոչ մտածումը, գաղափարները, ատոնք իմս են խորհելով, կօշկակարի ճղճիմ աշկերտ մը հաւանաբար, ճակատագրի կողմէ իր ճամբան նետուած գիշեր մը միայն, ամբողջ գալիք սերունդներու ծնունդն ու պոռթկումը վըտանգելո՞վ թէ...:

Մութէն եկաւ, ետ մութ գնաց խորհեցաւ: Ջիղերը սպառած, վիրաւոր, որբացած ու պարպուած՝ միտքը հիմա նորէն կը փնտռէր տղան, կ'ուզէր կառչիլ անոր որպէսզի հասկնէր այդ կոպիտ բայց մերկ, մաքուր երեւոյթին իր զգացումը որ ի՞նչ էր — գո՞ւթ, նախա՞նձ, ատելութի՞ւն թէ ուրախութիւն: Չգիտցաւ:

Խորունկ հառաչ մը փրթաւ Տօրիսի կուրծքէն: Ասկէ ետք ալ ինչի՞ կը ծառայէ սէրը որ վայելքներով, անոյշ խօսքերով ու կիրթ շարժումներով կ'ապրի միայն: Կեանքը մարդոցմէ դուրս կ'ապրուի միայն մտածեց ու Արթըրի քով չղացած ու չբռնած անոր ձեռքէն ննջասենեակ տանելու համար զայն՝ իրեն այնպէս թուեցաւ որ ալ վտանգ չէր թէ այդ երկու փոթորկած, անզուսպ, անդիմադրելի մարդոցմէ ո՞րն էր բուն ահաբեկիչը:

(11 եւ վերջ)

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԸՆԴՄԷՋ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ

ԽՄԲ.— Յունիս 2, 3 եւ 6ի մեր թիւերով, օրը օրին արձագանգ հանդիսացանք վենետիկի հայագիտական մասնաժողովին։ Ստորեւ կուտանք, իբրեւ լրացուցիչ, մանրամասն պատկերը.—

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՎԵՆԵՏԿՈՅ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎ,
31 ՄԱՅԻՍ - 2 ՅՈՒՆԻՍ

Քա Ֆոսկարի պալատ — Ակադեմական ժողովասրահ

Քա Կապպելլօ պալատ — Իրանագիտութեան դասասրահ

ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐ ՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉՆԵՐ

Ֆելիչիանօ Պենվենուտի, Տեսուչ Համալսարանի Վենետկոյ — Մարիօ Պարատտօ, Նախագահ Ամպիոնի օտար լեզուներու եւ գրականութեանց նոյն համալսարանին Վենետկոյ — Ճուզեփփէ Թուչչի, Նախագահ Արեւելագիտական Հիմնարկի Միջին եւ Ծայր. — Լիոնելլօ Լանչիոտտի, Նախագահ Արեւելեան լեզուներու եւ գրականութեանց Ամպիոնի — Ճանրոպերթօ Սքարչա, Իրանագիտութեան Ամպիոնի վարիչ — Նելլօ Պէկկի, Վենետկոյ նահանգի Լուսաւորութեան Ընդհ. Տնօրէն — Աստրիանօ Ալփակօ-Նովելլօ, վարիչ Հայ մշակոյթի եւ Ուսմանց կեդրոնի՝ Միլանոյի Համալսարանի ճարտարապետութեան մասնաճիւղին։

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ճուլիանօ Պոկկալի — Հ. Լեւոն Զէքիեան (Մխիթարեան)

ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐ

Բարկէն Առաքելեան (Երեւան), Հայպարսկական մշակութային յարաբերութիւններ՝ 1500 - 1700ի շրջաններուն — Ֆրեդ. Ֆէյտի (Փարիզ), Հայերէնի հնդեւրոպական կարգ մը ձգտումներ եւ անոնց ազդեցութիւնը՝ դասական լեզուի ձեւաբանութեան եւ բառակազմութեան վրայ։ Զարլս Տաուսէթ (Օքսֆորտ), Լորտ Պայրըն եւ Հայերը — Էտմոնտ Շիւց (Պուտափեշտ), Հայոց անցքի հանգրուանները՝ Ղրիմի թերակղզիին մէջ, ԺԵ. - ԺԷ. դարերու ընթացքին — Տիգրան Գույումճեան (Ֆրէզնօ), Հայուն կերպարը՝ արեւելեան արուեստին մէջ։ — Արշալոյս Պէքմէզեան (Ծովիկեան, Միլան), Անտիպ հմայիլ մը՝ ԺԸ. դարէն — Հ. Լեւոն Զէքիեան (Մխիթարեան, Վենետիկ), Հազարգի Խօճա Սաֆար, պարսկական արքունիքի դեսպան Իտալիոյ մէջ — Փաօլա Միլանեան (Փատովա), Ազդեցութիւն ռոման բառամթերքի՝ միջնադարեան հայերէնի մէջ — Կապրիէլլա Ուլուհոճեան (Փարմա), Պարսկաստանի հայերէն նորայայտ արձանագրութիւններ՝ ԺԶ. — ԺԷ. դարերէն։ — Վիթորէ Փիզանի (Միլան), Նախապատմականը եւ նախապատմութիւնը հայ ժողովուրդի՝ իր լեզուի վկայութեան մէջ — Ճանքարլօ Պոլոնեզի (Միլան), Հայաստան՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջտեղ. հանդիպում լեզուական աւանդութեանց եւ մշակոյթներու, մեր թուականութիւնը կանխող եւ յաջորդող դարերուն — Աստրիանօ Ալփակօ — Նովելլօ (Միլան), Սոհրալի հայկական եկեղեցին՝ Ատրպատականի մէջ — Մարքօ Պրամպիլլա (Թեհրան), Սեւաֆեան արուեստի ազդեցութիւնը՝ իրանահայ ճարտարապետութեան մէջ — Փաօլօ Քունէօ (Հռոմ) Հողային բաժանումի դրութիւնը եւ պատմական տեղաւորում՝ Վանայ լճի շրջանակին մէջ — Թոմմազօ Պրեչչա Ֆրաթթարոլլի (Հռոմ), Յետ միջնադարեան ճարտարապետութիւնը Վասպուրականի մէջ — Ռոպերթօ Այելլօ (Փիզա), « Աւէտ »կոչուած հայ աստուածութիւններու մասին — Ճիովաննի Քուրաթոլա (Վենետիկ), Աղթամարի « վիշապ »ը. պատկերագրական նկատողութիւններ — Ճանռոպերթօ Սքարչա (Վենետիկ), Վիշապները — Նինա Քառուչիչվիլի (Միլան), Կովկասեան աշխարհի 1600եան մեկնաբանութիւն մը՝ ըստ Պալերմոյի «Քաստելլի» դիւանին — Ճուլիօ Ենի (Միլան), Շինարարական նմանութիւններ եւ կառուցող լուծումներ՝ Հայաստանի եւ Պալքաններու միջեւ

Կը մասնակցին նաեւ.— Ալեսսանտրոյ Պաուսանի (Հռոմ), Ճուլիանօ Պոկկալի (Վենետիկ), Անտրէաս Քոփլլակի (Վենետիկ), Քարլօ տէլլա Քազա (Միլան), Էնցօ Էվանճելիսթի (Միլան), Վալերիա Ֆիորանի Փիաչենթինի (Հռոմ), Եւճենիա Կալտիերի (Հռոմ), Էրնսթ Ժ. Կրիւպէ (Վենետիկ), Քլաուտիօ Կուճէրոտտի (Վերոնա), Լուիճի Մակարոտտօ (Վենետիկ), Մարիօ Նեկրի (Միլան), Մարիօ Նորտիօ (Վենետիկ), Ֆապրիցիօ Փեննաքքիետտի (Վենետիկ), Սանտրօ Սալվատորի (Վենետիկ), Ասիմ Թանիշ (Վենետիկ), Անտրէա Թեսսիէ (Փատովա), Ճորճիօ Վերչելլին (Վենետիկ), Ճուզեփփէ Ծանտէր (Հռոմ), Ճուզեփփէ Ֆրասսոն (Վենետիկ), Ֆրանչեսկօ Սիտարի (Վենետիկ), Ալպերթօ Րիցցի (Վենետիկ), Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան (Վենետիկ)։

Բացումը տեղի ունեցաւ Մայիս 31ին, ժամը 9.30ին, Համալսարանի «Քա Ֆոսկարի» պալատին ակադեմական ժողովասրահին մէջ։ Ողջոյնի խօսքըըրաւ համալսարանի Տեսուչը՝ Փրոֆ. Ֆելիչիանօ Պենվենուտի. յաջորդաբար խօսք առին փրոֆեսորներ՝ Մարիօ Պարատտօ եւ Ճանրոպերթօ Սքարչա։ Ոգեկոչուեցան դարաւոր կապերը՝ ընդ մէջ Վենետիկի եւ Հայոց, մշակութային օղակներով սերտօրէն ամրապնդուած։

Նիստերն ու դասախօսութիւնները տեղի ունեցան առաւօտները ժամը 9.30էն սկսեալ, իսկ յետ միջօրէի՝ 15.30էն եաք։ Խմբուած են 4–5 դասախօսութիւններ, կէս - ժամական տեւողութեամբ, որոնց կը յաջորդէր վիճաբանական աւուլիս։

Վերջին օրը, Յունիս 2ին, տեղի ունեցաւ եզրափակիչ նիստ՝ առաջարկներու քննութեամբ։

Յետ միջօրէի՝ այցելութիւն Ս. Ղազար վանքի Մատենադարանին ու Թանգարանին եւ հրաժեշտի գինեձօն։

Ս. Ղազարի վերաշինութեան ընթացքին յայտնաբերուած հնութիւններու մասին խօսեցաւ գեղարուեստից պահպանութեան եւ հսկողութեան Վերատեսուչը՝ հայազարմ Փրոֆ. Ալպերթօ Րիցցի։

Ս. Ղազարի Աբբահօր կողմէ խօսք առաւ « Բազմավէպ »ի խմբագրապետ՝ Հ. Ներսէս Վրդ. Տէր-Ներսէսեան, շնորհաւորելու Վենետիկի այս առաջին համագումարը հայկական, հին ժամանակներէ ի վեր սերտ կապերով Հայաստանի հետ զուգուած՝ Ադրիականի դշխոյին այս սքանչելի ոստանին մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ԻՐ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹԷՆ

Սէնթ Մարկրիթ, Մարսէյլի արուարձաններէն մին որ կը գտնուի քաղաքի հարաւային մասին մէջ, ոչ շատ հեռու հայահոծ Սէն-Լուէն։

Նկատելով որ մեր նիւթը ներկայացնել է այդ շրջանի Հայութիւնը, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ Քամփանեը Ռիբէրի հայամիտ շրջանը, քանի Հայութիւնը հոն միատեղուած էր, ունենալով որպէս կեդրոն Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ անոր կից սրահը։

Հոս կը գործածենք դիտումնաւոր կերպով անկատարը, որովհետեւ ինչպէս ընթերցողը կրնայ գուշակել եւ նաեւ բնական երեւոյթ է, որ աւելի քան յիսուն տարիներէ ի վեր շրջանի աշխարհագրական եւ ազգագրական դիմագիծը այլափոխուած է։

Նոր շինութիւններ, սերունդներու փոփոխում եւ այլ արդիական կեանքի եւ ընկերութեան հետ աղերս ունեցող պարագաներ, եթէ ոչ հիմնովին, սակայն մեծ մասով նոր դիմագիծ մը տուած են այս շրջանին։ Կեդրոնը, եթէ կարելի է ըսել, կը մնայ Քամփ. Ռիբէրը իր երկու փողոցներով, շուրջն ունենալով նոր բնակութիւններու կզզեակներ՝ Սէնթ Ժընըվիէւ, Լա Սոլաժէռ, Լա Փօլին յատկապէս, ինչպէս նաեւ Փիւժէթի Թաղամասը, որ մաս կը կազմէ Սէնթ Մարկրիթի եկեղեցւոյ ծուխին։

Դժուար է թիւ մը տալ։ Սակայն եկեղեցւոյ հին տոմարներէն քաղուած եւ վերայժմէականացած ցանկերէն կրնանք ըսել թէ այս շրջանին մէջ կ'ապրին շուրջ 300էն 350 Հայեր։

Այս շրջանը երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ եւ մինչեւ յիսունական, վաթսունական թուականները, եթէ ոչ փայլուն, գոնէ գգալի ներկայութիւն մըն էր Մարսէյլի հայ կեանքէն ներս։

Բացի եկեղեցիէն, որուն կը վերաբերանք, Սէնթ Մարկրիթի մէջ տիրական էր մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Համազասպ խումբը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Ակնունի խումբը, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը։ Լաւագոյն կերպով օգտագործելով եկեղեցւոյ կից սրահը, հայերէնի դասընթացքներ, ազգային տօնակատարութիւններ, դասախօսական եւ գեղարուեստական զանազան ձեռնարկներ հայրենի շունչ եւ աւիշ կը բերէին շրջանի Հայութեան։

Սակայն ինչպէս վերի տողերուն մէջ ընդգծեցինք, հիներու մեկնումը, տիրական եւ առաջնորդող ուժերու հետզհետէ ջլատումը, արդիական կեանքի հրամայականները զգալիօրէն տկարացուցին շրջանը, սահմանափակելով այդ իսկ պատճառաւ, իր ազգային գործունէութեան դաշտը եւ կարելիութիւնները այն աստիճան որ տասը, տասըհինգ տարիներէ ի վեր միակ հայկական ներկայութիւնը եկեղեցին է։

Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ինչպէս Մարսէյլի միւս եկեղեցիները, վաստակն է Հարաւային Ֆրանսայի թեմի բարեջան եւ շինարար առաջնորդ՝ Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի։ Փոքր բայց կոկիկ մատուռ մը որ մեծ առաւելութիւնը կը ներկայացնէ իր կողքին ունենալ սրահ մը։ Եկեղեցին կառուցուած է ժողովուրդին լումաներով եւ բազուկով, 1927 եւ 1928 տարիներուն եւ պաշտօնապէս օծուած 1929 Փետր. 24ին ձեռամբ թեմակալ առաջնորդ՝ Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի։ Նկատի ունենալով շրջանի Հայութեան փոքր թիւը, եկեղեցին առանձին հոգեւոր հովիւ չունի։ Սէն-Լուի հոգեւոր հովիւն է որ կը վարէ եկեղեցականի պաշտօնը կատարելով ամիսը անգամ մը եկեղեցական արարողութիւններ եւ պատարագ, ինչպէս նաեւ զանազան պաշտամունքներ եւ բոլոր խորհուրդները։ 1962էն ի վեր, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն է՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեան, որ սիրուած եւ գնահատուած է իր ծուխէն։ Ուստի, այս վերջին տասը, տասնըհինգ տարիներու հայկ. շունչի ներկայութիւնը հետեւանք է Տէր Հօր ջանքերուն եւ յաջորդական թաղականութիւններու անդամներուն գիտակից կեցուածքին, նուիրումին եւ զոհողութիւններու։ Նման թղթակցութիւններու մէջ միշտ կը խուսափինք անուններ տալէ, սակայն յիշենք այսօրուան թաղականութեան անդամներու անունները՝ Վարդան Մուրատեան ,որ ունի տարիներու վաստակ, Մովսէս Ամալեան, Յովհան Պողոյեան, Շահան Հորոյեան, Կարպիս Ստեփանեան, Համազասպ Մուրատեան, Ղուկաս Տօնապետեան, Թորոս Վարդապետեան։

Սորքին մէջ, մեր այս թղթակցութեան շարժառիթը եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան մը կազմութիւնն է։ Տարիներու ամայութենէ մը վերջ խրախուսիչ է հաստատել նոր Միութեան մը ծնունդը։

Միութեան նպատակն է զանազան գործունէութիւններով, ձեռնարկներով օժանդակել թաղականութեան եւ Տէր Հօր կողքին եկեղեցւոյ բարեկարգութեան եւ զարգացման։ Նոյնպէս ստեղծել շրջանին մէջ սրոշ ազգային շարժում, ջերմութիւն, քով քովի բերելով հայ ընտանիքներ։

Հոգեւոր հովիւ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի նախաձեռնութեամբ եւ հրաւէրով, Տիկնանց Միութեան կազմութեան ժողովը տեղի ունեցաւ 1978 Մարտ 22ին, 17 տիկիններու ներկայութեամբ։ Ժողովը ընտրեց իր անդրանիկ դիւանը հետեւեալ կազմով՝ Արմենուհի Մանուկեան՝ ատենապետուհի, Լուսին Գաղէզեան՝ փոխատենապետուհի, Մարօ Ամալեան՝ քարտուղարուհի, Շնորհիկ Աջպահեան՝ գանձապահուհի եւ Ազատնի Ճըլըզեան՝ խորհրդական։

Այսօր, շուրջ երկու ամիս վերջ, Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն թիւն է՝ 45։

Եզրակացութեան մը հասնիլ, դեռ կանխահաս է։

Կը սպասենք դրական արդիւնքներու։

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՅՍԻՆ ԸՆԴԱՐԱԶ
3.

— Վեր կաց փախչենք, տատի՛։ Հիմա էլ Թուրք կը գա՛յ...

Ծամոսկի մարէն ուժ գտաւ իր մէջ, կարողացաւ ոտքի կանգնել։ Սթափուեց, մանաւանդ, յիշելով երէկուայ ջարդը։ Օրօրուեց, ձեռքով շօշափեց գլխի վէրքը։ Բախտ է ունեցել, գլխի եօթ ծալ փաթթոցը փրկել է՝ ոտխկանի հարուածից։ Նա ջուր խմեց երկար, բռնեց Արեւի ձեռքը ու ոտքերին ուժ տալով՝ գնաց։

Նրանց ետեւից քարշ էին գալիս երկու ոտուեր՝ մէկը երկար, միւսը՝ կարճ, ապա նաեւ կատուն, որ ոտուեր չունէր։

×

Գիւղից նոր էին դուրս եկել, երբ մարէն խոտհարք տանող արահետի վրայ ուրուականներ նկատեց։ Դրանք եւս կանայք ու երեխաներ էին, որ շտապում էին դէպի լեռը՝ հարազատների մօտ։ Ծամոսկի մարէի սրտում յոյս ծնուեց, գուցէ Մարգարի՞տն էլ նրանց հետ է։ Ճիգ արեց, հասաւ փախչողներին։ Սակայն Մարգարիտը նրանց հետ չէր։

Ծամոսկի մարէին տեսնելով, կանանց լեզուները բացուեցին։ Սակայն նրանք ոչ թէ խօսում, այլ ոռնում էին, ծղրտում, ճչում։ Ծամոսկի մարէն խօսեց սպառնալի.

— Ձէններդ կտրեցէ՛ք։ Թուրքը կը լսի, կը գայ...

Աղաղակը կտրուեց միանգամից։ Մոգական ուժ ունի այդ սպառնալիքը՝ « Թուրքը կը գա՛յ »։ Կանայք թափուեցին խոտերի վրայ, երեխաները մնացին կանգնած։ Սկսեցին անձայն լաց լինել, որ կարծես հողի մրմուռ էր, քարերի ճաքճքոց։

Գիշերուայ մութը թանձրացաւ, երբ լուսինը թաքնուեց Գոհանամք լերան ճեղքերում։ Ստուերները խառնուեցին մըթութեան հետ, կորան։

×

Ֆիդայիները երեխաներին ու վիրաւորներին դրին ձիերի վրայ ու շարժուեցին դէպի լեռը։

Ներսէհ Զավուշը կարծես երազի մէջ էր, կարծես մեռած, եւ քայլողն էլ ինքը չէր, այլ իր ստուերը։ Ամէն տեղ իրենց սպանում են Թուրքերը։ Բենիամինը Երզնկայից եկաւ երէկ երեկոյեան, երբ իրենք դեռ ծիրանի գոյներով խաղաղ խոտհարքումն էին։ Երզնկայում ջարդ է եղել, կոտորած սաստիկ։ Թուրքի կառավարութիւնը, որ անճարակ է վերջ տալու թէկուզ հէնց Պոլսում աղէտ դարձած քաոսը, հայ ազգի ոչնչացման գործում ձեռներէց դուրս եկաւ։ Որտեղի՞ց է մարդ ջարդելու, ազգ ոչնչացնելու նրա այդ մոլուցքը, որ չի դադարում, չի մարում։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(85 – Շար.)

Այրի Տիկին Միշէլ Վարանդի, Օր. Միշըլին Վարանդի, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Վարանդի, Տիկին Անահիտ Վարանդի, եղբօր եւ քրոջ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՄԻՇԷԼ ՎԱՐԱՆԴԻԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փիթիէի հիւանդանոցը, Կիրակի, Յունիս 11ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Յունիս 15, ժամը 14·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վրէժ Տիլժ եւ Վարդան Տիլժ եղբայրներ Աբրահամ Շահպազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆր. կը նուիրեն Ազգատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր ամբողջ մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Բէքմէզեանի եւ ընկերուհի Քարաօղլանեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց զաւկին եւ թոռնիկին՝ Արմէնի արկածալի մահուան առթիւ։

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը ընկերուհի Նազիկ Նալբանտեանի եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին։

×

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիի վարչութիւնը, եկեղեցւոյ տնտեսուհի Նազիկ Նալբանտեանի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն։

ՃԱՇ

Ի պատիւ ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆԻ
եւ Ե. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 20·30ին Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Նորակառոյց Մշակութային Կեդրոնին մէջ։

Տեղերը ապահովել եկեղեցիէն։

Յաջորդ օր, Կիրակի,

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ՝
ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ
Կը պատարագէ
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

NOR SEROUND

REGION RHONE-ALPES
organise une

Fête Champêtre

Le Dimanche 18 Juin de 10 h. à 22 h.
au Clos Monderoux à Beynost
à l'occasion du

60ème anniversaire de l'Arménie Indépendante

28 MAI 1918

avec la participation de l'orchestre ANI de la Maison de la Culture Arménienne de Décines

EXPOSITION PERMANENTE
BUFFET — BUVETTE
AMBIANCE ARMENIENNE

En cas de pluie, cette manifestation se déroulera à la Maison de la Culture Arménienne de Décines, 15, Rue du 24 Avril 1915

CONCERT

à l'Opéra de Marseille

Le Vendredi 16 Juin à 20 h. 45, organisé par MELCA ARMENIA

Orchestre de l'Opéra sous la direction d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN

Au programme : Mirzoyan, Katchatrian Babadjanian

Soliste : ARNO BABADJANIAN

Réservation jusqu'au 16 Juin à l'Opéra

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՕՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր, Յունիս 16, կէսօրէ վերջ ժամը 19ին, հայկական փողոցի եւ հրապարակի զոյգ հանդիսաւոր բացումները տեղի պիտի ունենան։ Արդ նախկին Ռիւ Պել–Իմաժը այժմ կը կոչուի Ռիւ տ'Արմէնի, Վալանսի Ազգ. Միութեան առաջարկով, իսկ նոյն թաղի վերջաւորութեան հրապարակը կը կոչուի Մանուշեան Վալանսի ԺԱՖԻ եւ Մշակ. Միութեանց առաջարկով։

Զոյգ հանդիսութեանց առթիւ Վալանսի հասարակութիւնը հրաւիրուած է անխտիր ներկայ գտնուելու։ Հանդիսութենէն ետք՝ գինեձօն մը Սալ տը Ֆէթի մէջ։ Խօսք կ'առնեն քաղաքապետը եւ այլ անձնաւորութիւններ։ Հայկական ջերմ մթնոլորտ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Livres d'Histoire Arménienne

de particulier à particulier

achète toutes les traductions des œuvres des

HISTORIENS ARMENIENS ANCIENS

parues en langues anglaise, française, arménienne orientale et occidentale et qui ont été réalisées par les traducteurs suivants :

Bédrossian — Boré — Boyadjian — Brosser — Chahnazarian — Dulaurier Langlois — Macler — Neumann — Nève — Saint-Martin — (le) Vaillant de Florival et. etc.

Adresse : PasteurJ. Manouk YEREMIAN, 8 rue du groupe Manouchian 94140 ALFORTVILLE — Téléphone 375-11-25

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կազմակերպած է հայկական երգահանդէս մը Հայ Մշակոյթի Տան Վ. ասպուրական սրահին մէջ՝

կ'երգէ՝

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 21ին։

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան եւ կամ քաղաքի Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի օր, Յունիս 15, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն–Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած ազգ. դպրոցի, Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 21ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Գեղարուեստական բաժին, դպրոցի աշակերտներու կողմէ. — երգեր, արտասանութիւն, անձնկնկալներ, խմբերգ, տրամախօսութիւն եւայլն, ղեկավարութեամբ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ մեծերու ուսուցիչ երաժշտապետ Պր. Խաչիկ Նլմազեանի։

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Իսիի դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 18, Կիրակի ժամը 14·30ին Իսիի Ս. Մարիամ եկեղեցւոյ Ֆրէնկեան սրահին մէջ, Ավընիւ Պուրկէն։ Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր դպրոցի աշակերտներու կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

Կիրակի, Յունիս 18
ժամը 13ին ճաշ եւ 16·30ին՝
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
աւանդական ճաշով եւ հանդէսով։
Կը հրաւիրուի գաղութը։

OFFRE D'EMPLOI

CHERCHE
Vendeuse exprimentée

Confection

Téléphoner 781-23-55

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը, Յունիս 17, Շաբաթ ժամը 14·30ին Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունիս 18, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահը։ Օրակարգ.– վարչական ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ Միութեան մասնաճիւղերուն, որ Պատգ. Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Վալանս, Յունիս 17, առաւօտեան ժամը 9էն սկսեալ։ Պատգամաւորները պէտք է գտնուին առտուն 8·30էն մինչեւ 9ը, Քաֆէ տը լ'Էսթ, Վալանս, ուրկէ պիտի փոխադրուին դէպի ժողովասրահ։ Յաջորդ օրը, Կիրակի, դաշտահանդէս՝ Վալանսի մօտ, Շաթօ Մոնտի ծառաստան դղեակը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։ Վալանսի եւ մօտակայքի բոլոր հայրենակիցները սիրով հրաւիրուած են այս ձեռնարկին։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սեւրանի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Յունիս 15, ժամը 21ին ընկերուհի Մաալէն Փափազեանի բնակարանին մէջ։ Օրակարգ.— Զեկուցում վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Յունիս 14ին, Չորեքշաբթի իրիկուան ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ — ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ժամը 10էն 22

Կիրակի, Յունիս 18, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

44 – 50, Ավընիւ Շարլ Տը Կօլ

avec l'orchestre Bernard DEDEDJIAN

CONCOURS DE CHANT

BAR — BUFFET — FAMEUX CHICHE - KEBAB
ATTRACTIONS DIVERSES — TOMBOLA

Հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի հաճելի օր մը անցընելու։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
15
JEUDI
15 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.141
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — No 14.141

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՃԱՐԴ

ՖՐԷՆՃԻԷԻ ՏՂՈՒՆ, ՀԱՐՍԻՆ ՈՒ ԹՈՌԱՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ՝

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՆ 50 ՄԵՌԵԱԼԷՆ ԱՒԵԼԻ

Քրիստոնէական ճակատին ներքին պառակտումը եւ զանազան հոսանքներու մրցակցութիւնները յանկարծ եղերական թափ առին Երեքշաբթի առտու։ Քրիստոնեաներու ներքին տագնապը աւելի սուր դարձած էր վերջերս։ Նախկին նախագահ՝ Ֆրէնճիէի եւ փաղանժիստներու միջեւ տարակարծութիւնը խոր էր։ Աւելի չափաւոր, Ֆրէնճիէ ծանօթ է իբրեւ «Սուրիոյ մարդը» եւ այդ առընչութեամբ պատահածը ամէն բանէ առաջ «հակասուրիական» կը նկատուի։

Հիւսիս. Լիբանանի այս փոքրիկ գիւղը՝ Էհտէն, Զղորթայի մօտ, տեսակ մը բերդն է Ֆրէնճիէներուն եւ հոն է որ Երեքշաբթի առաւօտեան 2ին, փաղանժները յարձակում գործեցին Թոնի Ֆրէնճիէի ապարանքին վրայ եւ սպաննեցին բացի Թոնի Ֆրէնճիէն, (որդին նախկին նախագահին), կինը, երեք տարեկան աղջնակը եւ երկու ծառաները վայրագօրէն մորթելով իրենց անկողնին մէջ։ 800 փաղանժիստներու գործը կը նկատուի Էհտէնի վրայ ումբակոծութիւնը։ Գիւղը կրակի տրուած է ամբողջ։ Դեռ վերջերս է որ նախկին նախագահ Ֆրէնճիէ բացէ ի բաց յայտնած էր իր անհամաձայնութիւնը լիբանանեան ճակատին հետ, որ կը համախմբէ քրիստոնեայ Լիբանանցիները եւ հաշտուած էր Ռաշիտ Քարամէի հետ։ Այս ալ պատճառ էր որ կացութիւնը վատթարանայ Հիւսիս. Լիբանան Ֆրէնճիէի կողմնակիցներուն եւ Ճէմայէլի Քաթայէպին միջեւ։ Ֆրէնճիէ նաեւ քննադատած էր իր քրիստոնեայ պինակիցները որոնք դէմ էին որեւէ պաղեստինեան ներկայութեան Լիբանանի մէջ, Թոնի Ֆրէնճիէ նոյնիսկ դաւաճան ըսած էր Հայրը. Լիբանանի քրիստոնեայ քաղաքագործներուն հրամանատարին համար։ Ոմանք կ'ըսեն թէ այս պառակտումին մէջ Սուրիան ալ մատ ունի, քանի Ֆրէնճիէները շատ մօտ են Դամասկոսի։

Սպանութեան լուրէն անմիջապէս ետք արդէն, սուրիական զօրքը (խաղաղապահ) միջամտած է եւ կռիւները սաստկացած են։ Քրիստոնէական ճարդն ալ կը շարունակուի եւ Չորեքշաբթի կ'ըսուէր թէ աւելի քան 50 մեռեալ կայ։

Քաթայէպի դէմ հակազդեցութիւնն ալ, շատ բուռն եղած է, մինչ Նախագահ Սարգիս Նախարարաց Խորհուրդի արտակարգ նիստ մը կը գումարէր վերջ տալու համար արինալի բախումներուն, բայց ի՞նչպէս քանի Լիբանան այլեւս ամէնուն կը պատկանի բացի Լիբանանցիներէն։

×

Նոյն Երեքշաբթի օրն է որ Իսրայելացիք քաշուեցան հարաւէն եւ զիրենք փոխարինեցին կապոյտ սաղաւարտաւորներն ու քրիստոնեայ քաղաքագօրքը։

ԸՍՏ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ...

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՏԻՆ՝ ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ԵՒ ՍԱՎԱՔԸ

Թրքական մամուլը «զգայացունց» լուրեր կը հաղորդէ իր վերջին թիւերուն մէջ եւ որոնց արձագանգ եղած էր Ֆիկառօ Չորեքշաբթի առտու։ Աւելորդ է անշուշտ շեշտել թէ աւելի քան վերապահութեամբ է, որ թարգմանաբար կուտանք այս «լուրերը»։

Ուրեմն Հիւրրիէթ ութ սիւնակի վրայ խորագրով մը կ'ըսէ.— «Պարսկաստան կ'ուզէ խզել չորս դարուան հին խաղաղութիւնը»։ Եւ վերոյիշեալ թերթն է, կարեւորագոյնը Թրքական մամուլին, որ կ'ամբաստանէ Շահը, իբրեւ զրգռողը Արեւելեան Թուրքիոյ քիւրտ բնակչութեան։ Հիւրրիէթ կ'ըսէ որ Շահը իր զօրաւոր գաղտնի կազմակերպութեամբ՝ Սավաքը կ'ուզէ բախում ստեղծել Թուրքիոյ հետ «զբաղեցնելու համար պարսիկ բնակչութիւնը եւ պահպանելու իր գահը որ վտանգուած է»։ Պարսիկ գրգռութիւնները չեն վերաբերիր միայն Քիւրտերուն այլեւ Հայերուն եւ Յոյներուն, կ'ըսէ թերթը, որ կ'աւելցնէ թէ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են Թուրքիոյ արեւելեան սահմաններուն վրայ առաջքն առնելու համար «հաւանական թափանցումներու»։ Այն վայրկեանէն երբ Սավաքի խռովարար գործունէութիւնը ծանօթ դարձած է Թուրք գաղտնի սպասարկութեանց, Թուրք գաղտնի սպասարկութիւնները դադրեցուցած են իրենց գործակցութիւնը իրենց պարսիկ պաշտօնակիցներուն հետ։ Կառավարութիւնն ալ արգիլեր է պարսկական «Ազբէջան» պարբերականը, որ կարեւոր դեր կը խաղայ եղեր անջատողական գաղափարներու տարածման մէջ։ Շահը նախ հաշուեր է աղանդական խռովութեանց վրայ, հրաւիրելով Շիիները որ զօրավիգ կենան իրենց կրօնակիցներուն Թուրքիոյ մէջ, բայց ձախողեր է եւ այդ պատճառով սկսեր է աւելի հետաքրքրուիլ փոքրամասնութիւններով, ծանօթ իրենց հակաթուրք զգացումներուն համար։

Թրքական ուրիշ օրաթերթ մըն ալ (Անկախ) Տիւնեա կ'ըսէ թէ վերջերս Թուրքիոյ արեւելքը Սավաքի 40 գործակալ ձերբակալուած է, հոն կը գտնուին նաեւ քիւրտ եւ հայ ծայրայեղ խմբակներ։ Այս գործակալները ամերիկեան զէնք եւ պայթուցիկ կը հայթայթեն Թուրքիոյ ահաբեկիչներուն։ Տիւնեա կ'ըսէ որ այս տեղեկութիւնները հաղորդեր է Թուրք նախկին սպայ մը, որ քանի մը ամիս առաջ ձերբակալուեր է եւ որուն բնակարանը խակական զինարանի մը վերածուած է եղեր։ Միշտ նոյն թերթին համաձայն, այս սպային յայտարարութիւնները թոյլ տուեր են որ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուի հայ գոհարավաճառ մը ծանօթ միայն իր փոքր անունով՝ Գաբրիէլ, որ կապ ունի եղեր քանի մը ամիս առաջ Սիրքէճիի կայարանը եւ Էշիլքէօյի օդակայանը կատարուած ահաբեկչական արարքներուն հետ։

ԱՐՄԻՆ ՎԵԿՆԵՐԻ ՄԱՀԸ

Մայիս 17ին, Հռոմի մէջ, ուր կ'ապրէր վերջին տարիները, իր մահկանացուն կնքած է գերման գրագէտ՝ Արմին Վէկնէռ, 90 տարեկանին։

Ողբացեալը ծանօթ եւ սիրելի անուն մըն է հայ ժողովուրդին, քանի տարագրութեան օրերէն, Վէկնէռ եղած է, իր խօսքով եւ գրչով, հաւատարիմ բարեկամը Հայ Դատին։

Յիշենք, որ 1914 – 1918 պատերազմէն ետք, Վէկնէռ սքանչելի գրութեամբ մը առաջին անգամ երեւցած է «Ծակատամարտ»ի մէջ։

«Յառաջ» նաեւ բազմիցս գրութիւններ հրատարակած է ողբացեալէն։ Յիշենք «Բարի լոյսը» (ողջո՜յն հայ ժողովուրդին ի յիշատակ անոր տարագրութեան դէպի անապատները 1915ին) որ լոյս տեսաւ 1966 Ապրիլ 24էն Մայիս 2ի թիւերուն մէջ։ Այս յօդուածին գերմաներէն բնագիրը հրատարակուած էր Ցիւրիխի Տի վէլթվոխը շաբաթաթերթի 1966 Ապրիլ 7ի թիւին մէջ։

1975 Ապրիլ 24ի «Յառաջ»ի բացառիկին մէջ ալ հրատարակած էինք Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութեան իր յառաջաբանէն հատուած մը։

Իր մահուան առթիւ, ստորեւ մանիկ մը Հրանդ Թորոսեանի յուշերէն, ուր մեր ողբացեալ աշխատակիցը կը պատմէ իր հանդիպումը Արմին Վէկնէռի հետ («Յառաջ», 1966, Ապրիլ 24)։

«... Զինադադարէն ետք (1918 Ֆրանքֆուրթի մէջ նոր բարեկամուհի մը պիտի ունենայի, Տիկին Թայիս Վոլֆը, որուն հետ յարաբերութիւններս, մտաւորական ըլլալէ զատ, պիտի ըլլային նաեւ եղբայրական։ Իր տունը անցուցած օրերուս յիշատակը վառ կը մնայ դեռ, հակառակ քառասունէ աւելի տարիներու հոլովման։ Մշակուած կին, օժտուած էր սրտի եւ հոգիի անստգիւտ յատկութիւններով։ Անդամ էր մարդասիրական ընկերութեան մը, եւ մօտէն կը հետաքրքրուէր հայկական խնդիրներով։

«Տիկին Վոլֆի շնորհիւ է որ ճանչցայ Արմին Վէկնէռը։ Գիտէի որ այս ինքնատիպ գրագէտը եւ քերթողը, իբրեւ լրագրող ուշագրաւ դէմք մը դարձած էր հայ տեղահանութեան մասին գրած յօդուածներովը Ֆոսիշէ Ցայթունգի մէջ։ Բայց, իր երկերը ծանօթ չէին ինծի, ոչ ալ անձը։

«Անոր քերթուածներու հաւաքածոն, Քաղաքներու դէմքը կը պատկերէ բազմամարդ քաղաքներու ահաւորութիւնն ու մեծութիւնը, որքան կարելոյդ նոյնքան կորովի գրիչով։ Ցնցող է մանաւանդ իր Երթ առանց վերադարձի՝ որ թղթակցութեան ձեւով գրուած հատուածներու մէջ կը նկարագրէ հայ տարագիրներու դժոխային կեանքը, գողգոթան, Միջագետքի եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ։ Ազդուած այս եղերական դէպքերէն, կը կապուի Հայերուն, կը սիրէ զանոնք, եւ պատերազմէն ետք Գերմանիա վերադարձին, «Անոյշ» կը դնէ իր աղջկան անունը։

«Վէկնէռ նոյն ոճով, բայց աւելի առարկայական կերպով խմբագրած է այն յուշագիրը, զոր, յանուն մարդկայնական զգացումներուն, 1919ին Ֆրանքֆուրթէն Պերլին վերադարձին, ուղղեց Նախագահ Ուիլսընի, պարզելու համար այդ նոյն հայ տարագիրներուն եղկելի վիճակն ու տառապանքները։ Այդ գրութիւնը կատարեալ «պաշտպանողական» մըն էր ի նպաստ Հայերուն, անձի մը կողմէ՝ որ ականատես վկան եղած էր Թուրքիոյ մէջ պատահած դէպքերուն եւ գործուած քստմնեցուցիչ ոճիրներուն։

«Ինք է որ, 1933ին, բաց նամակ մը ուղղեց Ատոլֆ Հիթլէրի, բողոքելու համար Հրեաներու հալածանքին դէմ։ Այս պատճառով ալ Նացիները արգելափակեցին զայն, Գերմանիոյ դիւային կայաններէն մէկուն մէջ։

«Վէկնէռ, անկախ իր մտաւորական արժանիքներէն, հմայիչ անձ մըն էր իր վարմունքով եւ խօսուածքով։ Բաւ էր մէկ անգամ խօսիլ իրեն հետ, հրապուրուելու համար իրմով։ Առիթ չէի փախցներ, ուրեմն, հանդիպելու համար անոր, ամէն անգամ որ Ֆրանքֆուրթ գար»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 6–8)

ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երաժիշտներու միջազգային համագումարի հերթական ժողովը, նուիրուած հեղինակի իրաւունքին, տեղի կ'ունենայ Երեւանի մէջ՝ Յունիս 19 – 21։ Ժողովին կը մասնակցին Խորհ. Միութեան, Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Արեւմտեան Գերմանիոյ, Նորվեկիոյ, Ֆինլանտայի, Արեւելեան Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի եւ այլ երկիրներու 80 երաժիշտներ եւ արուեստաբաններ։

×

ՊԱՏՐԻԿ ՍԵԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ մեռած է Պատրիկ Սելեան։ Ծնած էր 1896ին՝ Կեսարիա։ 1915ի Եղեռնէն ետք, այլ գաղթականներու հետ, Սելեան ընտանիքը հաստատուած է Սուրիա, ուր Պատրիկ Սելեան ուսուցչական պաշտօն վարած է։ 1920ական թուականներուն ան տեղափոխուած է Միացեալ Նահանգներ, խմբագրած է «*Բանուոր», «Նոր աշխարհ» եւ «Լրաբեր» թերթերը։ Ներգաղթած էր 1948ին։

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԸՆԿԵՐ – ԱՆԴԱՄ

Յունիս 12ին, Ֆրանսայի Գիտութեանց Ակադեմիան եօթը օտար ընկեր – անդամներ ընտրած է, որոնց շարքին Վիկտոր Համբարձումեան։

Ծնած 1908 Սեպտ. 18ին Թիֆլիզ, Վիկտոր Համբարձումեան համաշխարհային համբաւի տէր աստղաբնագէտ է։

×

ԱԶԱՏԻ ՋՐԱՄԲԱՐԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Արարատեան դաշտի հիւսիս – արեւմտեան մասին, լեռներու մէջ, աւարտած է Ազատի ջրամբարի շինութիւնը, որ կրնայ պարունակել 70 միլիոն խորանարդ մեթր հեղեղի ջուր։ Ջրամբարը պիտի ոռոգէ դաշտավայրի մօտ տասը հազար հեկտար մեռեալ հողերը։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ ԵՒ ՊԷ. Ը. ԲԷ. ՍԷ.

Յունիս։

Եթէ մեծ է ամառը եւ արձակուրդ– ներու հեռանկարը, մեծ է նաեւ քննու– թիւններու շրջանը։

Երկրորդական հաստատութիւններու աւարտական, առաջին եւ երրորդ դասա– րաններու աշակերտները տենդագին, վեր– ջին ճիգի մը մէջ, կը պատրաստուին համապատասխան քննութիւններու։

1977 – 78 այս դպրոցական տարեշր – ջանի վերջը, համաձայն նախկին Կրթա– կան նախարար Ռ. Հապիի բարենորոգ – ման ծրագրին, փոփոխութիւններ կը բե– րէ քննութիւններու կազմակերպութեան մէջ։

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ

Աւելի քան երկու հարիւր հազար աշա– կերտներ պիտի դիմագրաւեն պաքալօ – րէայի քննութիւնները։

Պաքալօրէան դարաւոր«սրբազնասուրբ» ազգ. հաստատութիւն մըն է որ տոկայ բոլոր պատերազմներուն, բոլոր յեղափո– խութիւններուն եւ բոլոր Հանրապետու – թիւններուն։

Պաքալօրէան խորհրդանշական շատ մեծ ուժ մը ունի, այն աստիճան որ կարգ մը անձերու համար, ապրիլ առանց պաքա – լօրէայի կը նշանակէ ապրիլ անդամա – լուծուած։

Բայց կարելի՞ է դեռ խօսիլ պաքալօ – րէայի մասին նոյն նկատումով։ Տարի – ներու ընթացքին, հիմնուած է 1808ին, եւ մանաւանդ 1968 Մայիսէն ետք « բան մը » փոխուած է։ Եթէ ան կը մնայ ո– պէս հաստատութիւն, որպէս երկրորդա– կան ուսումներու դափնեպսակը եւ ան– ցագիրը դէպի համալսարան, դէպի բար– ձրագոյն ուսումներ, սակայն պահելով հանդերձ իր էական նշանակութիւնը, կոր– սնցուցած է իր երբեմնի հմայքը եւ ար– ժէքը։ Կարեւորը չարունակութիւնն է, պաքալօրէայէն վերջ է։

«Լը Մոնտ տը լ'էտիւքասիոն» ամսա– թերթը իր Յունիսի թիւին մէջ հրատա– րակած է յոյժ շահեկան հարցաքննութիւն մը ուր ցոյց կուտայ որ քանի մը տեսակ « պաշըլիէներ » կան։ «Հարուստ պաքա– լօրէան » որ կը բանայ բոլոր դռները եւ « աղքատ պաքալօրէան » որ սկիզբէն իսկ կը սահմանափակէ շատ մը տենչեր։ Այժմեան դասաւորումը զանազան կար – գերու (սերիներու) — գրական պաքա– լօրէա, սերի Ա., գիտական պաքալօրէա, սերի Սէ, եւայլն... — բաւարար չեն բա– ցատրելու համար այս երեւոյթը։ Շրջան մը ուր ընկերութեան մէջ պաշըլիէներու համեմատութիւնը անընդհատ կը բար – ձրանայ, 1950ին շուրջ հարիւրէն 7ը, իսկ 1975ին գրեթէ հարիւրէն 11, առաջին « համալսարանական աստիճանի »սատա – ցումը, ապագայի նկատմամբ նուազ ա– պահովութիւն մը կը բերէ, անհաւասար արժեւորումներով։

Այս երկար ներածումը, պաքալօրէայի արժէքին եւ տարողութեան վրայ, որ– քան որ ալ հետաքրքրական է, մեզ կը հեռացնէ բուն նիւթէն։

Ի՞նչ փոփոխութիւններ կը կրէ 1978ի պաքալօրէան։

Պաքալօրէայի վերակազմակերպութիւ – նը կը նախատեսէ կարգ մը պարզումներ քննութեան եղանակաւորումներուն մէջ։

Պաքալօրէայի վկայականը ուղղակի պիտի տրուի այն թեկնածուներուն որոնք առաջին խումբի գրաւոր նիւթերուն ստա– ցած են միջին նիշ մը՝ հաւասար կամ աւելի քանի վրայ տասը։ Այս առաջին խումբի նիւթերուն աւարտին ընդունուած թեկնածուները պիտի ստանան ըստ իրենց միջինին « բաւարար », « բաւական լաւ », « լաւ » եւ « շատ լաւ » յիշատակութիւն– ները (մանսիոնները) ըստ առաջնոյն։ Իսկ նուազագոյն միջին նիշը (քանի վը– րայ տասը) չունեցող թեկնածուները պի– տի անցնին քննութեան երկրորդ խումբի նիւթերը, բերանացի։ Եթէ այս պարա – գային յաջողին միայն « բաւարար » յի– շատակութիւնը կրնան ստանալ։

Լրիւ ըլլալու համար աւելցնենք որ « Պատմութիւն – Աշխարհագրութիւն նիւ– թը որ մաս կը կազմէր բերանացի նիւ– թերուն, այժմ կ'անցնի առաջին խումբին, այսինքն գրաւոր նիւթերուն։

ՊԷ. Ը. ԲԷ. ՍԷ.

Եթէ պաքալօրէան կորսնցուցած է այ– սօր իր որոշ « արժէքը », Պէ. Ը. Բէ. Սէ.ն երկրորդական ուսումներու առաջին շըր– ջանի այս վկայականը խորքին մէջ այն– քան ալ մեծ արժէք չէ ունեցած, այսինքն աւելի ճիշդ հետեւողական արժէք չէ ներ– կայացուցած քանի գրեթէ տասը, տասնը– հինգ տարիներէ ի վեր երկրորդ դասա – րան անցնելու համար Պէ. Ը. Բէ. Սէ.ի քննութեան յաջողութիւնը պայման չէ։ Այլ խօսքով՝ Պէ. Ը. Բէ. Սէ.ն անհրա– ժեշտ անցագիր մը չէ դէպի երկրորդա– կան ուսումներու երկրորդ շրջանը։ Մեր անձնական փորձառութեամբ կրնանք թը– ւել տասնեակ եւ տասնեակ պարագաներ ուր Պէ. Ը. Բէ. Սէ.ի քննութեան յաջո– ղած աշակերտներ ստիպողաբար, համա– ձայն « դպրոցական Խորհուրդի որոշու – մին » կրկնած են երրորդ դասարանը։ Իսկ Պէ. Ը. Բէ. Սէ.ի քննութեան ձախողած աշակերտներ դասարան փոխած են, մինչ « դպրոցական Խորհուրդի որոշումով » եւ ոմանք փայլուն կերպով յաջողած իրենց ուսումներուն մէջ։ Աւելցնենք որ, արդէն իսկ կարելի է երկրորդ դասարանի մա – կարդակին եւս ներկայանալ վերոյիշեալ քննութեան։

Այնպէս որ այս տարի բերուած փոփո– խութիւնները վկայականի բաշխումին մէջ, այնքան ալ զարմանալի չեն։

— ՊԷ. Ը. ԲԷ. ՍԷ. առանց քննութեան

Թաղային հաստատութիւններու եր – րորդ դասարանի աշակերտները որոնք ըստ յատուկ ժիւրիի մը որոշումով, ի տես դպրոցական արդիւնքներուն, ուղ– ղուած են դէպի լիսէ, այսինքն երկրորդ դասարան, կը ստանան վկայականը ա– ռանց քննութեան։ Նոյնպէս, նոյն տնօ – րինումը ի զօրու է Կրթական Նախարա – րութեան հետ պայմանագրութիւն ունե – ցող փրիվէ հաստատութիւններու աշա – կերտներուն։

— ՊԷ. Ը. ԲԷ. ՍԷ. քննութիւնով

Բոլոր այն աշակերտները որոնք վկայա – կանը չեն ստացած ի տես իրենց դպրո– ցական արդիւնքներուն ստիպուած են (ե– թէ կ'ուզեն վկայականը ունենալ ան – շուշտ) ներկայանալ քննութեան։ Այս – ինքն մասնաւորապէս անոնք որոնք լիսէ չեն ընդունուած։ Քննութեան պարտաւոր են ներկայանալ նաեւ պարը փրիվէ հաս– տատութիւններու աշակերտութիւնը այս– ինքն այն հաստատութիւնները, որոնք Կրթական Նախարարութեան հետ պայ – մանագրութիւն չունին։

Այս կարգի աշակերտներուն համար քննութիւնը կ'ընթանայ սովորական եղա– նակով։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դեռ մերձաւոր անցեալի մը մէջ, պա– քալօրէան կը տրուէր երկու բաժիններով (Ա. բաժին եւ Բ. բաժին)։ Այսօր, մէկէ աւելի բարենորոգումներէ յետոյ, « բան » մը մնացած է անցեալէն։ Պաքալօրէայի Ֆրանսերէնի քննութիւնը, գրաւոր եւ բե– րանացի մասերով, կը կատարուի Ա. դա– սարանի աւարտին։ Ստացուած երկու նիշերը հաշուի կ'առնուին յաջորդ տար– ուան լրիւ քննութեան մէջ։ Եթէ պատահի որ աշակերտները ձախողին պաքալօրէա– յին, Ֆրանսերէնի մէջ ստացած նիշերը ի զօրու կը մնան յաջորդ տարուան, յա– ջորդ փորձին։

×

Քանի մը խօսք նաեւ, ըսելու համար թէ այս տարի քննութիւնները տեղի պի– տի ունենան Յունիսի վերջին, վերջին օրերը եւ Յուլիսի սկիզբը։

Պաշտօնապէս արձակուրդները կը սկսին Յուլիս մէկին։ Ամէն տարի այս թուակա– նին քննութիւնները կը վերջանային։ Ուստի, այս տարի, այս ձեւով, մեծ թի– ւով ուսուցիչներ ստիպուած են երկարել իրենց աշխատանքը, եւ ուշացումով մեկ– նիլ արձակուրդի։

Աւելորդ է ըսել որ, այս նոր կացու – թիւնը սենտիքաներու կողմէ բուռն կեր– պով ձաղկուած է։ Հաւաքական բողոքներ ուղղուած են ատ որ անկ է։ Բացի մի քանի քաղաքներու եւ կաճառներու մէջ եւ այն ալ միայն Պէ. Ը. Բէ. Սէ.ին հա– մար, ուր թուականները ենթարկուած են փոփոխութիւններու Յունիս 30ին վեր – ջացնելու համար, Կրթական նախարարը խուլ կը մնայ բոլոր բողոքներուն։

Հետեւաբար, քննութիւններու ժամանա– կացոյցը վճռի նիւթ է... բայց, գոնէ առ այժմ, կը թուի ըլլալ վերջնական։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

———O———

Ստեփան Պառաւեան, փոխ գրքոյկով մը, շուրջ 30 էջ, իր ծննդավայրին ան– ցեալն է փորձած գրի առնել։ Առնուվիլ հաստատուած հեղինակին գրքոյկին խո– րագիրն է.— Փոքր Հայքի Սիս–Հաճի– Գիւղ գիւղաքաղաքի Հայերու պատմու – թիւնը, 1890 – 1922։

Սեբաստիոյ նահանգին եւ Ամասիոյ գաւառին յիշեալ գիւղաքաղաքին մասին տրուած տեղեկութիւնները կիսատ–պռատ են, թէեւ կան շահեկան մանրամասնու – թիւններ։ Հեղինակը աւելի մղում տուած է իր յիշողութեան՝ խմացածն ու գիտ– ցածը պատկերացնելու համար։ Այսպէս, առաւել իր հօր եւ անմիջական շրջապա– տին պատմութիւնն է արձանագրած, քան, ըսենք, գիւղաքաղաքին։

Ցամենայն դէպս, տրուածն ալ կո– րուստէ փրկուած բեկորներ համարելով, օգտակար կրնան նկատուիլ։ Օրինակ՝ կրթական պատկերին յիշատակութիւնը, երկու վարժարաններով՝ Պարթեւեան, 250ի մօտ աշակերտութեամբ եւ Հռիփ– սիմեանց՝ 70ի մօտ աշակերտուհիներով։ Ասոնց վրայ աւելցնելու է հայ բողոքա– կաններու առանձին վարժարանը 60ի հասնող երկսեռ աշակերտութեամբ։ Բը– նակչութեան մասին արձանագրուած տո– ղերը նոյնպէս կարեւոր են։

Հեղինակը առանձին փոքր գլուխով մը ներկայացուցած է իր գիւղին կամ գիւ– ղաքաղաքին կենցաղն ու հարսանեկան սովորութիւնները։ Իրականութեան մէջ այս վերջինն է, որ նկարագրուած է։ Անկասկած, երբեմնի հայաշատ բնակա– վայրերուն կենցաղին վերապատկերա – ցումը հիմնական դիծը կը մնայ յուշա – մատեաններուն։ Փափաքելին այն էր, որ Ստ. Պառաւեան յատուկ ճիգով մը մեր առջեւ պարզէր շրջանի Հայութեան բա– վանդակ կենցաղը, հարսանեկանին հետ նաեւ այլ արարողութիւնները, տօներու եւ տօնակատարութիւններու յիշատակու– թեան ձեւերը, ընթացիկ առօրեայի սովո– րութիւնները, պարերն ու երգերը, ասաց– ուածքներ, խօսակցական արտայայտու– թիւններ եւայլն։

Պէտք չէ մոռնալ, թէ հողին եւ անցեա– լին հետ կորսուած կը նկատուին բնաշ– խարհին կեանքին այն երեսները, էջերը, որոնք ապրողութեան ծիրին մէջ կը մնեն։ Ասոնց արձանագրութիւնը, ճըշ– գրիտ տուեալներով, շատ հիմնական ար– ժէք կը ներկայացնէ։

Տարագրութեան յաւակցուած եօթը է– ջերը ընդհանուր պատկերացումը կը կա– տարեն գիւղաքաղաքին հայ բնակչու – թեան սպանդին։

Ստ. Պառաւեան յիշատակած է իր ծննդավայրին մտաւորական հունձքը։ Ասոնցմէ Յովհաննէս Գայաեան իբրեւ բանաստեղծ։ Գայաեան, ծանօթ նաեւ Մխիթար Պոնտացի անունով, չափերու նման տաղաչափական մարզանքներ կա– տարած է, 1889ին բանաստեղծութիւն – ներու գիրք մըն է հրատարակած՝ «Առա– ջին մրմունջք» խորագիրով, թերեւս նաեւ ուրիշներ, սակայն իր անունն ու վաս – տակը պայմանաւորուած են յայսօր ե– դակի նկատուած « Բառարան – գանձա– րան հայ լեզուի հոմանիշներու » աշխա– տութեամբ, լոյս տեսած Գահիրէ 1938ին, շուրջ 550 էջ։

Ստ. Պառաւեան սրտի պարտք մըն է կատարած, փորձած է քանի մը էջերով յաջորդող սերունդներուն ուշադրութեան յանձնել իր ծննդավայրը, հազարաւորնե– րու նման, այսօր, պարպուած իր հարա– զատ պարունակէն։ Կարելի՞ է անտեսել այս խորհուրդը։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ստ. Պառաւեան լուսաբանած էր հան– րութիւնը « Յառաջ »ի միջոցաւ (1977 Նոյեմբեր 15), թէ Մարզուանի պատմու– թիւնը՝ գլուխ եկած ծանօթ բանաստեղծ Արամ Երէմեանի տարիներու աշխատան– քով, յանձնած է Հայաստանի Գրականու– թեան եւ Արուեստի թանգարանին։ Սիս– Հաճի–Գիւղը գտնուած ըլլալով Մար – զուանի հիւսիս – արեւմուտքը, ապահո– վաբար, ընդարձակ բնութագրուած ըլլայ Երեւան ղրկուած ձեռագիրներուն մէջ։

Ցաւալի է հաստատել, թէ արտասահ– մանի մէջ կարելի չէ եղած հրատարակել Յուշամատեանը։ Աշխատութիւնը իր ձե– ռագիրներով եւ նկարներով կրնայ շատ երկար ժամանակ թանգարանին գզրոց – ներուն մէջ մնալ, այլ աշխատասիրու – թիւններու կողքին։

Ժ. Մ.

ՍԱՐԳԻՍ ՔԷՖԷՆԷՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

———O———

Յունիսի առաջին շաբաթը տխրութեան եւ տրտմութեան շաբաթ մը եղաւ մեզի համար։

Երիտասարդ հայորդի մը, տրտում շրթներով, տխուր լուր մը բերաւ, Վա – լանսի մօտ Ռոման քաղաքէն՝ Սարգիս Քէփէնէկեան յանկարծամահ եղած էր։

Ու ես, մահուան մասին մտածելով, կարգ մը ընկերներով ճամբայ ելանք դէ– պի Ռոման։

Հասանք, հին ու պատմական այդ քա– ղաքը, ուրտեղ տեղի պիտի ունենար վերջին արարողութիւնը։ Մտեցանք հին ու հազարամեայ կաթողիկէ տաճարին ու մտանք երկիւղածութեամբ։ Արդէն Ռո– մանի ողջ հայ գաղութը հոն էր, ինչպէս նաեւ շրջաններէն՝ Վալանսէն, Լիոնէն, Սէն Շամոնէն։

Կաթողիկէ տաճարը նեղ կուգար։ Հոն, Վալանսի Հայր Ն. Գ. Վարդանեան, հայկական ծէսով պատարագ ըրաւ։ Յետոյ, քանի մը խօսքով, վեր առաւ Քէ– փէնէկեանի անցեալի որբութեան ողբեր– գական կեանքը ու անբասիր, ապագայ Հայու հպարտ նկարագիրը։

Յունիսի առաջին շաբաթը տխրութեան ու արցունքի շաբաթ մը եղաւ բոլորիս համար։

Կիրակի օր, Յունիս 4ին, սովորական ուրախութեամբ տուն կը վերադառնայ, մշտաժպիտ ու բարձրաղաղակ «Բնաւ բան մը չունէր։ Ուրախ էր», իր սովո – րական երգը շրթներուն, եւ ահա, յան – կարծ գետապատ կ'իյնայ։ Լուսթի՜ն լուսթի՜ն։ Մահը գրկած էր Սարգիսը. չկար այլեւս ուրախ – զուարթ Սարգիսը։

Տրտմութեամբ կը բաժնուինք հին ու պատմական Ռոման քաղաքէն, ու յան – կարծ վերյիշում մը դարձեալ, որ, երէկ որբեր էինք եւ միասին։ Անօթի էինք Հալէպի փողոցներուն մէջ, եւ միասին։ Մեր օրուան հացը կը բաժնէինք միասին։

Որբեր մեծցանք, բայց հպարտութեամբ կեանքի ճամբան բռնեցինք։

Մեսրոպեան լեզուին համը առնելու հա– մար Հայոց Այբ ու Բէնը մեր սրտերուն վրայ սեղմած, Հալէպի մէջ բացուած դպրոցներուն մէջ, աղօթքի մը պէս հա– յերէն կը սորվէինք։

Ահա սերունդ մը, լուսապայծառ ճա– կատով, հպարտ ու ճակատաբաց, գոյու– թեան պայքարին համար, Հայ ապրելու, գեղեցկութեան եւ ազնուութեան համար անբասիր եղաւ։

Լուսթի՜ն, լուսթի՜ն, իմ թանկագին ընկերս, իմ թանկագին Սարգիս։

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՄԻՒՆԽԷՆԻ ՄԷՋ

Տարբեր վերնագիր չէնք կրնար տալ մեր թղթակցութեան, որովհետեւ հայ փոլքլորին նուիրուած այս ձեռնարկը, որ փարիզի «Նաւասարդ» պարախումբը տուաւ Մայիս 20ին, Միւնխէնի Սիրքուս Քրոնէի մէջ, իրաւամբ արժանի է «Նաւասարդեան փառատօն» կոչուելու:

Ոչ թէ միայն Միւնխէնի հայկական գաղութը, այլ եւ Գերմանիայի զանազան հեռաւոր ու մօտաւոր քաղաքներէն բազմաթիւ հայրենակիցներ ընտանիքներով Միւնխէն եկած էին յատկապէս ներկայ գտնուելու Գերմանիոյ համար հազուադէպ այս հանդէսին: Նոյնպէս գերմանացի հանդիսատեսներու ստուար բազմութիւն մը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր ներկայացման: Գրեթէ երկու ժամ տեւող հանդէսը բոլոր ներկաները համակեց գեղարուեստական խոր ապրումով: Մանաւանդ հայ հանդիսատեսներու երախտագիտութեան խանդավառութիւնը աննկարագրելի էր: Անոնցմէ շատեր առաջին անգամ ըլլալով ներկայ կ՚ըլլային հայ փոլքլորը ներկայացնող հանդէսի մը:

«Նաւասարդ» խումբի մասին միայն հեռուէն լսած էինք. գիտէինք որ խումբ մը փարիզի հայ նուիրեալ երիտասարդներ հայ փոլքլորի խումբ մը կազմած են, նպատակ ունենալով հայ երգն ու պարը տարագրութեան մէջ ապրող մեր հայրենակիցներուն հաղորդակից դարձնել ու միաժամանակ զանոնք օտարներուն ծանօթացնել: Կը խորհէինք, որ այս հայրենասէր տղաքը Արարատը հաւանաբար «Ազատ» արտասանելով հանդերձ պզտօրուտ գործ մը կ՚ուզեն ընել: Մինչեւ 1978 Մայիս 20ի Շաբաթ օրը այս գաղափարը ունէինք «Նաւասարդ»ի մասին: Սակայն Մայիս 20ին երբ Միւնխէնի մէջ առիթը ունեցանք, — աւելին՝ բախտը ունեցանք, «Նաւասարդ»ի ներկայացումը անձամբ տեսնելու ու վայելելու, մեր թիւահաւատութիւնը իսկոյն հիացումի, ոգեւորութեան փոխուեցաւ: Երբեք չէինք կրնար երեւակայել, որ մեծամասնութեամբ Փարիզ ծնած ու մեծցած հայ երիտասարդներ ի վիճակի կրնան ըլլալ գեղարուեստական այսպիսի հոյակապ գործ մը գլուխ հանել, հաւատարմօրէն պահելով հայ ոգին:

Անցեալ ամիս Ապրիլ 24ը՝ Մեծ Եղեռնը ոգեկոչեցինք, մեր նահատակներուն յիշատակը մէկ ամիս չանցած «Նաւասարդ»ի երիտասարդները եկան ու իրենց խանդավառ պարերով ու երաժշտութեամբ ապացուցանելու, որ հայ ժողովուրդը չէ մեռած, այլ միշտ կ՚ապրի:

«Նաւասարդի» տղաքը իրենց առաջին մուտքով իսկ ջերմ ոգեւորութիւն ստեղծեցին հանդիսականներուն մօտ: Տեսարանը իսկապէս տպաւորիչ էր, երբ երաժշտութեան հնչիւններուն տակ անոնք բեմ մտան իրենց գունագեղ, հրաշալի տարազներով: Հանդիսատեսներուն բուռն ծափահարութիւններուն վերջ չկար: Հանդէսին յայտագիրը բազմակողմանի էր: Հայ ժողովրդական պարերը կը ներկայացնէին Հայաստանի գրեթէ համայնապատկերը՝ Վան, Սասուն, Զանգեզուր, առանց մոռնալու Սարդարապատի հերոսամարտը ու շարք մը հայ ժողովուրդի առօրեայ կեանքէն պատկերներ եւ կովկասեան մի քանի գեղեցիկ պարեր: Ու այսպէս իրար յաջորդող, վիրար գերազանցող պարերով «Նաւասարդ» խումբը պահ մը մեզ փոխադրեց հեռուները՝ Արեւմտեան Հայաստան, Հայութենէ զատուած մեր հայրենիքը, միաժամանակ մեզ ոգեւորելով եւ յուսադրելով Սարդարապատի հերոսամարտին նուիրուած հերոսապարով:

Պէտք է նկատի առնել, որ «Նաւասարդ»ի անդամներէն ոչ մէկը մասնագէտ արուեստագէտ է. ընդհակառակն, սկսած պարուսոյցէն մինչեւ պարողներն ու նուագողները, բոլորն ալ սիրողներ են, ու ճիշդ այստեղ կը կայանայ «Նաւասարդ» խումբի գեղարուեստական արժէքը:

Բեմի վրայ մեր երիտասարդներուն տեսքը իրենց գունագեղ տարազներով, ուղղակի շլացուցիչ էր: Երաժշտական կշռոյթին հետ, երբեմն մեղմ, երբեմն բուռն, բայց միշտ ներդաշնակ ու կարգապահ, անոնք կրցան հարազատօրէն արտայայտել հայ ժողովրդական արուեստը: Ինչքա՛ն նազանք, ինչքա՛ն հրապոյր կար մեր աղջիկներուն պարին մէջ, նոյնքան արտայայտիչ էին ձեռքերու իրենց նրբին շարժումները, որոնք կովկասեան պարերու առանձնայատկութիւնը կը կազմեն: Միջանկեալ ըսենք, որ «Նաւասարդը» իր ելոյթով իրողութիւն մը եւս ապացուցանեց, որ մեր նոր սերունդը գեղեցիկ է ու կայտառ, յատկապէս Հայուհիները:

Ներկայացումը յաճախ կ՚ընդմիջուէր հանդիսականներու երկարատեւ ու խանդավառ ծափահարութիւններով: «Նաւասարդ» խումբը իր ելոյթով անմոռանալի յիշատակ մը ձգեց հայրենիքի կարօտով ապրող հայրենակիցներուն մօտ:

Ներկայացումէն յետոյ, հայ հանդիսականները եւ «Նաւասարդ»ի անդամները հաւաքուեցան Վիքթուալտ ճաշարանի մեծ սրահը, ապէսով առիթն ունեցան խնջոյքի սեղանի շուրջ, մտերմական մթնոլորտի մէջ զիրար անձամբ ճանչնալու: Հաւաքոյթի ընթացքին Պաւարիոյ Հայ Հայրենակցական Միութեան ատենապետ Պ. Յակոբ Ազարեան «Նաւասարդ» խումբին ուղղած շնորհակալական ուղերձէն յետոյ, Միութեան կողմէ «Նաւասարդ»ին գեղեցիկ ափսէ մը նուիրեց, որ Միւնխէնի տեսարժան վայրերու փորագրուած տեսարաններ կը ներկայացնէ: «Նաւասարդ» խումբին կառավարիչ Փիէր Թէրզեան ընդունելով նուէրը, յանուն «Նաւասարդ»ին շնորհակալութիւն յայտնեց:

Ի՞նչպէս կարելի եղաւ իրագործել այսպիսի դժուարին ձեռնարկ մը: Մօտաւորապէս 70 հոգիէ բաղկացած պարախումբ մը, Փարիզէն Միւնխէն հրաւիրել եւ Սիրքուս Քրոնէի նման հսկայ վայր մը վարձել, արդէն ինքնին մեծ ռիսք մըն է, որ շատերուն յուսահատութիւն պիտի պատճառէր. սակայն հոն ուր հաւատք կայ, գործին համար նուիրում, զոհաբերութիւն, այդ պարագային անկարելին կը դառնայ կարելի: Պաւարիոյ Հայ Հայրենակցական Միութեան վարչական անդամները գլխաւորութեամբ Միութեան ատենապետ Յակոբ Ազարեանի եւ Միութեան մշակութային բաժնի վարիչ Ժիլպէր Մոմճեանի, յղացան այս գաղափարը ու յաջողեցան անկարելին կարելի դարձնել:

Յատկապէս յիշեալ երկու հայրենակիցներու անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ միայն կարելի եղաւ գլուխ հանել այսպիսի դժուարին ձեռնարկ մը:

Նախ քան վերջացնելը, պարտք կը զգանք երկու խօսք ըսել «Նաւասարդ» պարախումբի պարուսոյց Լէոի Ճօլօլեանի մասին: Մօտաւորապէս տասը տարի առաջ, իր նախաձեռնութեամբ հիմնուած է «Նաւասարդ» պարախումբը: Այս երկար ու միաժամանակ կարճ ժամանակաշրջանին, խումբը հսկայ նուաճումներ կատարած է, շրջելով Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի զանազան քաղաքները, մինչեւ արաբական երկիրներ, ամենուրեք ծանօթացնելով հայ ժողովուրդի երգն ու պարը ու դարձեալ ամենուրեք արժանանալով ջերմ գնահատութեան: Զինքը կարելի է համարել հայ մշակոյթի շրջիկ պատգամաբերը: Լէոի Ճօլօլեան որպէս գլխաւոր պարող եւ պարուսոյց կրցած է ինքզինքը արժեցնել: Կը շնորհաւորենք զինքը ու ապագայի նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք իրեն ու «Նաւասարդ»ի խումբին:

Մ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

ՊՈՒՍԹ'Մ ԺՊԻՏ

Գործատէր մը կը հարցաքննէ իր քարտուղարուհին, ծանօթ իր թեթեւութեան համար.—

«Օրիորդ, ազատ է՞ք Կիրակի իրիկուն»:

—– Օհ, այո՛, Պ. տնօրէն, կը պատասխանէ աղջիկը, մեծ ոգեւորութեամբ:

—– Շատ լաւ: Այն ատեն, կանուխ պառկեցէք, այդ ձեւով կրնաք ժամուն գործի գալ Երկուշաբթի առտու:

Մայրերու Օր

ԿԱՌՏԱՆ (Յառաջ).— Հ. Բ. Ը. Միութեան Կառտանի մասնաճիւղի հովանաւորած Հայկ. դպրոցի աշակերտներու կողմէ պատրաստուած «Մայրերու Օր»ուան հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունիս 4, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, փրանս. եկեղեցւոյ կից շարժանկարի սրահին մէջ, զոր սիրայօժար տրամադրած էր քահանան: Հանդէսին կը նախագահէր Սէնթ Անթուան եկեղեցւոյ հովիւը՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան: Սրահը լեցուած էր ծնողքներով եւ բարեկամներով:

Օրուան խօսնակը՝ Մարի Զատրճեան, բանալով հանդէսը, հրաւիրեց դպրոցի ուսուցչուհին՝ Սեդա Սիմոնեանը, իր խօսքը ըսելու: Ուսուցչուհին ամփոփ կերպով ներկայացուց վեց ամիս առաջ հաստատուած հայերէնի դասընթացքին կեանքը, յայտնելով որ երեսունի մօտ մեծ թէ փոքր աշակերտներ կը հետեւին դասերու: Ապա կոչ ըրած է ներկաներուն որպէսզի իրենց կարելին ընեն աշակերտներու թիւը աւելցնելու, նշելով միաժամանակ որ դասընթացքը ձրի է եւ թէ դպրոցի մաքուր ու լուսաւոր սրահը իր կահաւորումով ձրի տրամադրուած է քաղաքապետ Պր. Մէյի կողմէ:

Աշակերտները բեմ ելլելով արտասանեցին, երգեցին ու պարեցին, խանդավառ մթնոլորտ ստեղծելով սրահին մէջ:

Վաչէ Ծ. Վրդ. խօսք առնելով իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ կարճ ժամանակուան մէջ կարելի եղած է նման գովելի ձեռնարկ մը կազմակերպել: Ապա շեշտեց հայ մօր դերը մեր պատմութեան մէջ եւ կոչ ըրաւ սատարել կրթական գործին, յիշեցնելով որ 1915ի Ջարդի օրերուն հայ մայրերը անապատի աւազներուն վրայ իրենց զաւակներուն հայերէն տառերը կը սորվեցնէին:

Հանդէսի պաշտօնական բաժնի աւարտէն ետք տեղի ունեցաւ խրախճանքը: Այս առթիւ խօսք տրուեցաւ նաեւ տոդերս գրողին, իբրեւ ծանօթ մէկը թէ՛ մասնաճիւղի գործունէութեան եւ թէ հայերէնի դասընթացքին: Յիշեցուցի թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան անունով դասընթացքը սկսաւ 1950ին եւ երկար տարիներ շարունակուեցաւ, սակայն անխուսափելի քայլ մը պատճառաւ փակուեցաւ՝ Քաղաքապետ կողմէ արտօնուած չըլլալու հետեւանքով: Շնորհիւ նոր քաղաքապետ՝ Պր. Մէյի, որ տարիներ ուսուցիչ եղած է ֆրանսական վարժարանի մէջ, վարչական կազմիս եւ հայրենակիցներ Յարութիւն Զատրճեանի ու Համբարձում Գաբրիէլեանի ջանքերը դրական արդիւնք տուին ու դասընթացքը ճանչցուեցաւ եւ Քաղաքապետ կողմէ ալ արտօնուեցաւ:

Խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղան սրտաբուխ նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Գնահատելի են Սեդա Սիմոնեանի աշխատանքը եւ իրեն գործակցող տիկինները:

ՕՀԱՆ ՏԱԼՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՅՍԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

3.

Ներսէսը հաւանում էր իր արարքը, այն որ Թուրքերին չլցրեց մատուռն ու չվառեց: Դրանով ինքը կը սորանար, կ՚իջնէր մարդասպանի աստիճանին: Ինչո՞ւ նման բան անէր: Չէ՞ որ ինքը մարդ է. մարդ է: Սակայն մի՞թէ մշտապէս պիտի Քրիստոս մնալ՝ խոնարհ սպասելով մարդասպանի բարեգթութեանը: Հէնց ինքը՝ այդ Յիսուս – Քրիստոսը յիմար նահատակ էր: Աշխարհ եկաւ մարդկութեանը փրկելու չարեց ու ցաւերից: Այնքան «փրկեց», որ իրեն էլ խաչ հանեցին: Այս չէ՞ Քրիստոս լինելու հետեւանքը:

Անցնում էին Պլուզի քարայրի մօտով, Ներսէս Զավուշը նկատեց, որ գրեթէ իրեն կպած գալիս է Ձիլ Զաքարի Ձինիկը: Մոմագոյն դէմքն էր աղջիկը՝ դէմքին արիւն՝ իրենը եւ նրանը, որ սպանուելով ընկել է նրա վրայ ու դրանով փրկել: Ձինիկի փոխ մարմնի մէջ տխեղերք դողացող բողոք կար, իսկ շորը վրան սեւ պատանք էր: Ձինիկի բոպիկ ոտքերը Ներսէսին յիշեցրին Շուխ Իլդիզի տոտիկները՝ արծաթերից մուճակների մէջ»: Ապրելը աստուածային պարգեւ ու հաճոյք է, բէյս, — ասում էր Շուխ Իլդիզը: — Ապրել է պէտք»:

Այո, ապրել է պէտք: Ապրել եւ գնալ լոյսին ընդառաջ: Խաւարը սահման չէ, վերջը չէ. վերջը լոյսինն է: Ներսէսը քմծիծաղեց սեփական մտքերի վրայ — եթէ իրօք վերջը լոյսինն է, ապա ո՞ւր է, ինչո՞ւ չի երեւում այդ լոյսը: Մինչեւ այդ հասնի, մատաղը կը սպառուի: Ո՞ւր է լոյսը: Ոչ, մի՛ ուրանայ, լոյսը կայ: Ահա իր դիմացն է՝ դէպի լեռը քայլող այս մարդիկ: Նրանք մեռած տեղից յարութիւն են առել՝ Մարգարիտը, Ձինիկը, Եղիկը, այս աղջնակը եւ էլի: Լոյսի մէջ է յարութեան խորհուրդը, ապրելու, դիմակայելու մէջ: Այդ լոյսը ահա պատանի Բենիամինի դէմքին է, նրա տակից Ուլիկի սեղմուած շրթունքների վրայ: Բենիամինը երէկ պնդում էր, թէ չպէտք է հեռանալ գիւղից, թէ գիւղը պէտք է ամրոց դարձնել, չհնազանդուել նոյնիսկ Աստծու հրամանին: Բենիամինը պահանջում է մարդկանց հոգու միջից դուրս քաշել բոլոր աստուածների վախը, նաեւ հաւատը եւ համբուրել միայն Փիդայու զէնքի սառը փայլը: Լոյսը դա է, այո: Է՛հ, է՛հ, հայ ցեղի խելօքները եթէ ժամանակի՛ն ըմբռնէին դա, տեսնէի՛ն Բենիամինի մտքի լոյսը, այն դէպքում իրենք այս օրին չէին հասնի: Զոհուաւ դա հայ ցեղը, ինչպէս Քրիստոս չտեսաւ Յուդայի համբոյրի թոյնը:

Ձինիկը քայլում էր լուռ՝ վշտի փոքրիկ բոց, երեսին արեան ծուէններ: Ներսէս Զավուշը բռնեց նրա վտիտ ուսերը, մօտեցրեց առուին:

— Լուացուենք, Ձինի՛կ:

Ինքն իր ձեռքով լուաց աղջկայ կլոր, փոքրիկ երեսը, ձեռքերը, եւ, ո՛վ հրաշք, արեան տակից բացուեց լոյսը՝ դեղին, թրթռացող կեանքը: Աղջիկը կարծեց ժպտաց:

—– Բայց ես զէնք չունեմ:

— Զէնքն ինչի՞դ է պէտք:

Ձինիկի յօնքերը կիտուեցին:

— Մեզ ապրել է պէտք, մինքաշի ագա:

Ներսէս Զավուշը գոտու արանքից հանեց իր ատրճանակներից մէկն ու մեկնեց նրան: Ձինիկի երեսին նոյնիսկ ժպիտ երեւաց:

Արեգակն ուրախ պսպղացնում էր աոուների մէջ երգող, ծափ տուող, ծիծաղող ջրերը…:

×

Ծամոսկի մարէն տեղից վեր թռաւ, սկսեց ձեռքերով ու ոտքերով հարուածել անձայն մորմոքող կանանց:

— Լաց եղէք, ճչացէ՛ք, աղաղակեցէք, է՛յ: Թող ձեր ձայնից երկինքը պատռուի՛: Դէ, Աստծուց մոռացուածնե՛ր, ճչացէ՛ք…

Այնպիսի ճիչ ու աղաղակ բարձրացաւ, որ սոսկաց նոյնիսկ ինքը՝ Ծամոսկի մարէն: Դա օգնեց: Ձորից դէպի լեռ բարձրացող Փիդայիները լսեցին նրանց աղաղակը եւ եկան՝ ձիերը չափ գցած: Տղամարդկանց երեւալը աւելի սաստկացրեց կանանց աղաղակը: Ծամոսկի մարէն ձեռքերը տարածելով՝ գրկեց հարսին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(86 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արեգնազ Քէփէնէքեան եւ զաւակները (Ռոման), այրի Տիկին Սոնա Քէփէնէքեան եւ զաւակները (Լիոն) իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով թէ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, աներ հօր, տագրոջ, հօրեղբօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՔԷՓԷՆԷՔԵԱՆԻ

մահուան կսկծալի եւ տխուր առիթով։

×

Այրի Տիկին Արեգնազ Քէփէնէքեան եւ զաւակները ի յիշատակ իրենց ամուսնոյն եւ հօր Սարգիս Քէփէնէքեանի մահուան տխուր առիթով 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գ. Գրմըզեան 150 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ագապի Նշանեանի մահուան առթիւ։

×

Մ. Պալճեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Պանեէօլի մասնաճիւղին փոքրիկն Արմէն Բէճմէզեանի ղառնակսկիծ արկածալի մահուան առթիւ։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՃԱՇ

ի պատիւ ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆԻ

եւ Ե. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 20.30ին Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Նորակառոյց Մշակութային Կեդրոնին մէջ։

Տեղերը ապահովել եկեղեցիէն։

Յաջորդ օր, Կիրակի,

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ՝

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

NOR SEROUND

REGION RHONE-ALPES

organise une

Fête Champêtre

Le Dimanche 18 Juin de 10 h. à 22 h.
au Clos Monderoux à Beynost
à l'occasion du

60ème anniversaire de l'Arménie Indépendante

28 MAI 1918

avec la participation de l'orchestre ANI de la Maison de la Culture Arménienne de Décines

EXPOSITION PERMANENTE
BUFFET — BUVETTE
AMBIANCE ARMENIENNE

En cas de pluie, cette manifestation se déroulera à la Maison de la Culture Arménienne de Décines, 15, Rue du 24 Avril 1915

ISA - VERA

1, Rue de Provence, Paris 75009

Tél. : 770-43-13

Prêt à Porter de Luxe

Demande

COUPEUSE FLOU QUALIFIÉE

A VENDRE

FOND DE COMMERCE
CORDONNERIE-BOTTERIE

avec logement

Avec possibilité de faire fabrication de chaussures, le matériel nécessaire à la fabrication existant (machine à montage etc.)

YEZI

21, Rue St. Denis
AUBERVILLIERS
Tél. : 833-16-03

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ.— Խաչատուր Հասպանեան 150 Ֆր. կը նուիրէ։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Նշան Թէպոյեան, սիրելի Տ.ի յիշատակին 50 Ֆր. կը նուիրէ։

×

ԼԻՈՆ.— Ոմն 50 Ֆր. կը նուիրէ։

×

ՏԻՆԵԼ.— Երուանդ Գոչունեան 100 Ֆ. կը նուիրէ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

Կիրակի, Յունիս 18
ժամը 13էն ճաշ եւ 16.30էն՝
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
աւանդական ճաշով եւ հանդէսով։
Կը հրաւիրուի գաղութը։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կազմակերպած է հայկական երգահանդէս մը Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ՝

կ'երգէ՝

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 21ին։

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան եւ կամ քաղաքի Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն-Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած ազգ. դպրոցի, Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 21ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Գեղարուեստական բաժին, դպրոցի աշակերտներու կողմէ.— երգեր, արտասանութիւն, անակնկալներ, խմբերգ, արամախօսութիւն եւայլն, ղեկավարութեամբ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ մեծերու ուսուցիչ երաժշտապետ Պր. Խաչիկ Ըլմազեանի։

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Իսիի դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 18, Կիրակի ժամը 14.30ին Իսիի Ս. Մարիամ եկեղեցւոյ Ֆրէնկեան սրահին մէջ, Ավընիւ Պուրկէն։ Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր դպրոցի աշակերտներու կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը, Յունիս 17, Շաբաթ ժամը 14.30ին Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունիս 18, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին, դպրոցի սրահը։ Օրակարգ.— վարչական ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սեւրանի մասնաճիւղի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Յունիս 15, ժամը 21ին ընկերուհի Մատլէն Փափազեանի բնակարանին մէջ։ Օրակարգ.— Ջեկուցում վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3 550 F

JUILLET	du 07 au 20 Juillet 1978	Septembre	du 01 au 14 Septembre
	du 14 au 27 Juillet	Octobre	du 06 au 19 Octobre
Août	du 04 au 17 Août	Décembre	du 29 au 11 Janvier 1979
	du 18 au 31 Août		

MOSCOU - EREVAN

2 jours — 5 jours

PRIX 2 550 F

JUILLET	du 14 au 20 Juillet 1978	Octobre	du 06 au 12 Octobre
Août	du 11 au 17 Août		du 27 au 02 Novembre
Septembre	du 08 au 14 Septembre	Novembre	du 17 au 23 Novembre
	du 22 au 28 Septembre	Décembre	du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE
VOYAGES WASTEELS — tél. (91) 95 90 12
Org. Lic. 97

OFFRE D'EMPLOI

CHERCHE

Vendeuse exprimentée

Confection

Téléphoner 781-23-55

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CREDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès — tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
16
VENDREDI
16 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83. RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Ç.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1,60 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.142
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.142

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«2001-ԻՆ ՖՐԱՆՍԱ ՊԷՏՔ Է ԼԱՒ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԸԼԼԱՅ»

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՊԱԳԱՆ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԻՍԿ ՆԵՐԿԱ՞Ն

Հանրապետութեան Նախագահին ամէնէն երկար մամուլի ասուլիսն էր եւ իր շօշափած գլխաւոր նիւթերն էին՝ տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւն, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը:

Ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութեան համար, Նախագահը կը շեշտէ թէ միայն մէկ քաղաքականութիւն կայ, այն զոր կը վարէ Պառ: Գլխաւոր հեռանկարն է ամբողջական աշխատանք ապահովել Ֆրանսացիներուն: Պէտք է որ Ֆրանսայի մէջ աւելի արագ տնտեսական բարգաւաճում ըլլայ քան իր գլխաւոր ընկերակիցներուն մօտ: Գնելու կարողութիւնը պէտք է պահպանուի: Մերութեան նուազագոյնը 12 հազարի պիտի բարձրանայ Յուլիս 1ին: Բացառիկ բընոյթով միջոց մը ձեռք պիտի առնուի 1979ին, նպաստելու համար հաստատութեանց դրամագլուխին սեփականատիրութեան հասնելու կարելիութեան անոնց պաշտօնեաներուն եւ աշխատաւորներուն համար: Ֆրանսա մրցակցութեան հսկայ ճիգ մը պէտք է ընէ թէ ոչ անկումի դատապարտուած կ'ըլլայ:

Միջազգային գետնի վրայ մեղմացումը պէտք է ամբողջական ըլլայ: Խորհ. Միութեան հետ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները շատ դրական բնոյթ պահած են եւ պէտք է այդպէս շարունակուին: Ապագինման շուրջ Ազգաժողովի ներկայ աշխատանքները որոշ համաձայնութեան մը պատուրութիւնը կը թողուն: Ցորչափ սակայն հիւլէական զինարանը ներկայ մակարդակին վրայ մնայ աշխարհի մէջ, հարց չի կրնար ըլլալ որ Ֆրանսա պակսեցնէ տարհամոզման իր միջոցները: Ինչ կը վերաբերի Ափրիկէի, Ֆրանսայի բոլոր կատարած գործողութիւնները կայունացման գործողութիւններ եղած են: Հարաւ-Լիբանանի մէջ առաջին հեռանկարը ձեռք ձգուեցաւ, ան էր իսրայելեան ուժերու պարպումը: Հարկ է հիմա թոյլ տալ լիբանանեան կառավարութեան որ իր գերիշխանութիւնը վերահաստատէ այդ շրջանին մէջ:

Բայց Նախագահին գլխաւոր հեռանկարը ապագան է.— «Ֆրանսա պէտք է լաւ վիճակի մէջ — մշակութային, քաղաքական եւ ընկերային —— մտնէ երրորդ հազարամեակին մէջ: Գուցէ ձեզի թուի թէ շատ հեռաւոր, շատ վերացական նըպատակ մըն է: Այդպէս չէ»:

Նախագահը տեսակ մը հաշուեկշիռ ներկայացուց, աւելի հաշուետուութիւն մը կատարեց, նման մատակարարի մը քան քաղաքական տեսութիւն մը պարզեց: Այս առթիւ ալ հակազդեցութիւնները չեն տարբերիր ըստ կողմերուն: Մամուլի քանի մը խորագիրներ ինքնին խօսուն են այդ ուղղութեամբ.— 20001, ժիսքարի Ոդիսականը (Քօթիտիէն), Գ. Հազարամեակին սպասեցէ՛ք (Իւմանիթէ), ԻԱ. դար մտնել ԺԹ. դարու սկզբունքներով (Լիպերասիոն), Ժիսքար.— «Կառավարել մեծամասնութեան հետ, բայց բոլոր Ֆրանսացիներուն համար» (Ֆիկարօ), Ժիսքար կ'ուզէ կառավարել բոլոր Ֆրանսացիներուն համար (Օռոռ), Ժիսքար կ'արդարացնէ Պառի խստակեցութեան քաղաքականութիւնը (Լը Մաթէն):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Մունտիալի Բ. շրջանի հանդիպումները բաւական անակնկալներու դուռ բացին: Նախ Գերմանիա — Իտալիա հաւասար մնացին ոչ մէկ կէտ կարենալ նշանակելով (0–0), Հոլանտա ճզմեց Աւստրիան (5-1), Պրազիլ յաղթեց Փերուի (3–0): Ներկայիս դասաւորման գլուխն է Հոլանտա, կը հետեւին Իտալիա, Դաշնակցային Գերմանիա:

ՖՐԷՆՃԻԷԻ զաւկին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Զօրեքշաբթի օր Զղորթայի լեռնականներուն կողմէ: Փոխվրէժը անխուսափելի կը նկատուի թէեւ Ֆրէնճիէ չուզեր անշուշտ ջարդին ջարդերով պատասխանել: Կառավարութեան կողմէ ներկայ եղաւ վարչապետը, Սուրիոյ կողմէ՝ փոխ-վարչապետը, Ֆրէնճիէի կողքին կար նաեւ Ռաշիտ Քարամէ: Ասկէ զատ ստատղական անձկոտ վիճակ մը կայ անշուշտ, «վրէժը պաղ կ'ուտուի» եւ ժամանակը բան չի փոխեր, Զղորթացի մըն է որ կը յիշէ տեղական առած մը. «Արիւնը չի կրնար ջուրի վերածուիլ»: Ամէն պարագայի մէջ, մարոնիները չկրցան քօղարկել իրենց պառակտումը և կարծեցնել տալ տակաւին որ հասարակաց թշնամին «Պաղեստինցի եւ յառաջդիմական մահմետականն է»: Սգակիրներն են արդէն որ լալով կ'ըսեն. «Պաղեստինցիք պիտի չընէին ինչ որ ըրին ձեմայէլները»:

ԻՏԱԼԻՈՅ «Կարմիր ջոկատներուն» յաջորդ թեկնածուներն են եղեր Անտրէոթթի եւ Պեռլինկուէռ, ըստ այն ծածկագիր նամակին զոր կարմիր ջոկատները ղրկած էին Մայիս 20ին, իտալական մամուլին:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, զոր տուաւ Փարիզ, յայտնեց թէ կը փափաքի Ֆրանսայի ղեկավարութեան ներքեւ մարմնի մը կազմութիւնը լուծում մը գտնելու համար Կիպրոսի: Ըսաւ նաեւ թէ ուզած էր Էճէվիտի հանդիպիլ, Նիւ Եորք բայց մերժումի արժանացած էր: Կիպրիանու ըսաւ նաեւ թէ Թուրք — Կիպրացիներու մօտ կ'աճի ընդդիմութիւնը Թրքական ուժերուն նկատմամբ մարդկային իրաւանց խախտումի պատճառով:

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 9–13)

ԽՈՐՀ. ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ոտնագնդակի խորհրդային ախոյենութեան երկրորդ դասակարգի մրցումներուն, Լենինականի «Շիրակ»ը,՝ իր դաշտին վրայ, 1ի դէմ 5 կէտով յաղթելով Սամտրեդիայի «Լոկոմոտիվ»ի, ներկայիս կը գտնուի դասաւորման գլուխը (26 միաւոր): Իրմէ ետք կուգայ Աբովեան քաղաքի «Կոտայք» խումբը (25 միաւոր), որ հաւասար (0–0) արդիւնքով աւարտած է իր հանդիպումը Գորիի «Դիլա» ակումբին հետ: Երրորդ տեղը կը գրաւէ Երեւանի «Ֆիսա»ն (21 միաւոր), որ Օի դէմ 2 կէտով յաղթած է Զուգդիդի «Դինամօ» խումբին:

×

ԵՐԱԺԻՇՏ Ե. ԵՐԿԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Երեւանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով մեկնաբանուած է երիտասարդ երաժիշտ Երուանդ Երկանեանի «Սոնատ սրինգի եւ դաշնակի համար» նոր գործը, որ արժանացած է գնահատանքի: Ե. Երկանեան հեղինակն է բեմապարերու, համանուագներու եւ սենեկային նուագներու: Ներկայիս ան կ'աշխատի «Հայկ եւ Բել» օպերայի համանուագի վրայ: Քանի մը տարի առաջ աւարտած է Երեւանի պետական երաժշտանոցը, ուսուցիչ ունենալով Գրիգոր Եղիազարեանը:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄԵՌԱԾ ՌՈՒՍ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵ)ՈՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Փամբակի գեղատեսիլ հովիտին մէջ, Մարալ գիւղին դիմաց, բլուրի մը վրայ բրգաձեւ համեստ շիրմաքար մը կայ, որ Հայաստանի պատմական յուշարձաններու շարքին ունի իր յատուկ տեղը: Պատմագիրներ կը վկայեն, որ այդ յուշարձանը կառուցուած է 174 տարի առաջ, ի յիշատակ ռուս զինուորներու՝ որոնք ինկած են պարսկական լուծէն Հայաստանի ազատագրութեան համար մղուած ճակատամարտի դաշտին վրայ: Այդ սեւ շիրմաքարին տակ կը գտնուին աճիւնները այն 114 ռուս զինուորներու, որոնք 1804 Օգոստ. 21ին սպայ Մոնտրէզորի (Կարամայոր) ղեկավարութեամբ կռուեցան Պարսիկներու դէմ: Յուշարձանը, որ կառուցուած է զոհուած զինուորներու պաշտօնակիցներու ջանքերով եւ տարիներ ետք աւերուած ռուս-պարսկական պատերազմի ընթացքին, 1837ին վերահաստատուած է հայ եւ յոյն վարպետներու ձեռքով: Ներկայիս Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր յուշարձաններու եւ հնութիւններու պահպանման կոմիտէն համակառոյց մը կը ստեղծէ ողբացեալ ճարտ. Գրիգոր Աղաբաբեանի նախագիծով:

×

ՃԱՎՃԱՎԱՁԷԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Վրացի գրող Իլիա Ճավճավաձէի ծնընդեան 140ամեակին առթիւ, որ նշուեցաւ Վրաստան եւ Հայաստան, «Սովետական գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է անոր բանաստեղծութիւններէն հատընտիր մը՝ հայ գրողներու թարգմանութեամբ: Վրացի գրագէտին գործերը հայերէնի թարգմանուած են նաեւ իր ողջութեան շրջանին: Այսպէս, 1891ին «Մուրճ» ամսաթերթին մէջ լոյս տեսած է Ճավճավաձէի «Մարդ է արդեօք» վիպակը: 1912ին հայերէն լոյս տեսած է անոր «Մուրացկանի պատմածը» գործը: Նոր լոյս տեսած հատորին մէջ տեղ գտած գործերը թարգմանած են Յովհ. Թումանեան, Նայիրի Զարեան, Վահագն Դաւթեան, Սողոմոն Տարօնցի, Գէորգ Աստուր, Արմ. Մուրվալեան, Յովհ. Կարապետեան:

×

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ ԷՍՏՈՆԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Տալլինի մէջ լոյս տեսած է «Հայկական պատմուածք» հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են Շիրվանզադէի, Ստ. Զօրեանի, Դ. Դեմիրճեանի, Վիգէն Խեչումեանի, Խաժակ Գիւլնազարեանի, Վարդգէս Պետրոսեանի, Պերճ Զէյթունցեանի, Կարէն Սիմոնեանի գործերը: Պատմուածքները բնագրէն էստոներէնի թարգմանած է Հելլա Կալդարուսի: Գիրքը ձեւաւորած է նկարիչ Վիլլա Տոոտս:

×

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ-ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Գրողներու Կեդրոնական Տան մէջ բացուած է Արեւշատ Աւագեանի նկարներու ցուցահանդէսը: Պաշտօնական բացումին խօսք առնելով բանաստեղծ Եուրի Լեւիտանսկի նշած է կտաւներու գոյներուն հարստութիւնը, անոնց բանաստեղծականութիւնը: Խօսք առած են արուեստաբան Ա. Կամենսկի, քանդակագործ Ն. Նիկողոսեան, բանաստեղծ Պ. Վերգին: Ա. Աւագեանի, որ նոյն ատեն բանաստեղծ է, նկարները նախապէս ցուցադրուած էին Երեւանի ժամանակակից կերպարուեստի թանգարանին մէջ:

×

ԱՇԽԱՐՀԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՃՊԱՐԱՐԸ Ց. ՑԱԿՈԲԵԱՆ

Չեխոսլովաքիոյ Կառլովն Վարի քաղաքին մէջ տեղի ունեցած աճպարարներու 12րդ միջազգային մրցումներուն յաղթական հանդիսացած է Հայաստանէն Ցաւութիւն Ցակոբեան, որուն յանձնուած է գլխաւոր մրցանակը՝ բիւրեղապակիէ բաժակը:

ՏԽՐՈՒՆԻ.- ԱՒԵՏԻՍ ԿԱՊԵՆՑ

Ցաւով իմացանք մեր վաղեմի աշխատակից Աւետիս Կապենցի մահը, որ պատահած է Յունիս 10ին:

Ողբացեալը ծնած էր Եոզկատ 1904ին, ուր աւարտելէ ետք նախակրթարանը, Ատրունիի միջնորդութեամբ ղրկուած է Պոլիս, յաճախելու համար Մաքրըգիւղի երկրորդական վարժարանը, զոր կ'աւարտէ 1922ին:

1915ի սեւ թուականին, իր ծնողքին հետ կը տեղահանուի եւ ճամբուն վրայ դաշոյնով ծանրօրէն վիրաւորուած ըլլալով, երեսի վրայ կը ձգուի եւ յաջորդ օրը Թուրք հովիւ մը զինքը տունը կը տանի եւ քովը կը պահէ, շուրջ վեց ամիս: Հոնկէ օրին մէկը, մանկական ճարպիկութեամբ կը յաջողի խոյս տալ եւ հրաշքով գտնելէ ետք հօրաքոյրը, մօտը կը մնայ տարի մը: 1916ին, կրկին Ատրունիի միջամտութեամբ կը վերադառնայ Պոլիս վերջացնելու համար իր ուսումը եւ «Պատրիարքարան Հայոց»ի Ուսումնական Խորհուրդի վարչութեան ուսուցչութեան վկայականով, կ'անցնի Յունաստան, ուր կը պաշտօնավարէ տարի մը: Ապա, 1923ին Հայաստանի Հանրապետութեան Յունաստանի դեսպանական անցագրով կ'անցնի Մարսէյլ (Մայիս, 1923) ուրկէ վերջնապէս կը տեղափոխուի Փարիզ:

Կը պատկանէր Ապրիլեան տարարախտ Սերունդին ու նաեւ մեր համեստ մշակներուն, որոնք իրենց գրիչով վկաները եղած են մեր ժամանակակից պատմութեան: Անդամ էր Գրողներու Միութեան, իր մասնակցութիւնը բերած էր Եոզկատի պատմութեան հատորին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Սարդարապատի 60ամեակին առթիւ, Պատմական գիտութիւններու դոկտոր, Փրոֆ. Վ. Պարսամեան « Համաժողովրդական դիւցազնամարտը » խորագիրին տակ, « Սով. Հայաստան » օրաթերթին Մայիս 26ի թիւին մէջ հրատարակած է չորս երկար սիւնակներ գրաւող յօդուած մը: Իսկ Կ. Հայրապետեան, Սոֆիա լոյս տեսնող « Երեւան » շաբաթաթերթին մէջ, Մայիս 19, նոյնպէս անդրադարձած է վաթսունամեակին: Երկու պարագաներուն ալ նկատելի կը դառնան հետեւեալ կէտերը.— ըստ արժանւոյն գնահատել Մայիսեան հերոսամարտը եւ, միւս կողմէ, այնպէս ցոյց տալ, թէ Դաշնակցութիւնը ոչ մէկ դերակատարութիւն ունեցած է այդ բախտորոշ օրերուն: Աւելին՝ Դաշնակցութիւնը, մահու եւ կենաց այդ ժամերուն, անձնատուութեան դրօշն է պարզած...: Ահա հիմնական պարբերութիւնը Փրոֆ. Վ. Պարսամեանի յօդուածէն.— «Մայիսի 21ին Թուրքական զօրքերը գրաւեցին Սարդարապատը եւ թափանցեցին Էջմիածնի եւ Երեւանի մատոյցները: Թիֆլիսում ծուարած դ ա շ ն ա կ ց ա կ ա ն ջոջերը, Բաթումում Թուրքերի հետ բանակցութիւններ վարող դաշնակցական կարճամիտ դիւանագէտները, Երեւանի քաղաքագլուխ Թոչեանը եւ ուրիշ կապիտուլեանտներ, գլուխները կորցրած, խուճապահար որոշում են՝ դիմադրութիւն ցոյց չտալ Թուրքերին, յանձնուել նրանց ողորմածութեանը: Դաշնակցական ուզուրպատորները որոշում են Թուրքական գիշատիչների գիրկն ընկնել, քան յարել Սովետական Ռուսաստանին և դիմել ինքնապաշտպանութեան »:

Փրոֆ. Վ. Պարսամեան, հասկնալի մտահոգութիւններով, հիմնական իրողութիւն մը անտեսած է: Մինչեւ Երզնկա հասած ռուսական կէս միլիոնի հասնող բանակը մէկ օրէն միւսը կազմալուծուած է Հոկտեմբերեան յեղաշրջումէն անմիջապէս ետք, իբրեւ հետեւանք Լենինի հրապարակ հանած կոչի պատերազմը, Զինուորները դէպի տուն նշանախօսքերուն: Խուժանին յատուկ հոգեբանութեամբ ճակատները պարպուած են ռուս զինուորներէն 1917 Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր ամիսներուն: Այս ձեւով Հայերը մնացած են մինակ եւ, փաստօրէն, Դաշնակցութիւնն է եղած, որ իբրեւ համահայկական կուռ կազմակերպութիւն, փորձած է մարտական ուժերով պաշտպանել ճակատը եւ ազատել արեւմտահայ բեկորները:

Փրոֆ. Վ. Պարսամեան թէեւ անցողակի յիշատակած է 1918 Մարտ 3-17ին կնքուած Պրեստ – Լիտովսկի դաշնագիրը, սակայն չէ պարզած անոր պայմանները: Եւ հասկնալի է, թէ ինչու: Ռուսաստանի Սոց. Դաշն. Խորհ. Հանրապետութեան եւ, միւս կողմէ, Գերմանիոյ, Աւստրօ-Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած այդ համաձայնագիրին 4րդ յօդուածով ճշդուած է, թէ « Ռուսաստանը պիտի անէ իր բոլոր կարելին, ապահովելու համար շուտափոյթ պարպումը Արեւելեան Անատոլիայի նահանգների եւ սրանց յանձնումը Տաճկաստանի: Արդահանի, Կարսի եւ Բաթումի շրջանները նմանապէս անյապաղ պարպւում են ռուս զօրքերի կողմից: Ռուսաստանը պիտի չխառնուի այդ շրջանների պետական-իրաւական եւ միջազգային – իրաւական յարաբերութեանց նոր կազմակերպութեանց մէջ, այլ այդ շրջանների ազգաբնակչութեան պիտի վերապահէ սահմանելու նոր կարգ, համաձայնութեամբ դրացի Պետութիւնների եւ մասնաւորաբար Տաճկաստանի »:

Լրացուցիչ դաշնագիրով մը, այս անգամ կնքուած Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ միայն, Ռուսիա յանձնառու եղած է 6 – 7 շաբաթներու ընթացքին պարպելու իր բոլոր ուժերը: Աւելին՝ « Ռուսաստանի Հանրապետութիւնը պարտաւորւում է զօրացրուել եւ բոլորովին արձակել տաճկահպատակ հայ հրոսախումբերը, որ գտնւում են ռուս հողի վրայ եւ գրաւուած տաճկական շրջանների մէջ »: Չերկարելու համար ցանց կ՚առնենք յօդուածին (Թիւ 1) շարունակութիւնը, ուր Խորհ. Ռուսիա յանձնառու դարձած է նոյնիսկ մարզանքի նպատակներով մէկ զօրաբանակէն աւելի չկեդրոնացնել, մինչդեռ Թուրքիա թշնամիներուն դէմ պատերազմը շարունակելու անհրաժեշտութենէն մղուած, իրաւունք ունեցած է պատերազմական վիճակի մէջ պահելու իր բանակը:

Պրեստի դաշնագիրը, որ ի դէպ Լենինի յամառ պնդումովը ստորագրուած է, այնքան վտանգաւոր հեռանկարներ բացած է Հայութեան առջեւ, որ նոյնիսկ Ստ. Շահումեան հարկադրուած է քօղարկուած խօսքերով քննադատելու զայն: Ստորեւ հատուած մը Լենինի հետ հաւասարէ հաւասար խօսող Ստ. Շահումեանի յայտարարութենէն.— « Երբ այստեղ մեր առաջ դրւում էր այն հարցը՝ թէ ինչպէս վերաբերուել Պրեստի պայմանագրին եւ թէ պէ՞տք է արդեօք մեր կողմից որեւէ յայտարարութիւն տրուի Պրեստի պայմանագիրը պահպանելու մասին, մեր կուսակցութիւնը միաձայն որոշեց ոչ մի յայտարարութիւն չանել Կարսը, Բաթումը, Արտահանը յանձնելու մասին, եւ իրօք մենք ոչ մի յայտարարութիւն չարինք: Որպէս կենտրոնական իշխանութեան պաշտօնական ներկայացուցիչը, ես պէտք է անձամբ յայտնէի իմ կարծիքը, բայց մենք հանդէս չեկանք այդ հարցի առթիւ, ենթադրելով, որ Անդրկովկասում բաւականաչափ ուժ կար Կարսը եւ Բաթումը պաշտպանելու համար... Նկատի ունենալով նաեւ, որ մեր վրայ շարժւում էին ոչ թէ գերմանական ուժեղ զօրքերը, այլ յոգնած, կազմալուծուած Թուրքերը, մենք կարծում էինք, որ Անդրկովկասը կը կարողանար պաշտպանել իրեն եւ չտալ այն, ինչ զիջուած էր Պրեստի պայմանագրով » (*):

Արդ, Դաշնակցութիւնը չուզեց ընդունիլ Պրեստի պայմանագիրով Թուրքերուն « զիջուած » հայկական հողերուն յանձնումը: Հարցն այն է, որ խորհրդահայ պատմաբաններէն եւ անուանի դէմքերէն ոմանք կը քննադատեն Դաշնակցութիւնը եւ Անդրկովկասի այն օրուան իշխանութիւնը, յայտարարելով, թէ պէտք է ընդունէին Պրեստի պայմանները: Ակադ. Աշոտ Յովհաննիսեանի համար « Պրեստ – Լիտովսկի պայմանագրի մերժումը Անդրկովկասեան պլոքի կողմից, վերջինիս երես առ երես դրեց Գերմանիայի եւ Թուրքիայի հետ: Գերմանացիները եւ Թուրքերը կարող էին ներխուժել Անդրկովկաս՝ արհամարհելով Պրեստում նախատեսուած ռուս – թրքական սահմանագիծը եւ, ի պատասխան սովետական կառավարութեան բողոքների, յայտարարել թէ՝ մենք կը վերցնենք այն, ինչ կը կարողանանք վերցնել, մենք չենք խախտում Պրեստի հաշտութիւնը, որովհետեւ անդրկովկասեան բանակն այն չի ճանաչում, որովհետեւ Կովկասն անկախ է » (**):

Փրոֆ. Վ. Պարսամեան եւ, ընդհանրապէս բոլոր անոնք, որոնք 1917ի վերջերէն 1920 Թուականը երկարող Խորհ. Ռուսիոյ մասին կը խօսին, պարտաւոր են նկատի առնել պատմական իրողութիւնը, որ է նաեւ ճշմարտութիւնը.— Լենին թէ Խորհ. Ռուսիա իրենց իւրայատուկ շահերէն առաջնորդուած բացարձակ անտեսեցին հայ ժողովուրդին շահերը: Աւելին՝ Թուրքիա առաւել ծանր կշռեց նժարին մէջ, քան 1915ի Եղեռնով մահուան դուռը հասած Հայաստանը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Սարդարապատի հերոսամարտը, հեղինակ Յ. Թուրշեան, Երեւան, Բ. տպագրութիւն, 1969, էջ 118-119:

(**) Նոյնը, յառաջաբան գլուխը՝ Աշ. Յովհաննիսեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓԵՔԻՆ - ՀԱՆՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ո՞ւր են այն ժամանակները, երբ Փեքին եւ Հանոյ պաշտօնական զեկոյցներով իրենց յարաբերութիւնները « եղբայրական » կ՚որակէին, իսկ իրենց բարեկամութիւնը՝ յաւիտենական, անբաժան, ինչպէս շրթունքն ու ակռան: Այսօր, Հանոյի վարչակարգը Փեքինի կողմէ կը բաղդատուի Նկօ Տին Տիէմի հետ, գլխաւոր անարգանք մը, քանի կը միտի նոյն գիծին վրայ դնել յեղափոխութեան յաղթականներն ու ազատագրութեան պայքարողները նախկին կաթոլիկ մանտարէնին հետ, որուն զօրավիգ կը կենային Ամերիկացիք:

Քարոզչական պայքարը իր գագաթնակէտը կ՚արձանագրէ՝ աւանդական ստերով եւ զանցառութիւններով: Փեքին կը դատապարտէ « վայրագութիւնները », որոնց կ՚ենթարկուին Վիէթնամէն փախուստ տուող Չինացիները, մինչդեռ լուռ կը մնայ Քամպոճի իր ազգակիցներուն մասին, որովհետեւ Փնոմ – Փէն բարեկամական յարաբերութիւններ կը պահպանէ իրեն հետ, թէեւ ոչ ոք գիտէ, թէ ի՞նչ ճակատագիր վերապահուած է այդ երկրի Չինացիներուն:

Բազմաթիւ ազդակներ կը բացատրեն տագնապին պատճառները, որոնց անդրադարձները շատ մեծ են: Նորագոյն դրդապատճառը կապ ունի Հանոյի այն որոշումին հետ, որ կը ձգտի քիչ շատ կարգի դնել նախկին Հարաւի տնտեսութիւնը եւ կարգաւորել առեւտրական գործառնութիւնները, որոնք շահագրգռական բարձր աստիճանով կը մնան Չինացիներուն ձեռքը: Անկարելի է յուսալ հակակշիռ մը Սայկոնի վրայ, առանց նկատի առնելու Շոլոնը, քոյր – քաղաքը՝ կազմուած գործառնութեանց հիմունքներով եւ, հետեւաբար, իր էութեամբ իսկ դէմ որեւէ տեսակի ծրագրեալ կարգադրութիւններու: Վերջին կարգադրութիւնները սակայն, տագնապը երեւան հանելու դեր կատարեցին, տագնապ մը, որուն տարողութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ այլ շահեր, քան բրինձի կամ չորցուած ձուկերու վաճառականները:

Վարչակարգի փոփոխութիւններէն անդին, կայ հին հակամարտութիւնը մշակոյթի գիծով, Փեքինի եւ Հանոյի միջեւ: Հանոյի թանգարանները լեցուն են պայքարներու յիշատակարաններով՝ մղուած Ֆրանսացիներուն ժամանումէն դարեր առաջ, չինացի նուաճողներուն դէմ: Հնդկաչինի զոյգ պատերազմները, հնարաւորութիւն տուին, որոշ չափով մը, աքօղելու հինէն եկող հակամարտութիւնը, յատկապէս սահմանային վէճերը: Եւնանի սահմանագլուխին երկարող քանի մը լծվար հողերու մասին չէ խնդիրը այնքան, որքան քարիւղ բուրող կղզիներուն, Հարաւ. Չինաստանի ծովին մէջ: Տէր դառնալ այս շրջանին, կը նշանակէ ուժ ներկայացնել Հնդկաց ովկիանոսին եւ Խաղաղականի անցքին վրայ:

Խմեր – Վիէթնամ բախումը առաւել եւս կը շեշտէ հակամարտութիւնը: Այդ բախումը իր իւրայատուկ նկարագիրը ունի, սակայն ցամաքամասի մը տարողութիւնը կը ստանայ, քանի որ անդրաժան կը մնայ Չինաստան – խորհրդային հակամարտութենէն: Փեքին կ՚ուզէ տարհամոզել Հանոյը՝ տապալելու Փնոմ - Փէնի վարչակարգը, որ բարեկամ է իրեն: Մոսկուա կ՚ուզէ, որ Փեքինի բարեկամը զգետնուի եւ տեղը հաստատուի Վիէթնամի դաշնակից մը: Ճիշդ է՛, դժուար մարսելի դաշնակից մը, այսուհանդերձ, վարչակարգ մը, որ ձգտի սանձել չինական ազդեցութիւնը այդ գօտիին մէջ:

Եթէ ճիշդ է, որ Փեքին արդէն իսկ ետ կանչած է Վիէթնամի իր մասնագէտներէն ոմանք, ապա Հանոյի ենթակայութիւնը Մոսկուայի հանդէպ կրնայ միայն աւելնալ այնքան ատեն, որ Արեւմուտք կը շարունակէ ոչ մէկ ձեռք ընել օգնելու Ֆամ Վան Տոնկի՝ դուրս գալու չին-խորհրդային թակարդէն: Այդ, այժմու հակամարտութիւնները, որոնք կրնան լայն ծաւալ ստանալ, ամէնէն առաջ Պետութիւններու միջեւ են, եւ այս գետնի վրայ Հուա Քուօ – Ֆենկի դերը չի տարբերիր Մաօյի եւ « Չորսերու խմբակին » դիրքէն: Խմեր – Վիէթնամ բախումն ալ շատ հին անցեալի մը կնիքը կը կրէ: Պատմութիւնը չի կրկնուիր, այլ կը շարունակուի եւ անոր յամառութիւնը ամէնուր կը ճաթռտէ գաղափարախօսութեան ջրանցքները:

Բ. Ա. Բ.

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԷԿԶԱՐՔ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Հինգշաբթի իրիկուն, Յունիս 8ին, Փարիզի էնթերքոնթինանթալ պանդոկի էկլոն սրահին մէջ, Ս. Խաչ Ընկերակցութիւնը ճաշ մը կազմակերպած էր, ի պատիւ Գրիգոր Եպս. Կապրոյեանի, որ, տարի մըն է Առաքելական էկզարքն է Ֆրանսայի կաթողիկէ Հայոց: Ներկայ էին շուրջ հարիւր հոգի, քոյր յարանուանութեանց պետեր, Գիւտ Եպս. Նազպաշեան՝ յանուն Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի եւ Պատուելի Սահակեան, յանուն Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ, Մխիթարեան հայրեր ինչպէս նաեւ զանազան կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Ճաշի աւարտին, Ս. Խաչ Ընկերակցութեան նախագահը՝ Վռամ Գույումճեան խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ կրօնական պետերուն եւ անձնաւորութեանց, ապա խօսքը տուաւ Տէքան եպիսկոպոսի որ յանուն Փարիզի արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Մարթիի, իր ողջոյնի խօսքը բերաւ: Վռամ Գույումճեան հակիրճ կերպով տուաւ Կապրոյեան եպիսկոպոսի կենսագրականը («Յառաջ» հրատարակած էր, 1977 Մարտ 23ի իր թիւով, եպիսկոպոսին ժամանման առթիւ):

Խօսք առաւ Ս. Ղազարի ապետներու կարգէն՝ Քուրթան տը Սէյվալ, որ իր սովորական պերճախօսութեամբ սրտի խօսքեր փոխանցեց Հայերուն: Շեշտեց արդէն. « Պիտի թողում որ սիրտս խօսի: Հայերը օրինակ մը կը հանդիսանան քրիստոնէութեան համար: Շատ զոհուած են արեւելքի հողերուն վրայ, որոնք ոռոգուած են իրենց արիւնով: Միշտ եղած են մեր կողքին, 1914 – 18ին, 1939-45ին: Երբ Վերտէօն էինք, հպարտ էինք մենք ընկեր Ֆրանսացիներս տեսնելով Վանի յուշատախտակը, որ կը խորհրդանշէր մարտիրոս Հայաստանը »: Մաղթեց որ մեր վերագտած հողերուն վրայ, իրենք եւ քրիստոնեայ Հայաստանի զաւակները միասնաբար աղօթելու երթան:

Անտիոքի եպիսկոպոս, Գերպ. Նասրալա նաեւ փառքը հիւսեց հայ ժողովուրդին եւ յիշելէ ետք Գրիգոր Լուսաւորիչը շեշտեց թէ Հայերը եղած են լոյսը՝ քաղաքակրթութեան, լոյսը աշխատանքի: Հայերէն թարգմանութիւններ հսկայ նպաստ բերած են երբ կորսուած էին յունարէն թէ արաբերէն բնագիրները: Կոչ ըրաւ միութեան, վասնզի Արեւմուտքը պէտք ունի Արեւելքի եւ « պէտք է փրկենք Արեւմուտքը »: Վերյիշեց սպանդը, երբ ինք երեք տարեկան, Դամասկոսի մէջ տեսած էր բեռնատար կառքերը որ կու գային լի դիակներով:

Փարիզի քաղաքապետ Ժաք Շիրաքի ներկայացուցիչը իր ուրախութիւնն յայտնելէ ետք որ ներկայ է այս կոչունքին, ըսաւ թէ Հայաստան իր տան մէջ է՝ Փարիզ, քանի Փարիզ քաղաքի կոչումը տիեզերական է: Փարիզի քաղաքապետը կը մաղթէ զարգացնել յարաբերութիւնները Հոգեւորին եւ Թաղապետութեան միջեւ եւ հայ համայնքը Փարիզի Քաղաքապետութեան մօտ կը գտնէ խօսակից մը: Ու փափաք յայտնեց որ, ի մօտոյ, Հայերը ընդունուին Օթէլ տը Վիլ:

Մարոնիներու ներկայացուցիչն ալ իր համակրանքը յայտնեց, շեշտելով թէ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Մայիս 28ին, տեղի ունեցած են հանդիսութիւնները: Կէսօրին 2000է աւելի Հայեր՝ Թափօր կազմած, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու եւ արենոյշներու առաջնորդութեամբ, « Ազատ Օր »ի խմբագրատան առջեւ գտնուող հրապարակէն ուղղուած են դէպի Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը, ուր ծաղկեպսակ մը զետեղած են: Երեկոյեան ժամը 6.30ին, «Ալիքի» Թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած է Մայիս 28ի հանդէսը: Ներկայ եղած են ազգային իշխանութիւնը, առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեան, մարզական, երիտասարդական միութիւններու վարչութիւնները, հելլէն կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, երեսփոխաններ եւ հոծ բազմութիւն: Բացումը ըրած է Վարուժան Դնունի: Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Գրիգոր Էրջէնեան: Իրաւաբան Յակոբ Գասապեան (յունարէն) տուած է Մայիս 28ի պատմականը, որմէ ետք խօսք առած են «Նոր ժողովրդավարութիւն» կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ երեսփոխան Ե. Ֆի-քիորիս, Ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ երեսփոխան Արիսթիտիս Ֆաքլամանիս, « Կեդրոն – Հանրապետական » կուսակցութեան նախագահ Եոաննիս Զիղտիս եւ հելլէն այլ անձնաւորութիւններ: Հայերէն բանախօսած է Գոքինիոյ ազգ. « Զաւարեան » վարժարանի տնօրէն Կիրակոս Մկրտիչեան: Հանդիսութենէն ետք խրախճանքներ կատարուած են Ֆիքսի եւ Գոքինիոյ մէջ: Յունական ձայնասփիւռը անդրադարձած է զանինէ պակի զետեղման արարողութեան:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 28ին, տեղի ունեցած է գոհաբանական մաղթանք: Պատարագած եւ քարոզած է Կոմիտաս Վրդ. Օհանեան, բնաբան ունենալով հաւատքի ուժը:

Երեկոյեան, « Մալաքեան – Գասպարեան » սրահին մէջ տեղի ունեցած է ցուցահանդէս մը, որու ընթացքին տրուած է նաեւ դասախօսութիւն՝ 60ամեակին նուիրուած: Ձեռնարկը կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. « Սողոմոն Թեհլիրեան » խումբը: Բացումը ըրած է ընկ. Թոնի Գասճեան: Դասախօսած է Րաֆֆի Տէր-Սիմոնեան:

×

Մայիս 31ի երեկոյեան, Սելանիկի « Մաքեդոնիքոն Սբուտոն » դասախօսութեանց սրահին մէջ տեղի ունեցած է 60-ամեակի հանդիսութիւնը: Բացումը ըրած է Յակոբ Գասապեան: Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ Կարօ Նատեան եւ Երիտասարդացի կողմէ Ստեփան Փափազեան ուղերձներ կարդացած են: Բանախօսած է Կարապետ Գալֆայեան:

ԿԻՊՐՈՍ

ՆԻԿՈՍԻԱ

Նիկոսիոյ Կոլէճին վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 28ի երեկոյեան տեղի ունեցած է 60ամեակի նշումը, հովանաւորութեամբ կաթողիկոսական փոխանորդ Զարեհ Վրդ. Ազնաւորեանի եւ նախագահութեամբ համայնքի պետական ներկայացուցիչ Տոքթ. Անդրանիկ Աշճեանի: Հանդէսը կազմակերպած են Հայ Երիտասարդաց Միութիւնն ու Համազգայինը: Բացումը ըրած է Պօղոս Մահտեսեան: Բանախօսած է Եդուարդ Էլոյեան (Պէյրութէն): Հանդիսութենէն ետք « Մակեդոնիտիսա » ճաշարանին մէջ տեղի ունեցած է խրախճանք:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ

Թեհրանի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ բակին մէջ, Մայիս 28ին, տեղի ունեցած է 60-ամեակի հանդիսութիւնը: Ներկայ եղած են թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը եւ հոծ բազմութիւն մը: Հանրապետական մաղթանքի կրօնական արարողութենէն ետք խօսք առած է Արտակ Արք., որմէ ետք Սարդարապատի կռիւներուն մասնակցողներու խումբ մը, եռագոյն դրօշակներու առաջնորդութեամբ, ուղղուած է դէպի ամբիոն, որ պատրաստուած է եկեղեցւոյ բակին մէջ բարձրացած Նահատակաց Յուշարձանին մօտ: Հոս, խօսք առած են Մանուէլ Մարութեան եւ նոր սերունդի կողմէ Լիզա Աբրահամեան: « Արարատ » կազմակերպութեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էդիկ Յովսէփեանի, մեկնաբանած է ազգային եւ յեղափոխական երգեր:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ազգային մանկապարտէզի սրահին մէջ, 60ամեակին նուիրուած համերգ մը տուած է տեղւոյն Ս. Ամենափրկչեան վանքի 75 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Մովսէս Փանոսեանի:

Բ.

Մայիս 9ի երեկոյեան, տեղւոյն Հայ Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը: Թաթուլ Օհանեան խօսած է « Հայաստանի Հանրապետութեան արժէքը Հայոց պատմութեան մէջ եւ անոր այժմէականութեան հարցը » նիւթին շուրջ:

×

Նոր Ջուղայի « Արարատ » մարզական միութեան սկաուտական բաժինը եւս ձեռնարկով մը մասնակցած է 60ամեակի հանդիսութիւններուն: Մայիս 10ի երեկոյեան, Միութեան կեդրոնատեղին հաւաքուած են շուրջ 600 հոգի: Հանդէսի բացումը ըրած է սկաուտապետ Տիգրան Դաւթեան: Գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք խօսք առած է Խաժակ Տէր-Գրիգորեան եւ գնահատած սկաուտներու աշխատանքը:

×

Նոր Ջուղայի արուարձաններէն Շահինշահի մանկապարտէզի բակին մէջ, Մայիս 12ի երեկոյեան նշուած է 60ամեակը: Ներկայ եղած են թեմին առաջնորդական տեղապահը՝ Կորիւն Վրդ. Պապեան, Ատրպատականի Հայոց թեմի կաթողիկոսական փոխանորդը՝ Տիրայր Վրդ. Փանոսեան եւ նոյն թեմի Թեմական Խորհուրդի Նախագահ Գնդ. Էմիլ Յակոբեան, որոնք միջ-թեմական ժողովի առիթով Նոր Ջուղայ կը գտնուէին: Հանդէսին բացումը ըրած է Մկրտիչ Զարգարեան: Բանախօսած է Թաթուլ Օհանեան: Կորիւն Վրդ.ի փակման խօսքով վերջ գտած է հանդէսը, որմէ ետք համայնքը ի պատիւ հիւրերու ճաշ մը տուած է:

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ օփերային մէջ, Մայիս 28ի առաւօտեան, տեղի ունեցած է Մայիս 28ի 60ամեակի տարեդարձը: Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ սպաներէն խօսած է Աւետիք Իզմիրլեան եւ անդրադարձած նախայեղափոխական շրջանի Հայութեան ընկերային եւ ազգային կեանքին ու կրած հալածանքներուն: Օրուան բանախօսը՝ Կարօ Մեհեան, վեր առած է ազգային եւ մարտական այն ոգին որ ամբողջ Հայոց պատմութեան ընթացքին առաջնորդ եղած է հայ ժողովուրդին՝ «Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն » նշանակող հոգեկան մղումով: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան երգչախումբը: Փակման խօսքը ըրած է Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

×

Հանդիսութենէն ետք, մեծ թիւով հանդիսականներ գացած են զօրավար Սան Մարթինի յուշարձանին մօտ, ուր Յակոբ Եպս., Կարօ Մեհեան եւ Հայ Կեդրոնի վարչական անդամները ծաղկեպսակ մը զետեղած են: Խօսք առած է Ալպերթօ Ճերէճեան:

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Շաբաթ, Յունիս 3, առաւօտեան ժամը 11էն 12, Հիպըրթի Այլընտի Փարքին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, Հ. Յ. Դ. Նիւ Եորքի եւ Նիւ Ճըրզիի կոմիտէներուն կազմակերպութեամբ: Հանդիսութիւնը վարած է Կիլ Ներսէսեան: Խօսք առած են Արա Գաբրիէլեան եւ նախկին Գոնկրէսմէն Հէլսթոսքի:

×

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Նիւ Եորքի Հիլթըն պանդոկի սրահին մէջ տեղի ունեցած է 60ամեակի տօնակատարութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է Հրաչ Աբրահամեան: Բանախօսած են Արամ Գալուստեան եւ Բարգէն Փափազեան (Պէյրութէն): Ուղերձներ կարդացած են Հ. Ե. Դ.ի եւ ՀՕՄ.ի ներկայացուցիչները:

ՓՐՈՎԻՏԷՆՍ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի եւ Հայ Դատի յանձնախումբին կազմակերպութեամբ՝ Հայաստան Քեմփին մէջ, Մայիս 28ին, տեղի ունեցած է խրախճանք, 60ամեակին առթիւ: Բացումը ըրած է Նշան Միքայէլեան: Բանախօսած են Յովսէփ Լէյլէկեան (անգլերէն) եւ Արա Գաբրիէլեան (հայերէն):

ՐԻՉՄԸՆՏ

Պարոնեան Ռիճընսի Ինի մէջ, Մայիս 28ին, 60ամեակը նշուած է Հ. Յ. Դ. Վըրէժ կոմիտէի կազմակերպութեամբ: Բանախօսած են Ճորճ Գէորգեան (անգլերէն) եւ Գուրգէն Աստուրեան (հայերէն):

ՏԻԹՐՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Տիթրոյթի միջկոմիտէական վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ քոյր կազմակերպութեանց, Մայիս 28ին, ժամը 13ին Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ – պարահանդէս: Առաւօտեան պատարագած եւ քարոզած է Կորիւն Քհնյ. Շրիգեան: Ճաշի ընթացքին խօսք առած են Կարլ Զագմազեան, Հէրի Տէրտէրեան, Տիթրոյթի յոյն համայնքի դէմքերէն Տիմիթրիոս Փոլիտէս (անգլերէն): Բանախօսած է Եդուարդ Մելիքեան (Նիւ Եորքէն):

Հայերը Լիբանանը պտան իրենց յոգնած գլուխը հանգչեցնելու համար:

Գիտ եպիսկոպոս, յանուն Կաթողիկոսական Պատուիրակին, ողջունեց Կապրոյեան եպիսկոպոսի նշանակումը եւ յիշեց այս առթիւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եղբայրական խօսքը «Աստուած օգնական»:

Մէթր Յովիկ Եղիազարեան յայտնեց թէ սովորաբար երբ նոր անձնաւորութիւն մը կուգայ, գաղութը զինքը կը պատուէ առաջին օրն իսկ: Այդպէս չեղաւ Կապրոյեան եպիսկոպոսի համար եւ լաւ է որ այդպէս չեղաւ: Տարի մը առաջ միայն բարի գալուստի խօսքեր պիտի ըլլային ու յոյս յայտնուէր յաջող գործունէութեան մը բայց այսօր, տարի մը ետք, Գրիգոր Եպս.ի տուած քարոզները, ազգային հաւաքոյթներու իր մասնակցութիւնն ու ելոյթները, մտերմիկ խօսակցութիւնները թոյլ կուտան որ ըսենք թէ Կապրոյեան Եպս. օտար մը չէ եւ ծանօթ մըն է զոր կ'ողջունենք, պարտաճանաչ ու պայծառամիտ Հայ մը եւ այսօր՝ փոխանակ յոյսի երախտագիտութիւն է զոր կը յայտնենք: Բուն մարդն է իր բուն տեղը, ինչպէս կ'ըսեն Անգլիացիք: Իր եզրակացութեան մէջ, Մէթր Եղիազարեան շեշտեց՝ Հայ ենք, եկեղեցին եւ դպրոցը եղած են ամենահզօր շտեմարանները մեր գոյատեւման: Այսօր, էքիւմէնիք այս շրջանին քրիստոնէութիւնը կ'ապրի նոր դար մը, մեր երեք յարանուանութիւնները կը ծառայեն նոյն ժողովուրդին, ձեզի՝ Գերապայծառ, արեւշատութիւն եւ ժամանա՛նդ համբերութիւն կը մաղթենք. թող նախախնամութիւնը լուսաւորէ ձեր ճամբան:

Վերջին խօսողն էր Կապրոյեան Եպս. որ շնորհակալութեան խօսքէն ետք, փառքը հիւսեց Ֆրանսայի, այս սիրելի հողին, որ մեզի համար եղաւ մեր ազատութեան երաշխիքը:

Ա. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ԼՈՅՍԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

3.

— Ո՞ւր են Թոռնիկներս, որդիս ո՞ւր է:
Եղսիկը կլաւ տատին.
— Սո՛ւս, սո՛ւս, տատի, Թուրքը կը գայ:
Մնացին Պլուզի քարայրում՝ Աղու գետի ժայռերի մէջ:
Պիտի վայրենանալ:

4.

Բասենի լեռներում ջրերը գուլալուել էին: Բասենի բարձր լեռների վրայով էր անցնում ռազմաճակատի գիծը: Այստեղ կռիւներ էին գրեթէ ամէն օր:

Ալի Մինիր բէյի գունդը վաղուց ճակատամարտի մէջ էր՝ ռուսական զօրքերի դէմ: Ամրանից սկսած Թուրքական զօրքերը մօտեցել էին Ալաշկերտի հովտին:

Բէյի աչքի առջեւ աւերւում, կործանւում էր աշխարհը: Ուր մտնում էր Թուրք զինուորը, հետը միայն աւերածութիւն էր տանում: Հայերը խուճապով թողնում էին իրենց գիւղերն ու քաղաքները եւ շտապում հեռանալ նահանջող ռուսական զօրքերի ետեւից: Քչերին էր յաջողւում փախուստով ազատել իրենց գլուխները:

Անխնայ ոչնչացւում էր ժողովուրդը: Ուր հասնում էր Թուրք զինուորը, խոտը նոյնիսկ տրորւում, վառւում էր:

Թուրքերը աւերում էին Հայոց գիւղերը, կողոպտում մինչեւ վերջին մանգաղը, վերջին ուլն ու գառը: Բարձր հրամանատարութիւնը պահանջում էր ոչ ոքի չխնայել, ոչ ոքի գերի չվերցնել, այլ կոտորել բոլորին՝ մեծ-փոքր:

Ամէն տեղ արիւն էր, ամէն տեղ դիակներ էին:

Գնդապետ Ալի Մինիր բէյը սարսափով էր տեսնում այս ամէնը: Նա խղճում էր գլխովին ոչնչացուող հայ ժողովրդին: Սակայն ոչինչ անել չէր կարող: Հրահանգը կառավարական էր՝ եռապետութիւնից: Զօրքի բարձր հրամանատարները պահանջում էին անխտիր կատարել մայրաքաղաքի հրամանը: Հայաստանի այս մասերը կործանւում էին: Ինչո՞ւ: Այս հարցը նոյնպէս անլուծելի էր Ալի Մինիր բէյի համար: Նա հասկանում էր, որ հայ ժողովուրդը աւելի մեծ նշանակութիւն ունէր, քան ենթադրել էր տալիս նրանց թիւը միայն: Բէյը համոզուած էր, որ Հայերը թէ իմացական եւ թէ նիւթական բարիքներ ստեղծելու մէջ եռանդուն են: Եւ ահա Թուրքական կառավարութիւնը, անտեսելով դա, ոչնչացնում է այդ աշխատաւոր, ստեղծող ժողովրդին: Բէյը համոզուած էր, որ սա աղէտ է նաեւ իր հայրենիքի համար, որին ինքը սիրում է ամբողջ էութեամբ: Սա երկրի մէջքը կոտրել էր նշանակում:

Ալի Մինիր բէյը իր համար համհարզ էր ընտրել իրեն յանձնած գնդի Հայերից մէկին՝ Թաթուլ անունով մի տասնապետի: Հայ զինուորները ծառայում էին ազնուօրէն, կարգապահ ու հնազանդ: Ամբողջ Թուրքական բանակում վաթսուն հազարից աւելի Հայ կար: Դրանցից մէկն էր Թաթուլ տասնապետը: Երբ ինքը որոշեց նրան համհարզ վերցնել, հարցրեց.

— Ո՞ր աշխարհից ես, Թաթուլ տասնապետ:

(87 – Շար.)

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տարօն Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եավէրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հրեղէն Մելիքեան (Հայաստան), այրի Տիկին Անէթ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Իվ Պօղոսեան եւ զաւակը, Պ. Յարութիւն Տերոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Աքիմժաք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժօժօ Տէրոյեան եւ զաւակները, Պ. Մարսէլ Տէրոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Սարգիսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան, այրի Տիկին Յովհ. Պօղոսեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պօղոսեան եւ զաւակները (Աւստրալիա), Տէր եւ Տիկին Զաքար Պոկոյեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ղազարեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Գասպարեան, Պետրոսեան, Տէր-Եղիայեան, Հաքիմեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, ազգականին եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՂԱԶԱՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Աշխէն Մելիքեան, Մշեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 14ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Յունիս 16, ժամը 9ին, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն-Փիէր գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Jacques Bogossian
Riant Séjour
Traverse Pignatel
Les Caillols, 13012 Marseille.

×

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Ժաք, Հայկ եւ Տարօն Պօղոսեան եղբայրներուն:

MUSIQUE ET CHANSONS ARMENIENNES
VIRGINIE et ROUBEN
et
HARTAR
Samedi, 17 Juin à 17 ou 20 h. 30
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

Տէր եւ Տիկին Ալէն Կալենց եւ իրենց հօրաքոյրը, այրի Տիկին Պէաթրիս Սարգիսեան խոր կսկիծով կը գուժեն իրենց հօր եւ եղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ԿԱՊԵՆՑԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Յունիս 10ին, Փարիզի Կարմիր Խաչ հիւանդանոցին մէջ, ժամը 17ին:

Թաղումը կատարուեցաւ Հինգշաբթի, Յունիս 15ին, Իվրիի գերեզմանատունը ընտանեկան մտերմիկ շրջանակի մէջ:

×

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Ալէն Կալենց 150 Ֆր. կը նուիրեն Սեւրանի Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն), 150 Ֆր. իրենց հօր սիրած սիրելի «Յառաջ»ին:

×

Նոյն առիթով, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Փուշուճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մովսէսեան եւ Արտաշէս Փուշուճեան միասնաբար եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն Սեւրանի Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունիս 18, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ իր ամուսնոյն յիշատակին Տիկին Դարբինեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արշալոյս Գաբիկեանի յիշատակին, իր մահուան եօթներորդ տարելիցին առթիւ, այրի բարեկամուհի մը 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Պ. Մկրտիչ Աւետիսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր կնոջ մահուան ութերորդ տարեդարձին առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Իսիի դպրոցի ամավերջի հանդէսը Յունիս 18, Կիրակի ժամը 14.30ին Իսիի Ս. Մարիամ եկեղեցւոյ Ֆրէնկեան սրահին մէջ, Ավընիւ Պուրկէն: Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր դպրոցի աշակերտներու կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը, Յունիս 17, Շաբաթ ժամը 14.30ին Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

Կիրակի, Յունիս 18
ժամը 13էն ճաշ եւ 16.30էն՝
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
աւանդական ճաշով եւ հանդէսով:
Կը հրաւիրուի գաղութը:

OFFRE D'EMPLOI
CHERCHE
Vendeuse exprimentée
Confection
Téléphoner 781-23-55

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ժամը 10էն 22
Կիրակի, Յունիս 18, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ
44 – 50, Ավընիւ Շարլ Տը Կօլ

avec l'orchestre Bernard DEDEDJIAN
TRIO KLOPTCHIR et la chanteuse DOKA, artiste des grands cabarets russes de Paris
CONCOURS DE CHANT
BAR — BUFFET — FAMEUX CHICHE - KEBAB
ATTRACTIONS DIVERSES — TOMBOLA

Հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի հաճելի օր մը անցընելու:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կազմակերպած է հայկական երգահանդէս մը Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ՝

Կ'երգէ՝

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

Շաբաթ, Յունիս 17, ժամը 21ին:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան եւ կամ քաղաքի Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն:

Voyage Culturel en Arménie
Nouvelle formule :
en plus des excursions classiques (ETCHMIADZINE, SARDARABAD, GARNI, KEGHART) et...
Découverte des provinces nord de l'ARMENIE : KIROVAGAN, HAGHPAT, SANAHIN, ODZOUN, etc...
et trois jours à TBILISSI, ancienne capitale intellectuelle arménienne

calendrier des départs

13 JUILLET	16 SEPTEMBRE
05 AOUT	30 SEPTEMBRE
21 AOUT	28 OCTOBRE
02 SEPTEMBRE	23 DECEMBRE

Pour les prix et renseignements s'adresser à :
Sonia Coumryantz
a le plaisir de vous annoncer l'ouverture de l'Agence
OPTIMA Tours
67-69, RUE QUINCAMPOIX
(Ange, Rue Rambuteau)
75004 Paris — Tél. : 274-27-20
Métro : Etienne Marcel ou Rambuteau (licence A 946)
A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24
Sur MARSEILLE
Mr YABERIAN — Maison de la Culture Arménienne, 12-14 rue St. Bazile
les Mercredis, Vendredis et Samedis au 50-15-09

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65
ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

SA NOUVELLE DIRECTION
présente
son mini-spectacle
avec Marten Yorgantz et Norayr

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83. RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 200 Ֆ· Վեցամսեայ 110 Ֆ·
Արտասահման Տար· 230 Ֆ· հատը 1 Ֆ· 60

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 14·143 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 53e ANNÉE — No 14.143

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՆ՝

ՏԱԳՆԱՊԷ ՏԱԳՆԱՊ

ԻՏԱԼԻԱ — Նախագահ Լէոնէ կը հրաժարի

ՊԵԼՃԻԱ — Թինտըմանս կը հրաժարի

ԱՆԳԼԻԱ·— Քալական աթոռը խախուտ է

« Փտած բան մը կայ Իտալիոյ մէջ » բանաձեւումը անշուշտ աժան բաղդատութիւն մը կրնայ թուիլ, Համլէթի հաւատարիմներուն, բայց եւ այնպէս ոչինչ աւելի ճիշդ բնորոշում մը կրնայ տալ Իտալիոյ վիճակին: Ցնցուած Լուքհիտի կաշառակերութեան հարցերով, վտանգուած «Կարմիր Ջոկատ»ներով, այսօր ալ վրայ կը հասնի Հանրապետութեան իր նախագահին « խաբերայութեան » պատմութիւնը որու իսկապէս պէտք չունէր:

Արդարեւ, նախագահ Ճովաննի Լէոնէ պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ վերջ տալու համար այն արշաւին, որ ծայր տուած էր իրեն դէմ, նախ էսփրէսսօ շաբաթաթերթով եւ որ, յետագային, խրախուսուած էր կուսակցութիւններու կողմէ, որոնք կը պահանջէին իր քաշուիլը:

Արդէն երկու տարի առաջ շշուկներ կային Լուքհիտի ծանօթ խնդրին առեն, բայց այլ մտահոգութիւններ մասամբ մարած էին այդ աղմուկը բայց երեք շաբաթ առաջ, վերոյիշեալ շաբաթաթերթը կրկին հրապարակ կը նետէր բանավէճը եւ կը մեղադրէր Նախագահը որ տուրքերու զեղծարարութիւն ըրած է եւ կալուածային չահագործում: Ծայրայեղ ձախէն ետք, աջէն օր Համայնավար կուսակցութիւնն ալ կը պահանջէր Լէոնէի մեկնումը, ճշդելով թէ այդ ձեւով Նախագահը «աւելի ազատ կ'ըլլար ինքզինքը պաշտպանելու համար եւ խնայելու հիմնարկութեանց յարգանքը »:

Լէոնէ տեղի կուտար եւ Հինգշաբթի իրիկուն կարճ ուղերձով մը իր ժողովուրդին կ'ըսէր թէ տարբեր ընտրութիւն չէր կրնար ընել: «Այն պահուն երբ կը թուի թէ անուանարկութեան արշաւը խախտած է քաղաքական ուժերու վստահութիւնը, իմ որոշումս միայն այս կրնար ըլլալ: Վեցուկէս տարի Հանրապետութեան իրբեւ Նախագահ ունեցաք պարկեշտ մարդ մը, որ կը խորհի թէ ծառայեց երկրին Սահմանադրութեան յարգանքին մէջ, արժանաւորութեամբ եւ բարոյականով: Այսօր չեմ ցաւիր որ կը լքեմ այս պարտականութիւնը, որ հաւատացէք, քիչ գոհունակութեան, բազմաթիւ մտահոգութեանց եւ նաեւ դառնութեան աղբիւր եղաւ: Բայց խոր ցաւ պիտի ըլլայ ձեզի ձգել կասկածի մը ստուերը Հանրապետութեան գերագոյն հիմնարկութեան վրայ »:

Նոյն օրն իսկ, Նախագահը իր կնոջ եւ երեք զաւակներուն հետ, ունեցած — չունեցածը ժողվեց եւ հեռացաւ Քուիրինալ պալատէն, քաշուելու համար ճիշդ իր այն ապարանքը, որ խնդրոյ առարկայ է, կալուածային զեղծարարութեան համար:

Երկու շաբթէն Իտալիա պիտի ընտրէ նոր նախագահ մը, մինչ այդ պաշտօնը կը վարէ Ծերակոյտի Նախագահը Ամինթոռէ Ֆանֆանի:

Լէոնէ 69 տարեկան, Նափոլի ծնած, մասնագէտ է պատժական իրաւագիտութեան եւ հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու: Սաստիկ նախապաշարեալ մէկն է:

×

Ուրբաթ օր, Պելժիոյ Թագաւորը դեռ չէր ընդունած Թինտըմանսի հրաժարականը: Անկարելի չէ, որ ինչպէս անցեալ տարի Լէօ Թինտըմանս ինքզինքին յաջորդէ, անգամ մը եւս: 16 ժամուան ժողովէ մը ետք է որ Նախարարապետը յայտնեց թէ կարելի չեղաւ համաձայնութեան գալ համախմբման դաշինքի չորս հոսանքներուն հետ, պետաճէի եւ տուրքերու նոր օրինագիծի մը շուրջ, որու համար իր իսկ կուսակցութիւնը (Ընկերային – Քրիստոնեայ) կը բախէր Ընկերվարական ընդդիմութեան: 1977 Ապրիլին, Թինտըմանս հանգիստ մեծամասնութիւն մը ունէր (212ի վրայ 172): Իր կողքին էին Ընկերվարականները, Ֆրանսախօսներու ճակատը եւ Ֆոլքսիւնին, բայց Պելժիա ալ, կ'ըսեն Տարբեան ժայռը կապիտոլին մօտ է: Այսօր, Պելժիոյ մէջ ալ տագնապը մտահոգիչ է:

×

Լոնտոնի մէջ, Քալական թէեւ պաշտօնի գլուխ է բայց միայն հինգ ձայնի մեծամասնութեամբ: Այդքանով միայն քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը զոր Պահպանողականները ներկայացուցած էին կէսով զեղչելու համար Ելմտական Նախարարին ամսականը, իբրեւ պատիժ անոր վարած վնասաբեր քաղաքականութեան: Ներկային Քալական կանխահաս ընտրութեանց կողմնակից է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ապահովութեան իշխանութիւնները մէկ օրուան համար դադրեցուցած են վեց օրաթերթ, մտքերը հանդարտեցնելու համար Թոնի Ֆրէնճէի ըսպանութենէն ետք: Ասոնք են.— Աս Սաֆիր (ձախ), Ալ Շարք (սուրիասէր), անգլիագիր-ձախ՝ Այ, Քաթայէպի պաշտօնաթերթ Ալ Ամալ, ձախ Ալ Լիվա եւ Ազատական Ազգ· ճակատի օրգան Ալ Աhրար: Քաղաքական աղբիւրներու համաձայն կ'ըսուի թէ այս թերթերուն հրատարակութիւնը արգիլուած է ոչ միայն անոր համար որ գրութիւններ լոյս ընծայած են սուրիական յարձակման մը մասին հիւսիս – արեւելք Ֆրէնճիէի մարդասպանները գտնելու համար, այլ եւ որովհետեւ նկատողութիւններ հրատարակած էին Մ· Ազգերու պաշտօնատարներուդէմ, որոնք կ'ըսէին թէ կառավարութիւնը ճանչցած էր հարաւի քրիստոնեայ ուժերը, իբրեւ օրինաւոր:

ՔՈՒԷՅԹԻ մէջ սպաննուած է ՊԱԿի չափաւոր նկատուած ղեկավար մը: Էլ Ֆաթան Իրաքը կ'ամբաստանէ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս Կաթողիկոսական Պատուիրակութիւնը կը հաղորդէր («Յառաջ», Յունիս 14) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Լոնտոն ժամանած էր Յունիս 9ին: Այս այցելութեան առթիւ մեզի հասան հետեւեալ մանրամասնութիւնները·—

Վազգէն Ա· Հայրապետը Լոնտոնի օդակայանը հասաւ Ուրբաթ օր եւ Զինքը ընդունող անձնաւորութեանց կարգին էր Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչը: Կաթողիկոսը առաջնորդուեցաւ Ս· Սարգիս եկեղեցին, ուր տեղի ունեցաւ կարճ արարողութիւն մը եւ աջհամբոյր:

Շաբաթ, Յունիս 10, կէսօրին, Կաթողիկոսը ճաշի հիւրը եղաւ Քէնթըրպըրիի Արք·ին, ի ներկայութեան Անկլիքան Եկեղեցւոյ բազմաթիւ անդամներու:

Կիրակի, Յունիս 11ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատարագեց Ս· Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ եւ պատարագին ներկայ եղան Լոնտոնի բոլոր յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ աւելի քան 1500 հոգի: Վազգէն Կաթողիկոս քարոզեց Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի նշխարներու գիւտին առթիւ, Հայ Եկեղեցւոյ մասին: Ապա, իրեն ի պատիւ ճաշ մը տրուեցաւ Նուպար Կիւլպէնկեան սրահին մէջ: Նոյն իրիկունը, Ռօյըլ Կառտընի մէջ գաղութը ճաշ մը կուտար Ամենայն Հայոց Հայրապետին ի պատիւ, մասնակցութեամբ աւելի քան 300 հոգիի եւ որու ընթացքին Վազգէն Ա· Լուսաւորչի Ա· կարգի շքանշանը կուտար Թովմաս Թովմասեանի եւ Հայկ Գալուստեանի:

Երկուշաբթի օր, Կաթողիկոսը կ'այցելէր Լորտերու պալատը, ուր կ'ընդունուէր նախագահին կողմէ եւ հոն ալ ճաշ մը կը տրուէր իրեն ի պատիւ: Ժամը 16ին Սէնթ-Փօլ Մայր տաճարը կ'ընդունուէր եպիսկոպոսին կողմէ եւ իր ներկայութեան ժամերգութիւն մը կը կատարուէր անկլիքան ծէսով: Նոյն իրիկունը Նիկիական Քըլպը ճաշ մը կուտար Կաթողիկոսին ի պատիւ Սէնթ'Էրմին պանդոկը, աւելի քան հարիւր մասնակցողներով:

Երեքշաբթի օր ժամը 18ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը կատարէր Լոնտոնի Հայ Երաժշտական Հաստատութեան բացումը շուրջ 300 հոգիի ներկայութեան: Կը խօսուէր ծրագրերուն եւ գործունէութեան մասին: Քիչ ետք ճօճթէյլ մը կը տրուէր Ռօյըլ Կարտըն ուր խօսք կ'առնէին Լորիս Ճգնաւորեան, Մէթր Բարսեղ Կիւլպէնկեան եւ Վազգէն Կաթողիկոս, ծանրանալով Երաժշտական Հաստատութեան ապագայ գործունէութեան վրայ:

Հինգշաբթի օր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ընդունուէր հոչակաւոր Սէնթ'Օլըրնզի Մայր տաճարը, տեղւոյն եպիսկոպոսին կողմէ եւ արարողութենէ մը ետք Սէնթ'Օլըրնզի գերեզմանին վրայ, հիւրասիրութիւն մը կ'ըլլար: Նոյն իրիկունը Լոնտոնի Թէքէեան Մշ· Միութիւնը ճաշ մը եւ գեղարուեստական երեկոյթ մը կուտար:

Շաբաթ օր, ցերեկին հաւաքոյթ մը կ'ըլլայ Պ· Գէորգ Թավթայի կողմէ, իրիկունն ալ ճաշ մը կուտայ Հ· Բ· Ը· Միութիւնը:

Կիրակի օր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը քարոզէ Ս· Սարգիս եկեղեցին: Նոյն օրը, իրեն ի պատիւ կը տրուի ողջերթի ճաշ մը:

Երեքշաբթի օր, Յունիս 20ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'անցնի Ժընեւ:

×

Յիշենք որ այս այցելութեան առթիւ Յունիս 11ի Օպզըրվըրի մէջ հրատարակուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին նկարը Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոս Տոքթ· Քոկանի հետ եւ նկարին տակ, յօդուածագիրը (Օ'Տոնովան) հետեւեալը կը գրէ այս առթիւ.—

« Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս - Ծայրագոյն Պատրիարք Վազգէն Ա· ներկայիս հիւրն է Լոնտոնի հայ գաղութին: Երէկ ճաշեց Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին հետ, Լամպէթ Փալէս: Կրօնապետն է ժողովուրդի մը, որ անհանդուրժելի պատմութիւն մը ունեցած է: Միայն Հրեաները անոր նմանն ունին: Հայերը քաջ, անհանդարտ եւ նախաձեռնող ժողովուրդ մըն են, վերապրած են աւելի կառչելով իրենց լեզուին, մշակոյթին եւ եկեղեցիին քան հողերուն: Մեծ երկիր մը ունէին, որ ներկայիս բաժան – բաժան է Խորհ· Միութիւն, Թուրքիա եւ արեւելեան Պարսկաստան (Ազրբէջան): Նըւաճուած են քանիցս Պարսիկներէն, Արաբներէն, Թուրքերէն եւ Ռուսերէն: 19րդ դարուն, Թուրքերը սկսան ջարդել զիրենք իբրեւ օտար, քրիստոնեայ եւ վտանգաւոր փոքրամասնութիւն մը: Շուրջ չորս միլիոն (*) Հայ կայ աշխարհի մէջ: Մէկ երրորդը կ'ապրի Հայկական Հանրապետութեան մէջ, որ խորհրդային Հանրապետութիւն մըն է, մէկ երրորդն ալ Ռուսաստանի այլ շրջանները եւ միւսները աշխարհի ամէն կողմը, ուր ընդհանրապէս աւելի խելացի են գործի եւ արուեստի մէջ, քան ուրիշներ: Շուրջ 10 հազար են Անգլիա:

Կաթողիկոսը հոս կը մնայ տասը օր: »:

(*) «ՅԱՌԱՋ»·— Թիւը սխալ է, միայն չորս միլիոն կայ բովանդակ Խորհ· Միութեան մէջ (երեք միլիոն՝ Հայաստան, մէկ միլիոն միւս Հանրապետութիւններուն մէջ):

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 9-13)

ՉԱՅԿՈՎՍԿԻ 6ՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Երաժշտանոցի մեծ դահլիճին մէջ սկսած են դաշնակի Չայկովսկի 6րդ միջազգային մրցումները, որոնք կը տեւեն ամիս մը: Առաջին երկու շրջանները ընտրական բնոյթ ունին: Երրորդ շրջանին է որ կը սկսի բուն մրցակցութիւնը դաշնակահարներու միջեւ: Աւարտականի կրնան հասնիլ միայն 12 հոգի: Մասնակցողներու թիւն է 76, զանազան երկիրներէ: Յունիս 10ին, բացման օրը, նուագած է Փրակայի Երաժշտանոցի շրջանաւարտ Տոմաշ Վիշեկ: Նոյն օրը բեմ ելած են նաեւ Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Ֆրանսայի, Պրազիլիոյ, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչները:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջ)

Յիշեցումի համար կրկնենք, որ համաձայն Փրոֆ. Վ. Պարսամեանի՝ Դաշնակցութիւնը նախընտրած է Թուրք գէշատէրներուն գերին ըլլալ, քան յարիլ Խորհրդային Ռուսիոյ եւ դիմել ինքնապաշտպանութեան:

Պատմական իրողութիւնն այն է, — եւ փրոֆեսորը լուռ մնացած է նաեւ այս հարցին մէջ, — որ Դաշնակցութիւնը գերագոյն ջանք թափած է, որպէսզի արգիլէ Թրքական բանակներու յառաջխաղացումը: Այս իմաստով բանակցութիւններ վարած եւ համագործակցութեան նախագիծ մը մշակած է Անդրկովկասի կոմիսար Ստ. Շահումեանի հետ: Մօտաւոր անցեալի շահեկան էջերէն մէկն ըլլալով կը ներկայացնենք զայն, քաղելով Ռուբէնի « Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները » խորագրուած 7րդ հատորէն, էջ 141 – 143:

— « Բոլշեւիկեան բարձրագոյն կոմիսարը՝ Ստեփան Շահումեան, փախստական վիճակում ընկնում է Գանձակ, որտեղ ապաւինում է Դաշնակցութեան օժանդակութեան: Գանձակի հայկական մասը արդէն ինքնիշխան մի կառավարութիւն էր, որի համար « Թիֆլիսի իշխանութիւն » չկար. նա կը սպասէր հայկական իշխանութեան՝ նրան միանալու համար: Շահումեանին պաշտպանում է Գանձակի շրջանի ղեկավար՝ բժիշկ Հայկ Մելքումեանը, որը հայկական գիւղերով, լեռների վրայով փոխադրում է Շահումեանին Թիֆլիս, Դաշնակցութեան «մաուզերիստների» պաշտպանութեան ներքեւ:

« Գանձակի դաշնակցական ղեկավարի եւ Անդրկովկասի բարձրագոյն բոլշեւիկ ներկայացուցչի Թիֆլիս գալու բուն նպատակն էր՝ մի քաղաքականութեան բերել Անդրկովկասը եւ տալ նրան բոլշեւիկեան օրիէնտացիա, յենուելով Բագուայ ուժի եւ բանակի մնացորդների վրայ: Այս գործը դժուար էր յաջողցնել, քանի կը տիրէր մենշեւիկների եւ թաթարների մտայնութիւնը, որը վերը բացատրեցի (երկուքն ալ դէմ եղած բոլշեւիկեան իշխանութեան): Շահումեան կարող էր այդ իրականացնել յենուելով միայն Հայերի վրայ, աւելի ճիշդը Դաշնակցութեան վրայ, որն էր միակ շօշափելի ուժը: Արդէն նա յանձն առած էր, քանի որ իր կեանքն իսկ վստահած էր դաշնակցականներին: Երկու անգամ Դանուշ Շահվէրդեանի տանը տեսակցութիւններ լինելուց յետոյ, վերջնական ծրագիր կը մշակուի հայ – բոլշեւիկ համագործակցութեան, Ելիզաւետեան փողոց թիւ 194 տան մէջ: Այն նոյն օրը, երբ Անդրկովկասեան վարչութիւնը հրաման կը հանէր գտնել Շահումեանին եւ զայն ձերբակալել, երբ Երզնկեան եւ Ղազարեան (երկուքն ալ մենշեւիկ) Շահումեանի գլուխը կը պահանջէին Ազգ. Խորհրդից՝ Ազգ. Խորհրդի զինուորական ուժերի վարիչ Ռուբէն Տէր – Մինասեանը եւ Զաւրիեւը Շահումեանի հետ գործունէութեան նախագիծ կը կազմէին, Երեւանից ունենալով եւ Արամի կարծիքները »:

Գործունէութեան համաձայնագիրը բաղկացած է 11 կէտերէ եւ Ռուբէն ներկայացուցած է զանոնք մէկ առ մէկ: Առաջին երկու կէտերով սահմանուած են հիմնական առաջադրութիւնները. — Տաճկահայաստանը պիտի լինի անկախ. դիմադրութիւնը պիտի շարունակուի Թուրքերի դէմ. Շահումեանը պիտի ջանայ, որ ռուս զօրքերը մնան ճակատում: Անդրկովկասում ստեղծւում է հայկական կանտոն, ըստ Շահխաթունու սահմանադրման ծրագրին »: Մնացեալները ընդհանուր առմամբ ճակատը ամրապնդելու եւ հայկական շրջանները պաշտպանելու սահմանուած կէտեր եղած են, ինչպէս, օրինակ, Սարիղամիշ – Ղարս հատուած 39րդ դիվիզիան պիտի պահել Հայաստանում, եւայլն:

Այս համաձայնագիրին հիման վրայ Ստ. Շահումեան մեկնած է Ալեքսանդրապոլ, բայց չէ յաջողած գլուխ հանել առաքելութիւնը:

Փրոֆ. Վ. Պարսամեան կրնա՞յ ժխտել, թէ նման գործակցութիւն մը չէ հաստատուած Դաշնակցութեան եւ համայնավար կոմիսէրին միջեւ: Չենք կարծեր, որովհետեւ ասոր հարեւանցի յիշատակութիւնը կատարած է, առանց, բնականաբար, համաձայնութեան 11 կէտերը արձանագրելու, Յ. Թուրշեան՝ « Սարդարապատի հերոսամարտը » գիրքին մէջ, էջ 28: Աւելորդ է ըսել, թէ Թուրշեան ծրագրին ձախողութեան պատասխանատու նկատած է Դաշնակցութիւնը:

Դեռ կայ աւելին: Երեւանի մէջ եւս Դաշնակցութիւնը այդ օրերուն բանակցութիւններ վարած է ինքզինք դաշնակցականասէր ցոյց տուող Պօղոս Մակինցեանին հետ: Այս վերջինը Արամի յանձնարարութեամբ մեկնած է Մոսկուա՝ պաշտպանելու համար Խորհ. Ռուսիոյ աջակցութիւնը հայ ժողովուրդին (*): Մակինցեան փոխանակ կատարելու իր խոստումը, պաշտօն ստանձնած է Չեկայի մէջ եւ միւս համայնավար Հայերուն նման պայքար մղած է ամիսներ ետք Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ:

Անշուշտ, կարելի է շարունակել պատմական փաստերու յիշատակումը՝ ցոյց տալով Փրոֆ. Վ. Պարսամեանի, «Երեւան» շաբաթաթերթի խմբագիր Կ. Հայրապետեանի եւ սանոնց նմաններուն « հաստատումներուն » խեղաթիւրեալ բնոյթը: Սակայն նախընտրելի է հարցում մը ուղղել այդպիսիներուն. — Ի՞նչ կը բանէին համայնավար Հայերը մեր ժողովուրդին համար այդքան ճակատագրական նկատուած այդ օրերուն: Պատասխանը անուղղակի կերպով տուած է պատմաբան Արամայիս Մնացականեան՝ « Լենինը եւ ազգային հարցի լուծումը ԽՍՀՄ-ում » գիրքին մէջ, էջ 168: Թէեւ երկար, բայց ուսանելի ըլլալով կը մէջբերենք հատուածը:

« ... Սակայն Անդրկովկասի ոչ բոլոր ղեկավար բոլշեւիկ գործիչներն էին ճիշտ հասկանում լենինեան քաղաքականութեան էութիւնը Հայաստանի նկատմամբ եւ առհասարակ Անդրկովկասում՝ ազգային հարցի բնագաւառում: ... Թերեւս դրանով կարելի է բացատրել այն պարագան, որ բոլշեւիկների Կովկասեան Երկրային Կոմիտէն ոչ միայն չարձագանգեց Հայաստանի ինքնորոշման մասին լենինեան դեկրետին, այլեւ, ընդհակառակն, անտեսեց ժողկոմխորհի որոշումը եւ պահանջեց նրա վերացումը: 1918 թուի վերջին կամ 1919 թ. սկզբին Կովկասեան Երկրային Կոմիտէի անդամներից մէկը Թեզիսներ կազմեց « Կովկասեան հարցի » մասին եւ դրանք ներկայացրեց Ռուսաստանի Կոմունիստական կուսակցութեան Կենտկոմին: Թեզիսներում ասւում էր, թէ Ռուսաստանի ժողկոմխորհի դեկրետը Արեւմտեան Հայաստանի ինքնորոշման մասին « խոշոր սխալ » է հանդիսանում եւ պահանջւում էր չեղել այն: Ազգային հարցի կարեւորութեան, մասնաւորապէս Թրքական նախայարձակման դիմաց հայ ժողովրդի ժողովրդավարական ուժերի ազգային - յեղափոխական միասնական ճակատ ձեռք բերելու անհրաժեշտութեան որոշակի թերագնահատում թոյլ տուին նաեւ Հայաստանի բոլշեւիկեան կազմակերպութիւնների ղեկավարները 1917 – 1920 թուականներին: Իրաւացիօրէն առաջին գիծ քաշելով աշխատաւորների ընկերային ազատագրման խնդիրը, նրանք դրա հետ միասին թոյլ տուին հայ ժողովրդի համազգային խնդիրների անտեսում, որոնք կենսական կարեւորութիւն ունէին նրա համար, մանաւանդ այն ժամանակ ստեղծուած պատմական պայմաններում:

« Այդ ըմբռնումներով էր առաջնորդւում Հայաստանի կուսկազմակերպութեան ղեկավարների մեծամասնութիւնը 1917 թուի մինչեւ Հոկտեմբերը, 1918 թուի Հոկտեմբերից եւ Լենինի յայտնի դեկրետից յետոյ, 1919 եւ 1920 թուերին: Նրանք փաստօրէն ինքնամեկուսացել էին հայ ժողովրդի՝ յանուն իր հայրենիքի անկախութեան վերահաստատման մղած ազգային – ազատագրական պայքարի ղեկավարութիւնից: Չկարողացան մի հզօր հոսանքի մէջ միաւորել բանուորա – գիւղացիական զանգուածների դասակարգային պայքարը եւ ազգային – ազատագրական շարժումները, ինչպէս որ դա պահանջում էր կուսակցութեան գործելակերպը, պահանջում էր Լենինը: « Առանց պետական անջատման ազատութեան՝ բոլոր ազգերի բանուորների ու աշխատաւոր զանգուածների քաղաքացիական պատերազմը ընդդէմ բուրժուազիայի՝ անհնարին է » — ուսուցանել է Լենինը »:

Վերջացնենք յանձնարարելով, որ փրոֆեսորն ու իր նմանները յաճախ կարդան նման եւ այլ հաստատումներ՝ լոյս տեսած Հայաստանի մէջ... ու չզբաղին Դաշնակցութեամբ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Դէպի Մոսկուա ճամբուն վրայ անցնելով Ալեքսանդրապոլէն, Մակինցեան հրաւիրուած է մասնակցելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւելեան Բիւրոյի նախաձեռնութեամբ 1918 Ապրիլ 7-8ին գումարուած համազգային բնոյթի ժողովին (Ազգ. Խորհուրդի եւ Ապահովութեան խորհուրդի անդամներ, Սէյմի եւ Տրապիզոնի պատուիրակութեան հայ անդամներ, քաղաքական կուսակցութիւններու եւ բանակի ներկայացուցիչներ եւն): Բացարձակ մեծամասնութիւնը ժողովականներուն ոգի ի բռին պաշտպանած է թրքական պահանջները մերժելու եւ պատերազմը շարունակելու տեսակէտը:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

« ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԴԻԿ »

Հեղինակ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ԽՄԲ. — Այս ուշագրաւ գրախօսականը « Մանկութիւն չունեցող մարդիկ » հատորին ֆրանսերէն թարգմանութեան առթիւ, լոյս տեսած է Պէյրութի Մոնտէյ-Մօրնինկ պատկերազարդ շաբաթաթերթին մէջ (Ապրիլ 24-30) որ լայն տարածում ունի: Գրութեան հեղինակը, ամերիկացի ծանօթ մտաւորական եւ հրապարակագիր, տարուան մը համար հրաւիրուած էր Պէյրութ, որպէս գրականութեան դասախօս ամերիկեան համալսարանը: Փոխանակ գրական ընթացիկ վերլուծումի մը, Միլլըր այլապէս շահեկան մօտեցում մը կը ցուցաբերէ:

Ապրիլ 24ը Հայերու նահատակութեան օրն է: Շնորհակալ ենք Անդրանիկ Ծառուկեանի, որուն շնորհիւ նոր մօտեցում մը կ'ունենանք անցեալի ծամծմուած եւ կրկնուած վայրագութեանց պատմութիւններուն եւ վրէժխնդրական նոր կոչերուն փոխարէն:

Հեղինակը ծնած է 1913ին Թուրքիա: 1915ի ջարդերէն վերապրած է եւ մեծցած Հալէպ, որբանոցի մը մէջ: Նոյն քաղաքին մէջ ստանալէ ետք նախնական ուսումը, շարունակած է Պէյրութի Հայկական գոլէժը: Սկսած է գրել շատ կանուխէն: Հեղինակն է շատ մը հատորներու, արձակ եւ բանաստեղծութիւն: Երեսուն տարիներէ ի վեր կը հրատարակէ հայ գրական շաբաթաթերթ մը, Նայիրի:

« Մանկութիւն չունեցող մարդիկ »ը թարմ ու վայրագ նկարագրութիւնն է խլուած մանկութեան մը, որ խառնուրդն էր թշուառութեան եւ տառապանքի: Վաւերագրութիւն մըն է, որ սակայն չի դատեր, այլ կը պատմէ: Շատ մը գլուխներ կը կարդացուին Չարլզ Տիքընզի մըռայլ էջերուն պէս կամ Ֆէտոր Տոսթոյեվսքիի « Մահուան տուն »ին պէս: Բայց Ծառուկեան ոչ կը դատապարտէ իր դժբախտութեան պատասխանատուները, եւ ոչ ալ կը շողոքորթէ հայ եւ ամերիկացի բարերարները: Տիքընզի եւ Տոսթոյեվսքիի պէս սուր տեսողութիւն ունի, եւ յատուկ յիշողութիւն: Ծառուկեան վերլուծող ընկերաբանի մը առարկայականութիւնը ունի, միացած գեղապաշտ արուեստագէտին ձգտումներուն յատուկ կարեկցութեան, վեհանձնութեան եւ զգայնութեան, որոնք կը յայտնուին բոլորովին անակնկալ եւ չսպասուած տեղերէ:

Իւրաքանչիւր գլուխ որբանոցային կեանքէն դրուագի մը նկարագրութիւնն է, որ ընդհանրապէս կ'եզրափակէ դէպքին նշանակութիւնը: Ծառուկեան տաժանքով կը կրէ իրեն պարտադրուած փորձութիւնը, բայց գծած պատկերները պարզ են, յստակ եւ անմոռանալի: Երբ մանուկին դէպքով, որ կը գանգատի փորի ցաւէն, կը կշտամբուի խորամանկութեամբ եւ որ ծեծի մը տակ չարչարալից ցաւերով գիշերը անցընելէ ետք յաջորդ առաւօտեան պիտի մեռնի պայթած կոյր աղիքին հետեւանքով՝ հեղինակը կը մղէ մեզ որ կրկին դէմ յանդիման գանք նախախնամութեան, առանց ելք մը գտնելու:

Իր նկարագրութիւնը « Վերջին Դատաստան »ին, որ կախուած է Հալէպի Լուսաւորչական եկեղեցիին մէջ, յիշատակներ պիտի արթնցնէ բոլոր անոնց մտքին մէջ, որոնք ժամեր կեցած են այդ նկարին առջեւ, դիտելով սոսկալի Սատանան որ կ'իշխէ նկարին աջ անկիւնը եւ որ նոյնիսկ հայ Լուսաւորչական մը կրնայ մղել որ նախընտրէ Բողոքական եկեղեցին:

Որբանոցային կեանքի դէպքերուն ընդմէջէն – ընկերադաւութիւնը, գողութիւնը, խարէութիւնը, մեծերու բռնակալութիւնը, « բարի Սամարացիներուն » ձախաւեր բարեգործութիւնները, ընկերներու միջեւ եղած չարութիւնները բայց նաեւ ազնուութիւնները բոլոր անոնց, որ տառապեցան կորսուած մանկութեամբ – այս տաղանդաւոր հեղինակը կրցած է վեր առնել այդ ամէնը:

Հայ նահատակներու լուսաւոր յիշատակարանը վերապրողներուն անընկճելի ոգին է: Երբեք այդ ոգին այնքան յստակ չէ յայտնուած, որքան այս գիրքին էջերուն մէջ:

ՃՈՐՃ ՄԻԼԼԸՐ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունիս 11ին, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան, կ'ոգեկոչուէր Վահան Թէքէեանի հարիւրամեակը: Թերեւս նախընտրելի ըլլար, որ Փարիզի գաղութը յաջողէր համազգային նախաձեռնութեամբ մը եւ աւելի պատկառելի ձեւով կազմակերպել մշակութային հանդիսութիւն մը (աշնան), ուր ոգեկոչուէին այս տարուան երեք հարիւրամեակները՝ Վահան Թէքէեան, Սիամանթօ, Զապէլ Եսայեան: Բայց ըստ երեւոյթին, պարտինք համակերպիլ իրաց այս կացութեան եւ նոյնիսկ գոհ մնալ, որ թէկուզ համեստ ձեւով, ոգեկոչուեցաւ գոնէ Թէքէեանը:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնի փոքրիկ սրահը լեցուն էր: Բարեբախտաբար, եթէ այդ կոկիկ վայրն իսկ չկարենայինք լեցնել, պատկերը բոլորովին յուսահատական կ'ըլլար: Բանախօսներէն ոմանք դառնութեամբ նկատեցին որ նման ձեռնարկներէ կը բացակայի հայ երիտասարդութիւնը: Ճիշդ է որ մատի վրայ կարելի էր համրել 35էն վար ներկաներ: Բայց հարկ է նաեւ քաջութիւնն ունենալ խոստովանելու որ յանցաւորները միշտ բացակաները չեն, որքան ալ այդպէս ըսէ ֆրանսական առածը եւ գուցէ մեծերն ալ չկրցան կապել հայ երիտասարդութիւնը իր մշակոյթին ու գրականութեան: Ու անոնք իրենց Հայութիւնը նախընտրեցին գտնել տողանցքներու մէջ, դժգոհ հիներու գործելակերպէն: Քաղաքականացան նախքան հայանալը, պարզապէս անոր համար որ չկրցանք անոնց ըմբռնել տալ թէ դարերու մեր պատմութիւնը փաստը տուած է որ մեր քաղաքականութեան ամէնէն ազդու զէնքերէն մէկն է մեր մշակոյթը, իր բազմազան երեսներով:

Հանդիսութիւնը, որ նախատեսուած էր ժամը 16ին, սկսաւ շուրջ 40 վայրկեան

յապաղումով, որովհետեւ կազմակերպիչները անհրաժեշտ նկատեցին սպասել երաժշտապետ Ե. Միրզոյեանի ժամանման: Արդարեւ, նոյն օրը, Երեւանէն փարիզ կը հասնէր Հայաստանի Կոմպոզիտորներու Միութեան նախագահը, որ յաջորդ վերջ Մարսէյլ պիտի ըլլայ նըւագահանդէսի մը առթիւ:

Հանդէսին կը նախագահէր Օր. Հերմինէ Գալուստեան, որ իր բացման խօսքին մէջ բնորոշեց Վ. Թէքէեանը յիշելով Օշականի սահմանումը՝ հայ բանաստեղծութեան իշխանը եւ նկատելով որ ամէնէն մաւուրականն է մեր բանաստեղծներուն, շեշտեց.— « Ցաճախ յիշուած է թէ իր ամբողջ գործին մէջ պակի է մօքի գերակայութիւնը: Ես նշմարած, եմ թէ հակառակ արտայայտութեան կերպերու տարբերութեան, իր իմացապաշտութեամբ Վ. Թէքէեան կը մօտենայ Վալերիի » (ո՞ւրկէ ուր): Ապա, Օր. Գալուստեան մանրամասն յիշեց բանաստեղծին կենսագրական գիծերը, հրատարակած հատորները, որոնց առաջինը, ինչպէս ծանօթ է, լոյս տեսած է 1901ին, փարիզ (Հոգեր):

Խօսք առնեցաւ խորհ. դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Ռուբէն Սահակեան, որ յիշեց թէ աչնան Հայաստանի մէջ մեծ շուքով պիտի ոգեկոչուի Թէքէեանի հարիւրամեակը եւ տրուած ըլլալով որ, այս առթիւ կազմուած յանձնախումբին մաս կը կազմէ նաեւ Եղ. Միրզոյեան, խօսքը փոխանցեց անոր: Հայաստանի կոմպոզիտորներու նախագահը յիշելով, թէ անակնկալ մըն էր իրեն համար այս հաւաքոյթը ճիշդ իր հասած օրը, բայց թէ ազգային ամէն մէկ երեւոյթ ինքնանպատակ չէ եւ Թէքէեան առիթ եղաւ նման հանդիպումի մը: Մեր ժողովուրդի ուժեղ զէնքերը եղած են հաւատքն ու լաւատեսութիւնը: Ընդունելով թէ Թէքէեան խորապէս ուսումնասիրուած չէ Հայաստան, իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ հարիւրամեակի տօնակատարութիւնները առիթ կուտան որ ան ճանչցուի եւ տարածուի: Ապա, անդրադարձաւ Արամ Խաչատրեանի մահուան, Մոսկուայի մէջ կատարուած արարողութեան եւ համամիութենական ցաւին:

Ի բացակայութեան Կարիկ Պասմաճեանի, անոր պատրաստած գրաւոր ճառը կարդաց Պ. Աւետիս Ալեքսանեան:

« Համապարփակ ու լիփ–լեցուն բանաստեղծ է Թէքէեան, կը գրէ Կարիկ Պասմաճեան, եւ իր մէջ կը խտանան հայ ժողովուրդի դարաւոր խորհրդածութիւններն ու երեւակայութիւնը նաեւ՝ ցաւը մեր ժողովուրդին »: Թէքէեանի մէջ կայ միշտ կատարեալին հասնելու ճիգը, բայց կատարեալ բանաստեղծութիւնը ինչպէս կատարեալ մարդը տեսակ մը թերութիւն է: Խոստապահանջ ըլլալ արժանիքներէն մէկն է բանաստեղծին բայց երբեմն մեղքերէն մէկը կը դառնայ: Ու Կ. Պասմաճեան զուգահեռ մը կը գծէ Հայաստանի մեծագոյն բանաստեղծ Չարենցի եւ Սփիւռքի հայ մեծագոյն բանաստեղծ Թէքէեանի թէեւ հակապատկերն են անոնք:

1914ին Պոլսոյ մէջ լոյս կը տեսնէր Թէքէեանի երկրորդ ժողովածուն՝ Հրաշալի Ցարութիւն: Եթէ ինք ալ ունենար նահատակ գրագէտներու ճակատագիրը, ան իր այդ հատորով կը փակէր իր բանաստեղծութիւնը եւ կը մնար Վարուժանի, Սիամանթոյի, Մեծարենցի կազմելու համար արեւմտահայ բանաստեղծութեան քառագագաթը: Թէքէեան վերապրեցաւ եւ դարձաւ հայրը Սփիւռքի որբացած, հայ բանաստեղծութեան: Ինչ լաւ է որ մէկը վերապրեցաւ: Եղեռնէն վերապրիլը աւելի դժուար էր քան անոր զոհ երթալը եւ Թէքէեան տառապեցաւ: Այդ տառապանքէն ծնան սակայն իր լաւագոյն քերթուածները: Դարձաւ կարեւոր մշակներէն մէկը Սփիւռքի գրականութեան, նահապետը անոր:

Կարիկ Պասմաճեան անդրադառնալով Թէքէեանի մահէն տարի մը առաջ (1944) լոյս տեսած անոր վերջին ժողովածուին՝ Տաղարան, անարդար գտաւ որ այդ գործը հարկ եղածին չափ չէ գնահատուած, ընդհակառակն: Ըստ իրեն Տաղարան ամէնէն հասուն գործն է բանաստեղծին: Թէքէեան իր կեանքի 67 տարիներուն, 50 տարիներու ընթացքին նուիրումով ծառայեց հայ մշակոյթին բառիս ամէնէն լայն առումով, անվերջ տուաւ ու տալով սպառեցաւ:

Այս հանդիսութեան առաջին մասը փակուեցաւ Տիկին Անահիտ Տէվրէնեանի (Ողջոյն, Կ'անձրեւէ տղաս, Եկեղեցին Հայկական) եւ Տիկին Սիլվա Կոմիկեանի (Քու յիշատակդ այս գիշեր, Անուոդ, Աղուորները, Բարձրացում, Գեղջկական) քերթուածներու արտասանութեամբ:

Երկրորդ բաժինը սկսաւ Վարդան Կոմիկեանի ելոյթով, զոր կը հրատարակենք առանձին, որպէս վերլուծական մը Թէքէեանի քերթողական արուեստին: Վահան Նաւասարդեան կարդաց Մանուշեանէ քերթուած մը՝ Ձօն Վահան Թէքէեանի: Ապա, Օր. Գալուստեան բեմ հրաւիրեց դաշնակահարուհի Սիլվա Պուճիկանեան, որ նախ առանձին, յետոյ ընկերանալով իր ջութակահար քրոջ՝ Մարիձ Պուճիկանեանի հաստակութեան ներկայացուցին Շոփէնէ, Պախէ, Լիսթէ եւ Խաչատրեանէ (դաշնակ) եւ Կոմիտասէ ու Խաչատրեանէ (ջութակ) կտորներ: Ծշդուեցաւ թէ դաշնակին կը պակսէր ɯo տիէզը ինչ որ անշուշտ չէր կրնար բարելաւել կացութիւնը, տրուած ըլլալով որ այս շնորհալի օրիորդներուն ալ դեռ կը պակսին բաւական տուեալներ կարենալ իբրեւ հասուն արուեստագիտուհի բեմ բարձրանալու համար:

Տիկին Սիլվա Կոմիկեան այս անգամ մեզի ներկայացուց Պատիժը, Զաւակս, Նրազներ եւ Հայու հոգին: Նազարէթ Պչտիկեան կարդաց հայրապետական կոնդակը, զոր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը 1977 Նոյեմբերին, ուղղած է Միաց. Նահանգներու եւ Քանատայի Թէքէեան Մշ. Միութեան, բանաստեղծին հարիւրամեակին առթիւ:

Փակման խօսքը ըսելու հրաւիրուեցաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ յայտնելէ ետք թէ լաւագոյն էր փակել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին խօսքով, հակիրճ կերպով անդրադարձաւ Թէքէեանի, զոր նկատեց մեր ամբողջ գրականութեան փառքերէն մին: Ոմանք ըսին թէ Թէքէեան հարկ եղածին չափ ծանօթ չէ Հայաստան, բայց ըստ Սերովբէ Արք., «Ես կրնամ աւելցնել որ մեր մէջն ալ արժանավայել կերպով ընդհանրացած չէ հակառակ իր գրչի պարզութեան, հակառակ իր խորունկ զգայնութեան, հակառակ իր մտածումներու նրբութեան եւ հակառակ խորհրդաւոր նոյնիսկ զգացումներուն»: Ապա Սերովբէ Արք. յիշեց Երուսաղէմի մէջ գրագէտ - քննադատի մը եւ Օշականի մէկ խօսակցութիւնը երբ առաջինը կը թերագնահատէր Թէքէեանը եւ Օշական բարկացած կը հաստատէր մեծութիւնը անոր՝ որ էր իրեն համար « իրաւ բանաստեղծը »: Ապա, Սերովբէ Արք. յիշեց նաեւ Շահնուրի մօքերը Թէքէեանի մասին, երբ ան կը գրէր թէ երբ Վարուժան կամ Մեծարենց կը կարդանք, յաճախ պէտք է բառարանի դիմենք ինչ որ չի պատահիր Թէքէեանի պարագային: Եզրակացնելով Կաթող. Պատուիրակը մաղթեց որ այս յոբելենական տարին ծառայէ աւելի ծանօթանալու Թէքէեանի բանաստեղծութեան եւ զայն խորացնելու:

Այսպէս վերջ կը գտնէր այս հանդիսութիւնը, որ թէեւ համեստ, կը փաստէր որ դեռ կայ Փարիզի հայ գաղութը որ գիտէ մեծարել իր մշակոյթի մեծերը եւ այսօր՝ Թէքէեանը «անկարելի եւ բարձրագոյն ներդաշնակութիւններու մարդը » ինչպէս կ'ըսէ Շահնուր:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ուսումնական յաջողութիւններ հայերէնի

Տոմինիք Հանչերեան յաջողութեամբ անցուցած է պաքալօրէայի քննութեան Հայերէն լեզուն, Յունիս 8ին, քննիչ ունենալով Փրոֆ. Ժ. Փ. Մահէ, որ իր մասնաւոր գնահատանքը յայտնած է տեղեկանալով որ Տոմինիք միայն մէկ տարի է որ հայերէն սորվիլ սկսած է:

Տոմինիք Հանչերեան կը հետեւի Կապոյտ Խաչի հովանաւորած հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչութեամբ Օր. Հիլտա Գալֆայեանի:

Նոյն դասընթացքներու Ա. մրցանակին արժանացած են Տիկին Լիւսի Պապիկեան եւ Օր. Ժաքլին Քանարեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Համազգայինի Տան մէջ, Մայիս 31ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, նուիրուած՝ Շահան Շահնուրի գրականութեան: Դասախօսը՝ Գրիգոր Շահինեան, խօսելով «Աքսոր եւ Արուեստ» նիւթին շուրջ, դիտել տուած է. « Աքսոր կը նշանակէ՝ մինակութիւն, հիւանդութիւն, հոգեկան տուայտանք: Շահնուրի գրականութիւնը իր արմատները կը խրէ աքսորի տագնապին խորը: Իսկ ինք ջանացած է գանցել այդ տագնապը՝ գիրով: Շահնուրի « Նահանջը առանց երգի » եւ « Յարալէզներու դաւաճանութիւնը » գործերը աքսորը ընտանի դարձնելու փորձեր են, որովհետեւ ինք վկան է տառմին »: Ապա, դասախօսը վերլուծած է Շահնուրի գրականութիւնը, շեշտը դնելով գրագէտի տաղանդին վըրայ:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Յունիս 3ին, բացուած է Լ. Օ. Խաչի «Նայիրի» մասնաճիւղին կազմակերպած ծաղկայարդարումի 3րդ ցուցահանդէսը: Պաշտօնական բացումը ըրած են Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսները: Ցուցադրըուած 50 յարդարումները պատրաստած են ծաղկայարդարումի դասընթացքներուն հետեւած աշակերտուհիները, ղեկավարութեամբ Թագուհի Գարրիէլեանի:

ԹԵՀՐԱՆԻ « Արարատ » կազմակերպութեան սրահին մէջ, Յունիս 3ին եւ 4ին, տեղի ունեցած է Էդիկ Յովսէփեանի ղեկավարած երգչախումբին համերգը: Խումբին մաս կազմած են նաեւ Թեհրանի լաւագոյն հայ երգիչները: Երգացանկը բաղկացած է ազգային, հայրենասիրական եւ քնարական ու ժողովրդական երգերէ, որոնց դաշնակով ընկերացած է հոլանտացի երաժիշտ Ֆրից Քոքս, որ ներկայիս Թեհրանի օփերայի երգչախումբին ղեկավարն է:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Հայ Ակումբին մէջ, Մայիս 15ին, տեղի ունեցած է երիտասարդական հանդիպում մը, որու ընթացքին կատարուած է միտքերու փոխանակութիւն՝ « Հայ երիտասարդը ինչո՞ւ հայկական միութիւններուն չի մասնակցիր » հարցին շուրջ: Իբրեւ պատճառ, ներկաներու կարծիքները կեդրոնացած են տեղական պայմաններու, ազգային իշխանութեան ձեռք առած միջոցներու թերիներու եւ երիտասարդութեան ազգային ու հանրային դաստիարակութեան պակասի վրայ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հոլիվուտ քաղաքին մէջ, 1976 Յուլիսին, 75 տարեկանին մեռած Արաքսի Բրուտեանի կտակը՝ մէկ միլիոն տոլար, յատկացուած է ՀՕՄի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

4.

— Երզնկայի Կաթակն գիւղից, բէյ աղա, — բարեկիրթ պատասխանեց տասնապետը:

— Ա՛, — ուրախացաւ բէյը: — Նշանակում է մի հողի մարդ ենք ես եւ դու, տղաս: Մենք հայրենակիցներ ենք: Ձեր գիւղից գնդապետ Ներսէհ Ջավուշ կայ, ճանաչո՞ւմ ես:

— Ոչ, չեմ ճանաչում, բէյ աղա: Ես երիտասարդ եմ:

— Իմ լաւ բարեկամն է, միասին ծառայել ենք Էնվերի մօտ: Ազնուագոյն ու քաջ մարդ է Ներսէհ Ջավուշը:

×

Շուտով մէկ տարի կը լինի, որ Ալի Մունիր բէյը ընդունել է ռազմաճակատային գունդը եւ Թաթուլ տասնապետը նրա համհարզն է:

Թաթուլը նկատում էր, որ իր տէր բէյը բոլորովին նման չէ բանակային ծառայութեան միւս շատ հրամանատարների: Այս արդէն ոչ այնքան էլ երիտասարդ մարդը յարգանքով էր վարւում ենթակաների հետ, մանաւանդ դաժան չէր հայ զինուորների նկատմամբ:

Հայ զինուորը թուրքական բանակում արհամարհուած էր, ենթակայ անվերջ վիրաւորանքների, հալածանքի, ծեծի: Ամենաչնչին զանցանքի համար հայ զինուորին դնդակահարում էին՝ անպատուելով նրա արժանապատուութիւնն ու հաւատը, նոյնիսկ սպանուածի դիակը: Թուրք բժիշկները չէին մօտենում հայ վիրաւորներին՝ նրանց վէրքերը դարմանելու: Իսկ ոմանք նոյնիսկ ասում էին. « Դու պէտք է սատկես, գեավուր, խոզ, խո՛զ»:

Բոլորովին հակառակ վերաբերմունք ունէր Ալի Մունիր բէյը Հայերի նկատմամբ: Նա հաւասարապէս սիրում էր իր զինուորների՝ն թուրք, հայ, արաբ: Իր սպաներին յաճախ ասում էր.

— Դուք ձեր ենթակաների նկատմամբ ազգային խտրութեան երեւոյթ մի ստեղծէք: Խտրութիւնը ջլատում է բանակի մէջքը, թուլացնում նրա մարտունակութիւնը: Այն թուրք սպան կամ զինուորը, որ անիրաւութեամբ հալածում կամ նեղութիւն է տալիս այլազգիին՝ լինի հայ, արաբ, յոյն կամ ասորի, ապա նա հայրենիքի թշնամի է:

Սակայն Ալի Մունիր բէյը եղակի զուլալ կաթիլ էր՝ պղտոր ջրի մէջ: Հայ զինուորների նկատմամբ թշնամութիւնը հետզհետէ սաստկանում էր, դառնում անտանելի:

Մի գիշեր Թաթուլ տասնապետը Ալի Մունիր բէյին ասաց.

— Լսե՞լ էք, բէյ իմ, որ Քեմալ Ղազի Մուստաֆա փաշայի գաղտնի հրամանով սպանուել է Յովհաննէս հարիւրապետը:

— Ոչ, չեմ լսել, — դառնացաւ բէյը: — Իսկ ո՞վ է այդ հարիւրապետը:

Յովհաննէս հարիւրապետը այն հայ զինուորներից էր, որոնք ազնուօրէն ծառայում էին թուրքական բանակում: Նա հռչակուեց ձմեռային մարտերում՝ Սարիղամիշի տակ: Մի ճակատամարտի ժամանակ Էնվեր փաշան ընկնում է ծուղակ: Մահն անխուսափելի էր: Յովհաննէսը, որ այն ժամանակ տասնապետ էր, իր անձը մոռացած, կարողանում է սոյդ մահից փրկել Էնվեր փաշային ու փախցնելով՝ հասցնել իր զօրակայանը: Այդ մասին գիտէին բոլորը՝ ասկեար, թէ փաշա: Զինուորների ու սպաների ներկայութեամբ Էնվեր փաշան համբուրել էր իր փրկարարի ճակատը.

— Ես իմ կեանքով պարտական եմ քեզ՝ Հայի զաւակ: Դուք Հայերդ այս անգամ էլ փրկեցիք ինձ: Երդւում եմ մօրս գերեզմանով, որ ես յաւիտեան չեմ մոռանայ Հայերիդ լաւութիւնը:

Ասել է, ապա իր ոսկէ ժամացոյցը նուիրել Յովհաննէս տասնապետին ու նըրան հարիւրապետի աստիճան շնորհել:

— Լսել եմ այդ քաջի անունը, — ասաց Ալի Մունիր բէյը: — Նրան խփե՞լ են, ասում ես, Թաթուլ:

— Սպանել են: Խփել են թիկունքից: Ասում են, ներող եղէք, բէյ աղա, թէ դա արուել է Մուստաֆա Քեմալ փաշայի կարգադրութեամբ:

— Մի՞թէ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(68 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Բարեկամական և զաւակները, այրի Տիկին Քնար Հայրապեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Միշէլ Լըֆրան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժագ Քէթիպեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԵԳ ԲԱՐԵԿԱՄԵԱՆԻ

(ծնեալ Զատիկեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 15ին, 90 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Յունիս 19, ժամը 10·15ին Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը (Ռիւ տը Լ՚էկալիթէ) :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Փոքրիկն Արմէն Բէճմէզեանի եղերական մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Եօթնեղբայրեան 100 Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

Փոքրիկն Արմէն Բէճմէզեանի եղերական մահուան առթիւ, հետեւեալ նուէրները եղած են Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան·— Տէր եւ Տիկ· Տիգրան Թորոսեան 100, Թագուհի եւ Շուշանիկ Մուսայեան 300, Տիկին Անայիս Սթաթեան 100, Տիկին Էլիզօղլու 100, ոմն 150, Տիկին Բագրատ Աբրահամեան 100 (ստանալ «Յառաջ»էն) :

Նոյն առթիւ Տէր և Տիկին Կի Մուսայեան 300 Ֆր· Նայիրի պարախումբին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Ջուլալ Գազանճեան 100 Ֆր· կը նուիրեն Կապ· Խաչի Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղին, փոքրիկն Արմէն Բէճմէզեանի եղերական մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն) :

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աստուր Փիլեան, զաւակներն ու ամբողջ ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՍՏՈՒՐ ՓԻԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

Convocation à l'Assemblée Générale

Conformément aux Statuts, les membres de l'*Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne* sont convoqués à une Assemblée Générale, qui se tiendra à la Maison de la Chimie, 28 bis, Rue Saint Dominique, Paris 7e le *Jeudi, 29 Juin 1978, à 20 h. 30 précise,* où le Conseil d'Administration de l'Association fera son compte-rendu.

BUREAU
DE L'ASSEMBLEE DES DELEGUES

ՀՐԱՒԷՐ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Ներկայիւս կը յայտնենք, թէ 1977 Նոյեմբեր 25ին Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանին տուած որոշման հետեւանքով, Մէթր Հանրի Կոնտր վերջ տուաւ իր Ատմինիսթրաթէօրի պաշտօնին :

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովը, համաձայն Կանոնագրի տրամադրութեան, անդամական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրօնական Ընկերակցութեան բոլոր անդամները, Հինգշաբթի օր, 29 Յունիս 1978, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30ին, Շիմիի սրահը, 28 պիս, Ռիւ Սէն-Տոմինիք, Փարիզ 7րդ, ուր վարչութիւնը պիտի կատարէ իր վարչական եւ հաշուական տեղեկատուութիւնը :

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

(Կնիք)

OFFRE D'EMPLOI

CHERCHE

Vendeuse exprimentée

Confection

Téléphoner 781-23-55

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթող· Պատուիրակ Արեւմտ· Եւրոպայի Հայոց և առաջնորդ Փարիզի

Յունիս 25, Կիրակի, վարժարանին մէջ ժամը 11ին ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ժամը 13էն սկսեալ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ, ՎԱՃԱՌՔ, ԽԱՂԵՐ

ՆՈՒԷՐ

Իր սիրելի կնքահօր՝ Նշան Դաբբինեանի մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ Աստղիկ Ճանիկեան կը նուիրէ 10 Ֆր· «Յառաջ»ի եւ 10 Ֆր· Իսի լէ Մուլինոյի Ս· Մարիամ եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ISA - VERA

1, Rue de Provence, Paris 75009

Tél. : 770-43-13

Prêt à Porter de Luxe

Demande

COUPEUSE FLOU QUALIFIÉE

A VENDRE

FOND DE COMMERCE

CORDONNERIE-BOTTERIE

avec logement

Avec possibilité de faire fabrication de chaussures, le matériel nécessaire à la fabrication existant (machine à montage etc.)

YEZI

21, Rue St. Denis
AUBERVILLIERS
Tél. : 833-16-03

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

- 1978 -

ԼԻԲԱՆԱՆ — ՍՈՒՐԻԱ
ՅՈՐԴԱՆԱՆ — ԵԳԻՊՏՈՍ
1510 ֆրանքէն սկսեալ

ԹՈՒՐՔԻԱ 1115 ֆրանքէն սկսեալ
ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 800 ֆրանքէն սկսեալ
ՆԱԵՒ

Սեժուրներ — շրջապտոյտներ — ծովապտոյտներ — յատուկ թռիչքներ

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

DEMANDEZ NOS BROCHURES

ORIENTOURS

30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6

Téléphonez-nous :

326-92-26 — 329-49-00

վերջին պահուն մի՛ սպասէք ձեր տեղերը ապահովելու համար

LIC. No A. 762

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇ

Մարսէյլի Հայ Արենոյցները, 45րդ տարելիցին առթիւ, կազմակերպած են բարեկամական ճաշ մը, ի պատիւ բարերար անդամներուն, Յունիս 25, ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ :

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արի-արենոյցները եւ համակիրները :

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ՕՍԹԱՆՏ

եւ այցելութիւն՝ Պրիժ
(Հիւսիսի վենետիկը)

Ուրախ եւ հաճելի օր մը :

ՄԵԿՆՈՒՄ Կիրակի, Յունիս 25, վերադարձ իրիկունը :

Հաւաքուիլ Կիրակի առտու ժամը 7·30ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին. Ճաշ ճամբու ընթացքին : Ժամանում Օսթանտ, լողանք, խաղեր :

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Պրիժ, այցելութիւն քաղաքին եւ վերադարձ Փարիզ ժամը 21ին :

Մասնակցութիւն (պաղ ճաշը մէջը) 89 Ֆ·

Կանխավճար 30 Ֆր·

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12, Ալէ Լէոնիտ, 94170 Լը Փէրէօ

Association sans but lucratif régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՔՐՃԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ
Հեռաձայն 324-14-96

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Դպրոցական հանդէս Կիրակի, Յուլիս 2ին :

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Voyages en ARMENIE

EREVAN

ET EXTENSIONS A MOSCOU ET TBILISI ET LENINGRAD

DEPARTS CHAQUE MOIS :

11 jours — 13 jours et 15 jours

A partir de 2680 Fr. comprenant le séjour en hôtel de 1ère catégorie, en pension complète, le transport aérien, les excursions et la visite des villes

Demandez le programme détaillé à des spécialistes sur les voyages en Arménie depuis plus de 12 ans.

N'hésitez pas à nous consulter.

A PARIS

MONDOTOURS
OCIVEP

2, Rue de Sèze
75009 Paris
Tél. : 073.30.64
073.32.64
266.50.12

M. BAGHDASSARIAN LEVON

A LYON

sevan voyages

50, Cours de la Liberté

69003 Lyon

Tél. : 60.13.66

M. SARKISSIAN VAROUJAN

Livres d'Histoire Arménienne

de particulier à particulier

achète toutes les traductions des œuvres des

HISTORIENS ARMENIENS ANCIENS

parues en langue anglaise, française, arménienne orientale et occidentale et qui ont été réalisées par les traducteurs suivants :

Bédrossian — Boré — Boyadjian — Brosser — Chahnazarian — Dulaurier
Langlois — Macler — Neumann — Nève — Saint-Martin — (le) Vaillant
de Florival et. etc.

Adresse : Pasteur J. Manouk YEREMIAN, 8 rue du groupe Manouchian
94140 ALFORTVILLE — Téléphone 375-11-25

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
20
MARDI
20 JUIN
1978

LE NUMERO 1,60 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	հատը 1 Ֆ. 60

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.144
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.144

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ չարաթավերջի հանդի — պումներուն արդիւնքները մասնաւոր անակնկալ մը չբերին: Գերմանիա 2 – 2 հաւասար մնաց Հոլանտայի հետ, Իտալիա յաղթեց Աւստրիոյ 0ի դէմ մէկ կէտով: Լեհաստան 0ի դէմ մէկ կէտով յաղթեց Փերուի: « Պատմական » կ'որակ — ուէր Արժանթին – Պրազիլ հանդիպումը, որ 0 - 0 արդիւնքով պատմական հետեւանք չէր կրնար ունենալ: Երկուշաբթի օր ուրեմն Աւստրիա եւ Փերու այլեւս իրենց հաշիւը փակած էին, մինչ դասատուրման գլուխն են Հոլանտա եւ Իտալիա:

ՓԱՐԻԶ ցուրտի մրցանիշը կոտրեց Շաբաթ օր, 13 աստիճանով, ինչ որ չէր պատահած դարէ մը ի վեր:

ՇԻՐԱՔԻ (Փարիզ ի քաղաքապետ) եւ Պետութեան միջեւ ոստիկանութեան ծախքերու հարցը չլուծուեցաւ եւ Երկուշաբթի առտու Փարիզի Թաղապետութիւնը արտակարգ նիստ կը գումարէր քուէարկելու համար 7 առ հարիւրի տուրքի յաւելում մը փարիզցիներուն համար: Ծանօթ է որ Շիրաք մերժած էր այն յաւելումը իրեն հետ ունենալով Խորհուրդին բոլոր անդամները (նաեւ Համայնավար եւ Ընկերվարական) բայց Պետութիւնը տեղի չտուաւ եւ ինչպէս միշտ հարցը կը լուծուի հարկատուին վրայ բեռցնելով…:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կացութիւնը անգամ մը եւս ծանր կը նկատուի մանաւանդ հարաւի շրջանը, տրուած ըլլալով որ համաձայնութիւնը խզուած է կապոյտ սաղաւարտաւորներու հրամանատարին եւ քրիստոնեայ պատասխանատուին միջեւ: Ներկայիս ՄԱԿի ուժերը պաշարուած են քրիստոնեայ քաղաքացորքերէ, որոնք նոյնիսկ կրակ կը բանան իրենց վրայ:

ՔՈՒՐՆԷՕՎԻ մէջ (փարիզեան արուարձան) չէնք մըքարուքանդ եղաւ առջի օր քանի մը վայրկեանի մէջ, պայթումի մը հետեւանքով: Կը կարծուի որ կազի խողովակի խզումի հետեւանքով է: Զոհս մեռեալ կայ, 12 վիրաւոր եւ մարմիններ ալ որ չեն գտնուած:

ՎՈՍՓՈՐԻ (Պոլիս) ճամբուն վրայ շատ ծանր արկած մը պատահած է Հինգշաբթի գիշեր: Քաղաքապետական հանրակառք մը, լեցուն, Թարապիայէ քիչ անդին յանկարծ ծովը ինկած ու անհետացած է ալիքներուն մէջ: Երեսուն հոգի խեղդամահ եղած են եւ անհետացած հաւանաբար քշուած հոսանքէն: Հինգ հոգի հրաշքով փրկուած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԵՆԿՈՐ յայտարարութիւն մը ըրած է Ֆիկառօի, որու մէջ կը շեշտէ թէ գ. աշխարհամարտը սկսած է Աֆրիկայի մէջ:

ՅՈՒՆԻՍ 18ի կոչին տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ զանազան հանդիսութիւններով: Ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորին նաեւ՝ ծանօթ զինուորին՝ Տը Կօլի, Քո-

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 9–13)

ԱՐՓԻ - ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ 47.487 ՄԵԹՐԻ ՀԱՍԱԾ

Արփի — Սեւան Ջրատարի կառուցման աշխատանքները վերջին երեք ամիսներուն յառաջ տարուած են երկրաբանական դժուար պայմաններու մէջ: Թիւ 7 փապուղիի շինարարները Ջրատարի յատակը կրաձոյլով պատելու աշխատանքներուն մէջ մեծ արդիւնքի մը չեն հասած. Յունուար եւ Փետրուար ամիսներու 1100 մեթրի դիմաց՝ երեք ամսուան մէջ ընդամէնը 600 մեթր կրաձոյլով պատած են: Շատ աւելի գէշ եղած է Վարդահովիտի լեռնագործներու աշխատանքի արդիւնքը՝ 112 մեթր, իսկ թիւ 5 փապուղիինը՝ 685 մեթր: Շատ դանդաղ կ'ընթանայ թիւ 5 փապուղիի խումբը, որ միայն Ջրատարի պատերը կրաձոյլով պատած է 376 մ., մինչդեռ հոս տակաւին 1800 մեթրէ աւելի պատերու եւ 4066 մ. յատակի կրաձոյլով պատումի աշխատանքներ կան ընելիք, իսկ պատերու ամրացման, կրադիւսի ներարկման աշխատանքները դեռ չեն սկըսած: Մասնագէտները, Ջրատարի միջին՝ դժուար հատուածներուն մէջ տարուող աշխատանքները դիւրացնելու եւ յետագային յառաջացումը ապահովելու նպատակով, առաջադրած են թիւ 8 եւ 9 փապուղիներու համար պատրաստել վերէն բացուած օդափոխութեան չորս մեծ տրամագիծով հորաբերաններ: Նկատի ունենալով որ Ջրատարի յիշեալ հատուածները 550 մեթր խորութիւն ունին, լեռնագործները մեծ ջանքեր պէտք է գործադրեն հորաբերաններու պատրաստութիւնը արագացնելու համար: Յունիս 1ի տուեալներով Ջրատարի ընդհանուր երկայնքը հասած է 47.487 մեթրի: Կը մնայ 827 մ.:

լոմպէի գերեզմանատունը, ուր գնաց նոյնիսկ Պօքասա Ա. կայսրը, որ տը Կօլը կը նկատէ իր «հոգեւոր հայրը»: Քոլոմպէի մօտ, Շանքուռի մէջ ալ, կօլիստները դաշտահանդէս մը ըրին, ուր Տըպրէ բուռն ճառ մը խօսեցաւ, ծանրանալով Եւրոպայի վրայ: Քննադատեց «գերազգայնութեան» կողմնակիցները: «Ֆրանսա, կ'ըսէ տը Կօլի նախկին նախարարապետը, ոչ գերման, ոչ անգլեւսաքսոն, ոչ լատին աշխարհի մաս կը կազմէ: Արտաքին աշխարհի հանդէպ ըլլայ Միջերկրականը, ըլլայ Ափրիկէն, ըլլայ Ամերիկան, քաղաքականութիւն մը ունի, որ ուրիշներունը չէ: Ռուսիոյ եւ սլաւական աշխարհի նկատմամբ ալ դիրք մը ունի, որ յատուկ է իրեն: Ասիկա կը նշանակէ որ հանրաքուէով ընտրուած Եւրոպական ժողովի մը ծրագրին, հարկ պիտի ըլլայ որ կոյրերուն աչքը բանանք եւ դատապարտենք խաբերայութիւնները»:

ՔԻՒՐՏ հակամարտ խմբակցութիւններու միջեւ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են Հիւս. Իրաքի քրտական շրջաններուն մէջ: Բախումները, համաձայն թրքական Հիւրրիէթ օրաթերթին, տեղի ունեցած են Մոլլա Պարզանիի հետեւորդներուն եւ հակամարտ հատուածի մը ուժերուն միջեւ: Կռիւները տարածուած են մինչեւ թրքական սահմանները:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Թրքական մամուլը կրկին բաւական կը զբաղի մեզմով: Փոլիթիքան է, որ երկրորդ անգամ ըլլալով — Մատրիտի մահափորձէն ետք — կ'արտայայտուի: Առաջին առթիւ գրողը եղած էր Օյա Պայտար («Ցառաջ», Յունիս 14), այս անգամ Այտըն էնկինն է: Յիշենք որ այս նոյն ձախ շաբաթաթերթին մէջ է, որ Ալի Թալաթ յօդուած մը ստորագրած էր 1975 Նոյեմբերին, ուր քաջաբար կը յայտնէր թէ Թուրքիա պէտք է ընդունի Հայերու ջարդը:

« Քանի որ Հայ ես, անպատճառ պիտի մեռնիս »

Փոլիթիքայի մէջ Այտըն էնկին կը գրէ. — Մեր զինուորական պարտականութիւնը կատարեցինք իբրեւ պահեստի սպայ եւ ուսուցիչ, Արեւելեան Անատոլու, լեռնային գիւղի մը մէջ: Հոն եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ հայերէն բազմաթիւ բառեր կը լսէինք, նոյնիսկ գիւղաւանին անունն ալ հայկական ծագում ունէր, — Քասնիքա, Աղամ-չաղամ, Գըսմըսէր, Փիլք, Մանչ, Տիվանիք, Արաւանս…

Տարեց մարդիկ կային գիւղի մէջ, որոնց յիշատակները կ'աղօտանային հետզհետէ, եւ ի՜նչ քստմնելի պատմութիւններ կը պատմէին հայկական ջարդերու մասին, Իթթիհատ վէ թէրաքքըյի եւ մասնաւորաբար էնվէր Փաշայի գործութիւններով հետզհետէ հրահրող հակահայ թշնամութիւնը, զանգուածային ջարդերը, ցեղասպանութիւնը, որոնց իրենք ալ մասնակից եղան, իբրեւ խալամական ուխտի մը պարտականութիւնը: Այս բոլորը կը պատմէին խանդավառութիւնով եւ իրենք զիրենք գովաբանելով: Կ'ըսէին թէ խումբ մը Հայեր շարեցին պատի մը տակ, յետոյ գետին պառկեցուցին զանոնք, յետոյ բոլորը մէկ պատին ուս զարնելով՝ այդ հսկայ պատը փլցուցին Հայերուն վրայ: Մենք այս պատմութիւնները լսելով թէ՛ կը զարմանայինքեւ թէ կ'ամըչնայինք: Դեռ մինչեւ երէկ Հայերու հետ որսի կ'ելլէին, արօր կը վարէին, իրարմէ եզ փոխ կ'առնէին, իրենց գութանը քաշելու եւ արտը մշակելու համար, ուս առ ուս կ'աշխատէին, Էրզինճանի սառուցիկ ձմրան, փոթորիկին, ձիւնամըրրիկին, երբ աչք աչքի կարելի չէր տեսնել, իրարու գոմ կ'ապաստանէին, Քէշիշ լեռներուն մէջ: Ի՞նչպէս կ'ըլլար որ այդ անմեղունակ դէմքով մարդիկը կը սպաննէին այսպէս վայրագօրէն: Այս հարցումին պատասխանը կը ջանայինք գտնել « ընկերային հոգեբանութեան » դըրդապատճառին մէջ:

Գիւղին մէջ աւելի տարեց մարդիկ կային, այնքան ծեր որ կարծես թէ մանկական ակռաները նոր պիտի հանէին: Անոնք ալ կ'ըսէին թէ Հայերը ջարդեցին Թուրքերը, ի՜նչ արիւնալի ջարդ մը պատահած էր: Պղտոր, մշուշոտ յիշատակներ, որոնց տարտամութեան մէջէն կ'երեւար սակայն աշխարհակալութեան արիւնոտ ճիրանը, անոր գաղտնի կամ յայտնի սպասարկութիւնները, որոնց մեքենայութիւնները արիւն - արցունք թափել կուտային մարդոց:

Մատրիտի մեր մեծ դեսպանին կնոջ եւ իր մօտաւոր պարագային մահացումը, այդ քաղաքական ոճիրը առիթ մը եղաւ որ Թուրքիոյ մէջ հակահայ թշնամութիւնը նորէն այժմէութիւն ստանայ: Ահա աշխարհակալութիւնը նորէն, որ իրարու դէմ կը լարէ երկու եղբայր ժողովուրդներ, կը հրահրէ արեան դատը, մանաւանդ մեր մոլեռանդները: Հայ ազգայնամոլներն ալ պարապ չեն նստիր, անոնք ալ մրցումի ելած են, Հայկական Ժողովրդային Ազատագրական բանակներ եւ Գաղափարապաշտ Հայեր եւ չեմ գիտեր ինչ անուններու տակ:

Թուրքիոյ մէջ փաշականներու գործած քաղաքական ոճիրները կը ջանան հայ կազմակերպութիւններու բեռցնել: Ֆաշականները իրենց արիւնոտ հաշիւը կ'ընեն, մէկ քարով երկու թռչուն զարնելու համար: Թէ՛ սպաննել յառաջդիմականները, հայրենասէրները, եւ թէ իրարու բախտակից երկու ժողովուրդները քիչ մը եւս իրարու թշնամի դարձնել…

Այս խնդիրը կ'ուզէինք քիչ մը եւս խառնշտկել, բայց նախընթաց օր Օյա Պայտար այս կէտը նշդրակեց արդէն, եւ միեւնոյն խօսքերը կրկնեց: Այս մոլեռանդ յարձակումներուն ետին պարտաւոր ենք տեսնել յայտնի եւ յատուկ գործունէութիւնը, բնաւ պէտք չէ աչքէ հեռացնենք այս իրողութիւնը:

Տարբեր պարագայ մըն ալ կայ: Այս հողերուն վրայ ցեղային բազմաթիւ խմբաւորումներ կ'ապրին, — Թուրք, քիւրտ, հայ, յոյն, հրեայ, չերքէզ, փոմաք, ապազա, թաթար, կակավուզ, սիւրիանի, արաբ, խալացի…: Այս խնդրին մէջ ցեղային խտրէն աւելի դասակարգային հակամարտութիւններն են որ ծանր կը կշռեն, քիւրտ հողատէրի մը եւ թուրք հողատէրի, լազ ձկնորսի մը եւ կամ տանուտէրի մը միջեւ, դասակարգային շահախնդրութիւններ կան, որոնց կուզան միանալ աշխատաւոր դասակարգի երաունքները»:

Յօդուածագիրը ապա գովքը կը հիւսէ Շաւարշ Քհնյ. Պալըմեանի, զոր կ'որակէ մաքուր հագուած, ոչ բարեկեցիկ բայց քաղցրաբարոյ եկեղեցական մը: Պալըմեան Քհնյ. այցելած է իրենց խմբագրատունը եւ սիրալիր ընդունելութեան մը արժանացած, խնդրած է որ Եունուս Էմրէի նուիրուած իր մէկ թրքերէն ձօնը հրատարակուի, իբրեւ եղբայրական սիրոյ արտայայտութիւն:

×

Կիւնայտըն ալ, Յունիս 13ի իր թիւով ուրիշ բաներ կը պատմէ, իբրեւ աղբիւր ունենալով Ամերիկացիք…

Այն յանձնաժողովը, որ ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ կը քննէ Մէ. Ի. Ա.ի ապօրէն գործակցութիւնները ճշդած է թէ Գալիֆորնիոյ մէջ ահաբեկչական մասնաւոր մարզարաններ հիմնուած են եւ հոն կը պատրաստուին քիւրտ եւ հայ մարտականները: Այս պարագան հրապարակուեցաւ համբաւաւոր Փէնթհաուզ պարբերաթերթին կողմէ, որ կը գրէ թէ գաղտնի յանձնաժողովը իր քննութիւններուն, հարցաքննումներուն հետեւանքով երեւան հանած է այս եղելութիւնը: Մէ. Ի. Ա. մասնաւոր կայաններ հիմնած է Գալիֆորնիոյ մէջ, ուր մասնաւոր քոմանտօներ կը պատրաստուին, Վիէթնամի եւ Նափալցիներու կողքին քիւրտ եւ հայ երիտասարդ մարտականներ: Բոլորն ալ ենթակայ են շատ խիստ մարզանքի մը: Այս երիտասարդները կը մարզուին սեղմ պայմաններու տակ, որպէսզի վարժուին խափանարարութեան, սպանութեան եւ, ի հարկին, ապստամբութեան:

Միայն թէ այս մարզուած մարտականները ո՞ր երկիրներուն մէջ պիտի գործեն, որո՞նց դէմ, Մէ. Ի. Ա.ն այս կէտը գաղտնի կը պահէ:

Ամերիկացի հրապարակագիր Ճէք Անտէրսըն աւենին գրած էր թէ 1973–1974 թուականներուն, երբ Պարզանիի ղեկավարութեան տակ Քիւրտերը ըմբոստացան, առաջին օժանդակութիւնը Մէ. Ի. Ա.էն գտան: Մէ. Ի. Ա.ի միջոցաւ 15 միլիոն տոլար տրուեցաւ Քիւրտերուն, որոնք այդ գումարով չինական եւ չեխոսլովաք զէնքեր ապահովեցին: Աւելի վերջ նոր օժանդակութիւններ գտան, այս անգամ Իրանէն եւ Շահին միջոցաւ: Յետագային այս օժանդակութիւնը դադրեցաւ եւ Պարզանի քաղցկեղէ վարակուեցաւ եւ մնաց 300 Քիւրտերով միայն:

ԹԷՔԷԵԱՆ՝
ԻՐ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԼԱՐԵՐՈՎ

Տրամադրելի սա քանի մը վայրկեաններուն մէջ, դժուար է, համապարփակ տեսութեամբ մը ներկայացնել, հայ քերթողութեան պանթէոնի այն ազնուական անդրին որ Վահան Թէքէեանինն է:

Իբրեւ քերթող, հրապարակագիր, հասարակային գործիչ եւ կրթական մշակ, Թէքէեան իր մէջ կ'ամբողջացնէ լրիւ պատկերը հայ մտաւորական տիպարին, որովհետեւ, մեր մէջ, գրողը, բանաստեղծը կամ հրապարակագիրը չէ ա՛յն ինչ որ է՝ ընդհանրապէս արեւմտեան առումով մը մտաւորականը:

Մեր մէջ մտաւորականութիւնը առաքելութիւն մըն է եւ հոն չես գիտեր, թէ ո՞ւր կը սկսի գրականութիւնը կամ արուեստը եւ ո՞ւր կը վերջանայ հանրային ծառայութիւնը:

Թէքէեանի սերունդի գեղապաշտներուն քով, անոնց արուեստագէտի երկունքին մէջ, միշտ առկայ է հանրային մտահոգութիւնը: Զանգուածին ծառայելու կամաւորութիւն մը որ գերազանցապէս յուզիչ մարտիրոսութեան մը կը հասնի առհասարակ:

Վահան Թէքէեան մէկն է անոնցմէ որոնց գեղարուեստական թռիչքը թէեւ չկասեցաւ խորշակահար, բայց թափառայած իրենց կեանքը եղաւ, առաւելապէս, նուիրում մը՝ հասարակական գործին:

Ուրեմն բանաստեղծ Թէքէեան բացառութիւն մը չէ, որքան ալ իր գրականութիւնը խուսափում մը ըլլայ՝ մեկուսացում մը, որ ներամփոփ խորացումներու մէջ, մորմոքումներու եւ խիզախ անկեղծութեան մը մտերմութիւնը կը բանայ մեր առջեւ:

Իրեն ժամանակակից, չնդալից քերթողութեան մը, ռազմաշունչ, ոխակալ եւ վրէժխնդիր բովանդակութիւնը հազիւ թէ կ'արձագանգէ Թէքէեանի, այլապէս գործօն, մեկուսացումին մէջ ուր Թէքէեան կը սիրէ պեղել ցանկութիւններու եւ հոգեկան ապրումներու ակօսները՝ անոնց մէջ փնտռելով իր երգերուն խռովքը:

Թերեւս չունեցաւ ազատութիւնը զոր պարագաներու բերումով ունեցան տարբեր բանաստեղծներ՝ ազատ գետիններու մէջ. այլապէս ո՛վ չէր տարուած ժամանակի խանդավառութենէն:

Թէքէեան կը մասնակցի չքերթին բայց իր ներշնչարաններն են այն յաւիտենական խորհրդանիշերը որոնց համար սերունդներ ամբողջ աստուածացան՝ իրենց նուիրումին եւ անձնուրացութեան մէջ:

Այս բոլորը Թէքէեան կ'երգէ քաղցրալուր մրմունջի մը մէջ որ նոր է, մեղմ եւ քնքուշ...:

Քանի մը մեծագոչ, որոտուն քերթուածներ միայն կը շանթեն իր քերթողութեան մէջ ուր իր յուզումը կը փոխակերպուի ահեղագոչ ալեկոծութեան մը, երբ տոհմիկ արժէքներու փառաբանութեան կը դիմէ. «Եկեղեցին Հայկական» օրինակ:

Իր քերթողական բնութիւնը, հակառակ երեւոյթին, կ'ապրի խռովիչ լաւատեսութեան մը լոյսով եւ այդ լոյսը իրեն մեկնակէտ ունի յաճախ, անցեալէն նշոյլ մը, գիւղանկար մը, ժպիտ մը, կիսախոստում սէր մը, ակնկալութիւն մը որ ուշ կ'ուշանայ կամ չի գար... Ու Թէքէեան հակառակ այս բոլորին կը սիրէ կեանքը որ իրեն տուած է ոչինչ, գոնէ չափազանց քիչ բան, որովհետեւ քերթողի հզօր զգայութիւնը, որ իր առաւելութիւնը պիտի ըլլար, զինքը կը մղէ, մարդկային ամենատարբական ապրումներու անկարելի գոհացումին, որոնց ամէնէն ընթացիկն իսկ զլացուած է իրեն. զաւկի մը սէրը, օրինակ:

Բայց իր քերթողութիւնը՝ տրտում, տեղ-տեղ մելամաղձիկ, չունի վհատ եւ անյոյս այն շեշտը, որուն զգացական ներգործութեան կ'ապաստանին մեր բանաստեղծներէն շատեր:

Իր որոնումներուն մէջ ինքն ալ, իւրացուցած կը թուի ըլլալ կեանքի այն փիլիսոփայութիւնը, թէ պէտք է վճարել ունենալու համար: Զարը սկիզբն է բարութեան, այլ խօսքով՝ ցաւը վայելքն իսկ է ու պիտի լաս որպէսզի մեծնաս... Ապրիլ կեանքը որուն վայելքին ակնկալութիւնը աւելի քաղցր է քան նոյն ինքն վայելքը:

Թէքէեանի համակերպութիւնը, միստիք բան մը ունի որ համակրելի կը դարձնէ զինքը: Իր ընդվզումի փոթորկումներն իսկ խնդրանքի մը մեղմութիւնը ունին: Լուսահեղձ միջօրէ մը կ'ուզէ, բայց կը գոհանայ ճառագայթով մը իսկ:

Իր այս ժուժկալութիւնը կը գտնենք նաեւ իր քերթուածներուն ծաւալին մէջ եւ հոն ուր իր ներշնչումը կը տեւէ, ինք կ'ընդհատէ զայն, մէկէ աւելի անգամներ, հեւքոտ, բայց աւարտուն, երգերու յաջորդականութեան մը մէջ միայն տալով իր յուզումին ամբողջութիւնը. «Երազներ»ու շարքը, օրինակ:

Ու Թէքէեան երազի բանաստեղծն է: Քիչեր կրցած են, իրեն չափ, կեանքի այնքան մօտիկ, կեանքին այնքան նման երազներ հիւսել:

Եւ համեստ է նաեւ իր երազներուն մէջ. բաղձանքներ. ո՛չ բուռն տենչանք, ո՛չ տիրացում. խաղաղ ապրումներ միայն:

Եւ ինչքա՜ն հեշտանքով ան կը սուզի իր հոգիին խորախորհուրդ ալքերուն մէջ, լոյսին բերելու համար իր մարդասիրական ձգտումները, բարութիւնն ու նուիրումը որոնք ենթակայական մեկնակէտէ մը կը հասնին անանձնականին: Գետի մը պէս որ կը մեկնի իր ակէն բաժնուելու համար ամէնուն: Ինքնաբաշխումի իւրայատուկ ձեւ մըն է ասիկա:

Ասկէ կը բխի իր անմիջականութիւնը եւ քնարական հաղորդականութիւնը որ զինքը սիրելի ըրաւ նորագոյն սերունդներուն իսկ:

Թէքէեանի արուեստին պարզ ու խոր, դիւրին եւ խրթին հմայքը, հետեւորդներու փաղանգ մը իր քաշողութեան ծիրին մէջ պահեց միշտ:

Թէքէեանի քերթողական արուեստին վաւերականութեան շօշափելի փաստերէն մէկն ալ այս քերթողական դպրոցն է:

Այն բանաստեղծական արուեստի նորութիւններէն վերջ, զոր Արշակ Չօպանեան, Ֆրանսականէն մեզի փոխանցեց, խորհրդանշանապաշտ հոսանքներու ամենազուտ ինքնադրոշմ ներկայացուցիչներէն մէկն է անկասկած Թէքէեան որ բծախնդրօրէն, տեւապէս փնտռեց նախ երաժշտականութիւնը, անմիջականութիւնն ու լեզուական կատարելութիւնը, անկեղծութիւնը մանաւանդ զորս համադրեց հպումներու անձանձիր աշխատանքով մը որուն կը պարտին իր քերթուածները իրենց աւարտուն գեղեցկութիւնը եւ վարակիչ շունչը:

Թէքէեանի ինքնամփոփ մեկուսացումը հասարակաց գիծ է բոլոր անոնց, բոլոր այն բարի հոգիներուն համար որոնք, չգտնելով այն զոր կ'ուզէին ներկային մէջ, կ'ապաստանին անցեալին: Ասիկա կեանքի իրականութենէն խուսափումէ աւելի, վայելքի անխարդախ եւ անվրդով ապահովութիւն մըն է: Ուրիշներ, նոյն հոգեվիճակով Մայր – Բնութեան կ'ապաստանին: Բնութենապաշտութիւնը նոյն գիծով կը կապէ նաեւ Թէքէեանը որ բնութենական նկարագրութիւններու շքեղ պատկերներու մէջ գիտցած է դնել հոգեկան խռովիչ ապրումներ:

Եւ ի՞նչ է սէրը, Թէքէեանի համար եթէ ոչ անցեալ երջանկութիւն մը: Թէքէեանի սէրը կարծես ներկայ չունի եւ ասիկա զարմանալի չէ, ինք որ լեցուն է անցեալի անդրադարձներով, յուշերով եւ քաղցր ապրումներով: Իր քերթողական ներաշխարհի հողն ու սիկն է ասիկա:

Գեղեցիկը, Կինն ու Սէրը, իր վաղ երգերուն մէջ եթէ առարկայօրէն առկայ են, աւելի ուշ անոնք անցեալի երազներ կը դառնան եւ ինք կը քնարերգէ զանոնք, ծնրադիր՝ ամօթխած, անհամարձակ բարեպաշտութեան մը մէջ, կորսուած աշխարհ մը վերակազմելով հոն՝ ոգեկոչումներու սրտագրաւ երգերով որոնց ապրումին եւ վերացումին մէջ կ'ուզէ, «ի մահ ընթանալ՝ քիչ առ քիչ...»:

Բայց իր ծննդեան հարիւրամեակի այս հանդիսութեան մէջ, ինչո՞ւ խօսիլ մահուան մասին, երբ ահաւասիկ, մահը վերջակէտ մը չէ եղած երբեք Թէքէեանի համար:

Ցարգանք իր խնկելի յիշատակին:

ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻԿԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՀԷՆՐԻԽ ԻՊՍԷՆ
հայ մշակոյթի կեանքին ներս

Հ. Իպսէնի ծննդեան 150ամեակին առթիւ, Սարգիս Մելիքսէթեան «Սով. Գրականութիւն» ամսագիրին Ապրիլի թիւին մէջ երկար եւ մանրամասն ներկայացուցած է 1890ական թուականներէն ծայր առնող հայերէն թարգմանութիւնները նորվեկիացի թատերագիրին գործերուն, ինչպէս նաեւ անոնց բեմադրութիւնները:

Շատ հինէն եկող հետաքրքրութեան ապացոյցը կարելի է գտնել այն փաստին մէջ, որ երբ 1898ին Նորվեկիա եւ Սքանտինաւեան միւս երկիրները յիշատակած են Իպսէնի ծննդեան 70ամեակը, դանիացի եւ շուէտացի գրագէտներու մասնակցութեամբ լոյս տեսած է շատ արժէքաւոր հաւաքածոյ մը, ուր տեղ գտած է նորվեկիացի բանաստեղծ Կալվորսէնի մէկ ակնարկը այլ եւ այլ ժողովուրդներու հոգեւոր կեանքին մէջ Իպսէնի գրաւած տեղին մասին: Ցանկին մէջ յիշուած են նոյնպէս հայ մշակութային կեանքէն ներս արձանագրուած այն երեւոյթները, որոնք կապ ունեցած են անուանի թատերագիրին անունին հետ: Կալվորսէն, յօդուածագիրին վկայութեամբ, նկատի ունեցած է առանձին գիրքերն ու պարբերականներու մէջ լոյս տեսած կարգ մը թատերախաղերու հայերէն թարգմանութիւնները, որովհետեւ ընդունուած սովորութեամբ մը հեղինակին ղրկուած են անոնցմէ մէկ քանին: «Մեզանում տեղեկութիւն կայ, որ 1892 թուականին նրան է ուղարկուել ժուռնալիստ, թատերական գործիչ Սիմոն Հախումեանի «Ժողովրդի թշնամին կամ Դոկտոր Շտոկման» դրաման (ճիշդը՝ Ստոկման), հասարակական գործչուհի Տիրուհի Կոստանեանցի թարգմանած «Նորան», որն առաջին անգամ լոյս է տեսել 1892 թ. «Արձագանգ» հանդէսում: Եթէ այս երկու պիէսները թարգմանուել էին ռուսերէնից, ապա յայտնի մանկավարժ Լեւոն Բարայեանը «Հասարակութեան նեցուկներ» դրաման թարգմանել էր գերմաներէնից, որի երկու գործողութիւնը դեռ 1895 թուականին տպուել են «Թատրոն» գրական եւ թատերական հանդէսում: Սակայն դրանց կողքին պիտի դասել չափազանց ուշագրաւ մի իրողութիւն եւս, որը յայտնի է եղել մեծ դրամատուրգին: 1891 թ. Դեկտեմբերին Թիֆլիսի հայ թատերախումբը Սիրանոյշի, Յովհ. Աբէլեանի եւ ուրիշների մասնակցութեամբ խաղում է Իպսէնի «Ուրուականներ» դրաման, թարգմանութեամբ Ալ. Թարխանեանի: Այդ փաստը կարեւորելով, դրամատուրգ Ալ. Աբէլեանը նամակ եւ ներկայացման մի աֆիշ է ուղարկում հեռու Քրիստիանիայում ապրող Իպսէնին, որը շուտով պատասխանում է մի ջերմ շնորհակալագրով, ուրախութիւն յայտնելով իր ստեղծագործութիւնը հայ թատրոնի խաղացանկը առաջին անգամ մտցնելու առթիւ: Դրա մասին տեղեկութիւն կայ ժամանակի հայ մամուլում»:

Ի՞նչ պատճառներով Հ. Իպսէն հայ իրականութեան մէջ դարձած է ծանօթ հեղինակ մը: Այս հարցումին պատասխանելով հեղինակը դիտել տուած է, թէ հայ մամուլը դեռ 80ական թուականներուն վերջերը այս ու այն առիթներով յիշատակած է թատերագիրին անունը՝ եւրոպացի ծանօթ թատերագիրներու կողքին: Յիշատակած է նոյնպէս անոր թատերախաղերուն արժանիքները՝ ինքնատիպ, կենսունակ, գեղարուեստական գետնի վրայ թարմ, նորութիւններ բերող արուեստագէտ եւայլն:

Երկրորդ պատճառը անոր երկերուն թարգմանութիւններուն մեծ քանակը եղած է: «Հայերէն են թարգմանուել ռուսերէնից եւ եւրոպական այլ լեզուներից, բացի վերեւում յիշուած պիէսներից, նաեւ «Ծովուն տիկինը», «Երբ մենք՝ մեռեալներս արթնանանք», «Կառուցող Սոլնէսը», «Բրանդը», «Էստրոտցի փրու Ինգերը», «Հեդդա Գաբլէրը», «Վայրի բադը», որոնցից մի քանիսը ոչ միայն հայ բեմն են բարձրացել, այլ եւ լոյս են տեսել կամ առանձին գրքով, կամ պարբերականներում»:

Յօդուածագիրը ապա արձանագրած է թարգմանողներուն անունները: Ահա մէկ քանին՝ Ալ. Թարխանեան, Սիմոն Հախումեան, Տիրուհի Կոստանեանց, Լեւոն Բարայեան, բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեան, դերասաններ Արմէն Արմէնեան, Միքայէլ Մանուէլեան նաեւ Յակոբ Խաչմանեան, Վահան Տիրացեան, Մ. Շամտանճեան, Զաւօ Շանթ, գրագէտ Ալ. Շիրվանզադէ, Սարգիս Եսայեան, Սարգիս Պայազատ եւ ուրիշներ:

Իպսէնի հեղինակութեան լայն տարածումին մեծ չափով նպաստած է հայ բեմերուն վրայ կատարուած բեմադրութիւնները: «Ինչպէս նշեցինք, տակաւին 90ական թուականներից հայ թատերական գործիչները շատ յաճախ են դիմել Իպսէնի ստեղծագործութիւններին, մասնաւորապէս այն գործերին, որոնց մէջ շողում են մեծ գրողի քննադատական զօրեղ ոգին ու գեղարուեստական ճարտար վարպետութիւնը»:

Իպսէնեան դերեր ստանձնած են դերասանուհիներէն Սիրանոյշ, Օլգա Մայսուրեան, Աննա Մխիթարեան, Սաթենիկ Ադամեան, Իզաբելլա Քալանթար, Ցամիկ, Եկատերինա Դուրեան – Արմէնեան, Արուս Ոսկանեան, իսկ ծանօթ դերասաններէն՝ Գէորգ Պետրոսեան, Գրիգոր Աբրահամեան, Յովհ. Աբէլեան, Յովհ. Զարիֆեան, Իսահակ Ալիխանեան, Արմէն Արմէնեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Յովս. Ոսկանեան, Գրիգոր Աւետեան, Յովհ. Ստեփանեան եւ ուրիշներ:

Տիպարներու մեկնաբանութեան մէջ խիստ աչքի զարկած է Յովհ. Աբէլեանի Տոքթէօր Ստոկմանը, որ երկար տարիներ անոր խաղացանկին մաս կազմած է: Նոյնպէս Սիրանոյշի մարմնացուցած Հեդդա Գաբլէրը, Յովհ. Աբէլեանի եւ Յովհ. Զարիֆեանի ընկերակցութեամբ, առաջինը Լէովբորգինի, երկրորդը՝ Եորկէն Տեսմանինի դերերով: Յիշատակելի մնացած են Իսահակ Ալիխանեան եւ Արմէն Արմէնեան Օսվալդները դերերով, «Ուրուականներ» թատերախաղին մէջ:

— «Մեր ցոյց տուած ակունքներն ու օրինակները հաւաստիացնում են, որ աշխարհահռչակ դրամատուրգ Հենրիկ Իբսէնը մեզանում դեռ վաղ տարիներից դարձել է սիրուած եւ մեծապէս գնահատուած հեղինակութիւն, որն իր հերթին խթանել է ոչ միայն հայ թատրոնի ռէալիստական ուղու զարգացմանը, այլ եւ ԺԹ. դարի վերջերի եւ Ի. դարի առաջին քառամեակի հայ դրամատուրգների ստեղծագործութիւնների արդիականութեան ուժի զօրեղացմանը, գեղարուեստական արտայայտչաձեւերի ցայտունութեանը եւ նորարական սկզբունքների կիրառմանը: Մեր դրամատուրգների համար նշանաւոր նորվեգացին հիանալի օրինակ է եղել, որը միշտ ընդգծուել է ստեղծագործական հարցերին նուիրուած զրոյցներում»:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱՆ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ.– Վիէննահայ Ուսանողական–Երիտասարդական Միութեան Ալեքսանդր Թատերախումբը հայկական ակումբի սրահին մէջ ներկայացուց Երուանդ Օտեանէն Միքայէլ Կիւրճեանի աջակցութեամբ 1909ին յօրինուած երեք արարով կատակերգութիւնը՝ «Զարշըլը Արթին Աղա կամ Փրանքօ – Թրքական պատերազմ»:

Երկու ներկայացումները տեղի ունեցան երեկոյեան ժամը 8.15էն մինչեւ ժամը 10.15, 5 եւ 6 Մայիս: Սրահը լեցուն էր. վիէննահայ գաղութէն մեծ ու պզտիկ իրապէս ուրախ եւ գոհունակ կերպարանքներով եկած էին քաղաքիս մէջ շատ ցանցառ այսպիսի դէպքի ներկայ ըլլալու: Ցանցառ... Թէեւ 150 տարիներէ ի վեր Մխիթարեաններու մայրավանքի մէջ կղերացու ժառանգաւորները գրեթէ ամէն տարի լուրջ կամ զաւեշտական թատերական ներկայացումներ կը կատարեն իրենց վարդապետներու եւ ընկերակիցներու առջեւ:

Ինչպէս արդէն յիշեցի, երկու թատերական երեկոները նախաձեռնարկ են Վիէննահայ Ուսանողական – Երիտասարդական Միութեան, որ իր 1977 – 78

պաշտօնաշրջանին կազմակերպեց Հայկական սրահի մէջ բաւական թիւով օգտաշատ բանախօսութիւններ: Այսպիսի չափման ու հետաքրքրաշարժ երեկոներէն մին անկասկած եղաւ նաեւ «Զարշըլը Արթին Աղա»յի ներկայացումը, որուն բեմադիրն էր Իսթանպուլի Բանկալթիի վիէննական Մխիթարեան լիսէին սանը՝ Ալեքսան Աւետիքեան: Ան էր միաժամանակ բեմայարդարը, դերասանապետը եւ գլխաւոր դերակատարը: Իսկ բեմայարդարումի նկարչական գեղեցիկ իրագործումը կատարած է ճարտարապետ Յակոբ Աւագեան: Վարսայարդարն էր պաշտօնով սափրիչ՝ Սուրէն Յակոբեան: Դերասանական կազմը կը բաղկանայ սիրողներէ, որոնք երեք ամիսներու աշխատանք տարած են իրենց խաղը փայլուն կերպով ներկայացնելու համար: Այս երիտասարդ հայորդիները արժանի են կրկնապատիկ գովասանքի, որովհետեւ նախ՝ աշխատաւոր կամ ուսանող ըլլալով՝ զոհեցին իրենց ազատ ժամերը եւ մանաւանդ վերջին շաբաթներուն մինչեւ կէս գիշեր փորձեր կը կատարէին ու երկրորդ՝ հակառակ զանազան դժուարութիւններու, առանց ցոյց տալու միանման հոգին, անգամ մը եւս շեշտելով հաւաքականութեան անհրաժեշտութիւնը եւ զօրութիւնը, որուն շնորհիւ միայն կրցան իրենց առաջադիր նպատակին հասնիլ:

Քննադատական ակնարկ նետելով քաջալերանքի եւ երախտագիտութեան պարտք կը համարեմ նաեւ «ամաթէօր» խաղարկու անձերու անունները յիշել: Սիսակ Ծառային, ոստիկանապետին եւ Նիկողոս աղային համեստ դերերը ըստանձներ էին Նշան Յակոբեան, Էդուարդ Թօքմաքճեան եւ Րաֆֆի Քէշիշեան: Գըլխու եւ մարմնի շարժուձեւային խաղարկութեամբ հաճելի անակնկալ եղաւ Աւօ Գույումճեան իբրեւ Ռոստով ռուսահայ ուսանողը, որուն ձայնը սակայն խառնակութեան եւ աղմուկի մէջ դրեթէ չէր լսուեր:

Օտեանի թատերական արժէքէ զուրկ կատակերգութիւններու ամէնէն ժողովրդական դարձած պոլսահայ կեանքէ առնուած այս կատակախաղի Բ. արարին Ը. տեսիլը ամենատկարն է եւ անհամը, որ թէեւ կրնար ըլլալ — պէտք է ըլլար — երգիծաբանական փայլուն գլուխը: Այս տեսիլին գլխաւոր դերակատարներն էին՝ դասատու Վահան՝ Բարգէն Մարգարեան եւ Տիրան խմբագիրը՝ Յարէթ Ֆէնիլեան, որոնք Եփիմէի հետ իրենց կարգին ալ չկրցան իրենք զիրենք հասկնալի ընել հանդիսականներու: Լեւոն փաստաբանը՝ Միսաք Տէմիրճեան եւ Տոքթ. Շաւարշ բժիշկը՝ Գրիգոր Հալաճեան փայլեցան, սակայն ոչ այնքան իրենց շատ լաւ դերակատարութեամբ, որքան սնապարծիկ եւ ինքնահաւան նախադասութիւններով: Ըստ իս, դժուարագոյն դերերը ունէին այս երկու Մխիթարեան շրջանաւարտները. փաստաբանը՝ իր գոյութին ունեցող եւ չունեցող դատերը շահելու անյուսալ եւ անյագ մարմաջով, իսկ բժիշկը՝ իր Եւրոպա ուսանած ըլլալու հիւանդ գիտակցութենէն բխած ամէն հիւանդութիւն շուտով ճանչնալու եւ արագ բժշկելու յաւակնութեամբ...: Հակառակ թատերաբեմի վրայ ունեցած համեմատական փորձառութեան եւ յաջող խաղարկութեան, կար այս երկու դերասաններու քով շեշտ մը բռնազբօսիկութեան:

Աւելի համոզիչ էին, սակայն ոչ անպայման աւելի լաւ, Գառնիկ աղա՝ Սեպուհ Պաղտոյեան իբրեւ Եփիմէի եղբայրը եւ Ագրիպաս աղա՝ Նայիրի Մարգարեան՝ Արթին աղային բարեկամը: Առաջինը իր հանդարտ ու հաշտարար դերին մէջ էր, մինչ երկրորդը, հակառակ որ յաջողութեամբ մեկնաբանեց իր դերը, տկար ձայնով եւ մեղմ բնութեամբ չյարմարեցաւ Ագրիպաս աղային:

Երեկոյեան այս ներկայացումին ամէնէն սիրելի եւ ուրախալի անակնկալը եղին Ռոզ Արթին աղային աղջիկը՝ Ռոզի Տէմիրճեան եւ չարշըլըյին կինը՝ Մարիա Սէրայտարեան: Կրկին գովասանքի արժանի է Ռոզի Տէմիրճեան, որ հակառակ նոր սորված ըլլալուն հայերէն կարդալ, սիրով յանձն առեր է իրեն տրուած դերը: Եթէ — իրաւմ — նկատի չառնենք թատերաբեմի առաջին ելոյթի պատճառաւ Ջղայնութենէն յառաջ եկած դերասանական որոշ շարժուձեւային պակասութիւններ, պիտի ըսեմ, թէ Ռոզի Տէմիրճեան ճշգրիտ մեկնաբանեց Ռոզը՝ արտաքուստ հնազանդ, մտիկ ընող եւ սաով ծնողքի վրայ արդահատող զաւակը, իսկ ներքուստ՝ անհլու, ինքնագիտակից, իր նպատակները հետապնդող եւ սաով ծնողքէն անկախ մանաւանդ թէ անոնց գերակայ սիրահար պարմանուհին:

Թատերախաղին զարդը եղաւ Հազմէէի Մխիթարեան վարժարանի առաջին շըրջանաւարտ աշակերտուհիներէն՝ Մարիա Սէրայտարեան, որ ոչ թէ խաղաց այլ ապրեցաւ իր դերը: Ճիշդ հակապատկերը իր կլոր ամուսնոյն, Եփիմէ՝ բարձրահասակ, գեղադէմ, քնքուշ մեղմ ձայնով, նազելաճեմ քալուածքով, ա լա ֆրանկա շարժուձեւերով ահա վաւերական կողակիցը չարշըլը վաճառական Արթին աղային: Ըսի, թէ Մարիա ապրեցաւ իր դերը: Այս ապրումը արտայոլաց մանաւանդ իր կերպարանքին արտայայտութեամբ եւ դիմագծային փոփոխերով: Անոր համար կրցաւ գրաւել ուշադրութիւնը հանդիսատեսներուն, որոնք շատ հաւնեցան եւ սիրեցին ա լա ֆրանկա ախտէն բռնուած Էֆթիկը:

Էֆթիկի էրիկը՝ ա լա ֆրանկան «միւսիւ Փաքալ» չարշըլը վաճառական Արթին աղան մարմնացուց Ալեքսան Աւետիքեան, որուն անուան համադրութենէն ելած է թատերախումբին յորջորջումը՝ Ալեֆաւետ: Ընկեր Ալեքսան օժտուած է բնածին դերասանական տաղանդով: Դերակատարելու այս բացառիկ ձիրքը նաեւ կուտայ իրեն հնարաւորութիւն եւ կարողութիւն՝ հեղինակի բնագրէն շեղելու եւ ինքզինքը աւելի հարազատօրէն արտայայտելու յանկարծաբուխ նախադասութիւններով կամ լոկ բառերով, որոնց յաճախութիւնը սակայն կ'առաջնորդէ երբեմն տափակութեան: Բնութեամբ լուրջ Աւետիքեան կատարեալ կատակերգակ է. առանց իրեն վիէննահայ գաղութի մէջ կարելի չէ երեւակայել ընդհանրապէս թատերական երկի մը կազմակերպութիւնը բայց մանաւանդ զաւեշտ կտորի մը խաղարկութիւնը: Այս ըսածիս բացայայտ փաստը տուաւ «միւսիւ Փաքալ» Ալեքսան Աւետիքեան երեկոյեան այս ներկայացումին մէջ, խանդավառելով հանդիսականները իր համեմած խօսքերով եւ միմոսական շարժումներու արտայայտութեամբ:

Աւելորդ է յիշել, թէ 7 հոգի 13 դերակատարներէն Իսթանպուլի եւ Պէյրութի վիէննական Մխիթարեան վարժարաններու նախկին բարձրագոյն աշակերտներ եղած են: Վիէննահայ Ուսանողական – Երիտասարդական Միութեան եւ Ալեֆաւետ թատերախումբին իմ շնորհակալութիւնս եւ անդրագոյն յաջողութեան մաղթանքներս յայտնելով, թոյլ տուէք ինծի ապագայի համար փոքր յանձնարարութիւն մը ընել: Երեք ամիսներու այսքան յոգնեցուցիչ աշխատանքէ վերջ, կ'արժէ անպայման, որ աւելի թատերական արժէք ունեցող կատակերգութիւն մը ներկայացուի միաժամանակ իբրեւ նմոյշ եւ ապացոյց հայ գրականութեան եւ ոչ գոհանալ պարզապէս թեթեւ ու շատ սովորական սրամտութիւններու մէկ կտորով, ինչպիսին է Օտեան - Կիւրճեանի այս լաւագոյն կատակախաղը՝ «Զարշըլը Արթին աղա կամ Ֆրանքօ – Թրքական պատերազմ»ը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ամերիկահայ Գրողներու Համագումարի Իրականացման Վարչութիւն

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 4

———O———

Ուրախ ենք յայտնելու, որ Ամերիկահայ Գրողներու համագումարի կազմակերպչական աշխատանքները աւարտած ըլլալով, արդէն կազմած ենք երկօրեայ նիստերու յայտագիրը եւ կատարած կարգ մը ծրագրումներ: Այսպէս՝

1.— Համագումարը տեղի պիտի ունենայ երկու յաջորդական օրերու ընթացքին (Շաբաթ եւ Կիրակի): Շատ հաւանաբար Հոկտեմբերի վերջը կամ Նոյեմբերի սկիզբը: Վերջնական թուականը պիտի յայտարարենք մամուլով:

2.— Առաջին օրը, զուտ գրական հանդիպումին՝ պիտի ունենանք վեց յաջորդական նիստեր: Այս նիստերուն ներկայ պիտի ըլլան նաեւ անգլիագիր գրողներ, վարիչ խմբագիրներ եւ թարգմանիչներ: Իսկ երկրորդ օրուան երեք նիստերուն ներկայ ըլլալու պիտի հրաւիրուին նաեւ հայ մտաւորականներ, մշակութային միութիւններու ներկայացուցիչներ, ազգային բարերարներ, ազգային եւ հասարակական կեանքի մէջ վաստակ ունեցող հայրենակիցներ:

3.— Իւրաքանչիւր նիստ պիտի ունենայ յատուկ դիւան մը, բաղկացած ատենապետէ մը, որ պիտի վարէ զեկուցումը եւ անկէ ետք տեղի ունենալիք զըրոյցը, եւ ատենադպիրէ մը, որ պիտի արձանագրէ արտայայտուած կարծիքները եւ հանէ տուեալ նիւթին շուրջ կազմուած բանաձեւը:

4.— Համագումարի Շաբաթ օրուան նիստերուն զեկուցումներուն եւ զրոյցներուն համար նկատի ունեցած ենք հետեւեալ նիւթերը.— «Արտասահմանի հայ գըրականութեան տագնապը», «Արտասահմանի հայ գրականութեան արդի վիճակը», «Ամերիկահայ գրականութեան պատկերը»: «Ամերիկահայ արձակն ու չափածոն», «Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ փոխ յարաբերութիւնը գրական ասպարէզի մէջ», «Ամերիկահայ մամուլը», «Ամերիկահայ գրաքննադատութիւնը», «Մեր ժամանակներու դիմագիծը հայ գրականութեան մէջ», «Սփիւռքի գրականութեան դիմագիծի մը պարզացումը», «Անգլիագիր գրականութեան հարցը»:

Կիրակի օրուան նիւթերը.— «Հայ գրականութեան տարածելու միջոցներ», «Թարգմանական գրականութիւն», «Հըրատարակչական հիմնարկի մը ծրագրումի մշակումը», «Հիմնադրամ գոյացնելու միջոցներու քննարկում»:

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին մեր աշխատանքներու պաշտօնական բաժինը աւարտած ըլլալով, հետաքրքիր հայ հասարակութեան առջեւ պիտի զեկուցանենք կատարուած երկօրեայ նուաճումներուն մասին: Ապա, ելոյթ պիտի ունենան այս առթիւ յատկապէս արտասահմանէն հրաւիրուած հիւր գրողները:

Համագումարի վերաբերեալ ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

Ատենապետներ
ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ
ՍՈՒՐԷՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Ատենադպիր ԱՐՄԷՆ ՏՕՆՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

4.

Մուստաֆա Ղազի Քեմալ փաշային Ալի Մունիր բէյը լաւ է ճանաչում: Նա նոր է եկել ռազմաճակատ եւ բարձր աստիճան ու պաշտօն ունի գործող բանակում: Շիկաւուն այդ մարդը, որ հազիւ երեսունհինգ – երեսունվեց տարեկան է, Սալոնիկի Թուրք վաճառականի զաւակ է: Պատանի տարիներին ինքը եւս վաճառական է եղել, ապա միացել է Երիտթուրքերին ու մասնակցել ութ թուականի յեղաշրջմանը: Մուստաֆա Քեմալը խոռվաբար է ու մոլի կրօնապաշտ:

Սակայն ի՞նչ պատասխան տայ Ալի Մունիր բէյը իր հաւատարիմ զինուորին: Չէ՞ որ նա իրաւունք ունի մտածելու, որ նոյն աղէտը կարող է գալ նաեւ իր գլխին, թէեւ ինքը եւս քաջարար ու ազնուօրէն ծառայում է իրեն եւ Թուրքիային:

Կաթակցի Թաթուլ տասնապետը ամէն ինչ անում էր, որպէսզի իր հայ զինուոր ընկերները կարգապահ ու օրինակելի լինեն:

— Մեր իւրաքանչիւր անխոհեմ արարքը, թէկուզ եւ չնչին լինի, թուրքական հրամանատարութեան կողմից կ'ընդունուի իբրեւ ըմբոստութիւն, ապստամբութիւն ու նման բան: Դա աղէտ կը լինի ոչ միայն մեր, այլ նաեւ մեր դժբախտ ժողովրդի գլխին: Զգոյշ եղէք:

×

Կէսօր է: Միայն իր համհարզ Թաթուլի ուղեկցութեամբ Ալի Մունիր բէյը գնում է գեներալ – փաշայի հրամանի կանչին: Երկուսն էլ ձիաւոր էին՝ մինբաշին աշխէտի վրայ, Թաթուլը՝ սեւ նժոյգի: Ձիերը ծոյլ թափ էին տալիս ագիները, վզները ձգում դէպի գուլալուած ջրերը: Նրանք փնչոցով ճեղքում էին ցորենի արտերը, որ արդէն դեղնականաչ էին, ապա նորից բռնում արահետը:

Այս կողմերին եւս հայկական գիւղերը դատարկ էին հորիզոնից հորիզոն: Ծուխ չէր ելնում ոչ մի օջախից: Նրանց բնակչութեանը տեղահանել էին, քշել-տարել դէպի հեռաւոր Միջագետքի անապատները: «Ռազմաճակատի գիծ է, պատերազմ, ասել էին նրանց: Չենք ուզում, որ դուք վնասուէք»:

Լեռները վայրենացել էին: Օդը դարձել էր կոշտ ու ծակող: Թաթուլը, որ գնում էր մինբաշուց մի քանի քայլ ետ, ինչպէս պահանջում էր զինուորական կարգը, անհամարձակ հարցրեց.

— Ներող եղէք, մինբաշի աղա, մի բան պիտի հարցնեմ: Ինչո՞ւ են մեր Հայերին քշել իրենց տեղերից:

Ալի Մունիր բէյը կ'ուզէր, որ ուրիշ բան հարցնէր իր համհարզը, աւելի շուտ՝ ոչինչ չհարցնէր: Նման հարցին ինքը պատասխան չունի: Այո, Հայաստանը դատարկում են Հայերից: Ալի Մունիր բէյին յայտնի է դա, նաեւ դրա պատճառաբանութիւնը տմարդի էր համարում ու ստոր: Թուրքական կառավարութիւնը Հայութիւնը հեռացնում էր Հայի հողից:

Թաթուլը պատասխան չստացաւ ու նորից ետ ընկաւ մինբաշուց: Նա բարձրահասակ էր, զինուորականի վարժ ու պիրկ կեցուածքով՝ միամիտ ազնուութեամբ ու քաջութեամբ: Նա կրծքին խաչաձեւ փամփուշտակալներ էր կապել՝ ուսերից մինչեւ գօտկատեղը: Նրա երկարաճիտ կօշիկները մաքուր պլպլում էին՝ ձիու ասպանդակներին սեղմուած, բեխերը լարած էր սլաքաձեւ:

Ալի Մունիր բէյին կարճ պահեց գեներալ – փաշան: Ձիերի քրտինքը դեռ չէր չորացել եւ ահա նա իր համհարզի հետ վերադառնում է իր գնդի դիրքերը: Այժմ նա ձիու վրայ նստել էր ծանր, ասես հիւանդ: Այն, ինչ նա լսեց Քեմալ Ղազի Մուստաֆա փաշայից, մանաւանդ այն հրամանը, որ ստացաւ նրանից՝ ահաւոր էր:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(89 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիւզան Զիլինկիրեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իր ամուսնոյն՝

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ
Նախկին Նախագահ Փարիզի
Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան)

մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ, կիրակի, Յունիս 25, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պաննէօ - Բաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Բէքմէզեանի եւ Տէր եւ Տիկին Քարաօղլանեանի, Տիկին Նաւասարդեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ստեփանեանի ընտանեկան բոլոր պարագաներուն փոքրիկն Արմէնի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գազանճեանէ (Փարիզ), Պ. Զըրբաշեանէ (Փարիզ) եւ Աղասի Խաչատուրեանէ (Ալֆորվիլ) գիրքերու հաւաքածոյ մը, ի նպաստ Տան գրադարանին:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն, եթէ տրամադրելի գիրքեր ունին, կրնան դիմել վարչութեան հասցէին.—

Maison de la Culture Arménienne
9, Rue de Madrid
94140 Alfortville

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ
ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի Մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Կիրակի Յունիս 25 Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած Քսան Հնչակեան անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյնպէս Հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կիրակի, Յունիս 25 ժամը 13·30ին

Restaurant « OPERA-LAFAYETTE
80, Rue Lafayette
(Métro : Cadet ou Poissonnière)

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ուղերձներ, արտասանութիւն:

Ծախքերու մասնակցութիւն 40 ֆր.

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ զբօսայգիին մէջ
Կիրակի, Յունիս 25
Նախագահութեամբ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Un événement unique à Lyon :
20 h. : FINALE de la Coupe du Monde retransmise en couleur sur écrans géant en direct de Buenos-Aires
Adresse : 38, Route de Collonges à St. Cyr au Mont d'Or

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
33, Cours Pierre-Puget, 13006 Marseille
DANS LE CADRE HISTORIQUE
ET LE PARC DU CHATEAU DE LA PIOLINE LES MILLES

Soirée Dansante aux Chandelles

Le Samedi 1er Juillet de 20 heures 30 à l'aube
UNE NUITEE... A NE PAS MANQUER
Orchestre SEVAN-MELKON dirigé par GERARD MELKONIAN
Buffet Campagnard
Réservation au Siège : 37-75-97 ou Jacques Chélélékian : 95-90-12

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթող. Պատուիրակ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց և առաջնորդ Փարիզի

Յունիս 25, Կիրակի, վարժարանին մէջ ժամը 11ին ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ժամը 13էն սկսեալ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ, ՎԱՃԱՌՔ, ԽԱՂԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶ.— Յուլիսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ, Յուլիս 1, առաւօտեան ժամը 7ին, Փորթ տ'Օռլէան, 10–12 Ավընիւ Ֆօլ-Ափէլ, վերադարձ Յուլիս 30ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի ԺԵՐՄԻՆԻ ՏԷ ՓՌԷ այցելելու եկեղեցի մը 8րդ դարէն հայկական ճարտարապետութեամբ, կիրակի, Յունիս 25:

Երթուդարձ 50 ֆր.:

Հեռաձայնել ամէն օր մինչեւ կէսօր՝ 533·06·31

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ սրահի շինութեան համար հետեւեալ նուէրները.—

Փոքրիկ Լօրան – Անդրանիկ Գազանճեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ժ. Ափիկեան, Տէր եւ Տիկ. Զ. Գապաքեան, Օրիորդներ Վ. Թ. Թընկրեան 100ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Մ. Սէմէրճեան 100, Տիկ. Վ. Աճէմեան, Տիկ. Զ. Ագնուորեան, Տէր եւ Տիկ. Հ. Կիրակոսեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Օ. Գապաքեան 20: Նիկողոս Վարդերեսեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Մ. Գուլումեան սրահին 100, Պ. Կ. Գիւզեան 100, Տիկ. Զապէլ Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկ. Զ. Սարաֆեան դպրոցին, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Վարդերեսեան սրահին 50ական, Տիկ. Ն. Պէրպէրեան 20: Մաթիլտ Զիւրիւքտիչեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ս. Զիւրիւքտիչեան, Տէր եւ Տիկ. Ռուսօ 100ական, Տէր եւ Տիկ. Ս. Ճամուզեան 50: Գրիգոր Ժամկոչեանի հոգեհանգիստին այրի Տիկ. Գ. Ժամկոչեան եւ զաւակները 100, Տիկ. Ռ. Գալուստեան երգչախումբին 100, Տէր եւ Տիկ. Վ. Փափազեան 100, Տէր եւ Տիկ. Պ. Նաճարեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ս. Փափազեան 40, Տիկ. Սիմոնեան, Տիկ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Գալուստեան, Մ. Տէրտէրեան 20ական: Գոհար Ներսէսեանի (ծն. Էքիքեան) Պ. Հ. Ներսէսեան 100, «Յառաջ»ին 50, աղքատներուն Պ. Հ. Պօղոսեան, Տիկ. Ա. Տակոռեան 50ական: Տաճատ Խաչիկեանի հոգեհանգստին այրի Տիկ. Ս. Խաչիկեան 200: Արմաւենի Թանապաշեանի հոգեհանգիստին Պօյաճեան ընտանիք 100, Պ. Հ. Միսիրեան, Յ. Ուղտենց, Ռ. Ուղտենց, Ն. Ուղտենց 50ական, Տիկ. Նորհատեան 20, Արմենակ Արիկեանի թաղման առթիւ Պ. Ա. Բիրեան 200: Լուիզա Տէր-Խաչատուրեանի հոգեհանգիստին Պ. Ռ. Տէր-Խաչատուրեան սրահին 1000, Պ. Յ. Ամատունի 100, Պ. Ժ. Մկրտիչեան 50 ֆր.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 21, ժամը 12·45-էն 13ի Փանորամա յայտագիրը՝ « ՍՓԵՍԻԱԼ ԱՌՄԵՆԻ »

A VENDRE
FOND DE COMMERCE
CORDONNERIE-BOTTERIE
avec logement

Avec possibilité de faire fabrication de chaussures, le matériel nécessaire à la fabrication existant (machine à montage etc.)
YEZI
21, Rue St. Denis
AUBERVILLIERS
Tél. : 833-16-03

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշները, 45րդ տարելիցին առթիւ, կազմակերպած են բարեկամական ճաշ մը, ի պատիւ բարերար անդամներուն, Յունիս 25, ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արի–արենոյշները եւ համակիրները:

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ՕՍԹԱՆՏ
եւ այցելութիւն՝ Պրիւժ
(Հիւսիսի Վենետիկին)

Ուրախ եւ հաճելի օր մը:

ՄԵԿՆՈՒՄ Կիրակի, Յունիս 25, վերադարձ իրիկունը:

Հաւաքուիլ Կիրակի առտու ժամը 7·30-ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ, մեկնում ժամը 8ին. ճաշ ճամբու ընթացքին: Ժամանում Օսթանտ, լողանք, խաղեր:

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Պրիւժ, այցելութիւն քաղաքին եւ վերադարձ Փարիզ ժամը 21ին:

Մասնակցութիւն (պաղ ճաշը մէջը) 89 ֆ.

Կանխավճար 30 ֆր.

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12, Ալէ Լէոնիտ, 94170 Լը Փէրէօ

Association sans but lucratif régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏՈՒԱՐ ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհանուր Պատուիրակ
Հեռաձայն 324-14-96

ENTREPRISE DE PEINTURE

PEINTURE — VITRERIE — PAPIERS PEINTS — REVETEMENTS
MURAUX — (DECORATION) — RAVALEMENT

SAM Moussikian

TRAVAIL ARTISANAL

94140 ALFORTVILLE — Tél. 375-39-34

Voyage en Arménie

du 29 JUILLET au 12 AOUT

2 JOURS MOSCOU, 8 JOURS EREVAN, 2 JOURS TBILISSI, 3 JOURS LENINGRAD
Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN
Hôtel première catégorie, pension complète, Excursions

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի
ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ
ՍԵՊՏ. 28էն ՀՈԿՏ. 12
Կ'ընկերանայ Վ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30էն ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
21
MERCREDI
21 JUIN
1978

LE NUMERO 1,60 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.145
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.145

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՃԷՎԻՏ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒ ԱՅՑԵԼԵՑ

—— o ——

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԿՌՈՒԻՆԵՐԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻՆ

—— o ——

Կը հաստատուի, որ բուռն կռիւներ կան Պարզանիի արեւմտահայ Քիւրտերու եւ խորհրդայնահայ Քիւրտերու միջեւ (այս վերջիններու պետն է Թալապան) Իրաքի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ արեւելեան լեռնային գաւառները: Կացութիւնը բաւական մտահոգիչ նկատուած է քանի Պիւլէնտ Էճէվիտ Կիրակի օր Արեւելեան Անատոլու գացած է ինչ որ նախընթաց չունի: Առաջին անգամն է, որ Թուրք նախարարապետ մը այդ շրջանը կ'այցելէ Հանրապետութեան հիմնադրութենէն ի վեր (1923): Եուքսեքօվայէն որ լեռնային շրջան մըն է (12ի վրայ միայն երկու ամիս մատչելի) Էճէվիտ անցած է Սեմտինլի Զաւէն 50 քիլոմեթր:

Էճէվիտ կարեւոր ճառ մըն ալ խօսած է խոստանալով Քիւրտերուն, որ Անգարա պիտի աւելցնէ շրջանին բերած իր նպաստը եւ «քաղաքակրթութեան բարիքները» (մարդ ի՞նչպէս կրնայ տալ իր չունեցածը) պիտի բերէ: Վարչապետը կոչ մըն ալ ըրած է ազգ. միասնականութեան գանազան ցեղերու, աղանդներու եւ քաղաքական չարժումներու միջեւ եւ հրաւիրած է Իրաքն ու Պարսկաստանը որոնց հետ «մշակութային եւ պատմական խոր կապեր կան» գործակցելու բոլոր մարզերուն մէջ: Էճէվիտ եզրափակած է յիշելով Աթաթիւրքի խօսքը «Խաղաղութիւն երկրին մէջ, խաղաղութիւն աշխարհի մէջ»:

Կը թուի թէ այս այցելութեան բուն նպատակն էր ցոյց տալ որ Անգարա թոյլ պիտի չտայ որ քիւրտ ազգայնականներ աւելի թափանցեն եւ ապահովութիւն տալ շրջանի Քիւրտերուն ալ որ այլեւս երկրորդ կարգի քաղաքացիներ պիտի չըլլան: Բայց Քիւրտերը Էճէվիտը կ'ողջունէին պաստառներով ուր գրուած էր.— «Դպրոցներ կ'ուզենք, աշխատանք, ճամբաներ, ելեկտրականութիւն, ճարտարարուեստ»: Այս լուրերուն առթիւ, Մոնտ կ'ըսէ սակայն. «Այս խոստումները ի նպաստ «լեռնային Թուրքերու» ինչպէս կ'որակուին, պիտի բաւե՞ն խեղդելու համար քրտական շարժումին իրականութիւնը Թուրքիոյ մէջ: 1925էն 1938 անոր զսպումը նոյնքան արիւնալի եղաւ որքան ապստամբութիւնը: Մէկուկէս միլիոն քիւրտ տեղահան եղան կամ ջարդուեցան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ եւ եօթը ուրիշ քաղաքներու շուկաները գոց մնացին առջի օր (Շաբաթ) երբեւ հետեւանք «ազգ. սուգի օր»ուան զոր հռչակած էր կրօնական ընդդիմութիւնը Ղոմի զոհերուն ի յիշատակ: Մէշէտի համալսարանի պահակներէն մէկը սպաննուած է, երկու ուրիշներ ալ ծանրօրէն վիրաւորուած «ուսանողի պիտակին տակ ծպտուած ապստամբներու կողմէ» կ'ըսէ պաշտօնական Փարս գործակալութիւնը: Միւս կողմէ լիբանանեան Ալ Սաֆիր թերթին մէջ, Այաթոլլա Խոմէյնի կոչ մը կ'ընէ պարսիկ ժողովուրդին, եւ կը յայտնէ թէ պատրաստ է զէնք առնելու տապալելու համար Շահին վարչակարգը:

ՔԻՆՇԱՇԱ հաղորդած է արեւմտեան երկիրներու կառավարութիւններուն, թէ հազար ըմբոստներ կեդրոնացած են Անկոլայի սահմանին վրայ: Զայիր միաժամանակ յաւելեալ օժանդակութիւն ուզած է արեւմտեան երկիրներէն, յատկապէս ռազմամթերք:

МԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ՅԱՏՈՒԿ ԲԱՆԱՁԵՒՈՎ ՄԸ ԿԸ ՅԱՊԱՒԷ 32ՐԴ ԵՒ 33ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

—— o ——

Յունիս 13ին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Վեհարանի դահլիճին մէջ սկսած է Ազգ. Ընդհ. Ժողովի նստաշրջանը, որու աշխատանքները վերջացած են Ուրբաթ, Յունիս 16ին: Պատգամաւորներ մասնակցած են Հիւսիս. Ամերիկայի արեւմտեան եւ արեւելեան թեմերէն, Յունաստանի, Պարսկաստանի, Կիպրոսի, Բերիոյ եւ Լիբանանի թեմերէն: Ներկայ պատգամաւորներու թիւը եղած է 43 (63 իրաւասուներէն բացակայած են քսան անդամ) եւ ինը եկեղեցական: Դիւանը ընտրուած է հետեւեալ կազմով.— Մէթր Խաչիկ Պապիկեան (Ա. ատենապետ), Նորայր Պահլաւունի (Բ. ատենապետ), Գէորգ Տօնապետեան եւ Գր. Պզտիկեան (ատենադպիրներ):

Ժողովին աշխատանքներու եւ որոշումներու մանրամասնութիւնները թողլով յետագայի, յիշենք միայն գլխաւոր փոփոխութիւնը.— Ուրբաթ, Յունիս 16ին, Ազգ. Ընդհ. Ժողովը վերջնապէս վաւերացուցած է նոր կանոնագրութիւնը, յատուկ բանաձեւով մը հաստատելով 32 եւ 33րդ յօդուածներու յապաւումը: Ինչպէս ծանօթ է, այս յօդուածները կը վերաբերէին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թեմերուն եւ գլխաւոր խոչընդոտն էին Ամենայն Հայոց եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութեանց: Դեռ վերջերս (Յառաջ Փետրուար 17) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը «Յառաջ»ի տուած իր տեսակցութեան ընթացքին կ'ակնարկէր այս յօդուածներուն չեշտելով թէ անոնք պիտի վերցուին Ազգ. Ընդհ. Ժողովին ընթացքին, ապա երկու Աթոռներու ներկայացուցիչներէ կազմուած յանձնախումբ մը բանակցութիւններ պիտի տանի:

ԱՐԱՐԱՏ - ԴԻՆԱՄՕ (ԹԻՖԼԻՍ) 0 - 0

—— o ——

Յունիս 17ին, խորհրդային 41րդ ախոյենութեան արդիւնքներն են.—

Կայրաթ-Շախտեոր 0–1, Դինամօ (Մոսկուա) – Չերնոմորեց 2 – 3, Դինամօ (Կիեւ) – Դնեպր 5–1, Զէնիթ – Սպարտակ (Մոսկուա) 3–1, Զարիա – Լոկոմոտիւ 1–2:

Մոսկուա Հայերու միջոցաւ ճնշում կը բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ

ԿԸ ԳՐԷ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ՄԸ

—— o ——

ԽՄԲ.— Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազատ Օր» թարգմանաբար հրատարակած է յունարէն Էպրոս շաբաթաթերթի անցեալ շաբթու, իր առաջին էջին վրայ լոյս ընծայած հետեւեալ յօդուածը.—

Խորհ. Միութեան մէջ ապրող Հայերու սպառնալիքները պատճառ դարձան որ Էճէվիտ ընկրկի: Այս է եզրակացութիւնը պատասխանատու քաղաքական դէմերու, որոնք մասնաւոր կարեւորութեամբ դիտել կու տան, թէ Էճէվիտ իր Ուաշինկթըն կեցութեան առիթով, ինչպէս նաեւ Հռոմէն իր վերադարձի ճամբուն վրայ, ցուցական կերպով յայտարարեց, թէ անկախ զինարդելի դրական կամ ժխտական անդրադարձումէն, Թուրքիա մտադիր չէ Խորհրդային Միութենէն զէնք գնելու, մինչ, ինչպէս ծանօթ է արդէն, Էճէվիտի Ուաշինկթըն ժամանումէն կարճ ժամանակ մը առաջ, Էճէվիտ կը սպառնար թէ այն պարագային որ Միացեալ Նահանգները զէնքով չպարենաւորեն Թուրքիան, անոնք՝ (Թուրքերը), Խորհ. Միութեան դուռը պիտի բախէին:

Այս դիրքաւորման շրջադարձը, լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն, խորքի վերլուծումի կը կարօտի: Նախ՝ անմիջական կերպով առընչուած է ամերիկեան քաղաքականութեան տրամադրութիւններուն հետ Խ. Միութեան նկատմամբ: Այդ ուղղութեամբ արդէն, յատկանշական էր նախագահ Գարթըրի ազդարարութիւնը Խ. Միութեան. «կամ բանակցիլ, կամ մրցակցիլ»:

Ամերիկեան քաղաքականութեան այս յանկարծական կարծրացումը, անմիջական ճնշումի տակ դրաւ վարչապետ Էճէվիտը, որ Ուաշինկթըն գտնուած միջոցին, պարտաւոր զգաց իր դիրքը յստակացնելու ու յայտարարելու թէ Խորհ. Միութենէն զէնք գնելու հարց գոյութիւն չունի:

Մինչ այդ, Թրքական կառավարութիւնը եւ Թրքական բանակի զինուորական աւագանին, լուրջ կերպով մտահոգուած են Հայերու գործունէութեամբ:

Անոնք (Թուրք ղեկավարները), կասկած կը յայտնեն որ հայ ծայրայեղներ, Թուրք դեսպաններ ահաբեկելու իրենց գործունէութեան մէջ, օտար երկրի մը կողմէ կ'առաջնորդուին եւ նպատակ ունին եւրոպական երկիրներու մէջ պաշտօնավարող Թուրք դեսպաններ ահաբեկել, ինչպէս պատահեցաւ Փարիզի մէջ եւ քանի մը օրեր առաջ Մատրիտի մէջ, ուր ահաբեկուեցաւ Թուրք դեսպանին կողակիցը եւ իր եղբայրը:

Թրքական գաղտնի սպասարկութիւններ, Թուրք վարչապետի նկատողութեան յանձնեցին որոշ տուեալներ, որոնց համաձայն կը յայտնուի թէ հայկական այս գործունէութիւնները կը կազմակերպուին ու կ'առաջնորդուին Խորհ. Հայաստանէն եւ տակաւին շարունակութիւն ալ պիտի ունենան, նպատակ հետապնդելով մտահոգել Թուրքիան որպէսզի պարտաւորուի կառչիլ Խորհ. Միութեան:

Խորհ. Միութեան մէջ ապրող Հայերը, իրենց վրէժը կ'ուզեն լուծել Թուրքերուն կողմէ կատարուած Համիտեան ջարդերուն (1894 – 96), որոնց ընթացքին 300 հազար Հայեր, ինչպէս նաեւ 1915ին, երկու միլիոն հայ բնակչութենէն 1,5 միլիոնը ջարդուեցաւ: Խորհ. Հայաստանի մէջ ապրող երկու միլիոն Հայերը այժմ այս ձեւով կ'ուզեն իրենց սպաննուած հայրենակիցներուն վրէժը լուծել:

Ինչպէս ծանօթ է Խորհ. Միութեան Հայերը Խորհ. Միութեան մաս կը կազմեն, հետեւաբար նոյն երկիրը կը բաղկացնեն: Անոնք զօրաւոր բանակ մը ունին որ մաս կը կազմէ Խորհրդային Զինեալ Ուժերուն, սակայն անոր մաս կազմողները չեն դադրիր երբեք Հայեր ըլլալէ եւ մանաւանդ կարող ռազմիկներ:

Թրքական լրաքաղ գործակալութիւններու տեղեկութիւնները, այն համոզումը կը յայտնեն, թէ՝ Խորհ. Միութիւնը հայկական բանակի սպառնալիքով (որ խորքին մէջ խորհրդային է), ճնշում կը բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ, որպէսզի Թուրքիա իր ուղղութիւնը զուգակշռէ խորհրդայիններու գծին, այս ձեւով պարտաւորելով անոք չէզոք դիրք բռնեն եւ ՕԹԱՆի գործերը ըլլալէ հրաժարին, Այս ծրագիրը գործադրութեան կը դրուի առանց որ Խորհուրդներ երեւան, առաջ քշելով Հայերը, որոնք կարծր ու հըմուտ ռազմիկներ են եւ պատրաստ են, միշտ խորհրդային քաջալերանքով, դըրաւեալ հայկական նահանգներուն վրայ ուժական արշաւանքներ իրագործելու եւ Հայկական Երկիր մը հիմնելու իրենց պահանջը իրագործելու համար, բան մը որ արդէն որոշուած էր Ա. աշխարհամարտի աւարտէն ետք:

Հայկական զինական նման արշաւանք մը, Խորհ. Միութեան Հայերու կողմէ, գրաւեալ հայկական նահանգներուն վըրայ, տիրող ներկայ կացութեան մէջ ուր արդէն Քիւրտերը ոտքի են կանգնած, բնականաբար աննախատեսելի մեծ խնդիրներ պիտի ստեղծէ Թուրքիոյ:

Ասոր առնթեր, կը թուի թէ Անգարայի նոր ղեկավարները եւ ասոնց կողքին բազմաթիւ զինուորականներ, կը տեսնեն Խորհ. Հայաստանէն եկող մեծ վտանգը եւ այն համոզումը ունին թէ Եգէականի Զօրաբաժնի ստեղծման փոխարէն, լաւ կ'ըլլար որ Խորհ. Հայաստանի սահմանները զօրացէին, ապագային Հայերու եւ Քիւրտերու գործակցութեամբ միացեալ ճակատի մը ստեղծումը եւ անոնց յարձակումները կասեցնելու համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՇԵԱՆԻ

—— o ——

Յունիս 9ի «Գրական թերթ»էն կ'իմանանք թէ իր մահկանացուն կնքած է պատմաբան Յարութիւն Թուրշեան: Ծընած էր Վան, 1900ին, Ա. աշխարհամարտին գաղթած էԿովկաս եւ ուսումը շարունակած Թիֆլիսի Ներսիսեան վարժարանը, զոր աւարտած է 1920ին, ապա 1926ին աւարտած է Բաքուի պետական համալսարանի պատմութեան ճիւղը: Ուսանողական շրջանին, դասաւանդած է Բաքուի Յովհաննէս Թումանեան Միջնակարգ վարժարանը: 1931 – 54 աշխատակցած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին որպէս թարգմանիչ: 1947ին «Հայ Հայկէշական առընչութիւնները 7րդ դարից մինչեւ 20րդ դարը» աշխատութեամբ ստացած է պատմական գիտութիւններու թեկնածուի աստիճան:

Ծանօթ պատմաբան (դեռ վերջերս Ժ. Միրիճեան կ'ակնարկէր անոր «Սարդարապատի հերոսամարտը» գործին), Թուրշեան բազմաթիւ յօդուածներ ալ նուիրած է Վասպուրականի անցեալին եւ բարքերուն: Կատարած է նաեւ թարգմանութիւններ:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՑԱՐԱԿԱՆ ՕԽՐԱՆԱՅԻ ԱՐԽԻՒԸ

Պետութիւններու հետախուզական - լրտեսական գաղտնի սպասարկութիւններու դիւանները՝ Արտաքին նախարարութեանց դիւաններուն նման, անկասկած, կը բովանդակեն խիստ շահեկան նիւթեր, տուեալներ եւ մանրամասնութիւններ: Ասոնք շատ յաճախ ցոյց կուտան տուեալ իշխանութեան իսկական դէմքը, հետապնդած նպատակները, երեւան կը հանեն ներքին մութ ծալքերը անցեալի իրադարձութիւններու, իրենց իրական շրջանակին մէջ կը դնեն պատմական դէմքեր ու դէպքեր:

Այս առումով պարզ է, որ բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ ցարական Օխրանայի, այսինքն՝ Ռուսիոյ հետախուզական - ապահովութեան գաղտնի սպասարկութեան դիւանը: Խօսքը ներկայ պարագային յիշեալ գործակալութեան փարիզեան կեդրոնի թղթածրարներուն մասին է, որոնք բոլշեւիկեան յեղաշրջումէն ետք մնացած են արտասահման:

Օխրանան մինչեւ 1885 արտասահմանի մէջ չէ ունեցած կեդրոնատեղի: Այդ թուականին է, որ կեանքի կոչուած է Փարիզի գրասենեակը, 79 Ռիւ տը Կրընէլ, որ աստիճանաբար եւ փաստօրէն դարձած է մինչեւ Իտալիա, Զուիցերիա, Անգլիա, Գերմանիա, Պալքաններ, Մ. Նահանգներ եւ այլուր տարածուող ցանցին արտասահմանի կեդրոնատեղին: Տեղեկութիւններուն մէկտեղումով եղած է պահեստանոց մը: Աշխատած է Էմ. Վէ. Դէ.ի (Ներքին նախարարութիւն, ռուսերէն համապատասխան բառերուն կրճատ ձեւը՝ սկզբնատառերով) հակակշռին տակ եւ ի շահ անոր:

Օխրանայի դիւանը, բոլշեւիկեան յեղաշրջումէն ետք, Փարիզէն 1926ին ուղարկուած է Սթանֆըրտ համալսարանը՝ ցարական Ռուսիոյ փարիզեան վերջին դեսպանին Բազիլ Մակլակովի կարգադրութեամբ: Այս վերջինը, հետապնդումներէ խուսափելու համար, յայտարարած է, թէ դիւանը այրած եւ փճացած է, մինչդեռ 16 արկղներով զայն փոխադրել տուած է Միացեալ Նահանգներ: Կնքած է պայմանագրութիւն մը Հուվըր Հիմնարկութեան հետ, որպէսզի դիւանները գաղտնի պահուին իր մահէն առնուազն մինչեւ երեք ամիս ետք: Մակլակով մեռած է 1957 Յուլիսին եւ քիչ անց յայտնի դարձած է իրողութիւնը:

Թղթածրարները 1962էն 1964 քննութեան, ուսումնասիրութեան եւ դասաւորումի ենթարկուած են չորս մասնագէտներու կողմէ, որոնցմէ մէկն է եղած Ռուսիոյ ժամանակաւոր կառավարութեան վարչապետը՝ Ալ. Կերենսկի:

Վերոյիշեալ եւ այլ շահեկան տեղեկութիւնները տեղ գտած են Ա. Ամուրեանի Ցարական Օխրանայի Արխիւը խորագրուած գիրքին մէջ, լոյս տեսած Թեհրան այս տարի:

Հեղինակը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմիններու յատուկ յանձնարարութեամբ քննած է Օխրանայի բազմաճիւղ եւ այլապէս հարուստ դիւանը եւ, ինչպէս նախատեսելի էր, պատկառելի թիւով նիւթեր գտած ու երեւան հանած է ցարական Ռուսիոյ ժամանակաշրջանի բոլոր կուսակցութիւններուն վերաբերեալ, անոնց մէջն ըլլալով Հնչակեան ու Դաշնակցական կուսակցութիւնները, նոյնիսկ աննշան թիւ ներկայացնող ժողովրդականներն ու ուրիշները:

Նկատելին այն է, որ Օխրանայի գործակալները օրը օրին եւ յետին մանրամասնութեամբ տեղեկագրած են իրենց ձեռք ձգած տեղեկութիւնները, ձեռք անցուցած անհամար փաստաթուղթերն ու լուսանկարները եւ, վերջապէս, հետախուզութեան - լրտեսութեան շրջագիծին մէջ մնող անհրաժեշտ բոլոր մանրամասնութիւնները: Եւ այս, համաձայն դիւանները հետազօտողին՝ խիստ տարակայական մօտեցումով: Փաստերն ու փաստաթուղթերը եղած են գործակալներուն հիմնական զէնքերը:

Ստորեւ քանի մը կէտեր, ընդհանուր գաղափար մը կազմելու համար:

— Կամօ մտերիմ գործակիցներէն մէկը՝ համայնավար Մոյիշ Ժիտոմիրսկի, ծանօթ «Տարատուրա» անունով, Օխրանայի գործակալ եղած է: Ան է, որ մատնած է Կամօն Պերլինի մէջ:

— Օխրանա 12 լրտես ունեցած է Սոց. Դեմոկրատ Մենշեւիկ թէ Բոլշեւիկ հատուածներուն մէջ, ասոնցմէ մէկը կոչուած է Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ջուգաշվիլի Ստալին, գործածած է քսան կեղծանուն, լուրերը հաղորդած է Վասիլի ծածկանունով: Էս. Էռ.ներուն մէջ ունեցած է նոյնքան թիւով լրտես, Անիշխանականներուն մօտ չորս եւայլն: Յատկանշականն այն է, որ դիւաններուն մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ կամ փաստ, որ ցարական հետախուզական գաղտնի գործակալութիւնը իր «մարդը» ունեցած ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ: Ի դէպ Օխրանայի հետաքրքրութիւնը Դաշնակցութեան հանդէպ աւելցած է 1908էն ետք: Ասոր բացատրութիւնը պէտք է փնտռել այն իրողութեան մէջ, որ Կովկասեան Նախագիծը ընդունուած է 1907ի Ընդհ. Ժողովին մէջ:

Ա. Ամուրեան ընդհանուր ակնարկով մը բնութագրած է ցարական Ռուսիոյ անցեալին գլխաւոր փուլերը եւ գաղտնի գործակալութիւններու հաստատման պարագաները: Օխրանայի անունն ու կազմակերպումը կապ ունեցած են Զօր. Լորիս Մելիքովի հետ: Կարսի յաղթականը (1878) Ալեքսանդր Բ.ի կողմէ հրաւիրուած է գլխաւորելու նոր կառավարութիւնը: Այդ առիթով է, որ հայազգի զօրավարը բարեփոխումներ մտցուցած է պետական կազմին մէջ եւ Ներքին նախարարութեան քաղաքական ոստիկանութեան ճիւղին անունը մկրտած է Օխրանա:

Հեղինակը, միշտ ընդհանուր ակնարկի մը շրջագիծին մէջ, պարզած է ցարական Ռուսիոյ մէկ քանի գլխաւոր կուսակցութիւններուն եւ յեղափոխական շարժումներուն երեսները, անոնց հետապնդած նպատակները: Պարզած է նոյնպէս ռուսական ազգայնականութեան եւ անկէ բխող ռուսացման քաղաքականութեան հիմնական փուլերը: Շահեկան են համիսլամութեան եւ համաթուրք շարժումին յատկացուած երեսները, քանի խօսք կ'ըլլայ Ռուսիոյ կայսրութեան մահմետական, թուրք - թաթար ժողովուրդներուն ձգտումներուն, տրամադրութիւններուն մասին՝ փաստացի տուեալներով:

Ցարական Օխրանայի Արխիւը, որ կը բաղկանայ մօտ հարիւր էջերէ, ընդարձակ աշխատասիրութեան մը Ա. գիրքն է եւ խորքին մէջ ներածութիւն մը կրնայ նկատուիլ: Տեսակ մը բացատրութիւն, պարզաբանում: Հրատարակութեան կարօտ կը մնայ, ինչպէս գիտել տուած է հեղինակը, 1100 էջերէ կազմուած լայն հատոր մը Օխրանայի դիւանին վերաբերեալ:

Փաստաթուղթերը բովանդակող այդ աշխատասիրութեան հրատարակութիւնը, անկասկած, մեծ շահեկանութիւն եւ միաժամանակ օգտակարութիւն կը ներկայացնէ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Տպարան Ալիք, Թեհրան, 1978

ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ՅՈՒՇԵՐՈՎ

(ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽ. ԿԱՅԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԻԹԻՒ)

1946ի Ապրիլին, Մարսէյլ ժամադրութիւն մը ունէի Տիկին Տ. Մխաքեանի հետ: Գացի. ըսաւ թէ պատերազմէն առաջ մեր օդափոխութեան կայանը կը գտնուէր Ռուայեանի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, բայց դժբախտաբար ծովային ռմբակոծումները քանդեցին Ռուայեանը եւ մեր շէնքը: Արդեօք կարելի չէ՞ ձեր շրջանին մէջ վարձու շէնք մը գտնել վերաբանալու համար Կապոյտ Խաչի կայանը: Ըսի թէ շատ դժուար է, բայց անկարելին կ'ընեմ յաջողութեան համար:

Նոյնպէս Տինեի հարաւը ամերիկեան օդանաւեր ռմբակոծած ըլլալով աւերակի վերածած էին: Բնակարաններու շատ ծանր տագնապ կար եւ խճողումը օր ըստ օրէ կ'աւելնար: Ուրեմն գացի Սէնեի շրջանը Տինեէն 32 քիլոմեթր հեռու եւ ծովէն 1200 մեթր բարձր գիւղակ մը: Հոն պետական փոքր դպրոց մը կար, փոխ քաղաքապետին հարցուցի թէ արդեօք կարելի՞ է ամրան արձակուրդի առթիւ յիսուն երախայ բերել մէկ ամսուան համար: Ըսաւ թէ ինք չի կրնար տրամադրել, պէտք է Սէնեի քաղաքապետին հարցնել: Գացի Սէյն: Քաղաքապետը ազնուաբար տրամադրեց:

Յաջորդ օրը մեկնեցայ Մարսէյլ, ուր Կապոյտ Խաչուհիները ըսին թէ պէտք է Տիկին Ս. Թիւթէլեանը տեսնել. գացի Թիւթէլեանց տունը, խնդիրը պարզեցի. շատ ուրախացաւ եւ ըսաւ թէ հարկ եղածը պիտի ընէ:

Այն ատեն ուտեստեղէններու մեծ մասը բաժնետոմսով էր: Պարենաւորման կեդրոնէն կարեւորները առի:

Եւ ահա Յուլ. 15ին Տիկ. Շահպազեանի առաջնորդութեամբ և Արամ Պետիկեանի հսկողութեամբ տղաքը կը հասնէին Քուլուպրուի դպրոցը: Փոքրիկները դրեթէ թշուառ ընտանիքներու զաւակներն էին: Տղոցը կրթութեամբ եւ դաստիարակութեամբ կը զբաղէր Օր. Աստղիկ: Բնականաբար միջավայրին գեղեցկութիւնները շուտով ազդեցին փոքրիկներուն ֆիզիքականին եւ հոգեբանութեան վրայ: Ընկ. Աստուր Քէօսէեան որ օդափոխութեան եկած էր հոն, յաճախ կայան այցելելով կ'ըսէր — Եղբայր, այս հովիտին մէջ տգեղ տեղ չկայ. մէկը միւսէն գեղեցիկ են այս լեռնային հրաշալիքները, որոնց ազդեցութենէն մարդկային հոգին կը բերկրի: Իրապէս ալ Քուլուպրու կը ներկայացնէր գեղապարդ պատկեր մը կանաչախիտ բլուրներու ծոցին մէջ եւ կապոյտ երկինքին տակ:

Մեր անուշիկ սաները օգտուելով ընտիր եւ առատ սնունդէն, մաքուր օդէն ու ջուրէն եւ կենսատու արեւէն քաջառողջ վիճակի մը մէջ կը փայլէին:

Շնորհիւ Օր. Աստղիկի անոնք այդ կարճ շրջանին սորվեցան սահուն եւ մաքուր հայերէն խօսիլ, երգել, արտասանել եւ մանկական մարզանքներ: Հայորդիներուն սրտերուն մէջ սկսած էր բոցավառիլ ազգային նախանձախնդրութեան կայծը: Անոնք վարժուեցան հայերէն խօսելու առանց օտար բառ մը գործածելու, շնորհալի բարեկրթութեամբ պատասխանելով՝ շնորհակալ եմ տիկին, օրիորդ եւ պարոն:

Կիրակի մը Թիւթէլեան եւ Պետիկեան կայան եկած էին տղոց ընկերանալու մինչեւ Մարսէյլ: Մեծ ինքնաշարժը հասաւ: Կարգապահութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ ֆրանսական եւ հայկական քայլերգները երգուելէ վերջ, ի յարգանս տեղացիներուն կառքը շարժեցաւ: Ճամբան սկսաւ երգերու տեղատարափ մը, որուն քաղցրահնչիւն արձագանգը հեշտօրէն կը լսուէր ձորերու խորէն:

Բնականաբար այդ դպրոցը շատ փոքր էր 1947ի կայանը ընդարձակելու համար: Ուրեմն Տիկին Ս. Թիւթէլեանի եւ Տիկին Վարժապետեանի հետ յարմարագոյն ագարակ մը փնտռեցինք այդ շրջանին մէջ: Վերջապէս գտանք: Շէնքը կը պատկանէր Ֆրանսացի ծանօթ բարեկամի մը: Վեռնէի գեղածիծաղ բարձունքի մը վրայ, հրաշալի տեսարաններով ագարակ մը, որ ունէր երեք ընդարձակ, երկու փոքր սենեակ, խոհանոց մը եւ յարդանոց մը: Կ'արժէր տեսնել Տիկին Ս. Թիւթէլեանի եւ Տիկին Վարժապետեանի անսահման ուրախութիւնը:

Ուրեմն 1947ին կայանը կը վերաբացուէր Յուլիս մէկին: Առաջին խումբը կը հասնէր Մարսէյլէն: Մէկ ամիսը շուտով կ'անցնէր: Մեկնումին օրը տեղապահ նշանակուած էր մեր անձնուէր ընկերը, Ա. Պետիկեան, որուն ծանր բեռը երբեմն փոխն ի փոխ կը թեթեւցնէին Փիլիկեան եւ Թիւթէլեան: Մեկնումի օրը որոշուած էր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին: Օգոստոս մէկին նոյն ժամուն Վէռնէ կը հասնէր միջին Ֆրանսայի խումբը, հսկողութեամբ Պ. Թ. Այվազեանի եւ Տիկին Կոչկակարեանի:

Կ'արժէր տեսնել հարիւրէ աւելի հայորդիներու այդ հաճելի հանդիպումը, երբ մանկական քաղցրութեամբ զիրար կ'ողջագուրէին: Նոյնիսկ Ֆրանսացիք ապշահար կը դիտէին այդ բացառիկ խանդաղատանքը, որ ջերմօրէն եւ հոգերանօրէն կը խօսէր բոլորին սրտերուն:

Ազգ. երգերու ներդաշնակ թրթռացումներով կառքը Մարսէյլի խումբով կ'անհետանար օձապտոյտ ճամբուն վրայ:

Ա. Պետիկեան կ'ընկերանար թէ հասնող եւ թէ Մարսէյլ մեկնող խումբերուն ստանձնելով ամէն հսկողութիւն եւ պատասխանատուութիւն:

Արդիւնքը հեռաձայնեցի Տիկին Տ. Մխաքեանին որ չափազանց գոհ եղաւ:

Միջին Ֆրանսայի սաները շնորհիւ Տիկին Կոչկակարեանի, մեծապէս օգտուեցան բնութեան շնորհներէն:

Հոն էին Կապոյտ Խաչի ժրաջան անդամուհիներէն Տիկին Թէպոյեան, Տիկին Ա. Փափազեան եւ Վալանսի անմահ սոխակը՝ Սիրարփի Փերգիկեան:

Մեր անձնուէր խաչուհին, Տիկին Ս. Թիւթէլեան որ Տիկին Վարժապետեանի հետ մեծապէս օգնեցին կայաններու յաջողութեան, յաճախ Վէռնէ կուգար տղոցը օգնելու համար: Տիկին Ս. Թիւթէլեան արթուն եւ անձնուէր խաչուհին ամբողջ եղանակներուն իր տնական գործերը լքելով կայաններու գործով կը զբաղէր: Այս խումբն ալ կազդուրուած ամիս մը մնալէ յետոյ մեկնեցաւ Օգոստ. 30ին:

Սեպտեմբեր մէկին ազնիւ Օր. Ա. Չէլթունեանի հսկողութեամբ կը հասնէր Փարիզի խումբը: Ընդհ. տնօրէնուհին Տիկին Խանճեանն էր:

Օր. Անահիտ Գեւոնեանի եւ Օր. Սիլվա Թանկիկեանի գնահատելի ջանքերուն շնորհիւ, կայանը յաջող շրջան մը բոլորած էր: Բացարձակապէս արգիլուած էր օտար լեզու խօսիլ: Հոն ամիս մը անցընող երախան միշտ Հայ կը մնար: Նոյնիսկ տեղացիներուն զաւակները հայերէն կը հասկնային ու կը խօսէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՈԶՈՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԷՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Փարիզի «Լը Քօէազ» ճաշարանին մէջ է, որ Կիրակի Յունիս 11ի երեկոյեան, Փարիզի էսաեանցիները հաւաքոյթ մը կազմակերպած էին Տէր եւ Տիկին Վարդան Կոմիկեանի ի պատիւ:

Բացումը կատարեց Է. Ս. Միութեան ատենապետը Պ. Ալեքս Ալթունեան եւ խօսքը տուաւ վարչութեան ատենապետուհի Օր. Հիլտա Գալֆայեանի, որ ողջունելէ ետք օրուան հիւրերը, Պոլսէն եկած ըսաւ ի մէջ այլոց.— «Տոքթ. Կոմիկեան պատգամ մը կը բերէ իրեն հետ: Ձեզմէ անոնք որ ներկայ էին անցեալ Կիրակի Հայ Լեզուին նուիրուած հանդէսին, լսեցին թէ «ամէն ինչ հայ լեզուին համար» թող ըլլայ մեր նշանաբանը ըսաւ Տոքթ. Կոմիկեան: Յուզիչ է հաստատել թէ Հայ Մշակոյթի եւ Լեզուի բագինին վրայ զոհելէ յետոյ իր մտաւորական ընտրանին, Պոլիս դեռ պատգամ ունի տալիք Սփիւռքի գաղութներուն, այսօր ալ, այսօրուան աննպաստ պայմաններուն մէջ ալ: Տոքթ. Կոմիկեան, էսաեանի նստարաններուն վրայ ալ նոյն պատգամը տուած էր մեզի՝ իր աշակերտներուն եւ մենք հաւատարիմ մնացինք այդ պատգամին: Ասոր լաւագոյն ապացոյցն է մեր սիրելի Սիլվան, այսօր իր կինը, որ Պոլսէն մինչեւ Փարիզ կը խանդավառէ հոգիները՝ մայրենի լեզուի հնչիւններով:

«Ամէն ինչ հայ լեզուին ու մշակոյթի համար» նշանաբանին հաւատարիմ մնացած ըլլալու ապացոյցն է նաեւ էսաեան Սանուց Միութեանս գոյութիւնը Փարիզի մէջ, քանի մը տարիներէ ի վեր: Ու մեր կատարած ճիգերը մէկ գլխաւոր նպատակի համար են միայն. ֆրանսահայ նորահաս սերունդը հաղորդակից դարձնել մեր մշակոյթի արժէքներուն: Մենք մեր երիտասարդական ուժն ու կորովը նուիրեցինք այս գործին, որովհետեւ կը հաւատանք թէ, որպէս հայ մշակոյթի հնադարեան օջախի մը մէջ պատրաստուած անձեր, դեր մը ունինք կատարելիք: Կը հաւատանք թէ կարող ենք օտար երկինքներու տակ ծնած օտարախօս սերունդներուն փոխանցել մեր մշակութային հարստութիւնները, առնուազն՝ ոգին, Հայու հոգին»:

Տիկին Անահիտ Տէփրէնեան խոր ալ-

բումով կարդաց Տոքթ. Կոմիկեանի գործերէն «Մասա-Տիր»ը:

Խօսքը առնեց Փարիզի Է. Ս. Միութեան նախկին վարչութեան ատենադպիր Գ. Տիգրան Պալեանի, որ անդրադարձաւ այն մեծ աշխատանքին, զոր կատարած է Տոքթ. Կոմիկեան « Համայնապատկեր Խաթանպոլահայ Գրականութեան Հան — րապետական շրջանի» պատրաստութեան մէջ: Այնուհետեւ Գ. Պալեան արտայայ — տուեցաւ Սիլվա Կոմիկեանի մասին, ը — սելով թէ իր դպրոցական տարիներէ ի վեր Պոլսոյ մէջ անուն մը շահած եւ գրական հաւաքոյթներու զարդը հանդի — սացած էր:

Ստեղծուած մթնոլորտին մէջ ծայր ա — ռին խմբական երգեր՝ խանդավառութիւն ստեղծելով: Այսպէս՝ «Ո՛վ Մեծասքանչ դու լեզու», «Ով, ինչ անոյշ եւ ինչպէս զով», եւայլն:

Արտայայտուեցաւ նաեւ « Աշխարհ » թերթի խմբագիր եւ Գրողներու Միու — թեան նախագահ Պր. Ալ. Ալեքսանեան, ըսելով թէ Հայաստան շատ մեծ դեր կը կը կատարէ սփիւռքի Հայոց բարոյական ուժ ներշնչելու գործին մէջ եւ գնահա — տանքով արտայայտուեցաւ Տիկ. Սիլվա Կոմիկեանի մասին:

Օր. Սոնա Վարդանեան արտասանեց պոլսահայ բանաստեղծ Զահրատի «Հանդէս»ը եւ ընդհանուր պահանջքի վրայ՝ նոյն հեղինակէն ուրիշ բանաստեղծու — թիւն մը:

Ապա խօսք առաւ Պր. Նաւարէթ Պըշտիկեան, որ ուրախ է հաստատելու թէ կեդրոնական եւ Էսաեան Սանուց Միու: թիւններու ժրաջան ղեկավարները գե — ղարուեստական եւ մտաւորական այս ջահը Պոլիսէն մինչեւ Փարիզ վառ կը պահեն: Ըսաւ որ սքանչելի երեկոյթ մըն է ասիկա: Սակայն Սփիւռքն ալ իր քաջ մտաւորականներով եւ արուեստագէտնե — րով մշակոյթի ջահը կը ջանայ բարձր պահել, որպէսզի օր մը այդ ջահերը եր — թան միանան Արարատի ստորոտը, ապա արտասանեց Իսահակեանի «Պանդուխտ որդին»:

Պոլսահայ Թատերագիր Պր. Արման Վարդանեան արտայայտուեցաւ Մարդուն մասին, զոր կը գտնէ Տոքթ Կոմիկեանի մէջ: Ըսաւ թէ Տոքթ. Կոմիկեան արուես — տագէտ հոգի մը ունի, գիտէ գնահատել եւ գիտէ խանդավառել:

Խօսք առաւ նաեւ Պր. Գեղամ Տէր — Անդրէասեան ընդգծելով Կոմիկեանի մէջ վարպետ ատամնաբոյժն ու գրողը:

Ապա օրուան սիրելի հիւր Տիկ. Սիլվա Կոմիկեան արտասանեց, հակառակ յա — ռաջացեալ ժամանակին, Սիլվա Կապու — տիկեանի «Հայոց աշխարհ»ը:

Այնուհետեւ, Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան կողմէ Կոմիկեան զոյգին նը — ւիրուեցաւ «Խաչքար» հուշանուէրը, պատ — րաստուած՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հրամանով, Էջմիածնի հրա — տարակչական կողմէ:

Փակման խօսքը ընելու հրաւիրուեցաւ Փարիզի Հայոց առաջնորդ եւ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատրիարքական Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ գիտել տալէ ետք թէ Փարիզի մէջ իր պարտականութիւնը կարծես հանդէսներու փակումը ընել է, ըսաւ թէ անցեալ Կիրակիէն մինչեւ այսօր ամբողջ Փարիզի Հայութիւնը ոգեւոր — ուեցաւ ներկայութեամբը մտաւորական Վարդան Կոմիկեանի եւ իր շնորհալի կնոջ Սիլվայի, որոնք երկուքն ալ՝ մին իր գրական ճաշակով, միւսը իր արտա — սանական շնորհներով նոր խանդավառու — թիւն մը ստեղծեցին Փարիզի մէջ: Ու — րախ եմ հաստատելով որ այն ոգին որ կար, որ կը ստեղծագործէր, կը խանդա — վառէր, հայկական շունչ կը ներշնչէր երբեմնի Արեւմտահայութեան մշակու — թային կեդրոնը եղող Պոլսոյ մէջ, այդ ոգին այսօր ալ կայ, այդ ոգիին ջահա — կիրները այսօր ալ կան եւ իրենց կարե — լիութեան չափով կ՚աշխատին այդ ուղ — ղութեամբ:

Երկու խօսք ալ խնդրուեցաւ օրուան պատուոր հիւր Տոքթ. Կոմիկեանէ, որ ըսաւ թէ այսօր իր կեանքի գեղեցկագոյն պահերէն մին կ՚ապրի՝ ի տես այս սրտա — բաց եւ խանդավառ ընդունելութեան, որ մինչեւ սրտի խորը կը յուզէ զինք: Յայտ — նեց թէ իրենք Պոլսոյ մէջ ունին ներկա — յութիւնը կորովի, անձնդիր եւ անձնուէր Պատրիարք մը, որ Պոլսոյ Հայութեան իրաւունքները կը պաշտպանէ պետական շրջանակներու մէջ եւ կը յաջողի:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Մեր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցներուն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

« Յառաջ »ի խմբագրութիւնը պարտք կը համարի կարգ մը յիշեցումներ ընել իր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցնե — րուն.—

1) Գրել թուղթին միայն մէկ էջին վրայ, սեւ կամ կապոյտ գրիչով (չգործածել *կարմիր*, *կանաչ* եւ այլ գոյներ):

2) Խմբագրութիւնս ընթացք չի տար *փօթոքոփի* յօդուածներու կամ թղթակ — ցութեանց, որ կը թուի թէ նոր սովորու — թիւն դարձած է: Կ'ընդունի միայն ծա — նուցումներու կամ հաղորդագրութեանց պարագային:

3) Հանդէսներու, հաւաքոյթներու ըն — կարագրութիւնները պէտք է ըլլան ամ — փոփ, ընթեռնլի (մանաւանդ *անունները*):

4) Կազմակերպութիւններէ եւ քաղա — քականութիւններէ կը խնդրուի Շնորհակա — լիքները կամ նուէրներու ցանկերը դրկել յաճախ եւ կարճ, առաջքն առնելու հա — մար յապաղումներու եւ հոս ալ նուիրա — տուներու անունները գրել *յստակ*:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ

Լրատու — արուեստի

Վերջերս, Ճենովայի Լիկուրիա պատ — կերասրահին մէջ, արդի այլ նկարիչներու կողքին իր գործերը ցուցադրած է Մարիա Սարեան եւս: Տեղական Սփլէնտրէ թեր — թը, անդրադառնալով երիտասարդ հայ նկարչուհիի գործերուն, կը շեշտէ այն մասնաւոր խանդաղատանքը՝ որով ար — ուեստագիտուհին կ'ամբողջացնէ ու կ'ի — րացնէ նաթիւր մորթը, առարկան եւ ներ — քին, յուզական տարրերով կը ստեղծէ գրաւչութիւն եւ համակրանք: Դիտող աչ — քը կը թափանցէ երազի մը պարզու — թեամբ, բայց եւ վերլուծող, խորաքննին ակնարկով մը: Իր Ջրաներկերը բնութեան բնազդային եւ միաժամանակ զուսպ զգա — ցումովը կը գերեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԻՖԼԻԶԻ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ 120ԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի 120ամեակն է Թիֆլիսի հայ — կական տաամաթիք թատրոնի, որ կը կրէ Ստ. Շահումեանի անունը: 1858ին է, որ Թիֆլիսի մէջ հիմնադրուեցաւ հայկ. ար — հեստավարժ թատրոնը, շնորհիւ Գէորգ եւ Սաթենիկ Ջմշկեանի, Միհրդատ Ամ — բիկեանի, Արտաշէս Սուքիասեանի, Պերճ Պռօշեանի, Քեթեւան Արամեանի եւ այ — լոց ջանքերուն: Մինչ այդ, հայ դերա — սանները թատերական ներկայացումներ կուտային Ներսիսեան դպրոցի եւ Թիֆլի — սի անուանի մարդոց բնակարաններուն մէջ: Թիֆլիսի հայկ. թատրոնը յատկա — պէս ծաղկեցաւ Գ. Սունդուկեանի հրա — պարակ իջնելէն ետք, երբ յաջորդաբար բեմ հանուեցան «Պէպօ»ն ու «Խաթաբա — լա»ն, «Օսկան Պետրովիչ»ն ու «Քան — դուած օջախը»: 1870-80ական թուական — ներէն սկսեալ Թիֆլիսի թատրոնին մէջ իրենց տաղանդով փայլեցան Պետրոս Ադամեան, Սիրանոյշ, Ազնիւ Հր — րաչեան եւ Աստղիկ: Տարբեր ժամանակ — ներուն հոն խաղացած են նաեւ Գէորգ Տէր-Դաւթեան, Յովհ. Աբելեան, Օլգա Գուլազեան, Իսահակ Ալիխանեան, Օլգա Մայսուրեան, Վահրամ Փափազեան, Ամօ Խարազեան եւ Օվի Սեւումեան: 1924ի վերջերուն, երբ Երեւանի մէջ կազմա — կերպուեցաւ պետական թատրոնը, Թիֆ — լիսէն խումբ մը դերասաններ փոխադր — ուեցան Երեւան եւ դարձան Գ. Սունդուկ — եան թատրոնի հիմնադիր անդամներ: Թիֆլիսի Շահումեան թատրոնը այսօր ալ ունի անուանի դերասաններ՝ Դորի Ամիրբէկեան, Վեներա Յակոբեան, Էմմա Ստեփանեան, Սերիկ Շեկոյեան, Ասիա Ժամկոչեան, Արուս Ղարաջեան: 120ամ — եակը նշուած է Շահումեան թատրոնին մէջ, ուր բացուած է նկարիչ Ռոբեր Նալ — բանդեանի թատերական ձեւաւորումնե — րու ցուցահանդէսը: Տեղի ունեցած է նաեւ երեկոյթ մը, որու ընթացքին Վը — րաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախա — գահութեան հրամանագրով դերասանուհի Էմմա Ստեփանեանի շնորհուած է ժողո — վրդական արուեստագիտուհիի կոչում, թատրոնի տնօրէն Պաւել Միրվելովի՝ ար — ուեստի վաստակաւոր գործիչի եւ դերա — սան Ժիրայր Կարապետեանի՝ վաստակա — ւոր արուեստագէտի կոչումներ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ Արուեստի թանգարանին մէջ բացուած է նկարիչ Հրանտ Աւագ — եանի գործերու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են բնանկարներ եւ դի — մանկարներ:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Հայ Ակումբին մէջ, Մայիս 21ին, տեղի ունեցած է «Մայրե — րու Օր»ուան նուիրուած հանդիսութիւն մը, կազմակերպուած տեղւոյն Հայ Կա — նանց Գթութեան եւ Մայրերու Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առաջնոր — դական տեղապահ Կորիւն Վրդ. Պապ — եանի: Բացումը ըրած է Ցլոր Մկրտում — եան: Բանախօսած է Հրայր Շահնազար — եան շեշտելով հայ մօր դերը մեր պատ — մութեան մէջ: Ս. Ամենափրկիչ վանքի երգչախումբը մեկնաբանած է ազգային եւ հայրենասիրական երգեր, որմէ ետք Կորիւն Վրդ. արտասանած է փակման խօսքը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ Ցլորա եւ Վազգէն Շահվերդեան, հայ երիտասարդներու մէջ համալսարանական ուսումը քաջալերելու համար, Թեհրանի Թեմական Խորհուրդի տրամադրութեան տակ դրած են եօթը հարիւր հազար տոլարի գումար մը, որու տարեկան տոկոսով ուսանող — ներու ամբողջ ծախքերը պիտի հոգաց — ուին: Այս առթիւ նշանակուած Հիմնա — դրամի Խնամակալ Մարմինը յայտնած է, որ կրթաթոշակ պիտի յատկացուի այն ուսանողներուն, որոնք կը հետեւին հե — տեւեալ ճիւղերու.— Հայագիտութիւն, Աստուածաբանութիւն, Միջազգային ի — րաւագիտութիւն, Քաղաքական Գիտու — թիւններ, Մանկավարժութիւն, Հոգեբա — նութիւն, Պատմութիւն, Գրականութիւն, Լրագրութիւն, Երաժշտութիւն: Հետա — քրքրուողները կրնան դիմել մինչեւ Յու — նիսի վերջը հետեւեալ հասցէին՝ Շահ — վերդեան Հիմնադրամի Խնամակալ Մար — մին, Արմինէըն Փըլէյսի, Ավընիւ Վիլլա թիւ 355, Թեհրան, Իրան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

4.

Մուստաֆա Քեմալ փաշան (*) սառն ընդունեց գնդապետին: Հազիւ ձեռքի շարժումով հրաւիրեց նստել: Կարճ հարց ու փորձեց գնդի վիճակի մասին ու, կար — ծես ի միջի այլոց, հարցրեց.

— Քանի՞ հայ զինուոր կայ ձեր գըն — դում, բէյ աղա:

— Ստոյգը չեմ կարող ասել, փաշա աղա, բայց հարիւրից աւելի են:

— Իսկ ինչո՞ւ չէք կարող ասել ստոյգը:

— Քեմալ Ղազի Մուստաֆայի աչքերը կայծ տուին: — Ինչո՞ւ չէք կարող ասել:

— Որովհետեւ չեմ կարող ասել, թէ իմ այստեղ գալուց յետոյ քանիսը նրան ցից սպանուած կը լինեն, փաշա աղա: Պատերազմում նաեւ սպանւում են:

Փաշան քմծիծաղ տուեց:

— Որքան այդ գեաւուրների գլխաքա — նակը պակաս լինի, այնքան մեզ համար ձեռնտու է, բէյ աղա: Հասկանալի՞ է:

— Ոչ: Ներեցէք, որ առարկում եմ՝ ոչ: Ցամենայն դէպս իմ հայ զինուորները մեր հայրենիքի համար կռւում են ոչ պակաս նուիրուածութեամբ: Ես նրանցից դժգոհ չեմ, փաշա աղա:

— Նրանց աչքը Ռուսների կողմն է, բէյ աղա: Նրանք փախչում են Ռուսների կողմը: Դասալքում են: Սրան արդէն առարկելու բան չունէք:

— Ունեմ:

Ալի Մինիր բէյը բոլորովին հանդարտ ու ինքնավստահ էր զգում իրեն՝ իր բար — ձըր հրամանատարի առջեւ: Նա գիտէր, որ ճշմարտութիւնն իր կողմն է եւ խօ — սում, ասում էր այն, ինչ որ խիղճն էր թելադրում:

— Ունեմ, փաշա աղա, կրկնեց նա: Իմ հայ զինուորներից ոչ ոք չի դասալքել: Դրա ապացոյցի եռեւից կարիք չկայ վա — զելու: Այո, իմ հայ զինուորներից ոչ ոք չի լքել իր դիրքը:

— Սակայն, մոայլ ասաց փաշան: Սա — կայն իմ խօսքը ամբողջ ռազմաճակատի մասին է, բէյ աղա: Խոհեմ եղէք եւ մտա — ծեցէք օգտակարը: Հայ դասալիքներ կան:

— Երեւի կան այլ գնդերում, փաշա աղա: Սակայն եթէ կայ մի հայ դասա — լիք, ապա յիսնապատիկ աւելի թուրք դասալիքներ կան: Դա եւս անժխտելի է: Ես ուրախ եմ, որ մենք անկեղծ ենք խօ — սում, փաշա աղա: Ես չեմ կարող մոռա — նալ իմ ու ձեր միջեւ եղած վաղեմի մը — տերմութիւնը: Գուցէ դա այլեւս ձեզ համար աւելորդ բան է, սակայն ինչ—որ յուշ մնում է: Հայ դասալիքներ, լսել եմ, կան ուրիշ զօրամասերում: Սակայն, ա — սացէք, փաշա աղա, ո՞ւր են գնում նը — րանք եւ ինչո՞ւ: Նրանց լուրեր են հաս — նում, որ կոտորում են իրենց ծնողնե — րին, երեխաներին: Նրանք շտապում են օգնութեան հասնել իրենց հարազատնե — րին: Սա արդէն Աստծու կամեցողութիւնն է: Ներեցէք, իմ ու ձեր պարտքն է բըռ — նել նրանց օձիքները, ովքեր հրահանգե — ցին ջարդել Հայերին: Փաստօրէն նրանք մեր զինուորներն են ջարդում...

Ոչ մի մկան չէր շարժւում Քեմալ Ղազի Մուստաֆա փաշայի երեսին: Ալի Մի — նիր բէյը զարմանում էր՝ մի՞թէ այդ դէմքը կաւից է ծեփած: Կաւը խօսեց.

— Մենք չեղւում ենք մեր նպատակից, բէյ աղա: Հրամանն այս է՝ առաւօտեան հաւաքեցէք ձեր գնդում եղած հայ զին — ուորներին, զինաթափ արէք ու յանձնե — ցէք ամէլէ թապուրի (թիկունքային զօ — րամաս) պետերին: Նրանք առաւօտ կա — նուխ ձեզ մօտ կը լինեն: Պա՞րզ է: Մի՛ բացատրէք ձեր մտածածը եւ մի յենուէք ձեր խղճի վրայ: Գոհ եղէք, որ ձեզ չեմ յանձնարարում կոտորել հայ զինուորնե — րիդ: Դա իմ մարդասիրութիւնն է, մի տեսակ անյարմար է, որ հրամանատարը սպանի իր ենթակային: Այդ Հայերին կը տանեն ամէլէ թապուրի բանուորական ջոկատները եւ կ՚ոչնչացնեն այնտեղ: Մի հոգսից ազատում եմ ձեզ: Վերջացա՛ւ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(90 – Շար.)

(*) Քեմալ Ղազի Մուստաֆա փաշան: — Այս այն փաշան է, որ յետագայում թուրքական զաւթեց թրքական իշխանութիւնը եւ դարձաւ նրա պրեզիդենտը: Ինքն իրեն հռչակեց Աթաթուրք՝ թուրքերի հայր:

Այրի Տիկին Աննիկ Պագըրճեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տ. Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փափազեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Աննիկ Մինասեան և զաւակները, այրի Տիկ. Սրբուհի Տ. Գալուստեան և զաւակները, այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան եւ զաւակները, Ցաւութիւն եւ Ռուբէն եղբարք Տ. Գալուստեան, այրի Տիկին Արուսեակ Տ. Գալուստեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սահակ Մանուէլեան եւ զաւակները (Պոլիս), Գնաճեան Մառի եւ Արմէն (Պոլիս), այրի Տիկին Մառի Պօյաճեան եւ աղջիկը Անոյշ (Պոլիս), Մէյմարեան ընտանիք (Երեւան), Եշիլ եղբարք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գնաճեան եւ զաւակները, Պօսթօնեան ընտանիք (Ամերիկա), Մասլաքեան ընտանիք, այրի Տիկին Փառանձեմ Օհանեան եւ զաւակը, նաեւ համայն ընտանեկան պարագաները եւ բարեկամները խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, ազգականին, խնամիին եւ բարեկամին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԵԿՏԱՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Գնաճեան, Կեսարացի)

մահը որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը Յունիս 17ին, 95 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մոնմորանսիի Սէն-Մարթէն եկեղեցին, Յունիս 22ին, Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խընդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

« ՅԱՌԱՋ ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Աննիկ Պագըրճեանի, Պարգեւ Փափազեանի եւ ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիւզան Ջիլինկիրեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իր ամուսնոյն՝

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ
Նախկին Նախագահ Փարիզի
Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան)

մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Յունիս 25, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ գօտայգիին մէջ
Կիրակի, Յունիս 25
Նախագահութեամբ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Un événement unique à Lyon :
20 h. : FINALE de la Coupe du Monde retransmise en couleur sur écrans géant en direct de Buenos-Aires
Adresse : 38, Route de Collonges à St. Cyr au Mont d'Or

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Փոքրիկն Արմէն Բէքմէզեանի եղկրական մահուան առթիւ Տիկին Ռոզա Սթաթեան 100 ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Նոյն տխուր առթիւ Նուպար Նիկողոսեան 100 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Փոքրիկն Արմէն Բէքմէզեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պարսամ Թէրզեան 50ական ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչին եւ «Յառաջ»ին: Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Արման Խաչատուրեան 50ական ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչին եւ «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Ագապի Նշանեանի մահուան առթիւ, Տիկին Բ. Փափազեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒՆ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի Մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Կիրակի Յունիս 25 Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած Քսան Հնչակեան անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

ՀՈԳԵՃԱՇ
Կիրակի, Յունիս 25 ժամը 13·30ին
Restaurant « OPERA-LAFAYETTE
80, Rue Lafayette
(Métro : Cadet ou Poissonnière)

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ու ղերձներ, արտասանութիւն:
Ծախքերու մասնակցութիւն 40 ֆր.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթող. Պատուիրակ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց և առաջնորդ Փարիզի

Յունիս 25, Կիրակի, վարժարանին մէջ ժամը 11ին ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ժամը 13էն սկսեալ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ, ՎԱՃԱՌՔ, ԽԱՂԵՐ

"ՅԱՌԱՋ"
կը նուիրեն

Տիկին Պասմաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Տէօլէնեանի եւ Տէր եւ Տիկին Վարպետեանի (Մարսէյլ):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 21, ժամը 12·45-էն 13ի Փանորամա յայտագիրը՝
« ՍՓԻՒՌԱԼ ԱՌՄԵՆԻ »

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի ԺԵՐՄԻՆԻ ՏԷ ՓՌԷ այցելելու եկեղեցի մը 8րդ դարէն հայկական ճարտարապետութեամբ, Կիրակի, Յունիս 25. ժամադրավայր 8·30ին Սքուար Մոնթոլոն եւ 9ին Փորթ տը Վերսայլ:

Երթուղարձ 50 ֆր.:
Հեռաձայնել ամէն օր մինչեւ կէսօր՝
533·06·31
եւ 734·70·19

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշները, 45րդ տարելիցին առթիւ, կազմակերպած են բարեկամական ճաշ մը, ի պատիւ բարերար անդամներուն, Յունիս 25, ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արի-արենոյշները եւ համակիրները:

RESTAURANT EREVAN
ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Organisation TERRE & CULTURE
ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ

2e CAMPAGNE DE TRAVAIL EN IRAN DU NORD
ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՇԱՒ ԴԷՊԻ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ

Aménagement des Domaines Arméniens

JUILLET ET AOUT 1978
(3 départs groupés)

1 — Camp international d'aménagement du domaine de Saint Thadée
(ԱՐՏԱԶԻ Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԸ)

Travaux de documentation et d'architecture — Restauration — Reboisement, irrigation, jardinage — Elevage — Exploration

2 — Camp international d'aménagement du domaine de Saint Stépanos
(ՄԱՂԱՐԹԱՅ Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱԽԱՎԿԱՅԻ ՎԱՆՔ)

Travaux de documentation et darchitecture — Rétablissement de terrasses agricoles — Reboisement, irrigation, jardinage — Exploration.

RECRUTEMENT D'UN EFFECTIF COMPLEMENTAIRE DE 60 PERSONNES

Renseignements et inscriptions :

PARIS : K. Kévonian, 702-99-45 — H. Kévorkian, 883-29-36
LYON : I. Baravian, 49-11-89 — MARSEILLE : S. Sarkissian, 52-18-75

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
22
JEUDI
22 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.146 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.146

ՔԱՂԱՆՄԵԱԿ ՄԸ

ՈՃԻՐԻ ՄԸ ԴԱՍԵՐԸ

1958 Յունիս 16 – 17 լուսնալից գիշերը, Հունգարիոյ Արդարադատութեան նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը հաղորդէր, թէ Իմրէ Նակի, վարչապետը Փեշտայի ըմբոստութեան օրերուն, ինչպէս նաեւ իր գործակիցներէն ոմանք մահուան դատապարտուած են: Եւ մահավճիռը գործադրուած է:

Ոճիրին գործադրութեան 20ամեակին առթիւ, Փիէր Քանս Մոնտի մէջ բնութագրած է քսան տարուան անցեալ ունեցող իրադարձութիւնները՝ մատնանշելով անոնց ներքին ծալքերը համապատասխան խորհրդածութիւններով:

Անկասկած հեգնանք պիտի ըլլար ակնկալել 1978ին, գրած է ան, որ արդարութիւնը վերահաստատուէր Իմրէ Նակիի անունին շուրջ: Մարդ մը, որ մահուան դատապարտուած է երկու տասնամեակ առաջ իր ընկերակիցներուն հետ՝ Ջոր. Մալեթէր, լրագրող Ժիմէս եւ կորովի ծողէֆ Շիլակի (մաքրագործուած, որովհետեւ իր խօսքերը կը նեղէին բանտապահները), Գալով Փալ Լոզոնցի՝ պաշտօնական զեկոյցը կը մատնանշէր, թէ ան մեռած է բանտին մէջ « հիւանդութեան » հետեւանքով:

Այժմու աշխարհին մէջ, քաղաքական բնոյթի սպանութիւնները ընթացիկ երեւոյթներ չե՞ն դարձած: Հունգարիա հեռու է եւ Նակիի դատավարութիւնը՝ 1958 Յունիսին միայն հինգ գոհ տուած էր... նոյնիսկ եթէ գնդակահարուած Հունգարներու թիւը, 1956ի իրադարձութեանց հետեւանքով, հազարէն երկու հազար հինգհարիւրի մէջ կը տուայտի: Այսուհանդերձ, Նակիի դատավարութիւնը այնպիսի ձեւով տեղի ունեցաւ, որ անհրաժեշտ է փրկել մոռացումէ: Նուազ՝ յաւուն արդարութեան համար, քան այն պատճառով, որ այս հարցը իր այլազան երեսներով ազդարարութիւն մըն է:

Երեւակայենք, որ հաղորդելէ ետք Ֆրանսայի մասնակցութիւնը քաշուելու Ատլանտեան Ուխտէն, Ջոր. տը Կոլ ձերբակալուած է Ֆոնթենպլօ կայք հաստատած ամերիկեան ուժերուն կողմէ, ապա տեղափոխուած է «իր իսկ պահանջով» Սպանիա, երբ անդին նոյն պահուն Փարիզի մէջ կեանքի կոչուած է «Ատլանտեան Ուխտին հաւատարիմ ժողովրդավարական կառավարութիւն մը», մասնակցութեամբ անծանօթներու: Հուսկ ուրեմն երեւակայենք, որ Ֆրանքիստ կառավարութիւնը, քաղաքական ապաստան տալէ ետք Ֆրանսայի պետական առաջնորդին, նախ ապահովութեան գաղտնի վայր մը տեղափոխած է Սպանիոյ մէջ, ապա, անորոշ թուականի մը՝ գայն յանձնած է « Ատլանտեան Ուխտին հաւատարիմ » Ֆրանսայի ապահովութեան ուժերուն, որպէսզի դատուի: Վերջապէս երեւակայենք, որ այս տարօրինակ անցուդարձերու սկզբնաւորութենէն քսան ամիս ետք, Ֆրանսայի հանրութիւնը, առաւօտ մը տեղեկացած է, թէ տը Կոլ, իր գրասենեակին պետը եւ հինգ – վեց նախարարներ ու քաղաքական խորհրդատուներ « դատուած » են եւ մահուան դատապարտուած են, որովհետեւ « դաւ մը հիւսած են Ֆրանսայի անկախութեան դէմ » եւ, « վերջնական ու առանց վերաքննութեան », տրուած վճիռը գործադրուած է վայր մը ու թուականի մը, որոնց մանրամասնութիւնները պիտի տրուին յետագային...

Անհեթեթութի՞ւն: Բայց ճիշդ այս է, որ պատահած է Հունգարիոյ մէջ: 1956 Նոյեմբեր մէկին, Իմրէ Նակի, օրինական կառավարութեան պետը, այսինքն վարչապետը, յայտարարած է, թէ Հունգարիա կ'ուզէ քաշուիլ Վարշաւայի Ուխտէն: Տասնամսումի կարճ ժամանակէ մը ետք, որու ընթացքին կ'ընդունէին բանակցութիւններ վարել իրենց ուժերու պարպումին շուրջ, խորհրդային ղեկավարները կ'որոշեն ուժով վերագրաւել Հունգարիան: Նոյեմբեր 3ի գիշերը, երբ հունգար պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Ջոր. Մալեթէրի, Պաշտպանութեան նախարարը, գրաւման բանակի հրացումին կէտերը կը ճշդէր խորհրդային ուժերու վերին հրամանատարութեան կեդրոնին մէջ՝ զինուորական ոստիկաններու ջոկատ մը անակնկալ կը յայտնուի բանակցութիւններու սրահին մէջ ու կը ձերբակալէ նիստին ընթացքին Ջոր. Մալեթէրն ու անոր ընկերակիցները: Քանի մը ժամ ետք, ռուս բանակը կը պաշարէ կառավարութեան շէնքը: Վարչապետը, ընկերակցութեամբ քանի մը խորհրդատուներուն, հազիւ ժամանակ կ'ունենայ ապաստանելու Եուկոսլաւիոյ դեսպանատունը: Կ'ապահովէ քաղաքական ապաստանի իրաւունք:

Այդ միջոցին, հակա – կառավարութիւն մը, որուն գոյութիւնը ոչ ոք իմացած էր մինչեւ այդ եւ կազմուած էր Ուկրանիոյ մէջ տեղ մը՝ Եանոս Քատարի նախագահութեան տակ (օրինաւորապէս դեռ անդամ Նակիի կառավարութեան), կը հաղորդէ ձայնասփիւռով, թէ ընդունած է հաւատարմութիւնը Խորհ. Միութեան հանդէպ: Կոչ կ'ընէ ժողովուրդին՝ իր օրինակին հետեւիլ: Այս հակա – կառավարութիւնը պաշտօնի կ'անցնի, երբ խորհրդային ուժերը կ'ամբողջացնեն երկրին գրաւումը: Իմրէ Նակիի եւ իր ընկերներուն ձերբակալութիւնը տեղի կ'ունենայ բիրտ միջամտութենէն քանի մը շաբաթ ետք: Պելկրատի եւ Փեշտայի միջեւ կատարուած երկար բանակցութիւններէ ետք՝ Նակի ապահով անցքի թուղթով մը իր բարեկամներուն հետ կը թողու իր թաքստոցը: Ռումանիա կը տարուին եւ գաղտնի կը պահուին: Ռումէն իշխանութիւնները միշտ գաղտնի եւ դեռ անորոշ մնացած թուականի մը ապաստանեալները կը յանձնեն Փեշտայի, որպէսզի « դատուին »: Դոնփակ կը դատուին Պետութեան դէմ յարուցած « դաւ »ի ամբաստանութեամբ (Պետութիւն մը, որուն կառավարութեան գլուխը կը գտնուէր Նակի օրինական ճամբով) եւ Ռուսերու հաւանութեամբ:

Հունգարիոյ դերիշխան իրաւունքներուն բռնաբարումը ակներեւ է: Յայտնի է նաեւ ի գործ դրուած միջոցներուն լըրբութիւնը: Դէմ յանդիման իրենց ներքին առաջին տագնապին՝ մեծ իր տարողութեամբ, Ստալինի ժառանգորդները աւելի՛ն սանձեցին ցոյց տալու համար իրենց աշխարհակալ տրամադրութիւններուն անյողդողդ յամառութիւնը: Ըմբոստ Հունգարիան վերագրաւելու ուղղութեամբ իրենց ի գործ դրած միջոցներով ու կերպերով կրնան օրինականացնել որեւէ կցում:

Մոսկուայի նկատմամբ իր անկախութիւնը պահպանել ձգտող ընկերվար–համայնավար հոսանքին ապագային համար, Իմրէ Նակիի « պարագան » ազդարարութեան մը արժէքն ունի: Հակառակ իր ամբաստանեալներուն — որոնք քիչ ետք դարձան իր դահիճները — պնդումներուն՝ Նակի նեղմիտ « ազգայնական » մը չէր, ոչ ալ մէկը որ կ'ուզէր հաշուեյարդարի ենթարկել համայնավարութիւնը. թշնամի չէր նաեւ խորհրդային Պետութեան: Խորապէս հաւատարիմ էր միջազգային համայնավարութեան շարժումին, ուր թրծուած էր ան: Բայց միաժամանակ համոզուած էր, որ համայնավար մը ամէնէն առաջ պէտք է բաւարարէ իր ժողովուրդին իրական տենչերը եւ պէտք է ուշադիր գտնուի իր ազգային հաւաքականութեան իւրայատուկ շահերուն հանդէպ:

Նախընթաց չունեցող կացութեան մը առջեւ գտնուելով — առաջին պատերազմը երկու ընկերվարական Պետութիւններու միջեւ » — Նակի նախ ի զուր փորձեց հաշտեցնել իր երկու հաւատարմութիւնները ի վերջոյ գերադասութիւնը տալով իր հաւատարմութեան Մաճար ժողովուրդին:

Թ. Ա. Թ.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒ (Յառաջ, hեռաձայն). — Երեքշաբթի օր ժամը 12.45ին Ժընեւի օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա., որ ընդառաջելով Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ընդհ. քարտուղար Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթէրի հրաւէրին, երեք օր պաշտօնական հիւրն է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին: Իրեն կ'ընկերանային Մայր Աթոռի դիւանապետ Արսէն Եպս. Պէրպէրեան եւ դաւազանակիր Տիրան Վրդ. Կիւրեղեան: Օդակայանը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը դիմաւորելու փութացած էին.— Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթէր, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք՝ Եղիշէ Արք., Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք, Թորգոմ Եպս., Վաչէ Եպս., Պարգեւ Շահպազեան (Մայր Աթոռի միջ–եկեղեցական յարաբերութիւններու բաժնի քարտուղար), Ժընեւի քանթոնի փրոթոքոլի պետ՝ Ռոպէր Վիէօ, Պ. Մարշալ, Հաւատք եւ Կարգ բաժնի վարիչ՝ Տոքթ. Լուքաս Վիշէր, Հայր Ջեթիս, Պատուելի Ահարոն Սաթրուզեան (Ե. Հ. Խ.ի աստուածաբանական կրթութեան տնօրէն), Տոքթ. Պօսուէն (Տեղեկատուութեան բաժնի տնօրէն), Ալան Փրաշ, Պերնի խորհրդային դեսպանին կողմէ՝ հիւպատոսը, Ժընեւի խորհրդային հիւպատոսը, գաղութին վարչական անդամները գլխաւորութեամբ Պ. Մկրտիչ Շելլէֆեանի, եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ Պ. Խօժէն Փափազեան, Զուիցերահայ Միութեան անդամներ գլխաւորութեամբ Տոքթ. Մոմճեանի, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Միութեանց անդամները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի վաշրական պատուիրակ՝ Արա Զամքերթէն եւ ընդհանուր ձեւով համայն հայ գաղութը: Ներկայ էին նաեւ հեռատեսիլի եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընդունուելէ ետք Պատուոյ հիւրասրահը առաջնորդուեցաւ Ռիչմոնտ պանդոկը, ուր պիտի բնակի իր շքախումբով: Բազմաթիւ Հայեր եկած էին նաեւ Պոլսէն, Ամերիկայէն, Միլանէն եւ զանազան այլ քաղաքներէ ու երկիրներէ:

×

Յիշենք որ անցեալ Կիրակի, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ Շահէ Արք., որ Մայր Աթոռի ներկայացուցիչն է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին մօտ ծայրագոյն վարդապետի աստիճան տուաւ Տարօն Վրդ. Ծէրէճեանի եւ Վազգէն Վրդ. Թաղոյեանի, խարտաւիլակութեամբ Գիւտ Եպս. Նագդաշեանի:

Չորեքշաբթի օր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը բեռնաւորուած օր մը ունէր, որ կը սկսէր առաւօտեան 10ին մամուլի ասուլիսով մը, ապա ժամը 11ին կ'ընդունուէր Ե. Հ. Խ.ը, ուր Արեւադալի արարողութիւն մը կը կատարուէր տեղւոյն հայկ. երգչախումբին կողմէ: Ճառերու փոխանակութենէ ետք, տեղի կ'ունենար աշխատանքի ճաշ մը, ապա՝ նիստ եւ իրիկունը Ռիչմոնտ պանդոկին մէջ ճաշ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը Մոսկուա գընաց Յունիս 21ին: Այս ճամբորդութիւնը եթէ նոյնիսկ չյանգի ոչ–յարձակողական դաշինքի մը ստորագրութեան, կը մտահոգէ Արեւմուտքը, որու գլխաւոր բերդն է Թուրքիա: Այս առթիւ Չորեքշաբթի առտու Միջին Արեւելեան հարցերու մասնագէտ՝ Ժոզէֆ Սապլիէ Ֆրանս–Էնթէրի իր քրոնիկը նուիրած էր այս այցելութեան եւ այս առթիւ չեշտեց թէ Թուրքիոյ նոյնիսկ պարզ չէզոքութիւնը (ոչ թէ բարեկամութիւն Ռուսիոյ հետ) վըտանգաւոր է Ատլանտեան Ուխտին համար: Թուրքիոյ բանակը կարեւորագոյնն է ՕԹԱՆի ամերիկեանէն ետք:

ՌԸՆՈՅԻ տագնապը չի լուծուիր եւ դիրքերը կը կարծրանան: Չորեքշաբթի առտու ժամը 3.30ին Ապահովութեան Հանրապետական գունդերը (Սէ. Էռ. Էս) պարպեցին Ֆլէնի գործատունը, զոր բանուորները գրաւած էին: Միջադէպ չպատահեցաւ բայց բանուորները խռնուեցան ճամբաներուն վրայ եւ խանգարեցին երթեւեկը: Տնօրէնութիւնը չուզեր բանակցիլ ցորչափ աշխատանքը չվերսկսի կանոնաւոր կերպով, Սէ.Ժէ.Թէ.ն ալ կ'ըսէ որ ոստիկանութեան միջամտութեամբ չէ որ հարցերը կը լուծուին:

ՊՈՒՍԱՔ որոշեց իր անձնական ամբողջ հարստութիւնը (երբ հնչուն դրամի վերածուի կը հասնի 8 միլիոնի) « զոհել » գործին, որպէսզի փրկէ իր սնանկացած կայսրութիւնը (կերպաս, մամուլ, կարիտուն) բայց կը թուի թէ դրամատուները մեծ վստահութիւն չունին այլեւս կերպասի գործին: Պուսաքի բացը 780 հին միլիոն էր, ուրեմն շուրջ 20 միլիոն ալ իրեն կը մնայ (քիչ մըն ալ աւելի անշուշտ, քանի ըսած է որ բան մը պէտք է մնայ իրեն «ապրելու համար»): Պուսաք 89 տարեկան է: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ «Պարոն Մարսէլ» ուրիշ ժամանակներու գործատէրի տիպար մը կ'ուզէ փրկել 11 հազար աշխատաւոր,, որոնք հակառակ պարագային, մէկ օրէն միւսը անգործ կը մնան: Թէեւ լաւ վճարող չէր բայց « հայրական » գործատէր մը եղած է, որ տուն, հագուստ հայթայթած է իր պաշտօնէութեան: Ներկայիս գործը ամիսը տասը հին միլիոնի բաց ունէր: Պուսաքի բուն հարստութիւնը կը մնան՝ Տիոր եւ ձիերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Առաջին անգամն է Երեւան ժամանումէս ի վեր, որ Հայաստանի արփալի երկինքը կը պղտորի. հով ու անձրեւ նախերգանքը կ'երգեն ձմրան:

Այդ առաւօտ, Կիրակի, կ'երթամ Էջմիածին, վերանորոգուելու՝ մեր Հոգեւոր Հայրենիքին մէջ:

Դիմացն եմ առաջին քրիստոնեայ Պետութեան մայր տաճարին, պատմական նշանակութիւնով մեծ, փոքր սակայն ծաւալով, որուն տեսքը կը բաւէ, որ հաւատքը ձեւակերպ ստանայ, ինչպէս ըռունցքի մը տեսքով ուժը ներկայութիւն կը դառնայ:

Հազիւ մտած խորազդեցիկ տաճարէն ներս, կը զգամ հին օրերու անմեղութեամբ թրծուած քաղցրութիւնը պատանեկութեանս, որ կը բերէ ինծի հեռաւոր անցեալին մէջ կորսուած Թրվռուն սիրտս համակ խանդ ու եռանդ, որ մեր անշուք, եկեղեցիին մէջ Սուրբ սուրբը երգելու փառքին կը տենչար:

Տաճա՛ր հայակերպ հաւատքին, դուռը բացիր հայրենի տանս երջանկութեան: Կը մտնեմ ներս բերկրանքով, կը գտնեմ մանկութիւնս մօրս հետ աղօթքի կեցած, կ'ապրիմ անմեղութիւնը հեռաւոր օրերուս կարօտո՛վ մը ըղձալի, Թախիծո՛վ մը տրտմալի: Որքա՛ն հեռացուցիր զիս ինծմէ, որքա՛ն մօտեցուցիր զիս ինծի, անցեալ եմ հիմա ու ներկայ, ամբողջութիւնս՝ քեզմով ինծի ընծայ:

Եկեղեցիդ իմ պապերուս սուրբ հաւատքին, քրիստոնէութեան Թարգմանութիւնն ես ի Հայս, յօրինուածք մը՝ կրօնական ինքնուրոյն գոյութեան: Պահպանակ մը աներկմիտ՝ հայեցի դաստիարակութեան: Գեղանկարը Հայուն՝ անշփոթելի հաւատքին:

Հոգեւոր պերճանքն ես դուն մեր անցեալին, զօղը՝ երկրին ու երկինքին: Խորանին առջեւ կանգնած, կ'ուզեմ խօսիլ Աստուծոյ հետ սրտբաց, հին օրերու ջերմեռանդին պէս, որ կը խօսէր մրմունջով, վասնզի մրմունջը աւելի լսելի կ'ըլլայ, երբ սիրտն է կիրակի, գարնանային առաւօտեան մը պէս շողարձակ:

Ժամանակը շատ բան փոխեց քեզմէ, բայց ոչ ամէն բան: Փոթորիկը չորցած ճիւղերը կը Թափէ ծառին, ծառ կը մնայ անսասան:

Քեզի համար չէ՛ բաւեր կրօնական մըտածումներու պաշարը, ապահովելու՝ ծիածանը սփոփանքին. երբ սոյլը սրտին չէ պրպտած Թաքուն մեղանչումները կեանքին: Դուն մեր հարազատ տունն ես, ժառանգ պապենական: Մեր հոգիին շնչառութիւնն ես, գոյութեան կռուան: Թախծոտ հոգիներու ամրակուռ ապաստանն ես, անդորր անապական:

Քեզի ուղղուած պաղատը չէ՛ մեր-ժուիր, երբ կուգայ սրտի մը խորէն: Ամէն ցաւ իր դարմանը կ'աղերսէ: Ամէն վիշտ իր քաւութեան կը սպասէ ա՛կ անսպառ գթութեան:

Յուզիչ ազդեցութեան տակ հոգեյոյզ մեղեդիներուդ, վեհափառ հմայքիդ մէջ հոգեպարար շարականներուդ, անթեղուած հոգիները կը բանկին, կ'ընեն շըրթանը սրտին ու կը տեսնեն սանդուխ մը որ առ Աստուած կ'երկարի:

Ի՛նչ լաւ է մոռնալ ներկան, սուզուիլ ապրուածին մէջ, զգալ երանութիւնը հին օրերուն, անո՞ր համար արդեօք, Թէ անցեալը խրախճանքն է երիտասարդութեան Թռիչքին, հրաշագործ կենսուժը՝ արեւլոութիւններու անսահմանութեան մէջ սպառելի: Թռիչքը սակայն յատուկ է երիտասարդութեան, հասունութիւնը շատ աւելի բարձր կը Թռչի, քան տաւիքը՝ որ չուտ կ'ողեւորուի:

Մտածումներ, այսպէս, կուգան յոյսերու հետ սրտամօտ, ժամադրուածիէս իրարու հետ ու կը բնադանցեն զիմար, կը յանձնեն տրտմութեան վերածումին, ընդունակ՝ լսելի դարձնելով գեղեցիկ բաներ, որ Աստուած կ'ըսէ ջերմեռանդի սրտին, չըսեր ականջին, փասընդի ականջին ըսուածը կրնայ դուրս ելլել միւս ականջէն:

Բայց, փիլիսոփայել սկսայ, մինչդեռ մտայ տաճարէն ներս սրտովը պանդուխտի մը, որ կ'ուզէր լսել հոգեթով երգեցողութիւն մը Հայուն հաւատքի հայրենիքին մէջ, պահ մը փակելու աչքը կեանքի խառնվքներուն վրայ, աւելի լաւ տեսնելու համար սրտին յատակը, ներքին արեգով մը լուսաւորուած:

Դուրս կ'ելլեմ երկնաթեւ մտածումներով Թեթեւցած տաճարէն այս Լուսաւորիչին, որ զիս Թարմացուց, վերանորոգեց, զինեց զիս անհրաժեշտութիւնովը բոլոր բաներուն, դիմագրաւելու համար արկածալից՝ կեանքը:

ԽԱՉՔԱՐԵՐ

Կը շրջիմ քաղցրաԹախիծ յուշերու անձնատուր, կրօնաբոյր շրջափակին մէջ Էջմիածնի, կը դիտեմ չուրջս խանդաղատանքովը սրտիս, որ աչքերուս մէջ է Թառեր, ձեւով մը դիտելու, որ կը պարունակէ ամբողջութիւնը սրտիս:

Կ'ուզեմ մեկնիլ, մեկնիլ կը ձեւացնեմ, կը մնամ հոն ուր որ կամ, կը նմանիմ գինովին որ չի սրբեր շրթներէն հետքերը արբեցնող գինիին: Բան մը կայ շրջափակին մէջ Միածնաէջ, որ աչքերը կը կապէ, ամէն բանէ աւելին խաչքարերն են, Վեհափառ մեծ Հայրապետին զուրգուրանքովը հաւաքուած:

Կը մօտենամ մէկուն, յետոյ միւսին, գեղօններ են հաւատքի, գանագան դաբերէ մնացած: Հեստ փոթորիկներու դէմ կանգնած գոյութիւններ, որքա՛ն արշալոյսներու ծագը տեսած են անոնք, որքա՛ն չքերթներ՝ վերջալոյսի, դարերուն լեզուներովը կը խօսին մեզի:

Ոմանք ցանց պիծերու, Թեւանցուկ օղակներ: Ուրիշներ՝ լաբիւրինթոս սարդոստայնի, հայածին քնարներ բոլորն ալ, անհամար լարերով գեղահիւս, գալարուն՝ ծառերու արմատներուն պէս երկրախոյզ:

Կը դիտեմ հիաքանչ, նրբութիւններն անոնց ոսկերչային բանուածքին: Ո՛չ մէկ տառ կայ ոչ մէկ բառ անոնց վրայ, գեղօններ են ապուցուած նրբահիւս պիծերու, մէկը միւսէն տարբեր գեղով, յօրինուածքով, խորհուրդով, հաւատքի եւ արուեստի ժանեակագիր էջեր են քարահիւս, ժամանակէն անխնաւ, նման մենհիրներու:

Խաչքարը, խաչին խորհուրդը ինքնուրոյն յղացումներով քարին վրայ Թանձրացնող արուեստն է, որ հասաւ անմրցելի կատարին Պաւղոս եւ Մոմիկ վարպետներու արծուեԹռիչ խոյանքով: Բարեկրօն զոյգ ապեռները խաչքարի հայրենի արուեստին, որբապործ համբեռութեամբ քարին վրայ կը բանին չքեղութեամբն իրենց հանճարին: Փարած՝ հաւատարմութեան արուեստի լասսին, կոփեցին հաւատքի նարօտով խաչքարեր ներգործուն, պալղուն: Ո՛չ մէկը անոնցմէ քմածին է, ոչ մէկը՝ պատահականի ծնունդ: Ներքին Թրթիռով եղած ստեղծագործութիւններ են, Թանձրացած աղօթքներ, աչքով ունկնդրելի մեղեդիներ, քանդակուած՝ յանուն հոգիի բարօրութեան, վասնզի պաննք կերտողներու սրտին վրայ երկինքը կը տարածուի իբր ամպհովանի:

Գիծերու քարացած ալեկոծումները, զարդահիւս եւ բազմահանգոյց հնարքները կարդ մը խաչքարերու հմայիչ յօրինուածքին, մանուածապատ պիծերու հիւսքին մէջ իրենց, գետեղուած է խորհուրդը հացին ու գինիին ցորենի հասկերով ու ողկոյզներովը խաղողին չքեղօրէն ընդելոյզ: Կը համադրեն կեանք եւ կրօնք, քարը կը վերածեն նշխար հաւատքի, զմայլանքը կը միացնեն զարմանքին, այլապանութիւնը՝ յղացումի յանդգնութեան:

Երբեմն կոԹողներ են յաղԹանակի, երբեմն՝ խաչարձան — շիրմաքարեր հերոսներու, բայց մի՛շտ սքանչելի յղացումներ ճառապայԹումին մէջ նուիրեալ վարպետներուն, որոնք քարին տուին ձեւը աներոյԹ կրօնքին:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ՅՈՒՇԵՐՈՎ

(ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽ. ԿԱՅԱՆԻ ԲԱՅՄԱՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջ)

1948ի կայանը եղաւ ամէնէն յիշատակելին: Յուլիս մէկին Մարսէյլի խումբը կը հասնէր Ա. Պեպիկեանի հսկողութեամբ, Տիկին Ս. Թիւթիւնճեանի եւ Տիկին Վարժապետեանի ընկերակցութեամբ: Կայանին տնօրէնուհին Տիկին Խանճեանն էր: Տիկին Փիլիկեան նուիրեալ խաչուհի մը, կը գրաւէր չէնքին մաքրութեամբ, առաւօտները լուալով եւ խոհանոցի գործերով: Այդ ազնիւ տիկինը հետը բերած էր իր փոքրիկ մանչուկը, որուն ոտքին մէկը անդամալոյծ էր: Նոյնպէս, մեր անմոռ խաչուհին, Տիկին Հեղինէ Կաւ-կոյեանը եկած էր անձնուիրաբար օգնելու կայանին:

Օր. Ա. Չէյթունլեան, Օր. Ա. Գեւոնեան եւ Օր. Սիրվան Թանկիկեան օժտուած մտային - մարզական յատկութիւններով, երեք ամսուան համար ստանձնած էին մանկավարժական ծանր պարտականութիւնը:

Մէկ ամիսը շուտով կ'անցնէր եւ անոնք ազդ. գիտակցութեան կայծը իրենց մտքերուն մէջ Ա. Պեպիկեանի հսկողութեամբ կը մեկնէին Մարսէյլ:

Օգոստոս 1ին միջին Ֆրանսայի խումբը կը հասնէր հսկողութեամբ Պ. Թ. Այվազեանի: Կայանին տնօրէնուհին Տիկին Խանճեանն էր:

Այն տանեն Տէր եւ Տիկին Իփէկեան Մարսէյլ էին, սակայն Պէյրութ մեկնելէ առաջ կը փափաքէին լեռներու մէջ գոնէ 15 օր հանգստանալ: Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեանի խորհուրդով Տինեը եկած էին: Գացի պանդոկ: Մեծանուն գրագէտը հեռուէն զիս տեսնելով ձեռքի խանդավառ շարժումներ կ'ընէր: Ախորժաբեր մը առինք միասին: Երկու օր մնալէ վերջ այդ շքեղ պանդոկը, կինքնաշարժովս գիրենք տարի ծովէն 1200 մեթր բարձր փոքր գիւղակ մը, որուն դիմացը կը գտնուէր Կապոյտ Խաչի կայանը:

Երջանիկ օրեր էին — փոքրիկներուն խայտանքը, բնութեան կախարդիչ հմայքը եւ Թռչուններուն անվերջ գեղգեղանքը մեծապէս ազդած էին Իփէկեանի վըրայ, որ յաճախ իր գերզգայնութենէն ըմբոստացած կը պոռԹկար Մայր Հայաստանը երազելով:

Հայ գրագիտութեան եւ հռետորութեան անմահ տիտանը, ծերացած առիւծի մը նման, հիացումի ակնարկներ նետելով ամէն կողմ կ'ըսէր.— Այս ի՛նչ գեղեցիկ միջավայր ընտրեր էք կայանին համար:

Ամէն օր կայան կ'այցելէր: Հոն խաչուհիներուն ուղղելով խօսքը — Կը հիանամ ձեր սրբազան աշխատանքին: Փոքրիկ Հայաստան մըն է հոս եղեր:

Սեպտ. մէկին Փարիզէն կը հասնէր, հսկողութեամբ անձնուէր եւ ազնիւ Տիկին Թադէոսեանի վերջին խումբը եւ Սեպտ. 30ին կը գոցուէր կայանը:

1949 Յուլիս 1ին կը վերաբացուէր: Ազնիւ Տիկ. Հազարեան տնօրէնուհի էր: Մարսէյլի սաները կը հասնէին հսկողութեամբ Տիկ. Ս. Թիւթիւնճեանի, Տիկ. Վարժապետեանի եւ Տիկ. Հեղինէ Կաւկոյեանի:

Փոքրիկներուն կազդուրել օգափոխութեան եկած էին համակիր հայրենակիցներ:

Տիկ. Շալճեան, ինչպէս ամէն տարի, այդ ամրան եղանակին ալ եկած էր հաճով կարկանդակներ բերելով փոքրիկներուն համար:

Կայանին փակման օրը ինքնաշարժով մը Վէնսէ եկած էին բժիշկ Սիվրիհիսարեան եւ Ա. Պեպիկեան: Շատ յուզիչ եւ օգտաւորիչ էր վերջին հանդէսը, որ սարքուեցաւ ազգային ճամբուն վրայ:

Յարգելի բժիշկը խորապէս ազդուած փոքրիկներու երգերէն եւ արտասանութիւններէն կըսկիծ ճառ մը խօսեցաւ.— Ես որպէս բժիշկ հոգեբանօրէն եւ ֆիզիքական առումով չատերէ աւելի լաւ կըրնամ գնահատել այս կայանին բազմաթիւ օգուտները, որոնց ազդեցութենէն ձեր շրթերը խնձորներու նման կարմրած եւ հոգիները մկրտուած են Հայու զգացումով: Հայ ժողովուրդը իր համեստ միջոցներուն մէջ չունի օտարներու ոսկիներն ու արծաթները, ճակատագրական եւ քաղաքական կոպիտ հարուածներէ Թափառական չունի անոնց երջանկութիւնն ու խաղաղ կեանքը, սակայն ունի անոնց հարստութիւնները գերազանցող բարոյական մեծ ուժեր, որոնց սերմերը նոյնիսկ պատառմներու վրայ ծիլեր կ'արձակեն եւ որոնց շնորհիւ խրճիթները դղեակներու եւ աւերակները քաղաքներու կը վերածուին: Հայ բարեգործական կազմակերպութեանց ամէնէն ժողովրդականը՝ Կապոյտ Խաչը, որու Թիկունքին կանգնած է Դաշնակցութիւնը, կը նմանի անապատներու մէջ բուսած ցօղափայլ վարդի մը, որուն հոգեպարար բոյրը կը տարածուի ամէն կողմ: Ահա այդ վարդին խորացած արմատները հասած են մինչեւ Ալպեաններու այս անառիկ բարձունքին վրայ ուր չորս տարիէ ի վեր օտարութեան մէջ Թմրած մանուկներ կ'արթննան ազգ. ներշնչումի մկրտութեան աւազանին մէջ, իսկ Դաշնակցութիւնը պայքար կը մղէ ազգ. ոգին վառ պահելու եւ մայրենի լեզուն փրկելու համար: Ուրեմն յարգանք երկուքին ալ եւ ողջոյն ձեզի ազնիւ քոյրեր:

«Յառաջ նահատակ»ով հանդէսը փակուելէ վերջ կառքը մեկնեցաւ Մարսէյլ:

Օգոստ. 1ին կը հասնէր Փարիզի խումբը որ սովորականին պէս օգտուելով Օգոստ. 30ին կը մեկնէր: Սեպտ. 1ին միջին Ֆրանսայի խումբը կը հասնէր եւ կը մեկնէր Սեպտ. 30ին:

1950 – 51ին կայանին տնօրէնուհին էր Տիկ. Գ. Աղապապեան, որ նոյն գոհացուցիչ պայմաններու մէջ երկու տարի չարունակելէ յետոյ կայանը վերջնապէս կը փակուէր 1951 Հոկտ. 1ին:

Այժմ, երբ Լիոն, Վալանս եւ մանաւանդ Մարսէյլ կ'երթամ, երբեմն փողոցներու մէջ կը հանդիպիմ մեր կայանին սաներուն. զիս կը ճանչնան եւ կը համբուրեն: Կը հարցնեմ.— Դուք Վէնսէի կայանին հայրիկը չէ՞ք: — Այո, կը պատասխանեմ: Շատ մաքուր եւ սահուն հայերէն կը խօսին եւ կ'ըսեն Թէ իրենք հայերէնը հոն սորված են:

1946ին չափազանց դժնդակ պայմաններու մէջ երբ այդ կայանները յաջորդաբար կազմակերպուեցան մինչեւ 1951, այժմու մեր կայանին ազգային, արդիական եւ տնտեսական բազմաԹիւ չնորհներէն զուրկ մեր Նուիրեալ խաչուհիները հրաշքներ կը գործէին Վէնսէի հովիտին մէջ: Անոնք ձրի կը խնամէին եւ կը դաստիարակէին հարիւրաւոր Թշուառ փոքրիկներ, որոնք կայանէն կը մեկնէին Հայու ազգային նախանձախնդրութեան կայծը իրենց մտքերուն մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՈՁՈՒՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ Հայ Կապոյտ Խաչի «Սոֆիա Յակոբեան» տան մէջ, Յունիս 4ին, գումարուած է կազմակերպութեան 50րդ պատգամաւորական ժողովը: Բացումը ընելով Շրջանային Վարչութեան ատենապետուհին՝ Տալիթա Մեքթուպճեան, շնորհաւորած է բոլոր խաչուհիները, որոնք սատարած են Միութեան նուիրական գործին յաջողութեան: Կարդացուած են Աթէնքի, Գոքինիոյ, Փիրէի, Հին Ֆալերոյի, Գարէա – Կեսարիանիի, Թամպուրիա – Լիրազմայի մասնաճիւղերուն եւ Շրջ. Վարչութեան նիւթական և բարոյական տեղեկագիրները, որոնցմէ պարզուած է, որ կազմակերպութիւնը անցեալ տարեշրջանին բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է: Այսպէս, կազմակերպուած են զանազան ձեռնարկներ՝ հաւաքոյթ, դասախօսութիւն, դաշտահանդէս, պարահանդէս, պազար, մանուկներու համար յատուկ դասեր, այցելութիւններ տրուած են զորմանոց հիւանդ ու տկար ազգակիցներու, բարոյապէս մխիթարելով եւ նիւթապէս օժանդակելով անոնց, այցելած են նաեւ Գոքինիոյ եւ Իլիուպոլիսի Ծերանոցները, մօտէն հետաքրքրուելով հայ ծերերու վիճակով:

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մայիս 28-ի 60ամեակը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. (Յառաջ) — Յունիս 11ին, կիրակի կէսօրէ վերջ Կրընոպլի Սէն Մարթէն Տ'Երէ Սալ տէ Ֆէթի մէջ տօնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 60ամեակը ուր հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած, իրենց տեղերը գրաւած էին սեղաններու շուրջ. չատեր ոտքի մնացին։

Քաջալերական երեւոյթ մըն է մեր բոլոր ձեռնարկներուն երիտասարդութեան ներկայութիւնը, որոնք երթալով աւելի մեծ թիւով կուգան եւ չատ մօտէն կը հետաքրքրուին մեր պատմութեամբ եւ գրականութեամբ նաեւ մեր անցեալով։

Տօնակատարութիւնը բացուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով, որ երգուեցաւ Նոր Սերնդականներուն կողմէ։ Կատարուեցաւ գեղարուեստական բաժին մը. գնահատելի էր Սոնիա Բիւրաճեանի եւ Փափազեան քոյրերու կողմէ կատարուած հայկական պարը։

Բեմ հրաւիրուեցաւ, Մարսէյլէն մասնաւոր հրաւիրուած Կարօ Յովսէփեան։

Հոս կ'ուզենք հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը եւ շնորհաւորութիւնը յայտնել երիտասարդ բանախօսին։ Թող ներուի մեզի եթէ իր համեստութիւնը վիրաւորենք, սակայն « Տուք գկայսերն կայսեր », տասնեակ տարիներ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնենք երիտասարդ մը, ծնած Ֆրանսա, այսքան բազմակողմանի շնորհքներով օժտուած, վաւերական արժէք մը, որ կը տիրապետէ ոչ միայն լեզուին, այլ եւ նիւթին։

Երիտասարդ բանախօսը նախ հայերէն, ապա ֆրանսերէն, մանրամասնօրէն քննեց, վերլուծեց օրուան կացութիւնը եւ Հայութեան գոյավիճակը ըսելով.—

« 1915ի աղետալի եւ սարսափելի օրերէն հազիւ երեք տարի ետք, Հայութիւնը կը գտնուէր երկրորդ ճակատագրական խրոխութեան մը առջեւ, իրեն կը մնար մէկ միջոց՝ կռուիլ, եւ հրաշքը կատարուեցաւ, գտնուեցաւ անձ մը Արամ Մանուկեան, որ կրցաւ կազմակերպել ոչ միայն ինքնապաշտպանութիւնը, այլ եւ ստիպել Թրքական բանակին զէնքը վար դնել։ Սարդարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ Աբարանի երեք ճակատներուն վրայ յաղթելով, հռչակուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը 1918 Մայիս 28ին ու ճանչցուեցաւ թէ՛ Թուրքին եւ թէ մեծ Պետութիւններու կողմէ՝ Սեւրի դաշնագրով։ Միացեալ Ազգերու կազմութենէն վերջ բաւական մեծ թիւով երկիրներ իրենց անկախութեան տիրացան, որոնց անունն անգամ չատերուն անծանօթ էր։ Սակայն երեք հազար տարուան անցեալ եւ պատմութիւն ունեցող հայ ազգը իր արդար դատին լուծումը չէ գտած, միջազգային դիւանագիտական սեղաններու վրայ դրուելով միայն քաղաքականօրէն կարելի է դոհացում տալ մեր պահանջին, մեզի վերադարձնելով Թուրքերուն կողմէ գրաւուած մեր հողերը։ Հայ ժողովուրդը բաւական հասունութիւն ունի յարմար ձեւով վարելու իր ճակատագիրը։

« Հայաստանի երկու լեռները խորհրդանշաններն են՝ մին Արարատը, խրոխտ կամքի ազատ ապրելու, գոյատեւելու միւսը՝ Արագածը, մեր յոյսի, մեր լոյսի իր Լուսաւորչի կանթեղով. մենք Արարատի եւ Արագածի ներկայութեան վստահ ենք, նոյնքան ալ վստահ ենք Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի մը ստեղծումին։

«Աշխարհի չորս ծագերուն տօնուեցաւ Հայոց պատմութեան այս փայլուն դրուագը. հոգ չէ որ որոշ մարդիկ չիլ հաշիւներով, միւսին « խաթրը » չկոտրելու համար, Սարդարապատի ճակատամարտի անուան տակ պահուըտին, մարդիկ որոնք չվարանեցան մամուլի էջերէն եւ բեմերէն յայտարարելու թէ «Մայիս 28»ը Թրքական նուէր է»։

Ինչպէս Ապրիլեան սպատօնը չէին տօներ, որովհետեւ Համայնավարներուն քաղաքականութեան չէր համապատասխաներ, սակայն յանկարծ ուղեգիծը բոլորովին փոխեցին, այսօր նոյն անհատները եւ կազմակերպութիւններ գիրար կը հրմշտկեն նախաձեռնութիւնը ստանձնելու, որուն համար ուրախ ենք, վստահ ենք որ օր մը Մայիս 28ի տօնակատարութեան համար ալ նոյնը ընեն, ով գիտէ։ Ի՞նչպէս, չկուէ՞նք։ Ռուս զինուորը զէնքը նետած գէպի տուն կը վազէր, մինուճար Հայերը ձգելով իրենց ճակատագրին, այսինքն Արեւմտեան Հայաստանը բնաջնջուած, Արեւելեան Հայաստանին համար ալ նոյնը պիտի ըլլար։

Երբ երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, վրացի փրոֆեսէօրներ Կարսն ու Արտահանը Վրաստանին կցումը կը պահանջէին, անդին Ցարութիւնեան Հայաստանի Կոմկուսի քարտուղարը կը յայտարարէր. « Հայաստանը կրնայ պարփակել չատ աւելի մարդիկ։

Թրքական մամուլը, վրացի փրոֆեսէօրներուն կը պատասխանէ. «Հողը չի տրուիր, եթէ կրնաք եկէք եւ առէք»։

Ահաւասիկ ցայտուն փաստը, Մայիս 28 երբեք ալ Թուրքի նուէր չէ եղած, այլ զէնքի ուժով ձեռք բերուած է։

Շատեր, անկախութեան կորուստին օրը կը տօնեն Նոյ. 29ը։ Մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետը արդարօրէն կ'ըսէր.

«կնունքին կը հաւատաք սակայն ծնունդը կ'ուրանաք»։

Տէսինէն յատկապէս հրաւիրուած էր Անի նուագախումբը, որ մասնաւոր փայլ տուաւ։ Մեներգներ, խմբերգներ եւ պարեր իրարու կը յաջորդէին, ստեղծելով հայկական մթնոլորտ մը, որուն կարօտը ունի հասարակութիւնը, խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն։

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

×

Ամավերջի հանդէս

ՎԻԷՆ («Յառաջ»).— Կապոյտ Խաչի շաբաթօրեայ դասընթացքներու հետեւող երկսեռ աշակերտութեան ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 4ին, ժիմանի դաշտին վրայ, ուր Կիրակի կանուխէն սաղարթախիտ ծառերու շուքին տակ՝ սեղաններու շուրջ հաւաքուած, իսկ ուրիշներ ալ զանազան մարզական խաղերով կը զբաղէին...

Մինչ խաչուհիներ հանդէսի պատրաստութիւնը կը տեսնէին, Տէսինի Մշակոյթի Տան Անի նուագախումբը կը հնչեցնէր խանդավառ նուագներ ստեղծելով ջերմ մթնոլորտ մը։

Ժամը 16ին, Կապոյտ Խաչի փոխ նախագահուհին՝ Տիկին Արշալոյս Մաղաքեան, արտասանեց բացման խօսքը բարի գալուստ մաղթելով ներկաներուն եւ շնորհակալութիւն յայտնելով՝ որ միշտ քաջալերած են կազմակերպութեան ձեռնարկները։ Ապա, Միութեան Ֆրանսերէն բաժնի քարտուղարուհին՝ Տիկին Ալիս Գուլինկեան, ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց անդրադառնալով Կապոյտ Խաչի տարիներու գործունէութեան Սփիւռքի տարածքին վրայ եւ չեշտը դնելով հայերէնի դասընթացքներու վրայ որոնց մեծ դեր վերապահուած է հայապահպանման տեսակէտէն։

Այնուհետեւ աւելի քան քսան մանուկներ՝ մէկիկ — մէկիկ, զոյգ - զոյգ եւ խումբ առ խումբ բարձրախօսին առջեւ արտասանեցին, մեներգեցին եւ ազգային տարազներով պարեցին մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով ներկաներուն մէջ։ Գնահատելի է ուսուցչուհի Օր. Հերմին Սապունճեանի աշխատանքը։

Գեղարուեստական բաժնի աւարտէն ետք դարձեալ Անի նուագախումբը հնչեցուց զանազան նուագներ, ազգային, յեղափոխական եւ տոհմիկ երգեր՝ որոնք ներկաներու տրամադրութիւնները հասցուցին իրենց գագաթնակէտին։ Ի դէպ, հիւրաբար Վիէն գտնուող Օր. Պ. Յակոբեան (Քալիֆորնիայէն), մանուկներու ելոյթները տեսնելով ի քաջալերութիւն 500 ֆրանք նուիրեց Կապոյտ Խաչի դըպրոցին։

ՊԵՆՈՒ ՃԻՀԱՆՇԱՀԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ՀԱՅ – ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի մէջ «Օգոնեոկ» հանդէսի մատենաշարով լոյս տեսած է Աշոտ Արզումանեանի «Բարեւ, Ռուսաստան» գիրքը։ Հեղինակը տարիներէ ի վեր կ'ուսումնասիրէ հայ – ռուսական կապերու պատմութիւնը, որուն նուիրուած կարգ մը աշխատութիւններ ալ ունի։ Հայ—ռուսական մշակութային կապերու մասին անոր կազմած եւ ծանօթագրած «Բարեկամութիւն» հաւաքածոն քանի մը հրատարակութիւն ունեցած է Հայաստան եւ Մոսկուա։ «Բարեւ, Ռուսաստան» հատորը ակնարկ մըն է հայ – ռուսական կապերու աղբիւրներու մասին, որոնք կը սկսին միջնադարուն։ Հեղինակը լայն տեղ տուած է ԺԹ. դարու 20ական թըւականներու դէպքերու, Արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ կցման, եւայլն։ Հետաքրքրական տուեալներ կան Աբովեանի գործունէութեան, ռուս մտաւորականութեան եւ հայ ժողովուրդի միջեւ հաստատուած կապերու, Ժուկովսկիի եւ Խաչատուր Աբովեանի հանդիպումներու մասին։ Գիրքին մէջ մեծ տեղ յատկացուած է նաեւ գրականութեան եւ արուեստի մարզերէ ներս հայ—ռուսական կապերուն։

×

ՀԱՅ - ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Օսմանեան լուծէն Պուլկարիոյ ազատագրութեան հարիւրամեակը նշուեցաւ Խորհ. Միութեան մէջ, նաեւ՝ Հայաստան, ուր տեղի ունեցան պուլկարական մշակոյթին նուիրուած ձեռնարկներ։ Յիշեալ հանդիսութիւններու ծիրին մէջ, Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է պուլկարական գիրքի ու պատկերազարդման ցուցահանդէս, ուր ներկայացուած են հազարէ աւելի հրատարակութիւններ։ Վերջին երեսուն տարուան մէջ աւելի քան տասը հազար գիրք լոյս տեսած է՝ հարիւր միլիոն ընդհ. տպաքանակով։ Պուլկարերէն լոյս տեսած են Րաֆֆիի, Ռ. Պատկանեանի, Պերճ Պռօշեանի, Աւ. Իսահակեանի, Յովհ. Թումանեանի, Վահան Թոթովենցի երկերը, ինչպէս նաեւ Ե. Չարենցի, Նայիրի Զարեանի, Հրաչեայ Քոչարի, Սերօ Խանզադեանի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Վարդգէս Պետրոսեանի հատընտիրները, վէպերն ու վիպակները։ Հայ-պուլկարական կապերը հին պատմութիւն ունին։ Ծանօթ է, որ 1887–1890 թուականներու ընթացքին, Պետերբուրգի մէջ, հայ ուսանող երիտասարդները պուլկար գրականութենէն թարգմանած եւ հրատարակած են հայրենասիրական գրքոյկներու ամբողջ շարք մը և գաղտնի ճամբով ղրկած Արեւմտեան Հայաստան, ապա նաեւ Պարսկաստան եւ Եւրոպայի հայկ. գաղութները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

4.

Քեմալ փաշան վեր կացաւ՝ այսինքն զրոյցն աւարտուած է։ Ալի Միւնիր բէյը կանգնեց ուշացումով, մարմինը կարծես ծանրացել էր տասնապատիկ։ Խօսեց ոչ իր ձայնով.

— Ցամենայն դէպս, իբրեւ զտարիւն Թուրք, ես պէտք է ասեմ, որ այդ հրահանգը տմարդութիւն է, Աստծու եւ մարդկային խղճի դէմ յանցանք, որտեղից էլ դա գալու լինի։

Քեմալ փաշան քրքջաց.

— Իսկ ի՞նչ է, բէյ աղա, այդ Հայերին փաշա՞ դնենք գլխներիս վրայ։ Նրանք պէտք է ոչնչանան։

— Յանուն ինչի՞։

— Յանուն Թուրք վաթանի։

— Այդ արարքը կրակոց է վաթանի վրայ։

— Մի շտապէք ուրիշի համար ստեղծուած գնդակը վերցնել ձեր սրտին, բէյ աղա։ Գնացէ՛ք։

Փաշայի մօտից բէյը դուրս եկաւ խելացնոր վիճակում։ Կարծես կոյր էր, չէր նկատում արեւի ու ամպերի հմայքներով զարդարուած հորիզոնը։ Հայեացքը գետնի վրայ էր։ Նրա գլխում զնգում էր ետեւից եկող Թաթուլի ձիու ոտնաձայնը։ Մինչաչին չանթահարուած էր։ Դաժան, չտեսնուած, չլսուած հրաման ստացաւ փաշայից՝ ոճիր գործելու պահանջ։ Քիչ էր մնում հերսից ու ցաւից գոռար հորիզոնով մէկ, իր գնդապետական փէսը զարկէր գետնին եւ Թաթուլին հրամայէր, որ կոխկրտի։

×

Բէյն իր գնդի գիրքերը հասաւ փըրշուած։ Դիրքերում մեռած լռութիւն էր, ահի խրախճանք։ Թաթուլը շտապ կրակ արեց, ջուր տաքացրեց՝ մինբաշու գլուխը լուանալու։

Ալի Միւնիր բէյը առանց զգեստն ու կօշիկները հանելու, պառկեց գետնատան խաւարում, ոչխարի մորթիների վրայ։ Այժմ, երբ մենակ էր, փաշայի տուած հրամանը ոչ թէ այրում, այլ ծուատում էր նրա մարմինը։ Երբեմն նա ապստամբում էր ինքն իր դէմ, ցանկանում խելագար թափով դուրս պրծնել գետնատնից ու զգեստները պատառոտելով գոռալ։ Երբեմն էլ թուլացած գլուխը դընում էր մորթիների վրայ ու հեկեկանքը խեղդում։ Ինչո՞ւ պէտք է ինքը հնազանդ կատարի փաշայի եղեռնական կամքը։ Յիշեց իր զինուորական ընկեր Ներսէս Զավուշին՝ նրա վեհ վարուեցողութիւնը, խելքը, յիշեց նոյնիսկ բարութեամբ լուսաւորուած նրա ձեռքերը։ Վերջին հանդիպման ժամանակ, իր եղբօր տանը, Ներսէս Զավուշն աւելի սիրելի էր, աւելի մտերիմ։ «Աղէտ է, բէյ իմ, ասաց Ներսէսը։ Եւ դա կը պայթի իմ ցեղի գլխին»։ Մարգարէ էր։ Ահա նրա կանխատեսածը կատարւում է։ Ո՞ւր է նա, դարձեա՞լ ծառայ էնվեր փաշային, թէ գլուխը վերցրել փախել է աշխարհի մի խուլ անկիւնում իր ցեղի վերջին պատարագն անելու։

Թաթուլը տաք ջուր բերեց փայտէ կոնքի մէջ։ Բէյը հրաժարուեց լուանալ գլուխը, որ անխախտ անում էր ամէն երեկոյ։

— Ջի հարկաւոր, չեմ ուզում։

Թաթուլը դուրս եկաւ ու քիչ յետոյ գետնատուն մտաւ այս անգամ ուտելիքի սկուտեղը ձեռքին։ Բէյը նոյնիսկ չշարժուեց։

— Հեռու տար, գոչեց չար։ Ջեմ ուզում, հաց չէ, որ ես ուտում եմ, այլ լափ։

Նա նստեց տեղը եւ ընկճուած հարցրեց.

— Լոյս ունե՞նք, Թաթուլ։ Լոյս եմ ուզում, այս խաւարը խեղդում է ինձ։ Լո՜յս...։

Բանակում ոչ նաւթ կար, ոչ մոմ։ Գիշերը խարխափում էին մթին գետնատներում։ Թաթուլը մոմ վառեց դրեց ցածրիկ սեղանին։ Բէյը զարմացաւ այդ շըռայլութիւնը տեսնելով։ Մոմը ո՞րտեղից։

— Առաւօտեան մի խլուրդ բռնեցի, բէյ աղա, բացատրեց Թաթուլը։ Նրա ճրագուն քամեցի կրակի վրայ, չափիկիս թելերից պատրոյգ հիւսեցի, մոմ դարձրի։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

('91 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Դարբինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէօվլէթ Մոմճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Միքայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Քորնիէ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զատրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Զատրճեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 19ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Յունիս 23, ժամը 15·30ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Մէտոնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Լ. Տէր-Մինասեանէ փոքրիկն Արմէն Բէքմէզեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ նոյն առթիւ Տիկ. Սէրէնկիւլեանէ 50 Ֆր. եւ Պ. Մարտիկ Տակառեանէ 100 Ֆր.:

×

Մասնաճիւղը նաեւ ստացած է 100 Ֆր. Տիկ. Նալպանտեանէ եւ 100 Տիկ. Ալեքսանեանէ Հրանդ Սարեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթող. Պատուիրակ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց և առաջնորդ Փարիզի

Յունիս 25, Կիրակի, վարժարանին մէջ ժամը 11ին ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ժամը 13էն սկսեալ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ, ՎԱՃԱՌՔ, ԽԱՂԵՐ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր Թոռնիկին՝ Արմէնի ղառնակսկիծ կորուստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, անոր Թարմ յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տարօն Պօղոսեանի մտերիմ բարեկամները, փոխան ծաղկեպսակի 700 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) իր մօր՝ այրի Տիկին Ղազար Պօղոսեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ստեփանեան Սարգիս Քէփէնէկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Եան'ց Քլըպը 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Տիկին Ղազար Պօղոսեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Ղազար Պօղոսեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.— Նուպար Նիկողոսեան 100 Ֆր. Մարսէյլի Մշ. Տան, Կարապետ Թաշճեան 100 Ֆր. Փարիզի Հայ Մշ. Տան, Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան 100 Ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշ. Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Փարիզի Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պօղոսեան եղբայրներուն իրենց մօր՝ Տիկին Աշխէն Պօղոսեանի (Մշեցի) մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԷՐ

Կրընոպլի Մայիս 28ի տօնակատարութեան յանձնախումբը խորապէս ազդուած Կարօ Յովսէփեանի ներկայութեամբ ընտեղծուած խանդավառ մթնոլորտի տպաւորութենէն, երկու հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ներկայիւս կը յայտնենք, թէ 1977 Նոյեմբեր 25ին Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանին տուած որոշման հետեւանքով, Մէթր Հանրի Կոնտր վերջ տուաւ իր Ատմինիսթրաթէօրի պաշտօնին:

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական ժողովը, համաձայն կանոնագրի տրամադրութեան, անդամական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրօնական Ընկերակցութեան բոլոր անդամները, Հինգշաբթի օր, 29 Յունիս 1978, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30ին, Շիմիի սրահը, 28 պիս, Ռիւ Սէն-Տոմինիք, Փարիզ 7րդ, ուր վարչութիւնը պիտի կատարէ իր վարչական եւ հաշուական տեղեկատուութիւնը:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
(Կնիք)

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Etude de Me Levon DJOLAKIAN
NOTAIRE
45170 NEUVILLE AUX BOIS
(Tél. : (38) 91-02-17)

A VENDRE

NEUVILLE AUX BOIS (Loiret)

Belle maison bourgeoise, parc paysager
4.850 m2, entièrement clos de grilles et murs.
Séjour 60 m2 avec cheminée
Salle de jeux 70 m2
Nombreuses pièces avec tout confort

COURCY AUX LOGES (Loiret)

Maison jamais habitée : séjour avec cheminé, 2 chambres, cuisine, salle de bains, W.-C.
Terrain 5000 m2
A l'orée de la fôret — Etangs à proximité
Pour tous renseignements. s'adresser à l'Etude.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժացնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (Icycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI
3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3 550 F

JUILLET	: du 07 au 20 Juillet 1978	Septembre	: du 01 au 14 Septembre
	du 14 au 27 Juillet	Octobre	: du 06 au 19 Octobre
Août	: du 04 au 17 Août	Décembre	: du 29 au 11 Janvier 1979
	du 18 au 31 Août		

MOSCOU - EREVAN
2 jours — 5 jours

PRIX 2 550 F

JUILLET	: du 14 au 20 Juillet 1978	Octobre	: du 06 au 12 Octobre
Août	: du 11 au 17 Août		du 27 au 02 Novembre
Septembre	: du 08 au 14 Septembre	Novembre	: du 17 au 23 Novembre
	du 22 au 28 Septembre	Décembre	: du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 400 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Վազգէն Սէրէնկիւլեանէ փոքրիկն Արմէն Բէքմէզեանի եղերական մահուան առթիւ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեանէ Տիկին Արեգ Բարեկամեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ զբօսայգիին մէջ
Կիրակի, Յունիս 25
Նախագահութեամբ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆԻ

Un événement unique à Lyon :
20 h. : FINALE de la Coupe du Monde retransmise en couleur sur écrans géant en direct de Buenos-Aires
Adresse : 38, Route de Collonges à St. Cyr au Mont d'Or

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D
Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշները, 45րդ տարելիցին առթիւ, կազմակերպած են բարեկամական ճաշ մը, ի պատիւ բարերար անդամներուն, Յունիս 25, ժամը 13ին, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արի-արենոյշները եւ համակիրները:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի ԺԵՐՄԻՆԵԻ Տէ ՓՌԷ այցելելու եկեղեցի մը 8րդ դարէն հայկական ճարտարապետութեամբ, Կիրակի, Յունիս 25. ժամադրավայր 8·30ին Սքուար Մոնթոլոն եւ 9ին Փորթ տը Վերսայլ:

Երթուդարձ 50 Ֆր.:

Հեռաձայնել ամէն օր մինչեւ կէսօր՝
533·06·31
եւ 734·70·19

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
23
JEUDI
23 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	հատը 1 Ֆ. 60

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.147

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

53e ANNÉE — No 14.147

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

« ԵՐԱԽՏԱՊԱՐՏ ԵՆՔ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ԲԵՐԱԾ ԻՐ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ »

Կ'ԸՍԷ ՏՈՔԹ. ՓՈԹԷՐ

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԻԲՐԵՒ ՄԻԱԿ ՀԻՄ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ ԵՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ »

ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԺԸՆԵՒ (ՅԱՌԱՋ, Հեռաձայն).— Զորեքշաբթի առտու ժամը 10ին Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի մատուռին մէջ, Արեւագալի արարողութիւն կատարուած է Ժընեւի հայ եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, անգլերէն աղօթքներով արարողութեան մասնակցեցան ներկայ օտար եկեղեցականները:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, յաւարտ արարողութեան, հոգեշունչ քարոզ մը արտասանեց իբրեւ բնաբան ունենալով « Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար, առ իս լոյս ծագեա՛ », վեր առնելով լոյսին դերը մեր ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Քարոզը ֆրանսերէնի թարգմանեց Շահէ Արք. ապա տեղի ունեցաւ ցուցահանդէս մը, հայ արուեստագէտի մը նկարներով, զորս Հայրապետը հետը բերած էր եւ որոնք կը ներկայացնէին Յիսուսի կեանքը, Կտակարանէն քաղուած:

Ցուցահանդէսէն ետք հանդիսութեանց մեծ ժողովասրահին մէջ արտասանուեցան պաշտօնական ճառեր: Առաջին առթիւ խօսք առաւ Ե. Հ. Խ.ի ընդհ. քարտուղար Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթէր, որ իր ելոյթի սկիզբը ողջունեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը.— « Մեծ ուրախութիւն է ինծի համար Ձեզ ընդունիլ Ե. Հ. Խ.ի կեդրոնատեղին: Հո՛ս, Ձեր տունն էք, վասնզի իբրեւ հոգեւոր պետը Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ, որ անդամ է Ե. Հ. Խ.ի 1962էն ի վեր, այս տունը զոր այցելեցիք, առաջին անգամ 1967 Յուլիսին, նաեւ ձե՛րն է »: Տոքթ. Փոթէր, ապա շեշտեց այն մասնաւոր յարգանքը զոր ունին Հայ Եկեղեցւոյ հանդէպ, յիշելով թէ հայ ժողովուրդը քրիստոնեայ դարձած է թէեւ Ս. Թադէ եւ Ս. Բարթուղիմէոս առաքեալներու շնորհիւ, բայց մեծ անունը, որ կապուած է Հայ Եկեղեցւոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անունն է: Ծանրացաւ քրիստոնեայ հաւատքի այն բացառիկ թափանցումին վրայ որ գոյութիւն ունի Հայերու մօտ եւ կրկնեց Ե. դարու հայ պատմաբանի մը խօսքը, որ կ'ըսէր թէ Հայուն հաւատքը փոխ առնուած զգեստ մը չէ այլ իրենց իսկ մասը կը կազմէ ինչպէս « իրենց մորթին գոյնը »: « Հայ ըլլալ, ըսաւ Տոքթ. Փոթէր, կը նշանակէ քրիստոնեայ ըլլալ: Հայ ժողովուրդը շատ տառապած է դարերու երկայնքին: Եւ սակայն, վերիվայրումներու, հալածանքներու եւ նոյնիսկ ջարդերու ընդմէջէն, պահած է իր անխախտ հաւատքը: ... Շատ երախտապարտ ենք Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ տիեզերական շարժումին իր բերած ստեղծագործ օժանդակութեան համար: Ձեր ծիսական, գեղարուեստական, մտաւորական եւ հոգեկան աւանդութիւնները ուշադրութիւն գրաւած են ամէն տեղ ուր Հայ Եկեղեցին կը գտնուի: Կ'ուզեմ նաեւ արտայայտել մեր բուռն երախտագիտութիւնը այն հետաքրքրութեան համար, զոր Ձերդ Վեհափառութիւնը ցոյց տուած է ԵՀԽի գործունէութեանց հանդէպ »: ԵՀԽի քարտուղարը յետոյ վեր առած է քանի մը կարեւոր կէտեր Հայ Եկեղեցւոյ եւ ԵՀԽի անդամ միւս Եկեղեցիներու յարաբերութեանց մասին, շեշտելով.— « Այսօր, մշակոյթներու տիեզերական տիպարի մը մասին կը խօսինք: Կ'ընդունինք որ քրիստոնեայ հաւատքը պէտք է մարմնաւորուի եւ արտայայտուի հարազատ կերպով իւրաքանչիւր մշակոյթի մէջ: Հայերու կենդանի փորձառութիւնը բոլորիս համար ներշնչում մըն է »: Եզրակացնելով Տոքթ. Փոթէր յոյս յայտնած է որ Կաթողիկոսին եւ Հայ. Եկեղեցւոյ միւս բարձրաստիճան հոգեւորականներու այս այցելութիւնը առիթ պիտի ըլլայ որ խորանայ եւ ծաւալի Էջմիածնայ Կաթողիկոսութեան մասնակցութիւնը ԵՀԽի գործունէութեանց:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր պատասխանին մէջ, նախ եւ առաջ իր ուրախութիւնը յայտնած է իր այս երկրորդ այցելութեան առթիւ ԵՀԽի կեդրոնը զոր « նաեւ մերը կը նկատենք քանի Հայ Առաք. Եկեղեցին անդամ է այս մեծ կազմակերպութեան »: Վազգէն Կաթողիկոս, ապա ծանրացած է Հայ Եկեղեցւոյ տիեզերական ոգիին վրայ.— « Հայ Եկեղեցին, քոյր Եկեղեցիներու նկատմամբ իր ազատական եւ յարգալիր դիրքով տիեզերական ոգի կրող Եկեղեցի մը եղած է միշտ, մանաւանդ իր պատմութեան վերջին դարուն: Այսպէս արդէն, առաջին աշխարհամարտէն ետք, տիեզերական շարժում ստեղծելու առաջին փորձերու ընթացքին, Հայ Եկեղեցին անմիջապէս ցուցաբերեց իր համակրանքն ու նեցուկ հանդիսացաւ եւ արտայայտեց մասնակցելու իր բուռն փափաքը: Պէտք է նշել, որ 1937ին Ամենայն Հայոց Խորէն Ա. Կաթողիկոսը յանուն Ս. Էջմիածնի Էտինպուրկի Ժողովին մասնակցելու համար երկու ներկայացուցիչ ղրկած էր՝ Մաթէոս եւ Յուսիկ արքեպիսկոպոսները, առաջինը Մանչեսթըրի առաջնորդ, երկրորդը՝ Ռումանիոյ Թեմին »: Վազգէն Ա., ապա յիշած է Օրմանեան Պատրիարքը, որ մէկն եղած է անոնցմէ, որոնք յստակ կերպով պարզած են Հայ Եկեղեցւոյ տիեզերական ոգին եւ շարունակած.— « Եւ նաեւ այսօ՛ր, այդ ոգիով է եւ մտածելու այդ կերպով որ մեր Ս. Եկեղեցին գործունեայ կերպով կը մասնակցի Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին: Եւ նման իւրաքանչիւր պատմական Եկեղեցւոյ, Հայ Առաք. Եկեղեցին կը մասնակցի նաեւ տիեզերական շարժումին բերելով իր հաւատքին եւ առաքելութեան վկայութիւնը, վարդապետական իր ըմբռնումը, երկհազարամեայ պատմական իր փորձառութիւնը ու նաեւ իր հոգեւոր գրականութեան գանձն ու իր կրօնական արուեստը, իր կղերական կարգը, իր ինքնագլուխութիւնը եւ վերջապէս ազգային իր ոգին եւ յատկանիշները »: Ապա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հանգամանօրէն ծանրացած է Եկեղեցւոյ միութեան իմաստին, իրարհասկացողութեան վրայ, շեշտելով.— « Հայ Եկեղեցին Եկեղեցիներու միութեան իբրեւ միակ հիմ կը տեսնէ Աստուածաշունչը եւ սրբազան աւանդութիւնները »: Հակիրճ կերպով անդրադառնալէ ետք Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան վրայ, Կաթողիկոսը ըսաւ.— « Տիեզերական շարժումը, կը հասկնանք նաեւ որպէս շարժում մը որ սերտօրէն կապուած է այն հարցերուն, որոնք կը յուզեն ներկայ աշխարհը առանց ընդդիմանալու մեր ժամանակի գիտական նուաճումներուն եւ ընկերաքաղաքական յեղաշրջումի յառաջընթացին »:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ոգեկոչած է Հայ Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին տառապանքները պատմութեան ընթացքին, հաստատելու համար թէ մարդկութեան համար ներկայ հրամայականը ազգերու խաղաղ համակեցութիւնն է եւ մասնաւոր կերպով դէմ արտայայտուած է մասնաւորաբար հիւլէական ռումբին, գինարշաւին, եւայլն: « Ոգեկոչենք նաեւ 1915ի մեր ժողովուրդին ցեղասպանութեան ողբերգութիւնը, ըսած է Վազգէն Ա., երբ Արեւմտեան Հայաստանի ամբողջ բնակչութիւնը բնաջնջուեցաւ: Ձենք ուզեր որ նման ողբերգութիւններ կրկնուին որեւէ ատեն, որեւէ տեղ աշխարհի մէջ »:

Ճառերու այս խոր տպաւորիչ փոխանակութենէն ետք, տեղի ունեցած է պաշտօնական ճաշ, մասնակցութեամբ վարչութեան բոլոր անդամներուն: Ժամը 14.30էն 16.30 հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Ե. Հ. Խ.ի Գործադիր Մարմնի անդամներուն հետ եւ խօսակցութեան նիւթ եղաւ Ե. Հ. Խ.ի բոլոր գործունէութիւնները եւ անոնց կողքին Հայ Եկեղեցւոյ գործունէութիւնն ու դերը: Իրիկունը ժամը 19.30ին Ե. Հ. Խ.ի աշխարհական քարտուղարը ճաշ մը կուտար Կաթողիկոսին ի պատիւ:

Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 10ին Վազգէն Հայրապետ, Պօ — Ռիվաժ պանդոկին մէջ, մամուլի ասուլիս մը կուտայ զուիցերացի եւ միջազգային թղթակիցներուն: Ժամը 11ին, Կաթողիկոսը կ'ընդունուի Ժընեւի Քանթոնի կողմէ, ապա կ'այցելէ Բողոքական Ազգ. Եկեղեցին:

Նոյն իրիկունը հեռասփռում զուիցերական հեռատեսիլի ֆրանսական կայանէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵԼԱՆԻԿԻ երկրաշարժը բաւական մեծ վնասներ բերած է: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 18 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 150 վիրաւոր եւ բազմաթիւ շէնքեր (հիները) քարուքանդ եղած են: Բնակիչները սկսած են փախիլ նոր ցնցումներու վախէն: Համաճարակի ալ վախ կայ:

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ ճակատագրական մրցումները տեղի ունեցան Զորեքշաբթի իրիկուն եւ բաւական անակնկալներու դուռ բացին: Մինչ շատերու յոյսը Իտալիոյ վրայ էր, Հոլանտայի հետ իրենց հանդիպումի ընթացքին պարտուեցան 1ի դէմ 2 կէտով, թէեւ սկիզբը առաջին կէտը իրենք նշանակած էին եւ արդար պատրանքներ տուեր հանդիսատեսներուն եւ իրենց կողմնակիցներուն: Միւս կողմէ Արժանթին ճզմեց Փերուն 0ի դէմ 6 կէտով, Արեւմտեան Գերմանիա (ինչ որ չէր սպասուեր) պարտուեցաւ Աւստրիայէն 3 – 2, Պրազիլ ալ յաղթեց Լեհերուն 3-1: Աւարտականը կը խաղան ուրեմն՝ Արժանթին եւ Հոլանտա, 3րդ տեղին համար կը մրցին՝ Իտալիա եւ Պրազիլ:

ԷՃԷՎԻՏԻ Մոսկուա այցելութիւնը բաւական մեղմ հոսեցնել կուտայ միջազգային թղթակիցներուն: Հաստատ է որ « քաղաքական փաստաթուղթ » մը պիտի ստորագրուի, ինչ որ չէզոք բանաձեւում մըն է եւ թոյլ կուտայ որ խորհրդարանական վաւերացումը անհրաժեշտ չըլլայ: Այս փաստաթուղթը պիտի վերահաստատէ ի մասնաւորի « սահմաններու անբռնաբարելիութեան սկզբունքը »: Թուրք ղեկավարները բացարձակօրէն կը մերժեն որեւէ « ֆինլանտականացում »:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ Կեդր. Կոմիտէի նիստէն ետք, նախաճաշի հիւրն էր Ֆրանս-Էնթէրի Հինգշաբթի առտու եւ բաւական սրտնեղութիւն ցոյց տուաւ կուսակցութեան ներքին ընդդիմադիրներուն մասին խօսած ատեն: Կը պնդէ որ անկարեւոր փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն: Խիստ է նաեւ մամուլին նկատմամբ որ « մասնակցեցաւ մեր կուսակցութեան դէմ յարձակումին »: Նախորդ օրուան մամուլի ասուլիսին ընթացքին ալ չխնայեց Ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավարութեան:

ԻՐԱՔԻ իշխանութիւնները սկսած են տեղահան ընել պարսկական սահմանակից շրջանները ապրող Քիւրտերը եւ դէպի ներս առնել, վերջ տալու համար ռազմիկներու պարենաւորման բնակչութեան կողմէ:

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ Քամպոճցի ջարդուած է վերջին երեք տարուան ընթացքին ըստ ֆրանսացի քահանայի մը՝ Հայր Փոնշօ, որ առաքելութեան մը գլուխն էր Ասիոյ հարաւ - արեւելքը: Երկու միլիոն (կամ երկուքուկէս) կը ներկայացնէ բուն ժողովուրդին մէկ երրորդը: Խմեր յեղափոխութեան այս զոհերը ոչ միայն տարբեր մտածելու այլեւ գոյութիւն ունենալու իրաւունք չունէին: Պետերը պատրաստուած սթալինեան դպրոցին մէջ, յետոյ շրջանաւարտ՝ չին մշակութային յեղափոխութենէն, ու նաեւ կ'ըսէ ֆրանսացի քահանան, այս յեղափոխութիւնը անմարդկային է որովհետեւ զայն վարողները բանուորները կամ գիւղացիները չեն այլ՝ մտաւորականները, մանկավարժները:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերութիւնները թէեւ շատ սերտ չեն բայց եւ այնպէս Մոհամէտ Ալի (կռփամարտիկը) սիրալիր ընդունելութեան արժանացած է Բրեժնեւի կողմէ, որ իրեն նուիրած է նաեւ «Իր յուշերը», ձօնագրուած: Մոհամէտ Ալի (Քասիուս Քլէ) շատ ուրախ եղած է որ գինքը ընդունի « ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութեան եւ խաղաղութեան այս պատկառելի կողմնակիցը »: Թէեւ կը սիրէ Ամերիկայի կառուցիները, ուտելիքը, դրօշն ու նախագահը բայց պիտի խօսի իր վերադարձին «Լենինի երկիրը անցուցած երջանիկ օրերուն մասին»: Այցելեր է Տաշքենտ եւ Սամարղանտ (ըստ Թասի՝ «նախապէս մահմետական Հանրապետութիւն) եւ յայտարարեր այդ առթիւ որ « Խորհ. Միութիւնը գործնականի վերածած է ազգութեանց լենինեան քաղաքականութիւնը որու շնորհիւ բոլոր գոյներու, բոլոր ցեղերու և բոլոր կրօնքներու մարդիկ խաղաղ եւ իրարու հետ սիրալիր մթնոլորտի մէջ կ'ապրին»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ 4ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 2 – 3ին գումարուած է Հայաստանի ուսուցիչներու 4րդ համագումարը: Նախորդը գումարուած էր տասը տարի առաջ՝ 1968ին: Միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու համագումարները տեղի կ'ունենան երկու եւ, ընդհանրապէս, չորս տարին անգամ մը: Թէ ինչո՞ւ այս մէկը տասը տարուան անջատումով մը տեղի ունեցած է՝ բացատրութիւն չէ տրուած:

Զեկուցաբերը՝ Լուսաւորութեան նախարար Ս. Հախումեան, ներկայացուցած է վերջին տասը տարիներու յաջողութիւնները եւ անոնց կարգին մատնացոյց ըրած է կրթական կեանքը յուզող հարցերը՝ յիշեցնելով թերիները (*):

Ընդհանուր պարտադիր միջնակարգ կրթութեան ծրագիրը, անցնող տասնամեակին, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է եւ ասոր իրականացումը ներկայիս լաւ փուլի մէջ կը գտնուի: 1968ի համեմատութեամբ զգալի կերպով աւելցած է միջնակարգերու թիւը: Ներկայիս, Հայաստանի 1.337 հանրակրթարաններէն 907ը, այլ խօսքով 67,8 տոկոսը, միջնակարգ է, այսինքն՝ Ա.-էն 10րդ դասարան: Յիշեցնենք, որ առաջին դասարանի աշակերտներուն տարիքը 7ն է եւ այս ձեւով պէտք է երթալ մինչեւ միջնակարգի վերջին՝ 10րդ դասարանը:

Ընդհանուր միջնակարգ կրթութեան հիմը ութամեայ պարտադիր ուսումն է: Արդ, յաջողութիւնը նկատելի է: Այսպէս, եթէ 1968ին 8րդ դասարանը աւարտած է առաջին դասարան ընդունուածներուն 76,4 տոկոսը, ապա անցեալ տարի այդ համեմատութիւնը բարձրացած է 94ի: Սակայն ցաւն այն է, որ այսպէս կոչուած մաղումները, այսինքն դպրոցէն հեռացողները յատկապէս բարձրագոյն կարգերուն մէջ՝ 9րդ եւ 10րդ, խորհրդային միջինէն բարձր են, ներկայացնելով 4,6 տոկոս: Երեւոյթը առաւել ակնյայտնի է երեկոյեան եւ հեռակայ, այլ խօսքով թղթակցութեամբ դասերու հետեւող աշակերտութեան մէջ: Նախարարին մատնանշումով, տասնեակ հազարաւոր երիտասարդներ, — մինչեւ 29 տարեկան, միջնակարգ կրթութեան ծիրէն դուրս կը մնան:

Վերջին տասը տարիներուն մեծ աշխատանք կատարուած է նոր դպրոցներ հիմնելու համար: Բացուած են 320.000 տեղով աշակերտներու դպրոցներ: Ասիկա, դիտել տուած է նախարարը, կը նշանակէ, թէ Հայաստանի աշակերտութեան կէսէն աւելին կը յաճախէ դպրոցական նոր շէնքեր: Յաջողութիւններ ձեռք ձգուած են նոյնպէս գիւղական դպրոցներու շինութեան մէջ: Դժբախտաբար, ինչպէս ըսած է նախարարը, դըպրոցներուն սարքերն ու սարքաւորումները դեռ չեն գոհացներ այժմու պահանջները եւ, միւս կողմէ, դանդաղ կ'ընթանայ դպրոցներուն եւ նախադպրոցական՝ մանկամսուր, մանկապարտէզ շէնքերուն շինութիւնը: Միայն վերջին երեք տարիներուն չեն իրագործուած ծրագրով նախատեսուած 29 դպրոցներու շինութիւնը 13.755 աշակերտի համար եւ 14 մանկապարտէզ 2.490 մանուկներու համար: Ասով պէտք է բացատրել, աւելցուցած է նախարարը, որ Հանրապետութեան դըպրոցներուն աւելի քան 36 տոկոսը կը շարունակէ « աշխատել երկու հերթով », իսկ բազմաթիւ մանուկներ զրկուած կը մնան մանկապարտէզ յաճախելու կարելիութենէն:

Լուսաբանութեան համար ըսենք, որ դպրոցական շէնքերը բաւարար չըլլալով, աշակերտներէն ոմանք կէսօրէ առաջ, միւսները կէսօրէ ետք դպրոց կը յաճախեն, հոսկէ նաեւ երկու հերթ բացատրութիւնը: Գալով մանկամսուրներուն եւ մանկապարտէզներուն, որոնց թիւերը չէ ներկայացուցած զեկուցաբերը, յիշեցնենք որ Հայաստանի մէջ կան 1.015 մանկամսուր եւ մանկապարտէզ: Մօտ 8.820 հոգի կը զրկուի անոնց դաստիարակութեամբ: Մինչեւ եօթը տարեկան երախաներուն միայն մէկ երրորդը հնարաւորութիւն ունի յաճախելու այսպէս կոչուած նախադպրոցական հաստատութիւնները: Գիւղերու մէջ պատկերը առաւել անմխիթար է: Այս տարուան վերջին տուեալներով 316 հանրային տնտեսութիւններ չունին մանկական հաստատութիւն, իսկ 476 սովխոզներէն միայն 173ը ունին նման հաստատութիւններ: Նախադպրոցական հաստատութիւններու մէջ աշխատողներէն աւելի քան 2.800 հոգի զուրկ է մասնագիտական կրթութենէ:

Ուսուցման որակը աստիճանական բարձրացում արձանագրած է եւ նախարարը յիշատակած է դպրոցներ, աւելցնելով, թէ ուսումնական ու դաստիարակչական բարձր որակ կը ներկայացնեն բազմաթիւ դպրոցներ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ կարգ մը շրջաններու մէջ: Միեւնոյն ատեն մտահոգիչ վաճ է դասարան կրկնողներու թիւը: 1976 – 77 ուսումնական տարեշրջանին նոյն կարգերուն մէջ մնացած են 10.230 աշակերտ: Համաձայն նախարարին, պատկերը աւելի աննպաստ է բարձր դասարաններուն մէջ՝ 9 – 10րդ, քանի միջին հաշուով հարիւր ուսանողէն երկուքը դասարանը կը կրկնէ:

Վերջին տասնամեակին զգալի աշխատանք կատարուած է կրթական նոր ծրագիրներուն համապատասխանող դասագիրքերուն, ուսուցիչներու ուղեցոյցներուն հրատարակութեան ուղղութեամբ: 135 դասագիրք նոր բովանդակութեամբ լոյս տեսած են եւ առաւել խնամուած:

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարը առանձին գլուխով մը խօսած է ռուսերէնին եւ ռուսական գրականութեան ուսուցման վիճակին մասին, բայց ո՛չ հայերէնին եւ հայ գրականութեան մասին: Ռուսերէնի յատկացուած իր խօսքին մէջ միայն հարեւանցի յիշատակում մը կատարած է ըսելու համար, թէ հայերէնին եւ հայ գրականութեան դասաւանդումն ալ ընդհանուր առմամբ գոհացուցիչ չէ: Այսքան միայն: Կը մէջբերենք յայտարարութիւնը:

— « Լուրջ աշխատանք է կատարուել Ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան նոր ծրագրերի ու դասագրքերի ստեղծման, դրանց կատարելագործման ուղղութեամբ: Այդ բանին մեծապէս նպաստել է Հայաստանի Կոմկուսի Կենդկոմի եւ Հանրապետութեան Մինիստրների Խորհրդի 1973 Թուականի « Հանրապետութեան հանրակրթական դպրոցներում Ռուսաց լեզուի դասաւանդման յետագայ բարելաւման մասին » որոշումը: Ձեռնարկուած միջոցառումների շնորհիւ նըկատելիօրէն բարելաւուել է այդ առարկայի դասաւանդումը, բարձրացել աշակերտների գիտելիքների մակարդակը: Ընթացիկ ուսումնական տարում բացուել են Ռուսաց լեզուի ու գրականութեան խորացուած ուսուցմամբ ութ դպրոցներ, որոնց թիւը յառաջիկայում կ'աւելանայ: Շատ ուսուցիչներ ջանք ու եռանդ չեն խնայում աշակերտներին Հոկտեմբերի լեզուն, ռուս մեծ ժողովրդի գրականութիւնը անթերի սովորեցնելու համար: Սակայն պէտք է նշել, որ ինչպէս Հայոց լեզուի ու գրականութեան, այնպէս էլ Ռուսաց լեզուի ուսուցումը ընդհանուր առմամբ չի գոհացնում: Դեռեւս ցածր է աշակերտների բանաւոր ու գրաւոր խօսքի կուլտուրան: Նրանց զգալի մասը, յատկապէս գիւղական դպրոցների աշակերտները, անբաւարար են տիրապետում Ռուսաց լեզուին »:

Ուրեմն միայն ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանին ութ դպրոց բացուած է ռուսերէնի եւ ռուսական գրականութեան « խորացուած ուսուցմամբ » եւ յառաջիկային պիտի աւելնան նմանօրինակ դըպրոցները:

Ս. Հախումեան ոչ գոհացուցիչ մակարդակի վրայ գտնուող հայերէնին եւ յարակից գրականութեան « խորացուած ուսուցման » վերաբերեալ տեղեկութիւններ չէ տուած:

Փ. Մ.

(*) «Սով. Հայաստան» օրաթերթ, Յունիս 3:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՏԱՐԻՆ

—o—

Հայ Արիներու գործունէութիւնը 1978ի ընթացքին աւելի մեծ փայլ մը ունեցաւ եւ պիտի շարունակուի այդպէս մինչեւ տարեվերջ:

Մարտ 6ի տարեկան հանդէսէն ետք, որ ամբողջովին նուիրուած էր Միութեան յոբելեանին, նախկին արիներն ու արենոյշները ունեցան իրենց մեծ հաւաքոյթճաշը, ուր հիները եւ նորերը միասին տօնեցին իրենց Միութեան 50րդ տարեդարձը:

×

Ամէն տարի, աշխարհի բոլոր սկաուտները կը տօնեն սկաուտական Ս. Գէորգի տօնը՝ Ապրիլ 23ին, Պէյտըն Բաուլի որոշումով, այդ օրը ամէն սկաուտ կը կարդայ կամ կ'արտասանէ սկաուտին խոստումը, ուր ալ գտնուի. նոյն ատեն տեղի կ'ունենան հանդէսներ կամ խարոյկահանդէսներ հոն՝ ուր սկաուտական խումբ կայ:

Հայ Արիներու Միութիւնն ալ ամէն տարի կը կազմակերպէ հաւաքոյթ մը: Այս տարի Ալֆորվիլի շրջանն էր որ երեկոյեան ճաշի մը հրաւիրած էր Միութեան Գործադիր Խորհուրդի անդամները, ընդհանուր պետը եւ բոլոր խմբապետները, խմբապետուհիներն ու առաջնորդները:

Երեսունհինգ պատասխանատուներ հաւաքուած Մանի եղբօրը գեղեցիկ սրահի մը մէջ, խանդավառ երեկոյթ մը ունեցան եւ բոլոր մասնակցողները ուղերձներով անգամ մը եւս՝ այս տօնին առթիւ, իրենց հաւատարմութիւնը յայտնեցին սկաուտական խոստումին եւ դաւանանքին:

×

Կիրակի, Յունիս 11, ուխտի արշաւ մը տեղի ունեցաւ, կազմակերպուած նախկին հայ արիներու կողմէ՝ Պիէզվիլ, Մարք Սանիէի հողերուն վրայ, ուր հայ արիները իրենց առաջին բանակումը ունեցած էին յիսուն տարի առաջ եւ ուր հիմնուած էր Հայ Արիներու Միութիւնը:

Նախկինները այցելեցին իրենց բանակավայրը, պտըտեցան բոլոր վայրերը ուր խանդավառ օրեր անցուցած էին: Սկաուտական բանակավայրի ճաշի մը շուրջ հաւաքուած՝ երգեցին, խաղեր ըրին, որոշեցին հաւաքուիլ ամէն տարի՝ Միութեան օրվանը, ինչպէս նաեւ օգնել հայ արիներու խումբերուն, որպէսզի աւելի շատնան ու աւելի ընդարձակ գործունէութիւն մը ունենան:

×

Այս ամսուան ընթացքին տեղի կ'ունենայ նաեւ Հայ Արիներու Փարիզեան Շըրջանի երեկոյթ – պարահանդէսը՝ Իսիի Հայ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ի նպաստ շրջանի խումբերու գործունէութեան եւ յառաջիկայ տարի Պարսկաստանի մէջ տեղի ունենալիք սկաուտական համաշխարհային ճէմպորիին:

×

Յունիս 4ին, Կիրակի Լիոնի շրջանի Արիները եւ Արենոյշները կազմակերպած էին, երկրորդ անգամ ըլլալով, իրենց տարեկան դաշտահանդէսը, քաջալերուած անցեալ տարուան յաջողութենէն: Երկու օր առաջ սկաուտները բանակած էին դաշտահանդէսի վայրը՝ Լիոնէն 20 քիլոմեթր հեռու: Քանի մը տասնեակ սկաուտ, ծնողքներ, Կիրակի առաւօտ կանուխէն եկան բանակավայր պատրաստելու համար ճաշերը, պիւֆէն եւ հանդիսավայրը:

Գայլիկները, Թեւիկները, սկաուտներն ու արենոյշները պատասխանատու էին օրուան յայտագրին, որ կը բաղկանար խաղերէ, պարերէ եւ ներկայացումներէ: Կէսօրին կը սկսէին գալ ծնողքներ եւ բարեկամներ ու տեղ կը գրաւէին սեղաններու շուրջ վայելելով սկաուտներու եւ արենոյշներու պատրաստութիւնը: Հայկական նուագախումբ մը կը ստեղծէր զուտ հայկական մթնոլորտ:

Հանդէսին կը նախագահէր Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, որուն կ'ընկերանային փարիզեան խմբապետուհիներ եւ Գործադիր Խորհուրդի անդամներ: Դաւիթ Եպս. Սահակեան իր ներկայութեամբ կը քաջալերէր հայ արիներու աշխատանքները:

Պարեր, երգեր, ներկայացումներ, մըրցումներ ստեղծեցին զուարթ մթնոլորտ մը մինչեւ ժամը 5, երբ ներկաներու թիւը կը հասնէր շուրջ հազար երկու հարիւրի: Դաշտահանդէսը վերջ գտաւ ժամը իրիկուան 10ին: Շնորհաւորելի են Լիոնի Շրջանային պետ Աւետիս Տօնապետեան եւ բոլոր արիներն ու արենոյշները եւ նուիրեալ ծնողքներ՝ որոնց ջանքերուն շնորհիւ ունեցանք յաջող դաշտահանդէս մը:

×

Յուլիս ամիսէն կը սկսին նաեւ տարեկան բանակումները, ամէն շրջան: Իսկ Օգոստոսին Սկովտիոյ մէջ տեղի կ'ունենայ միջազգային սկաուտական բանակում, որուն կը մասնակցին 600 սկաուտներ՝ Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն: Բանակումը տեղի կ'ունենայ Պլէր Աթոլի լեռնային շրջանը: Հայ արիները այս տարի ալ հրաւիրուած են մասնակցելու, բացառաբար երեք խմբակով՝ փոխանակ մէկի: Լիոնէն, Տէսինէն, Փարիզէն եւ Ալֆորվիլէն երեք խմբակներ եւ չորս պետեր պիտի մասնակցին այս պատմական բանակումին: 25 տարիէ ի վեր, հայ արիները 10րդ անգամ ըլլալով կը մասնակցին այս բանակումին, որ տեղի կ'ունենայ երկու տարին անգամ մը: Բանակումէն ետք մասնակցողները շրջագայութիւն մը պիտի ընեն սկովտիական լեռնաշխարհէն. ... (?)

Ահա առիթ մը եւս, ուր հայ սկաուտութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ միջազգային բանակումի մը: Մեր տղաքը (միշտ նորեր՝ որոնք տակաւին չեն մասնակցած այս բանակումին), շատ բան պիտի սորվին եւ նոյն ատեն պիտի ճանչցնեն Հայութիւնը եւ Հայ Արիներու Միութիւնը:

×

Ամառուան բանակումներէն ետք պիտի սկսին աշնանային հաւաքոյթները եւ արշաւները: Հայ Արիներու Միութեան հիմնադրութեան 50րդ տարեդարձի տարին իսկապէս բեղնաւոր տարի մը եղաւ եւ կը կարծենք թէ տարեվերջին մօտ շատ մը փայլուն հաւաքոյթներով հայ արիները պիտի սկսին իրենց երկրորդ յիսնամեակը:

Հ. Ա.

— ԳԱՂՈՒԹ[ՆԵՐ]

ՍԷՅԼԸՄ

Հ. Յ. Դ. Մէրիմէք Վէլի, Լովըլ, Լորէնսի եւ Հէյվըրհիլի կոմիտէներու կազմակերպութեամբ, Յունիս 14ին, տեղի ունեցած է 60ամեակի հանդիսութիւնը Ռամատա Ին պանդոկին մէջ: Ներկայ եղած է Նիւ Հեմշըրի կառավարիչ Մելտրիմ Թամսըն: Բացումը ըրած է Մայքըլ Դուխթեան: Խօսք առած է Մ. Թամսըն: Բանախօսած է Արմէն Պալտոյեան (հայերէն) եւ Հերի Տէրտէրեան (անգլերէն):

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ հայկական գաղութը հանդիսութիւններով նշած է Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 60ամեակը: Մայիս 26ին, Փասատինայի Սիվիք Օտիթորիումի մէջ 2500 Հայերու ներկայութեամբ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որուն ընթացքին Գէորգ Թերճանեան եւ Արփինէ Փեհլիվանեան մեկնաբանած են հայերէն երգեր: Հայաստանի Հանրապետութեան կերտիչներուն եւ այդ շրջանին վերաբերող հազուագիւտ նկարներու լուսապատկերներ ցուցադրուած են՝ որոնց առընթեր, բանաստեղծներէ կամ պատմական փաստաթուղթերէ մէջբերումներ կարդացած է Խաչիկ Արարատեան: Բանախօսած

ԳԱՂՈՒԹ —

է փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան: Մայիս 28ին, Հոլիվուտի Էլ. Էյ. Սի. Սի. քոլէճի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յրդ Ողիմպիական ատրտական խաղերն ու աւանդական տողանցքը: Ներկայ եղած են շուրջ եօթը հազար Հայեր: Ողիմպիականին մասնակցած են Աւստրալիայէն՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սիտնէի, Մելպուռնի եւ Արեւմտեան Սիտնէի, Գոսթըրնի, Մեքսիքօ Սիթիի, Թիխուանայի, ինչպէս նաեւ Սան Ֆրանսիսքոյի, Ֆրեզնոյի, Փասատինայի եւ Լոս Անճելըսի մասնաճիւղերուն մարզիկները, սկաուտական կազմերը, Հայ Երիտասարդաց Հ. Յ. Դ. Ուխտերը, ամէնօրեայ հայ վարժարաններու, ՀՕՄի շաբաթօրեայ վարժարաններու եւ օտար դպրոցներու հայ աշակերտները: Ներկայ եղած է եւ խօսք առած Քալիֆորնիոյ նահանգապետը՝ Ճերի Պրաուն, որմէ ետք տեղի ունեցած է տողանցքը: Երեկոյեան «Պոնավանթիւր» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է պարահանդէս, որուն ներկայ եղած են 2500 հոգի: Խօսք առած են Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ Բարգէն Սասունի, Արման Քէօսէեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան կողմէ Տիգրան Ռսկունի, Շրջ. Վարչութեան կողմէ Քերոբ Առաքելեան եւ Տոքթ. Սարգիս Արեւեան:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԵՈՅԻ մէջ 60ամեակին առթիւ տեղի ունեցած են շարք մը հանդիսութիւններ: Այսպէս, Մայիս 25ին դաշտի ներկայացուցիչները ընդունուած են Հանրապետութեան նախագահ Ափարիսիօ Մենտէսի կողմէ, որուն նուիրած են Ուրուկուէյի եւ Հայկական Եռագոյն դրօշակներով զարդարուած յուշատախտակ մը: Մայիս 26ին, «Կոմիտաս» ձայնասփիւռի գրասենեակին մէջ տեղի ունեցած է մամլոյ ասուլիս մը: Մայիս 27ին, «Վռամեան» ակումբին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Յովհաննէս Աղամեան Գէորգ Զավուշի մահուան 71րդ տարելիցին առթիւ: Ապա սկսած է խըրախճանքը, որու ընթացքին խօսք առած են Կարապետ Առաքելեան (սպաներէն)· փակման խօսքը ըրած է Գիսակ Վրդ. Մուրատեան: Մայիս 28ին, կէսօրէ ետք Հայերը հաւաքուած են անկախութեան հրապարակը, ուր տեղի ունեցած է յարգանքի ցոյց մը եւ ծաղկեպսակ մը զետեղուած է Ուրուկուէյի ազատարար զօրավար Արթիկասի արձանին առջեւ: Նոյն օրը երեկոյեան «18 տէ Մաժօ» պետական թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է 60ամեակի եզրափակիչ հանդիսութիւնը, հովանաւորութեամբ Ուրուկուէյի Կրթական նախարարութեան: Բանախօսած է Կարօ Մեհեան: Երկու ժամ տեւողութեան մէջ պահած է Հալէպէն հրաւիրուած երգիչ Ծորճ Թիւթիւնճեան ազգային եւ յեղափոխական երգերու մեկնաբանութեամբ:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզաւանին մէջ, Յունիս 2ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն եւ տողանցք, 60ամեակին առթիւ: Ներկայ եղած են Թեմին առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, եւ շուրջ 12 հազար Հայեր: Բացումը ըրած է օրուան խօսնակը՝ Նորայր Էլոյեան: Խօսք առած է Օննիկ Սահակեան՝ 60ամեակի յանձնախումբին կողմէ, որմէ ետք Արտակ Արք. կարդացած է հատուած մը Հանրապետական մաղթանքէն եւ օրհնած հայ հերոսներու յիշատակը: Այնուհետեւ յաջորդաբար խօսք առած են Տոքթ. Վարդգէս Նահապետեան՝ յանուն Ազգ. Մարմիններու, Մանուէլ Վրդ. Փօլատեան՝ Հայ Կաթողիկէ համայնքի կողմէ, Նորայր Պահլաւունի՝ յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Ապա տեղի ունեցած է տողանցքը մասնակցութեամբ հազար պատանիներու, երիտասարդներու, սկաուտներու, մարզիկներու եւ աշակերտներու, որոնց առեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ, յանուն երիտասարդութեան խօսք առած է Ժիրայր Ղարիբեան:

ԹԱՒՐԻԶԻ մէջ, Մայիս 28ի առաւօտեան, 60ամեակին առթիւ պատարագած եւ քարոզած է Թեմին Կաթող. փոխանորդը՝ Տիրայր Վրդ. Փանոսեան: Պատարագի ընթացքին կատարուած է Հանրապետական մաղթանք:

×

Նոյն օրը երեկոյեան, Հայ Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը: Բացումը ըրած է Բագրատ Քհնյ. Մելքոնեան. բանախօսած է ճարտ. Վարուժան Առաքելեան: Փակման խօսքը արտասանած է Կաթող. փոխանորդը: Հանդիսութեան պաշտօնական բաժնէն ետք երեկոյթը վերջ գտած է խրախճանքով:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅ «Քնար» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արսէն Սայեանի, Մայիս 21ին իր 18րդ տարեկան համերգը տուած է: Յայտագիրը բաղկացած է երեք մասերէ: Առաջին մասը նուիրուած է երգահան խմբավար Գուրգէն Մ. Ալէմշահի ծննդեան 70ամեակին եւ մահուան 30ամեակին: Երգչախումբը մեկնաբանած է «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը, Թէնոր Վարդգէս Պապօղլեան երգած է «Իմ երգը», «Իմ եարը» եւ «Ես սիրեցի», իսկ Օր. Մարօ Փարթամեան մեկնաբանած է «Բուխուրիկ» եւ «Նազեր»: Այս առաջին մասը փակուած է «Քնար» երգչախումբի «Հունձք»ով, զոր Ալէմշահ յօրինած է Դանիէլ Վարուժանի ծանօթ բանաստեղծութեան վրայ: Այս առթիւ հրատարակուած էր նաեւ շահեկան յայտագիր մը Ալէմշահին նուիրուած: Երկրորդ մասին դաշնակահարուհի Սեդա Գարագաշեան նուագած է Շոփէնի, Շուպերթի, Ալան Յովհաննէսի եւ Ա. Խաչատրեանի գործերը: Վերջին բաժնին երգչախումբը մեկնաբանած է հայրենի երգահաններու գործերը:

ԱԹԷՆՔԻ «Արխէոլոճիքի Էթէրիա» սրահին մէջ, Յունիս 15ին, Յունաստանի կիպրական Միութեան կողմէ կազմակերպուած երեկոյթին ներկայ եղած են նաեւ Յունաստանի Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբի անդամները: Երեկոյթին խօսած է Կիպրոսի նախագահը՝ Սփիրոս Քիփրիանու: Յաջորդ օրը, «Մեծն Բրիտանիա» պանդոկին մէջ, Հայ Դատի Յանձնախումբի անդամները յատուկ հանդիպում ունեցած են նախագահ Քիփրիանուի հետ, որ անգամ մը եւս իր համակրանքը արտայայտած է հայ ժողովուրդի հանդէպ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Լինքըն Սէնթրի «Ալիս Թըլի» սրահին մէջ, Մայիս 7ին, տեղի ունեցած է երաժիշտ Վազգէն Մուրատեանի գործերուն նուիրուած նուագահանդէսը: Ջութակահար Ռալֆ Էվլինգ, նուագախումբի ընկերակցութեամբ մեկնաբանած է Նոքթիւրնը, Անիթա Դարեան մեներգած է Քարուսէլ, Ո՛վ իմ հայրենիք եւ Փէռ լի Ամանթի (իտալերէն) երգերը: Մեծ գնահատանքի արժանացած են նաեւ հեղինակին Սէնֆոնի օփ. 56, Ջութակի սոնաթ օփ. 42, Մոլթօ Փերփեթուօ ջութակի եւ նուագախումբի համար գործերու մեկնաբանութիւնները:

ԹԱՒՐԻԶԻ մէջ, Մայիս 22ի, տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը: Դասախօսած է Բիւզանդ Կոսնեան (Ամերիկայէն) «Հայրենիք, Սփիւռք եւ Հայ Դատի ներկայ վիճակը» նիւթին շուրջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Հայկազեան քոլէճ»ի հովանաւորութեամբ, Մայիս 22էն 26, Հայկական Շաբաթ մը կազմակերպուած է հաստատութեան մէջ: Մայիս 22ին բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան եւ Խորհ. Հայաստանի վերաբերող հին ու նոր նկարներ, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի եւ հայկական մշակոյթի վերաբերող օտար լեզուով գիրքեր: Մայիս 24ի կէսօրին, քոլէժի ճաշարահին մէջ հայ աշակերտուհիներ՝ ազգային տարազներով, հայկական ճաշեր հրամցուցած են ուսանողներուն: Քոլէժի դասախօսներէն Տոքթ. Հրաչ Պետոյեան անգլերէն լեզուով դասախօսութիւն մը տուած է նիւթ ունենալով «Հայկական Ազատագրական Շարժումները»:

Le Jardin de Musique

—o—

Organise à l'occasion de son
10e Anniversaire une
RENCONTRE INTERNATIONALE
pour la promotion des jeunes pianistes-concertistes de 18 à 30 ans
qui se déroulera du 15 Mai au 15 Juin 1979

CONDITIONS DE PARTICIPATIONS :

— Curriculum vitae
— Programme de Récital (1 heure de musique pure) au choix du candidat
— Un Concerto au choix du candidat

Le Récital sera exécuté en présence d'une centaine de personnes (avec un cachet symbolique de 500 F. pour chaque participant), pour les participants français du 15 au 31 Mai 1979, pour les participants étrangers du 1er au 15 Juin 1979 (ceux-ci seront entièrement pris en charge durant leur séjour par les Jardins de Musique de Paris).

INSCRIPTIONS :

Les inscriptions seront closes le 31 Décembre 1978.

Le morceau imposé, d'un très haut niveau pianistique et d'une durée de 20 minutes minimum, sera annoncé et mis en vente au mois de Janver 1979.

NOMBRE DE PARTICIPANTS :

Le nombre de participants sera limité à 20 pianistes-concertistes, dont 10 français (la priorité sera donnée à ceux qui ont déjà fait leur concert d'émulation au Jardin de Musique) et 10 étrangers.

RECOMPENSE :

Les Lauréats, au nombre de trois, seront choisis par les participants eux-mêmes, au moyen d'une fiche écrite et signée, qui comportera leur appréciation personnelle.

Les récompenses seront d'un montant de
15.000 F
10.000 F.
5.000 F.

En dehors de cet engagement réservé aux trois lauréats et afin de prolonger notre action de promotion des jeunes pianistes, les grandes villes de France et d'autres Etats pourront apporter leur concours en organisant des concerts pour les participants de leur choix.

Ce brassage entre les jeunes de tous les pays a, en effet, comme but suprême, la rencontre, la compréhension, l'acceptation des différences de nature, toutes valeurs qui sont source d'enrichissement favorable à cet esprit de fraternité dont le pianiste (que son travail condamne habituellement à un isolement individualiste) a besoin plus que tout autre artiste.

Pendant cette même période, le style d'enseignement des Jardins de Musique — méthode active, mouvante, vivante — sera présenté sous forme de cassettes accompagnées d'un livret historique, qui seront offertes aux participants étrangers.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

4.

Ալի Մինիր բէյը թափով գնաց դէպի նա:

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ...

— Որ դուք լոյս ունենաք, բէյ աղա:

Մինբաշին երեսը շրջեց ամօթից, խղճի խայթից:

— Ազնիւ ազգի զաւակ ես, Թաթուլ: Վատութիւնը բարութեամբ ես փոխհատուցում:

Լռեց երկար: Հեւում էր, լացը խեղդում կոկորդի մէջ: Առանց շրջուելու դէպի իր զինուորը, նա խեղդուելով շարունակեց կիսատ թողած ասելիքը:

— Այդքան բարի մի լինէք, Հայե՛ր: Աստծու ականջներից օղ արէք: Այդքան քաղցր մի լինէք, քացրին կուլ են տալիս: Իսկ հիմա վազիր քո արիւնակից զինուորներին կանչիր ինձ մօտ: Բեր բոլոր Հայերին անխտիր, ոչ մէկին չմոռանաս: Լսո՞ւմ ես...

Թաթուլը հեզ գլուխ տուեց ու ետ-ետ գնալով՝ դուրս եկաւ:

×

Ալի Մինիր բէյի գնդում եղած բոլոր հայ զինուորները հաւաքուեցին նրա դեռնատանը, մնացին մինբաշու առջեւ խոնարհ ու լուռ կանգնած: Բէյը կուչ էր եկել թախտին եւ ասես այլեւս վեր կենալու ուժ չէր գտնելու իր մէջ: Առանց որեւէ մէկին, նոյնիսկ առանց Թաթուլին նայելու, նա ասաց.

— Միտքս այրւում է, սիրտս խոցւում ամէն կողմից, զաւակներս: Լսեցէք համբերութեամբ: Կառավարութեան հրամանով մեր զօրքի մէջ եղած բոլոր հայ զինուորները պէտք է ոչնչացուեն...

Նրա կրծքում ինչ-որ բան էր քանդւում, եւ դրա խշշոցը լսելի էր: Խլուրդի ճրագուն ճայթում էր բարկութեամբ, այրող կաթիլներ թքում խաւարի երեսին: Նրա լոյսը մերթ կարմիր բոց էր դառնում, մերթ դեղին զզուանք: Մինբաշին մռնչաց անզօր.

— Զարհուրելի բան է կատարւում, մարդի՛կ: Ես ձեզանից դժգոհելու որեւէ պատճառ չունեմ: Դուք այս մօմի պէս այրելով՝ լուսաւորում էք իմ հայրենիքը, ձեր պարտքը կատարում զինուորի արժանապատուութեամբ: Սակայն ձեզ մահ է սպառնում, — նրա ձայնը կերկերաց: — Մա՛հ... Հրաման է, ելք չունեմ, չկա՛յ:

Նա ուժ գտաւ թուլացած ծնկներում, վեր կացաւ, մօտեցաւ Հայերին ու աւելի խեղդուեց:

— Հէնց հիմա մէկ-մէկ հեռացէք դիրքերից: Հէնց հիմա հեռացէք, զաւակներս, առաւօտեան ուշ կը լինի: Քանի դեռ խաւար է, ու աղէտը դեռ մրափած է, փրկեցէք ձեր գլուխները: Շտապեցէք:

Բէյը դողացող մատներով բռնեց Թաթուլի օձիքը, թափով քաշեց դէպի իրեն:

— Ձեր զէնքը տարէք ձեզ հետ: Հաւաքէք ձեր գիւղերը, ձեր տները: Գնացէք պաշտպան կանգնեցէք ձեր դժբախտ ազգին, ձերոնց: — Նա բաց թողեց Թաթուլին եւ ընկրկելով՝ մէջքը յենեց դեռնատան պատին: — Գնացէք, փախէք, ազատուեցէք: Խիղճս տանջում է... Դէ, գնացէք...

Թաթուլը փորձեց բռնել նրա ձեռքը՝ համբուրելու, սակայն բէյը ճչաց արդէն բարկութեամբ.

— Փախէք, փախէք, վտանգը շէմին է:

Յունիսեան գիշերուայ խաւարը խտացաւ եռապատիկ:

×

Ալի Մինիր բէյի օգնութեամբ, ջարդից խուսափած հայ զինուորները շտապում էին հասնել իրենց գաւառները: Նրանց առաջնորդում էր Թաթուլը: Երեսունհինգ հոգի էին՝ զինուած, համախումբ ու զգաստ, գրեթէ վայրենի:

Շտապ հեռանալով Ալաշկերտի հովտում դիրքեր բռնած իրենց գնդից, Թաթուլն իր խումբը մօտեցրեց Արաքսի ակունքներին: Մտադիր է կտրել Արաքսի ջրերը, խուսել Ծորոխի անտառներում ու այդտեղից թեքուել դէպի Եփրատի սահմանները: — Դէպի տուն, դէպի տուն: — Միայն այս ղօղանջն էր գնդում իւրաքանչիւրի գլխի մէջ՝ դէպի տուն, դէպի հարազատները, մի գուցէ կարողանան նրանց փրկել ջարդից:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(92 – Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՖՈՍ.— Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մար-գարեան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօր՝

Տիկին Մարի Յակոբեանի

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկ. Ֆիլիփ եւ Գա-թերին Յովհաննէսեան իրենց հօրեղբօր Մելքոն Խսկիճեանի մահուան առթիւ փո-խան ծաղկեպսակի 200 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին։ Նոյն-պէս 50 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի մաս-նաճիւղին, ի սրտէ հանգուցեալ Նազիկ Նալպանտեանի յիշատակին։

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ կայանին.— Պ. Գոր-գիկեան ընտանիք 200 ֆր., Մ. Խսքիճեա-նի մահուան առթիւ։ 100 ֆր. այրի Տիկին Նազիկ Նալպանտեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար-չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ֆրանկլիւլեանէ 50 ֆր. Ռօ-պէր Յուսիկեանի մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձ-նախումբը իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Ժաք Պօղոսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Ալպէռ Պօ-ղոսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Տարօն Պօղոսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Եավէրեանի եւ զաւակ-ներուն, Պր. Յարութիւն Տէրոյեանի եւ զաւակներուն, Պետրոսեան, Տէր-Եղիայ-եան, Հեքիմեան ընտանիքներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն՝ Աշխէն Պօ-ղոսեանի մահուան առիթով։

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ – Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղի ընկերուհիները խորին ցա-ւակցութիւններ կը յայտնեն այրի Տիկին Ազնիւ Փօյաճեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Ստեփան Փօյաճեանի մահուան առթիւ։

Նոյն առթիւ Կապոյտ Խաչի վարչու-թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութենէն 50 ֆ., Շալճեան ընտանիքէ 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Արամ Պետիկեանէ 50, Սարգիս Պետիկ-եանէ 50 ֆր.։

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 2ին նախաձեռնու-թեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան։

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ժամը 13ին ճաշ, Ալֆորվիլի Հայ Մշա-կոյթի Տունը՝

9, Ավընիւ տը Մատրիտ

Շառանթոն – Էքոլէն թիւ 103 օթօպիւսը եւ իջնել Փըքի փոճ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Կ. Սեմիզեան 300 ֆ. կը նուիրէ Յառաջին անոր ազգօգուտ գոր-ծունէութեան իբրեւ գնահատանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դպրոցասէրի Նախկին Սանուց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Մայիս 21ի ճաշին առթիւ հե-տեւեալ նուէրները.— Պր. Ալթունեան 500 ֆր., Տիկ. Արութ 200, Տէր եւ Տիկ. Սուֆաճեան 200, Տէր եւ Տիկ. Ռոպէր Սինանեան 200, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ-եան 250, Տիկ. Սողոմոնեան 100, Տիկ. Մարճոյեան 100, Տիկ. Կարապետեան 100, Տիկ. Ազատեան 100, Տիկ. Խիստա-ւիտեան, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Սինան-եան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Պապանեան, Տիկին Գազանճեան 50ական։ Տէր եւ Տիկ. Պալըյեան եօթը շապիկ վիճակահանու-թեան համար։

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

60ԱՄԵԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Մասնակցութեամբ ֆրանսահայ խումբերու, հովանաւորութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միու-թեան, նախագահութեամբ

Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յուլիս 1 եւ Կիրակի Յու-լիս 2 ժամը 10էն սկսեալ

STADE JEAN-BOUIN

Rue du Gouv. Gen. Eboué, Issy

ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ի պատիւ հայ ֆութպոլիստներուն Շաբաթ Յուլիս 1, ժամը 21·30ին Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի սրահը (26, Ռիւ Թրուայոն)

Maison de la Culture Arménienne

9, Rue de Madrid
94140 Alfortville

Dans le cadre des activités d'animation de la M. C. A.

— Présentation des cours de danses Par Jiraïr MADILIAN, professeur et la participation des élèves.
— Exposition des travaux des enfants ayant suivi les séances d'éveil animées par Hasmig KEVONIAN et Michèle SARKISSIAN

Le DIMANCHE 25 JUIN à 15 heures

Colonie de Vacances

EN ITALIE

du 3 au 30 Juillet 1978
pour garçons de 9 à 14 ans
Directeur P. K. ZABARIAN
Tél. : (78) 47-28-65

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթող. Պատուիրակ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց և առաջնորդ Փարիզի

Յունիս 25, Կիրակի, վարժարանին մէջ ժամը 11ին ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ժամը 13էն սկսեալ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ, ՎԱՃԱՌՔ, ԽԱՂԵՐ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկ-նանց Օժանդակ Մարմինի պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Յուլիս մէկին, կամքէ անկախ պատճառներով յետա-ձգուած է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱՒԻԼ

Ս. Գր. Լուսաւորիչի տօնախմբութեան առթիւ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Պ. Պ. Հրաչ Զուլհակեան եւ ոմն 1000-ական, Բիւզանդ Մինասեան 200, Յով-հաննէս Պէքեարեան 150, Աւետիս Պալ-թայեան, Օր. Աննիկ Էքպէրեան 100ա-կան, Տիկիններ Մարթա Պաղրամեան 80, Մառի Զագլճեան եւ Թամարա Պոնտէլիլ 50ական ֆր.։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի ԺԵՐՄԻՆԵԻ ՏԷ ՓՌԷ այցելելու եկեղեցի մը 8րդ դարէն հայկական ճարտարապետութեամբ, Կի-րակի, Յունիս 25. ժամադրավայր 8·30ին Սքուառ Մոնթոլոն եւ 9ին Փորթ տը Վեր-սայլ։

Երթուդարձ 50 ֆր.։

Հեռաձայնել ամէն օր մինչեւ կէսօր՝
533·06·31
եւ 734·70·19

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշները, 45րդ տարելիցին առթիւ, կազմա-կերպած են բարեկամական ճաշ մը, ի պատիւ բարերար անդամներուն, Յունիս 25, ժամը 13ին, Հայ Մշա-կոյթի Տան «Վասպուրական» սրա-հին մէջ։

Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին արի-արենոյշները եւ համակիրները։

CENTRE St. GREGOIRE DE NAREG

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon
Fondé en 1975

Jardin d'enfants mixte — Classes Elémentaires — Internat pour garçons (de la 11e à la 3e)

Directeur : P. K. ZABARIAN
Tél. : (78) 47-28-65

N.B.—*Les inscriptions sont en cours*

· L'inauguration du terrain de sport (Tennis - Voley - Basket) est prévue pour Dimanche 17 Septembre 1978.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Voyage Culturel en Arménie

Nouvelle formule :

en plus des excursions classiques (ETCHMIADZINE, SARDARABAD, GARNI, KEGHART) et...

Découverte des provinces nord de l'ARMENIE : KIROVAGAN, HAGHPAT, SANAHIN, ODZOUN, etc...

et trois jours à TBILISSI, ancienne capitale intellectuelle arménienne

calendrier des départs

13 JUILLET	16 SEPTEMBRE
05 AOUT	30 SEPTEMBRE
21 AOUT	28 OCTOBRE
02 SEPTEMBRE	23 DECEMBRE

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

Sonia Coumryantz

a le plaisir de vous annoncer l'ouverture de l'Agence

OPTIMA Tours

67-69, RUE QUINCAMPOIX
(Ange, Rue Rambuteau)
75004 Paris — Tél. : 274-27-20
Métro : Etienne Marcel ou Rambuteau (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Sur MARSEILLE
Mr YABERIAN — Maison de la Culture Arménienne, 12-14 rue St. Bazile les Mercredis, Vendredis et Samedis au 50-15-09

Restaurant
LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

SA NOUVELLE DIRECTION

présente

son mini-spectacle

avec Marten Yorgantz et Norayr

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — G.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.148
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.148

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԱՆԳԱՐԱ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԵՐԷԿ

ԽՄԲ.— Միջազգային մամուլը մասնաւոր կարեւորութեամբ կը հետեւի Էճէվիթի Մոսկուա այցելութեան եւ այն քաղաքական ակտին զոր երկու երկիրները պիտի ստորագրեն: Այս առթիւ ստորեւ հակիրճ պատմականը երկու երկիրներու միջեւ ցարդ ստորագրուած համաձայնութեանց, զորս «Յառաջ»ի խմբագրութեան համար պատրաստած էր ընկ. Հրանտ Սամուէլ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ԱԿՏԵՐ՝ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՎ

(հողային հարցերու առընչութեամբ)

1) 8 ՆՈՅ. 1917ԻՆ, *իշխանութեան տիրանալու (7 Նոյ. նոր Տոմար)) յաջորդ օրը, Լենին կը հրաւիրէր բոլոր պատերազմող կողմերը անմիջապէս բանակցութեանց սկսիլ՝* առանց հողային կցումներու եւ հատուցումներու *«արդարացի դեմոկրատական» հաշտութիւն կնքելու համար, իւրաքանչիւր ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքի հիման վրայ:*

2) 3 ԴԵԿՏ. 1917.— *Բոլշեւիկները ընկերվարական սկզբունքներու հակառակ կը նկատէին ուրիշ ազգի պատկանող հողերու գրաւումը:*

3 ԴԵԿՏ. 1917*ին Մոսկուա կը դիմէր Թուսիոյ եւ Արեւելքի բոլոր աշխատաւոր խաւերուն եւ կը յայտարարէր, որ* վճռականօրէն կը հրաժարի ցարիզմի «զաւթողական» քաղաքականութենէն, *ժամանակաւորաբար* Թուրքիոյ բաժանման մասին գաղտնի համաձայնագրերէն: *Իրենց առաջին գործը կ'ըլլար պարպել Թրքահայաստանի գրաւեալ հողերը եւ «դէպի տուն» կանչել ռուս զինուորները: Հայերը կը մնային մինակ Թուրք գերակշիռ ուժերու դէմ, որոնք միակողմանի կերպով խզելով Երզնկայի ռուսեւթուրք զինադադարը, Յունուար 1918էն սկսեալ կը յառաջանային դէպի Կովկաս (մինչեւ Սարդարապատ):*

3) *Մինչ մէկ կողմէ Թրքական ճակատը կը պարպուէր ռուս զինուորներէն 1917 Դեկտ.ի վերջը Լենին եւ Ստալին «դեկրէտ»ով մը կը ճանչնային Հայերու ինքնորոշման իրաւունքը եւ գաղթականներու վերադարձը իրենց հայրենի տուները: Ստեփան Շահումեանին պաշտօն կը յանձնէին Թրքահայոց գաղթականներու վերադարձը կազմակերպել: Աչքի փոշի նետել էր այս, քանի որ Շահումեանին որեւէ զինուորական բանակ չէին տրամադրեր՝ հայրենադարձները տեղաւորելու եւ Թուրքերուն դէմ պաշտպանելու համար: Այս «դեկրէտ»ը մնաց մեռեալ տառ:*

4) 1918 ՄԱՐՏ 3ԻՆ ՊՐԵՍՏ–ԼԻՏՈՎՍՔԻ *ովեհեւգերման դաշնագրով Մոսկուա Թուրքիոյ կը վերադարձնէր Պաթումը եւ հայապատկան Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, որոնք Ռուսիոյ կցուած էին 1877-78ի ռուսեւթուրք պատերազմին:*

5) 1920 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ *Մոսկուա եւ Անգարա ձեռք ձեռքի տուած կը քանդէին Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը: Մինչ Քեազիմ Քարապէքիր մինչեւ Ալեքսանդրապոլ կը հասնէր բոլշեւիկեան 11րդ կարմիր բանակը Ադրբեջանի սահմանէն Հայաստան կը մտնէր:*

6) 16 ՄԱՐՏ 1921Ի ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ *ռուսեւթուրք դաշնագրով Կարսն ու Արտահանը վերջնապէս նուէր կը տրուէին Թուրքիոյ:*

7) 13 ՀՈԿՏ. 1921Ի ԿԱՐՍԻ *դաշնագիրը Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Կովկասեան երեք Հանրապետութեանց միջեւ կը վաւերացնէր Մոսկուայի դաշնագիրը, աւելին Անին, Սուրմալուն կը տրուէին Թուրքիոյ, իսկ Նախիջեւանը՝ Ադրբեջանի: Ստալին յաջողած էր Թուրքերուն հետ գաղտնի բանակցութեամբ Պաթումը կցել Վրաստանի, աչք գոցելով Հայաստանի հողերուն յափշտակութեան:*

8) 17 ԴԵԿՏ. 1925ԻՆ *Փարիզի մէջ կընքուեցաւ սովետեւթուրք ոչ-յարձակման դաշնագիրը:*

9) 1945 ՅՈՒԼԻՍԻՆ *Ստալին Փոցտամի մէջ (Թրումընէն եւ Չըրչիլէն) պահանջեց Կարսի եւ Արտահանի վերադարձը եւ մերժուեցաւ, որովհետեւ նոյն ատեն Նեղուցներու վրայ հակակշիռ կ'ուզէր: Բայց որո՞ւն համար կ'ուզէր հայկական այդ նահանգները...*

10) 1947 ՀՈԿՏ. 24ԻՆ *Լէյք Սըքսէսի ՄԱԿի Ընդհ. Ժողովին մէջ խորհրդային Ա. պատուիրակ Վիշինսկի խօսքն ուղղելով Թուրքիոյ Ա. պատուիրակ Սէլիմ Սարփէրի (Թրքական նախկին դեսպան Մոսկուայի), ըսաւ թէ* «Կարսն ու Արտահանը կը պատկանին Վրաստանի, *եւ թէ եկած է ժամանակը, որ անոնք իրենց իսկական տէրերուն վերադարձուին: Ուրեմն յայտնի էր թէ Փոցտամի մէջ Ստալին որո՛ւն համար կը պահանջէր Կարսն ու Արտահանը:*

11) 30 ՄԱՅԻՍ 1953ԻՆ՝ *Ստալինի մահէն* (5.3.1953) *քանի մը ամիս վերջ,* Մոլոթով *«յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի» ծանուցագիր մը կ'ուղղէր Անգարայի, յայտնելով որ* Խ. Միութիւնը հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն:

12) 1964ԻՆ ԽՐՈՒՇՉԵՒ *նոյնը կը յայտարարէր Թուրք խորհրդարանական պատուիրակութեան մը: Հող պահանջողը Ստալինն էր, կ'ըսէր, հիմա որ անիկա չկայ, ուրե՞մն...:*

13) 1969ԻՆ ԲՐԵԺՆԵՒ ԵՒ ԿՈՍԻԳԻՆ *նոյնիմաստ հաւաստիք կուտային Սիւլէյման Տէմիրէլի:*

14) 1972 ԱՊՐԻԼ 11ԻՆ *Պոտգոռնի Անգարայի մէջ կ'ապահովցնէր Թուրք կառավարութիւնը թէ Խ. Միութիւնը հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն:*

×

ԱՅՍՕՐ

Ուաշինկթըն եւ Փեքին ամէն ջանք թափեցին որպէսզի Թուրքիա չմօտենայ Մոսկուայի բայց կը թուի թէ բոլոր ազդարարութիւնները ապարդիւն անցան: Ճիշդ է որ Անգարա չուզեր չատ հեռուները երթալ եւ կը մերժէ ոչ-յարձակողական դաշինք ստորագրել եւ կը գոհանայ միայն քաղաքական ակտի մը ստորագրութեամբ, ինչ որ նաեւ աւելորդ կը դարձնէ խորհրդարանական վաւերացում մը: Այդ ուղղութեամբ Թուրքիա «պէչ» յիշատակներ ունի քանի 1945ին Ստալին չեղեալ համարեցաւ1925ին Լենինի եւ Աթաթիւրքի ստորագրած ոչ-յարձակողական դաշինքը եւ Կարսն ու Արտահանը պահանջեց (անշուշտ, չուտ հրաժարեցաւ այդ պահանջէն, որ պարզ է Հայերու հետ կապ ալ չունէր)): Այս դէպքերը վերյիշելով, Պրիւսէլի Լը Սուար (Յունիս 21) կ'ըսէ թէ վերոյիշեալ «սպառնալիքներն» են, որ Թուրքիան մղեցին անդամակցելու Ատլանտեան Ուխտին եւ 1959ին ալ պաշտպանութեան դաշնագիր մը ստորագրելու Միացեալ Նահանգներու հետ:

Բայց Անգարայի ղեկավարները միշտ կրկնած են որ չեն մերժեր որեւէ օժանդակութիւն «ուրկէ որ գայ» բայց Խորհ. Միութեան պարագային կը գոհանան թեքնիք *օգնութեամբ եւ չեն մտածեր զէնք գնել: Երկու երկիրները կը նախատեսեն միասնաբար օգտագործել Անատոլուի* քրոմիտը *եւ Խորհ. Միութիւնն ալ ելեկտրականութիւն պիտի տայ Թուրքիոյ...:*

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիա միշտ յաջողած է երկու լարի վրայ խաղալ եւ այս անգամ ալ կը մօտենայ Մոսկուայի չհեռանալով Ուաշինկթընէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 14–16)

ՃԱՏՐԱԿ

Եուկոսլաւիոյ Նիկոլիչ քաղաքին մէջ կը շարունակուին ճատրակի միջազգային մրցումները: Վեց խաղէ ետք Ռաֆայէլ Վահանեան եւ Բորիս Գուլկօ 4,5 կէտով առաջին դիրքի վրայ կը մնան:

×

ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Աւետիք Իսահակեան տուն — Թանգարանը ստացած է բանաստեղծի գրած քանի մը նամակներ, որոնք տեղեկութիւններ կը պարունակեն հեղինակին գրական կապերու եւ անձնական կեանքի տարբեր շրջաններու վերաբերեալ: Ստացուած են նաեւ ժամանակի գրական մամուլի՝ «Մուրճ» ամսագրի, «Գեղարուեստ» հանդէսի եւ «Հայ հեղինակներ» գիրքի օրինակները, ուր լոյս տեսած են Իսահակեանի բանաստեղծութիւնները եւ իրեն նուիրուած յօդուածներ: Ա. Իսահակեանի տուն — Թանգարանը, որ հիմնուած է 1975 Հոկտեմբերին, իր ծննդեան հարիւրամեակի հանդիսութիւններու օրերուն, միշտ լեցուն է այցելուներով:

×

ԱԽՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԸ

Ախուրեանի մէջ բացուած է մանկական պատկերասրահ մը, ուր կը ցուցադրուին ոչ միայն շրջանի պատանիներու եւ աշակերտներու նկարչական փորձերը, այլ եւ աշխարհի 13 երկիրներու երախաներու աշխատանքները: Հետաքրքրական գործեր ստացուած են արդէն արեւելեան երկիրներէ, Միացեալ Նահանգներէ, Ֆրանսայէ եւ Իտալիայէ:

×

ՍԱՐՄԷՆԻ ՀԱՏԸՆՏԻՐԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

Մոսկուայի «Խուդոժեստվեննայա Լիտերատուրա» («Գեղարուեստական գրականութիւն») հրատարակչականը լոյս ընծայած է Սարմէնի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն՝ «Լիրիկա» խորագրով: Թարգմանութիւնները բրած են գրողներ Ս. Շերվինսկի, Ի. Սելվինսկի, Վ. Տուշնովա, Ս. Սորին: Հատորին յառաջաբանը գրած է Հր. Մարտիրոսեան:

×

ՃՈՊԱՆՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի լեռնային շրջաններու մէջ փոխադրական արդիւնաւէտ միջոցներ դարձած են ճոպանուղիները: Հանքային արդիւնաբերութեան կեդրոն Ախթալայի մէջ կառուցուած ճամբան երկաթուղիի կայարանը կը միացնէ աւելի բարձրադիր (300 մեթր) աւանին: Ճոպանուղիներու խիտ ցանցով ծածկուած է Քաջարանի հողամասը, ուր կը բանի Խորհրդային Միութեան պղինձի մեծագոյն գործատուներէն մէկը: Որոշուած է ճոպանուղիներ կառուցանել Ջերմուկի եւ Հաղարծինի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՍՍԱՆՍԻ *գինը բարձրացաւ Ուրբաթ առտու եւ* գերը *(սիւփէր) հասաւ լիթրը 2 Ֆ. 68ի, հասարակը՝ 2,48ի, ինչ որ Եւրոպայի ամէնէն սուղ էսանսին կը վերածէ ֆրանսականը: Պառ, որ դաւառական շրջապտոյտ մը կը կատարէ, յայտարարեց թէ մինչեւ տարւոյն վերջ կառավարութիւնը պիտի տիրապետէ գիներու յաւելման:*

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ *մէջ ձերբակալուեցան գերման չորս ահաբեկիչներ, որոնցմէ մէկը Մայիս 27ին փախած էր Պերլինի բանտէն երկու ծպտուած «փաստաբան». կիներու մեղսակցութեամբ:*

ՍԵԼԱՆԻԿԻ *երկրաշարժին զոհերու թիւը աւելցաւ եւ ըստ նոր լուրերու 29 մեռեալ կայ: Արդարեւ բանակը դիակներ գտած է աւերակներուն տակ:*

Մեր բաժանորդներուն ազնիւ ուշադրութեան

1978 Ապրիլ 4ին բոլոր օրաթերթերու գիները բարձրացան ընդհանրապէս 1,30էն անցնելով 1,60 փրանքի (նաեւ՝ «Յառաջ»): Առժամապէս անփոփոխ պահած էինք բաժանորդագրութեան սակը, հակառակ տարւոյն սկիզբէն ի վեր թերթիս վարչութեան կրած ծանր յաւելումներուն.— աշխատավարձ, առաքում (*մեսաժըրի*), թղթատար, թուղթ, ընկերային եւ պետական տուրք եւայլն, եւայլն: «Յառաջ», որու նիւթական միակ աղբիւրը կը կազմեն բաժանորդագրութիւնները, ծանուցումները (որոնց մեծ մասը *ազգային* բնոյթ ունի եւ ոչ՝ առեւտրական), հատավաճառութիւնը եւ իր ընթերցողներուն ինքնաբուխ նուիրատուութիւնը, դժբախտաբար չի կրնար շարունակել ներկայ պայմաններով: Ուրեմն՝ ՅՈՒԼԻՍ ՄԷԿԷՆ սկսեալ, բաժանորդագրութեան նոր սակերն են.—

ՖՐԱՆՍԱ
ՏԱՐԵԿԱՆ 230 ՖՐ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 125 ՖՐ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ 260 ՖՐ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 140 ՖՐ

Օդանաւային սպասարկութեանց սակերու համար՝ դիմել վարչութեան:

«Յառաջ» վստահ է որ իր հաւատարիմ բաժանորդները լաւ կը հասկնան հայերէն օրաթերթի մը հրատարակութեան ծանր պայմանները եւ կը շարունակեն իրենց անվերապահ համակրանքը ցոյց տալ, ինչ որ արդէն երբեք չեն զլացած:

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ (*) ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Մայիս 31էն Յունիս 2 թուականներուն, Վենետիկի միջազգային ժամադրավայրը հանդիսացաւ հայագիտական ժողով մը, առաջինը իր տեսակին մէջ, գէթ վերջին տասնամեակներու ընթացքին: Ժողովը կ'ընդգրկէր հայագիտական զանազան բնագաւառները, առանց նիւթի սահմանափակումի, լեզուէն մինչեւ պատմութիւն եւ արուեստ, երբ հիմնական բնանիւթ ունենալով « Հայաստան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ »:

Այլեւս յայտնի երողութիւն մըն այս վերջին տարիներուն հայագիտական ուսումներու նշած ծաւալումն ու յառաջդիմութիւնը աշխարհի այլ եւ այլ կողմերը: Բայց զանազան երկիրներու միջեւ, ուր տեղի կ'ունենան այս ուղղութեամբ ձեռնարկներ եւ իրագործումներ, անկասկած մասնաւոր տեղ կը գրաւէ Իտալիան: Առաջնութիւն մը որ լաւ կը պատշաճի պատմական կոչումի Միջերկրականի այս գեղեծիծաղ ափերուն, որոնք եղած են ոչ միայն օրրանը եւրոպական Վերածնունդին եւ հանդիսավայրը Արեւելեան եւ Արեւմտեան մշակոյթներուն, այլ նաեւ հիւրընկալած են բովանդակ Միջին Դարու ընթացքին, եւ մինչեւ աւելի մօտ ժամանակները, Արեւմտեան Եւրոպայի ամէնէն հոծ եւ գործունեայ հայկական գաղութները: Բազմադարեան այս յարաբերութիւնները մշակութային գետնի վրայ դեռ աւելի խորացած ու տեւականութեան երաշխիքն ստացած են, անշուշտ, Մխիթարեան Միաբանութեան Վենետիկի մէջ հաստատուելով, ճիշդ պատմական այնպիսի պահու, երբ նախկին շրջաններու ծաղկեալ հայ գաղութները գրեթէ իրենց վերջալոյսը կ'ապրէին:

Հակառակ անոր որ Իտալիա այսօր իր ծոցին մէջ շատ նօսրաթիւ հայ գաղութ մը կը հիւրընկալէ, բացի Ս. Ղազարի պատմական կեդրոնէն, շուրջ տասնըհինգ տարիներէ ի վեր առաջ կը տրուի օրինակելի գործակցութիւն մը ընդմէջ տեղւոյն Հայերուն եւ բնիկ Իտալացիներու, դեռ աւելի ծանօթանալու եւ ծանօթացնելու նպատակով հայ մշակոյթի մշտարժէք գանձերը:

Մեր մամուլի սիւնակներուն մէջ շատ յաճախակի լսուած է ու խօսուած, Հռոմի եւ Միլանի համալսարաններուն ճարտարապետական մասնաճիւղերու տարած մեթոտիկ ու համբերատար աշխատանքի մասին, անցեալի հայ յուշարձաններուն վաւերագրումին եւ ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ, վկայ նաեւ հրատարակուած բազմահատոր եւ արժէքաւոր գունազարդ շարքերը, աշխարհի զանազան անկիւններուն մէջ կազմակերպուած հայ ճարտարապետութեան ցուցահանդէսները, դասախօսութիւնները, Միլանոյի մէջ կազմուած « Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոն »ը, եւ ամէնէն աւելի Հայ Արուեստի Միջազգային Ա. Սիմփոզիումը, կայացած Պերկամոյի մէջ 1975ի Յունիսին. խիկապէս մեծղի եւ աննախընթաց իրագործում մը այս վերջինս, որ այս տարի կը կրկնուի Երեւանի մէջ Սեպտեմբեր 12–18ի օրերուն: Այս երկրորդ միջազգային Սիմփոզիումը կը հովանաւորէ ՀՍՍՀ Գիտութիւններու Ակադեմիան, խանդավառօրէն ընդառաջած ըլլալով Միլանոյէ եկած առաջարկին, որ Երեւանն ըլլայ հիւրընկալողը Հայ Արուեստի այս երկրորդ մեծ համագումարը:

Վենետիկի Հայագիտական ժողովն ալ կը մտնէ հայ մշակոյթի հանդէպ Իտալիոյ մէջ նշմարուող այս յարաճուն հետաքրքրութեան ծիրին մէջ: Արդէն երկու ակադեմական տարեշրջանէ ի վեր Վենետիկի համալսարանին Օտար Լեզուներու եւ Գրականութիւններու մասնաճիւղին Արեւելեան Լեզուներու և Գրականութիւններու բաժնին մէջ, Պարսկագիտութեան ամպիոնի կողքին, որ կը հիւրընկալէ նաեւ Ուրալս–ալթայական եւ Կովկասեան լեզուներու ենթաբաժինները, կ'աւանդուին հայերէն լեզուի եւ գրականութեան կանոնաւոր դասընթացքներ, որոնց վարիչն է Մխիթարեան Միաբանութեան անդամներէն Հ. Լեւոն Վրդ. Զէքիեան: Եւ ճիշդ Պարսկագիտութեան ամպիոնին նախաձեռնութեամբ է, որ ծըլարձակեցաւ եւ հուսկ իրականութեան վերածուեցաւ միջգասանիւթային (էճ – թերտիսիփլինէր) հայագիտական միջազգային հաւաքոյթի մը գաղափարը: Հոս պէտք է յիշել յատկապէս Պարսկագիտութեան, Ուրալս – ալթայագիտութեան եւ Կովկասագիտութեան միացեալ կաճառի վարիչ եւ Իտալիոյ պետական «Լինչէի» ակադեմիայի գործօն անդամ Փրոֆ. Ճանրոպերթօ Սքարչիայի անձնական հետաքրքրութիւնն ու ջանքերը, որով հետամուտ եղած է ծրագրին իրագործման: Այս ջանքերուն շնորհիւ է որ Իտալիոյ կառավարութիւնը յատկացուցած է նաեւ մասնաւոր գումար մը, որով կարելիութիւն տրուած է Վենետիկի համալսարանին հիւրասիրել ժողովի մասնակցող զեկոյցները, ժողովի տեւողութեան ընթացքին:

Ժողովի կազմակերպութեան գործնական պատասխանատուութիւնը ստանձնած է մասնաւոր կարգադիր յանձնախումբ մը կամ Քարտուղարութիւն մը, կազմուած համալսարանի հետեւեալ դասախօսներէն. Փրոֆ. Ճուլիանօ Պոքքալի (պարսկական կրօնքներ եւ բանասիրութիւն), Փրոֆ. Անտրիա Զիլլակի (հունգարերէն լեզու եւ գրականութիւն) եւ Հ. Լեւոն Զէքիեան:

Ժողովի Կազմակերպիչ Մարմիններն էին Վենետիկի համալսարանի կողքին, Մխիթարեաններու Ս. Ղազարի Հայագիտական Ակադեմիան եւ Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի կեդրոնը: Ասկէ զատ իրենց բարոյական հովանաւորութիւնը ընծեռած են Իտալիոյ Միջին եւ Հեռաւոր Արեւելքի ծանօթութեան կաճառը (Իսմէօ), եւ Վենետիկի նահանգին Կրթական վարչութիւնը:

Նիստերու պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ, Մայիս 31, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Վենետիկի համալսարանի Վերատեսչութեան շէնքին, պատմական « Քա Ֆոսքարի » պալատի Ունկընդրութիւններու դահլիճին մէջ: Բացումը կը կատարէր համալսարանի վերատեսուչ Փրոֆ. Ֆելիչիանօ Պենվենուտի, ընդգծելով դարաւոր կապերը Հայերու եւ Վենետիկի միջեւ: Ապա խօսք կ'առնէր Օտար Լեզուներու եւ Գրականութիւններու մասնաճիւղին տեսուչը, Փրոֆ. Մարիօ Պարաթթօ, որ կը շեշտէր յատկապէս թէ ինչպէս Վենետիկցիներու համար Հայերը անցեալի յիշատակ մը չեն պարզեր, այլ իրենց մէջ ապրող իրականութիւն մը, Ս. Ղազարի այդ գեղածիծաղ կղզեակին մէջ, որ ապրող խորհրդանիշն է հայ մշակոյթի անցեալին ու ներկային, եւ զոր Վենետիկ սիրով, գորովով ու հպարտանքով կը սեղմէ իր կուրծքին: Հուսկ կը խօսէր Փրոֆ. Սքարչիա, որ կը յայտարարէր ներկաներուն թէ ներկայ համագումարը սկիզբ մը ու վերջ մը չէ միանգամայն, այլ միայն սկիզբ մը, որ կ'ուզէ ունենալ պարբերաբար իր շարունակութիւնը:

Բացումի այս պաշտօնական արարողութենէն ետք, Փրոֆ. Ճուլիանօ Պոքքալի բեմ կը հրաւիրէր Փրոֆ. Ֆրետերիք Ֆէյտին, նախագահելու առաջին նիստին: Փրոֆ. Ֆէյտի, յետ յիշելու սահուն իտալերէնով մը, վենետիկեան իր յուշերը, իբրեւ ֆրանսերէնի ուսուցիչ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի եւ Ս. Ղազարի դպրատան մէջ, ուր սկսած է նաեւ ընտելանալ հայերէնի հետ, բեմ կը հրաւիրէ օրուան առաջին բանախօսը, հնդեւրոպական լեզուներու աշխարհահռչակ մասնագէտ եւ հեղինակութիւն, վաստակաւոր լեզուաբան Փրոֆ. Վիթթորէ Փիզանի: Փրոֆ. Փիզանի, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, երիտասարդական կորովով կը խօսէր շատ հետաքրքրական եւ այժմէական նիւթի մը շուրջ. « Հայ ազգի նախապատմականն ու առաջաւոր պատմութիւնը իր լեզուին վկայութեան մէջ »:

Փրոֆ. Փիզանիի յաջորդեց Փիզայի համալսարանի լեզուաբանութեան երիտասարդ դասախօսներէն Փրոֆ. Ռոպերթօ Այեյլօ, որուն նիւթն էր. « Ալէկ կոչուած հայ աստուածութիւններու մասին »: Յաջորդ բանախօսն էր Միլանոյի « Սաքրօ Քուօրէ » համալսարանի փոխտեսուչ եւ անուանի լեզուաբան Փրոֆ. Ճանքարլօ Պոլոնիէզի, որ խօսեցաւ նիւթ ունենալով « Հայաստան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ ». մշակոյթներու եւ լեզուական աւանդութիւններու հանդիպումը, քրիստոնէական դարաշրջանը կանխող եւ անոր յաջորդող դարերուն »: Առաւօտեան առաջին բանախօսն էր, պլադաշտական կրօնքի ուսումնասիրութեան մեծագոյն հեղինակութիւններէն Հռոմի Արեւելագիտութեան կաճառի անդամ Փրոֆ. Ալեսանտրօ Պաուզանի, որու նիւթն էր. « Երանշահի արձանագրութիւններուն մէջ հայերէն մաղթանքի բանաձեւ մը »: Զեկուցումներուն յաջորդեց ներկաներու միջեւ կարծիքներու փոխանակութիւնը, որ յետագային ալ տեղի ունեցաւ իւրաքանչիւր նիստէ վերջ:

Կէսօրէ վերջի նիստը, զոր կը վարէր Փրոֆ. Պոլոնիէզի, փոխադրուած էր հայերէնի դասաւանդութեան կեդրոնատեղին, համալսարանի « Քա Քափփելլօ » շէնքը, ուր տեղի պիտի ունենային նաեւ յաջորդ նիստերը: Առաջին խօսողը կ'ըլլար Դոկտ. Ճովաննի Քուրաթոլա « Աղթամարի Վիշապը. պատկերագրական նըկատողութիւն մը » բնանիւթով: Յաջորդեց Փրոֆ. Սքարչիա, որ խօսեցաւ « Վիշապները իբրեւ գաղթողներ »նիւթին շուրջ: Ապա Քէմպրիճի համալսարանի լեզուաբանութեան ու հայերէնի դասախօս Փրոֆ. Ճօն Կրեփփին կը խօսէր « Անգլիր հայերէնի վրայ Անատոլեան ազդեցութիւններ »ու մասին: Համառօտ դադարէ մը ետք բեմ կը հրաւիրուէր Փրոֆ. Ֆէյտի, որու նիւթն էր. « Հայ հնչաբանութեան ինչ ինչ ձգտումները եւ անոնց ազդեցութիւնը դասական լեզուի ձեւականութեան եւ ստուգաբանութեան վրայ »: Հուսկ Փատովայի համալսարանի օժանդակ դասախօսներէն ռոման լեզուներու մասնագէտ Դոկտ. Փաոլա Միլտոնեան կը ներկայացնէր մեծ խնամքով եւ բծախնդրութեամբ պատրաստած նիւթը. « Միջնադարեան հայերէնի վրայ ռոման բառամթերքի ազդեցութիւնները»:

Հինգշաբթի առաւօտեան օրակարգին վրայ, որուն կը նախագահէր Փրոֆ. Զարլզ Տաունէյթ, վարիչ Օքսֆորտի հայագիտութեան ամպիոնին, կը զգացուէր պակասը օրուան առաջին բանախօսի, Երեւանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Փրֆ. Բաբգէն Առաքելեանի, որ անակընկալ արգելքի մը պատճառով չէր կըրցած ժամանել: Ուստի առաւօտեան առաջին պահուն կը շարունակուէր նախորդ իրիկուան կարծիքներու փոխանակութիւնը ներկայացուած լեզուական պրոյցներու շուրջ: Ապա կը զեկուցանէր Թեհրանի համալսարանէն Փրոֆ. Մարքօ Պրամպիլլա « Իրանի հայ ճարտարապետութեան վրայ Սաֆաւեան արուեստի ազդեցութիւնը » նիւթին շուրջ: Իրմէ ետք կը խօսէր Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան, Ֆրեզնոյի համալսարանէն, որ ներկայիս կը դասաւանդէ նաեւ Փարիզի Ամերիկեան համալսարանին մէջ, ներկայացնելով « Հայու պատկերը Արեւելեան Արուեստին մէջ »: Առաւօտեան վերջին զեկուցողն էր Հունգարիոյ պետական Ակադեմիայի անդամներէն Փրոֆ. Իօ – տէօն Շիւց, որու նիւթն էր « Հայերու անցքի կայքեր Ղրիմի թերակղզիին մէջ ԺԵ. եւ ԺԷ. դարերուն միջեւ »:

Յետ միջօրէի նիստերու կը նախագահէր Փրոֆ. Գույումճեան: Առաջին խօսողն էր Դոկտ. Արշալոյս Պեքտեմիրեան, որ կը ներկայացնէր « ԺԸ. դարու անտիպ հմայիլի մը » պատկերագրութիւնը: Կը յաջորդէր Հ. Լեւոն Զէքիեան, իբր նիւթ ունենալով « Խոճա Սաֆար Հայը, պարսկական արքունիքի դեսպան, Իտալիոյ մէջ »: Ապա հանդէս կուգար Պերկամոյի համալսարանի փոխ – վերատեսուչ եւ ռուսական լեզուի ու գրականութեան դասախօս Փրոֆ. Նինա Քաուչիշվիլի, որ կը ներկայացնէր « Փալերմոյի մէջ Հայր Քասթելլիի դիւանը. ԺԷ. դարու մեկնարանութիւն մը կովկասեան աշխարհին »:

Օրուան վերջին երկու զեկուցումները կը շօշափէին ճարտարապետական նիւթեր: Այս ուղղութեամբ կը խօսէր նախ Թորինոյի համալսարանի ճարտարապետութեան պատմութեան դասախօս եւ Միլանի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի կեդրոնի մընայուն դասակից Դոկտ. Ճուլիօ Ենի, իբր նիւթ ունենալով « Ճարտարապետական տիպաբանութիւններ եւ շինարարական լուծումներ Հայաստանի եւ պալքանեան թերակղզիին միջեւ »: Ապա խօսք կ'առնէր Միլանի Փոլիթեքնիքի դասախօս եւ դարձեալ Միլանի Հայ Մշակոյթի կեդրոնի վարիչ Փրոֆ. Ատրիանօ Ալփակօ Նովելլօ, որ կը ներկայացնէր «Իրանեան Ազերպէյճանի մէջ Սոհրուլի հայկական եկեղեցին »:

Հինգշաբթի իրիկուն ժողովի բոլոր զեկուցողներն ու մասնակցողները կը հիւրասիրուէին գինեձօնի մը սեղանին շուրջ Վենետիկի Նահանգային Վարչութեան կեդրոնատեղիին, Պալպի պալատին մէջ, նահանգին Կրթական վարիչին, Փրոֆ. Նելլօ Պէկկինի կողմէ, որ կ'ուղղէր ներկաներուն բարի գալուստի եւ համակրանքի ջերմ խօսքեր:

Ուրբաթ, Յունիս 2ի առաւօտեան տեղի կ'ունենար ժողովի վերջին գիտական նիստը Փրոֆ. Կրեփփինի նախագահութեամբ: Անգլիայէն Դոկտ. Կեյ Փիթերպըրիճ կը ներկայացնէր հետաքրքրական զեկոյց մը. « Հայ ձեռագիրներու կազմարարական արուեստը եւ բիւզանդական ու իսլամական տարրեր » նիւթին շուրջ: Կը յաջորդէին Հռոմի հայ ճարտարապետութեան Ուսումնասիրութեան կեդրոնէն Փրոֆ. Փաոլօ Քունէօ եւ Դոկտ. Թոմմազօ Պրէչա Ֆրաթատոքքի. առաջինը « Բնաշխարհային դրութիւն եւ պատմական տեղաւորում - Վանայ լիճի շրջակայքին մէջ », եւ երկրորդը « Վասպուրականի մէջ յետ միջնադարեան ճարտարապետութիւնը » նիւթերով: Համագումարին վերջին բանախօսը կ'ըլլայ Օքսֆորտէ Փրոֆ. Զարլզ Տաունէյթ, որ կը խօսէր « Պայրըն եւ Հայերը » նիւթին շուրջ:

Նիստի աւարտին խօսք առնելով Փրոֆ. Պոքքալի, կը յայտարարէր թէ ժողովի գործերը պիտի հրատարակուին. որով կը խնդրէր զեկուցողներէն իրենց զեկուցումներու բնագիրները մինչեւ աշուն հասցնել ժողովի Քարտուղարութեան: Կը յայտնէր նաեւ Վենետիկի համալսարանի իշխանութիւններու դիտաւորութիւնը պարբերաբար կրկնելու նման հանդիպումներ: Ապա կ'աւելցնէր թէ Պերկամոյի համալսարանին նախաձեռնութեամբ եւ միեւնոյն ակադեմական մարմիններու գործակցութեամբ, 1979ի գարնան համար նախատեսուած է կովկասագիտական հաւաքոյթ մը, Պերկամոյի մէջ, որուն առաջին պատրաստութիւնները սկսած են արդէն տեսնուիլ: Հուսկ կը ծանուցանէր թէ յաջորդ առաւօտ տեղի պիտի ունենար բացումը, համալսարանի միեւնոյն դահլիճին մէջ, Սաֆաւեան Արուեստին նուիրուած համագումարի մը: Այս ժողովին ալ զանազան զեկուցողներ դարձեալ պիտի անդրադառնային Հայերու մասին, յատկապէս Պարսկաստանի եւ մանաւանդ Նոր Ջուղայի Հայերու այդ ժամանակին պատմական փոխ յարաբերութիւններուն մէջ կատարած առեւտրական առաջնակարգ դերին առընչութեամբ:

Կէսօրին ժողովականները կը հիւրասիրուէին համալսարանի վերատեսուչին կողմէ վենետիկեան բացօթեայ ճաշարանի մը յատկանշական մթնոլորտին մէջ:

Կէսօրէ վերջ բոլոր հիւրերը միասին կ'ուղղուէին դէպի Հայոց Կղզին, Ս. Ղազարի վանքը, ուր տեղի կ'ունենար մասնաւոր ընդունելութիւն մը Միաբանութեան Հայրերուն կողմէ: Նախ հիւրերը կ'առաջնորդուէին վանքի զանազան բաժինները, պատշաճ բացատրութիւններով. տեղեկութիւն կը տրուէր մանաւանդ հրդեհի գործած աւերին եւ վերակառուցումի աշխատանքներու մասին, Տոքթ. Ալպերթօ Ռիցցիի կողմէ, Վենետիկի Գեղարուեստի Յուշարձաններու Վերատեսչութեան աւագ պաշտօնեաներէն, որ անձամբ հետեւած էր վերաշինութեան գործին: Վանքի գեղակերտ ձեռագրատան մէջ, յանուն Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեան Աբբահօր, որ կը բացակայէր Հռոմ գտնուելով, ողջոյնի եւ բարեգա-

ԲՈՂՈՔԻ ՏՈՂԱՆՑՔ

Ալֆորվիլի տարեգրութեան մէջ չենք կարծեր որ եղած ըլլայ ֆրանսական գերիշխանութեան նկատմամբ հանրային բնոյթով ըմբոստանքի ցոյց մը, ինչ որ կատարուեցաւ Շաբաթ օր Յունիս 10, ժամը 15ին, Ալֆորվիլի հայ համայնքին կողմէ, ֆրանսական ոստիկանութեան կիրարկած գայթակղեցուցիչ եւ ատելավառ արարքներուն դէմ, երբ Ապրիլ 24ին մեր նահատակներուն յիշատակին հոգեհանգստեան պատշաճ արարողութիւնը կը կատարուէր Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն։

Այս պայմաններուն մէջ է որ կը բխի Ալֆորվիլի հայ համայնքին «Բողոքի Միասնական Յանձնախումբ»ը, տեղական անհատներու եւ կազմակերպութիւններու համերաշխ գործակցութեամբ։

Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի հրապարակը արդէն իսկ ներկայ են շրջաններու եւ տեղւոյն Հայութիւնը։ Երիտասարդներ՝ լայնկեկ պաստառներ բարձրացուցած պատրաստ կը սպասեն։ Այնտեղ էին նմանապէս Ալֆորվիլի երեսփոխան-քաղաքապետը Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, շըրջապատուած Թաղական Խորհուրդի անդամներով՝ Արման Նշանեան, Ռընէ Ռուքէ, Ժաք Հելլէր եւ Պ. Մասոն։

– Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները իրենց պաստառով։

— Համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչներ – Ծերակուտական Շարլ Լըտերման եւ Սերժ Պերկամէնի։

— Ձախ Արմատական կուսակցութիւնը։

Ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի Թաղական Խորհուրդի անդամ, Մարտիրոս Գարակէօզեան, Սէն Մօրիսի ընկերվարականներու քարտուղարը՝ Ժաք Տէյիրմէնճեան, եւ Մարդու իրաւանց պաշտպան Լիկայի ներկայացուցիչը՝ Մէթր Լօրան։

Պաշտօնական երթը կը յայտարարուի, Բողոքի Միասնական Յանձնախումբին կողմէ խմբագրուած «Կոչ»ին ընթերցումով, եւ թափօրը կ'անցնի քաղաքին կեդրոնական փողոցը Ռիւ Վայեան Քուտիւրիէ, զանազան բացագանչութիւններով, կարգապահ եւ առանց միջադէպի հասնելով Փլաս Գառնոյի կից նորակառոյց Լէօ – Լակրանժի սրահը։

Պատուոյ սեղանը կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, Վռամ Գույումճեան, Ժաք Հելլէր եւ Գեղամ Գեւոնեան։

Ընկ. Տիգրան Ձերչեան, հակիրճ ուղերձով մը կ'անդրադառնայ Ապրիլեան Եղեռնի յիշատակելի օրուան եղած արգելքներուն Փարիզի մէջ, եւ փոխարէնբարար առնելով Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ ուղղուած այն գիրը որ կը կարդացուի անցեալ Ապրիլ 15ին Փէռ Լաշէզի հայ ռազմիկներու յուշարձանին բացումին առիթով ու կ'ըսէ.– «Մի՞թէ երրորդ պատերազմ մըն ալ անհրաժեշտ է որպէսզի Հայերը յիրաւի արժանի ըլլան իրենց արեան գնով երկրորդ հայրենիքին» եւ ցեղասպանութեան ճանաչումը ֆրանսական կառավարութեան կողմէ։ Եւ կը խնդրէ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիէ, մեր իղձերուն թարգման հանդիսանալ Երեսփոխանական Ժողովին։

Վռամ Գույումճեան, ընդհանուր ակնարկով կը պարզաբանէ Ապրիլ 24ի պատգամը, յարգելու մեր նահատակներուն յիշատակը եւ արծարծելու մեր հողերու պահանջը։ Անընդունելի կը գտնէ, որ Հայերը ցեղասպանութեան ցոյցերուն առիթով, ոստիկանական ուժերուն կողմէ ձերբակալուելով անոնց լուսանքներուն եւ նախատինքներուն ենթարկուին, երբ հազարաւոր հայ ռազմիկներ Ֆրանսայի ազատութեան դատին համար զոհուած են։ Հաստատելու համար Հայերու եւ Ֆրանսացիներու փոխադարձ յարաբերութիւնները մեզ կ'առաջնորդէ մինչեւ «Լուսինեաններու» շրջանը, առաջին աշխարհամարտին Կիլիկիոյ պատերազմը, հասնելու համար մինչեւ Սանճաք – Ալեքսանտրէթի դժբախտ պարագան 1939 թուականին։

Համայնավար կուսակցութեան կողմէ խօսք կ'առնէ Ժաք Հելլէր, որ այս գրգռութիւնները կը վերագրէ կառավարութեան անխոհեմութեան, խախտելով ժողովրդավարական իրաւակարգերը, ինչ որ անհանդուրժելի է։ Կը հաստատէ պատմական ճշմարտութիւնը Հայոց ցեղասպանութեան, եւ պիտի ջանան անոր ճանաչումը իրագործել։

Իսկ Գեղամ Գեւոնեան, կը թելադրէ միշտ պատրաստ գտնուիլ դիմագրաւելու Թրքական բոլոր սադրանքները։ Պայքարիլ շարունակ եւ հանդիստ չձգել, վասնզի առանց իր գործած ոճիրին հատուցումին, արդարութիւն չի կրնար ըլլալ։

Վերջին խօսքը կը տրուի Ալֆորվիլի երեսփ.-քաղաքապետ Ֆրանչեսքիի որ կ'ըսէ թէ իրեն համար պարտականութիւն մըն էր ներկայ գտնուիլ այս միթինկին, քանի որ ինք եւս ցնցուած ըլլալով Ապրիլ 24ի դէպքերէն, որբապղծութիւն կը համարի ոստիկանութեան կողմէ կատարուած արարքը։ Աշխարհ դատապարտեց Գերմանիոյ Հրեաներուն հանդէպ գործադրուած ոճիրը, իսկ Թուրքիա տակաւին անպատիժ կը մնայ եւ կը շարունակէ ցեղասպանութիւնը մշակութային մարզին մէջ։ Եւ կը պահանջէ միջազգային կազմակերպութիւններէն, դատապարտել Թուրքիան եւ հատուցում պահանջել։ Այնուհետեւ կը բացատրէ իր գրաւոր դիմումը անցեալ Ապրիլ 23ին ցեղասպանութեան ճանաչումին համար եւ տեսնուելով Նախարարապետին հետ, որ իրեն կը պատասխանէ. «ժամանակի կարօտ է, եւ պէտք է մտածել այդ մասին», եւ այս առթիւ կը խոստանայ մինչեւ յառաջիկայ տարի Ալֆորվիլի մէջ Ապրիլեան Եղեռնին նուիրուած յուշարձանին բացումը կատարել։

Յետոյ կը ներկայացուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին առջեւ եղած դէպքերուն փոքրիկ ֆիլմը, Արա Գրիգորեանի մեկնաբանութեամբ։

Վերջացնելէ առաջ, կ'ուզենք գիտնալ թէ ինչո՞ւ կը բացակայէին այս միթինկէն «մեծամասնութեան» պատկանող կազմակերպութիւնները, հրաւիրուա՞ծ էին թէ ոչ....։

Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Յունիս 18ին, Սամուէլ-Մուրատ Փարիզի Մխիթարեան վարժարանը մրցանաբաշխութեան հանդէսով փակեց 1977 – 1978 ուսումնական տարին։

Դպրոցի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ ընդարձակ թատերասրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր ծնողքներու եւ բարեկամներու հոծ բազմութեամբ։

Առաւօտեան ժամը 11ին դպրոցի մեծ մատուռին մէջ, ծնողքներու ներկայութեան մատուցուեցաւ աշակերտներու երգեցողութեամբ, հանդիսաւոր գոհաբանական պատարագ։

Ժամը 13ին Ծնողական Միութեան անձնուէր, ազնիւ տիկիններու գուրգուրոտ աշխատանքին շնորհիւ, չէն եւ ուրախ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցաւ ընտանեկան խնամուած ճաշը։

Մրցանակաբաշխութեան հանդէսը բացուեցաւ Հ. Ռափայէլ ուսումնապետ վարդապետին կրթական եւ ուսումնական տարեկան տեղեկատուութեամբ։ Ան շեշտեց հայ դպրոցի անյետաձգելի պահանջը նոր սերունդը եւ հայ ոգին փրկելու եւ ապագայ ազգը կերտելու համար։

(ՅԱՌԱՋ.– Առանձին պիտի տանք ուսումնապետ վարդապետին խօսքը որ դուրս ելլելով բնթացիկ բանաձեւումներէ, խոր վերլուծում մը կը կատարէ այսօրուան մեր կացութեան)։ Բարձրագոյնէն մինչեւ վերջին դասերու աշակերտներէն առաջիններուն բաժնուեցան՝ հայերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն գեղատիպ գիրքեր, իբր մրցանակ։

Քառալեզուեան արտասանութիւններ կատարեցին աշակերտները։ Անէթ Դաւիթեան՝ ասրումով, Վ. Տէրեանի «Մի խառնէք մեզ...»ը, Սեդրաք Օզանեան ֆրանսերէն կտոր մը Վերլէնէն, Միքայէլ Մխիթարեան «Վենեցիա»Վալերիէն, Սագօ Արզարեան Համլէթէն «Թու պի օռ նոթ թու պի»ն։

Վարժարանի քաղաքային տնօրէն, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, ֆրանսերէն խօսքը ուղղեց ներկաներուն հայ դպրոցի պատմականն ընելով։ Ոսկէ դարէն՝ մինչեւ Կիլիկեան թագաւորութիւնը, եւ մինչեւ 18րդ դարու սկիզբը Մխիթար Սեբաստացին, ըսաւ, հայ դպրոցը վանքերու մէջ կը ծաղկէր, որոնք իսկական համալսարաններ էին, եւ անոնք ապրեցուցին հայ գիր, գրականութիւն եւ ժողովուրդ։ Եւ ասկէ վերջն ալ, հայրենիքի եւ յատկապէս սփիւռքի մէջ ըսաւ հայ ժողովուրդը իր շատ հարուստ մշակոյթով կրնայ տեւել հայ դպրոցով։

Վռամ Ծերունեան, աշակերտ բարձրագոյն դասարանի, Դ. Վարուժանի «Հայր օրհնէ»ն յուզումով արտասանելով փակման խօսքի հրաւիրեց Տեսուչ Հ. Սերովբէ Վ. Ագըլեանը, որ իր խօսքը ուղղեց աշակերտներուն եւ անոնց ծնողքներուն։ Ինքն ալ շեշտեց հայ դպրոցի գոյութենական կարեւորութիւնը՝ տեւելու մեր պայքարին մէջ, յատկապէս այսօր բոլոր երկիրներու հայ սփիւռքին մէջ, մնալու համար ինչ որ եղան մեր հայրերը, ինչ որ ենք, եւ ինչպէս կ'ուզենք որ մնան մեր նոր սերունդները։ Կազդուրիչ արձակուրդներու մաղթանքով փակեց հանդէսին ճեմարանական բաժինը։

Գեղարուեստական մասը բացաւ դըպրոցի երգչախումբը, Գ. Եանպէկեանի ճարտար ղեկավարութեամբ։ «Իմ հեռաւոր հայրենիք, իմ փառաւոր հայրենիք» (Ալէմշահ), «Օրօր» (Մխիթար Աբբահայր), «Զարթիր Լաօ...»ն հայրենիքի սիրով տոչորուն կայտառ երիտասարդութեան կուրծքերէն ժայթքող քառաձայն այդ երգերուն ներդաշնակութիւնը սրահը բոցավառեց։

Ծափերու հեղեղը շարունակուեցաւ երբ երգչախումբէն յետոյ բեմ մտան դըպրոցի նորակազմ պարախումբերը, փոքրեր, միջիններ, եւ մեծեր, որոնք Տիկին Ալիս Պետրոսեանի առաջնորդութեամբ եւ խնամքով հինգ տեսակ հայկական սիրուն, հեզաճկուն եւ հովուական պարերու նմոյշներ ներկայացուցին, զունազեղ յատուկ նոր տարազներու մէջ։

Յովսէփ եւ իր պարախումբը իրենց ճարտար մենակատարութիւններով փակեցին հանդէսը։ Ժողովուրդը սրահը թողուց յառաջացած ժամուն, գոհ ու երջանիկ անգամ մը եւս հաստատելով որ Հայուն տունը պէտք է ըլլայ հայ դըպրոցը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

լուսի խօսքը կ'ուղղէր «Բազմավէպ»ի խմբագրապետ Հ. Ներսէս Վրդ. Տէրներսէսեան։ Հուսկ հիւրերը կ'առաջնորդուէին վանքի սեղանատունը, որու անդորրաւէտ մթնոլորտին մէջ կատարուած հիւրասիրութեամբ, մտերմիկ խօսակցութեան հաճելի պահ մը կ'անցընէին։

Շուէնաւէն առաջ, մինչ կը բաժնուէր Ս. Ղազարի կանաչ ափերէն, կը նշէր նաեւ փակումը Հայ Մշակոյթին եւ Հայկական Ուսումներուն ի պատիւ արձանագրուած գեղեցիկ էջի մը։ Էջ մը, որ կը յայտնուի բեղուն նորանոր իրագործումներու հեռանկարներով։

Հ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

(*) ՅԱՌԱՋ.– Օրը օրին (Յունիս 2, 3, 6), ապա աւելի մանրամասն (Յունիս 14) տուած էինք անհրաժեշտ լուրերը այս խիստ կարեւոր հանդիպումին մասին։ Այս անգամ՝ լրիւ պատկերը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

4.

Ռազմաճակատին մօտիկ Հայոց գիւղերը դատարկ էին բնակիչներից։ Որեւէ շունչ արարած չէր երեւում։ Հայ զինուորները սոսկում էին դատարկ տներից, յանգած օջախներից, արդէն վայրենացած անհամար շներից ու կատուներից։

Խուսափելով աւերակ գիւղերից, Թաթուլն իր խումբը տարաւ դէպի Այծկանք կոչուող լերան ուսը։ Այնտեղ սպիտակ տներով գիւղ կայ։ Դա ռուսական գիւղ է, գիտի որ այնտեղ ռուս մալականներ են ապրում վաղուց ի վեր։ Ցերեկը կը հանգրուանեն Ռուսների մօտ, գիշերը նորից կը բռնեն իրենց դժոխային ճանապարհն ու կը գնան...։

Սակայն երբ մօտեցան գիւղին, նորից զարհուրեցին։ Ռուսաց գիւղում եւս մարդ չկար, ծանր լռութիւն էր։ Թուրքերը ռուս բնակչութեանը եւս քշել տարել էին, գուցէ նաեւ կոտորել։ Զինուորներից մէկը հառաչեց.

— Եթէ Ռուսներին տեղահանել են, ապա մերոնց ոչնչացրած կը լինեն։

Թաթուլը լաւ է յիշում մարդամօտ ու բարգաւաճ այս գիւղը։ Ռուսները եւրոպական կոլեր ունէին, առատ հաց ու բարեշէն տներ։ Այստեղ ինքը հացի օղի է խմել եւ հացի օշարակ, որ շատ համեղ է։

Գիւղը դատարկ է, տները կողոպտուած են, նոյնիսկ պատուհաններն ու դռներն են հանուած։ Փողոցներում, տներում ու բակերում շատ դիակներ կային։ Բոլորն էլ Ռուսներ են՝ կին, տղամարդ, նաեւ փոքրեր։ Դիակները եւս կողոպտուած են, մերկ։ Հայ զինուորները աղաղակեցին ողբաձայն.

— Տէր Աստուած, երեխաներ են սպանել։ Տէր Աստուած...

Արեւը մայր էր մտնում։ Երկինքն արնագոյն էր։

Աղբիւրի մօտ, կանաչ մարգագետնում մի երկար փոս փորեցին։ Դիակները, որ արդէն քայքայւում էին, հաւաքեցին, դարսեցին փոսի մէջ՝ երեսները դէպի աղօթարան, ապա խնամքով ծածկեցին հողով։ Մրտուած, սեւացած գերաններից մի խոշոր ու ծանր խաչ շինեցին, տնկեցին գերեզմանաթմբի մէջ։

— Այս խաչը կը յիշեցնի, որ այստեղ Ռուսներ են նահատակուած, ասաց Թաթուլը։ Ողորմի՛ անմեղ հոգիներին...

Բոլորը համբուրեցին խաչն ու շտապեցին հեռանալ գերեզման գիւղից։

×

Արեւոտ առաւօտը հանգստի ու մեղմութեան էր տրամադրում։

Թաթուլի խումբը գնում էր լուռ, ծանր։ Շրջակայքը ղնդում էր մեղուի պարսերի ձայնից, Հայոց լեռների թռչուններ երգից։ Միայն իրենք է, որ այլեւս երգ չունեն։

Իջան մի խոր ձոր։ Այնտեղ Հայոց վանք կայ եւ քաղցրահամ ջուր, մի փոքր կը հանգստանան։ Սակայն երբ մօտեցան վանքի պարիսպներին, ակամայ կանգ առան։ Վանքի բակից աղաղակներ էին լըսւում։ Մի խրտնած ձի բաց դարբասից դուրս թռաւ ու սկսեց վազվզել անհանգիստ։ Հայ զինուորները բռնեցին նրան, զսպեցին։ Թաթուլը հեծաւ այդ ձին ու մղեց դէպի վանքի բակը։

Առաջին բանը, որ նկատեց, դերի ռուս զինուորներ էին, երեւի մի հարիւր հոգի։ Նրանք կիսամերկ էին, շատերը խոշտանգուած։ Մի քանիսը վիրաւոր ինկած էին սալ քարերին։ Մի քանի Թուրք սպաներ կանգնած էին տափակ գերեզմանաքարերին։ Թէ նրանք եւ թէ բանակի մոլլաներն ու ղազիներն խրարանցման մէջ էին։

Թաթուլը ձին թողցրեց առուի վրայով։ Ինչ տեսաւ մօտիկից, ցնցող էր։ Մոլլաները ձեռքերին արիւնոտ դանակներ ունէին, կարմիր էին նաեւ նրանց մատները։ Նրանք գերիների խմբից հանում էին որեւէ մէկին, ձեռքերը ոլորում, պառկեցնում գետնին եւ աղաղակելով թլպատում նրան։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(93 – Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Խօժէնի Ճերանեան իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Ճերանեանի մահուան տարելիցին առթիւ (Յունիս 26), հետեւեալ նուէրները կ'ընէ .— 100 ֆր. «Յառաջ»ին, 100 Առնուվիլի Վարդգայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, 50ական՝ Սերաստիոյ եւ Կեսարիոյ Հայր. Միութեանց, 50ական Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պօղոսեան ընտանիքներուն իրենց մօր, նախկին ընկ. Աշխէն Պօղոսեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Սարգիս Թասլաքեանէ 100 ֆր., ընկ. Ֆըրէնկիւլեան Ռոպէր Ցուսիկեանի մահուան առթիւ 50 ֆր., Պր. Երուանդ Տօրումեան եւ Տօրումեան քոյրերէ 250 ֆր. իրենց քրոջ Հեղինէ Ունճեանի մահուան առթիւ, Տիկ. Վարսենիկ Թոմասեան իր ամուսնոյն Մաքսուտ Թոմասեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ 100 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկին Իսկուհի Քիւրաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Փափազեանէ 100 ֆր., Մարսէյլէն Պր. Գրիգոր Քանտէրեանէ 100 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տիկ. Շ. Նոտարեանէ, Յարութիւն Թովմասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, 100 Տիկ. Սրբուհի Քէշիշեանէ եւ 200 Պ. Սերենճանեանէ:

Colonie de Vacances

EN ITALIE

du 3 au 30 Juillet 1978
pour garçons de 9 à 14 ans
Directeur P. K. ZABARIAN
Tél. : (78) 47-28-65

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի Յուլիս 2, Շաթօ տը Վօրընար

Fête Champêtre

Organisée
par le RENOUVEAU ARMENIEN
DE VILLEFRANCHE S/S 69400
le Dimanche 2 Juillet au
CHATEAU DE VAURENARD A GLEIZE

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԼՈՒ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպութեամբ՝ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի, Յուլիս 2 ժամը 16ին:
Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ՏԷՐ–ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ
(Հայերէնի փրոֆեսէօր Էքսի համալսարանը)
Կը խօսի
ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանութիւն, խմբերգ, հայկական պարեր:
Ջաւեշտ՝ «Սամաթիացի Աբիկ Աղա»
Պիւֆէ — Շամփուրով խորոված

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի

60ԱՄԵԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Մասնակցութեամբ ֆրանսահայ խումբերու, հովանաւորութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, նախագահութեամբ
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Շաբաթ, Յուլիս 1 եւ Կիրակի Յուլիս 2 ժամը 10էն սկսեալ
STADE JEAN-BOUIN
Rue du Gouv. Gen. Eboué, Issy

ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ի պատիւ հայ ֆութպոլիստներուն
Շաբաթ Յուլիս 1, ժամը 21.30ին Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի սրահը (26, Ռիւ Թրուայօն)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 2ին նախաձեռնութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան:
Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:
Ժամը 13ին ճաշ, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
9, Ավընիւ տը Մատրիտ
Շառանթոն – Էքոլէն թիւ 103 օթոպիւսը եւ իջնել Փըթի փոն:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի նոր շէնքի շինութեան ֆոնտին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկ. Վ. Սահակեան 1000 ֆ.., Պ. Դանիէլ Նշանեան 500, Ս. Սանճեան Հաստատութիւն 250, Տէր եւ Տիկ. Ս. Պէրպէրեան եւ Պ. Հայկ Մազմանեան 150ական, Պ. Ժորժ Յակոբեան 300, Տոքթ. Ա. Կարապետեան, Պ. Եդուարդ Ասրիպէկոֆ, Տէր եւ Տիկ. Ն. Առաքելեան (Մէրի սիւր Ուազ), Տէր եւ Տիկ. Լէօ Պարկիրճեան, Տիկ. Զարուհի Մալեան, Հալաճեան եղբայրներ (Սորկ), Տիկ. Ռոզ Սէֆէրեան, Տոքթ. Հ. Վէմեան, Տէր եւ Տիկ. Պերճ Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Պաթմանեան, Մէթր Ա. Գէորգեան, Տիկ. Րէժին Ճէվիզեան (Քանն), Տէր եւ Տիկ. Ա. Գասպարեան (Սէն Տուլշար), Պ. Կարապետ Ազնաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Ր. Գույումճեան (Մէօտոն), Օր. Ժէրալտին Սարգիսեան 100ական ֆր.:

(Շար.)

CENTRE St. GREGOIRE DE NAREG

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Fondé en 1975

Jardin d'enfants mixte — Classes Elémentaires — Internat pour garçons (de la 11e à la 3e)

Directeur : P. K. ZABARIAN
Tél. : (78) 47-28-65

N.B.—*Les inscriptions sont en cours*
— L'inauguration du terrain de sport (Tennis - Voley - Basket) est prévue pour Dimanche 17 Septembre 1978.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը, Յուլիս 2ին, Կիրակի ամբողջ օրը Ֆապրիկուլի Հանրակառքի Ընկերութեան ծառախիտ դղեակին մէջ:

Ճոխ պիւֆէ — Շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով — Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ զանազան անակնկալներ — Նուագախումբ Քոչարի խումբ:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հետ բերել աթոռ եւ սեղան:
Պուլի մրցում

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Voyage en Arménie

du 29 JUILLET au 12 AOUT

2 JOURS MOSCOU, 8 JOURS EREVAN, 2 JOURS TBILISSI, 3 JOURS LENINGRAD
Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN
Hôtel première catégorie, pension complète, Excursions

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ
ՍԵՊՏ. 28էն ՀՈԿՏ. 12
Կ'ընկերանայ Վ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30էն ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

Voyages en ARMENIE

EREVAN

ET EXTENSIONS A MOSCOU ET TBILISI ET LENINGRAD
DEPARTS CHAQUE MOIS :
11 jours — 13 jours et 15 jours

A partir de 2680 Fr. comprenant le séjour en hôtel de 1ère catégorie, en pension complète, le transport aérien, les excursions et la visite des villes

Demandez le programme détaillé à des spécialistes sur les voyages en Arménie depuis plus de 12 ans.

N'hésitez pas à nous consulter.

A PARIS

MONDOTOURS
OCIVEP

2, Rue de Sèze
75009 Paris
Tél. : 073.30.64
073.32.64
266.50.12
M. BAGHDASSARIAN LEVON

A LYON

sevan voyages

50, Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 60.13.66
M. SARKISSIAN VAROUJAN

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
27
MARDI
27 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.149
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.149

ԷՃԷՎԻՏԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՀԵՏ

— o —

ԽՄԲ. — *Մարմարա*, Յունիս 19ի իր թիւով հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Թուրքիոյ վարչապետին եւ *Արմինըն Ուիքլի*ի խմբագրապետ՝ Է. Պօղոսեանի տեսակցութեան առթիւ: Մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակուին առաջին առթիւ *Արմինըն Ուիքլի*ի մէջ.—

«Վարչապետ Պիւլէնտ Էճէվիտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 18ին Չանքայայի իր բնակարանին մէջ ընդունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ անգլերէն լեզուով հրատարակուող «Արմինըն Ուիքլի» եւ հայերէն լեզուով հրատարակուող «Տեղեկատու» շաբաթաթերթերուն խմբագրապետն ու արտօնատէր՝ Պ. Էտուըրտ Պօղոսեանը եւ մօտ մէկուկէս ժամ տեսակցեցաւ անոր հետ, պատասխանելով Թուրք-Հայ յարաբերութիւններու վերաբերեալ այլազան չահեկան հարցումներու: Ամերիկահայ լրագրողը աւելի առաջ մէկ ժամ տեւող թեամբ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած էր Արտաքին Նախարար Կիւնտիւզ Էօքչէնի հետ, որուն ընկերակցութեամբ աւելի վերջ եւ նախապէս առնուած ժամադրութեան մը համաձայն ընդունուեցաւ վարչապետին կողմէ:

Էտուըրտ Պօղոսեան մեզի յայտնեց թէ տեսակցութիւնը անցած էր շատ մտերմիկ եւ սրտաբաց մթնոլորտի մը մէջ եւ վարչապետը իր մտածումները արտայայտած էր Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ միջոցէ մը ի վեր չարունակուող ձըգտեալ վիճակին վերացումին մասին: Վարչապետը թուած է բոլոր այն պայմանները որոնց մէջ մինչեւ Օսմանեան կայսրութեան փլուզումի օրերը Հայերը եւ Թուրքերը եղբայրաբար ապրած էին միասին, քաղաքակրթութեան բերելով իրենց անուրանալի նպաստը: Պատճառ մը չկայ որ այդ նախկին պայմանները չստեղծուին, ըսած է ի մէջ այլոց վարչապետը:

Խօսքը նիւթ դարձած է նաեւ Թուրք եւ Հայ հեղինակաւոր պատմագէտներէ բաղկացեալ հիմնարկութեան մը հաստատումը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ վերաքննել 1915ի դէպքերը, եւ այս մասին հանել գիտական փաստացի արժեւորում մը:

Ամերիկահայ լրագրողը վարչապետական բնակարանին մէջ զարմանքով եւ հիացումով տեսած է Այվազովսքիի հոյակապ մէկ նկարը եւ վարչապետին հետ միատեղ լուսանկարուած է այդ նկարին առջեւ: Վարչապետը հիւրասիրած է հայ լրագրողը եւ իր բանաստեղծութիւններէն հատոր մըն ալ ստորագրած է անոր:

Վարչապետին հետ տեսակցելէ առաջ քաղաքիս մէջ Էտուըրտ Պօղոսեան չահեկան զրոյց մըն ալ ունեցած է Մատրիտի մէջ սպաննուած Նէճլա Քունէրալփի եւ Մատրիտի աւագ դեսպան Զէքի Քունէրալփի պատմագէտ որդիին՝ Սինան Քունէրալփի հետ: Այս տեսակցութեան ներկայ գտնուած է նաեւ Թերթիս հրատարակութեան տնօրէն Պր. Ռ. Հատտէճեան:

Սինան Քունէրալփ, շատ զարգացած եւ լուսամիտ երիտասարդ մը, ջերմ փափաքող մըն է որ Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները ամենակարճ ժամանակի մէջ բարուոքին եւ վերահաստատուին եղբայրական այն կապերը որոնք անցեալի մէջ գտնուած են այս երկուքին միջեւ: Սինան Քունէրալփ կը հաւատայ որ ահաբեկչական մարդասպանութիւնները չեն օգներ այսպիսի մերձեցումի մը, ընդհակառակն կը դժուարացնեն այդպիսի մերձեցումի մը իրագործումը: Հակառակ որ իր մայրը կորսնցուցած ըլլալու խողովութիւնը ծանր կը ճնշէ իր սրտին վրայ, ան կը փափաքի որ իր մօրը մահը գոնէ բանի մը ծառայած ըլլայ եւ անոր անունին նուիրուած գիտական հիմնարկութիւն մը հաստատուի, մասնակցութեամբ Թուրք, Հայ եւ յոյն հեղինակաւոր պատմագէտներու, որոնց նպատակը պիտի ըլլայ քով քովի գալ եւ վերաքննել պատմական դէպքերը եւ երեւան հանել անոնց իրական տարողութիւնները »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԵՄԷՆԻ նախագահը՝ Զօր. Ղաղշի մահափորձի մը զոհ գնաց, առջի օր, Սանաայի մէջ երբ կ'ընդունէր Հարաւ. Եմէնի մէկ բանագնացը եւ որուն ձեռքի պայուսակը պայթուցիկ կը կրէր, հաւանաբար առանց իր գիտակցութեան: Սանաա կ'ամբաստանէ անշուշտ Ատէնի իշխանութիւնը, ինչ որ աւելի հեռու երթալով կը նշանակէ Մոսկուա: Ծանօթ է որ Հարաւ. Եմէնի կառավարութիւնը մարքսիստ է: Այս երկրորդ մահափորձն է որ կը պատահի, ութ ամիս տարբերութեամբ եւ հաւանաբար նոյն դրդապատճառով: Անցեալ Հոկտեմբերին Գնդ. Համտի, Ղաշմիի նախորդը, զոհ կ'երթար նման մահափորձի մը երբ կը պատրաստուէր Ատէն երթալ, մերձեցման փորձերու համար երկու Եմէններու միջեւ: Սանաայի զօրավիգ է Սաուտի Արաբիա, որ ազդարարութիւն մը ըրաւ, այս առթիւ, «օտար որեւէ ուժի որ կ'ուզէ իր հեռանկարներուն հասնիլ մահմետական այս քոյր երկրին մէջ»: Ամէն պարագայի մէջ, քաղաքական ճակատի վրայ, նոր տագնապ մըն է որ կը ծագի արդէն իսկ խռոված շրջանի մը մէջ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆ, ինչպէս հաւանական կը նկատուէր, մանաւանդ վերջին շաբաթը, ֆութպոլի համաշխարհային ախոյեան դարձաւ, Կիրակի օր մէկի դէմ երեք կէտով պարտութեան մատնելէ ետք Հոլանտացիք: Այս արդիւնքին կրցաւ հասնիլ սակայն երկու «քառորդ ժամի» երկարաձգումէ ետք, քանի խաղը վերջացած էր հաւասար՝ 1 – 1, վերջին 10 վայրկեաններուն Հոլանտացիք յաջողած էին կէտ մը նշանակել: Զօր. Վիտելա բաժակը յանձնեց Փասարելլայի, բայց յանձնումի կարճ արարողութեան կը բացակայէին Հոլանտացիք, որոնք պանդոկ գացած էին արդէն չսպասելով Բ. տեղի իրենց վարձատրութեան: Յրդն է՝ Պրազիլ, որ մէկի դէմ երկու կէտով յաղթեց Իտալիոյ: Ըստ մասնագէտներու այս Մունտիալը « մեծ ֆութպոլ » մը չէ ցուցաբերած: Զար լեզուները կը նախատեսեն որ չորս տարի ետք, յաղթողն ըլլայ՝ Սպանիա, ուր տեղի պիտի ունենան մրցումները քանի որ, կը թուի թէ աւանդութիւն դարձած է որ յաղթէ՝ կազմակերպիչ երկիրը (չորս տարի առաջ Արեւմտեան Գերմանիա ախոյեան կը դառնար Միւնխէնի մէջ): Վերջին մրցումին հետեւած են հեռատեսիլէն 650 միլիոն հոգի:

ԹՈՐԻՆՈՅԻ Ոճրային Ատեանը յաջողեցաւ վերջացնել « Կարմիր զօրագունդերու» դատավարութիւնը եւ տալ իր վճիռները հակառակ բոլոր վերիվայրումներուն, շաբաթներէ ի վեր: 46 ամբաստանեալներէն՝ 29 բանտարկութեան զանազան պատիժներու դատապարտուած են: Պետը՝ Քուրչիօ 15 տարուան, նաեւ Պասի, վեց ուրիշներ՝ տասէն տասնըհինգ տարի, միւս 13ը՝ 5էն 10, 16 հոգի ալ անպարտ հռչակուած: Ամբաստանեալները իրենց խցիկէն դուրս չեն ուզած ելլել լսելու համար վճիռները, քանի որ իրենց համար «այս դատավարութիւնը դասակարգային պատերազմին մէկ հանգրուանն է միայն»:

ՎԵՐՍԱՅԼԻ պալատին ձախ թեւը քանդուած է եւ հսկայ վնասներ կան իբրեւ հետեւանք եղեռնափորձի մը, որ տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի առտու ժամը 2ին: Ահաւոր պայթում մը, այդ ժամուն, պատահած է այն մասը, որ ծանօթ է «Կայսրութեան սրահները» անունով, առաւելաբար նուիրուած Նափոլէոնի: Երեք յարկեր փլած են, բազմահարիւր պաստառներ ալ կամ անհետացած են հրոյ ճարակ ըլլալով, կամ շատ մեծ վնասներ կրած: Առաւօտեան 9ին « Յեղափոխական Բանուորական Խմբակ» մը տէր կ'ըլլար եղեռնափորձին եւ նոր ահազանգ մը կար այդ ժամուն « Փոքր Թրիանոն »ի համար, ուր կ'ըսուէր ռումբ դրուած է:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ներկայացուցիչներու ժողովը պիտի մերժէ վերցնել Թուրքիոյ զինարգելը եթէ քուէարկութիւնը կատարուի, ինչպէս նախատեսուած է, այս շաբթու: Այս լուրը տրուած է նախագահ Գարթըրի, Հանրապետական Ֆինտլիի կողմէ (որ կողմնակից է ամպարգօի վերնալուն) որ կ'ըսէ թէ քսան ձայն կը պակսի:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ Թուրքիա Ուրբաթ օր, Յունիս 23, « բարեկամութեան, բարի դրացնութեան եւ գործակցութեան սկզբունքներու վրայ հիմնուած քաղաքական փաստաթուղթ » մը ստորագրեցին: Երկու երկիրները յանձն կ'առնեն զարկ տալ իրենց յարաբերութեանց « դերիշխանութեան յարգանքի, իրաւունքներու հաւասարութեան, ապրելակերպի, ընկերային վարչակարգի, հողային ամբողջականութեան ներքին գործերու ոչ-միջամտութեան, ապահովութեան եւ փոխադարձ առաւելութիւններու» հիման վրայ: Ասիկա շատ չի տարբերիր 1972 Ապրիլ 17ի (տես՝ «Յառաջ» Շաբաթ-Կիրակի 24-25 Յունիս, Ա. էջ) համաձայնագրէն բայց աւելի հանդիսաւոր բնոյթ կուտայ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒ (Յառաջ, հեռաձայն) .— Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կուտար մամուլի ասուլիս մը, որու ներկայ եղան 18 լրագրողներ, ֆրանսական, ամերիկեան, գերմանական եւ այլ մամուլի գործակալութեանց թղթակիցներ, որոնց բաժնուեցաւ փոքրիկ գրքոյկ մը, ֆրանսերէն, պատրաստուած Շահէ Արք.ի կողմէ «Ակնարկ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վրայ», ուր հակիրճ պատմականը կար մեր Եկեղեցւոյ:

Ասուլիսին սկիզբը, Վազգէն Ա. նախ բացատրեց Ժընեւ իր այցելութեան դըրդապատճառն ու նպատակը, ապա իր գոհունակութիւնը յայտնեց նաեւ այս այցելութեան առթիւ: Ամփոփ կերպով տուաւ նաեւ մեր ժողովուրդին պատմութիւնը, տառապանքներն ու ոգեկոչեց Ապրիլեան Եղեռնը: Ապա, լրագրողները ըրին կարգ մը հարցումներ: Առաջինը կը վերաբերէր Հայաստանի ժողովուրդին կրօնական կեանքին եւ այդ կեանքին մասնակցութեան համեմատութեան: Հայրապետը յայտնեց թէ ժողովուրդին շուրջ 60 առ հարիւրը կը հետեւի կրօնական կեանքի, այս թիւը կարելի է ճշդել մկըրտութիւններու, պսակներու քանակէն: Այն հարցումին թէ ի՞նչպէս անաստուած դրութեան մը մէջ, կարելի է կրօնքը պահպանել, Վազգէն Կաթողիկոս ըսաւ թէ իշխանութիւնները չեն խանգարեր եւ հալածանք չկայ, եթէ առենին պայքար կը տարուէր՝ հիմա նուազած է եւ հակակրօնական պայքար չկայ: Ինչ կը վերաբերի Հայ Եկեղեցւոյ վիճակին, Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ, Վազգէն Կաթողիկոս ըսաւ թէ ճիշդ է որ Երեւանի մէջ միայն երեք եկեղեցի կայ, բայց Էջմիածինն ալ իր շուրջի վանքերով թոյլ կուտայ որ ժողովուրդը հետեւի պաշտամունքներու: Ներկայիս արտօնութիւն ստացուած է նաեւ նոր եկեղեցիի մը:

Հարցում եղաւ թէ ի՞նչպէս կը հոգացուի պիւտճէն: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յայտնեց թէ պիւտճէն կը գոյանայ մոմերէն, պսակի եւ մկրտութեանց սակերէն, զանձանակէ: Բացառիկ շինութիւններու համար, արտասահմանէն կ'ըլլան նուէրներ:

Ասուլիսէն ետք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր շքերթով ընդունուեցաւ Ժընեւի կառավարութեան փոխ-նախագահ՝ Ժաք Վերնէի կողմէ, ի ներկայութեան ԵՀԽի վարչական կազմին եւ փրոթոքոլի պետին: Խօսքերու փոխանակութիւն տեղի ունեցաւ, ջերմ եւ սիրալիր մթնոլորտի մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ապա այցելութիւն տուաւ Օրթոտոքսներու կեդրոնին, Ժընեւի մերձաւոր Շանպէզի արուարձանը, ուր ողջունուեցաւ Մետրոպոլիտ Դամասկինոսի կողմէ: Հայոց Հայրապետն ալ սիրալիր խօսքերով պատասխանեց: Հոն ալ ճաշ մը տրուեցաւ իրեն ի պատիւ:

Ճաշէն յետոյ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելեց Բողոքականներու ազգ. եկեղեցին: Բուն կեդրոնը շինութեան մէջ ըլլալով (եւ պատրաստ կ'ըլլար միայն 1981ին) այժմ բողոքականները կը գործածեն Մակաբայեցւոց մատուռը, որու ճակտին գրուած «Խաւարէն ետք՝ լոյս»ը բնաբանի ծառայեց Վազգէն Կաթողիկոսի իր խօսքին համար:

Հինգշաբթի իրիկուն հեռատեսիլ Սիւիս-Ռոմանտ կայանը, իր լուրերու բաժնին մէջ շուրջ հինգ վայրկեան անդրադարձաւ Կաթողիկոսին այցելութեան, չեշտելով թէ ներկայիս եօթը միլիոն Հայ կայ աշխարհի մէջ:

ԿԱՐԵՒՈՐԸ՝ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ

Ահա անգամ մը եւս, 1977 – 78ը ուսումնական տարիի վերջաւորութեան, երբ ուսումնապետ Սեւրի Մուրատեան Մխիթարեան վարժարանի, առիթ մը խօսելու ձեզի Հայերուդ յանուն Հայութեան եւ հայ դպրոցին:

Այսօր ազգային մեր իրականութեան մէջ հայ դպրոցը անհրաժեշտ, ու պիտի յանդգնիմ ըսել միակ դրական, ազդու եւ անմիջական միջոցն է հայապահպանման եւ հայ մշտատեւ ապրող եւ ստեղծագործ գոյութեան:

Այո, չկայ ուրիշ խօսք եւ աւելորդ է ուրիշ ամէն կարգի անդրադարձում:

Շատ են տեսաբանները Հայութեան, բայց բացակայ է ինքը ենթական, ՀԱՅԸ որուն շուրջ կը կատարուին հնարամիտ ենթադրութիւններ եւ աւելի կամ նուազ չափով հետաքրքրական կարելիութիւններ կ'առաջարկուին ամէն օր, ամէն ուղղութեամբ եւ ամէն հոսանքներէ:

Այո, մի' զարմանաք եթէ ըսեմ թէ այսօր սփիւռքի մէջ չկայ ՀԱՅԸ. կան հայ անուններ օտարացած ինքնութեամբ, կան ցրուած ու քիչով գոհացող Հայեր, որոնց միակ քաջագործութիւնն է, երբեմն երբեմն քանի մը հայերէն բառ եւ նախադասութիւն արտասանել խնդալու համար քիչ մը եւ ուրախանալու իրենց Հայութեամբ, զոր կը սիրեն եւ որուն հանդէպ ոչինչ կ'ընեն որովհետեւ իրենք եւս չեն գիտեր ի՛նչ ընել եւ ի՛նչպէս խսկապէս գործնականօրէն յայտնել իրենց զգացած սէրը, ըլլալու համար արդասաւոր եւ պտղաբեր:

Կան գոհուած եւ ուխտեալ ահաբեկիչներ որոնք կը գործեն յանուն Հայութեան եւ հայ իրաւունքներու պաշտպանութեան, պահանջելով որ արդարութիւն ըլլայ Հայութեան: Բայց ո՞ր մէ՞կ Հայութեան եւ աւելի պարզ՝ ո՞ր մէ՞կ Հային:

Կան հայ կուսակցութիւններ, որոնք նոյնպէս յանուն Հայութեան կը գործեն ու կը ջանան աջ կամ ձախ թեւր փրկել Հային, լքելով իսկական մարմինը անթեւ ու հաշմանդամ, դատապարտուած փտելու ու նեխելու ժամանակով:

Կայ հայ մամուլը, գիտակցութեան եւ իմացականութեան ձայնը. հոս եւս ամայացած է հրապարակը: Զկայ կարդացող եւ քննադատող Հայը, տեսականը գործնականի վերածող միտքը, գիրերով կենդանացող, իմաստներուն մարմին տուող ուղեղը:

Վիհ մը կայ ընդմէջ հայ գրականութեան եւ հայ առօրեային, եւ այսօր փոխանակ այդ վիհը ջնջելու եւ առօրեայի ու գրականութեան ափերը իրարու մօտեցնելու, կը բազմապատկենք հանդոյցներն ու օղակները, դեռ ափերը իրարու կապող չուանին նորանոր միութիւններու, կեդրոններու կամ թերթերու ստեղծումով, դժուարացնելով միշտ աւելի իսկական գիտակցութեան եւ զարթնումի աշխատանքը: Փոխանակ կեդրոնացնելու եւ ամփոփելու Հայը իր իսկական հունին մէջ, կը ցրուենք ու կը տարտղնենք զինքը սին կրկնութիւններու ծոցին մէջ ամուլ:

Կայ հուսկ հայ դպրոցը, հայակերտումի հնոցը, հոն ուր իմացականութիւնը կը զարթնուի եւ սերունդը կը վերանորոգուի, եւ ազգութիւնը կը դառնայ գիտակից ապրում, գործնականօրէն ցոյց տալով յատկանիշներն ու յատկութիւնները ազգային իրաւ գոյութեան, սորվելով լեզուն իր ժողովուրդին, մտերմանալով անոր պատմութեան, կենդանացնելով անոր դարաւոր մշակոյթը:

Այս է ահա հայ դպրոցը, որ համամարդկային կրթական ու դաստիարակչական պահանջներու գոհացումէն ալ անդին կը տարածէ իր ճառագայթները պատրաստելով սերունդ մը ազգային աւանդութեան գիտակից, հայ մշակոյթի ջահակիրներ որ իրենց ազգին ապրումներուն, ցաւերուն եւ յաղթանակներուն մնայուն քանդակներն են պատմութեան մէջ, լուսաբանելով, այո, մէկ կողմէն գոյութիւնը մարդուն իր համամարդկային ձգտումներով եւ արտայայտութիւններով, բայց եւ յատկապէս հայ գոյութեան եւ հայ իսկական դիմագիծի կերտումին:

Այո՛, այսօր հայ դպրոցն է միակ անհրաժեշտը: Հոս է որ Հայերը այսօր պէտք է գտնեն իրենց միութիւնը:

Դպրոցը իսկական տունն է Հային, ուր յաջորդական տարիներով նոյն ցեղի զաւակներ, գաղութային իրենց շրջանակին մէջ, փոխն ի փոխ սերունդները իրարու կը յաջորդեն, զաւակներ կը գրաւեն իրենց հօրը գրաւած սեղանները եւ կը լսեն նոյն խրախուսիչ ձայնը ազգի դաստիարակներուն:

— Յառա՛ջ, նահատակ ցեղի մը դուք անմահ հայորդիներ, բարձրացէք ու բարձրացուցէք ձեզի հետ մեր հայ ժողովուրդը:

Նոյն այդ ձայնը, սիրելի ծնողքներ եւ պատուարժան ազգայիններ, ահա հնչեց այս տարի եւս մեր վարժարանին ներս եւ հայ մանուկներ, պատանիներ եւ պարմանուհիներ ձեռք ձեռքի տուած փորձեցին ամրապնդել տկար միութիւնը մեր հայ իրականութեան, եւ ուսումնատենչ իրենց ճիգերով բարձրացան գիտութեան սանդուխներէն վեր, հոն ուր միտքը, ձերբազատած ամէն կարգի խտրականութենէ եւ մասնակիութենէ կ'ապրի իր մեծութիւնը:

Չկայ ուրիշ խօսք եւ պարապ են ազգային բոլոր մեր ճիգերը, անիմաստ ամէն կարգի ազգային ձեռնարկ երբ պարապ կը մնան մեր վարժարանները:

Հայը հայ դպրոցին մէջ կը ծնի եւ հայ դպրոցով կ'ըլլայ հասուն ու գիտակից հայորդի:

Եթէ համոզուած ենք հայ դատով, օգնենք ուրեմն մեր մանուկներուն ու պատանիներուն որպէսզի կարենան յաճախել հայկական վարժարաններ, լսեն ձայնը հայ խօսքին՝ լեզուի ուսումով, լսեն ձայնը անցեալի պատմութեան դասերով, լսեն ձայնը գեղեցիկին, հայ գրականութեան ու գեղարուեստի ճաշակով եւ հուսկ ձայնը արդարութեան եւ իրաւունքի ողջամիտ դաստիարակութեան մը իբր հարազատ արձագանգը:

Հայ վարժարանը կանգուն է եւ կը գործէ յանուն Հայութեան եւ կուտայ ազգին մնայուն Հայութիւն մը, խմորող կորիզը:

Ահա այս հոգերով է որ կը գործենք այս վարժարանին մէջ եւ առով է որ լոկ կ'իմաստաւորուին բոլոր մեր գոհողութիւնները:

Նայեցէք վայրկեան մը ձեր շուրջն են անոնք, խմբուած՝ իրենց համազգեստներով, կամ բեմին վրայ՝ քառաձայն երգերով, կայտառ ու ժիր, բոլորն ալ հայ զաւակներ քով քովի կեցած, ակնկալուած հայ միութեան, հայ համագործակցութեան, հայ փոխադարձ հասկացողութեան կենդանի խորհրդանիշը. միայն թէ պէտք անգամի մը համար վայելէինք ուժը մեր միութեան — հայ դպրոցին:

Կ'երազեմ իրականացած տեսնել երազը բոլոր Հայերուս, եւ հազարաւոր – հազարաւոր մանուկներ, պատանիներ ու պարմանուհիներ, հազարաւոր վարժարաններու հազարաւոր զօղանջներ հաջախօս, ձեռք ձեռքի տուած, լոյսով ողողուած Արարատի սէգ կատարէն, կ'աւետեն նոր ու հրավառ արշալոյսը այսօրուան Հայութեան:

Հ. ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԹՐԹՌԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՈՒՐԱՐՏՈՒ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ուրարտուի մշակոյթին ազդեցութիւնը, յատկապէս հին հայկական մշակոյթը ձեւաւորելու ուղղութեամբ, այլեւս անվիճելի կը նկատուի պատմագէտներուն կողմէ: Ի դէպ, Ուրարտու այս գետնի վրայ այս կամ այն չափով իր հետքն է ձգած Աքեմենեան Պարսկաստանի, հին Փռիւգիայի, Յունաստանի, հեռաւոր Իտալիոյ, տափաստանային Սկիւթիոյ վրայ, նոյնիսկ կը յիշատակուին Եգէական կղզիները, Թրակիա, Վիրք, Հիւս. Կովկաս, նոյնիսկ Ասորեստան:

Ուրարտու – հայկական մշակութային կապերուն, իրենց այլազան երեսներով, պարզաբանումը կատարած է շահեկան ուսումնասիրութեամբ մը Գ. Տիրացեան, «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի այս տարուան Ա. թիւին մէջ:

Այժմ, գիտել տուած է, առաւել դիւրին դարձած է պարզաբանումը: Արդարեւ, վերջին տասնամեակին կարեւոր պեղումներ կատարուած են.— Կարմիր Բլուր, Արինբերդ, Արգիշտիխինիլի, Օշականի նորագիւտ յուշարձանը, Արեւմտեան Հայաստանի տարածքին Թոփրախ-Կալէ (Վան), Ալթըն Թեփէ (Երզնկա), Ագնաւուր Թեփէ (Բագնոց), Մշոյ դաշտին մէջ Կայալի-Տերէ, Վանի հարաւարեւելքը գտնուող Հայկաբերդի մէջ Զաւուշ Թեփէ, Ատլճեւազ՝ Քեֆ կալէսի, Նորշէնի եւ Աղուանի բլուրները, Պարսկաստանի մէջ՝ Հաւթաւան Թեփէ Ուրմիոյ լիճին մօտ, Բաստամ՝ Մակուի հարաւը եւայլն:

Վերոյիշեալ պեղումներուն շնորհիւ, ինչպէս գրած է ուսումնասիրողը, «այսօր կարելի է արդէն խօսել ոչ թէ մի, այլ մի քանի բնագաւառների մասին, որտեղ մշակութային յաջորդականութիւնը հաստատում է ամենայն որոշակիութեամբ: Խօսքը միայն նիւթական մշակոյթի այնպիսի զուտ դասական ճիւղերի մասին չէ, ինչպիսիք են խեցեգործութիւնն ու մետաղագործութիւնը, այլ հասարակութեան կեանքը բնութագրող այնպիսի ուշագրաւ ու էական երեւոյթների մասին, ինչպէս՝ քաղաքաշինութիւնը, ճարտարապետութիւնը, թաղման ձեւերը եւայլն»:

Ապա, Գ. Տիրացեան յայտնաբերուած հնագիտական նիւթերու պարզաբանումով բնութագրած է կապերը, որոնք գոյութիւն ունին, իբրեւ հետք եւ ազդեցութիւն, ուրարտական եւ հին հայկական քաղաքաշինութեան, ճարտարապետութեան, շինարարական թեքնիքի, տարազի, թաղմանական ձեւերու, խեցեգործութեան, մետաղագործութեան, քարէ անօթներուն միջեւ:

Շահեկան են իր եզրակացութիւնները: Առաջին նկատելի կէտն այն է, որ Ուրարտու – հայկական մշակութային կապերուն ծաւալը, անոնց բազմաբնոյթ էութիւնը, միայն պարզ ազդեցութիւններու արտայայտութիւն կարելի չէ նկատել, այլ՝ մշակութային երեւոյթներու իւրացում եւ օրկանական միաձուլում:

— «Հետաքրքրութիւնից զուրկ չէ այն հանգամանքը, գիտել տուած է ան, որ մի մշակոյթից միւսը փոխանցուող երեւոյթները յաճախ արտացոլում են ոչ թէ նիւթական մշակոյթի առանձին, իրարից մեկուսացած ճիւղեր, այլ օրգանապէս միմեանց հետ կապուած, ազգակից մի շարք բնագաւառներ (քաղաքաշինութիւն – ճարտարապետութիւն – շինարարական տեխնիկա կամ՝ խեցեգործութիւն – մետաղագործութիւն), որով զգալի չափով վերանում է փոխառութիւնների պատահականութեան հաւանականութիւնը»:

Երկրորդ նկատելի կէտն այն է, որ ժառանգութիւնը ոչ միայն հաստատուած է այս ու այն ճիւղերուն մէջ, այլեւ, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, նաեւ ընկերային բնոյթի գիծով: Արդարեւ, քաղաքաշինութեան, պալատական եւ կրօնական ճարտարապետութեան, գեղարուեստական մետաղագործութեան մէջ երեւոյթները կ'արտացոլեն ընկերութեան վերնախաւին մշակոյթը, իսկ խեցեգործութիւնը, թաղմանական ձեւերը, գիւղական ճարտարապետութիւնը ժողովրդական զանգուածներուն մշակոյթը: Ասիկա ցոյց կուտայ, թէ մշակոյթի յաջորդականութեան հոլովոյթը լայն տարողութիւն ունեցած է:

Այս ըսելով հանդերձ, Գ. Տիրացեան ճշդած է, թէ «այդ ամենեւին չի նշանակում, բնականաբար, թէ ուրարտական մշակոյթը իւրացուել է ամբողջութեամբ, բայց այն, ինչ անցել է Հայերին, ինքնին բաւական է բնութագրելու համար ժառանգորդութեան երեւոյթը, որը կապուած է միեւնոյն աշխարհագրական տարածքում զարգացող մշակոյթների յաջորդականութեան եւ յատկապէս ուրարտական էթնիկական զանգուածի՝ հայ ժողովրդի կազմի մէջ ձուլուելու իրողութեան հետ»:

ԲԱՂՀԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Քաղաքի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընթացիկէն դուրս գալով, որպէս տարեկան ձեռնարկ, Յունիս 17ին, հանրութեան ներկայացուց երգիչ Մարթէն Եօրկանցը:

Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը լեցուն էր երիտասարդ թէ նուազ երիտասարդ ունկնդիրներով, որոնք առինքնած հետեւեցան երգիչին եւ երաժշտութեան կշռոյթներուն եւ եղանակներուն, յաճախ ծափերով եւ երբեմն ալ պարելով, ազատ ընթացք տալին իրենց խանդավառութեան:

Նման ձեռնարկներու մէջ կարեւորը ունկնդիրին համար հաճոյք մը գտնել է, իր ճաշակները եւ հակումները գտնելն է: Ներկաները անկասկած սիրեցին եւ այնթը Մարթէն Եօրկանցին, որ ներկայացաւ բաւական ճոխ յայտագրով մը մէջ ընդ մէջ երգելով օտար լեզուով:

Աւելի հեռուն չենք ուզեր երթալ մեր գնահատումներուն մէջ քանի երգը, երաժշտութիւնը, ընդհանրապէս արուեստն ու գեղարուեստը ճաշակի հարց է:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին համար երգահանդէսէն անդին, նպատակը զօրացնել է այս կանացի կազմակերպութեան էական գործունէութիւնները ապահովելով անոնց անհրաժեշտ միջոցներ ու զէնքեր:

Այս ուղղութեամբ է որ արտայայտուեցաւ, դաղարէն ետք, Տիկին Վարսենիկ Քէօսէեան, յանուն մասնաճիւղի վարչութեան:

Եթէ հիմնարկութեան տարիներուն, Կապոյտ Խաչի գործունէութեան առանցքը կը կազմէր գաղթականներու, կարիքաւորներու օգնութիւնը, օժանդակութիւնը, մեր օրերուն, կիսադարեան կեանքէ մը վերջ, օրուան կարգախօսքն է՝ հայապահպանումը, որ որեւէ ժամանակէ աւելի դժուար է այսօր Սփիւռքի մէջ:

Մեր գոյապայքարի ճանապարհին վրայ Կապոյտ Խաչը կարեւոր դեր ունի ստանձնելիք եւ կատարելիք: Բացի իր կազմակերպած կամ հովանաւորած հայերէնի դպրոցներէն եւ դասընթացքներէն, իր ամառնային կայանը մենաշնորհեալ գործունէութիւն մըն է մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան աշխատանքին մէջ:

Մօտ ատենէն եւ երկու երկար ամիսներու համար Պելֆոնթէնի փոքր եւ խաղաղ գիւղին սիրտը պիտի բաբախէ դարձեալ հայ մանուկներու ուրախութեան ճիչերուն, աղմուկներուն, խաղերուն, զանազան տեսակի արտայայտութիւններուն կշռոյթով:

Ուստի, քաջալերել Կապոյտ Խաչի ձեռնարկները կը նշանակէ նպաստել ազգանուէր գործունէութեան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ

Կիրակի, Յունիս 11ին, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը խնջոյք մը կը սարքէր Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, իր հայերէնի դասընթացքներուն ամավերջի առթիւ: Հարիւրի մօտ փոքրեր ու մեծեր փութացած էին հոն, ուր շուտով կը ստեղծուէր ջերմ խանդավառութիւն մը, շնորհիւ մանաւանդ, ինչպէս միշտ, Պ. Գ. Ամիրայեանի: Հետզհետէ տեղի կ'ունենային երգեր ու արտասանութիւններ, նոյն դասընթացքներուն հետեւող աշակերտներուն կողմէ: Բուռն ծափահարութեան կ'արժանանան ժողովրդական երգիչ Նորայրի ղեկավարած փոքրիկներու խումբը իրենց կիթառներով, շատ սիրուն երգերով: Ինքը եւս ներկաներուն կը հրամցնէր իր երգերէն մէկ քանին:

Խօսք կ'առնէր Փարիզի մասնաճիւղին ատենապետուհի Տիկին Գարոյեան, որ գեղեցիկ ուղերձով մը կ'ըսէր հետեւեալը.

— Այսօրուան Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը ամէնէն շինիչն է, երբ մենք ունինք ներկայութիւնը մեր աշակերտներուն,

ինչպէս նաեւ ծնողքներուն ու համակիր բարեկամներուն: 1977 Հոկտեմբեր 12ին էր որ կը վերաբացուէր մասնաճիւղին հայերէնի միօրեայ դասընթացքը, ուսուցչութեամբ Օր. Սիլվա Էպլիղաթեանի, քիչ ժամանակ վերջ, կը սկսէին հայերէն երգերու դասերը, Պ. Նորայր Ադըլեանի ուսուցչութեամբ, անվերապահօրէն կրնանք յայտնել թէ ոչ մէկ ջանք խնայեցին, անկարելին կարելի դարձնելու համար, եւ այսօր բոլորս ականատես կ'ըլլանք արդիւնքին: Գալով ծնողքներուն, մէկ բան կայ որուն պէտք է դիտակից ըլլալ. — շաբթուան մէկ օրուան հայերէնի դասընթացքը չի կրնար հրաշք գործել որքան ատեն որ ծնողքը հայերէնով չարտայայտուիր տան մէջ իր զաւակներուն: Մենք մեզ չխաբենք, մեր խիղճերը հանգիստ պահելով: Հայերէն դասերը բաւարար չեն կրնար ըլլալ: Դասընթացքները մեծ ոգեւորութիւն կը պահանջեն կազմակերպութիւններէն, ըլլայ նիւթապէս թէ բարոյապէս. անհրաժեշտ է որ ծնողքները իրենց զաւակները մեծ թիւով առաջնորդեն նոյն դասընթացքներուն»:

Նոյնիմաստ խօսքեր ուղղեց նաեւ Շրջ. վարչութեան փոխ ատենապետուհի՝ Տիկին Յովսէփեան:

Մինչեւ վերջ, նոյն քաղցր մթնոլորտով շարունակուելով հանդէսը, ծնողքներ, համակիրներ ու փոքրեր կը մեկնէին հաճելի պահեր ապրելու ուրախութեամբ:

Գ. Տ. Ա.

×

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ԻՍԻԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ

Կիրակի, Յունիս 18, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Իսիի Հայ Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքի ամավերջի հանդէսը: Ներկայ էր շրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Նորվան Վրդ. Զաքարեան: Սրահը լեցուն էր ծնողքներով եւ բարեկամներով:

Բացման խօսքը ընելով Տիկ. Յովսէփեան դիտել տուաւ թէ անցեալին դասընթացքը կը հաշուէր շուրջ 150 աշակերտներ, որոնց թիւը հետզհետէ նուազում արձանագրեց հասնելով ներկայի 35ի, սակայն, չեշտեց ան, հակառակ անոր «Կապոյտ Խաչի անդամուհիները ոգի ի բուն կ'աշխատին խումբ մը երախաներու տալ հայեցի տոհմիկ դաստիարակութիւն, սորվեցնել անոնց մայրենի լեզուն, այդ ճամբով սատարելով հայապահպանման գործին »:

Այնուհետեւ, դասընթացքի աշակերտները հայերէն խմբերգներով եւ արտասանութիւններով ոչ միայն ստեղծեցին հայաշունչ մթնոլորտ մը, այլեւ փաստը տուին իրենց ուսուցչուհիի՝ Տիկ. Անի Գարագայայի տարած աշխատանքի արդիւնաւէտութեան: Ուսուցչուհիին օգնած է խաչուհիներէն Տիկ. Շաքէ Կիրակոսեան: Ցայտող էին նաեւ ներկայացուած հայկական պարերը, զորս սորվեցուցած էր Պր. Ժիրայր Մատիկեան:

Ի գնահատութիւն տարուած աշխատանքներու եւ ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտէն, եղան սրտաբուխ նուէրներ՝ որոնցմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Ներկաները հիւրասիրուեցան խաչուհիներու կողմէ, իսկ աշակերտները պարգեւատրուեցան Հայոց պատմութեան Ֆըրանսերէն գեղատիպ գիրքերով (Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան հայրերու):

Հանդէսի փակման իր խօսքին մէջ Նորվան վարդապետ գնահատելէ ետք խաչուհիներու ի գին ամէն զոհողութեան թափած ջանքերը՝ մայրենի լեզուի ուսուցման մարզէն ներս, յիշեցնելով Խաչատուր Աբովեանի հայ երիտասարդութեան ուղղած կոչը մայրենի լեզուի ու հաւատքի մասին, չեշտեց կենսական անհրաժեշտութիւնը հայկական ամէնօրեայ վարժարաններու, զորս հիմնական խարիսխները նկատեց ձերմակ ջարդի դէմ մեր մղած պայքարին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Սով. Դպրոց շաբաթաթերթին մէջ, Հ. Բաշխինեան՝ Լուսաւորութեան նախարարութեան տեսուչ, «Խօսենք անկեղծօրէն» խորագիրին տակ հետեւեալ հաստատումներով սկսած է իր յօդուածը. — «Վերջին տարիներին մեր Հանրապետութիւնում մեծ աշխատանք է տարւում հանրակրթական դպրոցներում Ռուսաց լեզուի դասաւանդման որակի բարձրացման ուղղութեամբ: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տալիս, որ Ռուսաց լեզուի դասաւանդման որակը միջին դասարաններում բաւարար չէ. հէնց առաջադիմութեան արդիւնքներն ինքնին խօսում են այդ մասին: Այդ տեսակէտից առանձնապէս արժէ նշել Արարատի, Արտաշատի, Ախուրեանի, Կալինինոյի, Մարտունու, Հոկտեմբերեանի, Էջմիածնի եւ այլ շրջանների, մի շարք քաղաքների հանրակրթական դպրոցները: Արդիւնքները ցածր են յատկապէս 5րդ, 6րդ եւ 7րդ դասարաններում: Դա չի կարող չանհանգստացնել Լուսաւորութեան մինիստրութեանը եւ Ռուսաց լեզուի մասնագէտներին »:

Տեսուչը ստուգումներու ընթացքին պարզած է, թէ ուսուցիչներէն շատեր կը գլանան շատ ժամանակ յատկացնել աշակերտներուն, պրպտել ուսման մակարդակի բարձրացումով: Թերացումները բարդուելով քանակ կը դառնան:

Տեսուչը այս կապակցութեամբ յիշեցուցած է, թէ « Աշխատանքը Ռուսաց լեզուի ուղղագրութիւնից հայկական դպրոցներում պէտք է գրաւէր իր արժանի տեղը: Վերջին տարիներին մեր ուսուցիչները տարուել են բանաւոր խօսքի զարգացմամբ եւ այդ ուղղութեամբ հասել որոշ յաջողութիւնների: Իսկ ուղղագրութիւնն աստիճանաբար անտեսուել է: Այս գործում Ռուսաց լեզուի ուսուցիչները չեն ստանում համապատասխան օգնութիւն: Բացի դա, Հանրապետութիւնում չի թողարկւում մեթոդատական գրականութիւն: Իր խօսքը չի ասում նաեւ գիտահետազօտական ինստիտուտը: Իսկ պետական ծրագիրը ճշմարտացիօրէն պահանջում է. «Գրաւոր խօսքը պէտք է զերծ լինի խօսքային, համաձայնութեան, հոլովառութեան, խնդրառութեան, շարադասութեան, ինչպէս նաեւ ուղղագրական սխալներից»:

Հ. Բախշինեան մէկ – երկու օրինակ տալէ ետք անդրադարձած է նաեւ դըպրոցէն եւ դասերէն դուրս կատարուելիք աշխատանքներուն: « Հարց է ծագում, իսկ ո՞վ պէտք է կազմակերպի Ռուսաց լեզուով հաղորդումներ, երեկոներ՝ «Իմացիր եւ սիրիր Ռուսաց լեզուն» թեմայով, ցերեկոյթներ, պիոներական հաւաքներ. ո՞վ պէտք է կազմակերպի ինտերնացիոնալ բարեկամութեան ակումբ, ուրախների եւ հնարագէտների մրցոյթներ, աշակերտների տանի էքսկուրսիա, անցկացնի հանդիպում արտադրութեան առաջաւորների հետ, լրացուցիչ պարապի ետ մնացող աշակերտների հետ: Եւ այս ամէնը ռուսերէնով »: Վերջացուցած է ըսելով, թէ ուսուցիչներուն պարտականութեան սահմաններուն մէջ կը մըտնեն վերոյիշեալ աշխատանքները:

ԲԱՂՀԱՆ

«Սով. Դպրոց, Մայիս 4:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՆԻՒԹԵՐ

Ճարտ. Սուրէն Պետրոսեանի պրպտումներու եւ յայտնագործութիւններու արդիւնքները մասնագէտներ կը համարեն գիտութեան համար թանկագին տեղեկութիւններ: Սեւանայ լիճը եզերող Գեղամայ եւ Վարդենիսի լեռնաշղթաներուն մէջ տասը տարուան ճամբորդութիւններու ընթացքին ան ժայռապատկերներու բազմաթիւ ուրուանկարներ ու լուսանկարներ առած է: Գիտնականները ուսումնասիրելով զանոնք, եկած են այն եզրակացութեան, որ այդ քարէ աստղագիտական « քարտէսները » կենդանակերպի համաստեղութիւններու, ինչպէս նաեւ արեգակնային համակարգի մոլորակներու պատկերներ են: Ժայռապատկերները, որոնք կը վերաբերին Ն. Ք. 3րդ եւ 2րդ հազարամեակներուն, կ'օգնեն բացայայտելու համաշխարհային աստղագիտութեան պատմութեան բազմաթիւ «ճերմակ բիծեր»: Սուրէն Պետրոսեան գտած է երեք տեսակ քարապատկերներ՝ պեղասի, կարապի, քնարի հին խորհրդանշանները, երկրի, արեւի, լուսնի, ինչպէս նաեւ կենդանակերպի բոլոր համաստեղութիւններու պատկերները: Վերջիններուն աստղերու մեծութիւնը եւ պայծառութիւնը արտայայտուած են քարի մէջ փորուած պզտիկ փոսերու տարբեր տրամագիծերով եւ խորութեամբ:

Այդ ժայռապատկերները, որոնք կը համապատասխանեն Ժէ. դարու լեհ անուանի աստղագէտ Հեւելիուսի աստղային քարտէսներուն, հաստատած են Ֆլամմարիոնի, Օլկոտի եւ Մաունդէրի ենթադրութիւնները, որոնց համաձայն հայկական լեռնաշխարհի տարածութիւնը այն օճախներէն մէկն է, ուր հին ժամանակ ծնունդ առած է աստղաբանական գիտութիւնը: Անոնք ցոյց կուտան, որ համաստեղութիւններու հնագոյն ձեւերը՝ որոնք Եգիպտացիներու եւ Յոյներու միջոցով թափանցած են Եւրոպա, ամենայն հաւանականութեամբ ստեղծուած են աստուածաշնչական Արարատ լերան եւ Եփրատ գետի միջեւ ինկող շրջանի բնակիչներուն կողմէ: Վերջերս, ճամբորդութեան մը ընթացքին, ճարտարապետը Սեւսար լերան վրայ գտած է Ն. Ք. երկրորդ հազարամեակին պատկանող խակական աստղադիտարանի հետքեր, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան տարածութեան վրայ ամէնէն բարձր՝ ծովու մակերեսէն 3300 մ. բարձրութեան վրայ գտնուող « կիկլոպեան » ամրոց մը: Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան մտադիր է Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ ստեղծել թանգարան մը, որու հիմնական առարկաները կը դառնան Սուրէն Պետրոսեանի հաւաքած հնադարեան աստղաքարտէսները: Թանգարանին մէջ պիտի ներկայացուին նաեւ կենսաբաններու կենդանաբաններու, մարդաբաններու եւ արուեստաբաններու հետաքրքրութեան արժանացած քարապատկերները՝ երկրի երեսէն շատոնց չքացած կենդանիներու եւ թռչուններու, ինչպէս նաեւ մարդու զբաղումներ արտայայտող պատկեր:

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՊՔԵՐ

ԱԹԷՆՔԻ Հիլթըն պանդոկին մէջ, Յունիս 10ին, բացուած է կուրծքի խլիրդի միջազգային համագումարը, մասնակցութեամբ 21 երկիրներու մասնագէտ բժիշկներու: Մ. Նահանգները մասնակցած են երեք բժիշկներով՝ որոնց մէջ երիտասարդ գիտնական Տոքթ. Թորոս Ձաղլասեան, որ Յունիս 12ի նիստին խօսած է այրերու եւ կիներու կուրծքի խլիրդի բարդոյթներու մասին, առընթեր ցուցադրելով լուսապատկերներ: Համագումարը փակուած է Յունիս 14ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

4.

Այդ քամնելի գործը նրանք անում էին անդուլ անխղճութեամբ, ոռնոցով, քրքջոցով: Թաթուլը նկատեց, որ մոլլաները ոչ միայն թլպատում են իրենց զոհերին, այլ նաեւ ամորձատելով նրանց՝ ներքինացնում են: Ամէն զգուշութիւն մոռանալով, նա գոռաց.

— Մի՛ անէ՛ք, մի՛ անէք: Հեռացէք, է՛յ, լսո՞ւմ էք:

Մի զաղի քրքջաց նրա երեսին ի վեր:

— Դու էլ գեավուր ես, ի՞նչ է, օնբաշի: Հի՛, հի՛... Այս սարը (չէ՞) գեավուրները պէտք է զրկուեն տղամարդկութիւնից, որ երբեւէ չթուչեն մեր կանանց վրայ:

— Ձեր արածը սրիկայութիւն է, նորից անզուսպ գոռաց Թաթուլը: Դուք Ալլահի կամքին հակառակ բան էք անում: Դադարեցրէք: Մի՛ անէք, մի՛... Դադարեցրէք:

Մի զաղի դանակը ցցած թռաւ դէպի նա, սակայն Թաթուլը ձիու վրայից աքացի տուեց նրան ու մղուեց դէպի գերեզմանաքարերին կանգնած սպաները:

— Ամաչեցէք, բէյեր: Ձեր աչքի առաջ գերիներ են անարգում, խոշտանգում: Դա անաստուածութիւն է: Դա՛, դա՛...

Սպաներից մէկը, որ սիգար էր ծխում, գլուխը չէշտակի բարձրացրեց.

— Կատարւում է Ալլահի կամքը, օնբաշի: Նաեւ իմ հրամանն է կատարւում: Իսկ դու, օնբաշի ես, թէ ինչ վիրել, լքուի՞ր: Զքուի՞ր, թէ չէ աչքերդ կը հանեմ, որպէսզի այլեւս չտեսնես այն, ինչ արգելուած է տեսնել: Զքուիր...

Ոչ ոք չնկատեց, թէ ինչպէս Թաթուլը հանեց ատրճանակը, ինչպէս կրակեց բէյ սպայի ճակատին: Բէյն ընկաւ...

Դարբասի բացուածքով բակ խուժեցին Հայերը՝ հրացաններից կրակելով, աղմկելով: Մոլլաների ու զաղիների ձեռքերից դանակներն ընկան: Սպաները չհասցրին զէնքի դիմել: Թաթուլը խփեց նըրանցից մէկին եւս: Նրա ձայնն ահեղ էր.

— Յանձնուեցէք: Արձակեցէք գերիներին...

Հայերը մոլլաներին, զաղիներին ու այս անակնկալից շշմած, այլայլուած սպաներին հրամայեցին զէնքերը յանձնել ու հաւաքուել ի մի, ապա իրենք շտապեցին կապանքներից ազատել Ռուսներին, օգնել վիրաւորներին: Ռուսները, որ զարմացել, մի տեսակ ընդարմացել էին, իրենց փրկուած տեսնելով, աղմկեցին միանգամից:

— Տէր Աստուած, մենք փրկուած ենք: Փրկուած ենք...

Նրանք Հայերից զէնք վերցրին ու սկըսեցին գնդակահար անել պատի տակ խռնուած, քիչ առաջուայ իրենց դահիճներին:

— Խփի՛ր, խփի՛ր մարդասպանին, խփիր:

Ահաբեկուած աղաները չվերադարձան:

×

Գերի զինուորներից երկու հոգի մահացան: Թուրքերը նրանց խոշտանգել էին անողորմ: Մոլլաները հասցրել էին մի քանի հոգու ներքինացնել: Սրանք հիւանդ, յուսահատ գոչում էին.

— Վերջացրէք մեզ, մահացրէք մեզ եւ ինքներդ հեռացէք այս դժոխային երկրից:

Թաթուլի մարդիկ եւ Ռուսները հայկական նախշեր ու գրեր ունեցող մի խաչքարի մօտ թաղեցին մեռածներին: Թաթուլը գերի ենթասպային ասաց.

— Չմոռանաք ձերոնց գերեզմանը: Յիշեցէք այս եկեղեցին ու այս խաչքարը: Յիշեցէք Հայոց այս վանքը:

Ենթասպան բռնեց, թափահարեց նրա ձեռքը:

— Ձեզ էլ չենք մոռանայ, Հայեր, ազնիւ մարդիկ: Չենք մոռանայ: Մենք դեռ կը գանք այստեղ...

Ռուս գերիների մէջ նաեւ մի հայ զինուոր կար, որ թարգմանում էր ենթասպայի ասածները:

Վիրաւորներին դրին փայտի ձողերի վրայ եւ բարձրացրին իրենց ուսերին: Շտապում էին հեռանալ դէպի լերան բարձունքները: Այնտեղ անտառներ կային: Իսկ վանքի բակում մնալը վտանգաւոր էր, կարող է թուրքական զօրք երեւալ, ռազմաճակատը հեռու չէ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(94 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Սարօ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պօղոսեան եւ Օր. Հիլտա Նաքօյեան ցաւով կը ծանուցանեն

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 21ին, 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 26ին, Երկուշաբթի Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Շաւիլի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փոքրիկն Արմէն Բէճմէզճեանի եղբայական մահուան առթիւ կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գույումճեան 100 ֆր. «Յառաջ»ին, Տիկ. Իօժէնի Հանչերեան 50 ֆ. Կապ. Խաչի կայանին (սրահնալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Աննիկ Պագըրճեանի իր մօր մահուան առթիւ։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Յուլիս 2, Վարդավառի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի օղափոխութեան կայանի նոր շէնքի շինութեան փոնտին կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Փիէր Գայաէրեան (ժուան լէ Փէն), Պ. Բարսեղ Պօղոսեան, Տիկ. Ժերմէն Պետրոսեան (Պէսանքուր), Պ. Սուրէն Անդրէասեան, Տիկ. Ժաքլին Փափազեան, Պ. Քլեման Օճաքճեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Տամլամեան, Տիկ. Երանուհի Նաճարեան, Տէր եւ Տիկ. Ր. Թագւորեան, Պ. Ժորժ Եագուպեան, Օր. Արմէն Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան Տիոնեան, Օր. Վեհանոյշ Ճիմէճեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Պ. Միրաքեան (Քանեը սիւր Մէռ), Օր. Անի Իօզթրաք (Մարսէյլ) 50ական ֆր., Պ. Գարօլ Խաչատուրեան (Վիլնէօվ Լուպէ), Տիկ. Սիւզան Պօղիկեան 30ական, Տէր եւ Տիկ. Պ. Գէորգեան, Օր. Ատրինէ Մելիքեան 20ական։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վարդան Կոմիկեան Պոլիս իրենց վերադարձին առթիւ, խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց, բարեկամ թէ կազմակերպութիւն, որոնք այնքան սիրալիր վերաբերում ցոյց տուին իրենց հանդէպ, Փարիզ անցուցած իրենց շրջանին։

ՀՐԱՒԷՐ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ներկայիւս կը յայտնենք, թէ 1977 Նոյեմբեր 25ին Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանին տուած որոշման հետեւանքով, Մէթր Հանրի Կոնար վերջ տուաւ իր Ատմինիստրաթէօրի պաշտօնին։

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովը, համաձայն կանոնագրի տրամադրութեան, անդամակցող ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Կրօնական Ընկերակցութեան բոլոր անդամները, Հինգշաբթի օր, 29 Յունիս 1978, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, Շիմիի սրահը, 28 պիս, Ռիւ Սէն–Տոմինիք, Փարիզ 7րդ, ուր վարչութիւնը պիտի կատարէ իր վարչական եւ հաշուական տեղեկատուութիւնը։

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
(կնիք)

Մեր բաժանորդներուն ազնիւ ուշադրութեան

1978 Ապրիլ 4էն բոլոր օրաթերթերու գիները բարձրացան ընդհանրապէս 1,30-էն անցնելով 1,60 ֆրանքի (նաեւ՝ «Յառաջ»)։ Անժամապէս անփոփոխ պահած էինք բաժանորդագրութեան սակը, հակառակ տարւոյն սկիզբէն ի վեր թերթիս վարչութեան կրած ծանր յաւելումներուն.— աշխատավարձ, առաքում (մեսաժըրի), թղթատար, թուղթ, ընկերային եւ պետական տուրք եւայլն, եւայլն։ «Յառաջ», որու նիւթական միակ աղբիւրը կը կազմեն բաժանորդագրութիւնները, ծանուցումները (որոնց մեծ մասը ազգային բնոյթ ունի եւ ոչ՝ առեւտրական), հատավաճառութիւնը եւ իր ընթերցողներուն ինքնաբուխ համակրանքը, դժբախտաբար չի կրնար շարունակել ներկայ պայմաններով։ Ուրեմն՝ ՅՈՒԼԻՍ ՄԷԿԷՆ սկսեալ, բաժանորդագրութեան նոր սակերն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

ՏԱՐԵԿԱՆ	230 ՖՐ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	125 ՖՐ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ	260 ՖՐ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	140 ՖՐ

Օդանաւային սպասարկութեանց սակերու համար՝ դիմել վարչութեան։

«Յառաջ» վստահ է որ իր հաւատարիմ բաժանորդները լաւ կը հասկնան հայերէն օրաթերթի մը հրատարակութեան ծանր պայմանները եւ կը շարունակեն իրենց անվերապահ համակրանքը ցոյց տալ, ինչ որ արդէն երբեք չեն զլացած։

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»ի

Le Jardin de Musique

«Յառաջ»ի Յունիս 23ի թիւին մէջ (Գ. էջ) հաղորդագրութիւն մը կար երիտասարդ դաշնակահարներու վերաբերեալ։ Դիմել՝

3, Rue de Lorraine
92600 Asnières
Tél. : 793-53-33

CONTRE LA REPRESSION
EN R. S. S. D'ARMENIE
TOUS A BEAUBOURG !

La répression s'intensifie en Arménie Soviétique. Les fondateurs du Groupe Helsinki d'Erévan sont en instance de procès ou déjà condamnés.

Tout comme les patriotes emprisonnés du Parti d'Union Nationale (P. N. U.), ils attendent que les Arméniens de l'extérieur fassent connaître leur lutte, les soutiennent.

SOYONS NOMBREUX AU MEETING QUI AURA LIEU CE MERCREDI 28 JUIN A 17 H. SUR LE PARVIS DU CENTRE BEAUBOURG

LIBERATION ARMENIENNE

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԼՈՒ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպութեամբ՝ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի, Յուլիս 2 ժամը 16ին։

Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ՏԷՐ–ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ (Հայերէնի փրոֆեսէօր Էքսի համալսարանը)

Կը խօսի

ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանութիւն, խմբերգ, հայկական պարեր։

Զաւեշտ՝ «Սամսոնիւսի Արիկ Ալա»

Պիւֆէ — Տամփուրով խորոված

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՐԴԱՎԱՌ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 2ին նախաձեռնութեամբ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան։

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ժամը 13ին ճաշ, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը՝

9, Ավընիւ տը Մատրիտ

Կը մասնակցի՝ ՅԱՐԴԱՐ (զուռնա)

Շառանթօն - Էքոլէն թիւ 103 օթոպիւսը եւ իջնել Փըթի փոն։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶ.— Յուլիսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ, Յուլիս 1, առաւօտեան ժամը 7ին, Փորթ տ'Օռլէան, 10–12 Ավընիւ Փօլ-Ափէլ, վերադարձ Յուլիս 30ին։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի Յուլիս 2, Շաթօ տը Վօռընա.

Fête Champêtre

Organisée
par le RENOUVEAU ARMENIEN
DE VILLEFRANCHE S/S 69400
le Dimanche 2 Juillet au
CHATEAU DE VAURENARD A GLEIZE

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը, Յուլիս 2ին, Կիրակի ամբողջ օրը Ֆայրիկուլի Հանրակառքի Ընկերութեան ծառախիտ դաշտին մէջ։

Ձոխ պիւֆէ — Տամփուրով խորոված, մատչելի գիներով — Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ զանազան անակնկալներ — Նուագախումբ Քոչարի խումբ։

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հետ բերել աթոռ եւ սեղան։

Պուլի մրցում

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Alimentation Orientale et Traiteur

ԵՐԵՒԱՆ

Ճաշարանը ձեր տրամադրութեան տակ կը դնէ նաեւ արեւելեան լաւագոյն ապրանքներու իր Նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք նաեւ ԵՐԵՒԱՆ ճաշարանի խնամուած ճաշերը, զորս կրնաք տուն տանիլ ինչպէս՝ թարամա տերեւի լիցք, սմբուկ, ճերմակ լուբիա (փլաքի), ձկնականչի լիցք (միտիա)

Ամէն ցերեկ լահ – մաճուն եւ ապսպրանքի վրայ՝ չիյ–քէօֆթէ

MEME DIRECTION ET MEME CUISINE QUE LE RESTAURANT

EREVAN

5, RUE DE L'ECHIQUIER PARIS 10e
(Métro : Strasbourg St. Denis)
TEL. : 246-60-51

TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ 1978ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

զանազան ուղեգիծերով՝ Լենինգրատ — Մոսկուա — Երեւան կամ Մոսկուա — Թիֆլիզ — Երեւան

ՅՈՒՆԻՍ - ՅՈՒԼԻՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Երթուդարձ օդանաւով «Արմենիա» կամ «Անի» պանդոկները, Ա. կարգի սպասարկութեամբ

Գին՝ 3100՝ Ապրիլ եւ Յունիս
3200՝ Յուլիս, 3150՝ Օգոստոս եւ Սեպտ.
2800՝ Հոկտեմբեր

Մեկնումներ Մարսէյլէն Օգոստոսին եւ Սեպտեմբերին։

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 28 Rue St. Roch, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. 93-04-90 et 08-31-55

Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Ալֆ որվիլ՝ դիմել Յ. ՓՈՅԱՃԵԱՆԻ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
28
MERCREDI
28 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.150
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — No 14.150

ՊԱՅԾԱՌ ԳԱԼԻՔԻ ՆԵՐՇՆՉՈՒՄՈՎ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Ընդհ. Ժողովը Յունիս 17ին, Շաբաթ օր աւարտեց իր աշխատանքները, հանգամանօրէն քննելէ եւ լուծելէ ետք իր օրակարգին վրայ դրուած հոգեմտաւոր ծառայութեան ու հայկական իրաւունքներու պահանջատիրութեան հարցերը, եւ մանաւանդ՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դարաւոր այս Աթոռի կանոնադրութեան վերամշակումը:

Խորէն Ա.ի եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի նախագահութեան տակ, վեհարանի դահլիճին մէջ մէկտեղուելով, կաթողիկոսութեան թեմերը ներկայացնող պատգամաւորները ամբողջ հինգ օր դէմ յանդիման եկան ընդհանրապէս հայ կեանքը եւ յատկապէս կաթողիկոսութեան առաքելութիւնը յուզող հիմնական խնդիրներու, անոնց ընդհանրական լուծումներ գտնելու եւ, այդ ճամբով, ազգային աւելի պայծառ ապագայի մը հասնելու ձգտումով:

Արդարեւ, Ազգային Ընդհանուր Ժողովի գումարումը զուգադիպեցաւ պահանջատէր Հայութեան կեանքի ա՛յն հանգրուանին, երբ ազգային մեր ներքին ճակատը իր բոլոր երեսներով վերանորոգելու հրամայականը դարձած է անյետաձգելի, եւ երբ ազգային մեր միասնական կամքը ջլատող ու անցեալէն մնացած ամէն տարակարծութիւն փարատելու մարտահրաւէրը դրուած է Հայութեան բոլոր հատուածներուն առջեւ:

Նման կարեւոր հանգրուանի մը համապատասխան գիտակցութեան պերճախօս վկայութիւնը տուաւ Ազգային Ընդհանուր Ժողովը, երբ սպառիչ քննութեան ենթարկեց Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թէ՛ հոգեմտաւոր եւ թէ ազգային իրաւատիրական առաքելութիւնը: Արժանաւոր հոգեւորականներու պատրաստութեան հարցէն մինչեւ հայ մշակոյթի տարածման ու հայ կրթական ցանցի ուժեղացման ու արդիականացման խնդիրները, ինչպէս նաեւ՝ թեմերու ազգային իշխանութեանց կազմակերպչական վերաշխուժացումէն մինչեւ անոնց գործօն դերակատարութիւնը Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն մէջ, յատուկ կարեւորութեամբ առարկայ դարձան ժողովի աշխատանքներուն:

Այսպէս, իր դերագոյն ժողովով, Մեծի Տան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը փաստօրէն կանգնեցաւ մեր ժողովուրդի տենչերուն եւ ձգտումներուն կիզակէտին վրայ, արտայայտիչը դառնալով հայ կեանքի կենսունակութեան կշռոյթը արագացնելու ստիպողական պահանջին: Անթիլիասի մէջ ժողովի նստած պատգամաւորներուն հետ ներկայ էր ու տիրական՝ գիտակցութիւնը ազգային այն առաքելութեան, որ Հայոց պատմութեան թէ հայ ժողովուրդի ներկայէն ընդմէջէն աւանդ դրուած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վրայ, իբրեւ կենսատու երակներէն մէկը գոյատեւման պայքարի մէջ նետուած աշխարհասփիւռ Հայութեան: Այս պատճառով ալ, Ազգային Ընդհանուր Ժողովի նստաշրջանը ոչ միայն՝ ընթացիկէն դուրս եկաւ, այլեւ՝ հանդիսացաւ նուիրագործումը մեր կեանքին նայելու նոր ոճի մը, Հայաստանեայց Եկեղեցին աւելի հաստատօրէն զետեղելով մեր ազգային ձգտումներու իրագործման յառաջապահ դիրքերուն վրայ:

Վստահաբար միայն զուգադիպութիւն մը մատնանշելու համար չէր որ ժողովի բացման նիստին՝ պատգամաւորները կ՚անդրադառնային այն իրողութեան, որ Ազգային Ընդհանուր Ժողովի այս նստաշրջանը կը զուգադիպէր Պերլինի վեհաժողովի բացման ճիշդ հարիւրամեակին: Եւ վստահաբար սոսկ մաղթանք մը չէր ժողովականներու այն բաղձանքը, որ Հայոց Խրիմեան Հայրիկին օրինակը եւ ազգային պայծառատեսութիւնը վարակիչ դառնան մեր ժողովուրդի պատմութեան ա՛յս հանգրուանին: Ժողովի աշխատանքներուն արդիւնքը եկաւ հաստատելու որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, իր հոգեւոր պետերով թէ աշխարհական մարմիններով ու պատգամաւորներով, աւելի քան պատրաստակամ է ազգային ներգործօն դերակատարութեան մը ուղղութեամբ: Վկայ՝ ազգային-քաղաքական կեանքին աւելի գործօն մասնակցութիւն բերելու ժողովի որոշումը: Վկայ՝ հայ մշակոյթի տարածման եւ հայեցի հոգեմտաւոր դաստիարակութեան առընչութեամբ տրուած որոշումները:

Յատկապէս Կիլիկեան Աթոռի կանոնադրութիւնը վերամշակելու իր աշխատանքին ընթացքին՝ ժողովը տուաւ վարակիչ օրինակը ազգային իր պայծառատեսութեան, երբ վերջին տարիներու ազգային միասնականութեան տարբեր իրագործումներուն վրայ գումարեց յապաղումը 1965ի իր կանոնադրութեան 32րդ եւ 33րդ յօդուածներուն: Կարեւորութեամբ կ՚ընդգծենք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովի այս կեցուածքը, որովհետեւ անիկա փոխադարձ յարգանքի եւ վստահութեան դուռը լայն կը բանայ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նուիրապետական Աթոռներուն միջեւ, որպէսզի անոնք միշտ եւ ամէն մարզի մէջ գործեն անոնք միշտ պատկանելու եւ զիրար ամբողջացնելու հաստատ համոզումով: Կիլիկիոյ Ս. Աթոռի հաշւոյն արձանագրուած դրական այս կեցուածքը անկասկած որ կը ցուցաբերէ վստահութեամբ երկարած եղբայրական գործակցութեան ձեռք մը, որուն հանդէպ անտարբեր չեն կրնար մնալ ու պէտք չէ մնան հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակները, անխտիր, եւ մանաւանդ ինք՝ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Աթոռը:

Աւելի՛ն. մենք համոզուած ենք որ այս քայլը ինքնին բաւարար երաշխիք է, որպէսզի զոյգ Աթոռներու միջեւ վստահութեան ամրապնդումով՝ վերջակէտ մը դրուի արդէն իսկ տարտղնուած Հայութիւնը հակադիր թեմերու միջեւ կոտորակող եւ ցրուող անցեալի տխուր փորձառութեան: Ժամանակն է որ ազգային պայծառատեսութեան այս ոգին դառնայ տիրապետող եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զաւակները իրարու նային նոյն եւ լրացուցիչ ծառայութեան կոչուած Աթոռներու դիտանկիւնէն, թօթափելով խտրականութեան եւ անհանդուրժողութեան այլեւս ժամանակավրէպ կապանքները:

Վերջին հաշուով՝ ոչ մէկ արդարացում ունին հայ կեանքին պարտադրուած ամէն ձեւի ներքին հակադրութիւնները, որովհետեւ իր ազգային դերագոյն իրաւունքներուն գծով պահանջատէր ներկայացող ժողովուրդ մը չի կրնար թոյլատրել իր ազգային կամքին ջլատումը: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զոյգ Աթոռներուն միջեւ յամեցող տարակարծութիւնները պարզապէս կը դժուարացնեն հայ ժողովուրդի միակամ պահանջատիրութիւնը: Իսկ անոնց փարատումը անպայման որ անփոխարինելի նպաստ մը պիտի ըլլայ՝ յամեցող այլ տարակարծութեանց լուծումին համար: Ազգային Ընդհանուր Ժողովը եկաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հաշւոյն արձանագրելու այն իրողութիւնը, որ անցեալի տխուր էջերը փակելու եւ նոր հանգրուանի մը սեւեռելու պատրաստակամութիւնը չի պակսիր իրեն: Կը մնայ որ այս ոգին դառնայ տիրական եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զոյգ Աթոռները առաջնորդէ ամբողջական գործակցութեան:

Վերջապէս, իր այս դրական կեցուածքներուն գումարով, Ազգային Ընդհանուր Ժողովը հանդիսացաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առջեւ պայծառ հանգրուան բացող էջ մը, որուն դիմաց՝ ազգային անխախտ միասնականութեան հետամուտ Հայութեան պահանջատիրական շարքերը կրնան լեցուիլ առաւել հաւատքով ու ինքնավստահութեամբ միայն:

Խմբագրական «ԱԶԴԱԿ»ի

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Շաբաթ իրիկուն, իր բնակած պանդոկին՝ Ռիչմոնտի մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պաշտօնական ճաշ մը տըւած է, որուն ներկայ եղած են Ժընեւի քանթոնին կառավարութեան անդամները, Ե. Հ. Խ.ի վարչական կազմը, փրոթոքոլի պետը եւ շուրջ 200 անձնաւորութիւններ: Բազմաթիւ Հայեր եկած էին Ֆրանսայէն, Միլանոյէն, Պոլսէն, Շուէտէն, Պելժիայէն, Աւստրիայէն, Գերմանիայէն:

Կիրակի առտու Վազգէն Կաթողիկոս պատարագեց Ս. Յակոբ եկեղեցին ապա իրեն ի պատիւ ճաշ մը տրուեցաւ Էնթէրքոնթինանթալի մէջ, աւելի քան 400 հոգիի մասնակցութեամբ: Այս ճաշին աւարտին յաջորդաբար խօսք առին Սերովբէ Արք., Եղիշէ Պատրիարք, Շահէ Արք., Տոքթ. Մոմճեան, Պ. Մ. Շէլէֆեան եւ հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Արտասանեց Տիկին Սիլվա Կոմիկեան եւ երգեց Սիրվարդ Գազանճեան:

Երկուշաբթի, Յունիս 26ին, ցերեկին եկեղեցւոյ սրահին մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի պատիւ ճաշ մը կուտար Տիկնանց Միութիւնը: Նոյն իրիկունը Վազգէն Ա.ի հետ հանդիպում կ՚ունենային երիտասարդները:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Էջմիածին կը վերադառնայ այսօր՝ Չորեքշաբթի, Յունիս 28:

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՄՐՑԱՆԻՇԸ՝ ՀԱՅԵՐԸ

Անգամ մը եւս այս ցաւոտ հարցը եւ անգամ մը եւս գայն արծարծողն է Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնը, Յունիս 27ի իր թիւին մէջ: Առանձին շրջանակի մէջ դրուած տեղեկութեանց մէջ, որոնց աղբիւրը Երեւանէն է, թերթը կը գրէ թէ Խորհ. Հայաստան, որ ազգային միակ հայրենիքն է հալածուած եւ վայրագօրէն տեղահանուած ժողովուրդի մը համար եւ որ յիսուն տարի է հարիւր հազարաւոր ներգաղթող կ՚ընդունէր, ներկայիս աւելի ժողովուրդ կը կորսնցնէ արտագաղթով քան կ՚ընդունի ներգաղթով: Արտաքին նախարարութենէն՝ Մարտիրոս Մելքումեան ըսած է թէ տակաւին տարեկան շուրջ հազար հոգի կը ներգաղթէ, առաւելաբար Պարսկաստանի «նախկին հայկ. հողամասէն»: Բայց վերջին երկու տարիներուն, 3152 հոգի Միացեալ Նահանգներ գացած են ըստ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան: Շուրջ 500 հազար Հայ կ՚ապրի Հիւսիս. Ամերիկա: Ամերիկացիք կ՚ըսեն թէ Հայերը մեծագոյն համայնքը կը կազմեն Խորհ. Միութենէն Ամերիկա գաղթողներու: Ամերիկեան օրաթերթը կ՚ըսէ թէ ընդհանրապէս ընդունուած է որ 1921էն 1970 աւելի քան 200 հազար Հայ ներգաղթած է Սփիւռքէն, որ հետեւանքն էր 1915ի Հայերու ջարդերուն Թուրքերու կողմէ: Այս թիւին մէջ է նաեւ խորհրդային միւս Հանրապետութիւններէն ալ (ուր մէկուկէս միլիոն Հայ կայ) ներգաղթողներու թիւը: Ըստ թերթին, այս արտագաղթին գլխաւոր պատճառն այն է որ բնակչութիւնը դժգոհ է Երեւանէն դուրս շրջաններու մէջ ապրելու պայմաններէն եւ Երեւանի մէջ ալ նոր եկողները իրաւունք չունին հաստատուելու խճողումի պատճառով:

×

Նոյն թերթին մէջ, վերոյիշեալ լուրերու կողքին կայ նաեւ երկար յօդուած մը, որ կը վերաբերի Վրացիներուն եւ Հայերուն ազգային ոգիին եւ զգացումներուն:

Կ՚անդրադառնանք առանձին, յետագային:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԵՄԷՆԻ նախագահին մահափորձէն հազիւ 48 ժամ ետք, Հարաւային Եմէնի նախագահն է որ կ՚անհետանայ ինչ որ կը նշանակէ խորհրդային խմբակին յաղթանակը: Արդարեւ, զինուորական ապստամբութիւն մը կը ծագէր Հ. արաւային Եմէն, Հիւսիս. Եմէնի դէպքերէն հազիւ քանի մը ժամ ետք: Կարճ ժամանակի մէջ, նախարարապետը (խորհրդայնասէր) կը քշէր նախագահը (չինասէր) եւ տեղը կ՚անցնէր: Երեքշաբթի առտու կ՚ըսուէր նաեւ իրաքեան աղբիւրէ թէ նախագահը գնդակահարուած էր: Ինչպէս միշտ մեծ Պետութիւններն են որ իրենց մրցակցութեանց կը զոհեն ժողովուրդներ եւ երկիրներ որոնց « անկախութեանն » ալ խարկանքը չնորհած են:

ՎԵՐՍԱՅԼԻ պալատի յիմարապատում ահաբեկչական արարքին հեղինակն է եղեր Պրըթոն Հանրապետական Բանակը: Սկիզբը երեք զանազան խմբակներ տէր եղան բայց ի վերջոյ կը հաստատուի թէ Պրըթոններու գործն է: Արարքը դատապարտուած է բոլորէն, մէջն ըլլալով համայնավար կուսակցութիւնը: Երեք սրահ բոլորովին քանդուած են, եօթը ուրիշներ աւերակ դարձած եւ հինգ միլիոն կը հաշուուին նորոգութեան ծախքերը, թէեւ ամէն ինչ չի նորոգուիր անշուշտ:

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Շ. ՇԱՀՆՈՒՐԻ «ՆԱՀԱՆՋԸ»ԻՆ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (*)

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Կարելի՞ է առարկայօրէն խօսիլ ներկայացման մը մասին, երբ երկը իր կարեւոր նպաստը ունեցած է հայ պատանիին գրական կազմաւորման, երբ ան դարձած է համազգութային եւ ազգային վէպ ու երբ, տարիներու երկայնքին, հոն գործող հերոսները դարձած են մտերիմ ծանօթներ.— Պետրոս, Սուրէն, Լոխում եւ... Նէնէթ, Լիզ, Կոստան: Ու երբ յանկարծ զանոնք կը տեսնենք միս-ոսկորով, ֆիզիքական կազապարով մը դէմդ կանգնած եւ անձնական ձայներով բնորոշուող: Կա՞յ ամբողջականօրէն «առարկայական» քննադատութիւն: Անշուշտ՝ ո՛չ: Չկայ եւ չի կրնար ըլլալ, քննադատութիւնը ունենալով, ի վերջոյ, անձնական մեկնակէտ: Այսուհանդերձ, դատումի կարելի առարկայականութիւն մը աւելի քան անհրաժեշտ է հոս, նկատի առնելով երեւոյթը, գործին կարեւորութիւնը, անոր տարողութիւնը, մեր դատումի ընթացքին մոռնալով նաեւ ներկայացման կարգ մը պահերուն մեր շուրջը՝ կանացի սրբուող աչքերուն թիւը:

ԲԵՄԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

Վէպը բեմականացուցած է թատերախումբին բեմադիրը՝ Օննիկ Գանթարճեան երկու «օգնական»ներու օժանդակութեամբ: Հոս կը ծագի հարց մը.— «Նահանջը» բեմականացուած էր Երեւանի մէջ ձայնասփիւռի եւ բեմի համար, սակայն «լոյս աշխարհ» չէր եկած մեզի անծանօթ պատճառներով, այսինքն՝ չէր ներկայացուած: Տեղեակ ենք որ Երեւանեան ձեռագիրը կը գտնուէր իրենց տրամադրութեան տակ — բեմադիրը եւ օգնականներէն մէկը Հայաստանի մէջ մասնագիտացած են: Սպասելի էր եւ պատշա՛ճ՝ որ այդ մասին ակնարկութիւն մը ըլլար յայտագրին մէջ, ու մանաւա՛նդ՝ ճշդուէր թէ լիբանանեան բեմականացումի աշխատանքին մէջ որքա՛ն եւ ի՛նչ համեմատութեամբ օգտագործուած էր — կամ չէր օգտագործուած — երեւանեան բնագիրը...:

«Նահանջը» եռամաս վէպ մըն է: Բեմականացումը վերածուած է երեք արարի: Ընդհանուրը բաղկացած է չուրջ քսան պատկերներէ կամ տեսարաններէ: Գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ ինը տարբեր միջավայրերու մէջ.— Լուսանկարչատուն, Պետրոսին սենեակը, Լեսքիւրին բնակարանը, սրճարան, փողոց, Հրաչին տունը, չոգեկառք, գաւառային տուն, հիւանդանոց: Տեսարանային փոխանցումները կը կատարուին մթութիւններով, որոնց ընթացքին տեղի կ'ունենան տեքորներու փոփոխութիւն: Գործողութեան ընթացքը եւ միջոցը նման է հեռատեսիլի պատկերներու շարահիւսման: Խօսակցութիւն առ խօսակցութիւն, պատկեր առ պատկեր կը «կարդանք» — եւ կը տեսնենք — վէպը իր էական մասերով:

Եթէ բեմականացման փափաքելի եւ իտէալ ձեւը չէ այս, սակայն ան կը մնայ ամէնէն պարկեշտը նկատի առնելով պայմանները եւ ուժերը: Օր մը, տաղանդաւոր թատերագիր մը կրնայ ցանկալի եւ արժանաւորագոյն բեմականացման աշխատանքը տանիլ գրելով «Նահանջ»ը բեմին համար: Կարեւորագոյնը, այժմ, այն գնահատելի խղճութիւնն է որ բեմականացումը հաւատարիմ էր բնագրին եւ կը փաստէր թէ անոր մշակները ճիշդ ըմբռնած էին, իր էական բաժիններով երկը, տոր ոգին եւ պատգամը:

Այսուհանդերձ, նոյնիսկ այն ձեւով որ տրուեցաւ, վերատեսութեան ենթակայ մասեր կարեւոր են: Թատերականացումը ընտրութիւն է, զտում, բիւրեղացում որ չի զբաղիր մանրամասնութիւններով — որոնք վէպին կառոյցին համար կրնան էական ըլլալ — այլ կ'աշխատի ընդգծել, ցցուն դարձնել հիմնական հոգեվիճակներ միայն եւ հեղինակին միտք-բանին: Միւս կողմէ անտեսուած էին խօսքեր, գաղափարներ որոնք գուրգուրանքով պէտք է յիշուէին: Այսպէս՝ եթէ հասկընալի կրնայ դառնալ, ազգային-կուսակցական կարգ մը դիւրազգացութիւններ խնայելու մտօք, զեղչումը որոշ դատումներու՝ Սուրէնի համբաւաւոր խօսքերէն՝ անըմբռնելի կը մնայ ուրիշ հատուածի մը կորուստը: Պէտք էր խնամքով ընդգծուէին, օրինակ, հետեւեալ խօսքերը երբ Սուրէն ֆրանսերէնով լոյս կ'ընծայէր իր հատորը՝ «Չկայ «կարօտ» բառին թարգմանութիւնը... ֆրանսերէն գոյութիւն չունի նաեւ «մա՛յր» բառին «հա՛յ» բառին, «աճառ» բառին... ֆրանսերէնը չկա՛յ մե՛ր «գաղթական»ին, մե՛ր «որբ»ին...»:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հարազատ պատկերացումը բեմականացման, իր առաւելութիւններով եւ անբաւարարութիւններով: Բծախնդիր, խըղճամիտ մօտեցում մը, որ կը հետապնդէ պարզագոյնով — ըսենք ամէնէն հասկնալի եւ պատկերաւոր ձեւերով — մատչելի, հետաքրքրական դարձնել պատմութիւնը: Ասոր համար կը գործածէ ամէն միջոց.— բլէ-պաք, կենդանի պատկեր, մտային պատկերներով ոգեկոչում, մթութիւն, լուսարձակի շեշտակի կեդրոնացում, երաժշտութիւն: Առանձնապէս յաջող տեսարաններէն մէկն էր — «գիւտ» մը, ինչպէս կ'ըսուի — «Նարեկ»ի հատուածը, երբ Սուրէն, քօղընտի լուսարձակով մը առանձնացած, կ'արտասանէ իր համբաւաւոր դատումը այն պահուն երբ, անդին, Պետրոս սիրոյ տառապանքին մէջ խորտակուած, բարձին տակէն կը հանէ Նարեկը կարդալու համար հատուած մը: Նոյնպէս՝ Փարիզի հայկական սրճարանը, ուր կը պատմուի Լոխումին խելագարութիւնը: Ասոնց կողքին տեղ գտած էին երեք — չորս բոլորովին աւելորդ, անշահ տեսարաններ որոնք իրենց պարտադրած նոյնքան մթութիւններով եւ տեքորներու փոփոխութեան համար պահանջած դադարներով — կը խանդարէին բեմադրութեան կշռոյթը, կը դանդաղեցնէին ընացքը եւ մթնոլորտը կը ծանծաղէր փոխանակ մեր ուշադրութիւնը լարելու (օրինակ, ցոյց տալու համար թէ Պետրոս հասած է Փարիզ, ցոյց կը տրուի իր մուտքը Հրաչին տունը, պայուսակը ձեռքին, երբ նախապէս տեսանք, թէ Նէնէթին հետ կռուած էր Փարիզ վերադարձի պահուն: Փոխանակուած մի քանի խօսքերը Հրաչին հետ, հեշտութեամբ կարելի էր փոխադրել յաջորդող տեսարանին): Շարժանկարի կամ հեռատեսիլի արուեստին անհարկի միջամտութիւններ են այդ տեսարանները:

«Նահանջ»ը յոռետես գործ մըն է անշուշտ: Գաղթահայութեան — «Հայութեան այս հատուածին» — ձուլումին վերջնական վճիռը սեպուի ան թէ՝ «ահազանգ» մը պարզապէս: Բեմադիրը աւելի շեշտած է մութը, մինչեւ թանձրագոյն սեւ, այնքան որ թատերախաղը կը վերջանայ կենդանի պատկերով մը, ուր կ'երեւին սեւազգեստ լուռ եղերամայրեր, կռնակ դարձուցած հայորդիներ եւ... խունկի հոտ: Իսկ անկէ առաջ նոյնիսկ Լոխումին կեանքի նշանաբանը — «ճահիճներ չորցնենք, ջրանցքներ բանանք» — թատերախաղի հերոսներուն կողմէ կը կրկնուի թաղմանական արարողութեան տխրութեամբ եւ շեշտով (մեր խօսքը չի վերաբերիր յաջող պատկերին, այլ փոխուած մթնոլորտին): Իսկ որպէս ընդհանուր մթնոլորտ փափաքելի էր որ աւելի շեշտուէր ֆրանսական միջավայրը հակադրօրէն աւելի ցցուն դարձնելու համար պոլսահայ ինքնակորոյս տղոց հոգեբանութիւնը:

Երաժշտութեան ընկերակցութիւնը կամ միջամտութիւնները ունեցան ընդհանուր օժանդակ դեր մը, նպաստելով տեղ մը պահի մը ստեղծման, ուրիշ տեղ՝ տրամաթիք լարուածութեան զօրացման: Ուղղակի տհաճելի էր, սակայն, մթութեան պահու մը ընթացքին, յանկարծ լսել «Ես սիրել եմ մի զոյգ աչեր»ը ու ան ալ ի՛նչ շեշտով, երգուած՝ իգական օտար ձայնի մը կողմէ որ մաս չէր կազմեր խումբին: Պարապութիւն մը չի լեցուիր ուրիշ պարապութեամբ մը: Բաց աստի, ջութակի լէյթ-մոթիվ եղանակը որ ինքնին գեղեցիկ դասական մաս մըն էր, անհրաժեշտ էր սակայն որ ան իր մէջ պարունակէր հայկական խաղեր մեր մէջ կարենալ արթնցնելու համար «հի՛ն, շա՛տ հին մեղեդի մը բոլորին ծանօթ...»: Ան պէտք էր մեր հոգեկան խոր ալիքները յուզէր:

ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բառասունեամէկ դերեր մեկնաբանուած՝ քսանեւվեց անձերու կողմէ: Զօհրապ Եագուպեան Փիէռն էր կամ՝ Պետրոսը: Իրեն չի պակսիր ո՛չ շունչը, ո՛չ իմացումը բեմական պահանջքներուն: Իր Պետրոսը, սակայն, հարազատ կերպարը չդարձաւ վէպին: Մնաց առաւելաբար միալար, ձայնական միօրինակ ելեւէջներով, անվերջօրէն ինքն իր թախիծին տակ կքած, իսկ հոգեկան տուայտանքներուն արտայայտութեան մէջ քիչ մը մելոտրամաթիք: Մինչ աւելի առնական, աւելի հպարտ «հայ երիտասարդ»ի տիպարի արտայայտութիւնը պէտք էր կերպաւորէր ինք:

Լութֆիկ Թապաքեան՝ ամբողջական Լեսքիւռ մը. ուռուցիկ, շնական բայց նաեւ սողացող, ներքնապէս աճարեկ եւ պատեհապաշտ:

Յարութիւն Սաղըրեան՝ հարազատ մըտաւորական մը որպէս Սուրէն: Ճիշդ առողջութեան, ապրումին կ'ընկերնար խոր ըմբռնումը իր պատգամին: Աւելի ապրող էակ մը ինք՝ քան ճախրող իմացականութիւն մը:

Յակոբ Պօղոսեան հաւատարիմ, պարզամիտ եւ սրտագրաւ սպասարկու մը՝ որպէս Կոստան:

Մեզ յուսախաբ չըրին ընաւ նաեւ Հըրայր Սաղըրեան (Հրաչ) եւ Մանուէլ Մարգարեան (Լոխում):

Նոյնը կարելի չէ ըսել, դժբախտաբար, Սեդա Գալփաքեանի մասին: Իգական գլխաւորագոյն դերը կարելի չէր յանձնել սկսնակի մը: Ի վերջոյ Նէնէթը, այդ խարտիշահեր Ֆրանսուհին, առանցքն է եւ րո՛յրը վէպին, ան համակ իգականութիւն է եւ նրբութիւն, մինչ դերակատարուհին օժտուած էր արտաքին ներկայանալիութեամբ մը միայն: Նոյնիսկ իր ձայնը մնաց զուրկ որեւէ հաղորդականութենէ:

Ցայտնենք նաեւ թէ մեզի բոլորովին հաճելի չէր տեսնել, իր երկրորդ երեւումին Լութֆիկ Թապաքեանը. — անբարոյ Լեսքիւռը ճանչա՛լ Հրաչին կնկան խստաբարոյ հօրը երեւոյթով...:

Ժորժ Գալփաքեանի չարժական տեքորները ունէին գործնականութիւնը ստեղծելու, բեմական տարածքներու պզտիկ փոփոխութեամբ մը, պահանջուած միջավայրը: Ասոր օգնեց դարձող բեմին ընձեռած առաւելութիւնները երբ կարելի էր երկու դէպքեր նոյն ատեն տեսնել (Հրաչին եւ Սուրէնին այցելութիւնը Պետրոսին, երբ սիրկա փակուած էր Նէնէթին հետ սենեակին մէջ: Քիչ մը նուազ մթութիւն սենեակին մէջ պիտի ծառայէր առաւել հետաքրքրական դարձնելու այդ տեսարանը):

×

Ամէնէն ակնբախ ու նաեւ շնորհաւորելի մասը այս ներկայացման կը կայանայ այն յոգնաբուռն աշխատանքին մէջ, որ խումբը տարած է: Զգալի էր այն ծանր պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը ու ասոր պարտադրած լրջութիւնը, որ «Նահանջը»ին ներկայացումը կը պահանջէր բոլորէն: Եթէ արդիւնքը համապատասխան չէր այդ հաւաքական ճիգին, ան յաջողեցաւ սակայն, հակազդեցութեամբ մը, մեզի պարտադրել լրջութիւն, գեղեցիկ պահերու եւ յուզիչ ապրումներու կողքին: Կարելի դարձաւ մեզի փոխանցել նիւթին մշտատեւ այժմէականութիւնը, մինչ Սուրէնին գաղափարները կը պահէին իրենց պայթուցիկ ուժականութիւնը հանդիսատեսին վըրայ Լոխումին հայրենակէզ ճենճերումին կողքին:

Ուրիշ դրական արդիւնք մը.— «Նահանջը»ին ներկայացումը վերարծարծեց լայն հետաքրքրութիւն մը վէպին եւ անոր հեղինակին հանդէպ: Շատեր ուզեցին կարդալ գիրքը ներկայացումէն առաջ, ուրիշներ անկէ վերջ: Եւ որովհետեւ հրատարակութիւնը ամբողջովին սպառած է, գիրքը այժմ կը փոխանցուի ձեռքէ ձեռք:

Վստահելով մեր ծանօթութեանց վրայ հեղինակին անձին՝ Շահան Շահնուրին հետ, մենք մեզի թոյլ կուտանք ըսելու թէ ան ուրախ պիտի զգար ինքզինք, տեսնելով այս ներկայացումը: Ինք՝ որ գիտէ նաեւ, կարգ մը պարագաներու մէջ, ո՛րքա՛ն հասկացողութիւն ցոյց տալ ի տես անբաւարարութիւններու, փնտռելով միայն դրականը: Ան ակնատես պիտի ըլլար խումբ մը խանդավառ երիտասարդներու — որոնց մէջ շնորհալիներ — ջերմեռանդ հաւատքին որոնք բեմ կը հանեն Սփիւռքի Հայութեան վէպը: Շահնուր վստահօրէն պիտի հրճուէր:

Ու անդամուան մը համար, մենք մեր կարգին չըլլանք աւելի պապական քան զՊապ:

ԳՐ. ԲԷՕՍԷՆԵԱՆ

(*) «Վարդան Աճէմեան Սթիւտիօ Ա. թատերախումբ»:

The Proud Armenians

———o———

Ա.

ԽՄԲ.— Յունիս 14ի մեր թիւով, յայտնած էինք թէ ամերիկեան Նէշընըլ Ճէոկրաֆիք պարբերաթերթը շահեկան յօդուած մը լոյս ընծայած է վերոյիշեալ խորագրով: Կ'անդրադառնանք աւելի մանրամասնօրէն.—

Տառացի իմաստով պէտք է հասկնալ հպարտ Հայերը: Եւ այս է արդէն հիմնականին մէջ «Նեշընըլ Ճէոկրաֆիք» հանդէսին Յունիսի թիւին մէջ նկարներով ճոխ շահեկան յօդուածին բովանդակութեան խորքը: Սակայն նաեւ հաւանաբար անհրաժեշտ ըլլայ երկրորդական մըն ալ զետեղել, այս անգամ կենսունակ, որպէսզի ներքին բովանդակութեան պատկերը դառնայ ամբողջական, լի: Արդարեւ, ամերիկեան պատկառելի հանդէսին 28 էջերը գրաւող տեղեկագրական բնոյթի գրութեան եւ անոր ընկերացող նկարներուն, քարտէսին, մանրանկարչական նմոյշներուն ներքին պարունակը կը սեւեռի հպարտ, կենսունակ ժողովուրդի մը վրայ: Ամէնուր՝ Քալիֆորնիոյ հայաշատ կեդրոններէն մինչեւ Արեւելեան Անատոլու ծըւարած հայկական բեկորները, ծաղկող Երեւանէն մինչեւ Պէյրութ, յօդուածագիր Ռոպըրթ Փոլ Ճորտընի աչքին երեւցող բոլոր Հայերը եթէ մէկ կողմէ հպարտ են իրենց ազգային ծագումին համար, եթէ գիտակից են, թէ պատմական հարուստ էջերով ու միտքի եւ հոգիի ճախրող թեւերով սլացող ազգի մը կը պատկանին, միւս կողմէ, հակառակ 1915ին, կենսունակ ժողովուրդի մը մէկմէկ դէմքերն են՝ ի՛նչ աստիճանի եւ դիրքի վրայ ալ որ գտնուին՝ հայրենի հողի վրայ թէ ի սփիւռս աշխարհի:

Ռոպըրթ Փոլ Ճորտըն, որ ամերիկեան հանդէսին օգնական խմբագիրներէն մէկն է, ձեւով մը ճամբորդական իր տպաւորութիւններն է յանձնած թուղթին: Արձանագրած է իր հանդիպումներն ու տեսածները, ինչպէս նաեւ լսածները, բայց յատկապէս սուր աչքերով նշմարած է տարտղնած, այլ ծաղկուն ժողովուրդի մը նուաճումը՝ անցեալի եւ ներկայի շաղկապով, ապագայի հեռանկարներով:

Գարնան երեկոյ մը, հայ կրօնաւորի մը ընկերակցութեամբ գտնուած է Մալաթիոյ մօտերը: Հայ քահանան, միջին տարիքի լռակեաց կրօնաւոր մը Պոլսէն, թախծոտ աչքերով բացատրած է, թէ Քիւրտերն ու Թուրքերը տէր դարձած են երբեմնի հայկական գիւղերուն: Ի տես աւերակ եկեղեցիի մը, բացատրած է, թէ այսօրինակ եկեղեցիներն ու մատուռները ընթացիկ կրօնավայրեր էին Թուրքիոյ մէջ. երկար ատենէ ի վեր թիրախ դարձած են վանդալներու, «քաղաքակրթութեան մը աւերակներն են»: Այսօր եւս Հայերը բռնի կը հեռացուին հեռաւոր գիւղերէ. հին առելութիւնն է: Երբեմն մանկամարդ աղջիկ մը կ'առեւանգուի, կամ ամուսին մը կը սպաննուի: Անկէ ետք չեն կրնար մնալ իրենց բնակավայրերուն մէջ. կ'երթան Պոլիս, Հայոց Պատրիարքարանը: Կը պատսպարենք զիրենք: Խօսողը հայ քահանան է, որ աւելցուցած է.— Է՛ր երբեմն, որ Հայերը մեծ զանգուած կը ներկայացնէին Թուրքիոյ արեւելքը: Քիչեր կը մնան միայն այժմ: Ամբողջ ներսը՝ միայն երեք եկեղեցիի մէջ դեռ պաշտամունք կը կատարուի: Մալաթիա ոչ մէկ եկեղեցի

մնացած է, սակայն հօտիս մէկ մասը հոն է, եւ երկար ժամանակ անցած է վերջին այցելութենէս ասդին: Այսօր, վերջին այցելութենէս ասդին: Այսօր, տան մը մէջ պիտի հաւաքուինք: «Պիտի տեսնէք ուրախութիւնը Հայերուն, երբ իրենց հաւատքը վերանորոգեն»:

Քանի մը ժամ ետք, երբ մութը իջած է, քաղաքին քանի մը հայ ընտանիքները հաւաքուելով լեցուցած են փոքր սենեակ մը եւ սկսած է արարողութիւնը: Ամենքին այն տպաւորութիւնը ունեցած է, թէ կարծես առաջին օրերու քրիստոնեաներու խումբ մը հաւաքուած է գուղնի քարանձաւի մը մէջ աղօթելու համար: «Հօտ մըն ենք, առանց հովիւի», մայլօրէն գիտել տուած է ալեւոր կին մը:

Լրագրողը նշմարած է հին վախին շարունակումը. — Մի մոռնաք մեզ, գինք կեցնելով ըսած է աղջիկ մը, մինակ ենք: Միշտ կը վախնանք, որ բան մը կը պատահի՝ անհանդստութիւն, վտանգ պատճառող:

— Բազմաթիւ անգամներ յիշելով Հայաստանի ճամբորդութիւնս, խորհած եմ, թէ արդեօք կա՞յ այլ ժողովուրդ մը, որ տառել դառն հարուածներու եւ աղետալի հալածանքներու ենթակայ դարձած ըլլայ եւ դարամեայ ճակատագրական չարիքներէն ետք աւելի ազնիւ նկարագրով մը չարունակած ըլլայ իր կեանքը: Հայերը ընթացան աշխարհի մէջ եւ բազմացան: Խաղաղասէր, տոկուն՝ աշխատանքի մէջ, խելացի, կրօնասէր, ընտանեսէր՝ անոնք դարձան մեծ, թէեւ քիչ ճանչցուած յաջողութեան մը դէմքերը: Բայց ո՛չ իրենց բնակավայրին մէջ»:

Շնորհք Պատրիարք Գալուստեան ամէնօրեայ պայքարի մէջ է գոյատեւման պայմաններուն դէմ Թուրքիոյ մէջ: Պիպլիական դէմք մըն է Պատրիարքը Ամերիկացիին համար, երբ տեսնուած է անոր հետ Մարմարայի կղզիին տան մէջ: Լրագրողը կէտ առ կէտ արձանագրած է Պատրիարքին խօսքերը.

1900ական թուականներուն սկիզբը աւելի քան երկու միլիոն Հայեր ապրած են Օսմանեան կայսրութեան մէջ, մեծ մասը Արեւելք, ուր իրենց նախահայրերը բնակած են գրեթէ երեք հազարամեակներ: Ապա յաջորդեց չարքը ջարդերուն եւ տեղահանութիւններուն, — իր հայրը, եղբայրները եւ մօրեղբայրները սպաննուած են, իր քոյրը առեւանգուած է, — կառավարական ուժերուն կողմէ:

1920ին կամ ասոր մօտ թուականին, միայն 150.000 Հայ մնացած է: Այսօր նուազած են թերեւս 45.000ի հասնելով Պոլիս, 15.000ի ալ երկրին ներսերը: Գաղթը կը չարունակուի:

— Եթէ ըսեմ ձեզի, աւելցուցած է Շնորհք Պատրիարք, թէ հարցեր չունինք, սուտ խօսած պիտի ըլլամ: Ազատ ենք մեր կրօնական պաշտամունքին մէջ ... սակայն կան դիւանակալական խոչընդոտներ: Դժուարութիւնները ներկայացուցած եմ մեր կառավարութեան»:

Ուզեց, որ իր միտքը պարզէ, գրած է Ռոպըրթ Փոլ Ճօրտըն: «Զենք կրնար նոր եկեղեցիներ շինել եւ ոչ ալ նորոգել հիները, սակայն Թուրքերը կրնան նոր մզկիթներ կառուցանել: Մեր եկեղեցիներուն ստացուածքները անարգար տուրքերու ենթակայ են: Մեր վարժարաններու տնօրէնները Թուրք տնօրէններ ունին, որոնց իշխանութիւնը կը զօրանայ: Նոյնիսկ մեր զաւակները դիւանակալական խոչընդոտներու կը հանդիպին մեր դպրոցները յաճախելու համար: Մենք երկրորդ կարգի քաղաքացիներ ենք»:

(Շար. – 1)

ՄԻՇԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քանի մը շաբաթ առաջ էր, որ յետ անողոք հիւանդութեան իր աչքերը կը փակէր գաղութիս հին արուեստագէտ՝ Միշա Ազնաւուր:

Ամայացած իր երբեմնի չէն ու կենսուրախ դէմքերէն, այն դէմքերէն որ երեսունական թուականներուն դիմագիծ տուին հայկական Փարիզին, այսօր այդ նոյն հայկ. Փարիզը, իր նորոգուած դիմագիծով, կարծես օրէ օր մոռացութեան կու տայ իր հին անդամները: Անոնք, որ կանուխ մեռան աւելի յուզարկաւոր ունեցան, բայց անոնք որ բախտն ունեցան քիչ մը աւելի ապրելու ու հասնելու, ինչպէս Միշան, ութսունի սեմին, մնացին առանձնացած, աւելի գերեզմանատուներու մէջ ունենալով իրենց սերնդակիցները, բարեկամները ու սրտակիցները:

մը եւ հոն արդէն կը դառնար ծանօթ արուեստագէտ մը: Հոն է նաեւ որ պիտի ծանօթանար տաղանդով լեցուն երիտասարդ դերասանուհիի մը՝ Քնարին, որու հետ կազմելէ ետք արուեստագէտ զոյգ մը, պիտի դառնային նաեւ երկու արուեստագէտներու ծնողք: Պոլսէն Յունաստան, ապա վերջնապէս Փարիզ հաստատուած, Միշա Ազնաւուրեան շարունակելով հանդերձ իր մասնակցութիւնը բերել օփերէթներու, խնճոյքներու, հարսանիքներու, իր ապրուստին համար պիտի վարէր ճաշարաններ, ուր շատ յաճախ կը դիմէին ուրիշ արուեստագէտներ, գիտնալով որ սեղանը միշտ բաց էր եւ «հաշիւը» կարելի էր շուզելով մեկնիլ: Շատեր կը յիշեն դեռ Ռիւ տիւ լա Հիւ–

Բազմութիւններ ոգեւորող Միշա Ազնաւուրը քիչ յուղարկաւոր ունեցաւ: Ան՝ որ կեանք տուած էր Շառլին, իր կեանքի վերջալոյսին աւելի ծանօթ դարձած էր իբրեւ հայրը Շառլին, քան այն կենսոտ ու կովկասեան խանդավառութեամբ լեցուն դերասան – երգիչը, որ Սայաթ – Նովան սիրցնել տուաւ մեզի:

Ծնած Ալխալխա, 1897ին, 19 տարեկանին կ՚անցնէր Պոլիս օփէրէթի խումբով

չէքի Կովկաս ճաշարանը, որ ուրախ – զուարթ ժամադրավայր մըն էր եւ կարեւոր չէր որ դրամ չըլլար, քանի կար անկեղծ մթնոլորտ մը, բարեկամութիւն եւ ոգեւորող՝ Միշան: Դեռ կան անշուշտ Հայեր, որ կը յիշեն Արշիճ Մալ ալանը, Անոյշը, ուր Ազնաւուրեան կ՚երեւէր, զանազան դերերով: Անկասկած ինքն է որ երգելու ճաշակն ու սէրը տուաւ Այտային եւ Շառլին:

Ծանօթ է նաեւ որ գրաւման շրջանին Ազնաւուրեաններու բնակարանը տեսակ մը կեդրոնատեղի եղած էր դիմադրական ներու եւ այս մասին երկար անդրադարձած է Շառլ Ազնաւուր իր գրքին մէջ «Ազնաւուր՝ Ազնաւուրի կողմէ»:

1966ին Միշա Ազնաւուրեան կը կորսնցնէր իր կինը՝ Քնար ու անկէ ի վեր, ինք ալ առողջական ծանր տագնապներէ կ՚անցնէր առանց երբեք կորսնցնելու պահ մը իսկ իր իմացականութիւնը ու մանուա՛նդ ապրելու տենչը: Այսօր ինք ալ կը միանայ արուեստագէտներու այն հոյլին, որ Պոլսէն Փարիզ հայ բեմին ու երգին սէրը տուաւ այս գաղութին եւ որմէ վերապրողները շատ քիչ են այլեւս:

Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ՏՈՒՆ–ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ալ. Սպենդիարեան տուն – թանգարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, որ կը ներկայացնէ երաժիշտի կեանքին վերջին տարիները: Ցուցադրութեան դրուած են «Ալմաստ» օփերայի պատմութեան նուիրուած նիւթեր: Այցելուները դիտած են օփերայի առաջին գործողութեան ձեռագիրը, որ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի: Ցուցադրուած են նաեւ Փարիզ, Թիֆլիս, Նովոսիբիրսկ եւ այլ քաղաքներու մէջ տարբեր տարիներուն ներկայացուած «Ալմաստ» օփերայի բեմադրութիւններու յայտագիրները, գլխաւոր դերերը մեկնաբանողներու նկարները: Ցուցահանդէսի բացման առթիւ տեղի ունեցած երեկոյթի ընթացքին, թանգարանին տնօրէնը՝ Ծ. Համբարձումեան, խօսած է Հայաստանի երաժշտական մշակոյթի զարգացման մէջ Սպենդիարեանի ունեցած վաստակին մասին: Խօսք առած են Լենինգրադի երաժշտանոցի Փրոֆ. Գ. Տիգրանով եւ Գ. Ադամեան: Սպենդիարեանի ստեղծագործական եւ մանկավարժական աշխատանքներու մասին խօսած է իր աղջիկը՝ երաժիշտ Մ. Սպենդիարեան: Երեկոյթը վերջ գտած է նուագահանդէսով մը, որու ընթացքին մեկնաբանուած են երաժիշտին սենեկային գործերը:

×

Ա. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐՔԸ

Քանդակագործ Արտաշէս Յովսէփեան պատրաստած է բարձրաքանդակներու շարք մը, որ պիտի զարդարէ Երեւանի մէջ կառուցուող մամուլի տունը: Շէնքի ճակատի 25 մեթրնոց քանդակազարդ սիւներու փոսերուն մէջ պիտի զետեղուին Մեսրոպ Մաշտոցի, Յակոբ Մեղապարտի, Գրիգոր Արծրունիի, Մխիթար Սեբաստացիի, Ոսկան Երեւանցիի եւ այլոց արձանները: Լեռնային Զանգեզուրի Սառնակունք գիւղի ծնունդ Ա. Յովսէփեան մանկութենէն շրջապատուած է անցեալի անանուն քարտաշ վարպետներու, եկեղեցիներ կառուցանողներու աշխատանքներով, որոնցմով լեցուն է իր ծննդավայրը: Քարտաշութեան արուեստը ժառանգած է իր հօրմէն: Ապա, Երեւանի Փանոս Թերլէմէզեան Գեղարուեստի ուսումնարանը աւարտելէ ետք ընդունուած է Լենինգրադի Գեղարուեստի Ակադեմիան: Քանդակագործին ստեղծագործութիւնները դրուած են Հայաստանի գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ արտասահման: Իր գործն է Վարդան զօրավարն ու Յովսէփ կաթողիկոսը ներկայացնող բարձրաքանդակը, որ կը զարդարէ Նիւ Եորքի հայ եկեղեցւոյ ճակատը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

4.

Հին գերեզմանաքարերի մօտով անցնում էր մի բարալիկ առուակ: Նրա եզրերը պատուած էին խիտ կանաչով: Մարդիկ ճեղքում էին բարձր խոտը: Վիրաւորները չէին հառաչում: Կարծես նաեւ վիրաւոր էր առուակը, որ լռել էր խոտերի ու թփերի արանքում:

Իւրաքանչիւրը քայլում էր իր մտքերի հետ: Կարծես կողքինին չէր էլ նկատում, չկար: Միայն վիրաւորներին տանող զինուորներն էին երբեմն խուլ տնքում: Նրանց փոխարինում էին ուրիշները: Նրանց դէմքերից քրտինք էր թափւում:

Բայց ուրախ էին: Դէ, փրկուել են գերութիւնից, անպատուութիւնից, ներքինի դառնալուց: Ինչո՞ւ էին մոլլաներն ու բէյերը իրենց ներքինացնում: Դա ինչ անասնական ձգտում է՝ իր նմանին ներքինացած տեսնել: Ռուս զինուորների համար սա անըմբռնելի ու անհասկանալի էր: Այնինչ Հայերը գիտէին, լաւ գիտէին, թէ ինչ է նշանակում դա:

— Թուրքն ուզում է ձեր սերմը եւս կտրել, հասկացէք, ասաց Թաթուլը ենթասպային: Թուրքն ուզում է, որ ուրիշ ազգերի մարդիկ միայն իր համար ապրեն իբրեւ անասուն, բեռնակիր: Այս է նրա ձգտումը:

Զառիվերը ծանր էր: Այժմ բարձրանում էին: Պէտք է բարձրանալ: Անտառը հեռու չէ:

×

Անտառ է: Գիշեր է:

Վանքի բակում Թուրքերից վերցրած զէնքը Թաթուլ խմբապետը յանձնեց Ռուսներին: Ենթասպան համբուրեց Թաթուլին:

— Մինչեւ երկինք շնորհակալ եմ ձեզնից՝ Հայերից: Դուք մեզ փրկեցիք՝ ձեր կեանքը վտանգելով: Սակայն ինչո՞վ հատուցենք ձեզ:

— Է՜, դէ ի՛նչ, ասաց Թաթուլը: Մարդ ենք, միմեանց պէտք է օգնենք: Հատուցումն այն կը լինի, որ դուք կարողանաք անցնել ռազմաճակատն ու միանալ ձեզ –րոնց: Մեզ որեւէ բան չի հարկաւոր, եղբայր:

— Իսկ դուք չէք գալի՞ս մեզ հետ, զարմացաւ ենթասպան:

— Ոչ: Մեր ճանապարհը դէպի արեւմուտք է, դէպի մեր տներն ու մեր հարազատները: Թուրքերը ջարդում են մե –րոնց: Մենք գնում ենք մահուանն ընդառաջ:

Ռուսները յուզուեցին, ինչպէս կարող էին սկսեցին մխիթարել Հայերին: Նրանք սաստիկ զարմացան, իմանալով, որ Թուրքերը աւերել են նաեւ ռուսական մի գիւղ, կոտորել նրա բնակիչներին:

— Իսկ Հայաստանում ռուսական գիւղեր կա՞ն, հետաքրքրուեց ենթասպան:

— Այս կողմերին կան, պատասխանեց Թաթուլը: Դէպի Կարս ու Արդահան տանող լեռնանցքներում ռուսական գիւղեր կան: Երեւի Թուրքերը բոլորը աւերել են: Դէ, Թուրք է: Շտապեցէք հասնել ռազմաճակատ, քանի գիշեր է:

Հայերը, որ տեղանքին լաւ ծանօթ էին, Ռուսներին հասցրին մինչեւ Թուրքական զօրքերի թիկունքը եւ յարմար անցք գտնելով, նրանց պատուիրեցին գընալ այդ ուղղութեամբ: Ռուսները փաթաթուեցին Հայերին, շնորհակալութեան խօսքեր ասացին նրանց ու մտնելով մի նեղ ձորակ՝ ձուլուեցին գիշերային խաւարի հետ: Թաթուլը նրանց ետեւից խաչակնքեց:

— Տէրն ընդ ձե՛զ...

Հեռզհետէ մարեցին գնացողների քայլերի ձայները: Ոչ շատ հեռուից լսւում էր թնդանօթային կրակի որոտ:

5.

Թլպատուելուց յետոյ, Գուրբան Ալի Մանուկը իր հոգու մէջ որեւէ փոփոխութիւն չէր նկատում: Աւելին, այլեւս նա չէր վստահում որեւէ հաւատի: Եթէ իր ապրած երկու հաւատից մէկը արդար է, միւսը՝ մոլորած, ապա ինչո՞ւ չի դա անդրադարձւում իր հոգում: Գուցէ ինքը հոգի չունի: Ոչ, ունի: Միայն բոլոր հաւատները սնամէջ են, խախտուած, աչքի կարմիր փառ, որ ամէն ինչ մի գոյնի է ցոյց տալիս:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(95 – Շար.)

Այրի Տիկին Վերժին Մասլաքեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հելվաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մասլաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերնար Մասլաքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերոբեան եւ զաւակները, Օր. Մատլէն Օգգաճեան, այրի Տիկին Ճորտեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մասլաքեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՍԼԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Յունիս 29, ժամը 8.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլերմոն-Ֆերան, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Ըստ հանգուցեալին փափաքին, ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Անժէլ Գալիկեան եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ կը կատարուի Յուլիս 2ին, Կիրակի առտու ժամը 9էն 11 Սէն Անտրէ լը Օ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՊԱՂՏԻԿ ԳԱԼԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող բարեկամներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սաթենիկ Նարայեան կը նուիրէ 100 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին, իր ողբացեալ ամուսնոյն մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլ — Սարսէլի Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Պ. Յովհ. Աճէմեանի մահուան առթիւ 300 Ֆր. Տ. Օսմանճեանէ, 50 Ֆր. Տ. Տ. Գալճեանէ:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12-14, Rue St. Bazile

EXPOSITION DE PEINTURES

HERAYR

du 30 Juin au 30 Juillet
Ouvert tous les jours de 14 à 20 h.
Salle Daron

Vernissage :
Vendredi 30 Juin à partir de 19 h.

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Յուլիս 2, Վարդավառ է: Տօն է պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 3, Յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 5-6 օր առաջ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 6 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱԻՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Յուլիս 2, Վարդավառի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ խոհարար մը կ'ուզուի Լիոն, հայկ. ճաշարանի մը համար: Դիմել՝

Restaurant TAMAR
5, Rue Ferrandière
69002 Lyon
Tél. : (78) 42-20-24

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ԵՕԱՄԵԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Մասնակցութեամբ ֆրանսահայ խումբերու, հովանաւորութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, նախագահութեամբ

Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յուլիս 1 եւ Կիրակի Յուլիս 2 ժամը 10էն սկսեալ

STADE JEAN-BOUIN
Rue du Gouv. Gen. Eboué, Issy

ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ի պատիւ հայ փութպոլիստներուն Շաբաթ Յուլիս 1, ժամը 21.30ին Սամուէլ — Մուրատ վարժարանի սրահը (26, Ռիւ Թրուայոն)

ՎԱՐԴԱՎԱՌ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 2ին նախաձեռնութեամբ Տարօն — Տուրուբերանի Հայր. Միութեան:

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ժամը 13ին ճաշ, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը՝

9, Ավընիւ տը Մատրիտ

Կը մասնակցի՝ ՅԱՐԴԱՐ (զուգերգ)

Շառանթօն — Էքոլէն թիւ 103 օթոպիւսը եւ իջնել Փըքի փոն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի Յուլիս 2, Շաթօ տը Վօրընառ

Fête Champêtre

Organisée
par le RENOUVEAU ARMENIEN
DE VILLEFRANCHE S/S 69400
le Dimanche 2 Juillet au
CHATEAU DE VAURENARD A GLEIZE

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԼՈՒ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպութեամբ՝ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի, Յուլիս 2 ժամը 16ին:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ՏԷՐ-ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ (Հայերէնի փրոֆեսէօր Էքսի համալսարանը)

Կը խօսի

ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանութիւն, խմբերգ, հայկական պարեր:

Ջաւէշտ՝ «Սամաթիացի Աբիկ Աղա»

Պիւֆէ — Շամփուրով խորոված

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65
ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

SA NOUVELLE DIRECTION
présente
son mini-spectacle
avec Marten Yorgantz et Norayr

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան
Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մելիքեան
ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց թոռնիկին՝

ROGER-ԺԱՆ-ի

ծնունդը, 1978, Յունիս 19, Մարսէյլ

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան կը նուիրեն 100 ֆ. Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբին եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մելիքեան 100 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը, Յուլիս 2ին, Կիրակի ամբողջ օրը Ֆայրիկուլի Հանրակառքի Ընկերութեան ծառախիտ դղեակին մէջ:

Ծոխ պիւֆէ — Շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով — Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ զանազան անակնկալներ — Նուագախումբ Քոչարի խումբ:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հետ բերել աթոռ եւ սեղան:

Պուլի մրցում

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶ.— Յուլիսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ, Յուլիս 1, առաւօտեան ժամը 7ին, Փորթ տ'Օռլէան, 10-12 Ավընիւ փօլ-Ափէլ, վերադարձ Յուլիս 30ին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԴ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժացնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (Icycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

Voyage en Arménie
du 29 JUILLET au 12 AOUT
2 JOURS MOSCOU, 8 JOURS EREVAN, 2 JOURS TBILISSI, 3 JOURS LENINGRAD
Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN
Hôtel première catégorie, pension complète, Excursions
×
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի
ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ
ՍԵՊՏ. 28էն ՀՈԿՏ. 12
Կ'ընկերանայ Վ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30էն ԱՌԱՋ
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
29
JEUDI
29 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.151
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 14.151

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ երկու լրագրողներ, մէկը՝ Պալթիմոր Սընի, միւսը՝ Նիւ Եորք Թայմզի Մոսկուայի մէկ թղթակից Պալթիմոր Սընի, միւսը՝ Նիւ Եորք Թայմզի Մոսկուայի մէկ թղթա — մասին դատարանը հրաւիրուած էին Զօրքէջարբէի առաջ: Մասնաւոր բացատ - րութիւն մը չկայ « Հրաւէր »ին վրայ, բայց երկուքին համար ալ նոյն թիւը կայ 3 - 11378, ինչ որ կարծել կուտայ թէ նոյն « յանցանքը » գործած են: Արտաքին նախարարութեան մէկ պաշտօնեան ի պատասխան լրագրողներուն հարցում - ներուն, ըսած է (հեռաձայնով) որ ամբաստանութիւնը « զրպարտող »ի կը վերաբերի եւ բողոքողը լուրհ. Զայն - Հեռատեսիլն է: Ամերիկեան օրաթերթը, Հերըլտ Թրիպիւն կ'ըսէ սակայն թէ ռուսերէնի մէջ այդ բառը նաեւ « անուա - նարկիչ » կը նշանակէ: Կը թուի թէ երկու լրագրողները մէկ հասարակաց գիծ ունին.— երկուքն ալ Վրաստան եւ Հայաստան այցելած են Մայիսի վերջ եւ յօդուածներ գրած այդ մասին իրենց թերթին մէջ (Ուիթնէյի յօդուածին մէկ մասը Արարատ Քոնեաքի վերաբերեալ, կուտանք յաջորդով):

ՔՈԹԻՏԻԷՆ ՏԸ ՓԱՐԻ իր վերջին թիւը հրատարակեց Չորեքշաբթի: Արդարեւ, « Վերջին Քոթիտիէնը » խորագրով Ֆիլիփ Թէսոն կը բացատրէ թէ այլեւս չէր կրնար տոկալ եւ ցարդ եթէ յարատեւած էր, ի գին մեծ զոհողութիւններու, պատճառն այն էր որ ամէն առաւօտ այդ յարատեւութիւնը իր արդարացումը գըտած էր՝ գոյութիւն ունենալու մտաւո - րական եւ արհեստագիտական հաճոյքը, լոյս տեսնելու գրեթէ ֆիզիքական ուրախութիւնը: Բայց վերջին օրերու թերթին լրագրողներու եւ պաշտօնեաներու (Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.) մէկ «անտեղի եւ չափազանցուած » պահանջը եւ իբրեւ հետեւանք գործադուլը, նաեւ այն ճըշ - գումը թէ չարժումը ազդարարութիւն մըն է, ուրեմն սկիզբ մը, բացած է որպէսզի Քոմպաի նախկին խմբագիրը (որ 1974 Ապրիլին հիմնած էր այս տե - սակէտ ունեցող օրաթերթը, որ կրցած էր ալ անկախ մնալ, ինչ որ կարեւորագոյն ազդակն է թերթի մը համար) վերջակէտը դնէ: Ողբալի է անշուշտ նկատել թէ տեսակէտի անկախ մամուլը չի կրնար տոկալ այլեւս Ֆրանսայի մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, մամուլի կացութիւնը շատ ծանր է եւ կուսակցական օրգան մ'իսկ, որու բնականաբար չի պակսիր տոկալու «միջոցները », կը ստիպուի կրկին յաւելում ընել, արդարեւ Իւմանիթէ Շաբաթ օրուընէ իր գինը կը բարձրացնէ 1,80ի եւ Չորեքշաբթիի թիւով ալ դառն տո - ղերով կ'անդրադառնայ այս կացութեան: Թուղթի, տպագրութեան եւ Յուլիս մէկէն թղթատարի 30 առ հարիւր յաւելումը, կ'ըսէ Իւմանիթէ անխուսափելի կը դարձնեն առիկա « եթէ մութ եկա - մուտներ չկան» ակնարկելով անշուշտ երսանի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ երկու չուետացի զբօ - սաշրջիկ սպաննուած են, երրորդ մըն ալ վիրաւորուած « կատղած » մարդու մը կողմէ որ յանկարծ մեթրոյէն ելած է, կացին մը ձեռքը:

ԺԻՍԿԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ երեք օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Սպանիա:

ՖՐԱՆՍԱ օրէ օր «կը ծերանայ» այլ խօսքով ծնունդներու թիւը կը նուազի ինչ որ կը մտահոգէ իշխանութիւնները: Երեւոյթը նոյնն է բոլոր ճարտարար - ուեստականացած երկիրներու մէջ: Ազգ. Ժողովը օրինագիծ մը քուէարկեց որ կ'երկարաձգէ յղի կիներու հանգստի շրջանը, երկու շաբաթով ծնունդէն ետք, ինչ որ ընդհանուր շրջանը կը հասցնէ 16 շաբաթի:

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ՑՈՎՆԱՆԵԱՆ, Սէն Կըլաուտին քաղաքապետը, քննութիւն մը կատարած է դպրոցականներու մօտ, որմէ պարզուած է որ ամէն դպրոց կամ վարժարան շատ դիւրութեամբ կարելի է թմրեցուցի գտնել: Ահազանգ կը հընչեցնէ, հաստատելէ ետք թէ Բ. դասարան հասած տղոց 90 առ հարիւրը արդէն «ծխած» է եւ ոմանք ալ սկսած են վարժուիլ զօրաւոր թմրեցուցիչներու եւ հասած են hերօյինի: Իր վրդովումը յայտնեց Ֆրանս — էնթէրէն եւ աւելցուց թէ ծրագրած է շարժում մը ստեղծել պայքարելու համար:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ երկրաշարժին զոհերու թիւը կրկին բարձրացած է: Նոր հաշուեկշիռի մը համաձայն 49 մեռեալ կայ:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Քալական վստահեցուցած է Կիպրոսի նախագահը, որ իր երկիրը զօրավիգ կը կենայ իրեն եւ ըստ Կուարտիըրնի յայտարարեր է որ թրքական առաջարկները կղզիին բաժանման մասին, անընդունելի են: Համակրանքով մօտիկ ըրեր է նաեւ Քիփրիանուի առաջարկը, Կիպրոսը ամբողջապէս « ապազինուորացնել » ինչ որ կը նշանակէ ոչ միայն թուրք այլեւ յոյն զինուորներու եւ սպաներու քաշուիլը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(Արմէնփրէս, Յունիս 14, 16, 19, 22)

ՄԱՐՏՈՒՆԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԱՐՄԷՆՓՐԷՍԻ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով, կառավարութեան առընթեր պետական տեղեկատուութեան գործակալութեան՝ Արմէնփրէսի տնօրէն նշանակ - ուած է Մարտունի Հայրապետի Խաչա - տրեան, որ տարիներ աշխատած է Հա - յաստանի մամուլի մէջ եւ վարած է Արմէնփրէսի փոխ տնօրէնի պաշտօնը:

×

«ՇԻՐԱԿ» ԱՌԱՋԻՆ ԴԻՐՔԻՆ ՎՐԱՅ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի Բ. դասի ախոյենական մրցաշարքին մէջ, 18րդ մրցումէն ետք, Լենինականի « Շիրակ » խումբը առաջին տեղը կը գրաւէ: Ցարդ 27 կէտ արձանագրած է: Երկրորդ տեղը կը գրաւէ « Կոտայք » խումբը 25 կէտերով:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Հայաստանի վարչապետ Ֆադէյ Սար - գսեան, Յունիս 20ին ընդունած է Լիբանանի կառավարական պատուիրակու - թիւնը, զոր կը գլխաւորէր Լիբանանի փոխ — վարչապետը Մ. Եադելսկի: Հանդիպումի ընթացքին Ֆադէյ Սարգսեան հիւրերուն ծանօթացուցած է Հայաստանի տնտեսական ու մշակութային մարզերէ ներս արձանագրած յաջողութիւնները, ժողովրդական տնտեսութեան զարգաց - ման հեռանկարները, հողերու բարելա - ւումը, Սեւանայ լիճի հարցը, գիտական հիմնարկներու եւ ուսումնական հաս - տատութիւններու գործունէութիւնները: Ընդունելութեան ներկայ եղած են Հա - յաստանի Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալ Ռ. Սվետլովա, Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդի Գիտութեան Արուեստագիտութեան պետա - կան կոմիտէի անդամ եւ Գիտութեան եւ Արուեստագիտութեան Ընկերութիւննե - րու Համամիութենական Խորհուրդի նախագահ Ակադ. Ա. Իշլինսկի եւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԵՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, էճէվիտի Մոսկուա այցելութիւնը պսակուեցաւ երեք համաձայնագրերու ստորագրութեամբ երկու երկիրներու միջեւ: Օրին տուինք լուրը, ստորեւ բոլոր մանրամասնութիւնները, զորս կը քաղենք Պոլսոյ թերթերէն.—

Թուրքիոյ վարչապետ Պիւլէնտ Էճէվիտ Յունիս 23ին Մոսկուայի մէջ երեք համաձայնագիր ստորագրեց Խորհ. Միութեան հետ, եւ այս կերպով երկու երկիրներու յարաբերութիւնները աւելի բարւոք, ամուր եւ արդիւնաւոր փուլի մը մէջ մտան: Կնքուած համաձայնութիւններուն առաջինն է թուրքեւխորհրդային քաղաքական վաւերագիրը, երկրորդը՝ մշակութային եւ երրորդը՝ Սեւ ծովու սահմանաւորման եւ ընդծովեայ հարըստութիւններու օգտագործման համա - ձայնագիրը: Քաղաքական վաւերագրով, երկու Պետութիւնները յանձն կ'առնեն չդիմել սպառնալիքի եւ բռնի ուժի, յարգել երկիրներու հողային ամբողջակա - նութիւնը, միջամուխ չըլլալ տարբեր երկիրներու ներքին գործերուն, եւ չարտօնել որ երկիրներու հողերը օգտագոր - ծուին յարձակողական նպատակներով: Խորհ. Միութիւնը կը յարգէ Թուրքիոյ գերիշխանութիւնը, հողային լրութիւնը, վարչաձեւը եւ ներքին կարգուսարքը: Մոսկուա երաշխիք կուտայ Թուրքիոյ, որ իր հողերը պիտի չօգտագործուին տարբեր երկրի մը դէմ յարձակումի ձեռնարկելու եւ քանդիչ նպատակներու ծառայելու համար: Ռուսիա մասամբ բարեփոխեց իր տեսակէտը եւ մօտեցաւ Կիպրոսի թրքական առաջարկներուն: Աթաթիւրքի եւ Լենինի կողմէ հիմնուած թուրքեւխորհրդային բարեկա - մութիւնն է որ կը վերանորոգուի այս կերպով:

Ինչ կը վերաբերի ծովային համաձայնութեան, երկու երկիրները համահաւա - սար իրաւունքներով պիտի օգտուին Սեւ ծովէն եւ այս սկզբունքին համաձայն պիտի սահմանագծեն զայն: Թուրքիա իրաւունք պիտի ունենայ 150 հազար քիլո - մեթր տարածութեամբ ծովային ճամբու մը տիրանալու: Սեւ ծովու վերեւ օդային թռիչքի մասին տիրող տարակար - ծութիւնները շարաթէ մը պիտի հար - թուին: Այս համաձայնութիւնը կրնայ օրինակ հանդիսանալ Եգէական ծովու մասին տիրող տարակարծութեան, որ դեռ կը շարունակուի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Մշակութային գետնի վրայ, երկու երկիրները զարկ պիտի տան իրենց գոր - ծակցութեան, ֆոլքլորիկ խումբեր, նըւագահարներ, արուեստագէտներ, երգ - չախումբեր, նուագախումբեր փոխա - դարձ այցելութիւններով պիտի նպաստեն թուրքեւխորհրդային մշակութային շարժումին:

Լայն համաձայնութիւն գոյացաւ նաեւ տնտեսական գետնի վրայ: Թուրքիա Խ. Միութեան պիտի ծախէ իր հողագործական եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւնները, որոնց վաճառումին համար դժուարութիւն կը կրէր, եւ փոխարէն պիտի ստանայ գործատան կազմածներ, մեքենայ, նաւթանիւթ եւ շինանիւթ, եւ պարտքերը պիտի վճարուին երկար պայմանաժամով:

Այս տարի, Խորհ. Միութիւնը Թուր - քիոյ պիտի տայ մէկ միլիոն թոն քարիւղ, յետագայ տարիներուն՝ երեք միլիոն թոն, եւ Թուրքիա դարձեալ պիտի տայ հողագործական բերք եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւններ: Ռուսիա, քարիւղէն զատ, պիտի տայ նաեւ փուէլ օյլ եւ մոթորին:

Ռուսիա պիտի տայ զօրաւոր բնա - ծուխ, Իսքէնտէրունի երկաթ պողպատեղէնի արտադրութիւնը զօրացնելու համար: Նախապէս Թուրքիա այս ածուխը Ամերիկայէն կը ստանար: Խորհ. Միութիւնը հարկ եղած մեքենաները եւ կազմածները պիտի տայ Թուրքիոյ, քարիւղի զտարաններուն արտադրութիւնը աւելցնելու համար: Ռուսիա Թուրքիայէն պիտի գնէ առանձնապէս կօշիկ, կանանց եւ արանց հանդերձեղէն, մորթ եւ նման գոյքեր, իսկ Թուրքիա Ռուսիայէն պիտի ապահովէ երկաթ եւ պողպատ, քիմիական աղբ եւ նաւթանիւթ, դեղօրայքի յատուկ նախանիւթ, առանց տոլլիր վճարելու, եւ փոխարէնը ապրանք տալով:

Զարկ պիտի տրուի նաեւ ծովային փոխադրական գործին, եւ խորհրդային նաւերը, որոնք ներկայիս կը բանին Վառնայի եւ Օտէսայի միջեւ, այսուհետեւ պիտի հանդիպին նաեւ Պոլիս:

Թուրքեւխորհրդային երեք համաձայ - նագրերը ստորագրուեցան երկու երկիրներու վարչապետներուն՝ Պիւլէնտ Էճէ - վիտի եւ Կոսիգինի կողմէ, որոնք սիրալիր խրախուս ձեռք սեղմեցին եւ շնորհաւորեցին զիրար: Ստորագրումին ներկայ եղան, թրքական պատուիրակութենէն զատ, խորհրդային Արտաքին Նախարար Գրոմիկօ եւ բարձրաստիճան պաշտօնա - տարներ, որոնք ծափահարեցին այս դէպքը:

ԱՐԱՐԱՏ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻ ԴԻՆԱՄՈՅԷՆ
1 - 4

———o———

Խորհրդային ախոյենութեան մրցում - ներու արդիւնքներն են (Երկուշաբթի).—

Արարատ - Դինամօ (Մոսկուա) 1-4,

Կայրաթ - Դինամօ (Կիեւ) 0 - 0,

Բախտակոր - Սպարտակ 1 - 3,

Նէֆթչի - Զարիա 2 - 1,

Զէնիթ - Դնեպր 2 - 2,

Տորպետօ - Շախտեոր 1 - 2:

13 խաղերէ ետք, դասաւորման գլուխն է՝ Զենիթորեց 18 կէտով:

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ա. Շարուրեան՝ պրպտելով Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ ի պահ մնացած Թ. Ազատեանի դիւանը, ի յայտ բերած է բանաստեղծին տարեկից ազգականներէն Զարմայր Մեծատուրեանի յուշերը՝ Մեծարենցի մանկութեան եւ դպրոցական տարիներու կեանքին մասին:

Միսաք Մեծարենցի կենսագրութիւնը, ինչպէս ծանօթ է, շարադրած է Թորոս Ազատեան եւ 1922ին Կ. Պոլիսի մէջ լոյս ընծայած է «Միսաք Մեծարենց. իր կեանքը» խորագրով: Հեղինակը, այսուհանդերձ, տարիներ փորձած է յաւելեալ տեղեկութիւններ ու նիւթեր քաղել ու հրապարակել քնարերգակին մասին: Այս ուղղութեամբ դիմած է Զարմայր Մեծատուրեանի: Ահա թէ ի՛նչ գրած է Թորոս Ազատեան.

— 1945ին, էջմիածին ուղեւորութեանս դարձին, Սոֆիայի մէջ առիթը ունեցայ ծանօթանալու Մ. Մեծարենցի տարեկից ազգականներէն Զարմայր Մեծատուրեանի եւ խնդրելու իրմէ, որպէսզի գրի առնէ այն բոլոր մանրամասնութիւնները, որոնք կը վերաբերին տարաբախտ քնարերգակին մանկութեան եւ դպրոցական տարիներուն: Իր խոստումը յարգեց ան եւ Մեծարենցի մահուան քառասնամեակի նախօրեակին ինծ ղրկեց արդարեւ իր ունեցած ծանօթութիւնները, վանց չընելով ամենափոքր մանրամասնութիւններն իսկ: «Ասոր համար պէտք եղաւ կէս դար ետ երթալ եւ հին, քաղցր ու լեղի յիշատակներուն մոխիրներ խառնել, քէքրել եւ մոռացումէ փրկել ինչքան կարելի է շատ մանրամասնութիւններ»: Այս տողերը կը պարունակէր Զարմայր Մեծատուրեանի 30 Մարտ 1948 թուակիր նամակը, որով ան ինծ կ'աւետէր, թէ աւարտած է իր յիշողութիւնները»:

Ա. Շարուրեան իր ծանօթագրութեան մէջ դիտել տուած է, թէ «ինչ-ինչ պատճառներով Զ. Մեծատուրեանի յուշերը չտպագրուեցին», առանց մատնանշելու պատճառները, որոնք մութ կը մնան:

Սորեւ Զ. Մեծատուրեանի յիշողութիւնները, որոնք լոյս տեսած են Ա. Շարուրեանի ջանքով «Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթին ներկայ տարուան Մարտի թիւին մէջ:

Միսաք Մեծարենցի մանկութեան շրջանին ընդունակութեան եւ աշխատասիրութեան մասին իր ուսուցիչներուն բացասական կարծիքը, սխալ ու անարդար, հիմնուած է հետեւեալ իրողութեան վրայ:

Հ. Տիրատուրեան, Սանասարեանի շրջանաւարտ, երբ Բինկեանի վարժարանի տնօրէնութիւնը կը ստանձնէ, աշակերտական հին կարգերը կը լուծէ, դասարանական դրութիւն կը հաստատէ եւ, առանց նկատի առնելու աշակերտներու տարիքի եւ ուսման աստիճաններու տարբերութիւնները աւելի ու պակաս տարիքներով դասարան կը կազմէ: Փոքրերը, բնականաբար, մեծերու հետ դժուարաւ կը հետեւէին դասերուն, այդ պատճառաւ ալ խստութիւններու եւ պատիժներու կ'ենթարկուէին, Միսաքն ալ այդ անմիտ կարգադրութեան զոհերէն մին եղած է: Բարեբախտաբար, վարժարանէն դուրս, ընտանեկան յարկին տակ վայելած գուրգուրանքն ու սէրը եւ խաղընկերներու շրջանակը կը մոռցնեն դպրոցին մէջ զգացած հոգեկան դառնութիւնները:

Միսաք առողջ եւ առոյգ տղայ մ'էր, ուշիմ եւ դիտելու սուր կարողութեամբ օժտուած, զգայուն խառնուածքով, հանդարտաբարոյ եւ ինքնամփոփ:

Միսաք Բինկեանի ազատ ու անկաշկանդ կեանքին, որ իր շուրջը կ'եռար ու կը յորդէր մանաւանդ այն տարիներուն, անտարբեր ու անհաղորդ չէ մնացած եւ անոր խառնուած է:

Տարւոյն իւրաքանչիւր եղանակին յատուկ գիւղի տղոց զբօսանքներուն, պըտոյտներուն, խաղերուն ու զուարճութիւններուն մասնակցած է ան: Բացառութեամբ այն խաղերուն, որոնք յանդուգն, վտանգաւոր եւ անգութ եղած են:

Օրինակի համար, ամէնէն բարձր ժայռերուն գագաթները բարձրանալ ու անդնդախոր ձորերն իջնալ, գիւղին բերդը (գալէն) ելնել գրեթէ անկոխ ճամբէ մը, բարձր ծառերը չուլլուելով՝ կատարները բոյն դրած թռչուններուն հաւկիթները ու ձագուկները գողնալ, հետազօտել ու գըտնել սեպ ժայռերու ծերպերու մէջ պահուած թռչուններուն բոյները. պիծակներու բոյները երկար փայտերով խառնըշտկել, գետին ձգել ու տրորել, ճզմել. Եփրատի խոր տեղերը լողալու փորձեր կատարել, Եփրատի վրայ նաւարկող լաստերը քարի բռնել գետեզրեայ բարձունքներէն. հաւի վառեակներ յափշտակող կատուները հետապնդել, ծակի մը տակ նեղել, բռնել ու վիզերնին քար կապած Եփրատի կամուրջէն ջուրը նետել, խեղդել, բիրերով ու քարերով կըռիւները զանազան թաղերու տղաքներու միջեւ:

Միսաքի սիրական խաղերն ու զբաղումները կը կազմէին.

Ակերու եւ աղբիւրներու ջուրերու վրայ թռչկոտող ու անոնց եզերքը խիճերու վըրայ հանգչող սիրուն ու գոյնզգոյն թիթեռները հետապնդել ու բռնել:

Ծակ աղբիւրի, փշատենիի դաշտերուն մէջ կը վազվզէր, ձնծաղիկ, բամբուշ ու վայրի զանազան ծաղիկներ կը ժողվէր ու փունջեր կը կապէր: Ծաղիկները շատ կը սիրէր:

Իրիկունները, փոխն ի փոխ, լերան կողմը կամ վարի կալերը, Թաքաթի ճամբուն վրայ, ընկերներու հետ, — մեծ մասամբ իր զարմիկները — որոնց կուգային միանալ ուրիշ թաղերէ տղաքներ, կը սպասէր հօտաղին դաշտերէն վերադարձին՝ իր կարգին օգնելու համար հըրկումին, որպէսզի իրենց ոչխարներէն ու այծերէն մին կամ միւսը չմոլորի գիւղին ուրիշ ճամբաներուն վրայ: Երբեմն հովիւներու ձեռքէն ընդունած է նորածին (դաշտին մէջ) ուլիկ մը կամ գառնուկ մը, զոր իր թեւերուն մէջ առած ուրախութեամբ ու աճապարանքով տուն տարած է՝ մինչ մայրիկը (ոչխար կամ այծ) կրնկակոխ իր քայլերուն կը հետեւէր:

Իրիկունները դպրոցէն տուն վերադարձին կամ Կիրակի օրերը վերի կալերը կը տանէր իր հօրեղբօրորդւոյն՝ Գրիգորի հետ իրենց ուլիկներն ու գառնուկները արածելու համար: Հոն կ'ըլլային թաղին տղաքն ալ գառնուկներով ու ուլերով: Մինչ երկու հոգի կը հսկէին արածումին, միւսները կալերուն մէջ վէգի, պըլիայի, բերդի, չելիկի, Թուրայի խաղերէն մէկը կամ միւսը կը խաղային:

Ամառը Բինկեանի բնակչութեան մեծ մասը առտուն կանուխ կը հոսէր Եփրատի աջ ափին գտնուած գեղատեսիլ պարտէզներն ու դաշտերը՝ գիւղական բազմազան աշխատանքի համար: Միսաք ալ գրեթէ ամէն օր իր մօր կամ հօրեղբօրկիններուն (խաթուն մայրեր) կամ հօրեղբօր՝ Պաղտիկ աղայի ու հօրեղբօրորդիներ Վարդանի ու Գրիգորի հետ կ'երթար իրենց պարտէզները՝ ընդարձակ, խնամուած ու հարուստ բազմատեսակ ծառերով եւ ըրթատունկերով:

Պտուղներու ծանրութեան տակ կքած ճիւղերէն կամ ցածուկ ծառերու վրան ելնելով, իր նախասիրած պտուղները՝ կը քաղէր ու կը ճաշակէր: Մերթ պարտէզին մէջէն հոսող առուին վրայ փայտէ թեւերով ջաղացքներ կը փորձէին շինել, որուն արդիւնք կ'ըլլար ջուրին ուժեղ հոսանքը. այն ատեն փայտեր կը ժողվէին ու զանոնք չուանով միացնելով, լաստի ձեւը կուտային ուլաստի ծայրը երկար չուան մը կապած ու չուանին միւս ծայրէն պինդ բռնած՝ ջրի հոսանքին կը յանձնէին եւ այդ ուղղութեամբ կը վազէին ու կը զուարճանային: Ցետոյ սալ քարերով փուռեր կը շինէին, ապա ձանձրացած ու յոգնած այս խաղերէն, ծառերուն շուքին տակ կը պառկէին ու կը խօսակցէին:

Ցաճախ պարտէզին խորէն կամ դրացի պարտէզէ մը երգ մը կը թռէր աղջկայ մը կամ կնոջ մը բերնէն. ձայնը արձագանգ կը գտնէր եւ ուրիշներ կը միանային երգին, ու Ակնայ ժողովրդական սիրերգ մը կամ պանդուխտի երգ մը հաճելի խմբերգի մը կը փոխարկուէր:

Կը թուի, թէ այդ պահերը Մեծարենցի համար գրաւիչ ու սիրելի եղած են:

Ցերեկուան ջրտուքներէն աւելի մեծ հրապոյր ու խորհրդաւորութիւն ունեցած է Միսաքի համար գիշերային ջրտուքը, որուն ներկայ գտնուած է յաճախ: Իր փափաքով ջրտուքը լրանալէ յետոյ հօրեղբօր կամ հօրեղբօրորդւոյն ձիուն գաւակին վրայ հեծած ու առջեւը հեծեալին մէջքը պինդ բռնած՝ արշալոյսը անցած է մութին թեւերուն վրայ կամ լուսնկայ պարզ գիշերով, պարտէզներու ու այգեստաններու երկար շարքերէն, ունկնդիր ըլլալով մեծ խաղաղութիւնը խեղդող ահեղ Եփրատին գոռում-գոչիւնին: Հոգին արբեցած ցերեկուան ու գիշերուան իրերայաջորդ այս պատկերներէն, տունդարձին քնաթաթախ աչքերը կը փակէր անպատմելի երազներուն անձնատուր:

Միսաք իր հօրեղբօր հետ կ'այցելէր (հայրը՝ Կարապետ աղա ու հօրեղբայրը միշտ պանդուխտ էին) իրենց արտերու հնձողներուն. առհասարակ Գարա-չէօլի անհող Հայեր՝ ճերմակ կտաւէ շալուարներով, ամրակազմ ու առոյգ մարդիկ, որ ամէն տարի գարունէն աշուն կուգային Բինկեան դաշտային աշխատանքներու համար ու աշնան կը վերադառնային իրենց համեստ վաստակով: Միսաք հետաքրքրութեամբ կը դիտէր գարի-ցորենի ծիղերը, որոնք արագ-արագ գետին կ'իյնային այդ ժիր աշխատաւորներուն մանգաղին տակ, ու այդ ծիղերէն իսկոյն խուրձեր կը կապուէին:

Միսաք ուշադրութեամբ դիտած է ցորեկուան տապին աշխատանքի ընդհատումը, բանուորներուն արեւուն տակ համեստ ճաշը՝ յաճախ փիլաւ, թանապուր ու պտուղ: Ճաշէն յետոյ բանուորներուն կէսօրուան հանգիստը ծառի մը կամ ծառի չգոյութեան պարագային արտին մէջ կանգնուած խուրձերու շուքին տակ. իրիկուան զովին քաղին վերսկսումը ու արեւմտին գիւղ վերադարձը՝ մանգաղները ուսերնուն, հանդարտ քայլերով, անխօս ու մտածկոտ:

Միսաք կը սիրէր կալերուն քովերը խուրձի դէզերուն տակ հանդարտօրէն երկըննալ իրիկուան պահերուն, երբ շուքերը հսկայական համեմատութիւններ կ'առնէին:

Միսաքին մեծ հաճոյքներէն մին եղած է կամնելը: Ան կը նստէր կամին յետսակողմը (ետեւի կողմը) ու զինովի զգայնութիւններ կ'ունենար, երբ կամին լծուած եզները վարժ կամնողին խթանին տակ արագ-արագ շրջանը կ'ընէին կալին քակուած, ցրցքնուած ցորենի խուրձերուն վրայ ելեւէջներով, կամին սուր կայծքարերուն տակ ճզմուելով, տրորելով հասկերն ու ծիղերը:

Միսաք ներկայ եղած է պարտէզներու մէջ պտղահաւաքումներուն ու մանաւանդ այգեկութքներուն ու խաղողի ճմլումներուն հնձաններուն մէջ՝ երգերով, ուրախութիւններով, կատակներով ու մաղթանքներով:

Ան ճանչցած է նաեւ ամրան ոչխարներուն խուզումը լեռներուն վրայ կամ Եփրատի եզերքը ծառերուն տակ մակաղումի ատեն՝ ընկերանալով տան մշակներուն ու հօրեղբօրորդիներուն: Հովիւները կէսօրուան ճաշին կը կթէին ոչխարները խոշոր թասերու մէջ, ուր աւելի տակ տաքցած խճաքարեր կը ձգէին: Հիւրերը, բոլորակի կանանչ խոտերու վրայ նստած, կարգով ախորժով կը խըմէին հում թարմ կաթը ումպերով, թասը ձեռքէ ձեռք փոխանցելով եւ այսպէս շարունակաբար:

Զ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար. — 1)

The Proud Armenians

Բ.

Րոպըրթ Փոլ Ճորտըն այնուհետեւ խտացած գիծերով ներկայացուցած է հայ ժողովուրդին անցեալը յիշելով, որ պատմական Հայաստանը տարածուած է այժմու Թուրքիոյ արեւելքէն Պարսկաստան, Իրաք եւ ներկայ Խորհ. Միութեան մաս կազմող հողերու վրայ: Այս գետնի վրայ պատկերալից է գունատիպ քարտէսը, ուր յստակ սահմանագծուած են պատմական Հայաստանն ու Տիգրան Մեծի կայսրութիւնը, Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնն ու Խորհ. Հայաստանը, առանց մոռնալու Կիլիկիան:

Այս կարճ բաժնին մէջ արձանագրած է իրողութիւնները, ինչպէս, օրինակ այս անվիճելի փաստը, որ Օսմանեան կայսրութեան տարածումէն ետք Հայերը ենթակայ դարձած են մնայուն հալածանքներու: Համաշխարհային Ա. պատերազմին, երբ Օսմանեան Պետութիւնը յարած է Կեդրոնական Ուժերուն, որոշած է «լուծել հայկական հարցը» բնաջնջելով Հայերը: «Արդիւնքը՝ ջարդեր եւ տեղահանութիւններ՝ բռնի մինչեւ սուրիական անապատը, ծայր տուած 1915ի սկիզբը: Ընդհանուր հաշուով մէկուկէս միլիոն այր, կին, երախայ մեռաւ»:

Րոպըրթ Փոլ Ճորտըն այս մասին խօսած է բազմաթիւ Թուրքերու հետ: Նորահասները ընդհանրապէս ոչինչ գիտեն հայկական ողջակիզումին մասին, քանի խօսք չըլլար իրենց դպրոցներուն մէջ («չի դասաւանդուիր», գրած է յօդուածագիրը): Արեւելեան նահանգներուն մէջ աշխարհներ յիշած են, թէ ինչպէս Հայերը ապստամբած են իրենց գիւղերը: Թուրք մը ըսած է.— Հայերը կը ձգտէին ստեղծել իրենց ազգային Պետութիւնը»: Թուրքերուն համար Հայերը դաւաճանած են իրենց երկիրը պատերազմի ժամանակ՝ մէջտեղ բերելով ներքին բախումներ, որոնց ընթացքին Թուրքեր եւս ջարդուած են: «Այսպէս, արդարացնելով ձեռք առնուած հակամիջոցները: Միեւնոյն ատեն խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն սպաննուած Հայերու թիւը»:

Ամերիկացին անպայման ուզած է խօսիլ նաեւ այժմու իրադարձութեանց մասին: Թուրք մը ցաւ յայտնած է ահաբեկչութիւններուն եւ եղեռնափորձերուն համար: «Աշխարհ լի է ատելութեամբ», ըսած է: Թուրքը աւելցուցած է.— «Կըրնան որոշ դիւանագիտական հարցեր գոյութիւն ունենալ Հայերուն համար, ինչպէս ունէ մէկու: Միացեալ Նահանգներու մէջ ձեր հարցերը ունիք ձեր դիւանագիտութեան հետ, սակայն Հայերը, իբրեւ Թուրք քաղաքացիներ միւս բոլորին նման իրենց իրաւունքներն ու ազատութիւնները ունին Սահմանադրութեան համաձայն: Դատարանները հոն են»:

Ներկայացուցինք այս միտքերը, այնպէս, ինչպէս ինք իր կարգին արձանագրած է Ճորտըն, որովհետեւ կը պարզեն Թուրքերուն մտայնութիւնն ու տեսակէտները, մեկնաբանութիւնները ծանօթ դէպքերուն:

«Նեշընըլ Ճէօկրաֆիք»ի յօդուածագիրը հրջագայած է Քալիֆորնիա հաստատելով, որ հայածին Ամերիկացիները լաւ օրինակներ կրնան դառնալ արտասահմանի Հայերուն դիմագիծը սահմանելու ուղղութեամբ: Տեսակցած է զանազան խաւերու պատկանող, այլազան դիրքերու վրայ գտնուող ծանօթ դէմքերու հետ.— «Ողբ. Ճ. Մարտիկեան, Հայկ Պէրպէրեան՝ «երբեմնի «Ընկոյզի թագաւորը», Ա. Տիգրանեան, անուն մը հայ համայնքին մէջ, Մայք Քոնոր (Գրիգոր Օհանեան), հեռատեսիլի ծանօթ Մանիքսը, Ալեք Մանուկեան, Ու. Սարոյեան: Քանի մը հասարակաց գիծեր ներդաշնակ ձեւաւորում մը կը ստանան բոլորին մօտ ալ: Յաջողութիւն՝ աշխատանքի եւ ընդունակութեանց ճամբով, հպարտութիւն՝ ազգային ծագումով, ազգային դիմագիծի պահպանման մտահոգութիւն եւայլն:

Գրիգոր Օհանեան ծնած է հայկ. Ֆրեզնօ, սակայն իր զաւակները կէս Հայ են ու անգլիատակից. գիտեն այնքան, որքան ինք կ'ըսէ: Կը վախնայ, որ ժամանակի հարց ըլլայ մինչեւ այն օրը, երբ Հայերն ալ ունէ մէկու մը նմանին:

— «Երկար տարիներ, դիտել տուած է Ալեք Մանուկեան, մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է օգնել գաղթականներուն. դեռ կը շարունակենք օգնել կարօտեալներուն, սակայն այժմ մեր ուշադրութիւնը սեւեռած է կրթական եւ մշակութային գործունէութեան վրայ: Կը սիրեմ ժողովուրդս: Կ'ուզենք պահպանել մեր աւանդութիւնները»:

Ու. Սարոյեան պարզած է Հայերուն

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Մարսէյլի օփեռայի բեմին վրայ, համերգ մը նուիրուած երեք հայ մեծատաղանդ երգահաններու՝ Արամ Խաչատրեան, Առնօ Բաբաջանեան եւ Ե. Միրզոյեան, երկու վերջինները ներկայ: Մարսէյլի Օփեռայի նուագախումբը՝ ազնուօրէն տրամադրուած քաղաքապետարանի կողմէ եւ ղեկավարութեամբ Ա. Սիրանոսեանի՝ Թիմանի Երաժշտանոցին տնօրէն, բացառիկ բնոյթ կուտար «Մէլէա – Արմենիա» Միութեան կազմակերպած համերգին, Յունիս 16ին:

Ե. Միրզոյեանի նուագախումբի համար (լար եւ պղնձէ թմբուկ) համանուագը «ջերմ, վճիտ, հաւասարակշռուած երաժշտութիւն մըն է, որ անկեղծ եւ բնական արտայայտութիւնն է հարուստ մարդկայնութեան մը. իսկ նուախումբի ներկայացուցած թարգմանութիւնը՝ յստակ, գեղեցիկ եւ զգայուն»: Այս տողերը քաղեցինք «Լը Փրովանսալ» օրաթերթի յայտնի երաժշտական քննադատ՝ Ժան Ապէլի յօդուածէն: Ի յարգանս Արամ Խաչատրեանի յիշատակին, նուագախումբը մեկնաբանեց հեղինակին Երրորդ Համանուագին դանդաղ շարժումը: Յայտագրի առաջին մասը վերջ գտաւ Արամ Խաչատրեանի ինքնատիպ եւ աշխարհածանօթ ստեղծագործութիւններէն «Գայեանէ»ի կարգ մը քաղուածքներով:

Երկրորդ մասը նուիրուած էր Առնօ Բաբաջանեանի «Լա Պալատ Էռոյիք» երկին, գրուած դաշնակի եւ նուագախումբի համար: Առնօ Բաբաջանեան ինք մեկնաբանեց դաշնակի բաժինը: Ժան Ապէլ կը գրէ. «Հրաշալի դաշնակահար մը կատարեալ արուեստով, եկուն եւ նուրբ զարնուածքով որ կարող է հասնիլ առանց ճիգի մեծ ուժգնութեան, շատ գեղեցիկ հնչականութեամբ եւ շլացուցիչ հանճարամտութեամբ»:

Առնօ Բաբաջանեան արժանացաւ երկարատեւ եւ կրկնուած ծափահարութիւններու տալով բազմաթիւ «պիսեր»: Յայտագրի աւարտին բեմ բարձրացաւ Ե. Միրզոյեան եւ երկու երգահանները մեկնաբանեցին չորս ձեռքով պարերու շարք մը:

Ա. Սիրանոսեան, քանի մը փորձերով միայն, կրցաւ ձեռք ձգել գոհացուցիչ արդիւնքներ նուագախումբի մը կողմէ, որ նախապէս ոչ մէկ գաղափար եւ ծանօթութիւն ունէր յայտագրին արձանագրուած երկերէն:

Արդ, բացառիկ համերգ մը, բացառիկ մենակատարով մը, գեղեցիկ յայտագրի մը վրայ:

Ընդհանրապէս հայրենի արուեստագէտներու ժամանումը եւ ելոյթը սփիւռքի հայակեդրոն քաղաքներու մէջ, միշտ ազգային խանդավառութեան եւ հպարտութեան ալիք մը կը բարձրացնէին: Այդ զգացումը ունէին անկասկած ներկայ երաժշտասէրները, հայրենակիցները եւ նոյնիսկ երաժշտական մշակոյթէ զուրկ ունկնդիրները: Բայց անոնց թիւը շատ անբաւարար էր: Օփերայի աթոռները կէսէն աւելի պարապ էին: Ցաւալի է ընել այս հաստատումը: Ոչ միայն կազմակերպիչներու ջանքերը արժանի էին առաւել վարձատրութեան, այլեւ մանաւանդ մեծատաղանդ արուեստագէտներու համբաւը ու անոնց երաժշտական հանճարը արժանի էին շատ աւելի լայն արձագանգի: Չենք ուզեր ծանրանալ ձեռնարկին այս անյաջող երեսին վրայ, որովհետեւ ամենադոյզն իսկ ստուեր մը չենք ուզեր բերել ներկայացուած յայտագրին եւ կատարուած բարձրորակ մեկնաբանութեանց:

Համերգին յաջորդեց յատուկ ընդունելութիւն մը, Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Մշակութային Կեդրոնին մէջ, ի պատիւ երեք երաժիշտ արուեստագէտներուն: Եղան ողջոյնի, հպարտանքի եւ երախտագիտութեան խօսքեր ուղղուած թանկագին հիւրերուն: Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ երգչախումբի անդամներ, խմբավարը՝ Խաչիկ Երմլըեան եւ կինը ինքնաբուխ կերպով մեկնաբանեցին կարգ մը երգեր ու խմբերգներ: Առնօ Բաբաջանեան եւ Ե. Միրզոյեան դարձեալ անցան դաշնակին գլուխը:

Արդարեւ, ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտ մը որ երկարեցաւ առաւօտեան վաղ ժամերուն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

պահանջները: Այն ինչ իրաւամբ Հայերը կ'ուզեն, այն է, որ այժմու Թուրք կառավարութիւնը ընդունի մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրը եւ համապատասխան կեցուածքով մը յաւելեալ ճանաչումը կատարէ»:

Բ. Ծորալը որքան խորացած է Հայոց անցեալին մէջ, այնքան աւելի զարմացած է, թէ այս ժողովուրդը (իմա՛ Հայութիւնը) յաջողած է գոյատեւել վաթսուն տարի առաջուան աղէտէն ետք: Ո՞վ հրահանգեց եւ ինչո՞ւ, հարց տուած է ան: Պատասխանին մէջ յականէ յանուանէ տուած է անունը գլխաւոր կազմակերպիչներէն Թալէաթի, յիշատակելով շատ ծանօթ երկխօսութիւնը այս վերջինին եւ Մորկընթաուի միջեւ:

–« Համաշխարհային Ա. պատերազմէն ետք յաղթական դաշնակիցները բանաձեւած են խաղաղութեան դաշնագիրը, ուր Հայաստան ճանչցուած է իբրեւ ազատ եւ անկախ Պետութիւն: Դաշնագիրը դատապարտած է ջարդերը: Օսմանեան Թուրքիա պէտք է Դաշնակիցներուն յանձնէր պատասխանատուները: Ապա կայսրութիւնը տապալեցաւ եւ նոր կառավարութիւնը մերժեց դաշնագիրը»:

Նորածին Հայաստանի Հանրապետութիւնը, իր ծնունդէն քիչ անց թիրախ դարձած է թրքական յարձակումներուն եւ խորհրդային ճնշումին: Այսօր, մնացած հատուածը Հանրապետութեան խորհրդայնացած է:

Յիշատակելէ ետք Հայոց պահանջները եւ Թուրքերուն տեսակէտները, արձանագրած է Թալէաթի պատերազմի ոճրագործ ըլլալն ու մահուան դատապարտութիւը. «1921ին Հայ մը փողոցին մէջ իր առջեւ ցցուեցաւ եւ գնդակ մը զետեղեց անոր գլուխին մէջ»:

Բ. Ծորալը Պելկրատի մէջ հանդիպած է Թեհլիրեանի աւագ զաւկին: Ի՞նչ կը մտածէ զաւակը հօրը արարքին մասին.

–– Հպարտ եմ, պատասխանած է ան:

(Շար. – 2)

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԵԼԻ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Մայիսն ալ՝ Ապրիլի նման բեղուն ամիս մը եղաւ Սէն Ռափայէլի համար, յաճախուած այցելութիւններով:

Մայիս 11ի, Բարեգործականի Մարսէյլի մասնաճիւղի կանանց բաժնի անդամուհիները չէին մոռցած տարեկան իրենց այցելութեամբ պատուել տունը, գոհացնելու բնակիչները: Անոնք 42 անդամուհիներով հասան կէսօրէ վերջ, առաջնորդութեամբ փոխ նախագահուհի Տիկ. Իօքսիւզեանի, ընկերակցութեամբ Տիկ. Շէլէլէկեանի, որոնք նախ ընդունուեցան տնօրէնուհի Տիկ. Կարապետեանի կողմէ, միշտ սիրալիր ու յարգալիր, ապա շրջեցան, այցելելով հիւանդներուն: Քանի մը ժամ ալ անցուցին փանսիոններներու հետ, անոնց շնորհելով խանդավառ պահեր:

Մայիս 21ին առաջին անգամ պատեհութիւնը կ'ունենայինք ընդունելու Պոլէնցիները, մեզի համար նո՛ր, համակրելի հայ գաղութի մը անդամները, թէեւ փոքրաթիւ, սակայն իրենց կատարած աշխատանքի չափանիշով մե՛ծ, շա՛տ մեծ..

45 հոգինոց երկսեռ խումբը կը բաղկանար, մաս մըն ալ հայկականութեամբ շաղախուած Ֆրանսացիներէ, հասան ժամը 11ին: Սիրալիր ընդունուեցան տնօրէնուհիին կողմէ:

Կէսօրին իրենց համար պատրաստուած ճաշի սեղաններու շուրջ տեղ գրաւեցին: Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան որ ներկայ էր ու Պոլէն գաղութի ծանօթ՝ մի առ մի ներկայացուց հիւրերը: Ժամը 4ին գործադրեցին զուտ հայերէնով պատրաստուած իրենց յայտագիրը, որուն կը մասնակցէին, պատանիներէ սկսեալ մինչեւ որոշ տարիքի անձեր, գլխաւորութեամբ ծանօթ ու գաղութի մէջ սիրուած Պր. Առաքելեանի: Արտասանութիւն, երգ, խմբերգ ու տրամախօսութիւն, անթերի ներդաշնակութեամբ իրարու կը յաջորդէին, լարուած ուշադրութեան մէջ պահելով ներկաները:

Ափ մը Հայերու կողմէ տեղի ունեցող սոյն ելոյթը ոչ միայն յոյժ գնահատելի, այլ եւ խորքին մէջ յուզիչ պարզապէս, ի տես տակաւ կազմակերպուող այս նոր գաղութի թափած ջանքերուն, որով արժանացան գնահատական ծափերու:

Մեկնելէ առաջ, իրենց իսկ ձեռքով ու խնամքով պատրաստուած սիրուն ծրարներ բաժնեցին անխտիր բոլորին, մինչեւ դարմանատան մէջ գտնուող հիւանդներուն:

Մայիս 31.– Հասաւ մայրերու օրուան տօնակատարութեան թուականը, զոր ամէն տարի, Մարսէյլի Մշակութային Միութեան կանանց բաժինը իր սեփականութիւնը է դարձուցած: Հասան կէսօրէ վերջ: Տնօրէնուհիին կողմէ ընդունուելէ ետք առաջնորդուեցան սրահ:

Նախագահուհի Տիկ. Սապունճեան, հակառակ իր տարիքին, պահած է ժիր կենսունակութիւնը: Ամէն տարի իր սրտոտ ճառերով գիտէ խրախուսել, տրամադրել ու գրաւել սրտերը: Ան այն հայ կիներէն է, որոնց եռանդը երբեք չի մարիր: Իսկ իր աղջիկը՝ Տիկ. Սարաֆեան, ամէն անգամ կը փութայ Փարիզէն գալ Մարսէյլ, իր անշահախնդիր մասնակցութեամբը սատարելու օրուան տօնին:

Շնորհաւորելի են նոյնպէս գեղարուեստական բաժնի մաս կազմող տիկինները՝ Ֆէրհատեան, Խաչիկեան, Սէմէրճեան, եւն., միջին տարիքի կիներ. իրենցմով երիտասարդութեան բացակայութիւնը զգալի կը դառնար, ինչպէս անդամուհիներէն մին ցաւով անդրադառնալով այս տխուր իրողութեան ըսաւ. «Մեղք որ մեզի յաջորդողներ չունինք»: Այս պակասը կարելի է դարմանել իրենց եռանդագին աշխատանքին միացնելով նորեր հասցնելու գործունէութիւն մը:

Կ'արժէ նշել թէ այս անգամ Մշակութային Միութիւնը իր 62 անդամուհիներով ներկայացաւ առաւել խնամուած, աւելի կազմակերպուած՝ ինչ որ առիթ կուտայ մտածելու թէ՝ տեղի ունեցող ելոյթները պարզ այցելութեան անուան տակ դաստիարակչական դեր մըն ալ կը կատարեն:

Քանիցս կրկնած մեր խօսքերը, աւելորդ չըլլար կրկին շեշտել թէ՝ ընդունելով բոլոր այն դժուարութիւնները, որոնց կ'ենթարկուին կազմակերպողները, առաւել կ'արժեւորուին իրենց ելոյթները, մեր գնահատական արտայայտութիւններով, կը մաղթենք յարատեւութիւն, ուժ եւ կարողութիւն:

Լ. Փ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

5.

Ամէնուրեք, ամէն պահի մտքում Ջրաղացում մորթուած հօր պատկերն է, թէեւ քիչ տարիներ չեն անցել այդ օրից: Այնպէ՛ս մեղք էր հայրը, այնպէս թշուառ: Նրան չպաշտպանեց իր օրօրոցի հաւատը, որին նուիրուած էր, չպաշտպանեց խաչը, որ երկիւղածութեամբ կըրում էր վզից կախ, որով կնքուած էր:

Գուրբան Ալին նստել էր Երզնկայի բանտի պահականոցում ու սպասում էր հօրացուի գալուն: Առաւօտեան որոշել էին այդ երեկոյ միասին բաղնիք գնալ: Հօրացուի մէջքը քոր էր գալիս, ոջիլն ուտում էր միսը: Պահականոցի նեղ խըցից շան հոտ էր գալիս: Երկու ոստիկան քնել էին լերկ թախտերի վրայ: Մէկը, որ արթուն էր, քսափիզով հրացանն էր մաքրում: Սա յօրանջեց լայն, եռանդով քորեց կռնատակը եւ չգիտես ինչու ծիծաղեց:

— Սկի հայ աղջկայ համ տեսե՞լ ես, Գուրբան Ալի:

— Չեմ տեսել, — չոր ասաց Գուրբան Ալին: Իսկ դու լափե՞լ ես:

— Մարգարէի դրախտում էլ չես տեսնի այդ լգաթների մսերի համը: Վաղը ես քեզ համար մի քած կը բերեմ: Լա՞ւ:

— Վիզդ կ'ոլորեմ, սպառնաց Գուրբան Ալին: Շան նման ես ապրում, պի՛ղծ:

Ոստիկանը խոխոաց՝ ուսերը ցնցելով:

— Միեւնոյն է, ոջիլը կ'ուտի քո այդ չպղծուած մարմինը:

Հօրացուն ուշանում էր: Գուրբան Ալին դուրս եկաւ պահականոցից, մտաւ բանտի այն բաժանմունքը, ուր փակել էին Կաթակնից բերած տղամարդկանց: Բանտարկեալները խեղդւում էին նեղ, բայց երկարուկ սենեակում, դարշահոտում:

Գուրբան Ալին իր ձեռքով բացած դուռը փակեց եւ նոյնիսկ ահ զգաց իրենց մահուանն սպասողների կանաչ հայեացքներից: Բարձր առաստաղից կախուած լամպը գորտաջրի գոյն էր տուել բոլորին: Գուրբան Ալուն թուաց, թէ հիմա ինքը կը խեղդուի տաք մարմինների աքցանում: Շտապեց հարցնել, թէ նրանց մէջ ո՞վ է Կաթակնի գիւղապետ Խորէն աղան: Ոչ ոք ցոյց չտուեց գիւղապետին: Ոստիկան է, եկել է գիշերային խրախճանի՝ գիւղապետի կաշին քերթելու: Գուրբան Ալին կանգնեց թախտերի վրայ, վիզը երկարեց ու գտաւ, ճանաչեց Խորէն աղային: Սա եւս ճանաչեց երեսը ծերատ պատանուն, ճեղքեց մարմինների քրտնած, հոտած պատը ու մօտենալով ոստիկանին, կանգնեց նրա առջեւ:

— Խորէն աղան ես եմ:

Գուրբան Ալու դէմքի սալիները կծկուեցին լարուածութիւնից: Նա վերարկուի տակից հանեց մի բարակշեղբ սրոց եւ խօթեց Խորէն աղայի ձեռքը:

— Կտրեցէք փողոցին նայող պատուհանի երկաթէ վանդակը ու փախէք:

Նա երկու դաշոյն ու մի ատրճանակ եւս տուեց գիւղապետին:

— Ելք գտէք, ա՛յ մարդիկ: Ձեզ բոլորիդ կոտորելու են՝ ձեզնից փրկագին կորզելուց յետոյ: Հասկացա՞ք: Ի՞նչ էք պարապ խեղդւում: Ինչո՞ւ չէք դիմադրում մարդասպաններին:

Ետ գալով պահականոց, Գուրբան Ալին անաղմուկ պառկեց քնածների մօտ ու շունչը պահած սպասեց: Հօրացուն չկար, չէր էլ երեւում: Երեւի Քեմալ բէյը նրան նորից տեղ է ուղարկել: Բաղնիքը մնաց: Հայերը կը կարողանա՞ն փախչել:

Լուսադէմին կրակոցի խուլ ձայն լըսուեց: Մէկը դրսից գոռաց.

— Օգնեցէ՛ք, գեաւուրները փախչում են...

Գուրբան Ալին գնաց լուացուելու:

ԿԱՐԿՈՒՏԻ ՀՈՏ ԵՄ ԱՌՆՈՒՄ...

1.

Մամուր Փէյզադը Կաթակնը թաղածպրծած էր համարում: Այնինչ Քեմալ բէյը հանգիստ չունէր, ահ էր զգում բանտից փախած Խորէն աղայից:

— Նման մարդիկ անվտանգ են միայն մեռած վիճակում, — ասում էր նա գայմագամին:

Իր բարկութիւնը նա թափեց ոստիկանական վարչութեան վրայ: Երեք ոստիկանի կախաղան հանեց՝ Հայերի փախուստի համար: Կախաղանի թոկը մէկ – մէկ դատապարտուածների վզին հագցրեց Գուրբան Ալին: Նա դա անում էր հաճոյքով: Քեմալ բէյը նրան օնբաշու աստիճան շնորհեց ու բարձրացրեց ռոճիկը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(96 – Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Արմենուհի Բալուեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պերճ Պալըկեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գապաքեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Փօլ Տէր–Գալուստեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ, աներմօր, քենիին, մօրաքրոջ եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Մինասեան, կարնեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 26ին Մէուլէնի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յունիս 29, ժամը 14ին Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն-Ժիւլիէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Արմենուհի Բալուեանի, Տէր եւ Տիկին Գ. Տէր-Վարդանեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կրընոպլէն Տէր եւ Տիկ. Սիսակ Սիսլեան կը նուիրեն 100 ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան ի յիշատակ Գառնիկ Ճառայեանի:

×

ԼԻՈՆԷՆ Տիկին Քնար Թէրզեան իր սիրելի մօրաքրոջ աղջկան, նիւսարնակ Եղիսաբէթ Նագաշեանի մահուան տարելիցին եւ վիէննարնակ Պաղտիկ Գալիկեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

BAIL A CEDER

Bail neuf, mixte, 3-6-9 à céder, 80 m2, Confection. 1er étage, 35 rue d'Hauteville, 75010 Paris.

Loyer annuel 13.500, petite reprise

Tél. : 379-08-03

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ խոհարար մը կ'ուզուի Լիոն, հայկ. ճաշարանի մը համար: Դիմել՝

Restaurant TAMAR

5, Rue Ferrandière
69002 Lyon
Tél. : (78) 42-20-24

Ն Ի Ս

Կիրակի, Յուլիս 2, Մարսէյլի հայ նախկին մարտիկներու այցելութիւնը Նիս քաղաքը: Ներկայ կը գտնուին ժամը 11.30ին եկեղեցի՝ մասնակցելով հոգեհանգստեան արարողութեան: Պատարագի վերջաւորութեան, կից սրահին մէջ, տեղի կ'ունենայ հիւրասիրութիւն մը: Ծաղկեփունջի զետեղում ժամը 10.30, 7 Ռիւ տը Ֆրանս:

Հ.Մ.Ը.Մ. Ի

60ԱՄԵԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Մասնակցութեամբ ֆրանսահայ խումբերու, հովանաւորութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, նախագահութեամբ

Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յուլիս 1 եւ Կիրակի Յուլիս 2 ժամը 10էն սկսեալ

STADE JEAN-BOUIN
Rue du Gouv. Gen. Eboué, Issy

ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ի պատիւ հայ ֆութպոլիստներուն Շաբաթ Յուլիս 1, ժամը 21.30ին Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի սրահը (26, Ռիւ Թրուայոն)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բեքմէզեան, այրի Տիկին Նաւասարդեան, այրի Տիկին Բեքմէզեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարաօղլանեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ստեփանեան եւ զաւակը, Պ. Յովհ. Բեքմէզեան, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Գարաօղլանեան եւ Տէր եւ Տիկին Աչըքկէօզեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Կաթող. Պատուիրակ՝ Սեբովբէ Արք. Մանուկեանի, Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ բոլոր մասնաճիւղերուն ի մասնաւորի Պանեէօ – Բաչանի մասնաճիւղին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, Նայիրի պարախումբին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Պրիւսէլի Մշակոյթի Տան եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով թէ նամակով մասնակից եղան իրենց խոր վշտին

ՓՈՔՐԻԿՆ ԱՐՄԷՆ ԲԵՔՄԷԶԵԱՆԻ

եղերական մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Յուլիս 2, Վարդավառ է: Տօն է պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 3, Յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ
ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 5–6 օր առաջ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 6 ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱԻՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ ԼՈՒ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպութեամբ՝ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի, Յուլիս 2 ժամը 16ին:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ՏԷՐ–ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ
(Հայերէնի փրոֆեսէօր էքսի համալսարանը)

Կը խօսի
ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանութիւն, խմբերգ, հայկական պարեր:

Զաւեշտ՝ «Սամաթիացի Աբիկ Աղա»
Պիւֆէ — Շամփուրով խորոված

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը, Յուլիս 2ին, Կիրակի ամբողջ օրը Ֆապրիկուլի Հանրակառքի Ընկերութեան ծառախիտ դղեակին մէջ:

Ծոխ պիւֆէ — Շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով — Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ զանազան անակնկալներ — Նուագախումբ Քոչարի խումբ:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հետ բերել աթոռ եւ սեղան:

Պուլի մրցում

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԲԱՆԱԿՈՒՄ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

CAMP d'ÉTÉ de la F.R.A. NOR SEROUND

DU 1ER AU 30 AOUT

Thonon-les-Bains

HAUTE SAVOIE
Proximité lac Leman — Chalet les Alouettes
74500 CHAMANGES
Tél. : (50) 71-33-01

TARIF : pour un mois : 1.150
Plus de 14 jours : 45 F. par jour
de 7 à 14 jours : 50 F. par jour
Moins de 7 jours : 55 F. par jour
Prix du voyage en sus
Arrhes sur séjour 250 F.

Départ collectif de Paris par autocar le Lundi 31 Juillet

REGION PARISIENNE : Permanence pour inscription le Vendredi de 19 à 21 h. et le Samedi après-midi de 16 à 19 h. 17, Rue Bleue, Paris 9 métro Cadet — Tél. : 824-63-89
Après 20 h. Tél. : 029-04-93
Maison de la Culture à Alfortville — 9, Rue de Madrid.

REGION LYONNAISE : Renseignemens et inscriptions auprès des groupes du Nor-Séround, informations auprès de M. E. Mardirossian, Tél. 72-25-91

MARSEILLE : Maison de la Culture Arménienne, 12-14, Rue St. Bazile
Tél. : 50-15-09

Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 2ին նախաձեռնութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան:

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ժամը 13ին ճաշ, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը՝

9, Ավընիւ տը Մատրիտ

Կը մասնակցի՝ ՅԱՐԴԱՐ (զուգերգ)

Շառանթօն – Էքոլէն թիւ 103 օթոպիւսը եւ իջնել Փըթի փոն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆԻ խումբը կը մեկնի այս Կիրակի, Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 7.30ին, եկեղեցիին առջեւէն (295 Ռիւ Պուալօ):

Օգոստոսի արձանագրութեանց համար դիմել Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի եկեղեցին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս 1ին առաւօտեան ժամը 5ին, ժամադրավայր Օթէլ փարի - Նիս, 25 Պուլվ. տ'Աթէն:

Օգոստոսի արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Ֆրանկիւլեանի՝ 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, հեռ. 91.24.98

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3550 F

JUILLET	: du 07 au 20 Juillet 1978	Septembre	: du 01 au 14 Septembre
	du 14 au 27 Juillet	Octobre	: du 06 au 19 Octobre
Août	: du 04 au 17 Août	Décembre	: du 29 au 11 Janvier 1979
	du 18 au 31 Août		

MOSCOU - EREVAN

2 jours — 5 jours

PRIX 2550 F

JUILLET	: du 14 au 20 Juillet 1978	Octobre	: du 06 au 12 Octobre
Août	: du 11 au 17 Août		du 27 au 02 Novembre
Septembre	: du 08 au 14 Septembre	Novembre	: du 17 au 23 Novembre
	du 22 au 28 Septembre	Décembre	: du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
30
VENDREDI
30 JUIN
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.152 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 14.152

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՊԱՆԻԱ, ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ

ԺԻՍՔԱՐԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Սկիզբէն, Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն փափաքութիւն ցոյց տուած է Սպանիոյ թագաւորին՝ Խուան - Կարլոսի հանդէպ եւ կը թուի թէ երեք տարի է թագաւորը ցոյց տուած է ձեռնհասութիւն եւ յարատեւութիւն դժուար պաշտօնի մը գլուխը՝ Սպանիան առաջնորդել դէպի ժողովրդավարութիւն։

72 տարիէ, առաջին անգամ է, որ Ֆրանսայի Նախագահ մը պաշտօնական այցելութիւն կը կատարէ Սպանիա։ 72 տարի առաջ՝ Էմիլ Լուպէն էր որ նոյն ճամբան բռնած էր։ Այս անգամ, Նախագահ Ժիսքար իր անվերապահ բարեկամութիւնը կը բերէ եւ ապահովութիւն կուտայ Խուան - Կարլոսի որ Ֆրանսա զօրավիգ կը կենայ Սպանիոյ, անոր անդամակցութիւնը ապահովելու համար Հասարակաց Շուկային ներս։ Իր ճառին մէջ, Ֆրանսայի Նախագահը շեշտած է. — «Գիտենք թէ սակայն լուրջ հարցեր պիտի ստեղծէ. վստահ եմ սակայն, որ պիտի գիտնանք գանոնք լուծել եթէ իմաստութիւնն ունենանք նախատեսելու անհրաժեշտ զգուշութիւնները, եւ պաշտպանումները։ Որպէսզի ոչ մէկ կասկած մնայ, հոս կը կրկնեմ, իմ եւ կառավարութեան անունով, որ Սպանիոյ մուտքը Հասարակապետութեան մէջ միայն արդար բաղձանքի մը չէ որ կը համապատասխանէ այլեւ կը համապատասխանէ իրաց բնոյթին եւ Եւրոպայի շահուն»։ Իր պատասխանին մէջ Խուան-Կարլոս շեշտած է թէ իր երկիրը վճռած է գործակցիլ Եւրոպայի կառուցման, աւելցնելով. «Մենք զմեզ Եւրոպացի գիտենք, կը զգանք եւ կ'ուզենք։ Եւրոպան մեր ապագան է»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառավարութիւնը Յուլիս մէկէն 3,85 առ հարիւր յաւելում կատարեց ամէնէ (միջ-արհեստական երաշխաւորուած նուազագոյն աշխատավարձք), ինչ որ ժամական 10,45ի կը հասցնէ կամ 1887,90 ամիսը, շաբաթական քառասուն ժամ աշխատանքի համար։

ԻՏԱԼԻՈՅ 1011 «մեծ ընտրողները» սկսան ընտրել նոր նախագահը ինչ որ բաւական դժուար պիտի ըլլայ։ Թեկնածուները շատ են, ոչ մէկը բացարձակ համակրանք կամ ժողովրդականութիւն կը վայելէ։ Բացի Անտրէոթթիէն, միւս բոլորն ալ 60 տարեկանէն վեր են եւ յաճախ նոյնիսկ՝ 70էն, ինչպէս, օրինակ, Հանրապետական՝ Լա Մալֆա, 75 տարեկան։ Դեռ Նեննի եւ Փեռթինի 80էն ալ վեր են։

ՄՈՆԱՔՈՅԻ իշխանուհին՝ Գարոլին 21 տարեկան, ամուսնացաւ Ֆիլիփ Ժիւնոյի հետ, 38 տարեկան եւ «հասարակ մահկանացու»։

ՊԻԼՊԱՈՅԻ մէջ թերթի մը տնօրէնը իր տան առջեւ խել սպաննուած է։ Կը կարծուի թէ մարդասպանները պասք

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս, Յունիս 14, 16, 19, 22)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՊԱՐԱՆՈՒՄԲԸ ԵԼՈՅԹ ԿՈՒՆԵՆԱՅ ՀԱՄԲՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

Լենինականի «Երկաթուղայիններու Մշակոյթի պալատ» պարի համոյթը Յունիսի վերջերուն երեւելիներ կուտայ Համբուրկի մէջ։ Ցոյցապրէն մաս կը կազմեն հայկական ժողովրդական եւ արդի պարերը, Ստեփ. Մկրտչեան ժողովրդական պարեր։ Խմբերին գեղարուեստական ղեկավարն է Աշոտ Շարոյեան։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑԱՅՏԱԳԻՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը հաղորդում մը նուիրած է Հայաստանի երաժշտական արուեստին։ Հաղորդման ընթացքին ցոյց տրուած են երեւանի սեւասպան վայրերը. Մատենադարանի մուտքին առջեւ եւ անոր սրահներուն մէջ։ Հաղորդավարը մեկնաբանած է հայ ժողովրդի մշակութային ժառանգութիւնը, ընդգծելով որ մշակոյթը երաժշտութիւն էր գրականութիւն, ճարտարապետութիւն թէ պար, անոր իւրայատուկ նոր ստորագրելը, բացայայտ երգչախումբը, հայ երաժշտութեան զարգացման մէջ, որուն ազդեցիկները կը հասնին խոր միջնադար։ Ի դէպ. Աշուղական երգեր, Մարտիրոս Սարեանի նկարները, որոնց մասին խօսուած է։ Ցոյց տրուած են նաեւ Մինաս Աւետիսեանի գործերը։ Ցայտագրի երաժշտական բաժինին հնչեցուած են Ա. Խաչատրեանի «Գայեանէ» բալետային «Սուրերու պար»ը, Կոմիտասի մեղեդիները նոյնպէս քառեակի մենակատարութեամբ, եւ. Միրզոյեանի «Սիմֆոնիա»ն։ Ներկայացուած են նաեւ սարաններ Երգիչ Յովհաննէսեանի «Ամոնոյշ Գալեի» օփերա - բեմադրութենէն։ Ցայտագրին մասնակցած են Հայաստանի պարի պետական համոյթը, պետական ճայի նուագախումբը եւ այլ խումբեր։

×

ԱՆՍՊԱՌԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԵՐԵՔ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանրաբարձութեան Եւրոպայի առաջնութեան մրցումներուն երեք հայ մարզիկներ, որոնք մաս կը կազմէին խորհրդային խումբին, երեքն ծանրութեան գաւառակներուն մէջ առաջին տեղը գրաւած են։ Այսպէս, աշխարհի եւ Եւրոպայի ախոյեան Եուրի Վարդանեան, 22 տարեկան, կը միլիէն ծանրութեան չարքին

էջա ախոյեանական չարժումին կը պատկանին։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ զինուոր մը գնդակահարուած է, որովհետեւ մերժած էր կրակ բանալ ամբոխին վրայ Փեհլաւի 18ի ցոյցերու ատեն։ Դատը տարած է զինուորական ատեան մը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔՈՆԵԱԿԻ ՆՈՐ ՇՈՒԿԱՆ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Նիւ Եորք Թայմզ օրաթերթին թղթակիցներէն մէկը՝ Ֆրէյկ Ուկինց (*), Երեւանի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Արարատ քոնեակի ձեռնարկութեան տնօրէնին հետ։ Մ. Խաչատրեան, հոծը տարին է վեր կը վարէ ձեռնարկութիւնը եւ հաղորդած է ամերիկեան լրագրողին, թէ առաջին անգամ ըլլալով 15.000 շիշ հայկ. ասապակիէ քոնեակ պիտի առաքուի Միացեալ Նահանգներ։ Պիտի արժէ մօտ տասը տոլար, թէեւ գինը դեռ վերջնականապէս չէ ճշդուած։

Փաստ - քայս ձեռնարկութեան ճամբով է, որ արտահանուած է հայկական քոնեակին մուտքը Միացեալ Նահանգներ։ Արդարեւ, Արարատ պայմանագրով Ռուս - սեղբ խրատացուածքը «Հէք» իրբեւ քաղաքական քոնեակի դրժելի խոստումներ քրոնգրման հետ եւ, մինչեւ այժմ ամերիկեան ընկերութիւնը փոխադրի սպառումը սպասեցած է ամերիկեան շուկաներու մէջ։ Ուրեմն, կ'աւելնայ նաեւ հայկական քոնեակը։

— Մեր նպատակը, գիտել տուած է Խաչատրեան, չարժեք սպառելը չէ մեծ քանակութեան համար առաւելութիւն, այլ համբաւ ձեռք ձգել։

Շուրջ 86 տոկոսը ամէն տարի պատրաստուող քանի միլիոն շիշերուն, կ'առաքուի Ռուսիա։ Մնացեալը՝ Ֆինլանդիա կը ղրկուի եւ ամերիկեան տոլարով 7,75-էն 28ի միջեւ։ Մնացեալը գլխաւորաբար կը ծախուի համայնավար այլ երկիրներ։

Սմբատ Պարոնեանի քաղաքում է հայկական քոնեակին պատրաստութեան

բանջայցուած է 372,5 քիլո, Վարդան Մկրտչեանե (միլին ծանրութիւն)՝ 342,5 քիլո, իսկ 20ամեայ Սերգէ Առաքելով (կէս-ծանր դասակարգ)՝ 387,5 քիլո։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Երեւանի հարաւային օդակայանին նոր շէնքի նախագիծը պատրաստուած է։ Նախագիծին հեղինակներն են ճարտարապետներ Ռ. Հարութիւնեան, Լ. Քրիս - տափորեան, շինարարներ Ի. Թոսունեան եւ Ի. Բաղրամեան, որոնք երկու աշխատանքներուն մէջ նկատի առած են արդի քաղաքաշինութեան նուաճումները եւ Երեւանի զարգացման հեռանկարները։ Նոր շէնքը արտաքինէն պիտի ներկայացնէ թեք սանդուղ մը, որուն երկու ծայրերը կը նմանին դէպի երկինք սլացող թեւերու։ Տանիքին վրայ գետնատեղ ապակեպատ լուսամուտներ, լոյսի աղբիւր ըլլալէ զատ, կ'ամբողջացնեն նաեւ շէնքի ճարտարապետական լուծումը։ Շէնքը, որ նախատեսուած է տեղական եւ միջազգային թռիչքներու համար, ժամական կը սպասարկէ 300 ճամբորդի։ Շինարարութիւնը նախատեսուած է սկսիլ գալ տարի։

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆԻ ՎԻՊԱԿՆԵՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ

Սոֆիայի «Նարօտնա կուլթուրա» (Ժողովրդական մշակոյթ) հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Մուշեղ Գալշոյեանի գործերէն հատոր մը, որ անցրուած են «Բոզնային» եւ «Զոռի Միրօ» վիպակները։ Պուլկարերէն թարգմանու -

նեղանակը, որ կը տարբերի ֆրանսական-նէն։ Քիմիագիտներէն տուած ամփոփումներէն համաձայն հայկական քոնեակը կը պատրաստուի գինիի ալքոլը «հնցած» կաղնիէ տակառներու մէջ։ Ֆրանսացիք նախ քոնեակը կը պատրաստեն, ապա միայն կը «հնցնեն»։

Ամերիկացի լրագրողը գրած նաեւ, թէ հայկական քոնեակը թէեւ ալ վաճէլի բոյրը ունի, աւելցուցած է, թէ Հայերը Արմենիա պանդոկին մէջ նախաճաշին կը խմեն։ Կ'առաջադրեն բարեկամութեան կենացները, ամբոխային համար, իրրեւ գլխու պերճանքութեան, ինչպէս նաեւ փոքր առեւտրական գործառնութիւններ գլուխ հանելու համար։

Հայկական պատրաստուութեան կէտ մը երեւան կ'եզէ լրագրողը գրած տոտ-վերջին — «Կ'ըսեն, թէ Չըրչիլ կը սիրէր «Դուին»ի անունով քոնեակը եւ չորնիւ այս քոնեակին ամբողջ է 90 տարի եւ երկու ամիս։ Ցանկանի դէպը Բժ. Զաւէն Տօքայեանն, մասնագէտ սրտաբան, ձշդած է, թէ ամէն մը լաւ քոնեակը օգտակար է մարմնին ամբողջ շրջանութեան համար։ «Կը պայծառացնէ միտքը եւ կը կազդուրէ հոգեկան տրամադրութիւնները»։

(*) Ինչպէս ծանօթ է այս լրագրողը դատարան երկահրկուած էր Զորմէշարքի օր, Մոսկուա։ Կր սիրենք յաւալ որ մեր բոմիկը գեր չունի ամբաստանութեան մէջ․․․

թիւնը ըրած է Ցակոբ Օրմանեան, որ յառաջաբանով մը ալ ներկայացուցած է գրագէտին վաստակն ու գրական նկարագրերը։

×

ՇՐՈՒԵՆԱՑ ԳԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Ղափանի շրջանին Շրուենանց գիւղի միջնակարգ դպրոցը բոլորած է իր 75 ամեակը։ Կառուցուած է 1902ին, համագիւղացի Գ. Տէր-Մարգարեանի նուէրով։ 75 տարուան ընթացքին դպրոցը տուած է աւելի քան հազար շրջանաւարտներ։ 75ամեակը նշուած է յոբելենական երեկոյով մը։

×

ՀԱՅ-ՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի լոյս ընծայած է «Հայ - ռուսական յարաբերութիւնները ԺԸ. դարի երկրորդ երեսնամեակում» խորագրեալ փաստաթղթերու հաւաքածոն։ Գիրքը պատրաստած են Վ. Ոսկանեան, Զ. Գալստեան եւ Ս. Մարտիրոսեան, փաստաթղթերը հաւաքուած են Ռուսիոյ-ին Միութեան այլ եւ այլ քաղաքներու դիւաններէն։

×

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԹԵՐԹԸ Գ. ԷՄԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Ալ Սաուրա» օրաթերթը իր գրական յաւելուածոյ թիւին մէջ յօդուած մը նուիրած է Գ. Էմինի մասին։ Հեղինակներն են բանաստեղծներ Ղասսան Ֆալհ եւ Լուսի Դլաւեան։ Դիւ մը բանաստեղծութիւններ եւ թարգմանուած ներկայացուած են։

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գիւղէն դուրս, Եփրատի միւս ափին վրայ կը գտնուէր Ս. Աստուածածնայ քարաշէն սիրուն եկեղեցին՝ ծառերով շրջապատուած, տարտարոսի հսկայ բարձունքին հովանիին տակ: Բոլոր տաղաւարներուն հոն պատարագ տեղի կ'ունենար: Գիւղին տղաքը մասնաւոր հաճոյքով նոյն օրերը կ'երթային հոն աղօթքէ աւելի պարտէզին աստիճաններուն (սէքի) վրայ խաղալու, Եփրատը տեսնելու եւ քարեր նետելու անոր մէջ: Միսաքն ալ այդ զուարճութեան առիթները փախցուցած չէ իր կարգին:

Գիւղէն կէս ժամ հեռաւորութեամբ դարձեալ Եփրատի վրայ էր Ս. Երից մանկանց վանքը (Վարվանք), ծառերով հովանաւորուած ու շրջապատուած: Ամրան շաբաթ իրիկունները, կիրակնամուտքերուն, Միսաքի հօրեղբօր կինը ուրիշ հաւատացեալ կիներու հետ յաճախ պիտի երթար Գրիգորն ու Միսաքն ալ միասին առած՝ մոմ վառելու ու աղօթելու: Իսկ տարին երկու անգամ «հանդիսաւոր պատարագ» կը մատուցուէր եկեղեցին կառուցանող բարերարներուն հոգւոյն համար ու պատարագի աւարտումէն յետոյ պարտէզը, մարգագետիններուն վրայ եկեղեցին ներկայ գտնուողներուն ճաշասեղան մը կը տրուէր, որ գիւղական բոլոր բարիքներով կը լենար: Շատ մանուկներու հետ Միսաքն ալ ներկայ եղած է այդ պատարագներուն, ճաշերուն ու անոնց յաջորդող ուրախութիւններուն: Աշնան, երբ բերքահաւաքը, ընտանիքներու ձմրան համար պատրաստումը կը կատարուէին, կը լմնային, կարգը կուգար ուխտագնացութեան կազմակերպութեան:

Իւրաքանչիւր ընտանիքի մէջ օրեր առաջ կ'որոշուէին ուխտի երթալիք վանքը, մեկնումի թուականը, ուխտագնացներուն անունները, մատաղացու կենդանիները, ճամբորդութեան միջոցները (ձի, ջորի, էշ կամ հետիոտն), 2 - 3 օրուան համար կերակուրներու պատրաստութիւնը եւ ուրիշ խել մը մանրամասնութիւններ (մենք ունէինք երկու վանքեր՝ Ս. Փրկիչ եւ Նարեկայ (Արեկայ), երկու հակառակ ուղղութիւններով ու 5–6 ժամ հեռաւորութեան վրայ, առաջինը Եփրատի ձախ եւ երկրորդը՝ աջ կողմը):

Ով որ գիւղ ապրած է, ան միայն կրնայ ըմբռնել, թէ այդ ուխտագնացութիւնները ինչպիսի խանդավառութիւն, ուրախութիւն կ'առթէին մանաւանդ մանուկներուն ու պատանիներուն, որոնք մաս կը կազմէին ուխտաւորներուն:

Որոշեալ օրին, Ուրբաթէ Շաբաթ լուսնալու գիշերը, սովորական ժամերէն առաջ գիւղը կ'արթննայ, կը շարժի, փողոց կը թափի: Կենդանիները արդէն պատրաստ են, կը բեռնաւորեն, մարդիկ, կիներ, տղաները բարձրաձայն կը խօսին, կը վիճին՝ յաճախ զիրար չհասկընալով: Աշնան լեռնային գիշերներուն եւ առաւօտուն յատուկ ցուրտին դէմ պաշտպանուելու համար բրդեայ զգեստներ հագած, կենդանիներու վրայ հեծած են. կարաւանը պատրաստ է. մեկնումի նշանը կը տրուի. ճամբայ կ'ելլէ. ջորիներու վիզերէն կախուած զանգակները գիշերին լռութիւնը կը պատռեն: Զուարթութիւնը ծայր կուտայ ուխտաւորներու մէջ, հետիոտն կամ հեծեալ. հետզհետէ «բարի երթաք, ուխտներդ ընդունական» ձայները կը բարձրանան կարաւանին աղմուկներու ընդմէջէն: Արշալոյսին ընտանի վայրերու տեսարաններու շարքը կը փակուի, գիւղին շրջանակէն դուրս նոր պատկերներ, մանուկներու համար նոր դաշտեր, պարտէզներ, գետակներ, բլուրներ, հօտեր, նախիրներ, հիւղակներ, գիւղակներ, բոլորն ալ հետաքրքրական ու հաճելի:

Կարաւանը կը դանդաղի: Լերան մը ստորոտը կամ հոսուն ջրի մը եզրը կանգ կ'առնէ հանգիստի, ճաշի եւ կենդանիներու կերի համար:

Ափյափոյ ճաշ մը, քիչ մը հանգիստ: Արեւը արդէն շրջակայ լեռներուն վրայէն ծաթած է. պէտք է աճապարել, շուտ հասնիլ վանք ու տեղերնին ապահովել:

Մի քանի ժամ յետոյ արդէն հոն են: Տեղերու ընտրութիւնները կը կատարուին առանց բծախնդրութեան ու վէճի: Շրջակայ գիւղերէն (Լիճք, Զիմառա, Կասմա, Արմտաններ), քաղաքներէն (Ակն, Տիվրիկ, երբեմն Արաբկիր) ուխտաւոր բազմութիւններ: Հրճուանք, նոր դէմքերու ծանօթութիւն, մտերմութիւն, ճաշ, օղի, գինի, թմբուկ – զուռնա, տաֆ, քեման, երգեր, պարեր, կատակներ, սրախօսութիւններ, ուխտի պատարագ, մատաղցու կենդանիներու զենում, հրացանաձգութեան փորձեր, ձիարշաւներ:

Եւ այսպէս 2–3 օր շարունակ, առանց վէճի, կռիւի եւ կամ անհաճոյ միջադէպի:

Յետոյ բաժանում նոր ծանօթներէ, գալիք տարի դարձեալ իրարու հանդիպելու բաղձանքներ, մաղթանքներ, ուրախ, զուարթ վերադարձ. գիւղէն կէս կամ մէկ ժամ հեռաւորութեան վրայ դիմաւորողներու խումբեր, հրացանաձգութիւններ օդին մէջ եւ քաղցր տպաւորութիւններ:

Միսաք առնուազն 2-3 անգամ այսպիսի ուխտագնացութիւններու մասնակցած է իր ընտանիքին այս կամ այն անդամներուն հետ ու բաժնած, վայելած այդ կեանքին ուրախութիւններն ու զուարճութիւնները:

Մեր շրջանին խստամբեր ձմեռներէն, երբ գիւղը ինքն իր մէջ կ'ամփոփուէր ու կը ծուարէր, մանուկներու խաղերու եւ զբօսանքներու թիւը կը կրճատուէր: Միսաք այն ատեն իր թաղին խաղակից տղոց հետ ձիւնէ մարդիկներ կը շինէր, կ'աւրէր ու նորէն կը վերսկսէր. կամ տան երդիքներու վրայ նստած՝ ձիւնը մեծերու հետ թիերով փողոցները թափելու աշխատութեան կը մասնակցէր պըզտիկ թիով մը կամ դրացի տուներու մանուկներու կողմէ նետուած ձիւնագնդիկներուն կը պատասխանէր:

Հազուադէպօրէն գտնուած է ձմեռուան իրիկունները տաւալը դիմաւորելու գացող տղոց խումբին մէջ: Այդ տղաքը փշատենիին(անընթեռնլի) կը յառաջանային առանց ձիւնամրրիկին ու ձիւնին կարեւորութիւն տալու ու ձիւնածածկ արտուճի ծառերը կը բոցավառէին ու անոր ճարճատող բոցին դէմ իրենց կապտած ոտքերն ու ձեռքերը տաքցնելով՝ կը խընդային ու կը զուարճանային:

Ձմրան երկար գիշերներուն Մեծարենց տունը ամէն իրիկուն լեցուն էր ազգական ու դրացի ընտանիքներով: Տաքուկ սենեակներու մէջ, օճախին դէմ կամ թոնիրին շուրջ բոլորուած կը խօսէին: Շատ անգամ այրերը եւ կիները առանձին կը նստէին, որովհետեւ երկու կողմէն նուազ շահագրգռութիւն կար տեղի ունեցող խօսակցութիւններուն շուրջ: Մանուկները կիներուն ընկերութեան մէջ կը մնային, որովհետեւ հէքեաթ պատմող մամիկները հոն էին: Միսաք ալ շատ կ'ախորժէր հէքեաթներէն, մին էր անոնցմէ, որ թախանձագին կը խնդրէին, կը ստիպէին հէքեաթ մ'ըսել: Մամիկը քիչ մը նազ ընելէ յետոյ կը սկսէր: «Կար ու չկար, ժամանակին թագաւոր մը կար եւայլն»: Միսաք աչք - ականջ կտրած մտիկ կ'ընէր: Երբ պատմութիւնը կը վերջանար, երկրորդ, մը երրորդ մը կ'ուզէին: Այդ պատմութիւնները, ով գիտէ, քանի անգամ կրկնուած, գոց կը սորվէր ու երբ դարձեալ մամիկը զանոնք պատմելու ատեն սխալ մ'ընէր կամ պատմուածքին կարգը շրջէր, կը միջամտէր, կ'ուղղէր: Երբ այլեւս այդ հէքեաթները իրենց հետաքրքրութիւնը կորսնցուցին, Միսաք սկսաւ հետաքրքրուիլ ընթերցումներով: «Բուրաստան մանկանց» շաբաթաթերթի հաւաքածոները եւ Գարեգին Եպս. Սրուանձտեանցի «Համով հոտով»ի եւ «Մանանայի» հէքեաթները կը կարդար: Վարժարանի ճոխ գրադարանէն զատ կար նաեւ իրենց տան գրադարանը, որմէ յետոյ հետզհետէ պիտի կարենար օգտուիլ:

Միսաք իր մանկութեան շրջանը Բինկեանի եւ Սեբաստիոյ մէջ անցուցած է միշտ բազմանդամ ընտանիքի մը ծոցը, հանգիստ, սիրուած ամէնէն, որեւէ զըրկանք, կարօտութիւն չէ ճանչցած, ընդհակառակն, նիւթապէս ամէն կերպով բաւարարութիւն գտած է: Կարելի է ըսել այդ կեանքը շատ շատերուն համար իտէալ կեանք էր:

Միսաք իր հայրենի գիւղին բնանկարներուն գեղեցկութիւնները ապրած, զգացած է լիովին: Այդ հարազատ ու մտերիմ պատկերները խորապէս ազդած են անոր մտքին ու զգացումներուն վրայ:

Մ. Մեծատուրեանի ընտանիքը 1895ին Եղեռնէն յետոյ կը փոխադրուի Սեբաստիա ուր Միսաքի երէց եղբայրը՝ Գէորգ Մեծատուրեան փաստաբանութեամբ կը զբաղէր վիլայէթին մէջ վկայեալ միակ իրաւաբանն ըլլալով, լաւ դիրք մը ստեղծած էր: Յետոյ Վարդան եւ Սարգիս Մեծատուրեան հոն վաճառատուն մը կը հիմնէին: Միսաք Մեծարենցի ընտանիքը իր բնակութիւնը կը հաստատէ Պէզիրճի Թաղը, որ քաղաքին գեղեցիկ եւ էն՝ ներկայանալի թաղն էր իր նոր ու ճաշակաւոր տուներով, ուղիղ, կանոնաւոր ու համեմատաբար լայն փողոցներով: Բընակչութիւնը ամբողջապէս հայերէ կազմուած էր: Օտար հիւպատոսարանները այդ թաղամասին մէջ կը գտնուէին, ինչպէս նաեւ միսիոնարական բնակարանները:

Միսաք իր այս նոր ու անծանօթ միջավայրին մէջ ինքզինք բոլորովին օտար զգաց. ամփոփուած էր ընտանեկան շըրջանակին մէջ, կը նեղուէր ու անհուն կարօտը կը զգար հայրենի գիւղին ազատ կեանքին ու ընկերներուն: Հօրեղբօր տըղուն Գրիգորի հետ կ'աշակերտի Սահակ էֆ. Սերայտարեանի վարժարանը (այդ շրջանին Արամեան ազգ. վարժարանը լաւ վիճակի մէջ չէր ու հայաշատ գլխաւոր թաղերուն մէջ վարժարաններ բացուած էին, որոնք աւելի յաճախուած էին, որովհետեւ աշակերտներու կրթութեան եւ ուսման վրայ աւելի ուշադրութիւն կը դարձնէին): Տեղի ունեցաւ 1896ի երկրորդ Եղեռնը: Բինկեան հիմնապէս քայքայուեցաւ: Տնաւեր բազմութիւններ ցըրուեցան չորս հովերուն: 30 - 40 ընտանիքներ ապաստան կը գտնեն Սեբաստիա, նախընտրաբար կը բնակին Պէզիրճի Թաղը: Այդ ընտանիքներու մեծ մասը Միսաքի ազգականներն էին ու տղաքները՝ ընկերներ, որոնցմէ մէկ քանին իրեն հետ վարժարան կ'երթան. ուրեմն, իրեն համար ընկերական շրջանակ կը ստեղծուի ու խմբական պտոյտներու եւ զբօսանքներու համար առիթ: Պտոյտները տեղի կ'ունենան նախ մօտիկ Հողդարի բարձունքը, յետոյ Ս. Նշան վանքը ու քովի անտառակը, աւելի ուշ երկարելու համար մինչեւ անապատի, Ս. Յակոբ վանքերն ու Փաշին ալիւրի Ֆաբրիքան: Գիւղի խաղերը, չերասինները, զուարճութիւնները հոն վերջ կը գտնեն:

Միսաք Սերայտարեանի վարժարանին դասերուն կը հետեւի ուշադրութեամբ ու լաւ կը սորվի տառերը. այլեւս կարծեցեալ անընդունակ տղան չէ ու այս փոփոխութիւնը մայրը ու բոլոր ազգականները կ'ուրախացնէ: Միսաք կը սկսի համ առնել այլեւս ընթերցումներէն. կարդալու համար գրքեր կը գտնէ իրենց տան գրադարանին մէջ:

Գէորգ Մեծատուրեանի շատ անգամ կ'այցելէին քաղաքին մտաւորական դասէն անձնաւորութիւններ՝ երկրաչափ, բժիշկ, ուսուցիչ, պետական պաշտօնեայ եւայլն, ազգային ու քաղաքական օրուան հարցերու մասին կը խօսէին ու կարծիքներ կը յայտնէին: Սեբաստիոյ շըրջանը, համեմատած հայկական արեւելեան նահանգներուն, աւելի ազատութիւն կը վայելէր: Միսաք երբեմն մտիկ կ'ընէր այդ խօսակցութիւնները, որոնք հետզհետէ աւելի հետաքրքրական ու շահեկան կը դառնային մասնակցութեամբը Աւետիս Պէշչերեանի (փաստաբան, Ակընցի), որ Կովկաս ու Անատոլուի գըլխաւոր քաղաքները շրջելէ յետոյ կ'այցելէ նաեւ Սեմաստիա, ուր Մեծարենց ընտանիքին ասպնջականութիւնը կը վայելէ երկար ժամանակ մը: Աւետիս Պէշչերեան իր շրջանին Պոլսոյ առաջնակարգ փաստաբաններէն մին եղած է, զարգացած ու բարեկիրթ անձնաւորութիւն մը, Պոլսոյ մտաւորական կեանքին ու շարժումներուն քաջածանօթ մը: Ուրեմն, Գէորգ Մեծատուրեանի տան մէջ իրիկուան ընկերային հաւաքոյթները աւելի յաճախ տեղի կ'ունենային, և Ա. Պէշչէրեան կեդրոնական դէմքը կ'ըլլայ այդ հաւաքոյթներուն իր լայն ծանօթութիւններով, ողջմիտ դատողութիւններով ու խօսելու ձիրքով: Միսաք ալ մեծերու կարգին համ կը սկսի առնել այդ խօսակցութիւններէն եւ անոնցմով հետաքրքրուիլ:

Զ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար. – 2)

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր

Արարատը իր վեհութեան եւ անմահութեան մէջ, Մայր Արաքս իր ոտքերուն եւ շուրջը բարձրացիր–բարձրացուր:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ուխտեալը իր աչքերը սեւեռած դէպի յաւերժական Հայութիւնը խորհրդանշող մայրենի այս տեսիլքը, կը ձգտի բարձրանալ անոր եւ բարձրացնել հոն այն ընկերութիւնը, այն ժողովուրդը որուն ինք կը պատկանի:

Գեղեցիկ եւ վսեմ իտէալ, գաղափարական, զոր հիմնադիրները՝ համահայկական այս շարժումին, կերտեցին եւ դարբնեցին իրենց կեանքի օրինակովն իսկ:

1918ին էր, սիրոյ եւ ատելութեան, մեր փառքին ու մահուան հետ առընչութիւն ունեցող երբեմնի Բիւզանդիոնի, Պոլսոյ մէջ է որ նետուեցաւ խարիսխը:

Հետզհետէ շղթան հարստացաւ նորանոր օղակներով, կորեց ծովեր ու ցամաքներ, դարձաւ անծայրածիր եւ աշխարհացրիւ իր ժողովուրդին համար եղաւ մենաշնորհեալ շարժում: Երիտասարդութիւնը, որուն համար հիմնուեցաւ, գտաւ իր Ֆիզիքական, հոգեկան եւ ազգային ձգտումներուն, տենչերուն ամուր պատուանդանը:

Պոլիս, Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Միջին Արեւելքի այլ երկիրներ, Յունաստան, Պարսկաստան դարձան հաստատ յենարաններ: Նաեւ Ֆրանսայի մէջ ծաղկեցաւ շարժումը արձանագրելով գեղեցիկ արդիւնքներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ական մաքուր նկարագրով, անձնուէր եւ վեհանձն սրտով է որ 1978ին, վաթսունամեակի այս տարին, Մայիս 7ին, Թիէի գերեզմանատան մէջ, բացումը կատարուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներէն՝ Գրիգոր Յակոբեանի շիրմին, նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզեան նորակազմ մասնաճիւղին:

Տարեդարձ մը, մանաւանդ այս պարագային 60ամեակ մը, երէկ է եւ նաեւ վաղը: Նորակազմ մասնաճիւղը իր յիշատակի, ոգեկոչումի ձեռնարկէն անդին կ'ուզէ նշել ներկան եւ պատրաստել ապագան:

Ներկան՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 60ամեակի հանդիսութիւնն է, աւելի ճիշդ մարզական (Ֆութպոլի) մրցաշարքի կազմակերպումը: Արդարեւ, Յուլիս 1 եւ 2ին, Իսի լէ Մուլինոյի մարզադաշտին վրայ տեղի պիտի ունենան ֆութպոլի հանդիպումներ մասնակցութեամբ փարիզեան, կեդրոնական եւ հարաւային Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքներու խումբերուն: Բարեդէպ նախաձեռնութիւն մը որուն միակ նպատակն է Հ. Մ. Ը. Մ.ի 60ամեակին պատեհ առիթով քով քովի բերել, նոյն դաշտին վրայ իջեցնել, մարզական հայ ակումբներ որոնց ի վերջոյ հասարակաց յայտարարն է՝ բարձրանալ եւ բարձրացնել, իրենց հարազատ գոյներուն տակ, հայ ժողովուրդի ներկայութիւնը, կարելիութիւնները եւ պատիւը Ֆրանսայի ասպնջական երկնքին ներքեւ:

Ապագան՝ զարգացնել է հայ մարզական, մարմնակրթական, սկաուտական կեանքը, պատաճեցնելով զայն անշուշտ տեղական յարմարութիւններուն եւ հարկադրանքներուն: Ասոր համար անհրաժեշտ կը տեսնենք մարզական շարժումի կեդրոնական մարմնի մը ստեղծումը, ներդաշնակելու եւ ուղղելու համար մարզական կեանքը: Արդէն, ընդհանրապէս, Սփիւռքի հայ կեանքը իր ցրուածութեամբ շատ յաճախ կը կորսնցնէ իր կարելիութիւններէն լաւագոյնը: Ինչպէս անհրաժեշտ է Սփիւռքի համար համահայկական ներկայացուցիչ մարմին մը, ինչպէս անհրաժեշտ է Ֆրանսայի համար կրթական համագաղութային մարմին մը, նոյնպէս յոյժ կարեւոր է, համագաղութային մարզական մարմին մը: Հ. Մ. Ը. Մ.ը որ ունի համազգային կոչում, եւ որ իր

The Proud Armenians

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նէշընըլ Ճէոկրաֆիք հանդէսին օժանդակ խմբագիրին յաջորդ հանդրուանը եղած է Հայաստան։ Երեւանը գտած է չքնաղ, փայլուն, անշուշտ աղմկարար, եռուն, ուր վարորդ եւ ոստիկան կը վիճին տաքցրին կշռոյթով։ Հայաստան, ճին տաքարին կշռոյթով։ Հայաստան, արձանագրած է ան, լեռնային — քարքարոտ միճակէն դարձած է արդիական ճարտարարուեստի Պետութիւն մը գրեթէ երեք միլիոն բնակչութեամբ։

Պետական պաշտօնատարներ հպարտութեամբ դիտել տուած են, թէ ապրուստի մակարդակով, կրթական պատկերով, թեքնոլոժիով եւ գիտական նուաճումներով Հայաստան բարձր դիրք կը գրաւէ խորհրդային 15 Հանրապետութիւններուն մէջ, հակառակ, որ ամէնէն փոքրն է։

Րոպըրթ Փօլ Ճորտըն այցելած է ձեռնարկութիւններ, հոս ու հոն տեսակցութիւններ ունեցած է պետական դէմքերու (վարչապետին՝ Ֆ. Սարգսեան), ինչպէս նաեւ գիտահետազօտական հիմնարկութիւններու տնօրէններու եւ պատասխանատուներու հետ (քարի եւ սիլիկատի հիմնարկութեան տնօրէն Գ. Խանիկեան)։ Արձանագրած է իր տպաւորութիւնները, լուածներն ու լսածները։

Խորհ. Միութիւն պաշտօնապէս անաստուած է, սակայն Աստուած ամէնէն աւելի Հայաստանի մէջ արժանացած է լաւ ընդունելութեան, բաղդատմամբ խորհրդային մնացեալ աշխարհին։ «Պատճառը կը թուի յստակ, պարզ ըլլալ՝ Հայերն ու Եկեղեցին անբաժանելի են»։

Ամերիկացին ներկայ գտնուած է կրօնական արարողութեան մը Ս. Սարգիս եկեղեցին։ Դուրսը՝ գառներ կ'օրհնուին՝ ողջակիզումի ենթարկուելէ առաջ, կին մը, որ ծունկերուն վրայ կը յառաջանայ

սահմանները պաշտպանելու համար։ Եւ եթէ դէպի եկեղեցի, ուր ովսաննան կը տարածուի քրիստոնէական խորհուրդով։

տեղծման օրերուն իսկ արմատ հաստատեց Ֆրանսայի մէջ կրնայ ըլլալ համայնքը զանազան եւ այլազան գոյութիւն ունեցող ուժերուն։

Գաղափար մըն է որ կը յայտնենք։ Կ'արժէ մտածել այս մասին։

Ամէն պարագայի մէջ մենք գոհունակութեամբ կ'ողջունենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզեան նորակազմ մասնաճիւղի նախաձեռնութիւնը այն համոզումով որ Յուլիս 1ի եւ 2ի հանդիպումը, Իսի լէ Մուլինոյի մէջ, ըլլայ նախաքայլը ապագայ միշտ աւելի սերտ եւ ջերմ գործակցութեան, ըլլայ մեկնակէտը դէպի ապագայ կեդրոնական մարմնի մը ստեղծման մեր ազգային կեանքի արդիւնաւոր կազմակերպութեան ի խնդիր։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴՈՂԱՑՈՒԹԻՒ ԴՈՂԱՑՈՒՄ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ երաժշտական կեանքին մէջ ներկայութիւն մըն է ջութակահար Վարուժան Կոզիկեան։ Քանի մը տարի ղեկավարելէ ետք «Փրօ Արթէ» քառեակը (անդամներու հանգստեան կոչուելուն պատճառով), կազմած է նոր քառեակ մը՝ «Մուզիքա», որ կը բաղկանայ Ֆիլհարմոնիայի նուագախումբի իր պաշտօնակիցներէ։ Փետրուար ամսուան ընթացքին, քառեակը երկու շաբթուան շրջապտոյտ մը կատարած է Սպանիա եւ Պելժիա։ Աչնան քառեակը նոր շրջապտոյտի կ'ելլէ երկու նուագահանդէսներ տալու Արեւելեան Գերմանիա, տասը նուագահանդէս՝ Անգլիա, նուագահանդէս մը եւ ձայնագրութիւններ Պելժիոյ մէջ։ Իսկ նոյն շրջանին քառեակը Ֆիլհարմոնիայի հետ երկար շրջապտոյտ մը կ'ունենայ՝ Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա, Աւստրիա, Զուիցերիա, Ֆրանսա եւ Արեւելեան Գերմանիա։ Ջութակահար Վարուժան Կոզիկեան Օգոստոսին կը մասնակցի Փալմա տէ Մայորքի Երաժշտական փառատօնին, ուր իրեն կ'ընկերանայ իր կինը՝ դաշնակով։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Մրազրոզին պարզած է էջմիածինի միջազգային կապերը, ընդգծած է Հայաստանի մշակութային վերելքը։ Վազգէն Ա. լաւատեսութեամբ արտայայտուած է իր հօտին մասին։ «Տարուան մը մէջ Հայաստան 60.000 ծնունդ կ'արձանագրէ, երեքէն երկուքը կը մկրտենք»։

Ամերիկացին ապշած է, երբ իրեն ընկերացող կառավարական պաշտօնատարը՝ կուսակցական մը, երկու մոմեր գնած, զանոնք վառած եւ մէկը իրեն յանձնած է։

— Ձէք հաւատար Աստուծոյ, բայց մոմ կը վառէք։

— Ոչ, շէնջաց, հաւատացեալ մը չեմ, կը վառեմ առ ի յարգանս եկեղեցիին։

Վերջին այցը՝ վերադարձի ճամբուն վրայ, կատարած է Լիբանան, ուր 220 հազար Հայեր կայք հաստատած են։

Պէյրութի մէջ տեսած է աւերուած տուներ, թաղեր, կողոպտուած խանութներ։ Քանի մը Հայեր պարզած են իրենց անմխիթար վիճակը եւ նաեւ լաւատեսութիւնը։

Ցօղուածին ընկերացած են զունաւոր նկարներ՝ բոլորն ալ տպաւորիչ, խօսուն, դիմագիծ եւ նկարագիր արտայայտող։ Լուսանկարիչ Հէրրի Նալչայեան ժողովուրդի մը մշակոյթն ու երկիրը, Հայաստան թէ այլուր տարտղնած հայ մարդոց «կեանքն» է քանդակած, իրենց ապրումներով, ձգտումներով, հայկականութիւնը ցոլացնող երեսներով։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 10, Շաբաթ օր Եան'ցի սրահներուն մէջ, ներկայութեամբ 32 անդամ եւ անդամուհիներու, 48 արձանագրուածներու վրայ։

Օրինական մեծամասնութիւն մը գոյացած ըլլալով ժամը 16.30ին, ժողովը բացաւ նախագահ Պերճ Ճէզվէճեան որ պարտականութիւն նկատեց, նախ եւ առաջ, իր շնորհակալական խօսքը ուղղել բոլոր այն կեդրոնականցիներուն, որոնք պատասխանելով վարչութեան կոչին, օրինականացուցած էին իրենց անդամագրութիւնը։ Ցաւ յայտնեց նաեւ որ դաղութին կեդրոնականցիներու թիւին համեմատական չէին անդամագրուողները։ Խրախուսիչ պարագաներ նկատեց Պելժիայէն եւ Զուիցերիայէն ստացուած նամակները արձանագրուելու փափաքով։

Շնորհակալական երկրորդ խօսքը ուղղեց ներկաներուն որոնք իրենց կեդրոնականցիի ոգիին թելադրանքով եկած էին հաշուեյարդարի ենթարկել վարչութեան տարեկան գործունէութիւնը։

Հաճելի պարտականութիւն մը նկատեց նաեւ յայտնել իր ամէնէն անկեղծ շնորհակալութիւնները իր վարչական ընկերներուն որոնք իրենց թանկագին օժանդակութեամբ, դիւրացուցած էին իր նախագահի պատասխանատու պաշտօնը։

Պերճ Ճէզվէճեան շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Եան'ցի վարչութեան, որ ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, ազնուաբար կեդրոնականցիներուն տրամադրութեան տակ էր դրած հայապահպանման իրենց յարկը։

Միաձայնութեամբ օրուան նախագահի ընտրուեցաւ Անահիտ Մարտիրոսեան, իսկ քարտուղար Զարեհ Սարեան։

Նախորդ ընդհանուր ժողովի ատենագրութեան ընթերցումէն վերջ, ընդունուեցան առաջարկուած կարգ մը դիտողութիւններ։

Բարոյական հաշուետուութիւնը ըրաւ Պ. Ճէզվէճեան, իսկ նիւթականը՝ Րոպէր Աղամեան։ Երկու տեղեկագիրներն ալ արժանացան ծափահարութիւններու։

Հրաժարեալ վարչութեան հանդէպ արտայայտուած գնահատական խօսքերէ եւ Միութեան ապագայ գործունէութեան շուրջ տեղի ունեցած կարծիքներու փոխանակութիւններէ վերջ, օրակարգի վերջին հարցն էր նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Ընդհանուրին փափաքով նոյնութեամբ վերընտրուեցաւ նախկին վարչութիւնը։

Ալիքսանեան Ալիքսան, Աղամեան Րոպէր, Թիւղէմէն Արման, Իյնէճեան Ստեփան, Ղազարեան Գլակ, Ճէզվէճեան Պերճ, Նաւասարդեան Վահան, Տադէոսեան Անդրանիկ եւ Փանոսեան Նորայր։

Նորընտիր վարչութիւնը Յունիս 19ին, իր կեդրոնատեղին մէջ, միաձայնութեամբ դիւանը ընտրեց հետեւեալ կերպով.— Նախագահ Ճէզվէճեան Պերճ, քարտուղար Նաւասարդեան Վահան, գանձապահ Ղազարեան Գլակ։

×

Յունիս 10ին, ժամը 15ին, երկու երորդի մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, տեղի չունեցաւ արտակարգ ընդհանուր ժողովը, օրակարգ ունենալով փոփոխութիւններ ծրագիր - կանոնագրին մէջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

"Le dernier Vieux Fou"

Ալեքս Վարու (Վարուժան Ալեքսանեան) հեղինակն է այս հաճելի հատորին, որ վերջերս լոյս տեսաւ եւ որ կը խոստանայ արձակուրդային յարմարագոյն ընթերցում մը ըլլալ։

Վարու, ծանօթ անուն մը դարձած էր վերջին տարիներուն, իբրեւ հեղինակը հինգ ոստիկանական վէպերու, որոնք լոյս տեսան Կալիմարի «Սեւ Շարք»ին մէջ։ Այս անգամ «համով» վէպ մըն է, որ կը շօշափէ արդիական նիւթ մը։ Խումբ մը երախաներ, իրենց գլուխն առնելով «Վերջին Ծեր Խենթը» կը վերածուին փոքրիկ ահաբեկիչներու, կը պաշարեն իրենց թաղին պարտէզը, սիրայօժար մասնակցութեամբը ենթակային՝ պատանդ ալ կը բռնեն դրամատիրոջ մը աղջիկը, որպէսզի չքանդուի իրենց պարտէզը ի շահ դրամատիրութեան եւ ճարտարարուեստի կառոյցներու։

Ալեքս Վարուի լեզուն շատ սահուն է եւ սրամիտ՝ ոճը։ Յայտնի է, որ ինք գինքը բնաւ լուրջի չառներ, ինչ որ հազուագիւտ դարձած է, հակառակ անոր որ, խորքին մէջ, տաղանդաւոր մէկուն խելացիութեան գլխաւոր նշանն է։ Բարդ հարցեր լուծելու փորձ չի կատարեր, ժամանցի գիրք մըն է եւ կը զուարճանայ ոչ միայն ընթերցողը այլեւ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ հեղինակն ալ զուարճացած է գայն գրած ատեն։ Գուցէ գիրքը բան մը չէր կորսնցներ եթէ 50–60 էջ պակաս ըլլար, եւ վերջին մասին մէջ քիչ մը քաշքշուելու տպաւորութիւնը չձգէր։

Յիշենք նաեւ որ Ալեքս Վարու, իր այս հատորով նախաձեռնարկ է նաեւ նոր հրատարակչականի մը, զոր մկրտած է Քանտօ։

Ա. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԵՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

1.

ԿԱՐԿՈՒՏԻ ՀՈՏ ԵՄ ԱՌՆՈՒՄ...

— Ես քեզ վրայ մեծ յոյս ունեմ, Գուրբան Ալի։

Գուրբան Ալին մէջքը խոնարհեց։

— Պատրաստ եմ այսուհետեւ ես արդար լինել Աստծոյ եւ իմ խղճի առջեւ, բէյ աղա։

×

Օսման օնբաշին Ձէյթունցի եկաւ Քեմալ բէյի մօտ, բերանը զգեց բերանը եւ երդուեց, որ ինքը կը բերէ Խորէն աղայի գլուխը։ Մամուր Ֆէյզադը քրքջաց բաւականութիւնից։

— Օսման օնբաշու բերանը խղճի գընդեր գցիր, Քեմալ բէյ։ Նա իր ասածը կը կատարի։

— Կը կատարեմ, բէյ աղաներ, հաստատեց Օսման օնբաշին։ Միենակ Խորէն աղան չէ, ամբողջ Կաթակնը կը լցնեմ պարկի մէջ ու կը բերեմ ձեր ոտքերի տակ կը թափեմ։ Բայց, պատուական բէյեր, ո՞րն է իմ վարձը, իմ հալալ աշխատանքի վաստակը։

— Գլուխը յիսուն ոսկի, օնբաշի, պատասխանեց Մամուր Ֆէյզադը։ Մի քիչ էլ խիղճ ունեցիր, պետական գանձարանը այնքան էլ հարուստ չէ։ Գլուխը հինգ ոսկի։

— Դա կտրածս գլուխների գինը, — ասաց օնբաշին՝ մտքում ցնծալով։ Իսկ ողջերի համար ի՞նչ էք որոշում։

— Ի՞նչ ողջեր, բարկութեամբ հարցրեց Քեմալ բէյը։ Այդ անօրէններից ոչ ոք ողջ չպիտի մնայ, իմացիր։

— Դա եւս անմտութիւն է, բէյ աղա, — շողոքորթ ասաց Օսման օնբաշին։ Այդքան ազատ փչացնե՞լ։ Ինչո՞ւ։ Սու-Շէհրի բաշբարում այդ Հայի մի կենտ աղջկան համար ոսկի են տալիս, շատ են վաճառականները։ Ինչո՞ւ զրկուել այդ շահից։

Բէյերը նրան ասացին, թէ իրենց միայն սպանուած Հայեր են հարկաւոր, միայն անգլուխ, անշունչ Հայեր։ Նոյնիսկ երեխաներին չպիտի խնայել։ Դա կառավարութեան հրահանգն ու պահանջն է։

Մի քանի շաբաթ առաջ գերմանական աւտոմոբիլով այստեղ էր եկել ինքը՝ Երիտթուրքերի կուսակցութեան նախագահ Թալաաթ փաշան, որ նաեւ Թուրքիայի Ներքին Գործերի նախարարն է, եռապետութեան գլուխներից մէկը։ Եկել էր ստուգելու, թէ ինչպէս են գաւառներում կատարում կառավարութեան որոշումը Հայերին բնաջնջելու մասին։ Հաւաքեց գայմագամներին, ոստիկանապետերին, միւդիրներին, զօրքի հրամանատարներին։ Թալաաթ փաշան տրտնջաց, որ բնաջնջումը ինչ-որ տեղեր այնքան էլ արագ չի կատարւում։ Նա յրացուցիչ զօրք յանձնեց կուսակալներին՝ Հայերի ցեղասպանութիւնը լիակատար եւ արագ աւարտելու համար։

— Այն, ինչ երեսուն տարում չկարողացաւ կատարել Սուլթան Համիդը, եւ կ'անենք երեսուն օրում։ Ապա շատ անարգեց նախկին կառավարութիւնը։

— Անցած կառավարութեան ժամանակ Թուրք սրիկաներն ամբողջ ջարդեր կազմակերպէին։ Մի բան, որ խորթ պէտք է լինի մեր գործողութիւնների ոգուն։ Իննսունվեց թըւականի մաքրման ժամանակ մերոնք խընայեցին Հայերի երեխաներին, բայց շատ սխալուեցին։ Նրանց խնայած այդ երեխաները այսօր մեծացել են եւ տեղ-տեղ դիմադրում են։ Ոչ ոքի այլեւս չպիտի խնայել, ոչ ոքի։

Մամուր Ֆէյզադը զարմանում էր՝ ինչո՞ւ են այդ Հայերը դիմադրում, ինչո՞ւ չեն կոտորւում՝ մէջը սեւ ցաւ ընկած ոչխարի հոտի պէս։ Ո՞ր իրաւունքով են դիմադրում, հակառակում Ալլահի ու իշխանութիւնների կամքի։ Այո, զարմանալի է։

Ցամենայն դէպս բէյերը Օսման օնբաշուն խորհուրդ տուին միայն գեղեցիկ աղջիկներին խնայել ու յանձնել իրենց։

Մամուր Ֆէյզադն արդէն տասներկու կին ունէր։ Դառնացաւ մտքում՝ ինչո՞ւ տասներկու եւ ոչ շատ։ Սուլթան Համիդն իր հարէմում երեք հարիւր կին ունէր, երբ նման ապրանքը թանկ էր։ Իսկ հիմա էժան ալիր՝ դու քո հոգին։ Ինչո՞ւ կարող է հարիւր կին էլ պահել։ Իր կրօնական չի կերակրելու զրոյց, պարզ է։ Նա իր մասնաւոր երեք պալատ ունի, որ իրեն են Հայերից խոստացել, որ նրանց կենդանի թողնի։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(97 — Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալլավերտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Զարաքօղլու եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Օշին Զոքքարեան եւ զաւակը, Պ. Վարդան Ղազերեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԱԼԼԱՎԵՐՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Ղազերեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 27ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Յուլիս 1, ժամը 10·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

×

Պ. Վարդան Ղազերեան իր քրոջ մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալին ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԲԱԶՈՒՄԵԱՆԻ

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առտու (Յուլիս 1) ժամը 10ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Պրոնի գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ագապի Նշանեանի *մահուան ի յիշատակ, Տիկին Գազանճեան եւ զաւակները 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆր. Փարիզի եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջէն»), փոքրիկն Լօրան–Անդրանիկի յիշատակին։*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ Տէր եւ Տիկ. Ժաք Պօղոսեանի, Տէր եւ Տիկ. Ալպէռ Պօղոսեանի, Տէր եւ Տիկ. Տարօն Պօղոսեանի, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Եավէրեանի, Պր. Յարութիւն Տէրոյեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ Աշխէն Պօղոսեանի *մահուան առիթով։*

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկ. Աստղիկ Պօղոսեանի ինչպէս նաեւ Պօղոսեան եւ Եավէրեան ընտանիքներու, իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝ ողբ. Աշխէն Պօղոսեանի *մահուան առթիւ։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ խոհարար մը կ'ուզուի Լիոն, հայկ. ճաշարանի մը համար։ Դիմել՝

Restaurant TAMAR
5, Rue Ferrandière
69002 Lyon
Tél. : (78) 42-20-24

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Աւետիս Կապենցի յիշատակին Պէզազեան մրժ. ի իր Նախկին մէկ դասընկերը, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախորհրդակցական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը, Յուլիս 2ին, Կիրակի ամբողջ օրը Ֆապրիկուլի Հանրակառքի Ընկերութեան ծառախիտ դղեակին մէջ։

Ձոխ պիւֆէ — Շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով — Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ զանազան անակնկալներ — Նուագախումբ Քոչարի խումբ։

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հետ բերել աթոռ եւ սեղան։

Պուլի մրցում

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԼՈՒ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպութեամբ՝ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Կիրակի, Յուլիս 2 ժամը 16ին։

Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ՏԷՐ–ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ
(Հայերէնի փրոֆեսէօր Էքսի համալսարանը)

Կը խօսի
ՇԱՀԱՆ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանութիւն, խմբերգ, հայկական պարեր։
Զաւեշտ՝ «Սամաթիացի Աբիկ Աղա»
Պիւֆէ — Շամփուրով խորոված

Ն Ի Ս

Կիրակի, Յուլիս 2, *Մարսէյլի հայ նախկին մարտիկներու այցելութիւնը Նիս քաղաքը։ Ներկայ կը գտնուին ժամը 11·30ին եկեղեցի՝ մասնակցելով հոգեհանգստեան արարողութեան։ Պատարագի վերջաւորութեան, կից սրահին մէջ, տեղի կ'ունենայ հիւրասիրութիւն մը։ Ծաղկեփունջի զետեղում ժամը 10·30, 7 Ռիւ տը Ֆրանս։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը ստիպողաբար կը փնտռէ բժիշկ մը, այր թէ կին, Փարիզի մօտ հանգստեան տան մը տնօրէնի պաշտօնը վարելու համար։ Թեկնածուները պէտք է ֆրանսահպատակ ըլլան, 40էն 50 տարեկան, տիրապետեն հայերէնի եւ ֆրանսերէնի, ունենան ասպարէզի փորձառութիւն, մատակարարման յատկութիւն, նոյնպէս հոգեբանութիւն եւ պատսպարեալներու կեանքը ոգեւորելու կարող ըլլան։

Դիմել գրաւոր, ֆրանսերէն եւ հայերէն նամակներով Աղքատախնամի նախագահին՝ Ն. Արփիարեանի

A. A. d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette — 75009 PARIS

Նամակին կցել քուրիքուլում վիթէն, *վկայականներու եւ այլ գործատէրերու վկայագիրներու պատճէնները։*

Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 2ին Նախաձեռնու – թեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան։

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ժամը 13ին ճաշ, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
9, Ավընիւ տը Մատրիտ

Կը մասնակցի՝ ՅԱՐԴԱՐ (զուռնա)

Շառանթօն – Էքոլէն թիւ 103 օթոպիւսը եւ իջնել Փըթի փոն։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆԻ խումբը կը մեկնի այս Կիրակի, Յուլիս 2, առաւօտեան ժամը 7·30ին, եկեղեցիին առջեւէն (295 Ռիւ Պուալօ)։

Օգոստոսի *արձանագրութեանց համար դիմել Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի եկեղեցին։*

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս 1ին առաւօտեան ժամը 5ին, ժամադրավայր Օբէլ փարք - Նիս, 25 Պուլվ. տ'Աբէն։

Օգոստոսի *արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Ֆրանկիւլեանի՝* 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, *հեռ.* 91·24·98

ԲԱՆԱԿՈՒՄ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

CAMP d'ÉTÉ de la F.R.A. NOR SEROUND

DU 1ER AU 30 AOUT

Thonon-les-Bains

HAUTE SAVOIE
Proximité lac Leman — Chalet les Alouettes
74500 CHAMANGES
Tél. : (50) 71-33-01

TARIF : pour un mois : 1.150
Plus de 14 jours : 45 F. par jour
de 7 à 14 jours : 50 F. par jour
Moins de 7 jours : 55 F. par jour
Prix du voyage en sus
Arrhes sur séjour 250 F.

Départ collectif de Paris par autocar le Lundi 31 Juillet

REGION PARISIENNE : Permanence pour inscription le Vendredi de 19 à 21 h. et le Samedi après-midi de 16 à 19 h. 17, Rue Bleue, Paris 9 métro Cadet — Tél. : 824-63-89
Après 20 h. Tél. : 029-04-93
Maison de la Culture à Alfortville — 9, Rue de Madrid.

REGION LYONNAISE : Renseignemens et inscriptions auprès des groupes du Nor-Séround, informations auprès de M. E. Mardirossian, Tél. 72-25-91

MARSEILLE : Maison de la Culture Arménienne, 12-14, Rue St. Bazile
Tél. : 50-15-09

Voyage Culturel en Arménie

Nouvelle formule :

en plus des excursions classiques (ETCHMIADZINE, SARDARABAD, GARNI, KEGHART) et...
Découverte des provinces nord de l'ARMENIE : KIROVAGAN, HAGHPAT, SANAHIN, ODZOUN, etc...
et trois jours à TBILISSI, ancienne capitale intellectuelle arménienne

calendrier des départs

13 JUILLET	16 SEPTEMBRE
05 AOUT	30 SEPTEMBRE
21 AOUT	28 OCTOBRE
02 SEPTEMBRE	23 DECEMBRE

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

Sonia Coumryantz

a le plaisir de vous annoncer l'ouverture de l'Agence

OPTIMA Tours

67-69, RUE QUINCAMPOIX
(Ange, Rue Rambuteau)
75004 Paris — Tél. : 274-27-20
Métro : Etienne Marcel ou Rambuteau (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Sur MARSEILLE
Mr YABERIAN — Maison de la Culture Arménienne, 12-14 rue St. Bazile les Mercredis, Vendredis et Samedis au 50-15-09

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès — tél. 928 00 98 - 928 03 88